MUSEUM

Časopis bohoslovců československých

ROČNÍK XXXIX

CENTRUM ALETTI • KNIHOVNA • OLOMOUC • ihs

DVĚ KRÁSEK SPANILÝCH DUŠE MÉ OVLÁDNULO STÁNEK:
ZEMSKÁ JEDNA, DRUHÁ S VÝŠINY POŠLA NEBES,
CÍRKEV A VLAST – TY V MOJÍCH MILUJÍ SESTERSKY SE ŇADRECH,
KAŽDÁ PŮL, KAŽDÁ MÁ MOJE SRDCE CELÉ. SUŠIL.

Bryan Venti

Pořadatel KAREL HÁŇAVKA

V BRNĚ 1905.
TISKEM BENEDIKTINSKÉ KNIHTISKÁRNY. — NÁKLADEM „RŮŽE SUŠILOVY".

OBSAH.

Články hvězdičkou (*) poznačené jsou básně.

Strana

B. L. (Br.), Ultima Thule 204
Bočovský Fr. (Br.), Když kroky doznívaly 250
Brateč Ant. (Hr. Kr.), * Communio 14
— * Osculum pacis 29
— * Večerní nálady 145, 203
Cor carneum Br. 86, 146
Dovrtěl Ig. (Hr. Kr.), Idea pravdy, dobra a krásna 69, 124
Farkasov L. (Ol.), * Mirjam 3
Foltynovský Josef (Ol.), Ze severosemitské epigrafie 15, 80, 117, 171, 246
Grivec Fr. (Innomostí), O sporných otázkách mezi církví římskou a řecko-ruskou . . 30, 87
Háňavka Karel (Br.), Nekoliko misli o ideji ciril-metodijskij 35
— Pouť českých bohoslovců na Sv. Hoře u Příbrami (8. a 9. srpna 1904) 39
— Od Luthera až po Marxe 230
— Josip Juraj Strossmayer 170
— Za † Ferdinandem Šobem 205
— O instinktu živočichův a o lidském rozumu 10, 73, 128, 186
Hlavatý Josef (Č. B.), V samotě 207
Hut Josef (Ol.), O modlitbě. Překlad z Vlad. Solovjeva 196, 238
Kordík Ant. (Č. B.), Vzniklo náboženství způsobem přirozeným? 25, 82, 119, 192
Kulhánek Silv. (Br.), Za Otcem Šušilem. Sbor na slova K. H. 19
Kutal Bartoloměj (Ol.), Panna Maria v poesii arabské Překlad z arabského . . 66, 152, 179
Linhart R. (Ol.), * Na vlnách 24
— * Cestou 144
* Maják 202
— * Pohádka o štěstí 248
Masák Emanuel (Br.), * Immaculata 2
* Až někdy s jara 68
* Ve zlaté stopě 82
— † František Pravda 91
* Píseň 143
— * Vězni 202
— * Verše z deníku 248
— * S druhého břehu 249
Ostrovský Vavř. (Č. B.), * Rozjímání 18
— * V rozednění 144
Pátek Bedřich (Br.), Zpráva o schůzi a akademii bohoslovců československých na posvátném Velehradě dne 2 a 3. srpna 1904 . . . . . 36, 95, 149, 210, 253
Princ Rudolf (Č. B.), * Modlitba 249
Rajnoch Adolf (Řím), * Taj života 64
— K otázce o pronásledování Neronově 113
Spitzer S. (Lvov), Rodnému kraji, Sonet 204
J. Š. (Řím), Znamená myšlenka vývoje Spencerova novou stať ve filosofii? 244
† Šob Ferdinand (Br.), Epiklese v církvi východní 57, 138
— O úkolech filosofie a jejich vývoji 175
Fr. T. (Pr.), * Loď čeká 79
— * V šeru 203

Strana

Fr Tichý (Pr), * Posvěť mne, Kriste 145
— * Mně líto je opustit zemi 250
Tomarov J. (Č. B.), * Při hudbě známé 72
Vl. K. (Br), * Bída 146
— Hřích (meditace) 147
Zamykal L (Ol), Za † P. Fr. Skalíkem 91
— Slavnost »Danice« 42
— P. Ignát Wurm 226

Zprávy a dopisy z Jednot.

Z Brna 44, 98, 152, 215, 258
Z Olomouce 43, 98, 153, 259
Z Prahy 200, 260
Z Hradce Králové 48, 101, 155, 217
Z Českých Budějovic 47, 102, 154, 217, 260
Z Litoměřic 48
Z Przemyšla 52, 155, 261
Ze Záhřeba 50, 103, 158, 218, 262
Z Lublaně 49, 159
Z Maribora 104, 264
Z Djakova 51, 160
Z Celovce 106, 220, 265
Ze Zadru 219
Ze Sarajeva 161
Z Vidnavy 162
Ze Lvova 266
Z Vídně 267

Rozmanitosti.

Arnošt Hello 271
Autor »Slova k Otčenáši Fr. Bílka«, P. Jakub Deml, vydává Studium 168
Das Buch der Bücher 110
Co měsíc dal 164
Deml Jakub: Slovo k Otčenáši Františka Bílka 108
Doslov 271
Dvořák Xaver: Soli Deo 221
Idea Cyrillo-Methodějská 268
Katoliški Obzornik. Studie Dra Jos. Grudena 108
Kazimír Tetmajer a náboženství (E. Masák, Br.) 54
Klub slovanský v Krakově 109
Korrespondence se semináři jihoslovanskými 56
Matce Boží. Almanach bohoslovců olomouckých 53
Něco k I. vychovatelskému kursu v Olomouci 261
Praktický význam jubilea encykliky »Grande munus« 163
Pětadvacetiletě jubileum vydání encykliky »Grande munus« 54
Projevy pravoslavného tisku o biblistice katolické 111
Slavica 197
Slíbený »Sbor Všeruské Církve pro kanonické posouzení předmětů víry a církevní správy« 223
Solovjev: La Russie el l' Eglise universelle 223
Šušil František od Dra Pavla Vychodila 56
Świat słowiański 164
Tretiak Josef: Najświętsza Panna v poesiji polskiej 55
Světlov: Starokatoličeskij vopros 222
Universitní extense 55
Úvod do knih Starého Zákona od Dra Sedláčka 270
Vanutelli: Rossia 111
Venkovské knihovny 224
Velehradský sjezd 224
Jan Vychodil: Jubileum encykliky Grande munus 268
Vývoj tvorstva 166
Za resnico (almanah bohoslovcŭ Slovinských) 55

MARII

počaté beze skvrny hříchu
prvotního

Panně milosti plné

Matce Boží

Národa československého
přemocné ochránkyni

posvěcují

ctitelé-bohoslovci českoslovanští.

E. MASÁK (Br.):

IMMACULATA.

Jak rozkoš jiter v slunci procitlých
jde láska z očí Tvých, tak bíle snivá.
Klid liljí pijíc v sadech tajemných
má duše Tobě, Matko, vroucně zpívá:

O nejsvětější!
Tvé světlo zářilo mně s pobřeží,
když vlny tmy se rozlévaly nocí
a žalmy zvonů nesly od věží,
vzdech tonoucích kdes v bouři bez pomoci.
O hvězdo mořská! Kolem smutných skal,
má loď již k lstivým Syrtám odjížděla . . .
Tvé záře jas tmou z dáli vytryskal,
jak maják pláls nocí osamělá.

A přístav blízko byl. Sen nadějí,
jenž mohl k visi vykoupení zkvésti.
Ze zahrad svých s tou rosnou krůpějí
mně slétla's, holubice, s ratolestí.
O otevř ráj svůj, hříchem ztracený,
již přešly bouře, jimiž doutnal západ.
Hořkostí smrti dny mé zraněny
a smutek touhy v moře bolu zapad' . . .

O otevř . . . Východ ve květech již plá,
a duše modlitbou svých jiter prosí.
Jak paprsek jsi rájem Boha šla,
jenž bíle rozhořel se v slzách rosy.
Tys nejkrásnější z Jeho liljí,
jež v sadě s růží nevadnoucí zkvetly.
Jich vůně duši jarem opíjí,
dech žití Tvého mystický a teplý.

O rozkoš odvěčného pramene,
jenž skrytý zpívá sladkost mojí žízně:
rty duše slastí třikrát blažené
v palčivém žehnutí té světlé trýzně!
A dlouhá touha po tom ovoci,
jež láskou na Tvém stromu kdys se hřálo
a po němž v snění práhli proroci,
než reflexem Tvých svatých zraků zrálo . . .

LEOPOLD R.-FARKASOV (Ol.):

»MIRJAM«.[1])

(Ku dni 8. prosince.)

Už rozplakal se večer perlami,
že umřel den, a písně šedý pták
už dávno schoulen v haluzích kdes' stich',
a mléčná dráha světlých andělův
už dávno svítila ve tmavou noc;
a všecky lesy sladce dřímaly,
jen hvězdy velké na blankytě bděly,
a s nimi Bůh, — když Gibbor přines' zvěst
o velké potupě, jež při chrámě
se stala Helimu,[2]) když oběť nes'.

A Anna seděla uprostřed děv,
jež předly žlutý len a úkradkem
na paní hleděly, jíž z duše zpěv
se velký linul, šeptal jako van
ve zdřimlé zahradě a jásal, zmíral
jak ptáků zpěv kdes' v lesních tišinách.
Však nikdo netušil, že písně ty,
tak plné něhy, touhy bez konce,
v nichž orlích křídel šumot šelestil,
— ten žhavý vzlet Jesaia proroka —
jí v duši vznikly, z dětských let když děj
jak světla proud jí duši ovíval:
když Ismeria, bledá její máť,
své duše křídla rozpínala v let
na dlouhou pouť do krajů věčnosti,
jí jako ze sna tiše pravila:
„Už, Anno, brzo Toho pošle Pán,
Jenž spasí nás. Ty, Anno, uzříš Jej,
na lodyze Tvé květ ten vykvete."
Tak řekla, zmlkla, hlavu sklonila,
zrak zhaslý byl — a duše v ráji už.

Na slova ona Anna myslila,
když zpívala ve snivém nápěvu
při stříbrozvuku harfy stříbrné,
že píseň zahradou jak sladký čar
se vznášela a mocným kouzlem svým
tak jala Gibbora, že zastavil
na kraji zahrady svůj spěšný krok,
a dojat naslouchal a vyrušit
se bál svou velitelku z blahých snů,

[1]) „Legendy", apokryfické zkazky novozákonní, zpěv čtvrtý.
[2]) Heli a Jachym jsou jména téže osoby.

jež v mlčení svou hlavu skláněla,
jak luční květ, když z rána přetíží
ho rosa bohatá. —

Však za chvíli
do harfy strun zas Anna zasáhla,
jak vesny van se hudba linula
a píseň prýštila, již Emromo,
ta dobrá bába s tklivým úsměvem
vždy zpívala, když podvečer si sedla
tam v tichém koutě stinné zahrady:
„Kdy přijdeš už, Jejž čeká celý svět?
Nám s rosou nebes na zem svadlou skaň,
neb v sytném dešti na zem puklou splyň,
ať omlazena vydá kvítek svůj,
ať vzejde lodyha z kořene Jesse,
a kvítek čarný na ní vykvete . . .
Už přijď“ — — —

tu přetrhla se Anně náhle
té staré písně nit, když v zanícení
svých očí clony k nebi pozvedla
(— tak pomněnka své modré oči pne
ku dlouhým, zlatým slunce paprskům —)
a zřela Gibbora, jak v slzách stál
tam o kmen opřen staré olivy.
„Sám Gibbore? Kde, Heli, je tvůj pán?“
„Tam u lidí, o nichž náš neví svět,
a kteří svět jen znají z pověstí“ — — —
víc Gibbor neřek'. Usedavý pláč
mu v ňadrech dusil další truchlou zvěst.

Však Anna zsinala, zrak zvlhnul jí
a srdce zabolelo předtuchou,
že povzdechla si uvnitř: „Bože můj!“ —
a zvedla ke Gibboru bledou tvář
a bělostné své ruce sepjala
a hlasem chvějným tiše prosila:
„Tě prosím, Gibbore můj, dále mluv
mi o něm, holubím mém Jachymu.“
„Jsem sluha, paní, musím poslechnout,“
a opět uvázl mu v hrdle hlas,
že chvíli dlouhou, dlouhou trvalo,
než přerývaně začal vyprávět:

„V chrám přišli jsme za zpěvů velebných.
Dým kadidla tam stoupal z oltáře
a s vůní sytnou narcisů se mísil,
jež kvetly tam ve vásách stříbrných.
Šel Heli před námi a jeho zpěv
ze žhavé duše stoupal velebně
jak slavné zvuky trub a kraloval

nad hlasy ostatních, když oběť svou,
— by před svátkem ji obětoval Pánu,
jak doma řek' — před oltář v kvítí ved'.
Však Ruben kněz, jenž padesát už viděl
jar v údolích a v lesích rozkvétat,
když k chrámu spěl, by oběť přinášel,
ten Helimu děl s trpkým úsměchem:
„Ty první jdeš? Vždyť nemáš, věru, proč,
bys nad jiné se, Heli, vynášel!
Hřích těžký, velký jistě tíží tě,
neb bezdětným jsi zůstal v stáří svém!"
Tak Ruben děl a oběť od nás vzav
ji stranou odložil. Tu Jachymu
se zdálo, propasť že hluboká
mu zeje u nohou a všecky sny,
jež utajené skrýval v duši své,
že střemhlav v ni se nyní řítily —
a smutek zachvátil jej veliký.
Bled jako mramor stál, zrak zahořel,
krev vzkypěla a srdcem třáslo to,
že pěstě zatínal — však ticho bylo
zas v srdci jeho hned: „Bůh dobrý jest
a odpouští a já bych mstít se měl?"
A skloniv hlavu, slova neřekl,
zrak nepozved a bez hněvu šel ven:
však za městem si mlčky slzu střel.
Byl jistě tehdy větším před Bohem
než Ruben kněz v svém hávu z brokátu."

Tu dále Gibbor mluvit nemohl,
neb slzy polykal, tak tekly mu,
a všechněm kolem srdce plakalo,
a rosa jeho z očí tekla jim,
jak ručej teče v lesa tišinách.
Jen Anna seděla jak němý sloup,
a bolest její suchá více jímala
než slzy horké, nářek vášnivý.
A bledá řekla hlasem bezzvučným:
„Tě prosím, Gibbore můj, dále mluv,"
a oči její zhaslé, bez lesku,
zas prázdnem těkaly, když Gibbor jal
se dále mluvit v slzách o Helim.

„Jdi domů, Gibbore, v ten starý dům,
kde drahá duše dlí, jež v tesknotě
mi bílé ruce kladla na čelo; —
už nebude; — už nezasvítí nikdy
mi její úsměvy, už nebude
mi šeptat tajemné své vidiny
v té staré štěpnici. Můj poslední
jí přines polibek a oporou
jí, Gibbore, buď v její slabosti . . ."

a políbiv mne chvatně v poušť se bral,
a dálný žalmů zpěv, jak pohřební
mu píseň v duši zněl."

Tak Gibbor děl,
a všichni plakali: a Anna mdlela
— tak nesmírný byl duše její bol —
a vrávorala v soumrak komnaty,
by nikdo nezřel bolest bez konce
a neslyšel ty duše výkřiky,
jež z ňader bolných na rty vytryskly:
„Můj Jachyme, můj sladký Jachyme!"
A ruce její mrtvě visely,
jak větve, které vítr podlomil,
a hlava spanilá se klonila,
jak růže květ, jejž vedro znavilo. —

A venku modrá noc svým hvězdným čelem
už hory líbala, mír hluboký
vše jímal, sladký sen na tváři země
jak úsměv děcka byl, a v všechna srdce
klid balsamový z nekonečna kanul.
Jen Anna bděla; sedíc v komnatě
na hlavu sobě popel sypala
a truchlila ve smutku hlubokém.

A sedmkrát už nebe otevřelo
své zlaté oko v růžné záplavě,
a sedmkrát před jitra polibkem
už nyvá lůna za les prchala —
však Anna truchlila a nespala,
že oči snivé rudly od pláče.
Však osmý den, když rosa démantná
na kapradí a snící divizny
jak drobné perly s nebe kanula —
tu Emuna, již Anna nejradší
z děv měla svých pro tichou oddanost,
ta klekla k paní své, řkouc v soustrasti:
„Hleď, paní má, dní sedm plakala's,
už nesmíš víc. Já závoj tobě našla,
jejž Mara vlasů plavých dala ti,
když pro chrám vyšívala's koberec.
Nuž vstaň! ať připravíš se k slavnosti,
neb slunce zlatý blesk už v růžích hasne,
a večer tklivý z nedozírna padá,
a šerem kmitají už hvězdičky!
Než měsíc velký vzejde nad loukou
a rozleje své stříbro blankytem —
den Páně bude, Tišri[1]) patnáctý.
Vstaň, velitelko má, už k slavnosti

[1]) 15. říjen (svátek stánků od 15.—21. října.)

ti krátký věru, paní, zbývá čas!“
Tak děva prosila a poslušně
si Anna velké slzy utřela,
jež tekly jí jak v máji vlahý déšt.

Se stmívalo, když v hávu slavnostním
a prsten mající s velkým smaragdem,
— jejž Heli dal jí v chvíli přeblahé,
když otec její, tichý Eliud,
ji za ženu mu slavně přislíbil —
pod palmu starou Anna spěchala,
v ten odlehlý a hlubý sadu kout,
kde divá réva břečtan líbala,
jež palmu objímal zas v náručí:
a kolem ptáci pěli, květy dýchaly.
Na nebi miliardy bílých hvězd
jak silou mystickou ji zmužily,
a snivost konejšivá vkrádala
se v duši jí, že modlit začala
se k Bohu svému v pevné důvěře:
„Jsi vzdálen, Hospodine, Bože můj?
Když za dne volám k Tobě bílého,
zda slyšíš mne? Zda o mně víš,
když za vlahých já nocí slzami
své lože kropívám? — Vždyť slýchala
už od dětství jsem od svých od dědů,
že slyšel's je, když k Tobě želali,
že štítem byl's, když v Tebe doufali!
Tvé milosrdí v bázni nyní vzývám,
kdy hanba tráví na rtech modlitbu.
Ty Sarah požehnal jsi v starobě,
že syna porodila stoletá . . .“

V tom okamžiku zazněl ptačí zpěv
tak dojemně, tak sladce, nadzemsky,
že Anně zdálo se, že rajská hudba to:
však v hnízdě na stromě to zpíval drozd.
Tu zaplakala Anna dojmutím,
a zalomila ruce třeslavé:
— tak kvílí v širém poli planá hruš,
když vítr mrazivý jí vlasy rve. —
„S čím přirovnat se mohu na světě?!
Vždyť i to ptáče má svá mláďata,
a vše, co dýchá životem, má rod;
ba i ta země vydá v čase plod
a aspoň tak Tě chválí, Bože můj!“

Tak smutně Anna k sobě pravila
a slzy měla v očích blankytných. —

Byl boží hod a svatý klid byl kolem
a ticho bylo v šeré zahradě,

nad níž se večer vlahý snivě vznášel,
jenž štědře zlaté hvězdy rozséval.
A hvězdy klidně bděly na nebi;
jen někdy hvězda nyjíc po zemi
si touhou zaplakala v azuru,
že zlatá slza modrou dálavou
se mihla, s haluze jak prší květ.
Jen měsíc ještě dlel za štíty hor
kdes' v dálné, neznámých nám tajů říši.
Ač země po něm žhavou mřela touhou,
a hvězdy tiše v útrobách svých ždály,
by pocelovat směly jeho tvář —
přec nevyšel, by vlasy skoupal v řekách.
Však záchvěv světla na východě hlásal,
že nebe brzký jeho příchod tuší.

V tom šeru sladkém dlouho Anna dlela,
na hvězdnou hru se mlčky dívajíc.
Tu zlatá slza jedné hvězdičky,
jež náhle skrápla na zem unylou,
ta rostla v letu, mocně zářila,
že ptáče tiklo v bázni na stromě,
že v leku Anna oči zavřela
a oslněna září modravou
svou hlavu půvabnou v dlaň sklonila,
jak leknín bělostný stvol sklání
za žáru denního uprostřed vod.
A Anně zdálo se, že slyší šum
jak velkých perutí, jak velký orel
by zlatem večera se vznášel k zemi,
a slova šumotem tím zněla měkce:

„Bůh, který v máji květům kvésti dá,
by v tomto čase vůni šířily,
a každá větev jeden byla květ,
tvůj dávno slyšel hlas a znal tvou touhu,
však dnes už vyslyšel tě v moudrosti!
Ty zelenat se budeš v domě božím
jak oliva a vypučíš jak réva zlatá:
že's naděj svoji v Boha složila.
Na dítěti, jež počneš bez hříchu,
Duch Boží spočine; to pannou bude
a matkou Toho, Bůh Jejž slíbil vám.
Do svatého jdi města k slavnosti
a to ti bude znamením, že s Helim
se potkáš pod branou, jež „zlatou“ sluje!“ —

Zas slábl hlas a modrá hasla zář,
už vločkou byla, bodem naposled,
jenž v zlatém ztratil se zas prachu hvězd:
tak skřivan tratí se, když s trilkem
do klínu padá trávy vysoké.

A ticho nemluvné zas spalo kol.
Na nebi hvězdy klidně svítily
ve zlaté kráse své a snivosti,
na měsíc očkem zářným hleděly,
jenž z fialových par se vynořil
a v mlčení na luhy světlo lil,
na hlubé jezero, jež zaplálo
jak stříbro tekuté, na tichou zem,
jež dřímala a ze sna dýchala
svou vůni v lunnou světla záplavu.

A jako ze sna Anna probuzena,
tvář ustrašenou k nebi pozvedla,
a z tmavých očí slzy kanuly,
když vroucně šeptala: „Ti, Bože, dík!
Tvé velké slitování z bídy dna
dnes vyneslo mě v lásce na vrchol.
Tě chválit budu za to na věky!“
Víc neřekla. A blahem velkým spita,
klid v duši radostný, šla v komnatu.

Byl v domě klid: neb spánek vešel tam;
však Anna štěstím usnout nemohla.
U okna seděla ve blahém snění
a do hvězd zřela, které mřížovím
jí zvědavě do síně hleděly,
až spánek šel a políbil ji v čelo — — —

Ze sna se smála Anna hlasitě
neb viděla, že hvězda přeskvělá
zas k zemi padla v šerou komnatu,
a náhle v kráse nadzemské,
že na zdi psalo svaté zjevení
teď slovo „Mirjam“ rukou plamennou.
A Anna vykřikla a čelo přejela
si chvějnou dlaní, ze sna procitla:
a výkřik druhý byl jí znamením,
že blahý sen ten skutečností jest . . .
Už Anna nespala, jen zírala
na jméno přesvaté, jež zářilo
jak ohněm zlatým na zeď vpálené:
a slzami, jež z očí tekly jí,
jak deštěm slunko, úsměv zářil jí,
a v štěstí svém zeď vroucně líbala
a „Mirjam, Mirjam“ stále šeptala,
až hvězdy zhasly, měsíc zapadl. —
A úsvit šerý když se slabě rděl,
tu zoře vstříc se dala na cestu.

Kraj smál se radostí, když růžová
se zora od hor modrých nítila,
když jitra první úsměv zemí šleh'.

Však slunce krůpěj zlatá, ohromná,
ta spala ještě kdesi za horou,
a mráčky zlaté v blankyt poslala,
by rozházely růže po nebi:
že nebe bledlo slabým úsvitem,
a hvězdy všecky očka zavřely:
jen jedna plála snivá jitřenka
a zlatým okem k zemi hleděla,
jak probudit by chtěla lidi tam,
by vstali už, že slunce vychází. —
A vlna těkavá teď bleskla vzduchem,
směs tryskla paprsků, jak ohňů moře —
a slunce vyšlo zlato ve kšticích.

KAREL HÁŇAVKA (Br.):

O instinktu živočichův a o lidském rozumu.[1])

(Práce poctěná první cenou v soutěži)

Idea evoluce opanovala všechny obory lidského vědění: přírovědu, historii, sociologii, theologii a vědu věd: filosofii. Vlastní však a původní pole, na kterém se idea evoluční zrodila, je přírodověda a specielně zoologie. Stěžejí, o níž se zde theorie evoluční otáčí, je hypothesa o graduelním rozdílu mezi druhy nižšími a vyššími a konsequentně: stupňový rozdíl druhu „homo sapiens“ od nejblíže předchozích druhů opů, které jsou nebo byly mu co do organického složení zejména mozku nejbližší. Propast, dělící člověka od zvířete, onu výši, na které dosud člověk stál jako král a vůdce všeho tvorstva, hledí t. zv. moderní zoologové překlenouti a sblížiti tím, že snižují schopnosti lidské na straně jedné, a naopak zvířeti přisuzují daleko více potencí než vskutku je správno. Nikde jinde nevynakládá člověk tolik píle a důvtipu, než aby se sebe strhl gloriolu lidskosti.

Stojíme před záhadou: Jsou skutečně činnosti zvířat, k jejichž vysvětlení jest nezbytně nutno předpokládati, že mají jistý stupeň intelligence, že jsou s to rozumně uvažovati a dle úsudku účelně jednati?

Descendenční theorie Darwinova po Lamarckovi odpovídá kladně. Dle ní t. zv. intelligence člověka není nic jiného než nejvyšší stupeň ve vývoji různých forem intelligence bytostí nižších. Co pak dle běžných dosud pojmů se zvalo instinktem, omezuje se na pouhé činnosti reflexní.

Mnoho viny nese t. zv. „vulgarní psychologie“ stojící ve službách liché vědy, která si obrala za úkol šířiti „vědu“ v nejširších vrstvách. Následek

[1]) Jako pramenů použito: Dr. Jos. Pospíšil, »Filosofie«. — Tilmann Pesch S. J., »Die großen Welträtsel«. Wasmann S. J., »Instinkt und Intelligenz im Tierreich« (Ergänzungs-Hefte z »St. a. M. L.« 69). — Týž, »Vergleichende Studien über das Seelenleben der Ameisen und der höheren Tiere« (Ergz.-Hefte 70). — Týž, Pojednání ve »Stimmen aus M. L.« a »Natur und Offenbarung«. — Wieser, »Mensch und Tier«. — Dr. P. Vychodil, »Apologie křesťanství«. Charles Darwin, »Die Abstammung des Menschen«. — F. Duilhé de Saint-Projet, »Apologie víry křesťanské na základě věd přírodních« (Dr. Ant. Podlaha). — Dr. E. Fischer, »Der Triumph der christlichen Philosophie«.

jest, že konfundovány pojmy jako intelligence a instinkt, a dosavadní význam zaměněn za podstatně odlišný. Zhoubný tento vliv nezůstal pouze omezen na spisy obyčejné, nýbrž jeví se značnou měrou i ve vědeckých publikacích.

Záleží tudíž nesmírně mnoho na přesném vymezení pojmů, o nichž jest mluviti a kritickém určení fakt a jevů života zvířecího a lidského. Jinak nelze dospěti k rozuzlení otázky, liší-li se instinkt od rozumu graduelně či podstatně. Neboť kde schází úzda nestranné kritiky, tu zdobí fantasie pozorovatelova fakta, byť sama sebou věrohodná, vlastními výmysly a subjektivními barvami.

Zdálo by se snad až nápadno, kterak E. Wasmann, slovutný přírodovědec a odborník na slovo vzatý,[1]) vždy znova opakuje výtku moderní zoologii, že dává se strhovati po způsobu „lidových" psychologů (Brehma, Brücka a j.) upřílišněnou snahou polidštění zvířete. V nynějším stavu moderní zoologie je to výtka správná, správnější tím, že ji činí autorita prvého řádu.

Cesta, kterou třeba kráčeti k porozumění duševního života zvířecího, jest methoda srovnávací mezi člověkem a živočichem. Nemáme zajisté bezprostředního vhledu v psychické pochody zvířat, nýbrž můžeme uzavírati na princip vnitrný jen z činností vnějších, jež svými smysly poznáváme, dle axiomatu: Agere sequitur esse. O těchto činnostech pak soudíme zase jen se vztahem na svoji vlastní experienci, které jsme si vědomi, dbajíce ovšem při tom jako kritického měřítka zásady: Všechny jevy posuzovati co nejjednodušeji a nesahati na vysvětlenou jich ke schopnostem vyššího řádu, dokud se dají vysvětliti schopnostmi nižšími.

V sobě samých znamenáme dva obory duševních processů: nevědomě účelné a vědomě účelné. Prvé označujeme jako instinktivní, druhé jako rozumové. Jest veliké množství aktů duševních — o kterých svědčí zkušenost — při nichž spojení buď vnějších postřeh nebo vnitrných pocitů s určitými představami, affekty a vnějšími činnostmi jsou účelné, byť nevědomě a od uvažování a svobodné volby naprosto neodvislé. To jsou nejnižší formy, jimiž duševní život se jeví. Jiné jevy života duševního v člověku dají se odvoditi, jak stejně svědčí experience, psychologická diagnose, pouze z rozumné úvahy a svobodného rozhodování. Co nazveme činností instinktivní?

Instinkt, pud, jak etymologie značí, jest princip duševních činností, který realisuje obsah smyslové schopnosti žádací za vlivu smyslových poznatků, a jeví se jako činnost účelná, aniž by účelnost padala ve vědomí bytosti jednající. Jinými slovy: Instinktivní činnosti jsou ony, které vycházejí ze smyslového fondu chtění (appetitus sensitivus, nižší žádostivost) a vedeny jsou opět jen smyslovými postřehami vnějšími nebo vnitřními.

Musíme přisouditi instinktu duševní element, pokud sídlem jeho jsou schopnosti duše lidské nebo t. zv. duše zvířecí. Ale jen do jisté míry, pokud totiž liší se od vyšších potencí duše lidské, rozumu a svobodné vůle, čili pokud nemá v sobě vědomí určitého cíle, pro který se činnost pudová děje a možnost svobodného sebeurčování.

Nevědomá účelnost jest charakteristikou instinktu. Ovšem třeba hned zde činiti rozdíl mezi pudem a jinými nevědomě účelnými činnostmi živočišnými, t. zv. činnostmi reflexními. Těmito rozumíme ony, které se jeví jako následek podráždění určitého systemu nervového. Jsou podmíněny pouze podrážděním nervovým, které může, avšak nemusí, býti spojeno s pocitem smyslovým. Takovými reflexními pohyby jsou na př. tlukot srdce, střebání látek při zažívání, kýchání, různá trhání svaly následkem poruchy míchy a

[1]) V citovaných dílech.

ganglií a p. Instinktivní činnost je tu evidentně vyloučena, poněvadž není v nich psychického živlu, který vyžadujeme v instinktu.

Instinkt je v prvé řadě schopnost člověku i zvířatům vrozená. U člověka, v němž jedna a táž duše je principem činností smyslových i čistě duchových, nedají se přesně stanoviti hranice, kam až sahá činnost pudová a kde začíná živel rozumový. To však nevadí, abychom nemohli vymeziti přesný rozdíl mezi instinktem a intelligencí, vlastně určiti hranice, které instinktu absolutně nelze překročiti.

Pozorujíce svůj duchový život, jehož nosičem je rozum a vůle, poznáváme, že jen rozumem jsme s to z jednotlivých představ smyslových znaky společné abstrahovati a tak tvořiti obecné pojmy, dále poznávati vzájemnou vztažnost pojmů a tím docházeti závěrů, poznávati vztah prostředků k cíli, vztah subjektu k vlastním činnostem a tím býti mocnu sebevědomí a svobodného jednání. Největší důraz při konu rozumovém klademe vždy na značku pouze rozumu vlastní, že jest si totiž vědom svého účelného jednání. Proto vytkli jsme při instinktu jako hlavní kriterium, na které se nesmí zapomínati při žádném pozorování činnosti zvířecí, jednání sice účelné, bez předchozího však poznání nebo úsudku rozumového o vztahu prostředků k cíli jednání.

Zváti proto instinkt „slepým" jest možno jen ve dvojím ohledu: pokud schází v činnosti instinktivní vědomí cíle, k němuž prostředky právě pudem se volí, a pokud instinkt jest omezen na specificky ohraničený kruh smyslového poznání a chtění v určitém směru, mimo nějž ztrácí podivuhodný tak často ostrovtip. Slepou silou je pouze vzhledem k rozumu, který oněch mezí nezná. Pokud však má na instinkt vliv vlastní zkušenost, opírající se o poznatky smyslové, a jiní činitelé, nemůže se zváti slepým. Tím méně je správno instinkt jednoduše řaditi v obor života vegetativního a mluviti o „organickém" instinktu. Pak musili bychom počítati k instinktu všechny funkce v živoucích bytostech, které se dějí účelně nevědomě a důsledně mluviti o instinktu rostlinném jako zvířecím nebo lidském.

Moderní zoologie připouští rozdíl mezi instinktem a rozumem. Nazývá však instinktivními pouze ty činnosti duševní, které mají svůj bezprostřední podklad a původ v dědičné, přirozené vloze (Naturanlage), všechny ostatní však, které předpokládají individuelní zkušenost, zove intelligentními. Touto cestou snadno ovšem dokáže, že zvířata mají vysoký stupeň intelligence. Leč takový rozdíl intelligence a instinktu je nesprávný. Neboť dědí se pouze schopnost associační, disposice systemu nervového spojovati určité pocity s vrozenými pudy, ne však spoje ony samy. Proto vedle pudů vrozených jsme nuceni připustiti i pudy získané experiencí. Kuře, které při prvém pohledu na vosu se leká a nesezobne ji, jedná dle moderní zoologie instinktivně. Podruhé však, když snad z nepozornosti zakusilo msty vosí, vystříhá se sezobnouti onoho tvora, který způsobil bolest, a to činí prý již rozumově, neboť prý je to rozumová konkluse z praemis, jichž jeden člen nabylo zkušeností.

Jest nezbytně potřebí, k vysvětlení tohoto a jiných podivnějších jevů života zvířecího předpokládati process rozumový? Či má fond smyslového poznání a chtění ony schopnosti ve své podstatě, jimiž se s dostatek dají ozřejmiti mnohdy tak zvláštní úkazy zvířecího života? Shrňme tyto dvě otázky v jednu: Co jest subjektem činností instinktivních a co intelligentních?

Chtějíce šíře odpověděti na otázku tuto a konkluse s ní spojené, vymezíme nejprve podstatu obojího principu, pak vytkneme rozdíl vlastností a činností obou, jak našemu poznání na základě faktů se jeví a konečně

zmíníme se v dodatku o způsobu moderní vědy, kterak vysvětluje přechod instinktu v intelligenci.

Subjektem činností instinktivních je nižší princip životní, t. zv. duše zvířecí (anima irrationalis) a objektem jejím jsou pouze věci smyslové.

Nosičem života intellektualního je duše duchová s kardinalními potencemi: rozumem a svobodnou vůlí, která je spolu principem života a jednání smyslového. Analysou duševních jevů života smyslového, hledíce při tom vždy k vlastní zkušenosti, docházíme následujícího roztřídění schopností smyslových:

Vrozená schopnost instinktivní se jeví ve dvou oborech od sebe odvislých: potenci smyslového poznání a smyslového chtění. Ke smyslovému poznání nepatří pouze smysly vnější (sensus externi) zrak, sluch, čich, chuť a hmat, nýbrž i smysl vnitřní (sensus internus), který mimo jiné poznává stavy subjektu libé nebo nelibé dle povahy dojmů. K tomu přistupuje smyslová schopnost představivá (fantasia) a smyslová pamět, kterým jest vlastní vnější postřehy a vnitrné pocity sdružené zachovati, reprodukovati a dle zákonů smyslová associace představ navzájem a s novými postřehami spojovati. Konečně má zvíře i určitou schopnost vše to, co objektivně jemu jest užitečno k zachování sebe a druhu, jako subjektivně příjemné poznávati a tím dávati popudy činnostem. Je to t. zv. vis aestimativa. Všechny tuto uvedené schopnosti jsou rozmanité potence jednoho a téhož fondu poznání smyslového. Pravíme u všech: smyslového, poněvadž mají kořen svůj v poznání smyslovém, singularním, nemajíce nic společného s vyšší mohutností, jaké je si člověk vědom při výkonech rázu čistě nehmotného.

Z těchto schopností musíme vysvětlovati život zvířectva a nekráčeti cestou opačnou: Viděti ve všem akty rozumové a k čistě smyslovým schopnostem sahati teprve, když vysvětlování se jeví evidentně absurdním. Spolu uvažme účel, ku kterému příroda určila instinkt! Jest dvojí: zachování vlastního života a uhájení existence druhu. Proto s naprostou nutností se odvrací zvíře ode všeho, co mu působí nepříjemnosti nebo co hrozí zkázou potomstvu. Oba tyto elementy sdružené se schopností poznávací a žádací dávají instinktu direktivu.

V daleko vyšší sféře se nachází rozum. Rozum (intellectus) dle etymologie významu latinského znamená: věc úplně proniknouti (intus legere), značí schopnost duševní poznávati podobnosti a různosti pojmů všeobecných, které si byl z konkretních případá odvodil, odezíraje ode hmoty a jejích vlastností a shrnuje znaky z konkretních objektů odvozené v jednotku novou: pojem. (Známé rozdělení filosofie scholastické na: intellectus possibilis a intellectus agens.) Jest schopnost pojmy ty v soudy pojiti. Každý soud obsahuje nejméně jeden všeobecný pojem (praedicat). Dále značí rozum mohutnost poznati vztahy subjektu myslícího k vlastnímu jednání jako jejich nosiče (sebevědomí) a poznati vztažnost prostředků ke konečnému cíli (účelnost). Abstrakce všeobecných pojmů, jejich kombinace, reflexe, sebevědomí a vědomí cíle, jsou podstatné znaky rozumu. Je to mohutnost výhradně duchová, jelikož abstrakcí a generalisací se povznáší nad oblast hmotných, smyslových dojmů a vněmů. Rozum vystihuje pravdy základní a nutné, skutečnosti nehmotné, jako jsou: bytost, podstata, příčina, jednoduchost, jednota, mnohost, pravda, dobro, krása, čas, prostor, nekonečnost atd. Rozum je podstatnou podmínkou svobody, odpovědnosti, duchovosti a nesmrtelnosti; rozum není možno analysí zredukovati na jiné mohutnosti, není možno jej pojímati jako synthesi nebo výslednici schopností nižších, tím méně jako úkon ústrojů pouze hmotných.

To jest rozum, princip intellektualního poznávání, člověku vlastní.

Všechny tyto znaky upíráme instinktu, kde pouze jedinečné, konkretní smyslové vněmy podávají material, aniž by lze bylo zvířeti se povznésti k pojmům abstraktním.

Namítá se však: „Co jiného je associace smyslových obrazů u zvířat, než schopnost abstrahovati? Tak zv. všeobecný obraz smyslový (allgemeines Sinnesbild) je totéž, co všeobecný pojem rozumu a liší se od tohoto nanejvýš svou nedokonalostí, ne však podstatně.“

Když honící pes slídí po zajíci, říká se, že ho vede všeobecná představa zajíce. Jak si máme mysliti vznik tohoto obrazu u psa? (P. d.)

ANTONÍN BRATEČ (Hr Kr.):

Communio.

U šíř tiché moře věčnosti se rozvlnilo bez mezí,
než času prudké prameny s hor počátků v běh vytryskly
a nad životem mrtvých hmot než prostory vše zavýskly,
když praskly v záři sluneční v ráz smrti tuhé řetězy.

Však v boží mysli úrady již kvetly polem lilií:
svět duchů v nebi blažených i zemské dole krajiny,
v nich kámen, květ i živočich, les, pole, moře, bystřiny
a bílý den a černá noc, v níž tma se hvězdou rozvíjí.

Ach, duše, věříš? V době té tvůj obraz zalíbil si Bůh!
Ač viděl proti lásce své do výše strmět zášeky,
on tebe, duše, miloval, než v čase zemský zkvetl luh!

Viz! Přes ten dávných časů proud a přes ten prostor daleký
svou žádost přišel ukojit a splatit věčné lásce dluh —
hle! přišel s tebou spojit se a milovat tě na věky!

JOSEF FOLTYNOVSKÝ (OI.):

Ze severosemitské epigrafie.

Mezi památkami národů zašlých již před mnohými věky zaujímají místo ne poslední jejich nápisy, jež pořízeny byvše na látkách trvanlivých, zachovaly se dobám našim. Od mnohých národů máme nápisy: staří Egyptané, Feničané, Assyrové a Babyloňané, Arameové, Řekové, Římané a jiní národové zanechali nám hojně nápisů. Zvláštní pozornosti mezi nimi zasluhují nápisy semitské; mají značný význam pro Písmo sv., zvláště pro Zákon Starý. Věda, jež řeší, vysvětluje a srovnává nápisy, zove se epigrafie. K semitské epigrafii měly by tedy náležeti všecky nápisy, jež ve svých řečech pořídili Semité. Obyčejně však obor epigrafie semitské se omezuje, tak totiž, že nápisy Assyrův a Babyloňanův řadí se ve zvláštní skupinu. Jest sice řeč jejich též semitská, ale písmo klínové jest od písem jiných národů semitských zcela rozdílné.

Epigrafie semitská v tomto užším smyslu dělí se na severní a jižní.[1]) K jižní semitské epigrafii náležejí nápisy arabské, severní zaujímá dvě skupiny větší, totiž nápisy fenicko-palestinské či kananejské a aramejské.

Mezi nápisy kananejské počítají se: 1. nápisy fenické, jež zanechali nám Feničané a Punové buď ve vlasti své, buď v osadách. Nápisy punské vzniklé po zboření Karthaga nazývají se pro odchylné písmo a pravopis nápisy novopunskými. Dále náleží k nápisům kananejským: 2. moabské, 3. hebrejské, 4. samaritánské.

Skupina aramejská obsahuje nápisy: 1. staroaramejské nebo zkrátka aramejské, jež pocházejí z doby assyrské, novobabylonské, perské a z počátku doby hellenistické; 2. mladší aramejské dělící se na: a) nabatejské; z nich některé byly nalezeny na poloostrově sinajském a zovou se proto sinajskými; b) palmyrské, c) syrské a d) mandejské.

Nejstarší z nápisů severosemitských jest moabský nápis Mêša'ův z r. ± 896. př. Kr. P. Staré jsou též nápisy aramejské ze Zenǧîrlî ze stol. 8. př. Kr. P.

Doba, ve které nápis vznikl, na některých jest udána. Případy takové však jsou řídké. Obtížněji určuje se stáří toho kterého nápisu dle osob neb událostí v nich jmenovaných, které jsou známy z literatury téhož nebo jiného národa. Dobrou též pomůckou k určení stáří nějakého nápisu jest písmo; neboť jednotlivá písmena lišila se poněkud v různých dobách svou podobou.

Písmo nápisů severosemitských jest souhláskové. Nápisy fenické a staroaramejské psány jsou písmem archaickým (slove též fenickým), jehož nejvěrnější podoba zachována na nápise Mêša'ově. Podstatně totožné jest písmo starohebrejské, jak se zachovalo na nápise Siloanském. Písma ta byla však podrobena mnohým změnám, tak že máme počínaje 2. stol. př. Kr. P. na nápisech písmo čtvercové, palmyrské, nabatejské a samaritanské.

Písmena jsou do kamene nebo do kovu vryta; pouze na nápisech z Teimy[2]) a ze Zenǧîrlî je písmo vypuklé.

Jak níže z některých ukázek poznáme, byl účel nápisů rozmanitý. Četné nápisy nalezly se na náhrobních kamenech. Jmenuje se v nich pouze

---

[1]) Srv. M. Lidzbarski, Handbuch der nordsemitischen Epigraphik, Weimar 1898, I. Teil p. 1. a nn.

[2]) Corpus inscriptionum Semiticarum (CIS), pars II., č. 113. a nn.

osoba zemřelého, nebo vypočítávají se i jeho předkové, hodnost, zaměstnání a pod. Jiné opět obsahují žehnací průpovědi nebo výstrahy, by nebyla zneuctěna mrtvola. Tak na př. na náhrobních nápisech nêrabských[1]) čteme hrozby dvou kněží boha měsíce, že proklet bude od božstva, kdo poruší hrob, a potomstvo jeho že bude zničeno.

Četné nápisy nalézáme též na darech bohům věnovaných. Dávány pak božstvu v dar věci různé: sochy (na př. bohu Hadadovi od Panammû-a, krále ja'dského), sedadla, pohovky (na př. CIS II 114, 117, 160), ano i celé domy (CIS II 182). Na některých označeno pouze jméno boha, jemuž dar věnován, na jiných jmenuje se též dárce a příčina věnování.

Nápisy pořizovány byly též na počest knížat nebo králů, kteří proslavili se velikými činy. Pěknou ukázkou takového čestného nápisu jest nápis na soše Panamû-ově ze Zenǧîrlî. Též stavby ozdobovány nápisy, by známo bylo potomstvu, kdy a kdo budovu dal postaviti; toho příklad vidíme na nápise Bar-Rekûbově ze Zenǧîrlî.

Nápisů ryze historických dosud nalezeno nebylo. Mnoho však zmínek o událostech pro dějiny důležitých chovají nápisy náhrobní, věnovací, pamětní a stavební.

Jako nyní, tak i ve starověku již bývalo zvykem psáti svá jména na místech četně navštěvovaných. Odtud vyskytují se na horských stráních poloostrova sinajského nabatejské podpisy nebo v Egyptě aramejské stručné rytiny. Pisatel někdy vryl jenom své jméno,[2]) jindy připojil pozdrav שלם פי — pokoj,[3]) nebo žehnací formuli ברוך פ' — požehnán buď,[4]) prosbu פ' דכיר — vzpomenuto budiž[5]) a pod.

Zachovaly se nám též zlomky veřejných zápisův a listin. Některé[6]) obsahují sazby, kolik při rozličných obětech buď z masa nebo peněz má se odvésti kněžím, jak si počínati při obětech, jež nejsou v sazbě uvedeny, a konečně tresty pro kněze i obětníky, kdyby dle toho ustanovení nejednali. V jiných zápisech[7]) dočítáme se, jaké měl výdaje jakýs dům knížecí, nebo jaký náklad vedl dům soukromý. K takovým veřejným listinám čítati jest i cihly z 8. stol. př. Kr. P. objevené v pahorku Kojunčiku naproti Mosulu. Nápisy klínové na nich obsahují smlouvy, dlužní úpisy a potvrzení. Cihly takové kladeny byly na sebe v knihovně. Poněvadž však nesnadno bylo v čas potřeby příslušnou vyhledati smlouvu, označen obsah stručně se jménem stran listinu vyhotovujících na boku cihly. Tak bylo lze rychle přehlédnouti všechny listiny. Pobočné nápisy psány jsou písmem aramejským;[8]) z toho patrno, že ve stol. 8. př. Kr. P. bylo písmo aramejské lidu obecnému již běžnější nežli klínové.

Pozoruhodny jsou hliněné tabulky z Palmyry. Jsou na nich jména osob, kmenů, bohů, zboží a pod.; i zdá se, že se některých užívalo jako našich navštívenek, talismanův a poukázek na zboží.

Nápisy severosemitské zašly však časem v nepaměť a drahně uplynulo let, než opět byly objeveny a než jim věnována bedlivější pozornost. Zmínky o nich nalézáme sice u starších spisovatelův, ale nápisy samy neznámy byly až do stol. 17. Nejdříve ze všech připomínají se nápisy sinajské; píše o nich

[1]) Viz text v I. díle Lidzbarského H. d. n. E, str 445.
[2]) CIS II 119, 252, 258 a j.
[3]) CIS II 231, 238, 253 a j.
[4]) CIS II 126, 128, 130 a j.
[5]) CIS II 245, 268, 274 a j.
[6]) CIS I 165, 167—170, II 113, obětní tarifa marseillská a j.
[7]) CIS II 146, 147, 153.
[8]) CIS II 17—19, 22, 23.

Cosmas Indicopleustes v díle Christiana topographia již ve stol. 6.: „... ὅθεν ἐστὶν ἰδεῖν... πάντας τοὺς λίθους... γεγραμμένους γράμμασι γλυπτοῖς Ἑβραικοῖς, ὡς αὐτὸς ἐγὼ πεζεύσας τοὺς τόπους μαρτυρῶ.“

Počátek objevů samých učiněn byl začátkem stol. 17. řecko-palmyrským nápisem, nalezeným v Římě poblíže Porty Portuensis. O jeho palmyrském textu praví již v 16. stol. Jos. Scaliger:[1]) „Sequebantur characteres ignorabiles, sed qui a dextris sinistrorsum more Hebraeorum legantur.“ Nápis ten vydal r. 1616. Jan Gruter v Inscriptionum Romanarum corpus. Téhož roku nalezl a otiskl italský cestovatel Pietro della Valle palmyrský nápis Tayyibský. Později nalezeno ještě několik palmyrských nápisů. Dlouho namáhali se učenci je rozluštiti, ale marně. Teprve francouzský archeolog Abbé Barthélemy (1716—1795) a nezávisle od něho oxfordský professor John Swinton srovnávali text řecký, jenž obsahoval téměř samá vlastní a cizí jména, s textem neznámým a rozřešili jej tak, že pozdější badatelé jen něco málo opravili.

V témže století (r. 1636) uveřejněn též Athanasiem Kircherem prvý nápis sinajský. Byl však tak nedostatečný, že dosud těžko o jeho obsahu něco určitého říci, ač Kircher se domníval, že jej rozřešil.

Třetí nápis, vydaný r. 1704., byl rovněž aramejský. Je to důležitý nápis, jenž zove se dle místa, kde se uchovává, Karpentrasský, ač nalezen byl v Marseille. K rozřešení jeho nemálo přispěl opět Barthélemy.

Do té doby marně pátrali učenci po nějakém nápisu fenickém. Pilně shledáváno v dílech spisovatelů řeckých a římských vše, co se zdálo býti původu fenického, a uváděno to v souvislost s jazyky semitskými. Teprve r. 1735 vydán první řecko-fenický nápis velmistrem Maltezských rytířů, Guyotem de Marne. Prvý přečtl jej zas Abbé Barthélemy r. 1758. Zatím nalezeno na Cypru množství fenických nápisů, z nichž dva rozluštil Swinton již r. 1750. Chronologicky tedy právem zove se Swinton otcem fenické epigrafie, ale správností a důkladností značně ho předčí Barthélemy.

V letech pozdějších nečinila však epigrafie fenická žádoucího pokroku. Obtíže působila nedokonalost otisků, roztroušenost získaného materialu v různých monografiích a časopisech a nedostatečná znalost řeči. Nedostatku tomu značně odpomohl znamenitý gramatik a epigraf, Vilém Gesenius, professor v Halle (1809—1842), který sebrav veškeré fenické památky s nápisů, mincí, řeckých a římských spisů, vydal je r. 1837. v díle Scripturae linguaeque Phoeniciae monumenta.

Fenických nápisův objeveno bylo hojně již v prvních desítiletích 19. stol. na severním pobřeží africkém od Francouzův. Ano jim podařilo se i ve vlastním území nalézti nápis, jenž daleko předčil obsahem svým dosavadní nápisy. Byla to obětní sazba na 2 kamenných tabulkách, objevená r. 1845. v Marseille, tedy v témže místě, kde před půldruhým stoletím našli kámen řečený Karpentrasský. Sazba obsahuje údaje, kolik bylo kněžím za různé oběti platiti, které části obětního zvířete patřily kněžím a které obětníku. Jsou to tedy ustanovení, jak podobně čteme v prvních kapitolách Levitika. Po 10 letech opět obdařena epigrafie vzácným objevem, rakví totiž Ešmun'azarovou s delším nápisem. Brzy potom nalezeny 3 krátké nápisy v Umm-el-ǎwâmîd a četné v Egyptě, v Athenách a na Sardinii.

Poměrně mnohem více objeveno nápisů novoaramejských, zvláště sinajských, pocházejících ze 4. stol. po Kr. P. Též nabatejskými a palmyr-

[1]) Josef Justus Scaliger (1540—1609), francouzský filolog, řídil vydávání velikého díla Thesaurus inscriptionum (Heidelberg 1602).

skými nápisy rozšířena znalost epigrafie severosemitské, tak že od dob Geseniových v některých částech látka se až zdesateronásobila. I ozýval se opět týž stesk jako v letech Geseniových. Proto usnesla se r. 1867. pařížská Académie des inscriptions et belles lettres vydávati přesné otisky a výklady všech známých nápisů v díle Corpus inscriptionum Semiticarum. Prvý sešit věnovaný nápisům fenickým vyšel r. 1881., načež ve vydávání pokračováno.[1])

V době, kdy pařížská Académie podjala se tohoto důležitého úkolu, získala starosemitská epigrafie znamenitou památku, totiž shora zmíněný nápis Mêša'ův. Roku 1868. přišel k berlínskému professoru Petermannovi v Jerusalemě se zdržujícímu elsaský missionář Klein a oznámil mu, že nalezen byl poblíž Dîbânu starý, 33řádkový nápis. Petermann hodlal jej zakoupiti pro museum berlínské. Než i Francouz Ch. Clermont-Ganneau snažil se nápis od Beduinů získati. Tento zájem obou mužův o nápis potvrzoval Beduiny v domnění, že kámen chová poklady. Proto žádali od Petermanna větší obnos než byl umluven. Petermann obrátil se tudíž na turecké úřady. Ale Beduini nechtíce si Turky dáti zasahovati do svých záležitostí, roztříštili kámen. Štěstím bylo, že Clermont-Ganneau opatřil si dříve prostřednictvím Araba Selîma el Ḳâri otisk nápisu. Získav ještě později několik úlomků, daroval je i s otiskem Louvru.

Nápis ten pochází od moabského krále Mêša'. Zmínka o králi tom ve St. Zákoně (2. [4.] Král. 3[4]) a narážky v nápise na události z dějin israelských určují dosti přesně dobu jeho vzniku, totiž r. ± 896 př. Kr. P. Nápis důležit jest jak pro historii národa israelského, tak pro studium řeči a písma semitského. (P. d)

VAVŘ. OSTROVSKÝ (Č. B.):

ROZJÍMÁNÍ.

Mně zhasl smích, jak náhle, nevím, zkad,
mi teskna mrak do duše pad'.
Já zahalil se v klidu chlad
a schoulil v šero reflexe.

A bylo, jak bych bránu věčna zřel.
Já velkou úzkostí se chvěl
a bázní, strachem, hrůzou měl.
A potom čekal, čekal jsem. — —

Však náhle světlý kříž jsem viděl stát
a šerem sladké světlo plát,
světélko rudé. — Láskou jat
jsem kles' a klaněl se a lkal.

[1]) Vhodnou pomůckou k dílu tomu jest kielského professora M. Lidzbarského Handbuch der nordsemitischen Epigraphik, Weimar 1898, hlavně proto, že uvedeny v něm dějiny severosem. epigrafie, slovník a některé nápisy, jež v Corpus ještě nejsou.

Za „Otcem“ Sušilem.

(O dušičkách u hrobu.)

Slova od K. H. ***Silv. Kulhánek (Br.)***

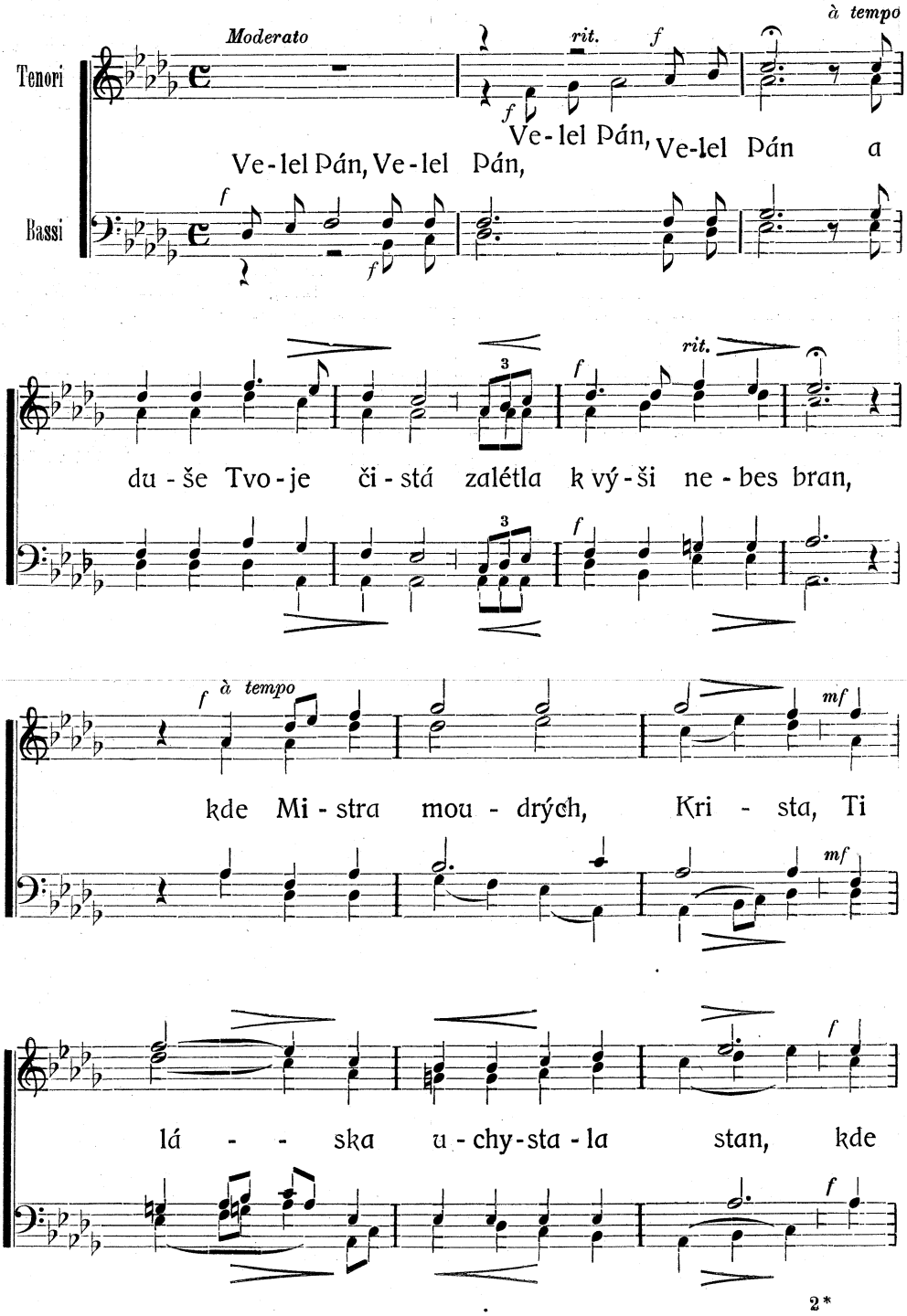

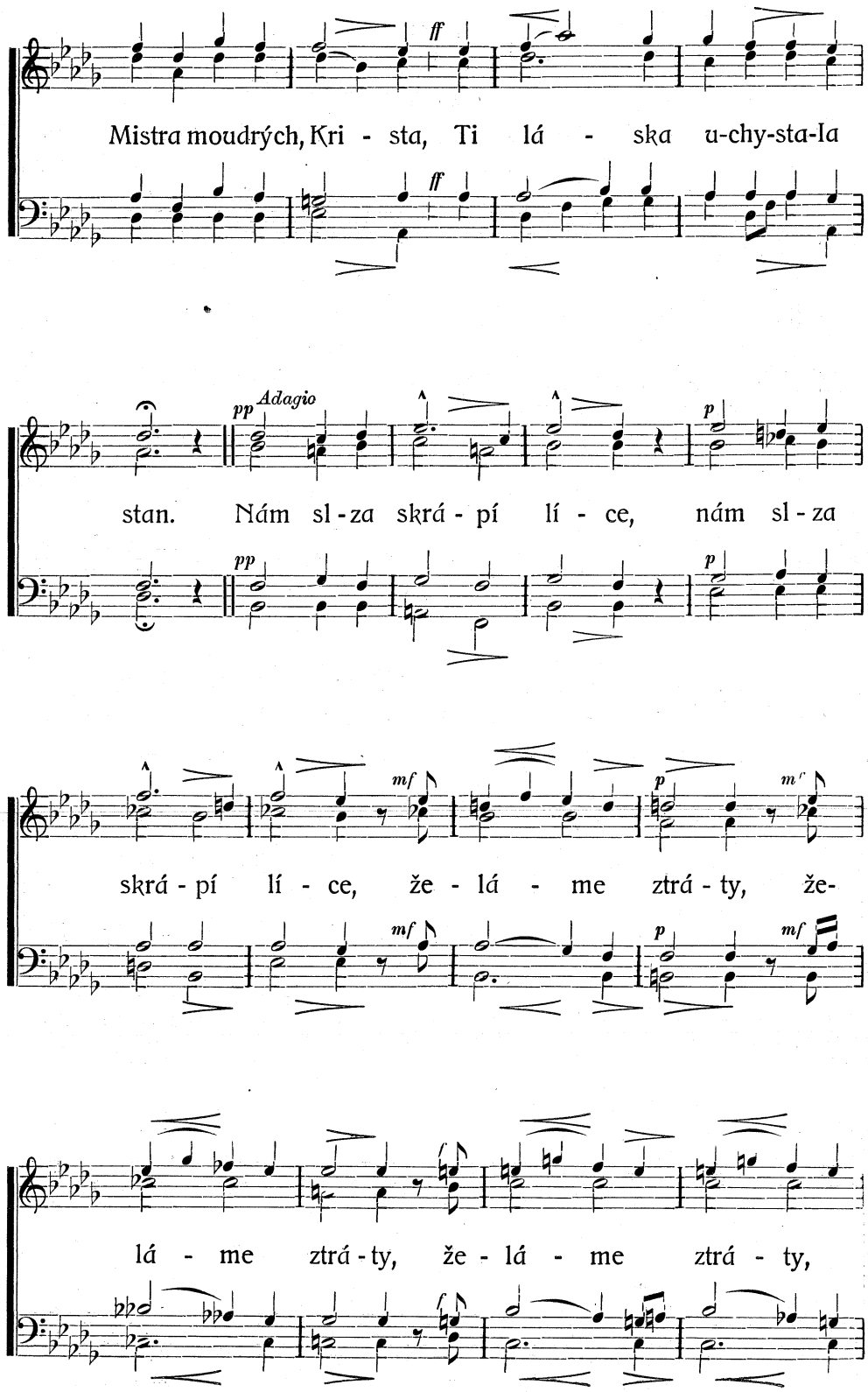
Mistra moudrých, Kri - sta, Ti lá - ska u-chy-sta-la
stan. Nám sl - za skrá - pí lí - ce, nám sl - za
skrá - pí lí - ce, že - lá - me ztrá - ty, že-
lá - me ztrá - ty, že - lá - me ztrá - ty,
ff
pp
Adagio
p
mf
f

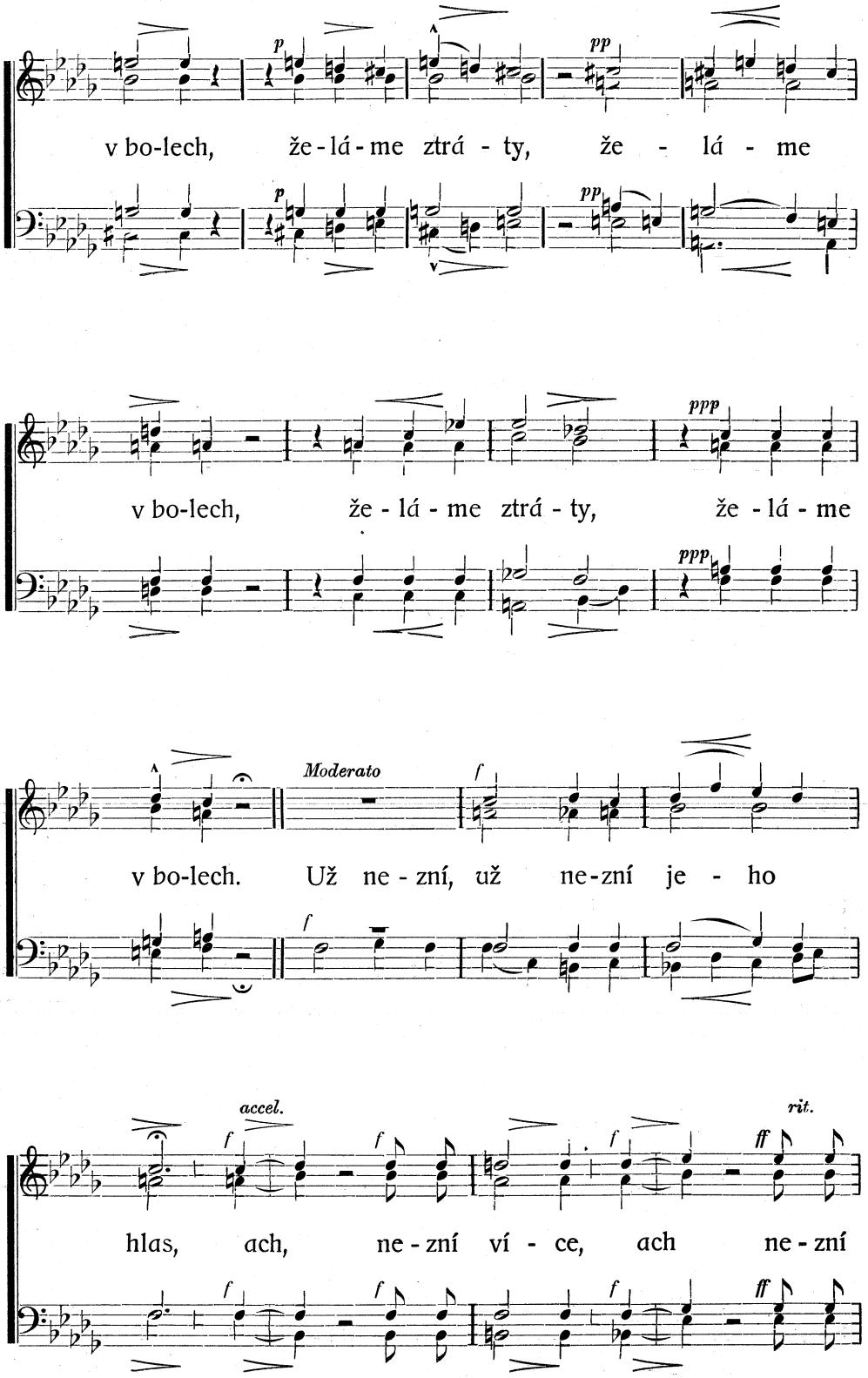
v bo-lech, že-lá-me ztrá-ty, že-lá-me
v bo-lech, že-lá-me ztrá-ty, že-lá-me
Moderato
v bo-lech. Už ne-zní, už ne-zní je-ho
accel.
rit.
hlas, ach, ne-zní ví-ce, ach ne-zní

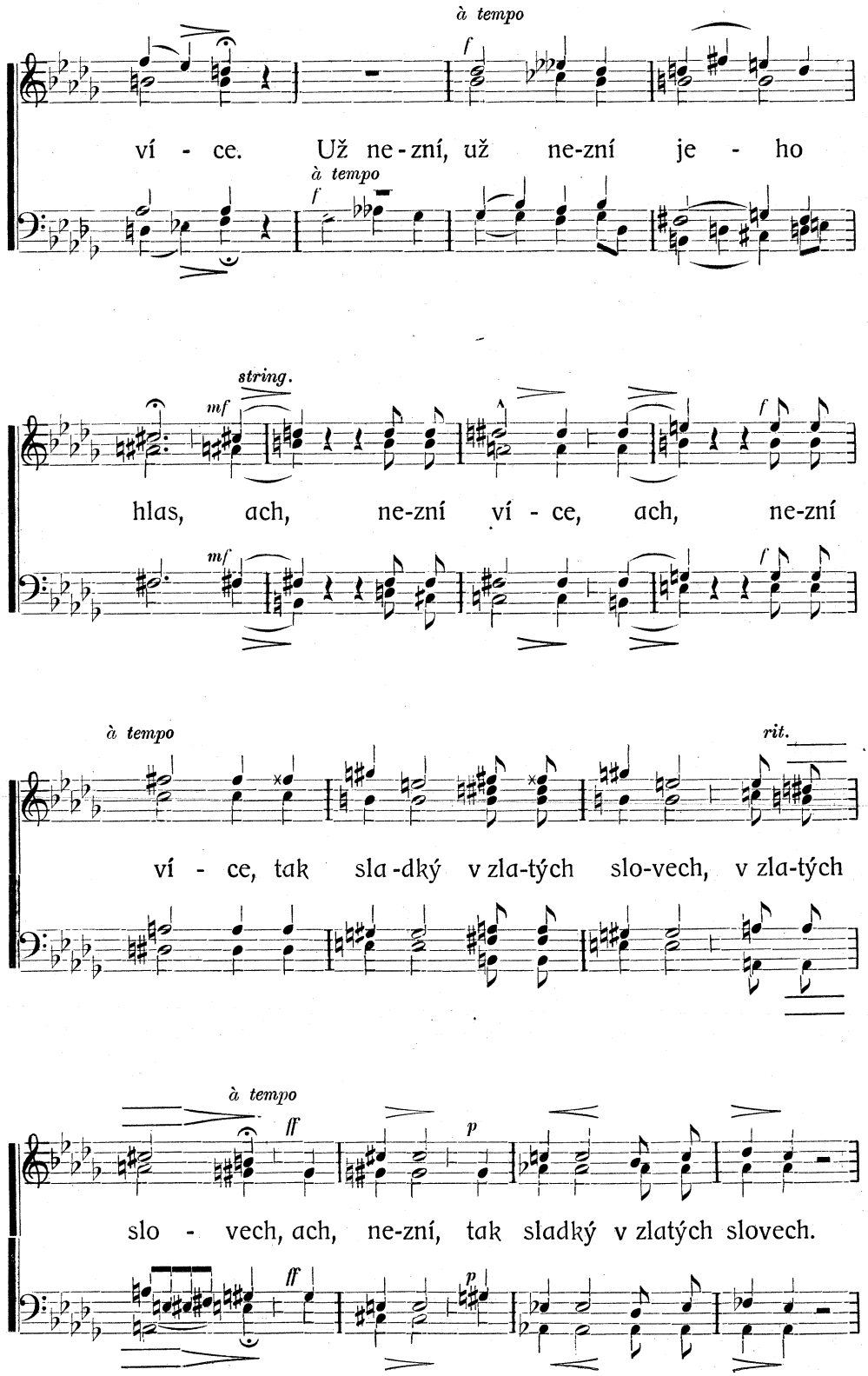
à tempo
f
ví - ce. Už ne-zní, už ne-zní je - ho
à tempo
f
string.
mf
hlas, ach, ne-zní ví - ce, ach, ne-zní
mf
f
à tempo
rit.
ví - ce, tak sla-dký v zla-tých slo-vech, v zla-tých
à tempo
ff
p
slo - vech, ach, ne-zní, tak sladký v zlatých slovech.
ff
p

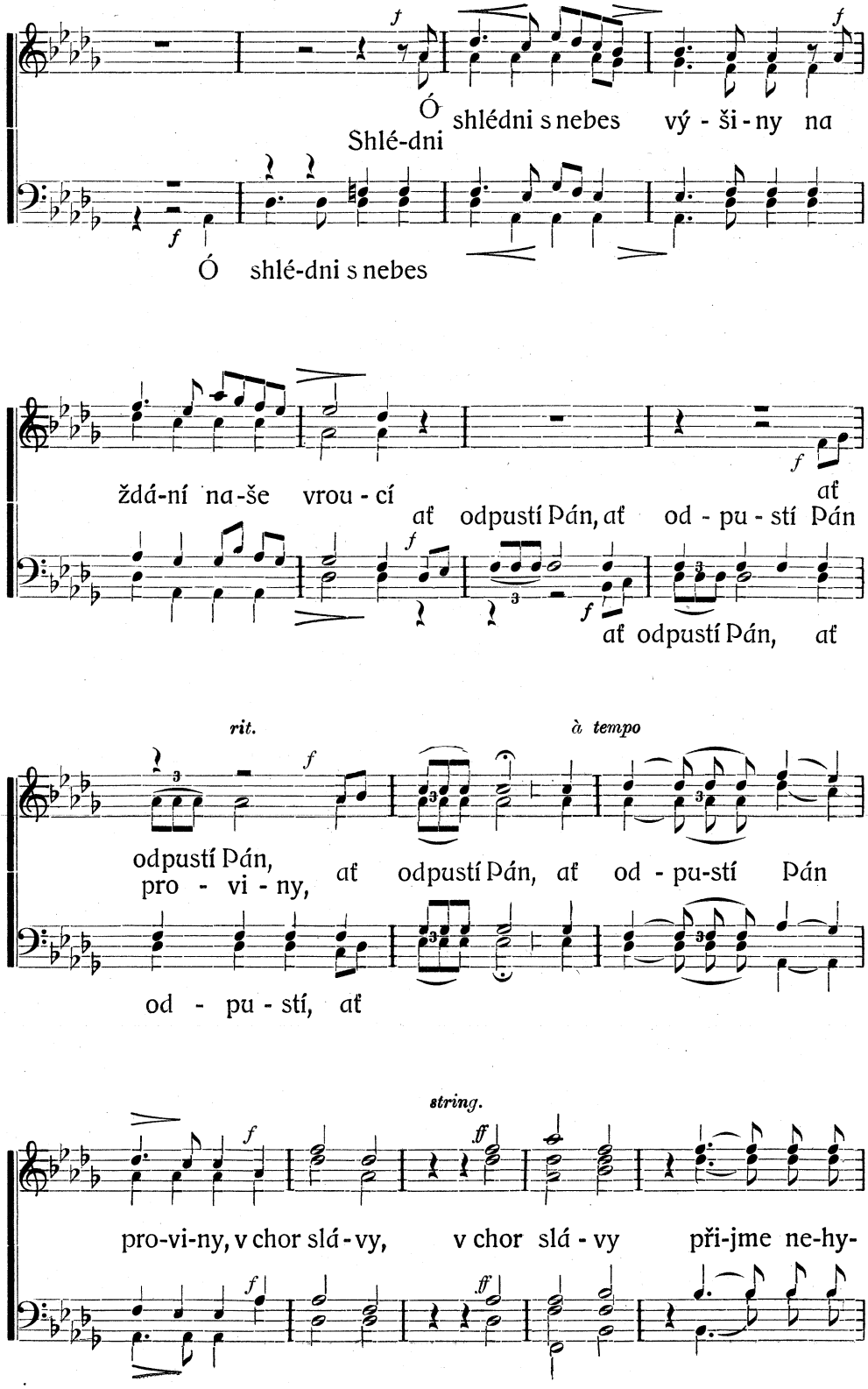
Ó shlédni s nebes vý - ši - ny na
Shlé-dni
Ó shlé-dni s nebes
ždá-ní na-še vrou - cí
ať odpustí Pán, ať od - pu - stí Pán
ať odpustí Pán, ať
rit.
à tempo
odpustí Pán,
pro - vi - ny,
ať odpustí Pán, ať od - pu-stí Pán
od - pu - stí, ať
string.
pro-vi-ny, v chor slá - vy,
v chor slá - vy
při-jme ne-hy-

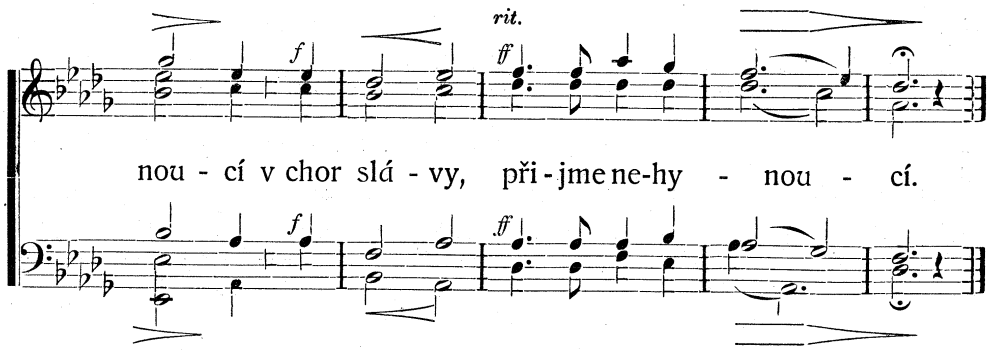

RUDOLF E. LINHART (OL.):

Na vlnách.

Loď vzhlížela se v hlubinách,
loď houpala se na vlnách,
jak vítr táh', jak vítr táh'.

My mnoho chtěli — celý svět;
a červánky jak obzor zkvet',
se dáli v let, se dali v let.

A smaragd moře než se tměl,
v hrob touhy padly, ret se chvěl,
zpěv stesku zněl, ach, v dálku zněl..

Snů trosky v duše hlubinách,
my houpali se na vlnách,
jak večer táh', jak večer táh'.

ANTONÍN KORDÍK (Č. B.):

Vzniklo náboženství způsobem přirozeným?[1]

Po nedlouhém lesku, jemuž těšilo se náboženství, utrpělo nyní ztráty nad míru žalostné; víra vyhasla v srdci velmi mnohých lidí. Zlo toto odělo se v dnešní dny v roucho ještě smutnější... V době přítomné rozhlašuje se nejhlubší pohrdání náboženstvím, křesťanství prohlašováno za nejabsurdnější system, bible — toť pouhá sbírka lidských tradic. Duch lidský vzchopil se ke krkolomným vzletům bez vůdce... Duše oloupená o svou nadvládu stala se nájemníkem těla a na osiřelý trůn Boha postavena — hmota. Lidská moudrost kochala se v sobě samé... Kde stanul nyní duch lidský ve věcech víry náboženské a v oboru názorů filosofických? Kam dospěl hrozný boj svobodomyslného myšlení proti smýšlení křesťanskému?...

Zkoumáme-li nejstarší stopy kultury duchovní i hmotné, všechny tyto stopy ukazují na náboženský původ. První písně, první květy poesie prýští z náboženského citu, první pokusy lidského umění věnovány náboženskému kultu, nejcennější vynálezy vzešly z náboženství, základní řády mravní a socialní v bozích nalézají výkladu a porozumění. „Pravé dějiny lidstva jsou dějiny náboženství".[2] Všude, kde vystupuje člověk, jest i náboženství; kde mizí člověk, mizí i náboženství. Řeč a náboženství uvádí nás do času, o kterém nemáme žádných zpráv; zmizely chrámy, neznáme již jména bohů. Jsme odkázáni na analogii stávajících náboženství, avšak všechna náboženství, jak arijská tak semitská, ukazují nám šerou minulost, ukazují rozdělení dialektů, rozdělení kmenů, avšak neukazují původ náboženství, ten leží mnohem dále...

Dějiny náboženství leží ve jménech a ve zvycích; označení jmen, zvláště označení jmen bohů, právě tak jako zvyky kultu jsou nejstarší a jediné zprávy šedé periody náboženské. Při vysvětlení původu náboženství stojí diametrálně proti sobě dva názory: supranaturalní a naturalistický. Supranaturalismus vyžaduje direktní vliv Boha, vyžaduje zjevení k vytvoření náboženských představ; supranaturalismus jest náboženství podstatně „positivní", t. j. něco od Boha daného. Ovšem pravda, pravdivé jest v tomto názoru, že člověk bez Božího poučení těžko a zdlouha byl by dospěl k důstojnému poznání Boha. Boží poučení pro přirozené poznání Boha nutné bylo morálně; avšak přehnáno jest stanoviti absolutní nutnost Božího poučení ne pouze pro mysteria a nadpřirozený řád, nýbrž také pro přirozený.

Naturalismus jest proti supranaturalismu v právu, žádá-li vysvětlení náboženství z přirozenosti samého člověka. Chyba spočívá v tom, že z nerozumné přirozenosti člověka činí původce náboženství, t. j, bázeň a egoismus člověka daly vznik náboženství. Avšak u těchto mezí nezastavuje naturalismus svých kročejí, kráčí dále a vykládá přirozenost lidskou jako nejmladší produkt vývoje říše živočišné.

Nejvíce názorů naturalistických o původu náboženství stojí na stanovisku vývojové theorie; tvrdíme-li všeobecný vývoj, ustavičný pokrok od nedokonalého k dokonalejšímu, od nižšího k vyššímu, musíme takto pohlí-

---

[1]) Prameny: Dr. Hermann Schell, Religion und Offenbarung; Gott und Geist. — Dr. C. Gutberlet, Lehrbuch der Apologetik. — Dr. P. Schanz, Apologie des Christentums. — Dr. Vychodil, Apologie. — H. Spencer, Filosofie souborná. — D. Hume, Přirozené dějiny náboženství.

[2]) Schanz, Apologie I, str. 87.

žeti i na dějinný vývoj náboženství a jeho počátky a kořeny hledati již v říši živočišné. Mnozí darwinisté a pantheisté nepříčí se této myšlence a již ve zvířeti hledají počátky náboženského myšlení a cítění.

Eduard v. Hartmann praví: „Musíme na tom přestati, že důkazem náboženských vztahů v duši zvířete získali jsme důkazu stejnosti duchovního života v universu a pouze graduelní rozdílnosti téhož také ve příčině náboženství, kteréž dosud bylo uváděno jako specifická přednost ducha lidského.“ „Předpokládáme-li, že lidstvo ze stavu zvířecímu podobného — v němž ještě dnes se nám naskytá v nejníže stojících rassách — ku stupni dokonalosti se vyvinulo, potom jistě těžko bude uváděti náboženství jako znak rozdílnosti mezi zvířetem a člověkem.“ „Musíme-li při vyšších zvířatech konstatovati duševní vlastnosti (pud po blaženosti, soucit, lásku, pud odplaty, vděčnost, přítulnost, věrnost, skromnost, velikomyslnost, lítost, ochotu oběti, sebezápor až k smrti, ba i cit povinnosti), tu lze sotva pochybovati, že jsou taková zvířata také schopna k rozvinutí náboženských vztahů, kdyby jen mohly dány býti jim k tomu vhodné předměty v pochopitelném, t. j. smyslně názorném způsobu.“

Klamno jest, že jest mezi zvířetem a člověkem pouze graduelní stupeň. Jsou ovšem mnohé činnosti označeny týmž jménem, ježto směřují a řízeny jsou analogickým způsobem na analogické objekty, a v této příčině může se státi, že přikládáme zvířeti jako člověku vděčnost, přítulnost a p., avšak jména mají různý význam, jsou-li o jednom nebo o druhém pronesena. Jsou však také takové akty, jež nenalézají ve smyslném světě žádné analogie, a tu nemůže býti řeči o lítosti, povinnosti, náboženství při čiře smyslné bytosti. Pojem minulého, pojem mravního zákona, nadsmyslného nemůže žádné zvíře vytvořiti.

Stálý vývoj v oboru kultury, náboženství a morálky jest nedokázané tvrzení, jak vyjadřují se sami vynikající zástupci vývojové theorie. Spencer praví: „Určiti, co skutečně primitivní jest, bylo by lehko, kdybychom jen měli zprávy o skutečně primitivních lidech. Máme však dobrý důvod tušiti, že nyní žijící lidé nejnižšího způsobu nepředstavují člověka, jak byl původně. Pravděpodobně měla většina jich, když ne všichni, předky na vyšším stupni vývoje a v tom, co věří a tuší, může býti mnohý zbytek, co vyvinulo se na onom vyšším stupni. Když jest neudržitelna theorie neustálého zániku, jeví se rovněž neudržitelnou theorie vývoje stálého ve své neobmezené formě. Na jedné straně jest náhled, že zapříčiněno bylo barbarství poklesnutím od civilisace, se skutečností nesouhlasící a neudržitelný; na druhé straně schází dostatečných důvodů, že nejhlubší barbarství bylo vždy tak barbarské, a že poklesnutí bylo právě tak četné jako pokrok.“

K těmto sociologickým myšlenkám činí M. Müller poznámku: „Tato slova chovají užitečnou výstrahu pro takové ethnology, kteří se domnívají, když několik roků mezi Papuany a pod. strávili, že mohou podrobně naznačiti, jak to vyhlíželo u nejstarších Řekův a Římanův. I kdyby se dokázalo, že nalezá se ve všech ostatních elementech civilisace nepřerušitelný pokrok, nemohl by přece nikdo tvrditi, že platí to také o náboženství. Že jest vystaveno náboženství úpadku, učí nás opět a opět světové dějiny; ba právem můžeme dějiny většiny náboženství jmenovati dějinami zdlouhavého jejich úpadku od jejich původní čistoty.“

Fingovaný vývoj naturalistického náboženství konečně sám si odporuje, ježto nikdy 1. nebylo a není národa bez náboženství, 2. když ani fetišismus, ani 3. demonismus, ani 4. polytheismus, nýbrž 5. monotheismus jest původní forma náboženství.

I. Nebylo a není národa bez náboženství.

»V lidské přirozenosti samé leží základ všech náboženství.« (M. Müller.)

Posuzuje otázku, že nikdy nebylo a není národa bez náboženství, praví Tiele: „Tvrzení, že jsou kmeny a národové, kteří nemají žádného náboženství, spočívá buď na nedostatečném pozorování nebo na pochybných ideích. Žádný kmen a žádný národ není dosud nalezen bez víry ve vyšší bytost, a cestující, kteří toto tvrdí, poznali později skutečností svůj omyl.“ K tomu přičiňuje M. Müller: „Člověk se divil dříve, že černoši mohli by míti vůbec něco podobného jako mravnost a náboženství. My naučili jsme se jinak souditi, dík hlavně missionářům, kteří ztrávili svůj celý život mezi divochy, jejich řeči se naučili, jejich důvěry získali, a kteří, i když své předsudky mají, přece dovolují v celku postihnouti plnou spravedlnost dobrým elementům v charakteru divochově. Můžeme dnes jistě tvrditi, že přes všechna pátrání nebyla nikde nalezena lidská bytost, jež by neměla, co by jí platilo za náboženství.“

I když vědomí Boha dějepisně zpět sledujeme, vystupuje tato všeobecnost. Týž M. Müller dí: „Náboženství jest, byť ne tak staré jako svět, přece nejméně tak staré jako pokolení lidské, jako lidstvo, jež známe. Jakmile jen něco z myšlenek a citů člověka víme, nalézáme jej v držení náboženství... dříve nežli arijské řeči zcela se rozlučují . . . a kdo může říci, jak mnoho tisíc let před prvním hymnem Vedy a prvními řádky Homerovými toto ethnické schisma se stalo — byl již výraz pro světlo, a právě z kořenu DIV, osvěcovati, máme adjektivum deva, jež původně ‚osvěcující‘ značí . . .“ Slovo toto přichází v latině jako deus, i ve Vedě jest častěji označeno jako světlo, proto nemůžeme pochybovati, že dříve před tím, nežli předkové Indů a Italů svá společná sídla opustili, slovo deva své nové zbarvení obdrželo.“ (Ursprung und Entwicklung d. Religion.) Totéž jeví se z téhož kořene nejvyššího božství v bedském Dyaus-pitar = otec nebes, v řeckém Ζεὺς πατήϱ, v latinském Jupiter, v Eddě Tyr, v staroněmeckém Zio. „Víme nyní, že jméno Dyaus bylo dříve, nežli slovo sanskritem bylo vysloveno a nežli jedno slovo řecky v Řecku napsáno bylo.“ (Str. 261.)

Ovšem jest od mnohých zneuznávána časová a místní všeobecnost náboženského vědomí. Příčiny tohoto popírání jsou různé:

1. Mnozí drží se mínění takového cestovatele, jenž sotva několik dní při některém národě se zdržel, řeči jeho vůbec se nenaučil nebo jen špatně; a jak přece jest těžko získati znalost náboženství i nejcivilisovanějších národů z jejich svatých knih? M. Müller podotýká: „Jest velmi těžko dáti podrobný a vědecký soud o náboženství Židův, Indův a Peršanův; avšak daleko větší jsou obtíže, chceme-li správně porozuměti a řádně vysvětliti článek víry a kultu oněch kmenů bez literatury. Každý, kdo vážně se obíral dějinami náboženství, ví, jak těžko jest nahlédnouti do srdce Řekům, Římanům, Indům a Peršanům, a získati pravý pojem o jejich názoru ve velikých problemech životních. A přece máme tu před sebou celou literaturu náboženskou a profanní! . . . Jest celá literatura o theologii Homerově, avšak málo souhlasu mezi největšími učenci. Ještě více rozporů jest v onom případě, když jedná se o náboženské názory Indův a Peršanův. Máme jejich posvátné knihy, máme k tomu jejich vlastní uznané komentáře. Avšak kdo neví, že rozhodnutí, zda staří pěvci Rig-Vedy věřili v nesmrtelnost duše, často jest závislo od výkladu jediného slova; otázka, zda skladatelé Avesty přijímají původní dualismus, rovnost mezi principem Dobra a Zla, často jen gramatickou cestou dá se dokázati . . .“ (Str. 89.)

K tomu pojí se ta okolnost, že cestovatelé již s předsudky počínají svá bádání mezi divochy. Kdežto přívrženci Rousseaovi vidí v divoších nevinné děti, hledají je přátelé otroků v a darwinisté pokud možno nejblíže opicím a jsou vždy nakloněni, upírati jim náboženství a mravnost. U těchto necivilisovaných národů nenajdeme konečně žádných zpráv psaných, nutno tázati se jednotlivců, kteří mluví s cizincem neradi o svém náboženství, pokládajíce to za profanaci.

2. Zvrácená bývají též často kriteria, jichž užívá se k posouzení beznáboženskosti. Nenalezneme-li mezi jiným jména boha, nemůžeme hned z nedostatku slova souditi na nedostatek pojmu, kdežto jisto jest, že z existence slova můžeme souditi na existenci pojmu. Nenacházíme často u divochů žádného slova pro pojem lásky, ač i při těch nejsurovějších vyskytá se útlý pocit lásky.

Z nedostatku vnějších ritualních ceremonií a z nedostatku chrámů, soch a oltářů soudí též mnozí na beznáboženskost toho neb onoho kmene. Sami Benediktini měli Negry australské za beznáboženské, když po tři leta žádného uctívání boha neobjevili. Avšak zdravý rozum jinak soudí a podobní badatelé zapomínají, že klesá náboženství mnohých kmenů hluboko pod niveau toho, co můžeme my označiti boží úctou, že nízké toto náboženské cítění zůstává při pověrčivosti, spokojujíc se s úkony s mrtvými, tajíc se v dětinské bázni před nepřátelskými mocnostmi, duchy nočními a duchy zemřelých, avšak i toto vědomí vyšší bytosti, smysly vychválené, která působí na lidský život, nese přece na sobě stopy náboženského smýšlení.

Lubock praví: „Platí-li více nebo méně živá víra v kouzelnictví za náboženství, tu těžko bylo by popírati, že všichni národové mají náboženství. Pojímáme-li však náboženství ve smyslu vyšším, tu jest onen názor nejen daleko pravdy vzdálen, nýbrž i protiva případu. V této příčině nalezáme mnohé, ba všechny divoké národy ve stavu beznáboženskosti.“ (Urgesch. Zeit, II. 273.) Jinde píše: „Platí-li již pocit strachu a vědomí, že obývají mimo nás vesmír snad jiné mocné bytosti, za náboženství, tu musili bychom ovšem připustiti, že jest náboženství společným majetkem lidstva. Bojí-li se dítě vstoupiti do tmavé prostory, tu neoznačí přece nikdo tuto bázeň jako zjev náboženský. Kromě toho nemohlo by se náboženství s tak nízkým oceněním považovati za výhradný majetek lidstva; pocit, jejž jeví pes nebo kůň ku svému pánovi, ukazují podobné stopy, a vskutku štěkot psa na měsíc má nápadnou podobnost s oněmi ceremoniemi, jež nalézají cestovatelé při divokých národech.“ (Zivilisation, str. 174.)

Bereme-li náboženství v tomto volnějším významu, pak ovšem nebylo by národa bez náboženství. Avšak tu nutno podotknouti: Strach jako takový nemůže býti a není žádným pocitem náboženským; avšak bázeň před nadlidskou bytostí, zlými duchy, kteří lidstvu škoditi mohou, jejichž zlý vliv odstraněn býti může modlitbou, zapřísaháním nebo jinými ceremoniemi, jistě jest zjevem, na který pohlížeti se musí jako na náboženství. Dítěte, jež do temné prostory obává se vstoupiti, nutno se tázati, co mu strach vlévá; zda tajemnost temnoty se svými možnými nebezpečenstvími, jichž člověk uchrániti se nemůže, ježto jich nevidí a nikoho tu není, jenž by nám mohl způsobem možným pomoci, nemá ovšem strach tento nejmenší známky, ani nejslabšího nádechu náboženství. Bojí-li se dítě před smrtí, duchy, strašidly, leží bázeň tato v náboženství, byť i v tak nízkém, pověrečném důvodu.

Při zvířeti nedá se předpokládati podobný rozdíl, ježto mu chybí pojem příčinnosti; může pouze důvod a příčina bázně konkretně v obávaném objektu před ním státi; nějakou příčinu nad smysly jdoucí, nějakou vyšší

moc, nějakého ducha nemůže si mysliti, pročež jest náboženství úplně neschopno. Že náboženství má za předmět něco nadsmyslného, není se žádné strany popíráno, ač o podstatě mohou býti různá mínění. Zvíře k nadsmyslnému povznésti se nemůže, ergo . . .

I kouzelnictví nutno tu počítati v obor náboženského cítění. Kouzelnictví má nejen představu o nepřátelských neprozírných mocnostech, nýbrž také o příznivých, jež mocnější jsou. Ovšem mnohé bytosti, jež jsou uctívány od nejtupějších národů, mohou málo náboženského na sobě nésti, mohou býti a jsou spíše popíráním božství, nežli uznáním jeho; pro ony divochy jsou právě tyto bytosti jejich božstva. Jsou tyto bytosti spíše negací božstva, která záleží v každém špatném pojmu Boha; dualismus, polytheismus odporují přímo idei Boha; uctívání jednoho dobrého a jednoho zlého boha ničí právě tak ideu Boha jako uctívání zlých duchů. Nechceme-li tedy polytheismus a dualismus jmenovati beznáboženským, musíme dovoliti, aby platil za náboženství fetišismus i šamanismus.

Lubock uvádí celé množství kmenů bez náboženství; Australany, Hottentoty, Eskymáky, Laponce, obyvatele Gronska, Kalifornie, Indie, Brasilie, Paraquaye, Polynesie atd. Opak tvrdí nejučenější ethnologové Waitz, Peschel, Quatufages, Bastiau, Tylor, Tiele a j. Roskoff (Das Religionswesen der rohesten Völker, S. 36, 100) uvádí jednotlivé badatele, kteří při prvním pátrání žádného náboženství neobjevili, avšak později důkladněji divochy se zabývajíce prvky náboženství u nich odkryli. Čím hlouběji původní stav člověčenstva jest položen, tím obtížnější jest náboženský původ vysvětliti. Dle bible a starých dokumentů brilantně všude shledáváme kulturu a pěstění náboženství. Sledujeme-li až do nejstarších časů formu řeči a náboženství arijského, semitského a turanského, nalézáme společný kořen náboženství, avšak žádného člověka bez náboženství a řeči, žádné poloviční zvíře. Nejstarší náboženství tato jsou také nejspiritualnější. Jisto jest, že nejstarší náboženství stálo nejvýše a že pokrok a úpadek nebyly všeobecny. Talent, genius, nadání všude stojí na počátku. Nejkrásnější příklad jest skutečnost křesťanství. Toto postavilo se proti zkaženému židovství a pohanství, zvěstovalo nové učení a stavělo nové zákony. Tím dalo celému lidstvu nový základ a jest marna snaha, aby nepřátelé vysvětlili tuto vše přemáhající moc způsobem přirozeným. (P. d.)

ANTONÍN BRATEČ (Hr. Kr.):

OSCULUM PACIS.

Strom vzrostl vábných poznání a jablka nám podává,
jež voní pýchou rozkoše až k závrati a omdlení,
a nutí ruku nevinných a srdce láká k toužení
po plodu zapovězeném ta barva plodu jásavá.

Však za rozkoší syčí had a závist tančí ve větvích,
v dál hledíc v pole trnité a v kamenité půdy zem,
v to příští lidí obydlí, až had je zažene až sem,
a jásá, jásá zmámená, že jisté vítězství má hřích.

Ach, Pane, v naší krajině se kolkol ve tmy rozhlédám!
To jab'ko zlého poznání jsem zahodil až za hory
a v tichu Tvého soumraku jdu v Tvého srdce světlý chrám.

Zde v posvátné a tichoučké mě s Sebou vítáš hovory,
zde poznat dáváš ve světle Své lásky drahokam,
zde polibek dáš pokoje, to jab'ko s stromu pokory!

* CÍRKEV VÝCHODNÍ *

G. N. (Innomostí):

O sporných otázkách mezi církví římskou a řecko-ruskou.

I.

Na povzbuzenou k důkladnému vyšetřování a zkoumání sporných otázek, jež souhlasně řešiti dlužno, než Východ se Západem se sjednotí, umínili jsme si rozebrati ukázkou některé, nikoli tak, abychom sami je rozhodovali, nýbrž, abychom poukazujíce k nesnázím méně patrným a známým, dali podnět k bedlivému bádání a žádoucímu zevrubnému vysvětlení záhady.

Z otázek, které se týkají shody mezi církví východní a západní není nejsnadnější aniž nejvíce vyšetřovaná, co dlužno souditi o tom, že p o m a z á n í m v řecko-ruské církvi (a i v jiných východních)[1] i z d r a v ý m se přisluhuje, p l a t n a - l i s v á t o s t p o m a z á n í z d r a v ý m.

Podáme kratičký rozbor této otázky.

Trojím způsobem ji řeší. Prvním obyčej východní církve naprosto se zavrhuje jako pobloužení. Ta domněnka neopírá se o jiný důvod, než že u nás toho obyčeje není. Avšak nelze popírati, že se právě stran této svátosti u nás lecco změnilo (na př. že jen jednou v též nemoci a ne několikrát [sedmkrát] za sebou se podává, po viatiku, ne před ním atd.) Proto neodsoudíme východní církve, dokud se nedokáže, že celý onen obyčej je zneužíváním svátosti pomazání.

Druhým způsobem (jehož zastávají Goar, Drouin a j.; i Tilaret, Pravosl. dogm. bogosl. II., 322) neuznává se pomazání zdravých pravou svátostí, ale vykonávané dosud v zelený čtvrtek a bílou sobotu má se za pouhý obřad, který prý kdys i v západní církvi se konával. Důvody pro to jsou tyto: Sami Řekové učí, že svátost pomazání není dovoleno podávati zdravým (na př. Gregorias Protosynkellos v Epitome dogm. eccles.; Nomokanon 163 a Grammata: u Malceva, 'Sacramente — sv. tainstva'. Berlin 1898. S. 451. 549). Jiný důvod je, že svátost pomazání tu nemůže míti svých účinků: ani zdraví — ani zproštění hříchů — jeť zapovězeno ji podávati před zpovědí a před kanonickým pokáním. To jsou důvody Drouinovy (De re sacrementaria l. 7. Ven. 1737 p. 216.) Na námitku, že latinští theologové Řekům ten obřad vytýkali, odpovídá tam: „Quis nescit nostrorum saepe adversus Graecos et Orientales iniqua esse et acerbitatis plena iudicia?“

[1] U Koptů a Jakobitů: Christianskoe čtenie 1880 str. 118; Petrov, Vost. Christian. občenstva. Spt. 1869 str. 34.

Třetí domněnka opírá se zvláště o starší výpovědi řeckých theologův a vykládá záhadný obřad jako pravou svátost pomazání. Tak soudí Juenin, De sacr. dissert. 7. q. 7, c. 3. (Ven. 1778); Sainte beuve, De extr. unct. disp. VII., a. 1. (Migne, Cursus compl. theol. t. XXIV c. 116—119). Uznávají tedy platnost pomazání zdravých jako svátosti. Jejich první důvod již naznačený jest, že nelze o východní církvi až příliš konservativní beze všeho se domnívati, že by v tak důležité věci byla pobloudila; než obřad pomazání zdravých jmín tam svátostí pomazání; o tom svědčí mnich Job (Contempl. VII. Ecclesiae mysterior.), Simeon Thessalon. (De 7 sacr.: „infundi poenitentibus"), kanon Arsenijův z IX. století; Dimitrij, metropolit rostovsky (1651—1709: Sočinenia Moskva 1842, č. I., str. 112); Arcudius (De extr. unct. c. ult.); Leo Allatius, De Eccl. occidentalis et orient. perpetua consensione c. 16, n. 3; ba sám Goar na některých místech.[1]) — Druhý důvod je, že obyčej ten je prastarý. Dokud bylo kanonické pokání zvykem, býval kajicník posléze pomazán „oleo infirmorum". Tak doslova čteme ve starém arabském převodě kanonů nicejských. Proto také slova reconciliatio, unctio infirmorum, manuum impositio[2]) často se zaměňovala. Tak sv. Ambrož, De poen. l. 1, c. 9 píše: „Cur ergo manus imponitis [Novatiani!] et benedictionis opus creditis, si quis forte revaluerit aegrotus?" (Viz k tomu poznámku beneditinů vydavatelů a sr. s Origenem, Hom. 2. in Levit., kde mluví o p o k á n í, jak cituje Jak. 5, 14: „vocet presbyteros ecclesiae et i m p o n a n t ei m a n u s"). Podobně čte se v životě sv. Theodorika (Vita s. Theodoricii abbatis Rhemensis), že kohosi sv. olejem „in morem reconciliantis" pomazal. Proto také u nás podnes oleum infirmorum na zelený čtvrtek se světí; světívalť se olej, když ho bylo třeba. (Ef. M. Archangelskij l. c. str. 129). — Třetí důvod je, že nelze popírati platnosti pomazání zdravých: sice by platnost závisela buď na domněnce lékařově (denominatio externa), buď na pocitu pomazaného (snad hypochondra), buď na skutečně nebezpečné nebo těžké nemoci (což nelze vždy rozeznati). Z toho nelze si nic vybrati. A pak morbus gravis a levis liší se od sebe jen p o m ě r n ě a několik nemůcek má každý „zdravý" člověk; a že u starců platno je pomazání, je známo; než „vrači těl od starosti ne lečat, no ot boleznej lečat." (M. Archangelskij l. c. 89.)

Námitky lze uklidniti ustanovením Innocence I. (Ep ad Decentium). Poslední pomazání je na to, aby shladilo zbytky hříchů, zvláště časné tresty a všední hříchy; sv. otcové i sněm trid. mluví: dovršení a dokonání křesťanského pokání, jako sv. biřmování je consumatio et perfectio baptismi. Za prvních dob dlouhým pokáním odpykávaly se hříchy po křtu spáchané, a aby se vrátila nevinnost na křtu udělená, na konec podávalo se i sv. pomazání. Nyní pokání ono přestalo, i podává se nám sv. pomazání jen jako kdysi kajicníkům v nebezpečí smrti. Že nevyskytuje se mnoho svědectví o tom zvyku v západní církvi za dob dřívějších, tomu netřeba se diviti; však i o pomazání před smrtí aspoň slovy unctio málo kdy se zmiňují.[3]) Že sv Jakub (5, 14) mluví jen o nemocných, nic nevadí; nemluvíť „ex professo" o sv. pomazání; a pak dovoleno bylo pomazání zdravých snad jen několik století, dokud možno bylo ono veliké pokání nahrazující druhý křest.

---

[1]) Z novějších zvláště Mich. Archangelskij, O tajně sv. eleă Spt. 1895 str. 94. Cf. Pravosl. Sobesědnik 1887 květen 83. 86.

[2]) Viz na př. Cypr., Ep. (ad cler. r.) 9 n. 1 – 3; 11. n. 2; Syn. Carthag. IV. (?), cn. 80. Constitut. apost. l. 2, c. 18.)

[3] Cf. Bonifacii Statuta c. 31: »reconcilietur per manus impositionem et infundatur ori eius Eucharistia«; Conc Arelat. cn. 28: »placuit sine reconciliatoria manus impositione eis communicari; Siricius, Ep. ad Himerium n. 5; Greg. nyss., Ep. canon. ad Let. (»postquam sacramenti perticeps factus fuerit«); Životy svatých, na př. Severina atd.

Kterou z těchto domněnek si vybereme? O tom tuším nerozhodnou aprioristické dohady, ale pilné studium církevních dějin, zvláště Martenee (De antiquis eccl. ritibus), Bollandistů a církevních otců. Doporučujeme je na usnadněnou sjednocení obou církví.[1])

II.

Volíme dále nesouhlasnou s námi nauku církve řecko-římské o účinu slavných slibů se zřetelem na manželství dovršené (consummatum) a nedovršené (ratum non consummatum). Vstoupí-li manžel, dokud manželství nebylo skutkem manželským dovršeno, do řádu, a zaváže-li se slavnými sliby, manželství je zrušeno, manželce dovoleno vdáti se za jiného. Však bylo-li již dovršeno, neruší se leč úmrtím muže nebo ženy. Sněm tridentský slavně prohlásil jen: Si quis dixerit matrimonium ratum non consummatum per solemnem religionis professionem alterius coniugum non dirimi, anathema sit. (Sess. XXIV. cn. 6).

Rozdílu dotčeného Řekové neuznávají; popírají, že by manželství dovršené nerušilo se slavnými sliby. (G. Perrone, Prael. theol., De matr. n. 50). Lze-li nauku jejich srovnati s naukou katolickou aneb její nesprávnosti přesvědčivě dokázati? Ukážeme nesnáze obojí cesty, ale jak by se snad ukliditi mohly, naznačíme jen, kde větší toho potřeba se jeví.

Že opravdu není snadno pramene různého takového dosahu mezi manželstvím dovršeným a nedovršeným se dopátrati, o tom svědčí rozličná řešení theologův.

Ovšem jisto jest, že u panny, která se vdala, po skutku manželském věci se změní. Než tak není ani u muže ani u vdovy; a oné okolnosti vyhověl by naprosto požadavek svolení (církví vyšetřeného) ke vstupu do řádu po skutku manželském; dokud totiž manželství není dovršeno, dovoluje se jedné straně i kdyby druhá se tomu vzpírala, stav dokonalosti zvoliti. Týmž požadavkem uklidíme i rozdíl, který je v tom, že církev dává první dva měsíce právo odpírati povinnost manželskou; později by tedy nemohl choť vstoupiti do řádu bez svolení,[2]) ale zajisté s ním.

Tyto důvody tedy jeví se nedostatečnými. Jiné pak zdají se nesprávnými. Licha je domněnka kterýchsi právníků církevních (cf. Chr. Pesch, Prael. dogm[2] t. VII n. 731—735), že manželství způsobuje se teprve per copulam maritali affectu habitam. Není též pravda, že v Písmě sv. vyslovena nezrušitelnost toliko dovršeného manželství; že teprve skutkem manželským tělo manželovo stává se manželčiným. Nelze ani tomu přisvědčiti, že by skutek manželský byl částí nezbytnou v ideálu manželství, jakoby manželství Panny Marie se sv. Josefem bylo kusé, bez hlavy.[3]) Popírati dlužno, že by sv. Pavel jen manželství skutkem manželským dovršené nazýval tajemstvím (μυστήριον, sacramentum) a obrazem sjednocení Kristova s církví[4]) nebo že by se tato jednota aspoň dokonaleji

[1]) Mimo uvedené již knihy jednají o svátosti pomazání vykladatelé Petra Lomb. Sent. l. 4, dist. 24.; Alex. alensis S. p. 4, q. 5. memb. 7.; Guil. Altissiodorensis S. l. 4 de extr. u.; Thomas Aq. C. gent. l. 4, c. 73; Pighius, Controvers. 10; Ruardus, In art. 12. Lovaniensem; Ayala, De traditionib. p. 3; Mabillon, Praefat. ad Acta sanctor. ord. s. Benedicti; Thiers, Traité des superstitions l. 8, c. 6; Pelliccia, De christ. eccl. politia t. II. l. 6; Binterim, Die vorzüglichen Denkwürdigkeiten VI, 3.; Suarez a j. In. p. III. t. 4; v úplných dogmatikách svých: Tournely, Maur. Berti, Gotti, Oswald, Heinrich-Gutberlet, Antonij, Makarij (IV.), Filaret (II.), Silvestr (V.) atd.; o svátostech: Dicastillo, Contarenus, C. Hurtadus, Herminier, Petrus a s. Joseph, De Augustinis, Evsevij a j; monografie o sv. pomazání: Ben de Gaetanis, De suprema unctione (Luc. 1747); Glaser, Die Krankenölung (831); Heimbucher, Die h. Ölung; Rossignolus, De sacr. poen. et extr. unct.; Schmitz, De effectib. sacram. extr. unct. Ze spisů o dřívějších obřadech uvedeme tu jen Odincova, Bogosluženie v Rossii a A. Dmitrievského, Bogosluženie strastnoj i paschalnoj sedmic v sv. Jerusalimě po ustavu IX X. vv.

[2]) leč cizoložil-li druhý: Gregor M., Ep. ad Hadrianum (l. 11. 50. cal. 9, 44).

[3]) Cf. Strannik 1904 str. 285 - 304. (S. Troickij.)

[4]) jak se domníval Bellarmin, De monachis l. 2, c. 38 drže se auktority De er. Greg. l. 1, tit. 21, c. 5. Cf. proti tomu na př. Reiffenstuel, Ius canon. t. IV. l. 4, tit. 19. n 7.

vypodobovala v manželství dovršeném.[1]) Neboť celičké tajemství manželství (matr. in facto esse) záleží v tom duchovním spojení, kterým manželé jsou povinni a pro které jim se dostalo sňatkem (matr. in fieri) milosti; avšak nikterak apoštol nedí, že ze skutku manželského vyobrazujícího svazek Krista Pána s církví tato povinnost plyne; to znamení zajisté, pokud něco znamená, znamená to i u pohanů.[2])

A kde by se také vzalo zvláštní znamení skutku manželského, že by teprve tím manželství stalo se úplně nezrušitelným? Nelze ho hledati v spojení těch kterých (proč ne jiných?) údů, jež může býti i bez dovršení manželství, když se (z dostatečného důvodu) skutek přeruší (Ballerini-Palmieri, Opus mor. tr. X. s. 8. n. 409)[3]); aniž v commixtio seminum (s. Alph. n. 1036), která se může (i náhodou) beze skutku manželského státi; aniž v tom, že se doplňují vespolek v jednoho celého působitele, jednoho zploditele nového života; neboť ve skutku, actu se nedoplňují, když se nic nezplodí a intentione et potentia doplňují se již před tím; aniž v tom, že si navzájem připravují svrchovanou rozkoš; neboť nejen závisí stupeň rozkoše též na vůli manželů, a kdyby v tom bylo znamení, byli by povinni dbáti v tom dokonalosti (Mart. 11, 104), ale zdá se, že téhož stupně lze dosíci i nedokonaným skutkem (F. Gen 19, 9; Mart. 10, 81 etc.). A nic jiného už nelze uvésti, co by skutkem manželským stavu manželskému přibylo. — Než i kdyby znamenal hypostatické sjednocení, nepřesvědčili by nás (L. Billot, De Eccl. sacram. II. Romae 1895 p. 379—380 a j.), že toto sjednocení je nerozlučitelnější než sjednocení Páně s církví; měnilať se i v Kristu hmota, jako v církvi jednotliví údové mohou pozbyti milosti posvěcující (nikdy znamení na křtu vtištěného), nikoli církev celá.

Zdá se tedy, že i dovršené manželství ruší se platnými sliby slavnými a příčina proč se ruší, byla by, že slavné sliby rovnají se smrti (F. s. Thomas, Suppl. qu. 61, a. 3.)[4])

---

[1]) jak soudí Palmieri, De matrim. christ. Romae 1880. p. 202.

[2]) Dle Cf. 5, 22—32 manželství je znamením sjednocení Kristova s církví od Boha ustanoveno, a protože se jím má toto vyjadřovati, muž je povinen láskou ženě a žena muži bázní (a to zvláštní: ne tím, protože jsou lidé, že jsou přátelé, že jsou křesťané, ale protože mají podobu spojení Kristova s církví). Kdo má povinnost, má i právo ji konati; a tak i zde oněm povinnostem odpovídá právo k zvláštním milostem aktuálním. A proto smlouva manželství způsobující je znamení, jež vymáhá na Bohu milostí manželům potřebných, je svátost. Jinými slovy: Dle slov sv. Pavla má v církvi manželství býti obrazem poměru Kristova k církvi; ale není pravda, že by každé manželství (v církvi) bylo skutečně takovým obrazem, a proto sňatek vymáhal jako svátost milosti; sice by se křesťanským manželům neukládala zvláštní povinnost. Cf. August., De bono coniug. c. 24; De nupt. et concup. l. 1, c. 10. — Uvedeme tu ještě, co o tom Gutberlet soudí (Heinrich Gutb., Dogma Bd X, S. 356): »Ganz unhaltbar ist die Behauptung [Thom. Suppl. q. 61, a. 2, ad 1m], das matrimonium ratum gehe auf die Verbindung Christi mit der einzelnen Seele, das cosummatum auf dessen Menschwerdung. Wie lässt sich beweisen, dass mit dem Vollzug der Ehe ein neues fleischlichtes Band geknüpft werde? Das Eheband ist wesentlich geistig: durch die consummatio wird allerdings in der proles ein neues Band hergestellt Aber, wenn nun keine Kinder erwartet werden, kann denn eine Trennung stattfinden?«

[3]) Co značí »duo in carne una«, o tom viz (Pseudo-Clemens rom.), Constit. apostol. l. 7, c. 3 a Fr. Turrianus in h l.

[4]) Co by bylo, kdyby zemřelý vstal z mrtvých, viz Ballerini P. l. c. n 671. — Jiná otázka jest, zda i odchod do vzdálené krajiny rovná se smrti. Poslyšme, co o tom soudí Concilium Vermeriense (r 752) cn. 9: »Si quis necessitate inevitabili cogente in alium ducatum seu provinciam fugerit aut seniorem suum, cui fidem mentiri non poterat secutus fuerit, et uxor eius, cum valet et potest, amore parentum aut rerum suarum eum sequi noluerit, ipsa omni tempore, quamdiu vir eius, quem secuta non fuit, vivit, semper innupta permanebit Nam ille vir eius, qui necessitate cogente in alium locum fugit, si se abstinere non potest, aliam uxorem cum poenitentia (ta se ukládala, i když se někdo po smrti manželky znovu ženil) potest accipere.« Podobně Theodor Canterburský, svědek zvyků církve anglické, píše Capit. c. 113: »Laicus, a quo recessit mulier cum consensu episcopi post septem annos aliam accipiat; si in captivitatem per vim ducta est, post annum aliam accipere potest« Něco podobného usta-

Ale lze-li to srovnati se zobecnělou naukou, že jen nedovršené manželství se jimi ruší? Dlužno uznati to možným, stačí-li na vyloženou toho rozdílu mezi manželstvím dovršeným a nedovršeným — ustanovení c í r k e v n í, zakazující sňatek jinak dovolený. Jisto je, že není de iure divino, čeho církev na choti svolivší k tomu, aby manžel sliby slavnými se zavázal, žádá, aby totiž také vstoupila do řádu aneb aspoň slíbila čistotu a tak nemohla ani po smrti manželově se znovu vdáti. Cf. Sanchez, De matrim l. 7, d. 40.

Proti domněnce, že by opravdu rozdíl ten byl jen církví ustanoven, nemá D. Palmieri (l. c. p. 201) jiného důvodu, než ten, že prý církev neuznává, že by kdy právo měla zrušiti pro sliby manželství dovršené, a dokládá se Decret. Greg. l. c. 3. tit. 32 c. 2. et 7. Však v těchto rozhodnutích zapovídá se sice rozluka dovršeného manželství, ale neupírá se církvi právo je dovoliti. Nevadí ani to, že se pro dovolenost roztržky nedovršeného manželství uvádějí důvody, z kterých — kdyby byly správny a platny — bylo by lze souditi o nedovolenosti roztržky dovršeného; c. 2 totiž tím se dokazuje dovolenost, „quod nondum fuerunt una caro"; c. 7: „Sane quod Dominus in evangelio dicit: non licet viro, nisi ob causam fornicationis uxorem suam dimittere, intelligendum est secundum interpretationem sacri eloquii de his, quorum matrimonium carnali copula est consummatum, sine qua consummari non potest." Tyto důvody zakládají se na domněnkách zjevně lichých neb aspoň pochybných (F. ibid. c. 14: „non inconsulte!"; A. Reiffenstuel Ius. can. t. IV, tit. 19. n. 7. Palmieri p. 212 s.) a církev jich nezastává. Něco jiného by bylo, kdyby bylo zjištěno, že církev tak si vždy počínala, že ani za nejnaléhavějších okolností dovršeného manželství pro sliby nerušila; z toho bychom soudili, že si nepřisuzuje k tomu práva. Ale že za týchž okolností církev patrně žádá více, než by nerozlučitelnost vymáhala — slibu čistoty druhého — tento způsob důkazu zde nic neprospěje.

Větší nesnáze jeví se nám v listě sv. Řehoře V. l. 9 ep. 39 ad Theoctistam (= l. 11, ep. 45). Ale zdá se, že mluví pouze o potřebě souhlasu druhého jako v podobné příčině ep. 44 (= ep. 50). Není pochyby, že doklady svými, kdyby jimi dokazoval nezrušitelnosti, dokázal by[1]) ji i pro manželství nedovršené.[2]) Že tak opravdu jest, to patrno z jeho slov: „Dividi coniugium non licet, quia scriptum est: Mulier sui corporis potestatem non habet . . ." (1 Cor. 7, 4); nikdo asi z těchto slov sv. Pavla nebude dokazovati povinnosti, aby manželka slíbila věčnou zdrželivost, když manžel (s jejím svolením) tak učinil.

Ani učení kanonistů a jiných theologů zde nerozhodne. Zmýlili se (dle novějších), že zrušitelnost manželství nedovršeného byla jim sama sebou zřejma; proč se nemohli mýliti přisuzujíce nezrušitelnost nebo nerozlučitelnost dovršeného metaforickou smrtí raději právu Božskému než církevnímu? Však sám Innocenc III. (Decr. l. 3., tit. 32, c. 14) zdá se býti jejich odpůrcem; nehodí mu se jaksi k jeho theorii praxe, počínání předešlých papežův; zda by as přisvědčil kanonistům jeho theorii popírajícím či těm, kteří by mu vysvětlili, co ho mátlo: slova ‚illis viventibus'?[3])

To snad pro náš účel stačí o různosti účinu slibů na manželství nedovršené a dovršené. Rozřešení záhady vyčkejme od odborníka. (D. p.)

---

novilo se na sněmu Compiegne'ském (Compendiense r. 757) cn. 16: »Si vir leprosus mulierem habeat sanam, si vult ei donare commeatum, ut accipiat virum, ipsa femina accipiat; similiter et vir «

[1]) jako že výklad Mikuláše I. (ep 51 ap. Hard.) zřejmě by potvrdil opačnou domněnku.

[2]) Sv. Řehoř neliší tam manželství dovršeného od nedovršeného. Podobně častěji nerozeznává se, na př. o slibu zdrželivosti v starém kanoně africkém (Harduin, Conc. Dom. III, c. 118 p. 1971); neb o roztržce manželství u Hinkmara Remešského, De divortio Lotharii et Tetbergae, interrog. 11, jenž tam jistě svědčí proti nezrušitelnosti na zákoně božím se zakládající.

[3]) NB Zmiňuje se tam o dřívější praxi jen stran nedovršených manželství, protože v otázce jím vyšetřované nedostávalo se svolení (»relicto inconsulto«).

H. K. (Br.):

Nekoliko misli o ideji ciril-metodijskij.

V katolickém „Obzorníku“ (l. r. č. 4) rozvádí horlivý pracovník o ideu C.-M. Fr. Grivec v šířku i hloubku svoje myšlenky, které podal ve článku v I. čísle minulého ročníku. Stanovisko své, jehož propagace jest žádoucí mezi theology slovanskými a intelligenty dobré vůle vůbec, shrnuje v tyto body:

Naším pravým a nejbližším cílem je náboženssko-kulturní organisace katolických Slovanův. K tomu cíli se opíráme o studium východu, což je nejen naší povinností, ale má i hluboký praktický význam pro nás. Nechceme fantastických pro přítomnost přeludů — unie, ale jednáme střízlivě toužíce po sblížení, směřujíce k tomu, aby se rozptýlily mlhy předsudků plynoucí ze vzájemné neznalosti. Mužové jako Martinov, Gagarin, Šuvalov, Solovjev, kn. Volkonská a vždy více se vynořující příznivější soud o katolictví ukazují, že je potřebí ohlasu a opory na západě.

Studium křesťanského východu je nyní moderní. Všude existují revue, které se obírají východem. Dalekosáhlého pak je významu oživení tohoto bohatého studia specielně pro západní Slovany, kteří už geografickou polohou, kulturní i církevní historií, charakterem i jazykem jsou blízci východu a jsou tudíž na prvém místě oprávněni a povinni buditi zájem o toto studium. Že dochází práce v tomto směru uznání a sympatií, dokazuje příklad učeného assumptionisty A. Palmieriho.

Už s hlediska pouze vědeckého je studium východu potřebno. Ve vědeckých spisech theologických se vypočítává i nekatolická literatura větších evropských národů. A jaký je důvod, že se přezírá literatura pravoslaví? Vždyť tají se tu množství vědeckého materialu, kterého se dá užiti v boji za pravdu křesťanskou. Mnohé obory (patristika, historie prvních stol., bibl. kritika) se pěstuje většinou duchem katolickým. Uvažme i následující: V Rakousku žijí přes 3 miliony katolických Slovanů — unitů. Svými obřady a starými náboženssko-kulturními tradicemi tíhnou k řecko slovanskému východu, jednotou a historií posledních století se pojí s katol. západem. Proto je těžké postavení za takových poměrů. Jest u nich mnoho nerozřešených otázek, ohromně nezpracovaného vědeckého materialu atd. Při tom všem potřebují naší pomoci a podpory. Té však jim nedáme, nepoznáme-li sami důkladně východu. A bez tohoto naprosto nutného požadavku je problematická organisace Slovanů a s nimi i velikého počtu Sjednocených marna.

Než — positivní práce ve jménu „ideje cyrillo-methodějské“ a priori vylučuje veškeré malicherné národní i politické sympatie i antipatie, veškeré diletantství ve vážných otázkách.

V seminářích budou mít ti, kteří jsou nadšeni pro tyto otázky, v ideji C.-M. solidní a realní podklad své práce. Nebudou se učiti slovanským jazykům ze sportu, ale proto, aby v oboru, který je nejvíce poutá, se důkladně vzdělali. A nezaniknou, bohdá, talenty, které se zde rozvinuly.

Čím více pracovníků se vyzbrojí k práci na poli tom, tím jasněji a konkretněji vynikne její obsah. Případně probírá myšlenky sem spadající a podává praktické pokyny dr. Ant. Podlaha v řeči velehradské 3. srpna t. r.

Ku vší práci želáme pak vroucně požehnání Všemohoucího.

Zpráva o schůzi a akademii bohoslovců československých na posv. Velehradě.

Dne 2. a 3. srpna 1904.

(Oslava stých narozenin Františka Sušila.)

Podává BEDŘICH PÁTEK, t. č. jednatel „Růže Sušilovy“ v Brně.

Nebude snad úchvatnějších stránek v annálech našeho listu nad ony, které zaznamenávají písmem trvalým oslavu „tichého genia“ — Fr. Sušila, volajíce k nám: „Ecce sacerdos!“ Již datum jejich je významné: Stalo se v roce, posvěceném Immaculatě, v roce jubilea encykliky „Grande munus“.

Na místech, kde vše tak živě nám připomíná kyklopskou práci sv. našich věrozvěstů, hledáváme každého roku — zvláště o dnech sjezdových — studánky čistého nadšení, chodíváme si pro pohádkový klíč k tajemstvím působení člověka-křesťana a specielně kněze, vlasti obětníka, a nalezajíce tu pro sebe — mladé dosud a nezkušené plavce na okeanu života — moudrých a obezřelých lodivodů, „připojujeme k nivě sv. Cyrilla a Methoda plodné brázdy, zkypřené společným úsilím“. Toť princip našeho pohybu ku předu!

I letos na tomto tržišti idejí, v provinění svém v očích odpůrců zřeli jsme svou velikost u těch, kdož po skryté pachtí se pravdě. Slavnostní řečníci dali nám nahlédnouti do bohatých komnat vznešeného Sušilova ducha, jeho prostoty a hloubky, rázem v jedno splynulé, by on, jenž „píseň, vědy svit a missal měl“ — a to v době, kdy gigantský světem zuřil boj proti všemu, co posud lidstvo k nebi poutalo, — by Sušil podchytil naše kroky a křídla nastavil, když v letu orlím bychom umdlévali, jako orlice podnáší mláďata na perutích svých, kdy poprvé se dala v let vysoko v teplý úsvit sluneční, tam slunci blíž, kde trůn se Boží dní. — A tak co „celičkou“ mělo zvířiti Moravu, nad jejíž kolébkou náboženskonárodního probuzení Sušil se skláněl jako Anděl Strážný, propuklo v nás ve skvělou manifestaci! Chtěli jsme ukázati Moravě, kdo její „Otec vlasti“! — Shromáždilo se nás na Velehradě mnoho, a to nejen z oblasti moravské a bratrských alumnátů českých; neboť přišli i Slovinci, Poláci, 2 Slováci a novosvěcenec z Vidnavy, aby spolu s námi vzdali hold památce Sušilově. — Pozdravy telegrafické a dopisové zaslali: Msgr. Ferd. Jan Kř. biskup Kalous, Ant. Rejzek, superior v Hradci Králové, Dr. Maryjan Zdziechowski, professor Uniwersitetu Jagiellońskiego, p. Golba, prof. krak univ., Dr. Los, za bohoslovce korutanské bohoslovec Lukonik, Fr. Prachař, duchovní správce slovansk. vystěhovalců v Brémách, Akad. klub slov. stud. katol. „Danica“ v Lublani, Jednota sv. Methoděje ve Vídni a Karel Kyzlink, prof. gymn. v Uher. Hradišti.

Oslava stých narozenin Fr. Sušila započala již v úterý večer. Po 6. hodině v dlouhém průvodu bohoslovci, akademici a kněží brali se za zpěvu písně „Ejhle, svatý Velehrad už září!“ a za hlaholu zvonů od Cyrillky k svatyni velehradské, prapory ozdobené Na nádvoří před basilikou očekávali průvod vdpp. rektor P. Wirsig s OO. Tomečkem a Škarkem. Ve svatyni nadšeně k nám s kazatelny promluvil P. Strykal.

Uvítav srdečnými slovy všechny účastníky, postavil jim před oči jasné vzory sv. Cyrilla a Methoda, kteří pravou moudrost přijali za sestru. K ní přilnouti máme srdcem celým pro větší slávu Boží, štěstí své a spásu duší, ne k té klamné, moderními filosofy budované! Jí přál i Sušil, vše věnuje, by Boha oslavil, oslavil národ. Nabádá ke studiu, spojenému s pokorou, doporouči hodné přijetí sv. svátostí, by Bůh na přímluvu Neposkvrněné Panny

a sv. apoštolů slovanských dal dílu, které začínáme, v srdcích našich hojného ovoce.

Následovalo slavné „Veni, sancte Spiritus“ a po něm sv. požehnání.

Z chrámu odebrali se účastníci slavnosti do velké slovanské dvorany, kdež na podiu v háji palem a kamelií umístěn byl medaillon zářné dvojice: Sušila a Procházky.

AKADEMIE

zahájena vhodně staročeským chorálem „Svatý Václave“. Potom předseda brněnské „Růže Sušilovy“, bohosl. Karel Háňavka, vítá vzácné hosty řka, že schůze naše v letoším významném jubileu vymyká se z rámce obvyklého programu. Oslaviti chceme velikána svého, svého Sušila! Vznešeného jména zvuk sjednotil všechny, abychom dali projev svému přesvědčení, že duch jeho žije, že jeho ideály se mocně budí v život.

„Proto vítám všechny ty, kteří tak byli šťastni, že byli jemu bližší, že téměř z bezprostředních zřídel čerpali, a jako apoštolé byli činni, odchováni jsouce Sušilem, vítám je jménem bohoslovců česko-moravských na důkaz, že i my pochopili jsme velké úkoly, které jejich prostřednictvím od samého Sušila nám byly vštípeny. Hojné naše účastenství nechť svědčí o živém zájmu na událostí, pro nás všechny veledůležité.

Vítám ve střed náš zavítavší veleváženě hosty z veledůstojného kleru i laiků, kteří s účastí sledují naše snahy, dávajíce nám povzbuzení a skýtajíce pomoci nám slabým dosud a nezkušeným. Osvědčují spolu souhlas s týmiž zásadami, které buditel náš, jehož slavíme, udával jakožto jedině životné pro pravý pokrok života kulturního. Vítám pány hosty-akademiky, kteří za přesycené athmosfery dnešní vzájemné nedůvěry a kaceřování vymknuli se z vlivu tradic, nám nepřátelských, a mužným duchem neváhali sjednotiti se s námi k myšlenkám velikým.

Velice potěšitelným zjevem jest, že bratři naši jinoslovanští přišli, aby projevili sympathie své k nám. I oni mají důvod, který je poutá k Sušilovi. Jest to ono hluboké přesvědčení národní, které háralo od prvních okamžiků v duši Sušilově, kdy poznal velikou mát' Slavii a počal ji milovati. Sušil shrnul v čisté duši své lásku ke všem větvím slovanským: jejich jednota, svornost a láska byly jeho tužbou. Přítomností svou na posvátném Velehradě dávají pak milení hosté naši: polští, slovinští a slováčtí důkaz, že plně pochopili ideu sblížení, o které umínili jsme si v poslední době pracovati a které jsme dali správně basi náboženssko-kulturní. Idea cyrillo-methodějská bude páskou, která nás uchová sjednocené, ze které čerpati budeme sílu.

A posvátný Velehrad — místo všeslovanské — který viděl tolik nadšených projevů na těchto schůzích, hoden jest nejvíce, aby zřel nadšení naše v památné výročí stých narozenin Fr. Sušila, aby vryly se sliby ve svatá místa, a v budoucnu by upomenula nás, když opět je uvidíme, zda nevyhasl zápal a zda nesl plody, ovoce.

Vítám vás, kollegové, kteří z „Růží“ a „Jednot“, pracujících ve smyslu ideí Sušilových, jste přišli uvít věnec vděčné paměti na buditele Moravy — Fr. Sušila. Kdo jiný měl by větší povinnost slaviti velikého muže, než my, kdyžtě přemnoho, co máme, jeho zásluhám vděčíme.

Když chodil Sušil na návrších kol Brna, zíral k východu, kde posvátný Hostýn pne se v nebe a Matka Boží divy tvoří, zalétal duchem i v tyto luhy — k posvátnému Velehradu, posvěcenému sv. věrozvěsty. Myšlenka Cyrillo-Methodějská zazvučela v něm ohlasem mocným. A netrvalo dlouho, a otec náš viděl, kterak probouzí se luhy moravské a chápou velkou ideu. Bylo to jeho dílo; a Bůh nedopustil, aby zaniklo odchodem jeho v pověčné kraje. Sušil vychoval si

nadšence pro vlastní ideály, aby udržovali a množili plamen vznešených zásad, který on roznítil. Nyní na nás jest, abychom rozuměli a chápali.

Nechť není proto letoší schůze naše pouhou oslavou, ze které by si každý odnesl pouze pěkný dojem; nechť je nejen milníkem, který by nám ukazoval, kde jsme 100 let od narozenin Sušilových, ale budiž novým mohutným kvádrem ve stavbě Sušilem započaté, na které si zde umíníme dále vážně pracovati pod heslem: Sit unusquisque alter Scipio Moravicus, sit alter Sušil!"

Do čestného předsednictva navrženi a akklamací za všeobecného potlesku zvoleni byli P. T. pp.: msgr. Vladimír Šťastný, říšský a zemský poslanec dr. Mořic Hruban, P. Boh. Hendl, probošt na Sv. Kopečku u Olomouce, Dr. Antonín Podlaha, síd. kanovník u sv. Víta v Praze, assessor Jan Vychodil z Charvát, K. Budík, ředitel kůru v Polské Ostravě. Za výkonného předsedu jásavým souhlasem zvolen byl říšský a zemský poslanec Dr. Antonín Stojan, jenž jest již od let duší sjezdů našich velehradských.

Všichni, až na dosud nepřítomného p. kanovníka Podlahu, pořadem děkují za volbu do čestného presidia.

Msgr. Vl. Šťastný těší se z toho, že bohoslovci, ač vzdáleni od Sušila dobou, jsou přece odchovanci velikého ducha zvěčnělého mistra, jehož památku ctí stále ve svých „Růžích" a „Jednotách Sušilových", zvláště pak ji uctili IV. číslem svého časopisu „Musea" a různými slavnostmi. Činí tak vším právem; nebyloť nikoho, kdo by tak jasně chápal ideu Cyrillo-Methodějskou, jako právě Fr. Sušil.

Vdp. probošt B. Hendl vyřizuje pozdrav ze Sv. Kopečka, za čest si pokládaje, že může s bohoslovci na Velehradě důstojnou poctu vzdáti zásluhám Sušilovým, a to tím více, když vidí, kterak česká veřejnost sté narozeniny Sušilovy téměř ignoruje — proto asi, že byl knězem.

Vdp. assessor Jan Vychodil vzpomíná Sušilovy tužby: „Velehrade, z hrobu vstaň, vrahům svým se mocně braň!" která právě v tomto roce se vyplňuje, jak svědčí vykopávky před portálem. Kéž k novému vstane rozkvětu i Velehrad královský, Velehrad víry v duchu Sušilově a radostném nadšení pro církev a vlast!

Ředitel kůru p. K. Budík připisuje poctu tomu, že vždy upozorňoval, aby hudba se brala směrem Sušilovým. Nebýti Sušila, nebylo ani Křížkovského ani Janáčka a mladších našich skladatelů. Provolává sjezdu hornické „Zdař Bůh!"

Výkonný předseda posl. dr. Stojan rozmarně děkuje za volbu, rád všeho se podjímá, co s Velehradem souvisí, chce, aby se nesplnila na nás výtka Sušilova o nestálosti a vrtkavosti slovanské, nýbrž aby všichni odnesli si z Velehradu oheň činorodého nadšení.

Vdp. P. Wirsig, rektor koleje velehradské, jako strážce posv. Velehradu, vítá co nejsrdečněji tolik nových, mladých sil. Když je viděl přicházet, pomyslil si: Letos nepřišli jen za obyčejným každoročním cílem, přišli nejen obrodit srdce a mysl svou vděčnou památkou na sv. Cyrilla a Methoda, ale i poznat šlechetné srdce Fr. Sušila. Doufá, že ze zítřejší akademie každý si odnese v srdci věrný obraz Sušilův i sv. Cyrilla a Methoda.

Dr. Stojan vzdává dp. rektorovi již napřed díky za všecku laskavost a žádá o shovívavost.

Jménem polských bohoslovců pozdravil po polsku ohnivě jáhen vp. Václav Božidarsky z Varšavy. Toužebně si přál přijít na Velehrad; vždyť všichni Slované jako jednoho otce v nebi, mají i společné apoštoly sv. Cyrilla a Methoda, jsou bratřími. Sušil jest i polským bohoslovcům vzorem, vyřizuje jejich pozdrav a přeje: Slavia catholica Deo adiuvante vivat, crescat, floreat.

Ctp. Jan Dovrtěl pozdravuje jménem bohoslovcův a „Růže Sušilovy“ z Hradce Králové. Vzpomínaje naučení Svatoplukova, že jen ve svornosti je síla, slibuje, že i bohoslovci královéhradečtí svorně chtějí jíti a šikovati se v mohutný šik slovanský. Proto přišli i na Velehrad utvrdit se v pravém vlastenectví po vzoru Sušilově.

Jménem slovinských akademiků „Danice“ pozdravil shromáždění p. Capudr, kandidát filosofie z university vídeňské. I Jihoslovanům přinesli sv. Cyrill a Method víru a osvětu, kteréhož odkazu brániti jest dnes proti četným nepřátelům. I Čechům třeba ho brániti. Přání pronáší, aby Velehrad stal se opět pochodní víry a osvěty všemu Slovanstvu. — Odpověděno mu provoláním „slávy“ „Danici“.

Tím zahajovací schůze skončena. Následovala společná večeře u Heroldů, při níž ctpp. bohoslovci olomučtí zapěli několik sborů. Potom byla společná večerní modlitba a noční odpočinek. (P. d.)

Pout českých bohoslovců na Sv. Hoře u Příbrami

(8. a 9. srpna 1904).

Podává účastník z Brna.

Začínám bez úvodu. Obyčejně v úvodu takovýchto zpráv se odůvodňuje důležitost a nutnost organisace a pevného semknutí ve snahách za jedním a tímže cílem. Dokazuje se dále, že průkopné k tomu akce se dějí na schůzích, které my právem jmenujeme pouti, poněvadž chodíme si vyprosit pomoci Boží a přímluvy Neposkvrněné, které je potřebí při každém úmyslu dobrém. O tom všem přesvědčeni byli a chápali význam cesty své všichni ti, kteří třebas v počtu nenápadném zavítali na slavné místo Matky zázračné k pouti bohoslovců českých 8. srpna 1904. Dle toho i průběh schůze byl důstojný a dá Bůh i pro budoucnost roznítil plamének plodného zájmu.

Schůzi zahájil vlp Havelka, neomysta z Prahy. Vítá všecky ve významný rok, kdy trojí jubileum slavíme: sv. Prokopa, prohlášení dogmatu o Neposkvrněném Početí Panny Marie a slavného Moravana Frant. Sušila. Do čestného předsednictva zvoleni: Dr. Jindra, prof. z Hradce Králové, dp. Janík, redemptorista ze Sv. Hory, a P. Schroler, redempt. za výkonného předsedu. Jménem Jeho Eminence knížete-arcib., kardinala Lva Skrbenského, vyřizuje pozdrav vldp. P. Štela, vicerektor theologické fakulty Pražské.

Slova se ujal Dr. Jindra na thema: „Náš duch stavovský“. Století dvacáté začalo ve znamení boje. Odezíráme-li od bojů vojenských, národních, zuří boj mezi stavy, ano i mezi těmi, jimž svěřena výchova mládeže. Těžké jest postavení duchovního v boji tomto. Maria musí býti vzorem, aby dobrý boj byl bojován, Maria bez poskvrny hříchu prvotného počatá, jak vídáme její obraz, ozářená sluncem se 12 zářícími hvězdami kol hlavy, stojící na zeměkouli blíž měsíce a šlapající hlavu hadovu. Na tomto vznešeném obraze máme program účinné činnosti pastorační, symbol vlastností dobrého kněze.

Už sám pohled na vznešený obraz budí nadšení, jež se stupňuje, uvážíme-li Matku Boží nadšenou v díle spásy naší. Hle, první bod pro-

gramu kněžské činnosti: nadšení pro úkol svůj, žár lásky pro svatou věc. Maria ozářená sluncem a korunou 12 hvězd: pastorační činnost žádá slunce vědomostí. Jinak jako slepý tápe duchovní vůdce ve tmách a jiných vésti nemůže. Než vůdce duchovní s bohatými vědomostmi jest vůdce jednooký. Nepostačí vědomost, nutna je i svatost. Věda, která nevede ke ctnosti, je nanejvýš nebezpečná. Jako ony hvězdy kol hlavy Panny Marie, tak musí zdobit dobré vlastnosti život kněze. Znalost doby a ducha času jest z nezbytných vědomostí nejdůležitější.

Panna Maria stojí na kouli. Musíme pevně stát v přesvědčení svém. State in fide et viriliter agite. Skepse nikam nevede. Scio, cui crediti et certus sum. Šlape na hmotu — materiam. Jaký to symbol v dnešních hmotařských dobách, kdy v čirém materialismu se ztápějí záchvěvy každé idealnější snahy!

Když tolik se každý ohání skutečností, fakty, bojujme touže zbraní proti nim. Zanechejme známého: kdysi, kdesi, a uvádějme v řečích zjištěná fakta. Známy jsou četné příklady učených konvertitů. Od fakt vyšli a — nalezli církev matku. To i v novinářství platí. Zde pracujme, dbajíce této zásady. Neznají nás. Proto jděme mezi lid a kam nemůžeme sami, vnikne dobrý list.

Panna Maria má u nohou měsíc. Pulchra ut luna est Maria. Co je pulchritudo? Splendor ordinis. Serva ordinem et ordo servabit te i v pastoraci.

Šlape hlavu ďáblovu. Ďábel je původce lži. A pastýř duchovní jest povolán, aby lež potíral pravdou, aby nezvratnou pravdou historickou bojoval proti tolikerým lžím, které tendenčně se vybírají ze šera minulosti. Svého Jansena potřebujeme. Ovšem jeden na to nestačí. Zde duch stavovský, součinnost jednotná a svorná docílí výsledků. Kristus poslal všechny, aby pracovali, všem pravil: Euntes docete gentes! Pracujme o organisaci práce, hleďme získati a udržeti vážnost stavu, ne tu, která by dbala vnějších forem, ale svatostí a vědomostí a ostatními ctnostmi po zářném vzoru Panny Marie Neposkvrněné!

Jménem bohoslovců Králové-Hradeckých pozdravuje pak sjezd vřelými slovy p. Ignác Dovrtěl, předseda Jednoty bohoslovecké.

V delší přednášce, která však posluchače neunavila, nýbrž naopak stále se stejným napjetím a zájmem byla sledována, promluvil P. Holý, kaplan z Příměšic o „Spolcích na osadě.“ Otázka akutní. Věděli jsme, že p. řečník není laikem v těchto věcech a že pro každou pronešenou větu svědčí minulost a bohatá zkušenost. Vývody jeho vyzněly tím jasněji, ježto řeč byla přesně rozčleněna a jednotlivé applikace byly co možná konkretní a praktické. Dělí spolky na trojí druh: a) katolickému životu přátelské, b) indifferentní, c) nepřátelské. Jedná pak o sdruženích, kongregacích a spolcích řadících se do této trojí kategorie.

V prvých, po nejvíce náboženských spolcích a bratrstvech ponechá si kněz sám správu, aby se nevtíraly nepřístojnosti. Sám jsa vzorem askese a náboženského života může spolku v ohledu mravního pokroku mnoho prospěti a udržeti ho v dobrých kolejích. Vlivem svým hledí uvarovati spolek chyb per excessum obyčejně z přílišné horlivosti činěných, pověr totiž a vnějšího pobožnůstkářství. Kde třeba vysvětluje, hlavně odpustky. Spolky takové, dobře jsou-li vedeny, mohou býti pravou rukou správce duší.

Samo sebou se rozumí, že jsou hlubokého významu spolky náboženskovzdělavací a dobročinné. Zde prakticky se uskutečňuje přikázání lásky k bližnímu, kterému se skytá pokrm duši i pomoc tělu. At není obce, kde by nebylo spolku sv. Vincence.

Marné jsou deklamace o stálém úpadku, nevzmužíme-li se ku svépomoci. Budiž tato myšlenka realisována systemem založen Raiffeisenových, kde místní poměry jich vyžadují a je dovolují.

Neradno, aby kněz sám byl v čele. Lehko se mu i při nejlepších úmyslech vytkne panovačnost a pak — spolky mají ponejvíce své místnosti a schůze v hostincích. Často může tato okolnost býti knězi obtížnou, snad škodlivou, svádějíc k nepřístojnostem. Doba vůbec budiž přesně stanovena a zachovávána.

Je-li požadavek, jeviti na venek svobodně své smýšlení, lidský a přirozený, nemůže upírán býti spolkům politickým s programem katolickým. Kněz tedy těmto spolkům věnuje svou péči tím více, že od směrů a proudů politických odvisí mnohdy život náboženský.

Indifferentním spolkům (uměleckým, vlasteneckým, pěveckým, hudebním atd.) ať se kněz nevyhýbá. Jako intelligent nejen může zde prospěti, ale může přítomností a vlivem mnohému zabrániti, co by jinak čelilo proti dobré věci.

Největší opatrnosti jest potřebí oproti spolkům zjevně nepřátelským. Zde právě se jeví takt kněze. Je nesmyslno přímo se stavět do bojovné pósy a zatracovat, dokud jsme se nepřesvědčili, není-li možno mnohého získat po dobrém, láskou. V boji pak ať nikdy nesníží sebe, svůj stav a tím i zásady, pro něž byl nucen v boj se dáti.

Spolky jsou v době přítomné jistě důležity a majíce dobrou správu přičiněním kněze, mnoho dobrého vykonají.

Řeč odměněna plně zaslouženým potleskem.

Za bohoslovce Brněnské vyřídil pozdrav delegát K. Háňavka, který mluvě o schůzi Velehradské, položil důraz na to, aby i v seminářích českých se ujalo símě myšlenky sblížení s církví východní a studiem ruštiny aby se učinil prvý krok.

Když pak podal zprávu Jednoty bohoslovců Pražských novosvěcenec P. Havelka a přečteny došlé telegramy, přednášel red. P. J. Šimon z Prahy na thema: „Kněz a národnost“. Thema, jak dí, známé, o kterém se dá mnoho mluvit, ale více se dá cítit. Zásluhy o lid v ohledu národním nemůže upřít kleru našemu nikdo. A v šlépějích předchůdců a vzorů našich půjdeme i my. Pryč s líčeným nadšením, pryč s frasemi a šlágry, které se házejí do mass, aby rozohnily. Vše je chvilkové. Chceme stavbu pevnou zásad zdravých, charakterů nepodvratných

Jako delegát Literární Jednoty bohoslovců Olomouckých pozdravil nás ctp. Leopold Reček.

Pěkným dozvukem schůze byla řeč výkonného předsedy p. Šrollera: „Kněz a církev“. Chválí úmysl náš, že chceme zakončiti a posvětiti úmysly své, jež si odsud odneseme, přijetím svatých svátostí. Slovy důraznými klade všem na srdce, aby zachovali synovskou lásku k matce církvi a odhodlaně dali se v úpal dne i horka, aby pracovali na vinici její.

Z debat, které následovaly, nemohu nezmíniti se o upřímných slovech, která pronesl farář z Moravy, dp. Vincenc Habeš z Krásné, když praví, jak rád dal se na vzdálenou pout, aby se ohřál na ohníčku nadšení mladých nadšenců a odnesl si ho na hory chladné, kde působí. Doufá, že až příště sem zavítá, přijde jich více, kteří nepřišli, třebas byli blízko. Tím vyjádřil i přání ostatních.

Za slavnostní nálady schůze skončena. Druhý den přistoupili účastníci ke stolu Páně a uctivše Matku zázračnou rozcházeli se do svých domovů. Část použila vhodné příležitosti a navštívila příbramské doly. Péče o příští

sjezd, který ustanoven opět na slavné místo Svato-horské, svěřena bohoslovcům Králové Hradeckým.

Dojmy, které jsme si odnášeli, ač nehlučné, přece všem byly milé. Kéž vzklíčí sémě a rozvine se v květ pestrý a slibný. Plody přinese budoucnost!

LAD. ZAMYKAL (OL.):

Slavnost „Danice".

Jest mi podati referát o slavnosti 10letého jubilea spolku katolických slovinských akademiků „Danica", konané pod protektorátem J. M. biskupa lublaňského Dr. Jegliče, jíž jsem se s kolegou Linhartem jako delegátem olomouckých bohoslovců súčastnil, o slavnosti tedy, jaké jsme my v Čechách dosud neměli. V tom nás Slovinci, ač početně třikráte skoro menší, daleko předstihli. Nejdříve podám několik dat o „Danici" samé.

Spolek „Danica" jest ovocem I. slovinského katolického sjezdu konaného v létě r. 1894. „Danica" tedy značí jeden moment v novém rozvoji slovinského národa, nastalém roku tohoto. Naděje v ni kladené splnila za dobu svého trvání plnou měrou. Dokazují to všeobecné sympatie slovinského národa a nadšená slova † kardinála Dr. Missie na II. sjezdě katolíků slovinských pronesená. Zakladatelé „Danice": Dr. Mahnič, nynější biskup na Krku, a Dr. Jankovič, mohou býti se svým dílem spokojeni. V jejich intencích, směrem, jaký oni mu vytkli, kráčel spolek vždy. Jeho přičiněním ustavil se ve Št. Hradci druhý spolek katolických slovinských akademiků „Zarja" a za nedlouho též spolek katolických akademiků hrvatských ve Vídni „Hrvatska". Všecky tři spolky daly národu slovinskému i hrvatskému po léta své existence hezkou řadu katolicky cítících a pro ideje katolicky bojujících intelligentů. V uplynulém správním roce měla „Danica" (sídlem ve Vídni) 25 členů, „Zarja" 13 členů a „Hrvatska" 10 členů. Společný orgán slovinského i hrvatského studentstva „Zora", vycházející rovněž již desátý rok, tiskne se asi ve 2000 exemplářích.

Průběh celé slavnosti v Lublani ve dnech 12., 13. a 14. září konané, dával poznati, že slovinským katolíkům na tom velmi mnoho záleží a o to se úsilovně starají, aby křesťanské zásady v řadách studentstva co nejvíce stoupenců získaly. Neboť protektorát, jak nahoře podotknuto bylo, převzal sám biskup lublaňský, Dr. Ant. B Jeglič, osobně na celé slavnosti bral účast biskup Dr. Ant. Mahnič, vřelý přípis zaslal kníže-biskup mariborský Dr. M. Napotnik a telegraficky blahopřál kníže-biskup gorický, Dr. O. Jordan. Dostavila se intelligence všech stavů a četní poslanci. — Již pozdravný večer dne 12. září konaný v restaurační dvoraně „U lva" byl silně navštíven. Předseda „Danice" kandidát fil. Capuder (jenž se s předsedou „Zarje" fil. A. Detelou účastnil se též našeho letošího sjezdu velehradského) uvítal vřele všecky hosty, zvláště jinoslovanské, kteří se nelekali tak daleké cesty, aby oslavě svou přítomností lesku dodali, bratry Hrvaty a Čechy, bohoslovce všech seminářů slovenských a přítomné poslance říšské Povšeta a Pfeifera a zemské Arkotu a faráře Grču. Pak následovaly pozdravy a řeči jednotlivých hostů: poslance Grčy z Gorice, Dr. Kratochvíla z Dolních Kounic na Moravě (známý čtenářům loňského a předloňského „Musea"), jenž mluví v zastoupení katolických poslanců moravských, katolických laiků a studujících (!) a vzdává hold slovinské intelligenci, že v tak velkém počtu hlásí se k praporu katolickému, dále bohoslovců z Mariboru a Celovce. Velké nadšení a údiv vyvolal tento telegram: Patnáct tisíc slovanských rolníků z Moravy, Čech, Slezska

a Dolních Rakous, shromážděných na Velehradě u hrobu sv. Methoděje, pozdravují slovinskou mládež, volajíce: Živeli! Bog blagoslovi! Nedejme se! — Šamalík, předseda. — Počet patnácti tisíc zdá se býti přítomným nemožný; když však slyší, že jen sucho a neúroda zabránily, aby jich na Velehrad přijelo 30 nebo i více tisíc, a že spolek sám má již na 5000 členů tu teprve nastává provolávání „sláva“ a „živio“. Ohnivě řeční předseda marianské kongregace akademiků v Záhřebu filosof Jurica Gjuriu. Již jeho zjev působí: oděv uherských magnátů, zlatý kříž na hedvábné stuze kolem krku, čapka se sokolím pérem a zakřivený kord po boku.

Hojné ovace připraveny zakladateli „Danice“ Dr. Jankovičovi, jenž se uchopil slova. Vzpomíná let, kdy stál tak úplně sám, ale před duševním zrakem obzory nových, dříve netušených, velkolepých idejí, které mu nedaly poklesnouti na mysli, které vyrovnaly všecka pronásledování a ústrky se strany protivníků. A nyní! „Lže a píše se ovšem proti nám dále, ale my vidíme, jak se nás bojí!“ Doufá, že katolicko-národní idea sdruží brzy všechno Slovanstvo. — Mezi ostatními pozdravy zasluhuje zmínky onen delegát „Slovenského křestansko-sociálního svazu“, v němž akcentována součinnost „Danice“ při jeho zakládání. Na to rozpředla se animovaná zábava mezi hosty před chvílí úplně neznámými a mimoděk řešena tu prakticky vzájemnost slovanská.

Na druhý den sloužil v kostele sester Voršilek J. M. pan biskup Dr. Jeglič slavnostní mši sv. za přísluhy dvou kněží v rochetkách. Biskup Dr. Mahnič byl též přítomen. Na kůře zapěly sestry trojhlasně slovinskou mši svatou. Zpěv jejich bylo možno nazvati uměleckým, což přítomní hosté nepokrytě dosvědčili. Zde snoubilo se umění se zbožností a procítěním slov recitovaných. O divadelní affektaci ani potuchy.

Po mši sv. konala se na „Střelnici“ v bývalém zasedacím sále kraňského sněmu slavnostní schůze, na níž přednesli řeči: „Slavnostní řeč“ redaktor „Zory“ filosof V. Marinko a nejlepší slovinský sociolog, professor bohosloví Dr. J. E. Krek řeč na thema: O úkolech slovinského katolického studentstva. Onen ve stručných obrysech podává obraz duchovního života národa slovinského od jeho národnostního probuzení v r. 1848., jenž však Slovincům podal v touženém květu svobody též zhoubný jed, jed liberalismu, zásady: člověk je svým absolutním pánem, jedinou souverenní bytostí. První a jedinou pak snahou liberalismu bylo, vyhladiti v lidu slovinském veškerou stopu a úctu ku katolictví a k Bohu. A čím více liberalistická apotheosa člověka zabírala mysle národní intelligence, tím více a tím hrozněji jevila se v praxi na všech stranách slovanského kulturního hnutí. Našli se bohudíky však mužové, kteří poznali, k jakým výsledkům by se dospělo touto cestou a brzy rozzuřil se boj. Tehdejší studentstvo sdružené ve „Slovenii“ bylo vlastně nositelem těch podvratných idejí. Však i tu nastala reakce, a dítkem jejím byla „Danica“. Nyní pojednal řečník činnost spolku mezi studenty a působení jeho na poli sociálním. Dr. Krek rozvedl mnohé podobné myšlenky, ovšem že důkladněji. Hlavními body jeho řeči byly vztahy studentstva k politice, otázce sociální, náboženství a víře. Po přednáškách čteny byly telegramy, mezi nimi české: moravských poslanců: Dr. Hrubana, Dr. Stojana, Ševčíka a hr. Seilerna, P. Šidlíka, kooperatora z Janova (R. Slezsko), Jednoty sv. Methoděje ve Vídni, Dr. Nábělka z Kroměříže, P. Jemelky, kooperatora z Bilovce, bohoslovců olomouckých a česko-budějovických, msgr. V. Šťastného z Olbramovic, P. Šrámka za křesťansko-sociální organisaci a polský telegram od jáhna P. V. Božidarského. Vřelý telegram poslán i sv. Otci, jenž srdečně odpověděl.

Při poledním banketu opětně proneseno hojně pozdravův a přípitků, mezi nimiž též stud. fil. Fr. Nábělka z Kroměříže, který mluví o Sušilovi, o slo-

vanských biskupech Strossmayerovi, Jegličovi a o našem arcipastýři Františkovi Saleském. Po něm pozdravuje přítomné bohoslovec záhřebský.

Večerní koncert, při němž prostory staré „Střelnice“ nestačily, aby pojaly všecko došlé obecenstvo, vynikal zvláště tím, že tu ku slovinským akademikům promluvili oba nejdůstojnější pp. biskupové. Z poslanců, jichž tu bylo deset, zahájil po zahrání hymny „Naprej“ přípitky poslanec Povše a po něm promluvil v dlouhé, živými vpravdě jihoslovanskými gesty provázené řeči kníže-biskup Dr. Jeglič. Pro úsporu místa vyjímám jediný passus. Appeluje na přítomné měšťanstvo a pak akademiky, praví: „Jsem přesvědčen, že si budeme navzájem pomáhati v tom, abychom vychovali našemu lidu vzorné vůdce. Snažme se jíti za pravdou. Vůle naše jest naší hlavní mocí; jaká je vůle, taký je i život. Pravda a čistota budiž naším heslem. Kéž by „Daničanům“ zůstalo vždy srdce čisté, vždy duše čistá, neboť v tom je síla. Dříve sebe nutno ovládati tomu, kdo chce jiné voditi a jim poroučeti. Kéž by nikdo z nás nikdy nestal se otrokem vášní, kéž ctnosti křesťanské vládnou vašim srdcím. Zůstaňte na cestě, jež spěje k pravdě.“ Po hymně studentstva, komponované přítomným kvardianem řádu františkánského, promluvil biskup Dr. Mahnič. Vrací se v duchu v ony doby, kdy se zakládala „Danica“. Líčí, jak se obával o akademiky, aby nezahynuli ve vlnách nevěry. Pak volá s básníkem: Svatě služ své vlasti svaté! Co tím řečeno? Vůlí národa jest, aby zůstal národ takým, jakým jest, katolický tedy katolickým. Křesťanské intelligence mu třeba, dáti mu intelligenci liberální by bylo jako uřezati národu pravou hlavu a nasaditi mu slaměnou. Vy rozumíte, co tím řečeno: svatě sloužiti své vlasti svaté. Nejen hlásati zásady křesťanské, ale také plniti program demokracie křesťanské. Jste údy národa, jenž je z velké části rolnický. Veďte národ ve jménu zásad křesťanských a postavíte mu hlavu, jež jest křesťanská. Na konec těší se, že i v Záhřebu vznikne podobný spolek jako je „Danica“. Mezi přípitky, jež následovaly, pronesen i pozdrav bohoslovců olomouckých a vzdány hned díky za laskavé přijetí Čechů, jichž dojelo pět: mimo jmenované abiturient Slavinger z Kroměříže. Čte se též delší, vroucí dopis slovácких bohoslovců. Co se hudebního programu týče, nebyl ani tak umělecký jako spíše vlastenecký. „Česká“ městská kapela zahrála mezi jiným též směs z „Prodané“. Pravím česká, neboť z 32 hudebníků bylo 26 Čechů, rovněž kapelník.

Celá slavnost poskytovala pěkný příklad shody bohoslovců s akademiky, laické intelligence s duchovenstvem. Přirovná-li to člověk k poměrům našim, musí toho Slovincům až záviděti. Bylo by si přáti, aby i u nás se shromáždilo a organisovalo studentstvo dosud víry katolické se nezřeknuvší.

✷ ZPRÁVY Z JEDNOT ✷

Z BRNA.

Oslavili jsme důstojně památku apoštola, jehož životní práce byla ustavičným protestem proti temné smrti, zabraňující nábož.-národnímu vzkříšení moravských luhů. I my chceme na tomto kolbišti hledati sobě vavřínů! — Na posvátném Velehradě omladla naše „Růže“, jež zdomácněla již v nové budově; tam nových nalezla podmínek k dalšímu zodpovědnému životu.

První aspoň schůze dne 23. října ukázala, že i letos čestně obstojíme vedle podobných pokusův o zahájení práce v naší literární jednotě — aery minulé.

Hudební kroužek (kollegové: Silvestr Kulhánek, Václav Strmiska (IV. r.), Josef Mazůrek, Bedřich Pátek (III. r.), Ant. Novák, Frant. Švábeník (II. r.), Jan Galle, Bohumil Kolísek a Josef Pánek (I. r.) znova dobrovolnou s námi uzavřeli smlouvu, že dle možnosti přispívati bude k zvýšení lesku našich schůzí. I fr. Aegidius Pytlíček O. C opět uplatňuje vzácné své hudební nadání. Na důkaz, že nemíní jen při slibech zůstati, sehrálo decetto zdařile „Slovana", směs to ze slov. nár. písní od Ferd. Mačenky. — Na to předseda Karel Háňavka (IV. r.) křesťanským pozdravem vítá přítomné. Existenci „Růže" pokládá za nutnost, ona sloužiti má vzájemné výměně a vespolnému sdílení a tříbení názorů, v ní máme se podněcovati k intensivní práci, abychom přísným oružím víry a vědy jsouce obrněni směle podívati se mohli životu do očí. Doporučuje pro úkol náš, bychom uchovali si nadšení pro velký odkaz Lva XIII., pro myšlenky Grivcovy a Podlahovy. Jest třeba odložiti liknavou lhostejnost a volné chvíle zasvětiti vážnému studiu a práci. Slova idealního zanícení, pro něž předseda byl horoval, mohutně k nám vyzněla ze skvostné zvukomalby Smetanova „Věna". Pěvecký sbor ochotně se poddával řízení zdatného svého dirigenta koll. Silv. Kulhánka (IV. r.). — Jednatel Bedřich Pátek (III. r.) zmínil se „O významu encykliky S. P. Lva XIII.: Grande munus". Nejdůležitější místa přečtena z českého překladu okružního listu. — Dalším číslem programu byl K. Bendla „Chorál národa českého". Provedení zcela odpovídalo hymnickému rázu vážně nesené skladby. — Skončena pak zahajovací schůze solem pro housle s průvodem orchestru: Ch. de Beriot, 3me Aire varié. — Vzácný příznivec spolkového našeho ruchu vdp. regens přeje našemu nadšení zdaru a dlouhého trvání, čemuž provolává srdečné „Zdař Bůh!"

Ve schůzi výboru ustanoveno odbírati časopisy: „Vlast", „Osvětu", „Vychovatele", „Vychov. Listy", „Zlatou Prahu", „Český Lid", „Ottův slovník naučný", „Zvon" a „Lužici". Žádosti o podpory venkovským knihovnám vyřízeny budou dle toho, jak poměry té které osady vyžadují.

Program následujících schůzí:

II. 30. října. 1. Fr. Běloch (II. r.): „Kosmogenese v bibli a astronomii". 2. Method Rous (II. r.): „Židovstvo dle talmudu". — V přestávce mezi oběma přednáškami koll. Jindřich Kuba (II. r.) recitoval veršovanou odpověď Ad. Heyduka na výtku, jakoby patřil do staré školy.

III. 6. listopadu. 1. Jan Mejzlík (III. r.): „Fossilní člověk". 2. Method Rous (II. r.): „Židovstvo dle talmudu". (Pokrač.). Z almanachu slovinských bohoslovců „Za resnico" podal koll. předseda ukázku z úvodních básní.

IV. 13. listopadu. 1. J. Čermák, Ouvertura: „Nová doba". 2. Fr. Běloch (II. r.): „Kosmogenese v bibli a astronomii". 3. Fr. Koch: Bosenské kolo (decetto).

V. 20. listopadu. 1. Rode, koncert č. 4. Allegro a Adagio (Václav Strmiska a Silv. Kulhánek IV. r.). 2. Fr. Tretera (IV. r.): „O čtení Písma sv" 2. Meth. Rous (II. r.): „Židovstvo dle talmudu" (č. d.). 4. Dvořák, Písně biblické.

Bohoslovců jest v našem alumnatě 92 (1 Němec); kromě toho na přednášky na ústavu našem docházejí 2 klerikové O. C., 4 O. S. A. a 2 O. S. B.; studují privátně a konají jen půlroční zkoušku; v Římě v Germaniku studuje 1 bohoslovec. — Do výboru „R. S." zvoleni tito členové: Karel Háňavka (IV. r.), předseda, Bedřich Pátek (III. r.), jednatel, Emanuel Masák (II. r.), pokladník, Frant. Fretera (IV. r.), knihovník pro knihovny venkovské, Fr. Procházka (IV. r.), knihovník domácí knihovny, Jan Mejzlík (III. r.), místoknihovník; ostatní členové: Rudolf Švábenský (III. r.), Frant. Švábeník (II r.), Jan Galle a Josef Heger (I. r.).

Dlouholetý zájem pro kroužky, nevzrůstá-li, jistě neklesá: Počet jejich jest snad skrovnější, než lépe jest intensivněji se upjati na jedno a nerozptylovati se v mnohém a povrchním. S potěšením zaznamenáváme: I. Sociologický, řídí

Karel Háňavka (IV. r.), 65 členů, probírá soustavně otázku socialní a všímá si zřízení a otázek politických. II. Ruský, řídí Fr. Sedláček (III. r.), 30 členův, umínil si pracovati ve smyslu idejí, které v poslední době tak důrazně nám na srdce kladeny, aby se přistoupilo k positivnímu řešení a nezůstalo na pouhých frasích. III. Polský, řídí Vojtěch Marzy (IV. r.), 20 členů.

Na dušičky položili jsme věnce na rovy: Fr. Sušila, Mat. Procházky, Václ. Kosmáka, prelata Fr. Zeiberta, Jak. Procházky a J. Chmelíčka. U jejich a P. Křížkovského hrobu zazpíval náš pěvecký sbor smuteční sbory: 1. „Odpočiň si v tichém chládku" od P. Křížkovského; 2 Tovačovský: „Vzhůru k nebi hvězdnatému". 3. „Animas fidelium" od Matesa. 4. „Defecit gaudiam" od J. Chmelíčka. 5. „Přes vršiny hrobu tvého" od Drahlovského. 6. „Pán povolal" (za Václ. Kosmákem) od Fr. Musila.

Spějmež novým zorám vstříc! Nechť idea Cyrillo-Methodějská povždy bratrství páskou nás víže.

Bratřím v jednotách sdruženým pozdrav! VÝBOR.

Z OLOMOUCE.

Pod ochranou Panny Neposkvrněné, ve znamení idey cyrillo-methodějské a v síle ducha Sušilova započala naše „Literární Jednota" letoší svou činnost.

A) Plenární schůze měla dosud dvě:

I. zahájena byla tímto programem: 1. Ant. Pezold, „Hymnus vítězný". (Sbor slavnostní.) 2. Slovo k povzbuzení a přečtení stanov. (Předseda.) 3. Dr. Ant. Dvořák, „Maličkosti" č. 2. (Kvarttetto: Frant. Kroupa I. r., Ad Parma III. r., Martin Horký II. r., Bedřich Wiedermann z I. r. doprovázel na klavír.) 4. Zpráva o pouti českých bohoslovců na sv. Hoře. (Leop Reček III. r., delegát naší Jednoty.) 5. Referát o sjezdu slovinských akademiků v Lublani. (Ladislav Zamykal II. r., jenž s koll. Rud. Linhartem vyslán tam byl jako zástupce „Lit. Jednoty".) 6. Dr. Ant. Dvořák, „Maličkosti" č. 5. (Kvartetto s průvodem klavíru.)

II. měla obsah: 1. Chopin, Largo. (Klavírní solo zahájil Bedřich Wiedermann I. r.). 2. Zpráva o prázdninové schůzi bohoslovců československých na Velehradě a na Hostýně. (Jednatel.) 3. „Rubinstein". (Solo na klavír. Bedřich Wiedermann.)

B) Kroužky zřízeny byly letos čtyry, jež shromáždily již v začátcích dle odboru pracovníky stejných snah. Úspěch jejich dosud jest neobyčejný, neboť s láskou, pílí a vytrvalostí pracují jejich členové, s pozoruhodným zájmem a s patrným nadšením v četném počtu dostavuje se posluchačstvo. K čilému tomuto ruchu nemálo přispívá i přítomnost vdp. P. vicesuperiora, Dra Cyrilla Sládečka, jenž navštěvuje každý náš kroužek, súčastňuje se debat, podává vzácné pokyny, a udílí osvědčující se rady z bohatých svých zkušeností a z obsáhlých svých vědomostí. Někdy kroužky mohou se honositi skoro tak četnou návštěvou, jako plenární schůze.

I Kroužek sociologický (má týdenní schůze a řídí jej Bedřich Vašek z III. r.) projednal themata: 1. Krise stavu rolnického. (Ar. Kolář IV. r.). 2. Zhoubný vliv dnešního školství na sociální poměry. Část I.: Rozdíl mezi působením škol náboženských a beznáboženských. (B. Vašek III. r.) Část II.: Vliv atheismu na školy rakouské a následky toho. (B. Vašek III. r.).

II. Kroužek literarně-historický (jednou týdně řídí Leop. Reček (z III. r.) měl přednášky: 1. Úvodní slovo k programu. (Leop Reček III. r.). 2. „Ob tihih večerih", nejnovější kniha P. Xav. Meška. Kriticko-esthetický rozbor. (Rud. Linhart II. r.). 3. Vzpomínka jubilejní na Vítězsl. Hálka a Karla Kučeru. (Lad. Zamykal II. r.). 4. Rud. Linhart pokračoval o knize Meškově a Lad. Za-

mykal vzpomněl Moysesa Štěfana. 5. Skizza středověkého kněze v našem kraji. (Rud. Korec II. r.).

III. Kroužek apologeticko-dogmatický (má přednášky každých 14 dnů za předsednictví Ant. Bučka z III. r.) probral themata: 1. O idei pokroku. (Ant. Buček III. r.). 2 Vznik náboženství (prý) z kultu duchův. (Alois Kopecký II. r.).

IV. Kroužek biblistický (střídá se s předcházejícím a vede jej Ad. Jašek IV. r.) měl přednášky: 1. Moderní kritika biblická, její vznik a vývoj. (Bart. Kutal II. r.). 2. Inspirace Písma sv. (Frant. Jedlička II. r.).

C) Za členy „L. J." přistoupili všichni bohoslovci národnosti české, počtem 198. Výbor jest sestaven takto: Jašek Adolf (IV. r.), předseda, Foltynovský Josef (III. r.), jednatel, Zamykal Ladislav (II. r.), revisor účtův. Ostatní zástupcové ročníků do výboru zvolení jsou: ze IV. r.: Jemelka František, Kolář Arnošt, Kužela Rudolf, (Číhal Antonín, jakožto knihovník česko-slovanské knihovny); z III. r.: Kašpar Ludvík, Reček Leopold, Vašek Bedřich; z II. r.: Kutal Bartoloměj, Linhart Rudolf; z I. r.: Barvík Vilém, Hruban Jaroslav, Matula Antonín.

Doufejme, že i letos práce nadějná v začátcích požehnána bude po celý rok.

Upřímný pozdrav bratřím! Předseda.

Z ČESKÝCH BUDĚJOVIC.

První neděli po příjezdu dne 16. října sešli jsme se zase v útulné místnosti naší jednoty „Jirsík" k první schůzi. Jako minulá léta zazněla tu opět dojemně velebná píseň „Sv. Václave", osvěžujíc srdce, povznášejíc mysle všech. Po zpěvu ujal se slova jednatel kol. Josef Jančar (IV. r.) oznámiv členům resignaci kol. Vacka, na konci minulého školního roku za předsedu zvoleného, podal nám zprávu o schůzi velehradské a vylíčil nám své dojmy, jež pocítil na posvátném tom místě. Potom přečteny stanovy jednoty.

Druhou schůzi zahájil nově zvolený předseda Jan Mottl (IV. r.) poukázav na příklad horlivých našich předchůdců, povzbudil členy ku práci, vybídl k lásce a svornosti. Kol. Lorenc (II. r.) přednesl svou báseň: V rozednění. Pp. zpěváci zapěli Smetanovo Věno. Kol. Princ Rudolf (I. r.) dojal nás milou básní svou: Loučení. Na konec pojednal kol. Brož (III. r.) o Dostojevském.

Všech členů jednoty jest 86. Ostatní funkcionáři jednoty jsou: Šanda Dominik (III. r.) pokladníkem, Čech Fr. (III. r.) knihovníkem, Lorenc Fr. (II. r.) venkovským knihovníkem; výbory jsou: Goth Felix (IV.), Reisner Josef (III. r.), Kolečko Karel (II. r.), Veselý Jindřich (I. r.)

S počátku školního roku jednalo se též o založení ruského kroužku, ale sešlo z toho pro různé příčiny; spoléhá se však na snahy jednotlivců. Ze slovanských jazyků pěstuje se u nás: polština, ruština, chorvatština

Pozdrav všem jednotám! Předseda.

První schůze socialního kroužku konána byla dne 20. října. Předseda uvítal nás krátkou sice, ale nadšenou a procítěnou řečí a vybízel nás všechny k vážné a opravdové práci. Potom čteny byly stanovy a jednáno o odebírání časopisů.

Druhá schůze konána byla 27. října. Předseda promluvil o historickém vývinu zemědělské otázky, jež jest letos na programu. Kroužek čítá letos 72 členy.

Funkcionáři jsou: předsedou kol. Kordík (IV. r.), jednatelem kol. Kášek (IV. r.) důvěrníky ve IV. r. jednatel, ve III. r. kol. Eybl, jenž je též knihovníkem, ve II. r. kol. Brdlík, v I. r. kol. Hořejší. Jednatel.

Zdař Bůh!

Včelařsko-hospodářský kroužek počal letoší činnost svou valnou hromadou 25. října 1904. Do kroužku přihlásilo se letos jen 30 členů. Schůzi

zahájil jednatel kol. Matuška (protože předseda kol. Stuna pro nemoc se dostaviti nemohl). Uvítav členy v krátkém proslovu poukázal na velikou důležitost znalosti poměrů hospodářských i socialních našeho zemědělstva pro duchovenstvo a vybízel členy k horlivé činnosti. Po přečtení jednatelské zprávy vykonány dodatečně volby důvěrníků z jednotlivých ročníků: předsedou kol. Stuna (IV. r.) jednatelem kol. Matuška (III. r.), knihovníkem kol. Douša (II. r), důvěrníky: kol. Holý (IV. r.), Mach (III. r.), Matouš (II. r.) a Maňour (I. r.).

Zdař Bůh! JEDNATEL.

Z HRADCE KRÁLOVÉ.

Poslední valná hromada před prázdninami konala se dne 11. července. Předmětem mimo jiné drobnosti byla změna stanov a volba nového zastupitelstva pro jednotu, poněvadž staré — vlastně také nové — předsednictvo narazivši na překážky po týdenním působení se poděkovalo. Do nového výboru zvoleni: za předsedu Ignác Dovrtěl (ze IV. r.), za jednatele Fr. Fišera (z III. r.), za pokladníka Ant. Chládek (z II. r.), za 1. knihovníka Jos. Michálek (z III. r.), za 2. knihovníka Fr. Polák (z II. r.), za 3. knihovníka Jos. Krkoška (z II. r.), za 1. důvěrníka Ot. Hula (ze IV. r.), za 2. důvěrníka Jan Konečný (z III. r.), za 3. důvěrníka Jos. Šinkora (z II. r.), za 4. důvěrníka Boh. Hospodka (z I. r.), za jednatele venk. knih. Ant. Doležal (ze IV. r.), za 1. důvěrníka venk. knih. Vinc. Prokeš (z III. r), za 2. důvěrníka venk. knih. Ladislav Kaube (z II. r.), za 3. jednatele venk. knih. Bedř. Augustín (z I. r.). (Dva poslední p. H. a p. A. schváleni teprve příští valnou hromadou).

Nové pak období naší jednoty zahájeno bylo schůzí dne 18. října 1904. Páni hudebníci rozkošným kouskem „Arie z opery Belisar“ naladili nejprve všem sluch k celému jednání. Ujal se slova předseda, který ve svém nadšeném proslovu přivítal všechny účastníky, nově přistouplým členům vysvětlil význam a úkol jednoty a povzbuzoval všechny k horlivému pěstění věd theologických v jednotlivých kroužcích, poukazuje hlavně na cíl, jejž jednota dosud sledovala. Po přečtení zpráv funkcionářů zdařile přednesli p. koll. hudebníci fantasii od Labického „Sen pasačky“, načež jednatel podal referát o sjezdech. Skončilo se volnými návrhy.

Kroužky se udržely mimo exegetický.

Apologetický kroužek, který řídí p. Ignác Dovrtěl, má 13 členů, sociologický kroužek, který řídí p. Alois Dolák, má 10 členů, historický kroužek, který řídí p. Robert Vala, má 6 členů a pěvecko hudební kroužek, jejž řídí p. Adolf Odvárka, má 30 členů (19 + 11). Kromě toho ustaveny — vlastně obnoveny — kroužky pro pěstování jazyka ruského (16 členů, řídí p. Karel Dvořák) a polského (14 členů, vede p. Fr. Fišera), ve které klademe velké naděje. První tři kroužky budou se scházeti jednou za 14 dní, ostatní jednou za týden, a to v místnosti, kterou vldp. představení laskavostí svou nám propůjčili za čítárnu. Všechny odbory hodlají své členy seznamovati vůbec se všemi potřebnými vědomostmi se stálým zřetelem k programům protivným a mají v úmyslu pořádati ostré disputace.

Kéž žehná Bůh i letos zdárné činnosti všech našich jednot! PŘEDSEDA.

Z LITOMĚŘIC.

Letos budeme čilejší! S takovou šli jsme do starodávné Kaaby (veliký kamenný altán v úhlu seminářského dvoru a od pradávna „brloh“ českých bohoslovců); tam byla totiž svolána hned v prvních dnech říjnových schůze naší „Jednoty“ kol. Václ. Havelkou (III. r.), jenž již před prázdninami zvolen byl předsedou.

Po přečtení zprávy z lonského roku jednalo se o odbírání časopisů. Některé byly ze společného nákladu vypuštěny, ježto několik kollegů uvolilo se je a jiné ještě privátně odebírati a ochotně k společnému čtení propůjčiti. Některé — méně cenné a významné — se vůbec vypustily, ale za to bylo několik nových přibráno, takže letos máme značnější počet časopisů.

Po té bylo několika kollegy navrženo, aby se pořádaly přednášky. Návrh byl přijat a jednání o akci té bylo odročeno na druhou schůzi, jež se konala nejbližší čtvrtek. Tehdy byl zvolen též čtyřčlenný výbor (z každého ročníku po členu) s předsedou, jehož úkolem jest starati se o přednášky, určovati totiž dobu a pořad jejich, povzbuzovati k nim, nebo i některá zajímavá a vděčná themata navrhnouti k zpracování. O přednášky snad nebude nouze, neboť u většiny je značný zájem. Do výboru zvoleni byli kollegové: předseda Jos. Černý (II. r.), členové Ant. Faltýnek (IV. r.), Otto Stanovský (III. r.), Alois Dumek (II. r.) a Jar. Varhulík (I. r.).

Bylo též ujednáno, že se bude jako jiná léta sbírati měsíčně na Ú. M. Š. Pokladníkem jest kol. Fr. Koucký (III. r.).

Velice neradi ztrácíme činného člena „Jednoty“ Adolfa Rajnocha, jenž se odebral na studia do Říma. Chtěl ještě, nežli opustí Litoměřice, míti přednášku; ale pro neočekávaně náhlý odjezd sešlo s toho. Slíbil však, že si vzpomene na „Museum“ nějakým příspěvkem literárním.

Též zpěv letos pěstujeme; řízení ochotně přejal kol. Otto Stanovský. Jest tudíž značný rozdíl mezi letoším a lonským životem. Přáti si jest pouze, aby chuť a dobrá vůle neochabla, abychom neuvízli ve starém — pouhém čtení — nýbrž přikročili k positivní práci. Je nás sice málo (25) a jsme na německém ústavě, nemajíce podpory jako jiné jednoty, než přece něco díti se může. Jen svorně a vytrvale.

Srdečný pozdrav všem jednotám!

IZ LJUBLJANE.

Ljubi bratje!

Kdor pozna slovensko-liberalno slovstvo, ve, s kolikim šarlatanstvom se pri nas od protikatoliške strani obravnava versko vprašanje, vprašanje, ki je prav posebne važnosti na Slovenskem, kjer je boj za resnico obenem boj za slovenstvo: saj naš narod s katoliško vero stoji in pade! V malenkostih se izgubljajoča, polizobražena žurnalistika bagatelizira Boga in Cerkev s proizvodi, ki ne delajo časti človeškemu razumu. Odtod žalostni pojav, da slovenski ateizem ni plod lastnega premišljevanja, da ne sloni na znanstveno utemeljenem lastnem prepričanju, ampak je le slab plagiat tujega pamfletnega slovstva. Naravno je, da so duhovi vedno bolj ločeni; fraze so najboljše torišče predsodkov, ki bratovsko medsebojno razmerje posameznih členov naroda naravnost ubijajo.

Da bi po skromnih močeh pripomogli k čimprejšnji ublažitvi kulturnega boja med razdvojenimi sobrati, smo koncem preteklega šolskega leta izdali združeni slov. bogoslovci „Za resnico“, apologetično knjigo za dijake, ki so zdaj še edino upanje boljše slovenske prihodnosti. Knjiga obsega 14 sestavkov pesniških, poljudno in strogo znanstvenih, pripovednih in dramskih. Da bi se med dijaštvom, kateremu je v prvi vrsti namenjena, laže priljubila, smo na koncu pridejali 4 izvirne kompozicije. — Razposlali smo jo po vsem Slovenskem in upati smemo, da bo mnogo dobrega obrodila. Poklonili smo jo tudi vsem slovanskim semeniščem, s katerimi si dopisujemo. Dal Bog in Brezmadežna, ki ji je knjiga ob petdesetletnem jubileju posvečena, da bi naš nemali trud ne ostal brez sadov! —

V preteklih počitnicah smo bili slovenski bogoslovci zastopani na velegrajskem shodu dne 2., 3. in 4. avgusta. Odposlali smo t. č. predsednika „Zveze slov. bogoslovcev“ tov. And. Orehka (IV. l.). Vrhtega so bili na tem shodu, ki so se ga po odposlancih vdeležili tudi Poljaki in Slovaki, izmed Slovence še gg.: stud. phil. Fr. Grivec, predsednik dunajske „Danice“ stud. phil. K. Capuder in presednik graške „Zarje“ stud. phil. A. Detela. Vtisi, ki so jih Slovenci dobili med podjetnimi in navdušenimi, prijaznimi in nad vse gostoljubnimi Čehi, so kar najboljši. Bog daj, da bi ne ostalo samo pri spoznanju, pri osebnem prijatelstvu med posameznimi Čehi in Slovenci, ampak želeti je, da bi že zdaj in v poznejšem življenju, ko bomo delali med narodom, vsak svoje domače ljudstvo z besedo in s peresom seznanjali o bratovskem narodu; rešimo slovansko vprašanje praktično; slovanska vzajemnost naj nam ne bo le lepa fraza! — Na Velehradu so se slovenski odposlanci spoznali tudi z vrlimi S l o v a k i. Naš zastopnik je napravil tudi izlet v slovaške Skalice ob moravsko-ogrski meji. V veliko korist bi bilo obema narodoma, ki sta brata ne le po krvi, ampak tudi po usodi, po trpljenju in mučeništvu, ko bi se med seboj bolj spoznala, kakor pa sta si bila znana doslej. Delajmo na to z vsemi močmi in z vso ljubeznijo, z vsem navdušenjem za slovansko véliko idejo!

Naša društva imajo za letošnje poslovno leto nove odbore; o njich delovanju Vam sporočimo prihodnjič.

Prisrčne pozdrave v Gospodu! CIRILSKO DRUŠTVO.

IZ ZAGREBA.

D r a g a b r a ć o !

Vrlo nas je obradovao vaš list, pun iskrene, bratsko-narodne slavenske ljubavi. Oda bi se diljem ove godine što bolje upoznali, zbližili i u slavenskoj uzajamnosti ojačali, te slijedeći spasonosnu „ideju ćiril-metodijsku“ što bliže pokročili k cilju: vjersko-kulturnoj organizaciji katoličkih Slavena! Da se ta želja naša ispuni, raditi moramo svi, ali da nam rad u tom pogledu može biti uspješan, moramo se najprije medjusobno upoznati. To ćemo postiči, ako stupimo, ito svi slavenski bogoslovi — u česti pismeni saobraćaj. U tu svrhu evo Vam javljam, što je društvo naše „Zbor“ radilo i kako je živjelo za predsjednikovanja č. g. Stj. Šiletića, a kako sada živi:

U školskoj godini 1903—4. izdao je „Zbor“ tiskom 5000 primjeraka vrlo poučne nabožne knjige: „Život katol. Crkve“ po Goffinéu. Sada je pod tiskom molitvenik „Isus prijatel malenih“ u 22. izdanju, a tiskat će se u 100.000 egzemplara. Ove godine dat ćemo možda u tisak i „Križni put“ u 10.000. Toliko o izdavanju knjiga.

Poznat Vam je možda najnoviji pokret u Hrvatskoj oko osnivanja pučkih knjižnica. Narod naš ne može da napreduje i odolijeva mnogim neprijateljima, jer je slabo prosvjećen. U tom rodoljubnom poslu nijesmo smjeli ni mi bogoslovi izostati. Marljivo se sakupljale knjige, doprinosile novčane pripomoći, podizale knjižnice. Do sada osnovali smo do 25. pučkih knjižnica, pa će se i u buduće na tom polju raditi.

Prošle godine držao se tečaj za učenje českog jezika sa dosta lijepim uspjehom, a ove godine, bude-li moguće, nastavit ćemo učenje miloga nami bratskog jezika, što će mnogo doprinijeti našem kulturnom zbliženju. — Lijepa zamisao, da se drži sastanak hrv. i slov. bogoslova, nije se mogla radi nenadane zapreke ostvariti, ali ako se nije mogla izvesti, nesmije zaspati.

Od radnja spominjem ove: „Važnost slavenske liturgie u životu Slavena“ i „Slobodna misao i auktoritet“ (čitana na koncertu učast sv. Oca Pija X.) od g. R. Koritnika. „Angjeo ili djavo“ od Dr. Novaka, s češkoga preveo g. Stj.

Šiletić. „Opći potop“, čitao g. Grničić; — „Bl. dj. Marija začeta bez ljage istočnoga grijecha“ od g. Cepanca. Vrlo zanimivu radnju: „Što sude Rusi o sv. stolici i katolicizmu“, čitao g. Šiletić na t. zv. sveslavenskom jourfixeu. „Sjedinjenje duše i tijela“, obradio g. F. Dobrenić. „O početku vjere roda ljudskoga“ i „Antikrist XIX. vijeka“, napisao g. Lajtman. Na akademiji u čast sv. Tomi Aq. čitao g. Šiletić: „Mogućnost objave Božje“. G. Donković na proslavi godišujice smrti hrv. junaka-mučednika Zrinskog i Frankopana čitao „Trideseti travnja 1671“. „O postanku čovjeka“ napisao g Skočen.

Osim ovograda dosta se radilo i na konferencijama, dok ih mala neprilika nije spriječila, no ne za uvijek, jer ćemo ih, ako Bog dobri dade, ove godine opet nastaviti. Na tim sastancima raspravlja se o najaktuelnijim i najpraktičnijim pitanjima, a završuju se obično kratkom deklamacijom ili govorom.

Ove godine nastojati ćemo na konferencijama osobito oko toga, da proučimo društvo naše, koje sve više na žalost pada u vjerski indiferentizam, radja beznačelnost i beznačajnost, pa da upoznavši rane vjegove uspješnog mu lijeka potražimo. S istoga razloga počeo se kod nas katolički pokret, da, što je bolesno, liječi, što pak otrovano naturalizmom, liberalizmom — modernizmom, da odluči od zdravog. Sakupljaju se dionice za tiskovno društvo, koje će izdavati katoličke dnevnike, brošure i u opće zdravu duševnu hranu. Od nekoliko mjeseci izlazi dnevnik „Hrvatsko“, krči si put, sve više prodire u društvo. Taj nužni pokret uza svu viku, uza sve navale združenih neprijatelja, naprednje danomice, i ako je početak težak, ipak mora preporoditi „in Christo“ sao naš privatni i javni život.

A što sada radimo? Pripravljamo se, kako ćemo što ljepše i dostojnije proslaviti „Immaculatu“, i što uspješnije raditi na konferencijama i u „Zboru“. U buduće javljat ćemo rado miloj braći, kako živimo i poslujemo, a medjutim i od Vas očekujemo što ljepših i češćijih vijesti. Ostajte nam zdravo u bratskoj uzajamnosti i srdačan primite pozdrav od hrvatske odane Vam braće „Zboraša“.

Juraj Kocijanić, predsjednik.

IZ DJAKOVA.

Časni gospodine uredniče, mili druže!

Pozivlješ nas, da izvijestimo u „Museum-u“ o našim prilikama i radu a da i ne slutiš, kakao nam težak posao namićeš; jer teško je pisati za širju javnost o stvari neznatnoj i malenoj, od neznatne i partikularne vrijednosti i zanimivosti. No svejedno Ti pišem od srca rado, jer ako ništa, a ono će moj dopis biti znak, da je medju nama živa sveza i uzajamnost, te će možda takodjer malo doprinijeti tomu, „da se što bolje upoznamo i uvjerimo medjusobno o svojoj kulturnoj snazi“. Hoću dakle, da izvijestim o radu i prilikama našega „Zbora“ u lanjskoj škol. god. (1903/4). Kako rek oh: izvješćujući o našem radu izvješćujem o stvari malenoj i neznatnoj. Imali smo radova na broju samo — 12. Izmedju radnika ističe se osobito vrijedni lanjski predsjednik „Zborov“ Galović, koji je iznio lijepe i ozbiljne sastavke kao: Zadaća katoličkih Slavena u sv. Crkvi, Socijalno djelavanje Presv. Eucharistije (po Tesmière-u) i — Kako stojimo s hrvatskom strankom prava? — Vrijedno je još istaknuti sastavak: Katolička i hrvatska organizacija na selu (Viljetić). Inače bilo je nekoliko prijevoda, osobito s ruskog (Šušnjak, Herman), te nešto pjesmica (Galović) i deklamacije (Paković). To je sav naš literarni rad iz prošle godine. — Rad je, priznajemo, malen i neznatan, ali prema prilikama, u kojima je „Zbor“ lanjske godine živio, taj je slabi uspjeh razumljiv. Pošto se naše sjemenište s temelja gradjevno renoviralo, bili smo čitave godine u tijesnom, provizornom stanu — bez přiručne knjižnice i dostatnih prostorija, a uz to bilo nas je svega samo šesnaestorica u čitavoj bogosloviji. — No kraj svega toga, što je strogo literarni rad „Zborov“ bio vrlo slab i neznatan,

bio je u „Zboru“ medjusobni saobraćaj i izmjena misli i mnijenja vrlo živ. — Ta kako i ne bi? Djakovački bogoslovi, — bogoslovi velikoga i par exellence »političkoga“ biskupa Strossmayera uvijek su s osobitim zanimanjem pratili političke prilike i razvitak svoga naroda, a od prošle je godine naš politički život dobio posebnu, izrazitiju boju . . . Da ne duljim — u našem političkom životu osim drugih novih pojavâ izbila je i pojava, koja se doduše već odavna pripravljala i osjećala, ali je izrazito i zasebno istupila tek ljetos, — pojava naime katoličkog političkog pokreta sa dnevnikom „Hrvatstvo“. Naravno, da je nas buduće svećenike ta pojava živo zainteresovala i ponukala na izmjenu misli i mnijenja o najnovijem pokretu. Dakako da nipošto nijesu svi „Zborovi“ članovi oduševljeni za novi list i struju u današnjem obliku, ali ne ima nikoga, koji bi joj načelno bio protivan i pobijao potrebu njezinu, jer je atmosfera javnoga života u Hrvatskoj usljed različitih liberalno-framazonskih poriva, s očitom i prikrivenom mržnjom na katoličku vjeru, crkvu i njene institucije, postala već nepodnosivo zagušejiva.

Vodilo se i dosta živahno dopisivanje sa ostalim hrvatskim „Zborovima“, osobito sa zagrebačkim glede općega sastanka hrvatskih bogoslovaca, koji se imao obdržavati na Trsatu. Odustalo se u zadnji čas od sastanka radi dosta tričavih razloga političke boje, koji su i opet jednom, dakako „en miniature“, pokazali koliko se ima držati do ozbiljnosti i zrelosti stanovite političke struje. — Bratrsko pozdravlje! Franjo Herman, o. g. predsjednik „Zbora“.

Z PRZEMYŚLA.

Drodzy Bracia Słowianie!

„Kvap není dobrý rádce“, powiada Wasze narodowe przysłowie i ja też pomny na nie, nie spieszyłem się z przesłaniem Wam sprawozdania z działalności naszej Kongregacyi Maryańskiej w tym nowym roku i odkładałem je aż do tego czasu z powodów i przyczyn całkiem naturalnych i wytłumaczalnych, vynikających z samej istoty rzeczy. Kongregacya bowiem po powolnem ułożeniu się stosunków początkowych w zakładzie naszym, od niedawnego dopiero czasu mogła rozpocząć swe nowe, pełne życie i należycie począć funkcyonować. Otwartą została dopiero z końcem października. Lecz już te pierwsze objawy jej życia, to jej niejako zaranie, zaznaczyło się przejawami żywszego rozbudzenia się zapału i ochoczości do nowej, samodzielnej pracy samokształcenia, większego może niż dawniej zasobu dobrej i szczerej woli, gorących postanowień wzniesienia Kongregacyi na właściwe przynależne jej stanowisko, przywrócenia dawnych jej prerogatyw, zreformowania i ulepszenia niektórych urządzeń, by godnie i należycie mogła odpowiedzieć swemu szczytnemu zadaniu i celowi, dla którego istnieje. Jakiś wogóle cieplejszy duch, jakaś żywsza atmosfera owiała serca i umysły członków. Pobudke i inicyatywe tego rozbudzenia żywszego ruchu wśród nas w pierwszym rzędzie mamy do zawdzięczenia nowemu prefektowi, który z energią i przedsiębiorczością zabrał się do rozpoczęcia dzieła, zakreślając Kongregacyi na przyszłość szersze aniżeli dotąd ramy działalności.

Przedewszystkiem postanowiono urządzać regularne tygodniowe zgromadzenia członków, gdzie będzie się obrabiać rozmaite naukowe temata, poruszać żywotne sprawy Kongregacyi, odczytywać prace wykonywane przez kolegów. Każde kółko, każda sekcya, a więc: teologiczno-filosoficzna, literacko-historyczna, socyologiczna i ogrodnicza postanowiły zabrać się gorliwiej do żywszej i intensywniejszej pracy w swoich odrębnych zakresach. Uchwalono nadto uczcić rok jubileuszowy Najświętszej Maryi Panny wspaniałym, uroczystym wieczorkiem ku czci Jej urządzonym. Z łona też Kongregacyi wyszła piękna i szlachetna myśl uczczenia również naszego ukochanego wieszcza narodowego Adama Mickiewicza podniosłym

literacko-naukowym wieczorkiem, jako niby słabe zaledwie echa uroczystości lwowskich Uchwalono dalej zreformować i zreorganizować niektóre przestarzałe statuty Kongregacyi, by mogły odpowiedać lepiej i rozumniej naszym obecnym stosunkom. Jako zaś wielką, a nader przyjemną nowość i oryginalność zaprojektowano kończenie każdego posiedzenia odśpiewaniem kilku pieśni religijnych i narodowych.

Tyle więc przyniosły początki: pełne są one pięknych i wzniosłych pragnień, rzucono wiele szlachetnych myśli, które oby tylko zdołały się jak najwspanialej zrealizować, i oby wytrwale i konsekventnie, poparte energią, dotarły do błogich i pozytywnych skutków dla rozwoju umysłów i dla uświetnienia samej Kongregacyi.

Załączamy Wszystkim Braciom braterskie pozdrowienia!

EUGENIUSZ OKOŃ.

ROMANITOSTI

Matce Boží. Almanah. Na oslavu jubilea padesátileté ročnice prohlášení dogmatu o Neposkvrněném Početí Marie Panny vydá svým nákladem „Literární Jednota“ bohoslovců olomuckých.

Po letech opětně kladou bohoslovci olomučtí práce své do rukou veřejnosti, aby podali důkaz synovské své lásky k Té, Již pravěk očekával, než přišla, po Níž voláno všemi velikými, Bohem nadchnutými hlasy.

A když přišla, dáno Jí jméno, v němž dějiny věkův, osudy národů a žití jednotlivců jsou stajeny, dána Jí důstojnost, jaká nikomu z těch, kdož z ženy narozeni jsou, nebyla dána, tím, že zrodila nám Syna, před Nímž mocnosti se třesou!

„Aj, od chvíle té mne blahoslaviti budou všechna pokolení“ — prorokovala tehdy sama o Sobě. A jak velkolepě vyplnilo se proroctví přesvaté Panny! Geniové všech věků, umění všech dob, sta ba statisíce všech plemen a nářečí den jak den, každý svým způsobem, pějí chválu milostiplné, bez hříchu počaté Mateři Boží!

K nesmírnému tomu chorálu světové chvály marianské připojují i bohoslovci olomučtí skromný svůj hlas v roce, kdy národ předstihuje národ, aby, poslušen hlasu sv. Otce, důstojný vpletl kvítek do skvostného vínku oslavy jubilea dogmatu, jež jest arcidílem nejsv. Trojice, chloubou Marie a pokladem Církve!

Vydají knihu, v níž osvětlili postavu Královny nebeské, pokud to možno bylo, z různých stran. Výňatek bohatého obsahu: Immaculata u sv. Otců a ve stoletích pozdějších, O svátku Nep. Početí M. P., P. Maria předobrazena ve St. Zákoně, P. M. v Nov. Zákoně, O jméně Maria, Lidový názor o P. M. v koledě, Socialní požehnání kultu marianského, Úcta Adama Mickiewicze k P. M., Studie z ikonografie marianské, Rostlinstvo v lidových pověstech o P. M., četné básně atd. atd. — poslouží snad k bližšímu seznámení knihy, jejíž druhý název jest Almanah, čímž řečeno dosti.

Jsou si toho dobře vědomi, že nepodávají díla úplně bezvadného, avšak doufají, že i v té pomněnce, vpletené do věnce oslavy světové, mnohý nalezne se lístek, jenž upoutá a líbeznou vydá vůni.

Dílo skvostné úpravy, zdobeno obrazy umělců všech dob: Murilla, Rafaela, Dürera, Schwaigra atd., velkého kvartového formátu (asi o 160 str), hodí se též velmi dobře za dárek příležitostný.

Doufáme, že kniha najde ohlasu v nejširších vrstvách intelligence i lidu, že bude všem věrným ctitelům marianským pěknou památkou tak milostivého, Její úctě a oslavě zasvěceného roku!

Za „Literární Jednotu“ bohoslovců olomuckých: Pořadatelé.

Pětadvacetileté jubilaeum vydání encykliky „Grande munus“ sv. Otcem Lvem XIII. trvá do 30. září 1905. Velepamátný byl to rok, ve kterém encyklika vydána. Před tisícem let, r. 880. schválil Jan VIII. liturgii slovanskou sv. Cyrilla a Methoděje. „Užívání jazyka slovanského potvrzujeme a nařizujeme, aby tímto jazykem zpívána byla Kristu, našemu Pánu, sláva a čest, a aby jím díla Jeho velebena“, psal knížeti Svatoplukovi. Papež a otec Slovanstva obnovuje ono svaté vyznamenání, jež Jan VIII. jazyku našemu na věčné časy udělil a potvrdil. Kéž je významná doba nám vzpruhou, abychom nezapomínali na myšlenky, které byly initiativou nových snah a vroucí tužbou vydavatele „Grande munus“!

Kazimír Tetmajer a náboženství. Zvykli jsme pohlížet naň jako na nejpřednějšího básníka z mladé generace polské, jehož jméno proniklo nyní i za hranice. Na básníka tichým smutkem opředených poesií, provanutých melancholií, ba pessimismem, jenž mění se v jemnou ironii, kouzelných nálad tatranských a snivě zamlžených krajin, s podivu hodně krásnou, vedle Kasprowizce nejhudebnější formou, jež dovedla uchvátiti za sebou celou plejadu mladých. K tomuto obrazu přidal trochu stínu kněz J. Koterbski, který ve studii „Dekadentyzm a religia katolicka w lyrikach Kazimierza Przerwy-Tetmajera“ rozebírá s náboženského hlediska jednotlivé myšlenky ve čtyrech svazcích „Poezyí“ a ve sbírce „Hasła“, jež se dotýkají názorů filosoficko-náboženských, mravních a sociálních. Dospívá asi k těmto výsledkům: Básník nevěří v osobního Boha ani v Krista jako Boha. Bohem je svět a člověk jeho částí. Hmota bytuje, myslí sama ze sebe. Svět jest nejhorší, plný zla, že není k vůli čemu žít . . . Proto věří v jakousi Nirvanu, jíž možno dojíti samovraždou, časem v bůžka, zvaného Ironií, jindy „Vůlí“. Ta vůle nemůže přemoci zla, proto nejlépe poddati se slepé Resignaci. O duši má názory nejrůznější: jednou jí vůbec není a jest nejvýše „myslící hlínou“, po druhé jest totožnou s duší světa, jest částkou duše Boha-světa, konečně jest duší úplně odloučenou, existující již před tím, než přišla do těla.

Ethika básníkova zakládá se hlavně na dvou principech: není přikázání, zákonů božích, a proto je volno užívati všech rozkoší; člověk nemá vůle, proto není zodpovědný, nikdy nehřeší. Ke štěstí možno jíti všemi prostředky, i usmrtit se volno. Pružinou všeho na světě jest nenávist a msta. Jedinou láskou, již zná, jest láska smyslná, největším štěstím na světě užívání, rozpoutání smyslové bez hranic, bez míry. — Často ozývá se u něho nota sociální, zvláště ve sbírce „Hasła“. Nazván také básníkem sociálním, průkopníkem nových směrů. Budoucnost vidí výlučně v lidu, nynější řády třeba rozbořit, zničit, byť nebylo možno stvořiti lepší, všemi silami se snažit po strašlivé revoluci společenské . . . Důsledky autorovy jsou snad poněkud jednostranné, již proto, že se opírají pouze o lyriku Tetmajerovu. Není hlas jeho osamělý; sám Petr Chmielovský odsuzuje tyto směry modernistů, importované ze západu, jako cizí duchu národa polského a nejvýš zhoubné ničící víru a idealy. Autor nazývá poesii tuto dekadencí Tetmajer jest neklidná moderní duše, plná revolt a pochybností, jež hned se rouhá a zase věří, pěje žhavě smyslný „Hymn do miłości“, jako se modlí ke Kristu a „Králové Nebes, bílé Madonně“. Jeho loď plyne po vzbouřených vlnách žití, potácí se, zmítá a — neví kam. Nemůže, nechce viděti světla Ty jeho krajiny jsou plny mlhy, ponurosti, kde zřídka svítí slunce Proto tolik stínů v duši velikého básníka, umělce.

E. M. (Br)

Universitní extense, uveřejňované prof. dr. Aloisem Musilem v brněnském „Hlasu“, jsou výtečnou myšlenkou zpopularisovati zájem a pochopení nesnadných

a akutních problemů z biblika. Zajisté je na čase čeliti extensím, které pod rouškou vědeckosti propagují mnohdy hypothesy nezdůvodněné a házejí massám drobty ze stolů učených, které otravují. (Viz Hlídku 8. č, l. r. str. 630.) Budou souborně vydány ve Vzdělavací Knihovně Katolické.

Za resnico nazvali bohoslovci Slovenští svůj almanach, který vydali na oslavu Panny Neposkvrněné. Uspořádal Andrej Orehek. Obsažná kniha pěkné úpravy obsahuje črty a delší pojednání rázu apologetického. Zastoupena je nejčetněji Lublaň, pak Vídeň, Maribor, Innsbruck, Gorice, Řím Úvodem jsou zdařilé básně L. Turšiče a závěrem Andreje Oreheka „Za resnico" (dramatički prigori) a 4 zpěvné sbory.

Pogumno vsi ob dlani dlan
k braniku ljube domačije,
da lepši bo slovenski dan,
ko zora se nad njim razlije!

Zato pogum! Ob dlani dlan
k braniku ljube domačije!
Če Bog se sam postavi v bran
najlepša zarja ji zasije! (Stran 242.)

K. H.

Józef Tretiak: Najświętsza Panna w poeziji polskiej. Społka wydawnicza polska w Krakowie 1904. Velká 8°, stran 120 s 23 vyobrazeními.

Poláci hlásí se čile k mariánským oslavám jubilejním. V září l. r. právě před velkým kongresem marianským ve Lvově vyšla od slovutného literárního historika Tretiaka kniha s uvedeným názvem.

Ve 12 statích líčí v ní autor dějiny oslavy Marie Panny básnickou literaturou polskou od nejstaršího plodu básnického polským jazykem vytvořeného „Bogarodzica", pro četné čechismy a archaismy dlouho sv. Vojtěchu připisovaného, až ku prahům moderního současného básnictví. Čtete, a celé literární dějiny polské míjejí kol vašich zraků, čtete, a v paměti vaší vyvstávají celé bohaté kulturní děje polské.

Zkušenou rukou odborníka probírá autor v chronologickém postupu jednotlivé plody básnické Marii Pannu oslavující, kriticky je oceňuje co do vnitřní jejich hodnoty, osvětluje stručně, ale neobyčejně případně jejich pozadí a prostředí, v němž vznikaly, a vytváří tak věrný, historicky přesný a plasticky úměrný obraz mariánské básnické tvorby polské. Jsou v obraze tom stíny, ale mnohem více zářných světel, u nichž autor rád prodlívá, se rozehřívá, div že sám od objektivní kritiky nepřechází k obdivu.

Autor — laik, universitní professor — dotýká se vedle esthetické stránky tam, kde se v některém útvaru vyskytuje méně správné theologické pojetí Matky Páně, zlehka i dogmatické stránky a smírně vysvětluje, sám správného dogmatického stanoviska neopouštěje.

V poslední závěrečné kapitole ještě jednou úhrnně karakterisuje jednotlivá století a končí o minulosti: „Nejstkvělejší moment našeho básnictví jest právě chvílí, ve které nejsličněji rozkvétá poetický kult Bohorodičky. Nejvyšší naši věštcové vkládají na Její čelo nejkrásnější korunu poetickou, na níž planou nejdražší diamanty, stkví se nejčistší rubíny, smaragdy, safiry, topasy a ametysty naší poesie". (Str. 117.) Jest to doba básnického romantismu polského, čtyř hlavních představitelů jeho a zároveň největších básníků polských 19. století: Adama Mickiewicze, Bohdana Zaleského, Zygmunta Krasińského a Julia Słowackého.

O přítomnosti pak praví: „Poesie dnešní je velmi fantastická, ale chladná; láká obraznost, ale nevzrušuje srdce. Arciť, platí to všeobecně o poesii, o převaze jejích zjevův, a ne o řídkých výjimkách. O dnešní naší poesii lze říci, že se v ní neprobudilo ještě srdce. Čekejme, až se probudí, a pak i kult Nejsv. Panny na novo v ní zasvítí" (tamtéž).

To platí též o poesii naší.

Ukázky básní a případně volená vyobrazení (23) zvětšují půvab knihy jednoduše, ale vkusně vypravené. Můžeme blahopřáti bratrským Polákům, že z kruhů laické intelligence jejich vzdán byl Neposkvrněné Matce hold tak vzácný, a přáti si jen, aby i u nás z laických kruhů podobný důkaz tak upřímné úcty k Přečisté Panně u veřejnosti podán byl. A. Č. (Ol.)

Pro orientaci v ruské bohoslovné literatuře je velmi dobrý nový časopis: Novosti bogoslovskoj literatury. (Sergiev Posad, Mosk. gub.).

Korrespondence se semináři jinoslovanskými je dobrým prostředkem, abychom se blíže poznali a sdíleli se o aktuelních otázkách náboženských, socialních, krasoumných, politických. Není to pouhou libůstkou, ale podobná výměna názorů nutí vážně se dívati na zájmy jiných i své, pobádá ku kritickému rozboru a samostatnému vhledu v to, nač lhostejně a povrchně jsme se dosud dívali. Bývala svátkem každá schůze Jednoty, když čten v ní za povznášející nálady nadšený dopis z jiného semináře mimočeského. Doufáme, že bude použito násl. adres: (Uvedení pp. jsou prostředníky korrespondence pro začátek. Na ty nechť se každý z bratří Slovinců, Charvatů, Poláků atd. obrátí, oni pak podají adressy ostatních svého semináře, kteří se o dopisování interesují):

Adolf Jašek, předseda Literární Jednoty, Olomouc, kníže-arcibisk. seminář.

Karel Háňavka, předseda „Růže Sušilovy“, Brno, alumnát.

Václav Brdlík, bohosl. II r., seminář, Čes. Budějovice (Čechy).

Alois Dumek, bohosl. II. r., seminář, Litoměřice (Čechy),

František Sušil. Životopisný nástin od Dra Pavla Vychodila. Nákladem Papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských v Brně.

„Nejtrvalejší pomník úcty postavil Sušilovi Dr. Vychodil svým spisem „František Sušil“. S vytrvalostí a pílí, jakou se Vychodil vůbec vyznačuje, po mnohá léta sbíral látku k této knize své, a sebrav ji, zpracoval opravdu vzorně, snaže se podati co možná úplný a dokonalý obraz Sušilův a rozebíraje proto činnost jeho všestranně. Kniha vycházela od roku 1898 a dokončena jest v jubilejním roce Sušilově 1904. *Neměla by chyběti v knihovně žádného českého kněze, žádného pravím, jelikož soudím, že není mezi českým duchovenstvem nikoho, kdo by na Sušila nehleděl jako na vzor vší úcty hodný.*“ (Dr. Tumpach v „Časop. katol. duchovenstva“.)

FERDINAND ŠOB (Br.):

Epiklese v církvi východní.

Mezi spornými otázkami církve západní s církví východní zaujímá velmi důležité místo otázka o epiklesi a související s ní spory o okamžiku přepodstatnění a formě Eucharistie. Důležitost otázky této je patrna. Vždyť Velebná Svátost je takořka sluncem celého náboženského života církevního.

Epiklese, jak se v liturgiích východních vyskytá, jest prosba o seslání Ducha sv. na chléb a víno, aby je proměnil v Tělo a Krev Páně a aby byly přijímajícím ke spasení duše i těla. Umístěna jest po slovech konsekračních.

Otázka o epiklesi není příliš dávného původu. Odezíráme-li od ojedinělých zjevů, jako na př. Theodora, biskupa v Andidě (st. XII.) a Theodora Melitenského (stol. XIV.), první jakýsi základ následujícím sporům položil Mikuláš Kabasila, metropolita soluňský († 1371), ve své knize „Ἑρμηνεία τῆς θείας λειτουργίας“ (Výklad bohoslužby), z níž později velmi hojně čerpal Markus Eugenikos.

Ve větších rozměrech otázka tato probírána teprve na koncilu florentském r. 1439. Papež Eugen byl totiž upozorněn, že Řekové při konsekraci užívají modliteb, jež se liší od liturgie římské. Vznikla tu přirozeně otázka, považují li Řekové modlitby tyto za podstatnou formu konsekrace čili nic.[1]) Odpověď Řeků na tuto otázku zněla: „Odpovídáme, že věříme, že slovy těmito (totiž těmi, jimiž Kristus ustanovil Velebnou Svátost, tedy našimi slovy konsekračními) jest dokonán chléb božský a stává se Tělem Kristovým“.[2]) Epiklesi pak vysvětlují srovnáním římského kanonu „Supplices Te rogamus“ v ten smysl, že se jí toliko prosí, aby Duch sv. na nás (ἐφ' ἡμᾶς) sestoupil a proměnil v nás (ἐν ἡμῖν ποιῆσαι) chléb v Tělo a víno ve Krev Kristovu, aby byly přijímajícím pokrmem duše, na odpuštění hříchův a aby nám nebyly k odsouzení [3]) Kladli tedy důraz na stránku subjektivní. Nicméně ale shromáždění všech řeckých biskupů odmítlo všecko další projednávání otázky konsekrační, ať již důvod byl jakýkoli. Právě tak odmítli, aby prohlášení jejich bylo výslovně pojato do dekretu unie; stačiť prý jejich prohlášení ústní.

O otázce té jednalo se pak dále ve dvou veřejných sezeních (dne 16. a 20. června), při nichž papežský theolog Dominikán Jan Turrecremata do-

[1]) Harduin, Acta conciliorum, sv. IX. 981. — [2]) Mansi, Collectio conciliorum, svazek XXXI. 1005. — [3]) Mansi, tamtéž.

kázal správnost názoru církve západní, jak z řeckých Otců, sv. Jana Zlatoústého a sv. Jana z Damašku, tak z Otců latinských, sv. Ambrože a sv. Augustina, že totiž pouhými slovy, jimiž Kristus Velebnou Svátost ustanovil, se vykonává přepodstatnění, nikoliv pak teprve vzýváním Ducha sv.[1]) Nicméně ani tu nechtěli Řekové podati písemného prohlášení. Důvody jejich, jak je pronesl arcibiskup Kijevský Isidor, byly ty, že liturgie východní již před schismatem obsahují epiklesi, jež tedy jest již od pradávných věků v užívání, a pak že i církev východní uznává slova Kristova za konsekrační, tedy že není třeba definice zvláštní. Ale již při prohlášení tom pronesl Isidor mínění, že slova ustanovení jsou jakoby semenem, a jako k semenu musí něco přistoupiti, aby vzrostlo v rostlinu, tak i k slovům těmto musí býti přidána modlitba k Duchu sv. (epiklese), aby účinku dosáhly. Tím by ovšem zase blud v nové formě se byl vloudil. Na to upozornil Turrecremata a disputace trvaly dále. Konečně (5. července) prohlásil arcibiskup nicejský, pozdější kardinál Bessarion — jmenem svým a jiných Otců církev východní zastupujících — že jedině slovům Kristovým připisují veškeru moc při přepodstatnění,[2]) a sice hlavně pro autoritu sv. Jana Zlatoústého.

Zdálo se, že tímto způsobem spor utlumen hned v zárodku. Ale nebylo tomu tak. Jako unie florentská neměla dlouhého trvání, tak ani v této otázce shoda dlouho nepotrvala. Účastník sněmu florentského Marek Eugenikos, biskup efesský, vydal traktát „Ὅτι οὐ μόνον ἀτὸ τῆς φωνῆς τῶν δεσποτικῶν ῥημάτων ἁγιάζονται τὰ θεῖα δῶρα, ἀλλ' ἐκ τῆς μετὰ ταῦτα εὐχῆς καὶ εὐλογίας τοῦ ἱερέως δυνάμει τοῦ πνεύματος ἁγίου“ (Dary božské se neposvěcují jedině pronesením slov Páně, nýbrž následující modlitbou a blahoslavením kněžským mocí Ducha sv.[3]) proti latinskému názoru. V něm připisuje slovům Páně význam pouze historický (διηγηματικῶς), vzpomínky totiž na ustanovení nejsvětější oběti (πρὸς τὴν μνήμην τοῦ τότε πραχθέντος); přiznává sice slovům těm sílu proměňovací (δύναμις τελειωτική), ale jen potud, pokud byla od Krista samého, nikoliv od kněze pronešena; jinak řečeno: Kristus jimi proměnil, kněz však jimi neproměňuje. Moc tato je účinna (ἐνέργεια) při oběti kněze teprve modlitbou knězovou (διὰ τῆς τοῦ ἱερέως εὐχῆς), tedy teprve epiklesí se proměňuje chléb a víno v Tělo a Krev Páně.

A názor tento při vzrůstajícím odporu proti církvi západní zůstal na východě vládnoucím. Ponenáhlu bylo zcela přesně formulováno, že nikoliv slova Kristova sama, nýbrž jen ve spojení s následující epiklesí jsou konsekračními. Tak žádá „Vyznání pravoslavné východní církve“,[4]) složené od metropolity Kijevského Petra Mogily, k proměnění také epiklesi. „Ihned po těchto slovech (totiž epiklesi) se děje přepodstatnění“, praví se tam výslovně.

Mínění toto je dodnes v církvi východní panující. Makarij[5]) shrnuje nauku o konsekraci a epiklesi ve tři body: 1. Slova Kristova pronesená celebrantem, ukázání na dary sv., vzývání Ducha sv., žehnání darů jest jedním nepřetržitelným (nepreryvnoje) a nedělitelným (nerozdělnoje) úkonem. 2. Slova Kristova se jen připomínají (vospominajuťsa) jakožto rozkaz Spasitelův. 3. Na základě tohoto rozkazu osměluje se kněz, jmenem všech věřících, obrátiti se k Bohu Otci s modlitbou o seslání Ducha sv. na sv. dary, aby proměnil chléb a víno v Tělo a Krev Páně. Takovým způsobem jest uchována slovům Kristovým povinná vážnost, jakožto rozkazu Kristovu, neboť jinak by se kněz nemohl ani osměliti přistoupiti k oltáři, aby tam konal bohoslužbu. Ale při tom církev pravoslavná věří, že proměnění se

[1]) Harduin, l. c. 963 násl. — [2]) Mansi, l. c. 1045—1047. — [3]) Λειτουργίαι τῶν ἁγίων πατέρων Paříž 1560, str. 138. — [4]) Kimmel, Libri symbolici ecclesiae Orientalis, 180. — [5]) Makarij, Pravoslavno-dogmatičeskoje bogoslovije, II. 290 násl.

děje příchodem (najitijem) a působením (dějstvijem) Ducha sv. modlitbou knězovou. Je to tedy týž názor jako Marka Eugenika.

Názor tento též přísahou stvrditi musí nově jmenovaný biskup při svém vyznání víry [1]): „Věřím a vyznávám, že proměnění Těla a Krve Kristovy v božské liturgii se děje, jak tomu východní a naši staří ruští Otcové učí, příchodem a působením Ducha sv. skrze epiklesi biskupa nebo kněze" atd.

Nejnověji pak prohlašuje Maltzew [2]): „Nejdůležitější úkon liturgický je pronesení slov ustanovení, a s nimi spojená epiklese, prosba to, aby sestoupil Duch sv. na dary, aby byly proměněny." „Orthodoxní východní církev učí, že slova, jimiž Kristus Velebnou Svátost ustanovil, spolu s následující epiklesí sv. Ducha nerozdílný celek tvoří, konsekraci možno tedy teprv po epiklesi považovati za dokonanou." [3]) „Východní církev považuje epiklesi za naprosto nutnou", [4]) „takže orthodoxní východní církev by v tomto ohledu musila činiti výtky římskému kanonu". [5])

S míněním tímto souhlasí úplně ostatní církve schismatické.

Co se týče církve západní, tedy jest její stálé, nepochybné učení, že konsekrace se děje pouhými slovy Páně Tomu nasvědčují rubriky Missálu, které kněze nařizují, aby po pronesení slov konsekračních ihned Tělo Páně a potom Krev Páně pokleknutím adoroval a také lidu ukázal, aby je adoroval. Vedle toho ve všeobecných rubrikách Missálu v „Defectus formae" výslovně se praví: Slova konsekrační, jež jsou forma této svátosti, jsou tato: Hoc est atd., Hic est atd., potom v „Defectus in ministerio ipso occurrentes": Kdyby kněz zemřel na polo prones' formu Krve, druhý pokračuj ve mši (3). Je tedy již z liturgie samé a z předpisů jejích patrno, že konsekrace děje se pouhými slovy Kristovými.

Než máme i výslovná prohlášení papežů. Tak Eugen IV. v dekretu pro Armeny praví: „Forma této svátosti (Eucharistie) jsou slova Spasitelova, jimiž se koná tato svátost. Neboť kněz v zástupnictví Kristově tuto svátost vykonává, neboť účinkem těchto slov podstata chleba se mění v Tělo Kristovo a podstata vína v Krev." Podobně i papež Pius VII. v listě ze dne 8 května 1822 k patriarchovi Melchitů praví: „Zakazujeme všem, aby přijímali a drželi mínění schismatiky zastávané, že konsekrace nepozůstává jedině ve slovech Kristových, jichž užívá obojí církev, západní a východní, nýbrž že ku konečné a úplné konsekraci má se přidati prosebná formule, která v západní liturgii předchází, ve východní následuje."

Ať jsou již listy papežské dogmatické [6]) čili nic, tolik je jisto, že jimi se vyjadřuje mínění církve západní. Ostatně souhlasem všech čelnějších theologů jest jisto, že formou Eucharistie jsou jen slova konsekrační.

Tím je také patrna veliká obtíž celé této otázky. Církev východní tvrdí výslovně, že konsekrace se děje teprv epiklesí, církev katolická, že se děje již slovy Kristovými, jimž církev východní připisuje význam pouhé historické vzpomínky.

Nicméně ale církev katolická v liturgiích východních epiklesi ponechává. Jisto jest, že církev východní fakt tento [7]) s povděkem uznává.

Nám nastává úloha, abychom epiklesi, její význam a dosah poněkud objasnili Učiníme tak postupem následujícím: Uvedeme epiklesi z několika

[1]) Maltzew, Die Sakramente der orthodox-katholischen Kirche des Morgenlandes, 408. — [2]) Maltzew, l. c. CLVI. — [3]) Maltzew, l. c. CLVII. — [4]) Maltzew, l. c. CLX. — [5]) Maltzew, l. c. CLXI. — [6]) O ceně dogmatické dekretu pro Armeny pochybuje Hoppe: »Die Epiklesis der griechischen und orientalischen Liturgien und der römische Meßkanon«, 224 pozn. — [7]) Maltzew, Sakramente CLVIII.

liturgií, ukážeme její rozsah, význam, srovnáme s jinými modlitbami liturgií východních, uvedeme výroky sv. Otců, a konečně mínění bohoslovců.

Uvádíme především liturgii Konstitucí Apoštolských, kn. VIII. Liturgii tuto za nejstarší považují Probst, v. Drey, Daniel, Fornici, Lüft, Bickell, Renaudot, Alzoy. I když ji nelze umístiti ve století prvním, přece začátky svými se od něho příliš nevzdaluje. Zní pak v liturgii té epiklese s anamnesí, která ji uvádí, takto: „Pamětlivi tedy jsouce utrpení a smrti a z mrtvých vstání a na nebe vstoupení a druhého jeho (Krista) příchodu, kdy přijde se slávou a mocí soudit živé i mrtvé, a každého odměnit dle skutků jeho, přinášíme Tobě, Bohu a Králi, dle Jeho nařízení, chléb tento a kalich tento, děkujíce Tobě skrze něho, protože jsi nás hodnými učinil, státi před obličejem Tvým a sloužiti Tobě, a prosíme Tebe, abys milostivě shlédl na dary tyto Tobě předložené, Ty Bože, jenž ničeho nepotřebuješ, a blahovolně je přijal k poctě Krista Svého, a seslal Svatého Ducha Svého na oběť tuto, svědka utrpení Pána Ježíše, aby se objevil tento chléb býti Tělem Krista Tvého a kalich tento Krví Krista Tvého, aby ti, kteří účast mají na něm, utvrzeni byli ve zbožnosti, dosáhli odpuštění hříchů, zbaveni byli ďábla a bludu jeho, naplněni byli Duchem sv, stali se hodnými Krista Tvého, dosáhli života věčného, protože jsi s nimi smířen, Pane vševládnoucí.“ [1])

Liturgie sv. Jakoba apoštola řecká (liturgie církve jerusalemské), která je základem velmi mnoha liturgií syrských I tato liturgie má stáří velmi ctihodné. Po anamnesi: prosíce, abys nenaložil s námi dle hříchů našich, ani dle přestupků našich neodplatil nám; ale dle shovívavosti své, a nevýslovné lásky své k lidem . . . a abys skrze mne a skrze hříchy mé neodpuzoval lid, Bože laskavý (φιλάνθρωπε). Neboť lid Tvůj a církev Tvá prosí Tebe.

Lid: Smiluj se nad námi, Bože, Otče vševládnoucí.

Kněz: Smiluj se nad námi, Bože vševládnoucí! Smiluj se nad námi, Bože, Spasiteli náš! Smiluj se nad námi, Bože, dle velikého milosrdenství Svého a sešli na nás a na předložené dary tyto Ducha Svého přesvatého, Pána a oživujícího, spolutrůnícího s Tebou Bohem a Otcem, a s jednorozeným synem Tvým, spolu kralujícího, téže podstaty a věčnosti . . . aby sestoupě (ἐπιφοιτῆσαν) svatou a dobrou a slavnou Svou přítomností posvětil a učinil (ποιήσῃ) chléb tento Tělem svatým Krista Tvého [Lid: Amen] a kalich tento drahou Krví Krista Tvého [Lid: Amen], aby prospěly všem, kteří na nich účast mají, k odpuštění hříchův a životu věčnému, k posvěcení duší i těl...[2])

Stejnojmenná liturgie syrská: Památku tedy slavíme, Pane, smrti a z mrtvých vstání Tvého po třech dnech, vstoupení Tvého na nebesa, a sezení Tvého na pravici Boha Otce, a opět Tvého příchodu druhého hrozného a slavného, kdy souditi budeš svět spravedlivě, kdy odměníš každého dle skutků jeho. Přinášíme Tobě tuto oběť hroznou a nekrvavou, abys nenaložil s námi dle hříchů našich, Pane, a neodplatil nám dle nepravostí našich, nýbrž dle shovívavosti Své a lásky Své k lidem veliké a nevýslovné, znič hříchy naše, sluhů Tvých pokorně Tebe prosících. Neboť lid Tvůj a dědictví Tvé prosí Tebe a skrze Tebe a s Tebou Otce Tvého říkaje:

Lid: Smiluj se, Bože, Otče všemohoucí, smiluj se nad námi.

Kněz: My také slabí a hříšní sluhové Tvoji, Pane, děkujeme Tobě, chválíme Tebe, za všecko a pro všecko.

---

[1]) Consist. Apostolicae dle Hoppe, l. c. 50 sq. Viz též Kupka, O mši sv., 497.
[2]) Hoppe, l. c. 52. Kupka l. c. 497.

Lid: Chválíme Tebe, blahoslavíme Tebe, a klaníme se Tobě, děkujeme Tobě a odpuštění žádáme od Tebe, Pane Bože, smiluj se nad námi a vyslyš nás.

Kněz: Zejména pak slavné a svaté vždy Panny blahoslavené Rodičky Boží Marie památku slavíme.

Jáhen: Buď pamětliv jí, Pane Bože, a skrze její modlitby čisté a svaté, šetř nás a smiluj se nad námi a vyslyš nás.

Jáhen: Jak hrozná je tato hodina, jak strachuplná tato doba, drazí moji, kdy Duch živý a svatý, s výsostí vznešených nebes přichází, sestupuje a padá (illabitur) na Eucharistii tuto ve svatyni položenou, a ji posvěcuje; bojte se a třeste se, stůjte a modlete se; buď mír s námi a pokoj Boha Otce nás všech, volejme a říkejme třikrát Kyrie elejson.

Kněz nakloněn říká vzývání Ducha sv.: Smiluj se nad námi, Bože, Otče všemohoucí, a sešli Ducha svého svatého, Pána a oživujícího, který Tobě trůnem rovný jest, a Synu roven kralováním, téže podstaty a věčnosti, který mluvil v Zákoně a Prorocích a Novém Zákoně Tvém, který sestoupil v podobě holubice na Pána našeho Ježíše Krista v řece Jordáně, který sestoupil na sv. apoštoly v podobě ohnivých jazyků.

Lid: Kyrie elejson [třikrát].

Kněz: Aby přijda (adveniens, ἐπιφοιτῆσαν) učinil chléb ten Tělem oživujícím, Tělem spasitelným, Tělem nebeským, Tělem, jež duším a tělům spásu dává, Tělem Pána Boha a Spasitele našeho Ježíše Krista, na odpuštění hříchův a život věčný těm, kteří ji přijímají.

Lid: Amen.

Kněz: A víno smíšené, jež je v tomto kalichu, učinil Krví Nového Zákona, Krví spasitelnou, Krví oživující, Krví, jež duším i tělům spásu dává, Krví Pána Boha a Spasitele našeho Ježíše Krista, na odpuštění hříchů a život věčný těm, kteří ji přijímají.

Lid: Amen.

Kněz: Aby nám a všem, kteří z nich přijmou, a jich se účastní, byly ke svatosti duše a těla, ke konání skutků dobrých, k utvrzení církve Tvé svaté, kterou jsi založil na skále pravé víry a brány pekelné jí nepřemohou, když osvobodíš ji ode všech bludův a pohoršení, hříšníků, až na konec světa, skrze milost milosrdenství, lásku k lidem jednorozeného Syna Tvého, skrze něhož a s nímž náleží Tobě sláva a čest.

Lid: Amen.[1])

Uvedli jsme úmyslně tuto liturgii, aby bylo zřejmo, jak se na východě znenáhla liturgie k velikému bohatství výrazův a obřadů rozvíjely.

Uvádíme jen ještě liturgii sv. Jana Zlatoústého,[2]) která je mezi Řeky a Rusy nejobvyklejší: Pamětlivi tedy jsouce tohoto spasitelného přikázání, a všeho, co se pro nás stalo, kříže, hrobu, z mrtvých vstání třetího dne, na nebe vstoupení, sezení po pravici, nového příchodu ve velké slávě [hlasitě], přinášíme Tobě Tvé z Tvého, ve všem a pro všechno (κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντα, o vsjech i za vsja).

Lid: Tobě pějeme, Tebe chválíme, Tobě děkujeme a k Tobě se modlíme, Pane, Bože náš.

Kněz mezi tím se modlí potichu: Ještě přinášíme Tobě rozumnou tuto a nekrvavou službu a voláme a prosíme a úpíme k Tobě, sešli Svého sv. Ducha na nás a na předložené dary. [Jáhen přistoupí ke knězi; oba se

[1]) Renaudot: Liturgiarum orientalium colletio, II. 32. nsl.

[2]) Maltzew: Die Liturgieen der orthodox-katholischen Kirche des Morgenlandes, 87. Makarij, l. c. II. 290. Kupka, l. c. 498.

pokloní třikrát před sv. stolem a říkají tiše:] Bože, buď milostiv mně hříšnému a smiluj se nade mnou. [A pokračují, kněz s rozpjatými pažemi a zdviženýma rukama — třikráte:] Pane, který jsi svého přesvatého Ducha o třetí hodině seslal na apoštoly Své, neodjímej ho od nás, nýbrž obnov nás prosících Tebe. (Maltzew má na tomto místě v překladu: erneuere ihn uns, tedy obnov nám jej, kdežto Makarij ve své dogmatice prostě: no obnovi nas, což je řeckému textu přiměřenější.) [Ke konci se vždy pokloní a pokřižují oba, při čemž jáhen říká, když se po prvé pomodlili:] Srdce čisté ve mně utvoř, Bože, a Ducha pravého obnov v nitru mém. [Když modlitbu odříkali po druhé:] Nezavrhuj mne od obličeje Svého a Ducha Svého svatého neodjímej ode mne. [Když modlitbu odříkali po třetí, odklání jáhen hlavu a — ukazuje na sv. chléb — praví potichu:] Požehnej, pane, posvátný chléb.

Kněz se vztýčí, třikráte požehná křížem svaté dary a praví při prvém: A učiň tento chléb drahocenným Tělem Svého Krista. [Jáhen: Amen.]

[Jáhen ukazuje na kalich, praví potichu:] Požehnej, pane, posvátný kalich.

Kněz při druhém kříži: A co v tomto kalichu jest, drahocennou Krví Svého Krista. [Jáhen: Amen.]

[Jáhen ukazuje nyní na obojí a praví potichu:] Požehnej, pane, obojí.

Kněz dělá kříž po třetí a to nad obojím: Proměňuje je svým svatým Duchem. [Jáhen: Amen, amen, amen.]

Nyní se oba klečmo klanějí pravému Tělu a Krvi Páně.

Jáhen ke knězi: Buď mne pamětliv, svatý pane.

Kněz: Buď pamětliv Tebe Bůh a Pán ve své říši vždycky, nyní, vždycky a na věky věkův. [Jáhen: Amen.]

Kněz [tiše:] Aby prospěly těm, kteří se jich účastní ke střízlivosti duše, k odpuštění hříchů, k společenství Tvého sv. Ducha, k dokonání království nebeského, k důvěře v Tebe, ale aby nám nebyly k soudu nebo záhubě.

Tohoto asi způsobu epiklese nalézá se ve velmi mnohých liturgiích. Ve východních téměř ve všech. Tak zejména: sv. Basilia koptická, sv. Řehoře, sv. Cyrilla, sv. Basilia alexandrinská, sv. Řehoře, sv. Marka, liturgie aethiopská, sv Jakuba, apoštola, liturgie menší sv. Jakuba, apoštola, sv. Xysta, papeže římského, sv. Petra, knížete apoštolů, téhož druhá liturgie, sv. Jana Evangelisty, dvanácti apoštolů, sv. Marka Evangelisty, sv. Klimenta římského, sv. Dionysa athenského, sv. Ignáce, sv. Julia, papeže, sv. Eustathia, patriarchy antiochenského, sv. Jana Zlatoústého, téhož z missálu chaldejského, sv. Maruty, patriarchy Maronitů, sv. Cyrilla, Dioskora, patriarchy alexandrinského, Filoxena, biskupa, druhá téhož, Severa antiochenského (Timothea alexandrinského), Jakuba Baradata, Matouše Pastýře, sv. Jakuba Tabelity, Jakuba edesského, Tomáše heraklejského, Mojžíše Bar-Cefa, Filoxena, biskupa bagdadského, sv. Otců, Jana Basorského, Michaela, patriarchy antiochenského, Dionysia Barsaliby, Řehoře Bar-Hebri Jana Akoimeta, sv. Dioskora, biskupa, Ignáce, patriarchy, Ignáce Vahib, Theodora interpreta, Nestoria. [1])

Souhlas tento je tím podivuhodnější, ježto zahrnuje v sobě celý východ. Egypt s Ethiopií, Palestinu, Syrii, Přední Assi, Řecko, Armenii až na východo-syrské liturgie. Liturgie tyto třeba většinou byly původu pozdějšího, přece jsou svědkem velmi vážným, zejména pak ony liturgie, jež původem svým sahají k dobám apoštolským, jako liturgie sv. Marka.

[1]) Vide Renaudot.

Co se západních liturgií týká, je jisto, že liturgie mozarabská epiklesi měla.

V liturgii mozarabské po konsekraci byla umístěna modlitba Post pridie (totiž pridie, quam pateretur atd.[1]), ve které proseno bylo za seslání Ducha sv. Tak ve mši sv. na první neděli adventní:[2]) Pane Ježíši Kriste, tuto oběť živou osvícením příchodu Svého posvěť; abychom přijímajíce z ní očištěni byli od zločinu a milost Tvou zasloužili přijati bez konce. Amen. Modlitba tato se měnila dle doby církevního roku. Ve mši na Narození Páně[3]) zní: Tyto, Pane, dary a předpisy Tvoje zachovávajíce, na oltář Tvůj chleba a vína oběť (holocausta) předkládáme, prosíce přehojnou milosrdenství Tvého zbožnost, aby v témž Duchu, jímž Tebe v těle neposkvrněné panenství počalo, tuto oběť (hostia) nerozdílná Trojice posvětila; aby, až od nás . . . bude přijata, cokoliv proti duši hříšně žije, zahynulo, a cokoliv již zahynulo, aby nikdy nevyšlo.

Celkem tedy, co se liturgie mozarabské týče, jisto jest, že epiklesi měla. Ovšem epiklese tato se měnila dle svátků a neděl, nebyla tedy tak typicky a důsledně rozčleněna jako epiklese východní.

Rovněž i liturgie milánská měla epiklesi, třeba že ze slov samých možno uzavírati jen na subjektivní působení Ducha sv. na věřící.

Zda-li liturgie římská epiklesi měla, není jisto, zdá se však býti velmi pravdě podobným.[4]) Změna pak se stala buď za Gelasia, nebo až od Řehoře I, ovšem bez nějaké vnitřní difference, jak také připouštějí theologové východní.[5])

Epiklese následuje vždy po slovech konsekračních. Podotýkáme, že v některých liturgiích, jako Dionysa Barsaliba,[6]) sv. Xysta, papeže římského,[7]) sv. Petra druhá,[8]) Matouše, pastýře,[9]) Tomáše heraklejského[10]) jsou tato slova dokonce vynechána, a jen kratičce zmíněna. Tak na př. chléb žehnal, posvětil, lámal a nazval tělem sv. svým . . . a krví svou drahocennou učinil . . . a podobné (u Dionysa Barsaliba). Zda-li se tak stalo jen z úcty, nebo z pouhé nedbalosti nebo pohodlnosti[11]) opisovačů, či z úmyslné zlomyslnosti, nemožno rozhodnouti.

Ve veliké většině liturgií jsou však slova konsekrace uvedena. Po nich následuje anamnese, jež mívá rozsah rozličný od jednoduché vážnosti až do skvělých a ozdobných anamnesí liturgií syrských. Věcně shoduje se tato modlitba s modlitbou římského kanonu: Unde et memores.

Pak bývá již uvedena epiklese. Její obsah je asi tento: Vzývá se Bůh Otec, nebo Bůh Syn, aby seslal sv. Ducha Svého na předložené svaté dary, aby je posvětil a proměnil, a na věřící, aby se hodnými stali svatého přijímání a všech z něho vyplývajících milostí, anebo bývá tato druhá část podřaděna části první. Epiklese je tedy dvojdílná.[12])

V prvním díle, který se zase na dva menší oddíly dělí, prosí kněz, aby Duch sv. proměnil chléb v Tělo a víno v Krev Páně. Lid odpovídá na obojí tuto prosbu slovem Amen. V některých liturgiích jáhen zvláště upozorňuje lid na vážnost a důstojnost tohoto okamžiku.

Kněz prosí o proměnění. Liturgie Apoštolských Konstitucí užívá tu slova ἀποφαίνειν: ὅπως ἀποφήνῃ τὸν ἄρτον τοῦτον σῶμα τοῦ χριστοῦ . . ., jiné liturgie užívají slova ἀναδευκνύναι, v některých však liturgiích vyskytá se

[1]) Martene: De Antiquis ecclesiae ritibus I. 173. — [2]) Martene, l. c. I. 170. — [3]) Citováno dle Hoppe l. c. 79. — [4]) Funk, Kirchengeschichte 171 — [5]) Maltzew: Liturgikon 356. — ib., Sakramente, CLX. — [6]) Renaudot, l. c. II. 450. a 454. — [7]) ib. II. 143. — [8]) ib. II. 160. — [9]) ib. II. 348. a 354. — [10]) ib. II. 384. a 390. — [11]) ib. II. 143 atd. — [12]) Thalhofer, Handbuch der Katholischen Liturgik, II. 233.

slovo ποιεῖν, tak v liturgii sv. Jakuba: ἵνα ἁγιάσῃ καὶ ποιήσῃ atd. Protože pak oba výrazy jak ἀποφαίνευν tak ἀπαδεικνύναι se užívají ve smyslu latinského creare, designare, totiž o ustanovení úředníků, značí tedy změnu a nové ustanovení. Protože pak v těchto okolnostech jiná změna není možna, tedy zdá se býti velmi blízkým pravdě, stotožniti neurčité ἀποφαίνειυ a ἀναδεικνύναι s určitým ἁγιάζειν a ποιεῖν. Pravděpodobnosti přibývá tomuto názoru tím, že při prosbě o seslání Ducha sv. užívá se výrazu ἐπιφοιτῆσαν (rusky najitije), kteryžto výraz je v theologii východní terminus proprius pro sestoupení Ducha sv. a zastínění P. Marie Duchem sv.;[1]) jako tedy Duch svatý sestoupil na P. Marii, aby v přečistém lůně jejím utvořil Tělo Spasitele, tak tedy že i Duch sv. sestupuje na dary svaté, aby je v Tělo a Krev proměnil.

V druhé části liturgie se prosí, aby přijetí a účast na darech těchto bylo všem účastníkům ke spáse.

Jedné toliko liturgii chybí epiklese, jak jsme ji podali. Je to v liturgii zv. svatých Apoštolů, Adaea a Marise;[2]) ta zní takto: „Aby přišel, Pane, Duch Tvůj svatý a odpočal nad touto obětí sluhů Tvých, kterou přinášejí, a ji požehnal a posvětil, aby nám, Pane, byla slitováním vin, odpuštěním hříchů, nadějí velikou z mrtvých vstání, a životem novým v království nebeském.“ V epiklesi této chybí prosba, aby Duch sv. příchodem svým dary proměnil, úplně; prosba o posvěcení se děje toliko se vztahem k posvěcení subjektivnímu. Renaudot[3]) soudí, že slova „ji požehnal a posvětil“ mají týž význam jako v jiných liturgiích slova: „Tento chléb učiň Tělem Kristovým“ atd, neprávem, ježto text k tomu nedává žádného důvodu. Na analogii s ostatními liturgiemi se odvolávati není možno, protože i ostatní liturgie nestorianské mají epiklesi od konsekrace delší modlitbou odděleny. Možno tedy vůbec zvláštnosti těchto liturgií klásti na vrub Nestorianismu.

(P. d.)

ADOLF RAJNOCH (Řím):

Taj života.

(Kollegům litoměřickým.)

Již dávno noc v sen byla uspala
hvozd hluboký, co ztajen ve sluji
vstal od modlitby starý poustevník.
Na kámen used', zrak svůj mystický
k blankytu upjal na hvězd nádheru,
jež skrze větví temnou, řasnou změť
v sluj pronikala vchodu otvorem,
a duchem stopil se v jich svatý taj,
jak nevystihlý, tak přec výmluvný,
a snil a dumal. V tom hle! šklebný zjev
se křídlem netopýřím náhle mih'
kol skráně mu a hlasem příšerným,
jak vycházel by z dutin hrobových,
tak poustevníku děl: „Snad promineš,
že nezván ku tvé dumě hluboké
já družím se svým mělkým rozumem!
Však pouze tobě připomenout chci,
nač při svých dumách vždy jsi zapomněl,
a déle již jsem nemoh' čekati.
Je něco, věř, co mnohým pochopit
je tíž, než proniknouti říší hvězd.
Tys nevystihl této záhady,
ač ústí celá v prostou otázku:
Co platen byl ti dlouhý život tvůj?
Cos vykonal?!

[1]) Makarij, l. c. II. 53. — [2]) Renaudot, l. c. II. 592. — [3]) Renaudot, l. c. II. 605.

A přece měl jsi vše,
co může míti kdo, by jméno své
nesmrtnou runou zapsal ve blankyt,
by každou stopou svou plál do věků!
Měls ducha žhavého, jenž přetékal
bohatstvím skvostů, zářných démantů,
bohatstvím skvělejším všech klenotnic —
Co platen byl ti? Rci! Tys uzamkl
jej lakotně a skalou ohradil,
by paprsk nepronik' ve světa tmu
a v žití jiných!

Měls hruď kypící
tím citem velebným, jenž rozvlněn
v planoucím blesku vznáší ke hvězdám,
jež křísí slunce v mrtvých hlubinách
a ve pláň sije květ a čar a ples —
zda uronil jsi kapky útěchy
a jasu, něhy, vzduchu, nadšení
a soucitu?

Měls páži udatnou,
jež dovedla by hrdě třímati
meč plamenný, — však marně sténala
a lkala bědná Vlast, kdy lítý vrah
ji ve prach deptal patou surovou
a hasnoucí ji v kusy divě rval, —
Ty hluch jsi skrčil líné rámě své
a jako štván, bys déle neslyšel
těch stonů lkavých, trhajících hruď,
vše svatá pouta raděj's odhodil
a prch' potupně z žití arény
sem v náruč hvozdu, spřádat sladké sny.
A stejně marně, jako lidstvo, vlast,
tě Věda volala, bys sestoupil
v důl její zářivý — tys neslyšel! —
A mníš-li snad, že aspoň prospěl jsi
tím bohatstvím, jež lichou hmotou zveš,
a jímž jsi velkodušně pohrd', věz,
že o ně hned se rozpoutala seč
tak krvavá, že vraždu zplodila
a jiných sto že nesmíří leč smrt!

Než nač tě nudit suchým výčtem tím!
Je věru sladší poklid samoty
než úporný a dravý zápas života —
však co byl platen klidný život tvůj?
Zda slza teď se nechví palčivá
na brvě tvé, zda bol tě nehlodá,
kdy stáří šedivé ti sedlo v týl
a krutým mrazem uhasilo vše,
co plálo v hrudi tvé, co kvetlo tam,
a duhou chtělo trysknout ke hvězdám!
Zda nezpláčeš, kdy schýlen k západu,
zříš v žití svého dým, jejž rozvál již
a zbytek rozvívá van po lese?
Tak truchle beze stopy zapadneš
ve věčnou noc, i jméno tvé,
a nikdy, nikdy ani vzpomínka
ti nezaťuká v leb tvou tlející . . .
Neb nežils nikomu, leč sobě jen
a plané tužbě své . . .“

Hlas výkřiku
tu náhle přeťal satanovu řeč,
a jako kdysi s Pána svatých rtů
tak nyní slavné: „Odstup, satane!“
zachvělo nocí . . . Zmizel chorý zjev.
Tlum stkvoucích hvězd slét' k jeskyni,
kde na podušce mechu ležela
hasnoucí bílá hlava starcova,
hvozd rozvlnil se šumem velebným
a jako píseň velká, vítězná,
jak rajské hudby čar to znělo v noc:
„Buď vítán, šťastný, ráje růžemi,
tys nejlíp pronikl taj života!“

Panna Maria v poesii ʿarabské.[1])

ʿArabsky napsal P. Lavîse, přeložil Bartoloměj Kutal (Ol.).

Zajisté bylo oslavováno vznešené postavení Panny Marie, v níž zazářil mír, Její vznešené ctnosti a vynikající vlastnosti po celé Církvi; věru na Jejích ctnostech tříbili básníci všech dob, všech národů křesťanských své talenty, takže není národu, který by se mohl chlubiti vynikajícími muži, kteří by se nezmiňovali ve svých básnických projevech velmi často o Jejích ctnostech a nepřipomínali sobě nadšeně slavných činův Oné, již nazývá Církev „Královnou nebes a země". — A jaký jiný účel mají zhusta modlitby liturgické a ustanovení církevní u všech národů křesťanských, nevyjímaje ani oněch radostných písní a básnických hymnů, jež jsou poesii tak milé, — jaký jiný účel mají ony slavné výroky, které napsali církevní otcové řečtí, syrští a latinští, jakož i výroky Toho, jenž jest původcem činů nadpřirozených, v kterýchžto výrocích spatřují vzdělanci jasná zřídla, z nichž čerpají plynoucí vody a běžná objasnění, ne-li zmíniti se o jejích ctnostech a připomenouti její slavné činy!? Nemluvím ani o tom, že se vyskytují i takoví muži, kteří z povolání věnují tomuto zaměstnání své rozumové síly a životní cíl svůj.

Ani poesie ʿarabská neodchýlila se od tohoto pravidla, počínajíc od sklonku 17. století, od oné doby, kdy ukázalo se v krajinách našich[2]) mocné duševní hnutí. Neb v stoletích předcházejících nalezáme velmi zřídka poesii, mající za svůj předmět „Panně Marii", — — a příčina toho byla, že nebylo nikde před touto dobou náboženských obřadů v řeči ʿarabské, vyjímaje snad v některých kathedrálních chrámích, — — že nebylo důvodu, který by přiměl křesťany k tomu, aby básnili náboženské verše v řeči ʿarabské. Proto se též i stávalo, že básníci křesťanští, kteří předcházeli století 17., se svými sbírkami básnickými povětšině buď zanikli, neb že jejich výroky pranic na nás nepůsobí, vyjma snad, že nás dojímají některé části svou vzácnou, lepou řečí a vzneseným bolem, jejichž předmětem jsou místa pobytu básníků, jejich doba, názorné líčení krásna, pohrdání světem bez pozadí morálního. Vypravovatelé zajisté neměli nijakého zájmu na verších náboženských. Není proto příčin, které by bylo třeba dlouho vysvětlovati.

Hledáme-li v poesii ʿarabské stopy úcty mariánské, přijdeme ku kategorii básní, které znamenají zasvěcení básníků sebe sama Panně Neposkvrněné. A stopy poesie a sledujícího ji vedou ku jménu „Panny Marie", takže nejsou to verše básníka nevěřícího, — a proto poesie tato může býti nazvána „Životem", „služebnicí pravdy", neboť povzdechy v ní jsou jména Messiáše a Jeho Matky, v nichž jest spása:

„A o čem pěl řeholník v každém chrámě?
Mnichem mnichův[3]) jest Messiáš, Syn Marie!
A jak byl nazván?
Mnichem mnichův[3]) ʿÎsaiem,[4]) Synem Marie!"

---

[1]) Podávám tu překlad článku P. Lavîse-ho S. J.: »Panna Maria v poesii ʿarabské.« Překlad z ʿarabského časopisu »Al-Mašrik«, VII. (1904), č. 9. (str 419—421, který vychází v Bajrutě; číslo toto je výhradně věnováno úctě Panny Neposkvrněné na Východě. Bude zajisté zajímavo sledovati zářnou postavu Neposkvrněné Panny Marie v poesii oněch končin, kdež i sama místa posvátná takořka pobádala mysl i fantasii ku chvále Panny přesvaté.

[2]) Jest míti na zřeteli hledisko autorovo, odnášející se k jeho vlasti ʿarabské.

[3]) V ʿarabském textu stojí všude, kde jsem v českém uvedl slovo »mnich«, »el ʾabîl«.

[4]) ʿÎsai jest ʿarabský název Ježíše.

I vysvětlovali jedni slovo „el-ʾabîl“[1]) jako náčelník křesťanů. Druzí pak vykládali „el-ʾabîl“ jako řeholník. A toto jest správným, neboť syrské slovo „ʾabîlôl“ znamená tolik jako „zdrženlivý“ a „poustevník“. Básník učinil Messiáše náčelníkem poustevníkův a jejich velkým vzorem. Odtud též potkáváme se později ve starých psaných sbírkách ze století 15. neb 16. s básněmi duchovními, — a v poesii prostonárodní se zpěvy náboženskými; křesťané sbírali tyto popěvky a obohacovali se jimi jak v kostelích tak i doma, upravivše si je dle hudebních pravidel ʿarabských, zamilovali si je, zpívali je na svých cestách, utěšovali jimi trpícího. V našich orientálních bibliothekách jest velký počet sbírek tohoto druhu, psaných buď písmem karšûnským,[2]) velmi často však schází u nich jméno autorovo. Zde jsme uspořádali ukázku z toho:

I. „Pronesl jsem slovo: Odstup, hanobiteli lásky, neboť nemáš na Ní vzoru;

Řekli: Zanechal toho; děl jsem: Nesmyslnost a trápení oddálil z horoucí touhy mé.“

II. „Kolikráte jsem volal po ochraně Tvé, jsa zraněný?; o Matko, na setkání Své s Tebou klade naději Messiáš;

Slábnoucí volá po lásce a vedení Tvém; Maria, mocí Svou, ochraniž pouť jeho.“

III. „Svým zrakem patřil na lesk Její Mojžíš, prostředník; světlo čarokrásné obklopilo Ji jasně;

A hle, k Ní se sklonil Pán mocný, neboť povznesl Ji v lásce.“

IV. „A dolekal Pannu, bojící se o Svou čistotu; k ní bylo stále upjato Její myšlení, proto pozdvihla se

v slávě do temností nočních, aby záhy dospěla a povýšena byla k vládě nad všemi kůry andělskými.“

A od koho pocházejí tyto známé verše v těchto písních? Snad ze století 15. od Gabriele, biskupa Marunsko-faransîského, známého jako syna Kalāʿiieho z Laḥfady, který zemřel roku 1512. On to byl, jenž psal veleslavná díla, pojednávající o Matce Boží, která proto byla jedině velká ve svém narození, on to byl, který psal o onom podivném rozdílu původu Jejích dvou otcův, o oné radostné zprávě práva vlastnického těchto dvou otců na Marii, o početí svaté ženy, o neporušenosti Její od hříchu prvopočátečného, v kteroužto Její neporušenost, byť i ne dlouho byla prohlášena, jsme věřili. A zvláště proslavil se v tomto směru básník královský, nazývaný „Michael“, syn Ḥâtima Ladînského, známý svými díly o Panně Marii; neznáme však žádných podrobností z jeho života (viz „el-Mašrik“, str. 467). A ještě jest známý nám Syřan, katolík, který byl u Mâridů nazýván „Daʿafai Karnûk Ḥumaili zʿÂmad-ṭumma-Suḳḳafy“ a v Evropě byl znám pod jménem Timoteus Varḥal; tento napsal řadu děl, z nichž každé jest opatřeno nápěvy; jeho náboženská veleslavná díla byla vydána tiskem v Padově v Italii

[1]) »el ʾabîl« má nyní v řeči ʿarabské význam slova »mnich«.

[2]) řeč ʿarabská, písmo však syrské.

roku 1633 a to v arabštině a italštině. Většina těchto prací jedná o Panně Marii, jak to i autor vyjadřuje v úvodu svého slavného díla:

„Ku chvále jména Tvého jsem složil dílo toto; neb v Tobě se stala spása všemu lidstvu.

K tobě, která mu rychle spěješ ku pomoci, proto vzdychá a volá celý svět:

O Čistoto nejčistší, o Koruno panen, Ty jsi pomocnice křesťanů, o Matko Messiáše.“

(P. d.)

E. MASÁK (Br.):

Až někdy s jara . . .

Až někdy s jara půjdeme
na tyto zapadlé cesty,
budeš, má duše, vzpomínat
na zimní tichounké štěstí?

Jak jsme tu sami bloudili,
když se kraj sešeřil v něhu —
pohádky stříbrem zvonily,
vždyť všude plničko sněhu . . .

Až se vše jarem rozjásá,
barvami zahýří květy,
zatoužíš v bílá oblaka,
plout s nimi v neznámé světy.

Dolehnou vůně záhadné,
modrými dálkami syté.
Chytat je v křídla rozpjatá,
zraky mít rozkoší spité!

Vzpomeneš chvílí stlumených,
kdy si sníh šeptal cos tiše?
Štěstí jím chvělo či smutky,
že padal s oblačné výše? . . .

I. DOVRTĚL (Hr. Kr.):

Idea pravdy, dobra a krásna.

(Úvaha.)

V křesťanství jsou vtěleny tři nejvyšší ideály, které vyhovujíce trojí potřebě přirozenosti lidské jsou základem i korunou života opravdu lidského: pravda, jež napájí rozum, dobro, jež posvěcuje a šlechtí vůli, a krása, jež blaží srdce a dodává životu půvabu. Poněvadž duch lidský nutně touží se jich zmocniti, bude zajímavo a též vděčno pátrati po jejich podstatě, a to tím spíše, ježto mnozí, na př. rationalističtí humanisté, kladou v poznání a milování pravdy, dobra a krásy smyslové dokonce vrchol vzdělání. —

I. Jako hlad není ničím jiným ukojen než pokrmem a žízeň než nápojem, tak ani rozum není spíše spokojen, dokud nedosahuje pravdy, k níž přirozeností svou jest veden. Již malé dítě majíc hračku zkoumá ji, rozebírá část po části, pídí se po pravdě. Počítání mathematických příkladů, řešení různých hádanek, koníčků a rebusů není než hledáním pravdy. Jako světlo jest pro oko, tak jest pravda pro rozum lidský, ona jest předmětem, v němž duch spočívá, jest stravou ducha.

Avšak co jest pravda? Obyčejně definuje se jakožto shoda rozumu se skutečností. Shoda rozumu s věcmi však může se uvažovati buď se stanoviska věcí samých nebo se stanoviska rozumu lidského. V prvém případě jmenujeme pravdou shodu věcí s ideami rozumu božského; jak Bůh totiž tvorstvo od věčnosti v rozumu svém pojal, tak je i uskutečnil. Jsou tedy věci stvořené pravými odlesky ideí rozumu božského. Tu tkvíc pravda v samém předmětenstvu sluje ontologickou. V druhém případě pravda záleží ve shodě rozumu lidského s věcmi čili v poznání předmětu, jak v sobě jest pravdivý, a nazývá se pravdou logickou. Dle toho pravda ontologická předchází logickou.

Poněvadž vše, co jest, jen potud jest pravdou, pokud se v tom nějaká idea božská zrcadlí, a poněvadž všecky bytosti ve vesmíru jsou manifestací nějaké myšlenky božské, proto ve smyslu ontologickém musí býti pravdou vše, co jest, tak že pojem bytí s pojmem pravdy se úplně kryje.[1]) Z této totožnosti plyne: každá věc má tolik pravdy, kolik bytí; čím více nějaká bytost jest, tím více obsahuje také v sobě pravdy. Tak rostlina má do sebe více pravdy než hmota neústrojná, živočich ještě více než rostlina, člověk více než obojí, a per analogiam konečně Bůh, jenž jest plnost bytí, obsahuje v sobě pravdy tolik, kolik jest jen možno, pravdu plnou, pravdu celou.

Všecky věci stvořené, jsouce vzhledem k rozumu božskému, bez něhož ani existovati ani mysliti se nemohou, v podstatném vztahu, musejí býti pravdivy; jejich pravdy, která činí si veskrz nároky na platnost absolutní, nikdy člověk svým poznáním nepromění v nepravdu. Může ji sice popírati a zdánlivě překrucovati, ale jsa proti ní malomocným nemůže věcně na ní ani nejmenší změny učiniti. I bez poznání našeho zůstávají všecky bytosti tím, čím jsou, tak že vzhledem k rozumu lidskému jsou ve vztahu nahodilém.

Poněvadž Bůh jest tvůrcem všehomíra, ve kterém zobrazil své ideje, jest původcem i pravdy ontologické, čili Bůh jsa zdrojem pravdy stvořené jest sám podstatnou pravdou; a poněvadž shoda předmětu s rozumem dosahuje v Bohu nejvyššího stupně, jest Bůh pravdou nejvyšší, svrchovanou.

[1]) Sv. Augustin v Solil. 1., 2., c. 8.: »Verum est id, quod est «

Při božském poznání, jímž Bůh sama sebe poznává, splývá rozum božský v předmět poznání, protože v bytnosti božské naprosto jednoduché nemůže býti žádných věcných rozdílů. Bůh a pravda jsou pojmy věcně totožné, identické. Bůh jest tedy ta objektivní nejvyšší pravda, kterou hledáme, za níž spějeme, pro niž své slzy a krev prolévame, kteráž jedině může ukojiti našeho neklidného ducha, oblažit naše nepokojné srdce. To jest ta pravda, po níž každým dechem hrudi, každým tepem srdce toužíme. Bůh jest první pravdou, na které druhotná pravda viditelného tvorstva, jsouc jevem a odleskem pravdy podstatné, spočívá.

Jde nyní o to, zda pravda ontologická s rozumem božským se srovnávající jeví se takou, jakou jest, i rozumu lidskému? A tu lze říci: Bůh položiv rozumu za předmět pravdu, dozajista uzpůsobil také člověka k poznání této pravdy; a má li dle definice vytknuté dosíci rozum shody se skutečností, nutně předpokládá se poznání. A jaké jest to poznání, vysvitne z následujícího: Rozum lidský náležeje k bytnosti člověka, která jest u všech lidí stejná, — nikdo zajisté není více nebo méně člověkem než jiný — jest u všech bytně týž a řídí se týmiž logickými zákony ve své činnosti, jež ničím jiným není než poznáváním pravdy. Poznáno však může býti jen to, co jest, co jest poznatelno, co se srovnává s ideou rozumu božského. Když tedy lidé pravdu poznávají, musejí poznati ji tak, jak jest ve věcech, majíc základ svůj v Bohu, neboť jiné pravdy není. „Náš rozum jest na předmětenstvu, na ontologické pravdě, naprosto závislý, tak že ve svém poznání pravdou touto jakožto měrou vyměřen a určen bývá.“ [1]) Poznávají tudíž lidé pravdu objektivně, čímž vylučuje se poznání pravdy subjektivní v tom smyslu, že by snad podmět pravdu sám tvořil. Tvrzení skeptiků, věčnou pravdu zavrhujících, z absurdnosti usvědčují důsledky z jejich nauky, kterých zdravý rozum pro praktický život přijmouti nemůže; neboť kdybychom pravdy nepoznávali, nebyl byl možný život ani jednotlivce ani společnosti, poněvadž by nespočíval na jistých základech, na pevných pilířích pravdy. [2]) Každý člověk poznává svým rozumem, že celek jest větší nežli jeho část, kterážto pravda jest již ve věci samé. Vědomí na př., že hořící svíce se jistotně zmenší, pochází z analyse (rozumem) oné pravdy ve svíci již obsažené, kteroužto pravdu rozum jen čte, vyjadřuje. Bůh jakožto Tvůrce neklamné přirozenosti lidské jest původcem i touhy po pravdě, a proto, aby poznání rozumové k pravdě, svému cíli se neslo, musil vložiti rozumu základní principy pravdy, jejichž jistota spočívá v evidenci, v přílišné jejich jasnosti, a v nichž člověk při poznávání nachází kriterium a poslední záruku pravdy. Proto mluvíce nevyvozujeme teprve ideje, nýbrž k životu je jako v zárodku dřímající probouzíme. [3]) Idea pravdy jest tedy člověku vrozena, jest majetkem ducha lidského, a tak jest poznání rozumové jisté „Nemohla-li by, schopnost, bažící po vědění pravdy, skutkem se státi, co jiného pak by byla leč nesnesitelným trápením? Neboť věděti, že mohu, ano že také mám poznati pravdu, a přece věděti, že nelze poznati pravdy, toť jest postavení hroznější než Tantalovo.“ [4])

Jest ovšem přípustno, že nemusíme pravdy vždy poznati, ježto poznání naše jest podmíněno a omezeno, a že připisujeme často věcem podle lichých jevů, kterými na naše smysly působí, bytnost nebo vlastnosti, kterých ne-

[1]) Dr. Jos. Pospíšil: Filosofie podle zásad sv. Tomáše Aquinského, část II str. 73.

[2]) Dle Dr. Fr. Hettingrova díla: Lehrbuch der Fundamental-Theologie der Apologetik: Reiche der Wahrheit.

[3]) Hettinger l. c.

[4]) Dra. Eug. Kadeřávka »O atheismu čili bezbožectví« str. 18.

mají. Důvod je v rozumu a jeho poznání, nikoli ve věcech, objektu poznávání. „Člověk může býti přesvědčen, že má pravdu, a přece jí nemá. Avšak on přece není tu sám; jsou ještě jiné lidé, kteří jiným názorem jej mohou v nepravé jistotě zviklati, aby lépe dohlédl, jak se věci mají. On sám pak není jednou pro vždy uzavřen, nýbrž pokračuje ve zkušenosti a může se o lepším přesvědčiti . . .“ [1])

„Pravda jest jen relativní blud a blud jest jen relativní pravda — toť formulka věru velmi duchaplně sestavená, hodná nejelegantnějšího salonu; škoda jen, že se vůbec kdy takovými blyskotkami odbývají věci tak vážné, ba že se to vyhlašuje za řešení problémů. Tak snadňoučká věc není. Pravda, chyba člověkem vládne, a mýlkami se učíme; blud jest často průchodem k pravdě. Ba chceme-li si slovy zahrávati, můžeme ještě i dodati, že věděti pravdu znamená jen býti méně nevědomým: takto jest pravda ovšem relativní, ale jakožto nedostatek a náhrada nevědomosti, nikoli snad jakožto blud za pravdu pojímavý. Není tu nic více řečeno, než-li že naše poznání jest a zůstane přirozeně vždy dokonalým, co se týká rozsahu a způsobu. Vždy nám přirozeně zůstane mnoho tajno, čeho se budeme jen — snad i bludně — domýšleti, a vždy budeme přirozeně poznávati jen svým lidským způsobem, kde všechny naše představy a vědomosti jsou jen poukázky, byť i sebe věrnější, na skutečnost . . . Ale že podstatně a nezbytně rozum lidský jest v bludu, jak onou formulí snad má býti řečeno, jest asi tolik, jako říci, že podstatou světla jest, aby bylo temné, podstatou čísla, aby bylo negativní. Už tím samým, že jsme schopni bludu, jsme schopni také pravdy. Pravda jest nám tedy podstatná, blud jest nahodilý, jest případková nedokonalost poznání; stín může býti jen tam, kde je světlo, blud skutečný nebo domnělý jen tam, kde je skutečná neb domnělá pravda. [2])“ Duch lidský jest pro pravdu stvořen a jen tenkráte blud místo pravdy pojímá, má-li tento blud na sobě nějaký moment pravdy.

Konečně vnucuje se mi otázka, proč každé objevení pravdy „rozplameňuje jen živější a bolestnější potřebu poznání, místo aby ducha utišilo?“ [3]) Proč pociťuje člověk vřeleji trapná muka, touhou jsa poután výš a výše se vyšinouti? Odpověď jest na snadě: Člověk jsa k nekonečnosti povolán spěje k pravdě absolutní, k pravdě celé, kterou ustavičně hledá, které však v tomto životě nikdy nedosáhne. Nemůže býti tedy utišen jen odleskem pravdy čili pravdami částečnými, nýbrž poznáním těchto bliží se stále k pravdě naprosté, k pravdě nejvyšší, čímž touha po této nejvyšší pravdě víc a více vzrůstá, tak že se zdá, jakoby před člověkem pravda ustupovala. [4])

(P. d.)

[1]) Pavel Vychodil v díle: »Apologie křesťanství«, díl I., str. 15.
[2]) Pavel Vychodil l. c. str. 16.
[3]) V Eliáše Měrice »Životě na onom světě« str. 61.
[4]) E. Měrice, l. c. str. 62.

J. TOMAROV (Č. B.):

Při hudbě známé.

(Strofy sapfické.)

Ticho! — Poslyš! — Z dálavy dumně, táhle
v sluch se nesou akkordy známé dobře, —
srdcí zvonů údery! — — Z domoviny!! — — —
Illuse mládí!!!

Zní to v nitru! — — — — Vnímavě měkká duše
v snění luzné, lahodné skolébána,
kouzlí proutkem čarovné fantasie
hned si ten obraz:

V azur rysy silhouett na obzoru
kreslí se, i zřícenin obrys šerý; —
hory mocné, jakoby zosobněné
olbřími tužby!

Hvozdů listí zkazky si staré sdílí,
blíž se táhnou smaragdy lučin žírných,
v polích zefyr rozvlní moře klasů,
v němž jásá ptactvo.

Směsí barev bělavé štíty samot
v eden kraje zírají roztroušeně,
jak by malíř bělostné husy v zeleň
plátna si vrhl.

Rybníků hlaď zrcadlí v záři slunce,
zurčí ručej, zdobený pomněnkami,
říčky bujné — hadem se vine — hučí
katarakt tónů.

V středu všeho návrší mírné, sklonné,
k němuž chatky tulí se, kostel, škola,
jako děcko k mateři milované
vine se z lásky!

V pozadí tam — — — — útulné, rodné hnízdo! —
Duše loká opium rozpomínek,
na perutích v minulo letí mysl,
v ztracené štěstí! —

Duše často promítá svojím okem
v prázdný prostor reflexy milé, známé,
chorál zvonů v ponurou když zní jizbu . . .
Býti jen ptákem!!

KAREL HÁŇAVKA (Br.):

O instinktu živočichův a o lidském rozumu.

(Práce poctěná první cenou v soutěži)

(Pokračování)

Užijme opět analogie ze svého poznání! Lovec, jda na hon, představuje si ve své fantasii předmět chystané zábavy. Vždy si učiní představu určitého zajíce určitých vlastností, jakého dříve poznal. Všeobecnou je představa tato potud, pokud je obraz neurčitý a znaky ostatních jedinců toho druhu se tlačí v popředí. Nebo si představí lovec obzvláště krásného zajíce, kterého by si přál dnes zastřeliti. Tu však tím více přestává obraz zajíce býti všeobecným, ale je to zcela konkretní zajíc, kterého si fantasie — ovšem z jedinců známých — vytvořila a samovolně vyzdobila, že by skutečnosti stěží odpovídal. Z toho patrno, že „všeobecného" zajíce si nedovedeme představiti a že obecné obrazy smyslové associace jsou vždy konkretní obrazy fantasie vyzdobené znaky pamětí uchovanými. Jaký obraz vytvořil si tedy onen honící pes? Obraz zajíce, který u člověka byl vyvolán elementy zrakových dojmů, ve fantasii zvířete byl způsoben spíše čichovými elementy. Čich u psa převládá a proto snáze tvoří kombinace dojmů čichových. Dokud pes zkušeností zajíce nepoznal, byl hnán po prvé vrozeným a dressurou zdokonaleným pudem slídivosti. Nyní však předmět jeho slídivosti je konkretní zajíc, ovšem příjemně páchnoucí. Jakmile pes přijde na stopu zajíce, dojem čichový libě působící vyvolá ve fantasii obraz zajíce, jak ho zná z názoru zrakového, chuťového atd. Je to tedy vždy obraz konkretní, snad poněkud temný, poněvadž některé znaky zanikly a jinými v jiných představách mocnějšími nahrazeny.

Ch. Darvin a po něm jiní psychologové zvířeny se namáhali dokázati, že opice člověku nejpříbuznější mají znalost systematické příbuznosti v říši zvířat odtud, že se opice stejně bály nebezpečných slepýšů, ještěrů, želv, jako jedovatých hadů. Spíše jest vysvětliti tento úkaz dle předchozího ze zákonů smyslové associace, nápadné vnější podobnosti nebezpečných a neškodných reptilií. Všeobecný pojem připisovati opici znamená, vkládati vlastní pojem, kterého jen rozum je mocen, násilně a nesprávně do duše zvířecí.

Analysujíce blíže pojem instinktu, nesmíme si ho představovati jako mohutnost naprosto strnulou, neschopnou rozvoje. Není mu vyměřena přesná dráha, se které by ani v nejmenším odbočiti nemohl. Zvířata vykazují takové množství činností podivuhodných, že „ostrovtip" lidský světlem svého důmyslu mnohých dosud ani pochopiti nemůže. — Nesouhlasíme zde opět s moderní zoologií, která v definici instinktu odezírá od individualních zkušeností živočichů, pro které již stanoví rozum, a považuje instinkt za nezměnitelný mechanismus. Druhý pak extrém, který propaguje evolucionistická zoologie, jest tvrzení, že instinkt se vyvíjí až k rozumové schopnosti. Rozum — vrchol vývoje pudových potencí — musíme prý větší nebo menší měrou přisouditi druhům živočišným. Pravda na středocestí!

Ohromná oblast instinktů se dá rozděliti na dvě kategorie: instinkty vrozené a instinkty získané. Živlů, které působí na rozvoj instinktu, jest mnoho. Mohou se opět rozděliti na 2 třídy: zkušenost samých živočichů a působení člověka.

Všechny smyslové schopnosti, které jsme určili jako nosiče instinktu, jsou zdokonalitelny ne formálně, jakoby nižší potence smyslová mohla přejíti ve vyšší duchovou, nýbrž svým rozsahem. Schopnost poznávací a žádací se obohacuje četnými názory smyslovými z denní zkušenosti, které působí různé nové stavy vnitrné; tím rozmanitých změn doznává obrazivost a pamět smyslová. Zručnosti, kterých nabývá instinkt zkušeností a častým opakováním výkonů, mohou se dědičně přenésti na potomstvo. Tím dosahuje pud značného zdokonalení. Kdybychom znázornili postup zdokonalování instinktu graficky, byla by to vlnovka, s většími nebo menšími záhyby, které však nepřestoupily určité výše.

Mezi zkušenostmi živočichů má velký význam t. zv. „tradice a vyučování" potomstva. O nerozumných tvorech nelze ovšem těchto výrazů užiti ve smyslu vyučování lidského. Rozumí se tím pud napodobovací, povzbuzení mladých jedinců k činnostem určitého rázu. Není však namnoze potřebí příkladu a povzbuzení starších živočichů, aby vrozené pudy byly uvedeny v činnost. Je to důkazem, že pud, pokud je ho potřebí k uhájení sebe a druhu, nerozlučně je spojen s přirozeností živočichů. „Sotva oschly dostatečně všechny součástky těla mladé včelky, sotva křidélka její mohou se pohybovati, umí už vše, co pro celý život třeba jí znáti." (Reaumur.) Nebo mravenci odloučení od ostatních, aby nemohli míti starší vlivu na ně, sotva že z kokonů se vymanili, konali pravidelné práce ostatních členů státu mravenčího, stavěli hnízda, pečovali o potomstvo, konali loupežné vpády v cizí obydlí a p.[1]) Zcela jinak, jak poznáme, má se věc u rozumu.

Vliv člověka — dressura — mívá u instinktu až podivuhodné výsledky. Zvíře nabývá častým opakováním zručnosti určité představy vybavovati, obrazy ve fantasii se stávají určitější a živější. Rozum nemá tu místa. Naopak je to důkazem pro intelligenci lidskou, která dovede vésti zvíře k zamýšlenému cíli. Pes na př., který často je posílán ke kupci s košem, koná ochotně tuto službu, jakmile ucítí koš ve své hubě a dány jsou mu známé pokyny. Má-li však hlad, nedovede vzít peníz, aby si zaň opatřil u řezníka masa, ačkoli často vídal, že to činí jeho pán. Cvičený pes umí otevříti dvéře stisknutím kliky. Aby však sám, když kliky dosáhnouti nemůže, dovedl k tomu použiti nějakého podstavce, to mu nenapadne. Vztah prostředku a cíle a jeho poznání vymyká se úplně ze smyslových potencí zvířete. Koná jen to, k čemu nachází material ve vrozeném instinktu, zdokonaleném denní zkušeností, postřehami, pocity libými a nelibými. Častou zkušeností obraznost se obohacuje, paměť sílí a vše pak v t. zv. vis destimativa se jeví tím, že zvíře v aktech celících k sebezáchově a uhájení druhu dospívá k bystrému rozeznávání věcí škodlivých a prospěšných, a ve svých výkonech čilosti a hbitosti mnohdy úžasné.

Vždy však zůstává zdokonalitelnost instinktu v určitých mezích, kterých překročiti nemůže, v mezích představ smyslových, singularních. Zevšeobecnění, abstrakce, generalisace schopno není. Nejlepším toho důkazem je, že zvíře postrádá řeči. Řeč je vyjádření myšlení v pojmech, je výhradný attribut bytosti rozumné. — Jest řeč podmínkou rozumnosti nebo výslednicí? Prvé tvrdí někteří z moderních zoologů. Přihlédněme blíže k věci!

Projev myšlenky děje se tímto psychickým processem: Experiencí dochází člověk smyslových představ, z nichž rozum odvozuje jednotlivé znaky a tvoří pojmy. Vzniká „verbum mentis". Člověk však není bytostí výhradně duchovou a plyne z přirozenosti jeho, aby vně projevoval svůj

[1]) Srov. »Živa« roč. VII. str. 284.

duchovní život. Artikulované pak vyjádření pojmů označujeme jménem: řeč. Předchází činnost smyslová a podává rozumu látku k myšlení, pojmům, soudům, závěrům. Nihil in intellectu, quod non prius fuerit in sensu. Pak teprve obsah činnosti rozumové se jeví na venek řečí. Činíme z toho konklusi, že verbum oris, řeč, fonetický nebo grafický výraz pojmů a myšlenek, nutně předpokládá verbum mentis, celý pochod myšlenkový. Jinak: řeč předpokládá intelligenci. Řeč velmi mnoho napomáhá rychlému rozvoji intelligence u jednotlivců i národů, jak svědčí dějiny, příčinou intelligence se však nazývati nemůže. Nemá-li na př. věta: „Listy jsou zelené", býti pouhým „flatus vocis" t. j. zvukem bez vnitrného obsahu, musí nutně předcházeti tvorba obecného pojmu „listu" a „zeleně" z více smyslových představ listů a zelených předmětů, a spojení obou pojmů v úsudek, kde praedikatem se vyjadřuje jeden znak obecného pojmu „listy".

Jen tam je řeč, kde je schopnost abstrakční, kde je intelligence. Soud: „Kde je intelligence, tam je schopnost mluvy", může se obrátiti: „Kde řeč, tam nutně je princip intelligentní." Poněvadž zvířata, jak učí skutečnost, řeči neznají, nemají ani nejmenšího stupně intelligence.

A proč neznají řeči? — Ne snad proto, že by neměla schopných k řeči ústrojů, nýbrž proto, že nemají rozumného principu, jenž je jediným a posledním důvodem řeči lidské. Zvíře nemá řeči, poněvadž nemá, co by jí vyjadřovalo, nemajíc schopnosti tvořiti pojmy obecné a jejich kombinace — úsudky. Řeč je Rubicon, kterého moderní věda ve své snaze, povznésti zvíře na úroveň lidskou, nikdy nepřekročí.

Neartikulované zvuky zvířecí, z nichž mnozí chtěli vysvětliti vznik řeči, jsou jen bezděčným vyjádřením smyslových popudů, libého nebo nelibého stavu, způsobeného přítomnými dojmy. „Kdyby někdo tvrditi chtěl, že v křiku zvířecím nalezl monéru filologickou, zárodek slova, budu proti tomu protestovati, a se mnou protestovati bude celá živoucí příroda od nejtupějších soumarův až ke králi pěvců, slavíkovi, věčnou jednotvárností mluvy své." [1]) Kdežto u člověka vyjádření myšlenek jeví bohatost zvuků téměř nespočetnou, modulaci a rozmanitost nevystihlou, vyjadřuje zvíře své pudy dle specifických zvláštností jednotvárně, vždy stejně, ve všech končinách. Dějiny lidské neznají národa, který by neměl řeči. I nejsurovější kmeny podstatně vynikají nad nejvyvinutější opy řečí. Řeč jejich je zdokonalitelná a vývoje schopná až do nejkrajnějších odstínů. Jak kochá se celá bytost naše v ladných zvucích libé řeči české, která v hravém proudu dovede vyjádřiti všechny dojmy, city, snahy a ne slovem jedním, nýbrž celou řadou synonym, ohebným časoslovem, bohatými tvary gramatickými.

Jest něčeho takového schopno zvíře? Co jsou matné zvuky, jednotvárné skřeky, co jsou i melodie ptactva a dovednost papoušků napodobiti po namáhavé dresuře několik lidských slov? Dejme tomu, že by měly opice, kterým dle evoluční theorie vděčí člověk svůj původ, jen nepatrnou jiskerku intelligence, tu by si musily vytvořiti rozumnou mluvu a jiskra vznítila by se v oheň, ve velkolepé soustavy řečí. A přece zůstává „opičí řeč" omezena na tytéž protivné, hrubé projevy své nálady, svých pudů.

Známý jest pokus Johna Lubbocka s psem „Vanem", aby ukázal, že docílí jistého druhu psí řeči.[2]) Dal apportovati svému nadějnému psíku častokráte destičku s nápisem „potrava". Donesl-li tuto, dostal kousek chleba, donesl-li destičku bez nápisu, odešel s prázdnou. Po měsíci „naučil"

[1]) Duilhé de Saint Projet: Apologie víry kř. na základě věd přír. str. 266.
[2]) Živa 1891 str. 162.

se Van znáti tento rozdíl. Podobně činil Lubbock experimenty s jinými nápisy, jako „ven“, „kost“ a p., aby naučil chápavého tvora „přednášeti“ různé žádosti. — Moderní zoologie vítězoslavně konkluduje: A pak ať ještě někdo tvrdí, že nemá pes intelligence! Že onen Van a kterýkoli jiný jeho druh jednal pouze jsa veden představami zrakovými, při kterých se vždy vybavil příslušný pud a naopak, zkrátka že to byla jen paměť smyslová, častou až úmornou zkušeností obohacená a k mechanickému téměř spojování představ vycvičená, a že není potřebí ani za mák rozumnosti, toho ovšem moderní věda nepřipustí. Je to vlastně persiflování řeči.

Na pudu sebezachování nebo péče o druh spočívají mnohé účelné zvuky v říši živočišné. Hrozí-li nebezpečí, svolává slepice kuřata, opice s křikem se dávají na útěk, pes vyje. Je to totéž, jako výkřik dítěte, když se spálí. Rozumný projev rozumné myšlenky rozumné duše nikdo hledati nebude v takových konech.

Vysvětlovati původ lidské řeči ze zvuků zvířecích, oč Darvin a jeho škola se pokoušeli, rozbíjí se o úskalí nepřekonatelných překážek. Moderní jazykozpyt zamítá tuto theorii jako nemožnou a nesprávnou. M. Müller praví výslovně: Ať namáhám rozum a napínám fantasii jakkoli, nedovedu si vysvětliti, jak řeč z něčeho, co zvířatům je vlastní, se vyvinula, třebas bych jim k tomu připustil miliony let.

Shrneme-li vše, co svědčí vzhledem k pokladu řeči pro člověka a co pro zvíře, musíme říci: Jako není zvíře absolutně schopno dosíci metafysických výšin abstrakcí, tak není s to, pokud svět trvati bude, dostihnouti úrovně lidské rozumnou řečí. Řeč je projevem a zářivým odleskem metafysického světa, který ne pouze stupněm, nýbrž podstatně je odlišný a vyvýšený nad smyslový svět zvířectva.

Jako jednu z nejpodstatnějších známek rozumnosti jsme vytkli: vědomí cíle a vztažnosti prostředků k jeho dosažení. „V intelligenci dochází vysvětlení, že víme, co je příčina a následek, co prostředek a účel; jsme proto v stavu vlastní iniciativou prostředky tak disponovati, jak se nám dobrými vidí a to k účelům, které jsme svobodným sebeurčením předsevzali. Odtud mocný kulturní rozvoj řeči, náboženství, ethika, právo, věda, odtud pestrá rozmanitost zařízení, které nacházíme jen na jevišti lidské tvorby.“ [1])

Promluvíme o jednotlivých těchto známkách lidského rozumu a porovnávajíce je s vlastnostmi a činnostmi pudu zvířat, budeme souditi touto cestou „a posteriori“ o obojím principu.

Monumentalní produkce lidského ducha mají svou příčinu ve vědomí cíle, v dovednosti applikovati v praxi spoje prostředků za určitými účely v duchu učiněné. Co koná zvíře, k tomu je nutně okolnostmi determinováno. Člověk svobodně volí cíl a prostředky k němu způsobem všestranným. Mistrně vyjadřuje tuto stránku života zvířecího Doctor Angelicus: Contigit, quod in operibus brutorum animalium apparent quaedam sagacitates, in quantum habent inclinationem naturalem ad quosdam ordinatissimos processus, utpote a summa arte ordinatos. Et propter hoc etiam quaedam animalia dicuntur prudentia vel sagacia, non quod in eis sit aliqua ratio vel electio. (Summa Th. I. II. q. 13. a. 2. ad 3.) Jednají tedy účelně (ordinatissimos processus), ale důvodu této účelnosti v sobě samých nemají.

Netvrdíme, že by tato determinace byla na úkor zmíněnému již dvojímu účelu činností živočišných. Ve velkolepém tkanivu účelných zařízení ve přírodě tato účelnost je nejpodivuhodnější. Scholastikové proto mluví o instinktu jako o „participatio quaedam rationis“.

[1]) T. Pesch: Die großen Welträtsel I. 462.

Na jedné straně veliká bystrost vrozené schopnosti poznávací a žádací svádí moderní přírodovědu mluviti o instinktu jako o analogon rationis (ovšem ne ve smyslu scholastickém), na druhé straně však nápadná slepost a omezenost téhož pudu poznávacího svědčí, že stojí ona schopnost ve strohém odporu k intelligenci a že hluboká moudrost instinktu nekoření ve vlastní rozumové úvaze. „Voluntatis est eligere, non autem appetitus sensitivi, qui solus est in brutis animalibus.“ (S. Th. I. II. q. 13. a. 2.) „Quaedam sunt, quae non agunt ex libero arbitrio, sed quasi ab aliis acta et mota, sicut sagitta a sagittante movetur ad finem. Quaedam vero agunt quodam arbitrio, sed non libero, sicut animalia irrationalia; ovis enim fugit lupum ex quodam judicio, quo existimat eum sibi noxium; sed hoc judicium non est liberum, sed a natura inditum.“ (S. Th. I. q. 59. a. 3.)

Užití prostředku sebe jednoduššího k dosažení cíle bez předchozí časté zkušenosti nebo nutného určení vlohami vrozenými, vymyká se z mohutností instinktivních, jak už svrchu zmíněno. Opice se ráda shřívá u ohně, který zůstavili v lese lidé. Aby však sama v uhasínající plamen vhodila něco suchého dříví, nikdy jí nenapadlo, dokud jinde to neuzřela. — Kráva, jak tvrdí Linné, žere 276 bylin a 218, které jsou jí škodlivy, se nedotkne. Polní myš vykusuje nasbíranému zrní zárodky, aby v zimě nevyklíčilo. Mravkolev v suchých, písčitých místech si dělá trychtýřovité otvory a sám se usadí na dně maje kusadla pouze volná. Těmi chápe hmyz, který po sypkém písku se sesune, což usnadňuje sám mravkolev, chrle množství zrnek pískových na svoji kořist, kterou pak vyssaje. Na vysvětlenou těchto a ohromné řady jiných úkazů z říše živočišné denní zkušeností dostatek známých není třeba sahati k rozumnosti zvířat. Zcela dobré vysvětlení podává vrozený smyslový pud potravní, pohlavní atd., kterým jedinec od přirozenosti vyzbrojen jsa bez vyučování a praxe umí totéž, co staří jeho předkové. Z těchto vrozených pudů vysvětlujeme na př., že pták v kleci jeví nepokoj v době stěhování, že slepice hrabe i ve hromadě zrní, že pták nosí na hnízdo, i když má hotové v kleci.

Zajímavý pokus učinil E. Wasmann, aby zkoumal intelligenci mravenců [1]): Naplnil sklíčko hodinek vodou a doprostřed vody jako na ostrůvku umístil ve skořepince několik kokonů mravenčích. Položil pak vše do původního mraveniska. Mravenci postřehli hned příslušníky svého státu na ostrůvku a po několika marných pokusech odhodlali se k odvážnému činu. Hbitě jali se nanášeti do vody kousky hlíny, dřeva, mrtvoly mravenčí a jiné drobnůstky a brzy měli cestu přes vodu a odnášeli kokony zachráněné na souš. Na první pohled zdá se, že poznali nebezpečí, které hrozilo mravenčím plodům, že poznali i prostředek, kterak je zachrániti. Proto učinil k vůli kontrole Wasmann nový pokus. Dal na vodu tutéž misku naplněnou vodou, ale bez kokonů. A mravenci — počínali si stejně jako prve. Ne snad, že by si byli vědomi účelu, nýbrž jednoduše, aby odstranili vlhkost, která vrozenému pudu byla nepříjemná.

Zde bylo a jest mnoho hřešeno ve vědeckých a zvláště pseudo-vědeckých dílech, že se zapomíná na tuto stránku instinktu zvířecího (neznalost cíle) a buď bezděčně, buď úmyslně myšlenkové pochody umu lidského se přenášejí na živočichy a vynáší se důmysl zvířecí nad lidský. Bezuzdná kritika a psychologie nezná tu mezí. Klidná úvaha však dojde výsledků jiných.

Nechceme tím nikterak, i když mluvíme o jakési nutnosti a mechaničnosti instinktu, popírati, jak už řečeno, že by nebyl do jisté míry změnitelný a zdonalitelný. Instinkt dává každému druhu specifickou

[1]) E. Wasmann: Vergleichende Studien über das Seelenleben d. A. 85.

svéráznost, ve které může dostihnouti znamenité dokonalosti, pokud jest toho potřebí k zachování sebe a druhu. Zde jest rozdíl člověka a zvířete, rozumu a instinktu nejmarkantnější.

U člověka má instinkt úlohu zcela podružnou, hlavně v prvních dobách života. Nejsouc však organismem fysickým, neřídí se člověčenstvo ve svém vývoji a pokroku zákony fysickými. Vloží-li se sémě do země, klíčí, roste, vydává květ i plod. Poněvadž však každý rostlinný organismus jest dle individualní a specifické povahy ve svém semeni praeformován, bere se vzrůst i rozvoj jeho jedním směrem. Rovněž zvířeti jest obor jeho animalního života zcela přesně vyměřen a vymezen. Může-li člověk na nekonečném oceanu pravdy z každého bodu, na němž právě stojí, všemi možnými směry lodičku svého rozumu k duchovému obzoru říditi, jest zvířeti jen jeden směr vykázán a ani tímto nemůže daleko postupovati, nýbrž dochází určitých mezí, kterých nemůže překročiti. Směr i cíl jeho života je určen fysickým zákonem vegetativního a animalního života zvířecího. Známe-li život kteréhokoliv zvířete, známe život veškerého druhu v minulosti, přítomnosti, budoucnosti. Život jedince je věčné idem stejně jako život druhu. Výše zdokonalitelnosti vlivem poměrů místních, klimatických, působením člověka je celkem nepatrná. Mezi lidstvem a zvířectvem zeje tu bezedná propast, nový to doklad pro podstatný rozdíl člověka a zvířete.

Francouz Montaigne namítá, že nezřídka větší bývá rozdíl mezi člověkem a člověkem, než mezi člověkem a zvířetem. Anhropologie transformistická chopila se tohoto výroku a opakuje ho až do omrzení Bere fossilního člověka prvních dob čtvrthorních, jak si ho představuje, nebo nyní žijícího divocha na nejnižším stupni a přirovnává ho ke zvířatům, jež se zdají nejintelligentnějšími a z toho dogmaticky usuzuje, že je větší rozdíl mezi geniálním člověkem a divochem macešsky odbytým, nežli mezi divochem a gorillou. Zapomíná však úplně, že i onen ubohý divoch jest vzdělání a pokroku schopen (jak svědčí Darvin o obyvatelích Ohnivé země), (Ch. Darvin: Abstammung des Menschen I. 28.), kdežto důvtipná gorilla nepovznese se nikdy nad tradice svých předků stále stejné.

Kolossální jest pokrok lidstva ve vědě a umění. Duch lidský nepřestává na poznání fysických jevů; puzen jsa touhou po pravdě vystihuje vnitřní souvislost a závislost věcí, poznává síly, kterými se v činnostech udržují, zákony, kterými se řídí. Poznání věcí z jejich příčin nazývá se vědou. A ještě spěje výše. Hledá poslední důvod, na němž tyto zákony fysické svou bytností závisí, mimo hmotu v nadsvětové, intelligentní bytosti, zalétá ve věčně krásné sady filosofického a theologického bádání. A byť duch lidský zabloudil na stezce k výšinám věčné pravdy, jak svědčí nejrozmanitější soustavy starých národů pohanských i pohanstva moderního, byť subjektivismu otevíral brány, nebo pantheismu a pessimismu, ano i v materialismu marně hledal svého ukojení, všechny ty soustavy svědčí, jak důmyslným dovede býti lidský duch i když v bludišti myšlení se ocitá. Dějiny jsou svědkem olbřímí síly ducha lidského. — Zove-li kdo středověk temným, nepoznal jistě nebetyčného velechrámu filosofie scholastické, zbudovaného na velebných sloupech ideí křesťanských v době, kdy ostatní vědy dosud dlely v plénkách. Pozdější doba odvrátila se od spekulativního směru a stala se více praktickou. Obrovská je práce, kterou vykonala věda v oboru fysiky, chemie, mathematiky, astronomie, když se odhrnula duchu lidskému clona dosud halící nevídané taje.

Člověk, jsa těsně pojen v životě duševním na vnější svět, je puzen přirozeností, aby ideje, které si utvořil, ideje dobra, pravdy, krásna, celý

obsah své bytosti stělesnil smyslovým způsobem. Člověk pěstil umění. Od nejprimitivnějších znázornění svého nitra vidíme, kterak dospěl k formám nejušlechtilejším, k vyjádření motivů nejmocnějších, spojení člověka s božstvem, v umění stavitelském, sochařském, malířském, hudebním, dramatickém. Nesmrtelny zůstanou památky klassicismu všech národů. Když pak křesťanství štípilo nové ideje, dalo směr novým drahám v umění. Středověk má svoje dómy, které dosud v nás obdiv budí. Novověk se může vykázati díly nesmrtelnými ve všech oborech. Nezničitelna zůstanou v listech dějinných jména Mikel-Angela, Rafaela, Leonarda, Palaestriny, Orlanda, Danteho, Calderona, Tassa. Ve Shakespearovi vidíme, jaké hloubky obsáhnouti může lidský genius.

Parallela umu lidského, když uvažujeme jeho expansivnost a všestranný pokrok, s instinktivními činnostmi zvířat, je nejméně řečeno člověka nedůstojna, ve skutečnosti nemožna a nesprávna. (P. d.)

FR. T. (Pr.):

Loď čeká — — —

Loď čeká na břehu a vítr plachty zdouvá — —
Čas, bratři, k odplutí — hle, moře kyne nám;
tam — vzhůru oči k nebesům; čeká nás plavba dlouhá,
a mraky nad námi se ženou k dolinám.

„Do boje," volá Pán — svá hrdě neste čela,
kdo lkáš, tam za branou slož ňader všechnu tíž,
pod prapor víry té, jež vždycky v srdcích vřela,
se, bratři, přiviňme — a vzhůru nesme kříž!

Je západ zachmuřen a krajem tmou se blýská —
než, bratři, do boje — bdí Někdo nad námi,
loď naši povede Všemocný přes skaliska
kamkoliv poplujem dravými vlnami.

Svou krví za Krista — za lidských duší spásu
zem kropme vypráhlou, ať zlatý vyrůstá klas,
kde koukol rozbujel — tam pozvedněme hlasu,
z těch potu krůpějí nám růže zkvetou zas!

Kde nevděk najdeme, tam rozsívejme lásku,
za výsměch, pohanu svou nastavme my skráň,
za duši tonoucí svůj život dejme v sázku,
kdo v líc nás udeří, my modleme se zaň.

Nač dřímat nad hrobem pohřbených ideálů —?
kdo v tužbách mlhavým za štěstím v let se dal,
kdo jen se krčil, chvěl — kdo hledal lichou chválu,
ten nebyl hrdinou, kdo ran se vyhýbal;

— — až srdce zedrané a bolem uondáno —
ty, bratře, poklesneš pod žalů horami,
ó, dotrp — nad tebou pak bílé vzejde ráno,
a v ráj tě uvede, Jenž dlí tam nad námi.

JOSEF FOLTYNOVSKÝ (OI.):

Ze severosemitské epigrafie.

(Pokračování.)

Brzy po tomto důležitém objevu (r. 1872) přinesla „Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft" zprávu hallenského professora Schlottmanna, že opět přineseny byly z Moabska do Jerusalema hliněné památky s nápisy. Zprávu i s otisky prý dostal Schlottmann od svého žáka Wesera, jenž předměty ty nalezl u obchodníka se starožitnostmi Šapiry. Písmena však divně byla psána, jednotlivé skupiny písmen nedávaly smyslu a k tomu ještě takové množství starožitností v kraji, kterým již tolik cestovatelů prošlo! Proto mnozí památky ty za pravé uznati váhali. Na druhé straně však zdály se závažné i důkazy svědčící o jejich pravosti: Weser totiž sám cestoval do Moabska, by prozkoumal naleziště, a kopaje zde, nalezl opět podobné hliněné předměty. Také nemožným se zdálo, by muž, jenž neznal ani základů semitských řečí, dovedl padělati semitské nápisy. Když kromě toho Weser ujišťoval, že takové předměty hliněné nehotoví se v celé Palestině, zastával Schlottmann horlivě pravost jejich, a památky koupeny od Šapiry pro berlínské museum.

Než r. 1874 ozřejmil celou událost Cl.-Ganneau. Měl ve své službě Araba Selîma el Ḳâri, kterého byl poslal před několika lety do Moabska, by mu opatřil otisk Mêša'ova nápisu. Chytrý Arab vida, jak draze se platí staré památky, umínil si, shotoviti podobné starožitnosti. Pomocí jakéhos jerusalemského hrnčíře provedl svou myšlenku, popsal předměty písmeny, jak je viděl na otisku nápisu Mêša'ova, a prodal je Šapirovi. Jeho vzal též Weser za průvodčího do Moabska a byl zde od něho a od navedených Beduinův oklamán. Ještě nějakou dobu vedl se spor o pravost oněch památek, ale konečně uznány ode všech za padělané.

Po několika letech učiněn však pravý objev hebrejského nápisu na stěně kanálu Siloanského. Nápis pochází dle Jes. 22[11] asi z doby krále Ḥiskijje. Kromě toho i na jiných místech nalezeny důležité nápisy, na př. v Byblu, na Cypru, v Ma'ṣûbu a na severozáp. pobřeží africkém. Pak přibyla rakev Tebnetha, otce Ešmun'azarova, a hojné aramejské nápisy v sev Arabii.

Roku 1888 utvořilo se v Berlíně „Orient-Komité", jež vytklo si za účel pátrati na Východě po starožitných památkách. I vyslalo téhož roku výpravu na Východ, která objevila u Zenǧîrlî[1]) důležitý nápis Panammû-ův a po dvou letech nápis Hadadův. Roku 1891 nalezen tam opět stavební nápis Bar-Rekûbův.

V jiných končinách syrských učinili jiní cestovatelé též objevy, ale ty podřízeného jsou významu. Roku 1870 navštívil A. D. Mordtmann Palmyru, kdež nalezl přes 90 kratších nápisů. Po něm podnikl roku 1879 Ed. Sachau cestu do Syrie, Mesopotamie a Palmyry a objevil též několik nápisů syrských. O 3 léta později zavítal do Palmyry ruský kníže Abamelek-Lazarev, jemuž podařilo se najíti řecko-palmyrskou bilinguis, jejíž aramejský text sám čítal 160 řádků. Byla to celní a poplatková sazba napsána proto, by nebylo sporů mezi karavanami a celníky.

Objevené památky největší budí zájem u Francouzův, u nichž četní učenci věnují se studiu epigrafickému. Zejména jmenovati sluší Fil. Bergra, J. Derenbourga, J. Halévy-ho a De Vogüé. I Němci a Rusové pilně zabývají se studiem nápisů; v Německu zvláště zmínky zasluhuje Th. Nöldeke a Jul.

[1]) malá vesnice kurdská na úpatí severního Amana.

Euting. V Rakousku činným jest v oboru tomto hlavně vídeňský professor D. J. Müller. Látky ke studiu jest zajisté již dosti hojně. Přece však mnoho ještě památek ukrývají pahorky syrské, jež čekají při důkladnějším prozkoumání tamní půdy šťastných objevitelů!

Objevené starožitnosti chovají se valnou většinou v museích. Mnoho nápisů severosemitských uloženo v Louvru v Paříži, hojně chová jich též British-Museum londýnské a Nové Museum berlínské.

Uchovávají pak se památky ty pečlivě proto, že veliké jsou důležitosti jak pro historii a vědy příbuzné, tak i pro Písmo sv, zejména pro Zákon Starý. Poznáváme z nich mnohé názory náboženské, dějepisné, zeměpisné a společenské, jež značně přispívají k hlubšímu poznání Písma sv. a jež jsou cenným doplňkem k jeho zprávám. Nevypravuje Písmo sv. podrobných dějin národa vyvoleného, tím méně dějin všeobecných; neboť to účelem Písma sv. není. Účel jeho jest čiře náboženský: Písmo sv. ukazuje, jakým způsobem Bůh připravoval a vedl lidstvo ke spáse. Proto podává jen nástin postupu myšlenky messiánské, obírá se pouze událostmi značícími vznik, pokrok, ztrnutí, rozvrat neb úpadek života náboženského. [1]) O národech pak okolních zmiňuje se potud, pokud jsou ve styku s národem vyvoleným a pokud toho vyžaduje jeho náboženský účel. K tomuto tedy vypravování jsou nápisy semitské cenným doplňkem. Vzniklyť na půdě, již obývali Israelovci, nebo v nejbližším jich sousedství, a pořízeny jsou od národů s Israelovci spřízněných anebo s nimi sousedících. Z nich dovídáme se často, co má národ israelský se svými sousedy společného a co různého. A tu pozorujíce, kterak víra v jediného Boha zvrhla se u národův ostatních v mnohobožství a jen neporušeně se zachovala u malého národa israelského, znamenáme to, čím maličký národ ten nad ostatní vyniká, pozorujeme zde ruku Boží a uznáváme, že vzniklo Písmo sv. bezprostředním působením Boha živého. [2])

V nápisech severosemitských setkáváme se též často se zprávami, jež čteme i v Písmě sv. Odtud zase důležitá stránka jejich, že jsou totiž výmluvnými svědky pravdivosti Písma sv. i pro ty, kteří bezprostředního působení Boha na svaté spisovatele neuznávají. A když-tě pravdivým se osvědčuje Písmo sv. ve zprávách historických, nelze tu plným právem souditi, že i zprávy jiné, líčící bezprostřední zasahování Boží, čirou jsou pravdou?

Vedle toho mají nápisy význam i po stránce jazykové. Starý Zákon psán jest většinou hebrejsky a aramejsky. Nápisy pak severosemitské psány jsou aramejštinou nebo řečí příbuznou. I vyskytují se v nich mnohá slova, ano i celá rčení biblická, jež často jsou v Písmě sv. nejasná, poněvadž pouze jednou nebo zřídka se vyskytují. Srovnávajíce nyní obojí slova nebo rčení, snáze najdeme pravý jejich význam.

Konečně cenné jsou severosemitské nápisy i svým stářím. Pocházejí většinou z dob před Kristem Pánem, osvětlují nám aspoň poněkud ony doby národů zašlých, o nichž písemných památek zachovalo se jen málo.

Abychom aspoň poněkud poznali význam nápisů severosemitských, vizme některé ukázky. (P. d.)

---

[1]) Viz Dr. Al. Musil, Jak se uchovalo podání o nejstarších osudech člověčenstva? Univ. extense. »Hlas« denník roč. 56., č. 185.

[2]) Srv. Dr. Al. Musil, Církev a bible. Univ. extense. »Hlas« denník roč. 56., č. 207.

E. MASÁK (Br.):

Ve zlaté stopě . . .

Svá okna v západ nyní otevřem
a v čistém vzduchu lehce průhledném
se v dáli modře hory vyrýsují,
kam mraky jdou a ptáci dlouze plují.

Ve zlaté stopě tichých jejich drah,
již jemným smutkem v snění večer táh',
má Radost letním sluncem rozhořelá
za obzor snů a světel odletěla.

Tajemstvím sešeřených lesem cest
se dají horké zraky snadno vést,
a bledým světlem k touze zanícené
je hudba stínů ve svůj úkryt vžene.

O žluté lány budou nad tmou zrát,
rty svadlých úsměvů a krutých zrad.
Jen naše duše nocí čistá vzplane
vzpomínkou touhy v slunci vykoupané . . .

ANTONÍN KORDÍK (Č. B.):

Vzniklo náboženství způsobem přirozeným?

(Pokračování.)

II. Fetišismus není původní forma náboženská.

Význam slova fetiš zůstal od počátku neurčen a různí spisovatelé tak jej rozšířili, že naznačuje se slovem fetiš skoro každé symbolické a obrazné představování náboženských předmětův. U národů majících své dějiny, nalezáme, že vše, co spadá v kategorii fetišismu, má své psychologické nebo historické antecedence; důvody, proč na př. byla uctívána hůl, jsou přečetné. Kámen na př. značí brzy opuštěnou svatyni, staré místo soudní, bojiště, hrob krále nebo místo vraždy, brzy měl chrániti posvátné hranice kmenův a rodin. Byly kameny, jež spadly s nebe.

Musíme souditi, že nebylo tomu jinak u národů, jichž náboženský vývoj jest nám nepřístupný. Avšak tu pravíme a tvrdíme, že není náboženství, jež zcela a vůbec pozůstává z fetišismu. Vše mluví proto, že představuje fetišismus parasitický vývoj, jenž jest pochopitelný jen s jistými antecedencemi, avšak zcela nesrozumitelný, chceme-li jej vysvětliti jako původní impuls duše lidské. Z psychologického stanoviska jest větší obtíž v tom, jak máme spojiti v mnohých případech vznešené náboženské názory těchto přírodních národů s drsnou formou fetišismu, jenž přirozeně nemůže býti popírán? Spojení fetišismu s lepšími náboženskými názory má vůbec svoji obtíž; ani Müller,

zdá se, že nepodává nejlepšího vysvětlení v této příčině. Jisté užití smyslových předmětů při úctě boha jest člověku potřebou; to však nepotřebuje žádné omluvy, nýbrž prýští z podstaty přirozenosti lidské, jež jako rozumný, smyslový tvor duchovně smyslový kult žádá. Vlastní služba fetišismu, uctívání dřeva a kamene vůči lepšímu poznání má svůj důvod ve zkaženosti lidského srdce, jemuž zalibují se více a lépe tito materielní bozi, nežli nadsmyslný Pán, Tvůrce a Odplatitel. Má zálibu člověk v tomto hrubém stavu nějakého sobě blíže stojícího, poddajnějšího a vášním ne nepřátelského boha sobě nakloniti a příznivým učiniti. Ve fetišismu shledáváme stejnou okolnost jako u polytheistů Římanův a Řeků, ba i u samých Israelitů k modloslužbě náchylných. Vášně hledaly bohy podřízené, mravně méně přísné a jejich pověrečný kult, ač nemohl se popírati i lepší názor pravého Boha.

Ve fetišismu (od času De Brosses † 1774) hlásán bývá od mnohých původ a praforma náboženství. Výraz fetiš (z portugalského feitiço = zhotovené, factitius), užíván v řeči stal se označením nejen fetišských těl, nýbrž i k tomu myšlených fetišských duchů. Fetiš jest věc přírodní, jež formou a svými vlastnostmi vzbudila podiv přírodního člověka, fetiš jest i umělecký výtvor. Duch fetišský, jenž v nějakém těle ztělesněn, ať již volbou, ať přísahou nebo posvěcením, jest buď přírodní síla nebo duch zemřelých. K této myšlence pojí se názor, že duše po odloučení od těla nabývá zvláštní magické síly. Vychází tedy fetišismus z víry v oduševnění přírody a v nezaniknutelnost lidské duše. Při tomto základním nazírání jest náboženství zřídka monistické, častěji polydaimonické: duchové fetišismu platí řídčeji za působení světové duše.

Pračlověk myslil, že postačí zákonu příčinnosti, přijal-li něco libovolného jako příčinu. Jeho volba padla při tom na předměty ozdoby, jež nosil, právě tak jako na lesklé a pozoruhodné předměty, jež hodily se za druh ozdoby. Tím způsobem přírodní kameny i umělecké sochy, mušle, perly, domky hlemýžďův, magnet, kosti, lebky, vše, co nabízelo se člověku v jeho nejbližším okolí, to zdálo se mu jako výrobek a nositel bytosti, jež může způsobiti štěstí nebo neštěstí; v této kouzelné a čarovné bytosti vidí svůj fetiš, vidí a obává se v ní svého boha. Dožil-li se přírodní člověk nějakého štěstí, pokud nosil tu neb onu ozdobu, stupňovala se náklonnost, aby věc tu si zbožnil. Člověk tázal se po příčinnosti, a tak staly se tyto ozdoby prvními nositeli této příčinnosti, prvními nositeli božské síly, staly se prvními svatyněmi pravěku.

Amulet, talisman, ochranné prostředky, znamení a záruka nadpřirozené síly jsou prý prvními příčinami náboženství a zároveň praformou božství, jako prý je tomu dodnes u přírodních národů. Shánění se po příčinách a neznalost příčin skutečných vedly k fetišismu. Když rozšířil se obor zkušenosti, rozšířil se také obor fetišů: řeky, hory, jezera, mraky, stromy, zvířata, měsíc a hvězdy staly se fetišem, samo nebe pak bylo nejvyšší zřejmý fetiš. Časem však počal člověk poznávati neviditelné síly, a tím způsobem počal též vyvíjeti víru v duchy: konečně mnohonásobným vývojem obou proudů fetišismu a spiritualismu povstala monotheistická víra, člověk přijal jednoho nevyššího boha nebes. (Schultze, Peschel.)

Umělé a násilné jest pojetí, že zbožnil člověk v plném nerozumu nejprve tělesný život za fetiše a potom vedle těchto duchovní hierarchii vymyslil, aby konečně obě spojil. Fetišismus pozůstává v pověrčivé důvěře v amulety a talismany, nebo v pověrčivém užívání věcí, jež nemohou žádným způsobem míti za následek žádané působení. Jest přirozeně potřebí důvodu, abychom vysvětlili si podobné znásilnění rozumu a zkušenosti. Důvod tento hledati můžeme v žádosti, aby člověk stal se účasten jisté ochranné a pomocné síly,

a to způsobem nejsnazším a nejvhodnějším, bez vlastního mravního a duševního zdokonalení. Touha tato zaslepuje a jest zcela způsobná činiti závěry proti všem zkušenostem, skutečnostem a důvodům, jak svědčí dostatečně zkušenost. Pro pračlověka, jenž dosud tyranií nebyl zbaven svobody duševní, jenž dosud nebyl vázán nátlakem společenské nerovnosti a nepřekročitelných hranic na úzký obor přirozeného a svobodného rozvinutí, bylo by nemyslitelno přijetí okras a nejbližších předmětů jako příčinných a osudných mocí.

K tomu jest již zapotřebí jakési vysílení a odvyknutí vlastnímu úsudku, upoutání na tradice, rozdíly stavu a jmění, tyto všechny předchází vší samočinnosti vlastního myšlení a chtění. Vázanost na tradice jest u tak zv. přírodních národů mnohem silnější než u národů kulturních. Pravěk lidstva, jenž dosud nemohl ztratiti instinktivní důvěru v sílu vlastního pozorování, souzení, chtění a snažení, jenž ještě žádným podaným názorem a předpisem závislým se necítil, byl k tomu neschopný, aby ihned, všeobecně a bez výminky dospěl na taková scestí myšlení a snažení, k tak nízké formě fetišismu. Lidstvo musilo dříve klesnouti v poddanost vnější a vnitřní vázanosti, nežli možný byl fetišismus.

Fetišismus jest první forma náboženské zvrhlosti, k níž vedlo porušení Božského. Nejpůvodnější a nevyhnutelná myšlenka jest, že duchovní bytost jest dokonalostí, že člověk má převahu nad neživotnou a nesvobodnou přírodou. Z této myšlenky nutně vyplývá, že moc a příčina svět ovládající nemůže býti taková jako úskalí země a vody moře, nýbrž že musí býti tokovou jako sebe sama určující člověk, jenž nad přírodou stojí. Přijetí libovolných duchů nemůže býti původní myšlenkou, nýbrž může jen vzniknout z rozkladu a ze znetvoření pojmu vyšší bytosti osobní, jež má větší moudrost a mocnější vůli. Víc a více byla osobnost této svět ovládající moci odlučována od představy své vnitřní duševní nadvlády, avšak zbývala tu jestě idea moci vnější, jež jeví se v nevázané a bezohledné libovůli. Tím idea osobnosti znetvořena byla v nespočetné libovůle, člověk čím dále tím více jednotlivou příčinu světa představoval si s méně jasnou určitostí.

Idea libovolné moci odpovídá zcela společenskému stavu přírodních národů, kteří vzdychají pod jařmem libovůle svých náčelníkův a králův, ne však ve svobodném pravěku, jenž předcházel přirozeně periodě poddanství. Jako nemůže býti původním společenský poměr libovládců a nesvobodných otroků, právě tak nemůže býti původním duchový svět libovolných bytostí.

Z ocenění fetišismu jeví se, že jsou rozhodného významu též v nejnižších názorech náboženských nejvyšší kategorie skutečnosti či nejvyšší náhledy filosofického myšlení, byť ne v reflexivním způsobu. Jsou více následkem nezřízené, jednostranné, povrchní, proto také pochybené činnosti duševní. Člověk obrací nejvyšší zákony myšlení na material zkušenosti: avšak při tom nabývají převahy zhoubné vlivy předsudku, povrchnosti, chybných představ, jazykových forem a výrazů, bázně a vlastního prospěchu. To byly okolnosti prvního člověka, pokud nepovstala větší těla společenská se svými příkrými rozdíly, protivami a poměry podřízenosti.

Historické odůvodnění naturalistického vzniku náboženského vědomí z fetišismu postrádá všech základů; aby tyto mezery nahradili, předpokládají mnozí psychologickou nutnost v duši přírodního člověka. Původ fetišismu jest process, jež sám sebou rozumí se v řadě představ divochů.

a) Nejprve jest představa nějakého řídkého a tím obzvláště cenného předmětu, na př. nějaká velmi krásná mušle, lesklý kámen, jenž náhodou byl nalezen.

b) Potom přichází anthropopatické představování tohoto předmětu, jako živého, cítícího a vůlí obdařeného.

c) Mezi tento předmět a jiné představy nastupuje potom „nexus causalis“, když na př. v den nálezu měl štěstí v boji nebo na lovu, a opakuje-li se tato souvislost později, připisuje divoch kamenu štěstí a přikládá mu zároveň nadpřirozenou moc.

d) Pro tuto příčinu nastupuje uznání předmětu jako mocného, jenž musí býti uctíván, aby člověku příznivým byl.

Avšak e contra vidíme v tomto vývoji tak málo psychologické nutnosti, že spíše nápadně vynikají zcela bezprostřední a nepochopitelné skoky.

Představovaná souvislost mezi kamenem a štěstím nebyla by člověka svedla, aby měl tento za původce štěstí a myslil si jej jako citem a vůlí obdařený, kdyby již v mysli nebyla bývala představa nějaké vyšší bytosti živoucí, jež může člověku způsobiti štěstí nebo neštěstí. Ani dítě, když k rozumu přichází, nemůže si jednoduchý kámen mysliti živoucím a cítícím. Teprve tehdy, když nabyla v duchu místa idea duchové bytosti, může kámen, jejž však všechny smysly za kámen uznati musí, býti považován za bydliště takové bytosti, a teprve na dalším stupni poblouznění, když toto vůbec možno jest, může býti s touto identifikován.

Právem poznamenává M. Müller, že ve všech těchto pokusech bylo vlastně přehlédnuto, oč se jedná, odkud totiž vzniká přívlastek „bůh“, jejž člověk přikládá subjektu kámen, mušle atd. On sám domnívá se, že může tento historicky stopovati v indické literatuře; také v tom musíme mu dáti za pravdu, že nemožno v této příčině spokojiti se studiem přítomných pokleslých národů. Dnešní stav Negrův a Indův atd. beze všeho podkladu bývá posuzován jako prastav lidstva, avšak dějepisně sledovatelný chod kultury a obzvážtě náboženství Ariů vede k zcela jiným resultátům. Tu není původně pozorovati žádné úcty fetišův a zlých duchů, teprve časem vývoje či spíše degenerace náboženského vědomí nastupují tyto karikatury „Božského“ vedle zoolatrie a idolotratrie nejnižších druhů. Nepočíná tedy každé náboženství fetišismem.

Lubockova „Scala“ zní: atheismus, totemismus, šamanismus, idololatrie, anthropomorfismus, Tvůrce. Jako Lubock atheismem, tak všichni positivisté (s nimi též i Schleiermacher, Paulsen a j.) nechávají všechna náboženství počínati fetišismem. (Schultze, der Fetišismus 1881.) Žádné náboženství není zcela bez fetišismu, žádné není ale zcela fetišismem. Obé jest založeno v srdci člověka; člověk jako bytost smyslná žádá symbol pro nadsmyslného ducha, žádá přítomnost Boží v jisté podobě; člověk jest příliš nakloněn zaměňovati Stvořitele tvorem. Proto Negrovi jest fetiš zároveň symbolem boha.

Ani animismus ve spojení s fetišismem neposkytuje vysvětlení původu, nýbrž úpadku náboženství. Čím více člověk vzdaluje se od idee absolutního Ducha, tím větší cítí potřebu, aby vyplnil si přírodu duchy a vymyslil si prostředek pro obcování s nimi. Avšak víru v duchy musí míti dříve, i když dle své vnitřní zkušenosti všude nalezá život, sílu, vědomí, vůli a účel. Jinak bylo by nevysvětlitelno, proč nectí člověk sobě rovného. Vždyť i víra divochů, kteří tvoří své bohy dle analogie lidského vědomí, jest víra v mocnou, neprozírnou, morální bytost, jež bdí nad mravy lidí, usuzujíc co dobré a zlé. Tato víra podstatně theistická manifestovala se ovšem jen v málo momentech náboženské exaltace, kteroužto víru nedostačí vysvětliti ani fetišismus, ani animismus. Fetišismus není prvotní forma náboženská, nýbrž je to stupeň náboženství, do kterého upadají národové, kteří stáli na lepším stupni náboženství. Nejstarší náboženství stálo vždy výše nežli budoucí.

Zakladatelé náboženství stáli vždy výše nežli jejich stoupenci. Duchovní elementy, jak učí dějiny, podrobeny jsou rychlejší změně. Monotheismus byl počátek, polytheismus zvrhlost. Člověk může z vlastní vůle kráčeti ku předu, může však i zpět . . . (P. d.)

* * * * *

COR CARNEUM.

Přemítám listy našeho „Musea" starších ročníkův, a jakoby mne zarážel chlad vanoucí z nich. Po spekulativní stránce můžeme býti snad spokojeni svým časopisem, avšak nikoli po kontemplativní. „Studnice vaše bujne klokotají, vrú stále vašej osvety pramene", tak nám píše Slovák Rodoľub („Mus." roč. XXXV). Tím však jest „Museum" jaksi jednostranné, neboť nitra bohoslovce dotýká se jen krátkými náladovými básněmi a řídkými, ba někde až vzácnými črtami. Vždyť přece mladé duše křídel nespálených, duše nesvíjející se onou děsnou všedností života dovedou obohatiti stránky tyto mnohými vzácnými ukázkami nitra.

Svět píše konfesse. Svět hulákající, svět pyšný. „Podnikám cosi, čeho příkladu nikdo neslyšel, a čehož provedení nenalezne napodobitelů. Chci sobě rovným člověka cele v pravdě přirozenosti ukázati, a tento člověk budu já". Tak psal Rousseau a tudy jde svět. A opak? Svatý Augustin vyznal: „Knihy mých vyznání chválí spravedlnost a dobrotu Boží za dobré a zlé, jež mně bylo údělem, a mají lidského ducha a cit k němu vésti". Tedy ne pýcha a sebeláska, ale pokora (a proto anonym nebo pseudonym), ne sentimentální přemrštěné, chvilkové výlevy citů, ale kus pravé zpovědi, ne chvála vlastní, ale prospěch bratra. Ne: „Hleďte a divte se!", ale: „Vezměte a poučte se! Takový byl jsem jeden z bratří vašich, tak hořké slzy jsem ronil, tolik pelyňku už zakusil, tudy jsem bloudil, a tato jiskra milosti Boží mne zapálila".

A zase: „Tyto jsou mé radosti, toto štěstí moje, touto cestou meditací a askese jsem utužil srdce, tyto schody jsem vytesal na srázné stezce vnitřního života". — A odejmu srdce kamenné z těla jejich a dám jim srdce masité. (Ezech. 11, 19.).

Svatou povinností naší jest hluboce rozjímati ve světle víry o kráse povolání, zrale uvažovati o ctnostech bohoslovce, vážně se připravovati na svaté kněžství a na — budoucnost.

Věřím, že každý bohoslovec má v tom ohledu ideály. Mrtvol mezi námi není — setlí samy. Ale v onom životě, v oné síle ideálův u jednotlivců jest mnoho stupňů. Jdou někteří takměř ruku v ruce s vědomím svého úřadu, jiným jaksi proud vědomí bývá přerušován (homines sunt). Vědí i tito, co konati, vždyť i jim znějí otcovské rady vůdcův, ale upřímné slovo bratra nesmírně vniká do srdce, působí, že srovnáváme a napodobíme.

Každý bojuje svůj boj o ucelení, krystalisaci světového názoru, jde cestou vlastní k obzorům svého přesvědčení. Neskrývej zbraní, jimiž jsi se probil k pevné posici, pod plášť sebevědomého egoismu, veď nás na cestu, kde rdí se stopy vítězných zápasů a dej nahlédnout ve chrám své duše zvlněné akkordy mocných bouří, šklebivých a zdrcujících, i výmluvným mlčením klidu a ticha a vítězství.

Je těžký úkol dát svou duši pod nožík pitevní zpytování a meditací a odvrhnout směle rakoviny pochyb, vzdoru, vzpoury; vočkovat mízu života jiného, vyššího. Je to úkol vděčný, záslužný.

Chceme o něm přemýšleti, uvažovati a — jednati! (Br)

* CÍRKEV VÝCHODNÍ *

G. N. (Innomostí):

O sporných otázkách mezi církví římskou a řecko-ruskou.

(Dokončení.)

III.

V předešlém článečku svém rozebrali jsme otázku, zda manželství dovršené je slavnými sliby zrušitelno či není. Než v řecké církvi nejen v této příčině popírají jeho nezrušitelnost, ale i v jiných. Úmyslně jsme pojednali o oné otázce zvláště, aby, majíc sama o sobě velikou důležitost, nebyla pro důležitější otázku druhou zanedbána.

O této druhé napsáno již mnoho, ale mnoho spíše proto, že psali mnozí, a že otázka je sama dosti rozsáhlá, než že by byla dosti důkladně rozebrána a vyšetřena.[1]) Dáme-li svým uvedením do otázky k tomu podnět, aby se tento nedostatek uklidil, dosáhli jsme svého účelu.

Aby nenedostávalo se manželství nějaké stálosti, toho žádá zákon přirozený, aspoň tam, kde stát se neujal péče o všechen výchov dětí (což je-li bez svolení rodičů neb aspoň se svolením dovoleno, nerozsuzujeme); a tam aspoň v případech a příhodách obyčejných, byť i neobyčejných (na př. když smlouvou jinak o výchov se postarají, nebo kde je nemožnost výchovu j. před jistou smrtí nebo nemožnost plození j. před smrtí ženy nebo pro stáří) mohlo se pochybovati se sv. Tomášem, (vykládajícím Os. 1), Tamburinim, Ballerinim-Palmierim; cf. Castelein, Le rigorisme p. 248 Ale jistě jakési stálosti i v těchto příhodách zákon boží (positivní) žádá. Jak veliké stálosti zákon přirozený vymáhá v obyčejných (kde totiž smlouvou

[1] Naší otázkou zvláště se zabývají: A. J. Binterim, Collectio dissertationum elegantiorum . . . Düsselsdorf 1807; Binterim, Über Ehe und Ehescheidung nach Gottes Wort u dem Geist der katholischen Kirche. 1819; H. G. D Berg, Dogmatisch-kirchenrechtliche Abhandlung über das Eheband. Münster 1829; Ad. Braun, Dissertatio utrum matrimonii vinculum in casu adulterii alterius coniungum iure divino an solo iure ecclesiastico sit insolubile; Car. Calvi, Ricerche sul divorzio fra christiani Pavia 1790; Al. Cigoi, Die Unauflöslichkeit der Ehe. Paderborn 1895; Ant. Frenzel, Num dogma catholicum sit matrimonii vinculum inter vivos coniuges nullo in casu solvi posse. Vratisl 1818; Nik. N. Glubokovskij, Razvod i ego poslědstviă po učeniu Christa Spasitelă (Cf. Bogosl. Věstnik 1895 No 9); A. Henne t, Du divorce 1785; J. Hug, De coniugii christiani vinculo indissolubili commentatio exegetica. Frib. 1816; F. A. Jäger, Untersuchung der Frage, ob die Ehescheidung etc. erlaubt sei Arnnstadt u. Rud. 1804; Martorelli, Errori correnti sul divorzio. Roma 1792; Jos. Motta, Diatriba de divortiorum iure Venet. 1727; Chapt de Rastignac, Accord de la revelation et de la raison contre le divorce. 1790; G. Riegler, Unauflöslichkeit des Ehebandes. Bamberg 1845; Dan. Chr Ries, Exegetische Beweise, daß im N. T. die Bandesauflösung giltiger Ehen allein für das Judenthum zugestanden . . . Mainz 1821; Schleyer, Üb. die neutestamentliche Lehre von d. Unauflöslichkeit der Ehe. Freib. 1844; H. Werkmeister, Neue Untersuchungen über die Ehescheidung vom Band 1806; Zagaroevskij, O razvodě po ruskomu pravu Charkov 1884. – Echos d' Orient. III, 5, etc. — Z jiných knih uvedeme jen: Arcudius, De concordia eccl. occ et or l, 7, c. 6—35; Bazarof, Die Ehe nach der Lehre und dem Ritus der orthodoxen russischen Kirche. Karlsruhe 1857 (Cf. Gagarin, Études de théol. III, p 479 ss.); Gisbert, Tradition ou histoire de l'Eglise sur le sacrement du mariage. Paris 1725; Gorčakov, O tajně supružestva Spb. 1880; Läščkevič, O brakě kak tainstvě v drevnej cerkvi Spb. 1883; J. Perrone, De matrimonio christiano. Leod. 1861; Roskovány, De matrimonio in ecclesia cath. Aug. Vindel. 1837; N. Glubokovskij, Razvod po preljubodějaniju Spb. 1895 (Otisk z »Hrist. Čtenie« r. 1895 č. 1, 2.)

nevymíněna jen krátká doba manželského obcování) positivně nesnadno vyměřiti; negativně lze říci, že i dětem třeba zabezpečiti výchov i manželových práv šetřiti, leč by sám práva druhého byl nešetřil. Z toho patrno, že ani vzájemným svolením (toho by se mohlo dosíci stálým naléháním) nelze manželství zrušiti, nespáchána-li křivda; a spáchána-li, také ne, není-li postaráno o výchov dětí nebo nebylo-li by další spolubytí manželů výchovu na újmu.

Jak by věc měla býti podle ideálu, toho doličuje pěkně K. Gutberlet (Heinrich Gutb., Dogm. X. S. 346): „Schon die beiden Grundtriebe, welche die Ehe zum Zielpunkte haben, sinnliche Liebe und Schamhaftigkeit verlangen eine unauflösliche Verbindung. Am wenigsten aber ist die höhere freundschaftliche Beziehung, welche die Gatten eingehen müssen, auch nur mit dem Gedanken an eine mögliche Trennung vereinbar.“ Podobně J. B Jaccoud, Elementa philos. Trib. 1887 n. 624. G. Bellarminus, De matrim. c. 4; Sanchez, De matr. l. 2. disp. 13. n. 4; Cathrein, Philos. mor.[2] n. 448; Costa-Rossetti, Synopsis phil. mor. th. 141; Syllabus prop. 67.

Jaké stálosti manželství žádá církev, o tom aspoň po sněmě tridentském není pochyby.

Než spor je mezi námi a nesjednocenými — a to nejvíce stran zrušení manželství, když manžel cizoložstvím proti právu druhého zhřešil — žádá-li takové neroztržitelnosti manželství, jaké církev katolická požaduje, sám zákon boží aneb aspoň jí požadovati církvi na vůli dává. Že by jí žádal sám zákon boží, to popírají nejen nynější Řekové, ale popírali to jistě též Pollentius (u sv. Augustina, De adult. coniug.); Chromatius (In Mt. tr. 10. n. 1) Lactantius (Instit. l. 6, c. 23); Tertullianus (C. Marcion l. 4, c. 34);[1]) Basilius (Ad Amphiloch. cn. 9, 48. Cf. Bingham, Origin. ecclesiast. l. 22. c. 5. § 1); a zdá se též Epiphanius, Haer. 59 (o něm Binterim, Die vorzügl. Denkwürdigkeiten VI, 1, S. 109—112); Chrysostomus, In Is. c. 3; In 1 Cor. 6 (hon. 19); Hilarius, In Mt. 5. n. 22 (libellus repudii); Gregorius Naz. Or. 31; Theodoretus, Haer. fabul. l. 5. c. 16, 25. (Tournely: „adeo clare et expresse nobis adversa(n)tur“); Alcimus Avitus, Ep ad Ansemundum n. 49; Concilium veneticum (za Lva I.) cn. 2;[2]) Concilium suessionense (744) c. 9;[3]) Joannes VIII. (873—882), Ep. 65 ad Ederetum archiep. (kde však někteří čtou — tuším správněji — místo quodsi ob aliud discesserit: quod si ob hoc d.) a j.

Mimo to popírali totéž b) i r. 1031. ještě na sněmě Bourgeském;[4])

[1]) Že někteří theologové proti Maldonatovi, Sixtu ze Sieny a j. upírali Tertullianovi tento smysl, položíme tu jasná slova jeho; dokazuje, že Kristus (Mt. 5, 21) neučil opaku toho, čemu Mojžiš učil, dí: Dico enim illum condicionaliter nunc fecisse divortii prohibitionem; si ideo quis dimittat uxorem, ut aliam ducat; qui dimiserit, inquit, uxorem et aliam duxerit, adulterium commisit; et qui a marito dimissam duxerit, aeque adulter est; ex eadem utique causa, qua non licet dimittere, ut alia ducatur; illicite enim dimissam pro indimissa ducens, adulter est. Manet enim matrimonium, quod non rite diremptum est. Manente matrimonio nubere, adulterium est. Ita si conditionaliter prohibuit dimittere uxorem, non in totum prohibuit . . . Jam hinc confirmatur ab eo Moyses, ex eodem titulo prohibens repudium, quo et Christus: si inventum fuerit in muliere negotium impudicum«. Tehdy non manet matrimonium, quia rite diremptum est.

[2]) »Eos quoque, qui relictis uxoribus suis sicut in evangelio dicitur excepta causa fornicationis sive adulterii probatio ne alias duxerint, statuimus a communione similiter arcendos ne per indulgentiam nostram praetermissa peccata alios ad licentiam erroris invitent.« (J. Cotelier, J. Perrone a j. uznávají sněm svým odpůrcem.)

[3]) »quia maritus mulierem suam non debet dimittere excepta causa fornicationis.«

[4]) Conc. biturícense cn. 16 (Mansi XIX 505): »ut illi qui uxores legitimas sine culpa fornicationis dimittunt, alias non accipiant illis viventibus, nec uxores viros, sed sibimet reconcilientur.«

r. 853 na sněmě římském (za Eug. II. a Lva IV.);[1]) dále Zachariáš (aspoň podle Gratiana l. 2, c. 32 q. 7);[2]) Concilium compendiense (a. 757) cn. 8; Capitularium Caroli Magni l. 5, c. 19.;[3]) Capitula Theodori cantuariensis c. 93. 116 („cuius uxor fornicatur, licet eam dimittere et alliam accipere"). 143.; Poenitentiale Theodori cantuariensis II, 12 § 19. 20; Poenit. romanum, tit. III de fornic. et incestu diversi gen. cp. 20; Concilium s. Patricii c. 26; Asterius (Amasenus podle Palmieriho, Perronee a j.; jiný podle Binterima), Hom. in ea verba: an liceat homini dimitt. ux.; Ambrosius (?), In 1 Cor. 7;[4]) Origenes, In Mt. t. 14 n. 23. 24.[5]) Ne tak jasnými slovy přidávají se k nim sněmy arelatense (Arles) I, cn. 10 (Petavius, In Epiphan. haer. 59); illiberritanum (Elvira) cn. 9 (Covarrubias, De matr. p. 2, c. 7. § 6. n. 23);[6]) Agathense (Agde) cn. 25. (Mansi VIII c. 329);[7]) Lev. I., Ep. 87 ad episcopos per Mauritaniam caesariensem constitutos;[8]) Hinkmar remešský, De divortio Lotharii et Tetbergae interrog. 21.[9])

I mimo cizoložství pokládají někteří roztržku manželství možnou; tak concilium vermeriense (752) cn. 5 (Decret. Grat. l. 2, c. 31, q. 1, cp. 6); Capitula Theodori cant. c. 31;[10]) Nicolaus I. (cf. conc. arausic. II. cn. 11).

Z pozdějších theologů, kteří podobně soudili, jmenujeme Ambr. Catharina (al. Politi), De matrim q. ult., Tomáše de Vio (Caietanus), In Mt. 19; J. de Launoy, Brauna, Henneta, Werkmeistera a Calviho.

Nezrušitelnosti manželství hájí z otců jistě dva: sv. Augustin (De adulterinis coniugiis libri 2), jen že uznává otázku nesnadnou a nerozhodnotou;[11])

[1]) Cp. 36 (Mansi XIV, 1010): »Nulli liceat excepta causa fornicationis adhibitam uxorem relinquere et deinde aliam copulare: alioquin transgressorem priori convenit sociari coniugio. Sin autem vir et uxor divertere pro sola religiosa inter se consentiant vita, nullatenus sine conscientia episcopi fiat, ut ab eo singulariter proviso constituantur loco. Nam uxore nolente aut altero et am pro tali re matrimonium non solvatur.«

[2]) Slova jeho jsou příliš obecna, názvy uxor a adulter příliš určity než bychom to se Sardagnou (t. 8. p. 417) mohli vykládati o zasnoubené.

[3]) Že bylo církví uznáváno, o tom svědčí na př Conc meldense a. 845 cn. 78 (Mansi XIV, 840).

[4]) »Disparem esse viri et mulieris conditionem: virum quidem posse uxore adultera dimissa ducere aliam id vero mulieri non licere.« Cf. Caietanus, In Mt 19. — Tím se boří důkaz sv. Augustina, De adult. coni. l. 2, c. 5. — Proč tu není rovnosti, toho důvod podává Pollentius u sv. Augustina, l. c. l. 1, c. 6; jiný naznačuje sv. Chrysostom v Sermo de libello repudii.

[5]) n. 23: ἤδη δὲ παρὰ γεγραμμένα καί τινες τῶν ἡγουμένων τῆς ἐκκλησίας ἐπέτρεψάν τινα, ὥς τε ζῶντος τοῦ ἀνδρος γαμεῖσθαι γυναῖκα, παρὰ τὸ γεγραμμένον μὲν ποιοῦντες ἐν ᾧ λέλεκται... οὐ μὴν πάντη ἀλόγως. εἰκὸς γὰρ τὴν συμπεριφορὰν ταύτην συγκρίσει χειρόνων ἐπιτρέπεσθαι παρὰ τὰ ἀπ' ἀρχῆς νενομοθετημένα καὶ γεγραμμένα; n. 24: jen to mu pochybno, zda i z jiných příčin dovolit se může roztržka manželství aby manžel nebyl otráven a p.; tu snad by nepochyboval o dovolení rozvodu a toro et mensa? A mluví o féž roztržce, o které Mojžíš.

[6]) Jen ženě zakazují se tu nové vdavky; byla snad o muži menší pochybnost?

[7]) »ut aut illicita aut aliena praesumant«; cf. Pertulian. l. c.

[8]) »Eos enim, qui vel secundas nuptias inierunt, vel v duarum se coniugio sociarunt nec apostolica nec legalis auctoritas sacerdotium obtinere permittit; et multo magis illum, si fuerit vestro indicio confutatus, qui scut ad nos relatum est, duarum simul est maritus uxorum (rozumí se, že ne jako ve St Z.!) vel illum, qui ab uxore dimissus (ne: quia ab u. d.) alteram duxisse perhibetur, privandum honore decernimus«.

[9]) Mnozí jsou, kteří nepřisuzují všem vypočítaným této domněnky; ale že spíše i jiným ji lze přisouditi, o tom nás poučí sama terminologie sněmu chalonského (Cabillonense II.) cn. 30: tu diremptio (solutio) matrimonii a duplicatio matrimonii jsou synonyma. »Unde nobis visum est ut coniugia servorum non dirimantur etiamsi diversos dominos habeant, sed in uno coniugio permanentes dominis suis serviant.« (Mansi XIV, 99).

[10]) Cui uxorem hostis abstulerit et non potest repetere eam, licet ei aliam accipere: melius est quam fornicari. Nam si postea redeat uxor, non debet recipere eam, si aliam habeat. Ipsa accipiat alterum virum, si unum ante habuit.«

[11]) »obscurum est«: De fide et operib. c. 19 n. 20; »difficillimam quaestionem ... non me pervenisse ad huius rei perfectionem sentio«. Retr. l. 2, c. 57.

sv. Jeronym (Ep. ad Oceanum 84 al. 30); In Mt. 19.[1]) — O jiných lze pochybovati; tak uvádí se Hermas, Past. l. 2. mand. 4.[2]) Než nikdo nepřisvědčí, že by manžel povinen byl ženu cizoložnici propustiti, sice že by sám byl cizoložníkem. Uvádí se Klement alex. (Strom. l. 2. fin.), jenž dí, že cizoložství je s manželstvím spojeno, když žije druhý z rozvedených. Ale rozvedenými rozumí aspoň později rozvedené bez práva: ‘οὐ μόνον δὲ ὁ ἀπολύσας αἴτιος γίνεται τύτου’; a před tím položil výrok Kristův s výjimkou (Mt. 19, 9). Ani Innocenc I. (Ep. ad Exuperium Dolos. c. 6.) nemluví dosti jasně; marně též dokládají se spisu Canones apostolici sv. Klementu římskému připisovaného; ani tam nic není o cizoložství. Dobře ukazují novější exegetové, že z pouhé povšechnosti podobných výroků j. Lk. 16, 18; Mk 10, 11. nelze ničeho dokázati.[3]) — Sv. Jan Zlatoústý mluví sice na začátku svého Sermo de libello repudii také tak povšechně, ale jen o ženě; a napomíná-li muže, aby toho byl pamětliv, chce jen připomněti, že muž nemůže dovoliti ženě, aby šla za jiného, a že hřeší, odhání-li ji bez příčiny.[4]) První sněm, který jistě zapověděl (dovolávaje se sv. Jeronyma) nové manželství, dokud žije druhý z manželů, bylo r. 791. concilium foroiulense.[5])

Sněm tridentský (Sessio 24. cn. 7) strany nezrušitelnosti manželství dokládá se nauky (doctrina) evangelické „Si quis dixerit, Ecclesiam errare, cum docuit et docet juxta evangelicam et apostolicam doctrinam propter adulterium alterius coniungum matrimonii vinculum non posse dissolvi A. S.“, kdež v podobné věci sněm milevský II. (vulg.) c. 17. dokládal se evangelické kázně (disciplina). Pro ten výběr slov soudili někteří proti Serpimu, M. A. de Dominis, J. de Launoy, že dle nauky sněmu úplná nezrušitelnost není jen církví ustanovena. Ale co kázeň evangelická a apoštolská zakazuje, nikdy se nedovolí; je to samým Bohem zakázáno; a tak by to slovo možná lépe svědčilo o zákonu božím než slovo doctrina. Nauka nemění se, nemění-li se principy, i když jejich applikace v tu neb onu dobu je jiná. Komu nestačí autorita sv. Jeronyma a Augustina proti auktoritě odpůrců, nebo kdo rád by Řekům usnadnil řesení sporné otázky, tomu nezbude než touto cestou se dáti; vykládal by pak kanon tridentský takto: písmem sv. neprohlašuje se cizoložství pro všechny časy právným důvodem rozvodu, nýbrž přední věc, které chtěl dosíci (primaria indentio) zákonodárce N. Z., byla nezrušitelnost a jen vedle toho, hledě k časům a příčinám (po výkladě některých exegetů in Mt 19, 9; Cf. J. Grimm, Die Einheit der Evangelien Regensb. 1868 S. 258. 316) roztrţku pro cizoložství dovolil; nezměnila tedy církev kázně evangelické tak, že by nebyla táž totožností formální (nauka je táž); a proto „se nemýlí, když učí, že podle nauky evangelické a apoštolské pro cizoložství toho neb onoho manžela manželství se neruší.“

Je-li ten výklad pravý neb aspoň možný (F. Palmieri, De poenit. 1879. p. 332, 2) a není-li, jak bude možná Řeky přesvědčiti, o tom, těšíme se, že nás poučí někdo jiný.

[1]) Braun se domnívá, že mluví o nedokázaném cizoložství; ale sv. Jer. neomezuje svých výroků!

[2]) Smysl jest: »mohou buď cizoložník buď cizoložnice pokání činiti, aby po jeho vykonání strana ode strany druhé opět přijata byla; proto se nemá svazkem nového manželství uvazovati«. Sušil (str. 195.

[3]) Podobně povšechně zakazuje se nový sňatek na př. v Capitularia Caroli M., Ludovici et Lotarii l., cn. 42 Též sv Basilij tak píše cn 77

[4]) Spíše i z toho místa lze opačného mínění jeho dokázati: netoužilyť zajisté jen samy ženy po nových vdavkách, že by jen jim bylo třeba vykládati »cos nového a nečekaného«: a sv. Jan Z. kárá jen ženy z toho, na mužích žádá tam jen, aby nevyhledávali vedle svých žen nevěstek.

[5]) Placuit, ut resoluto fornicationis causa coniugali vinculo, non liceat viro, quamdiu adultera vivit aliam uxorem ducere, licet sit adultera« etc. Patrně byla ještě tehdy o tom pochybnost; a jistě ukazuje nám toto ustanovení, že sněmy dovedly také jasně mluviti v naší otázce.

ROVY.

† František Pravda.

Tiše, jak žil, zhasl nejstarší z českých spisovatelů, tak spřízněný s družinou Sušilovou, jejíž heslo vedlo i zlaté jeho péro po neujeté dosud cestě. A dovedlo je k srdci lidu, z něhož vyrostl a jemuž věnoval svůj život. Nesl k nám, do žíznících již létem lích, trochu té záře červánkové z probouzejících se jiter, již obestřelo naše vzkříšení kol drahých hlav, něco z těch idealních snah a snů v budoucnost, v niž věřili a o niž pracovali. Dočkal se jí, jeden z nemnohých. A třebas snad sklamaly mnohé illuse, nemohl zajisté než těšiti se z tak netušeného rozkvětu, tím spíše, že sám k němu přispěl svou hřivnou. Jeho jméno nezvířilo hladinu veřejného života, leč že při nějakém tom jubileu vzpomněli na chvíli stařečka kdesi v ústraní sledujícího pokrok národa; ale žilo a žije v tisících duší, tak teple jaksi rozehřátých nad jeho prostou, ale zdravou vůní dýchající povídkou. Při jeho jméně vzpomínám vždy první své četby, takové prostinké povídky „František pometlář...“ Nevím, kolik knih jsem později četl s takovou radostí a rozkoší — dvakrát.

V povídkách pro lid jest hlavní význam Pravdův. Miloval ten lid, z něhož vyšel a mezi nímž žil, s nímž cítil a snažil se mu porozuměti. Mnohé jeho povídky jsou v tom ohledu studiemi, kde pokouší se vystihnouti realisticky prostředí venkova a pochopiti jeho duši, prostou a přímou, třebas leckdy utajenou v neúhledné skořápce. Nakreslil tak několik charakteristických, rázovitých povah našeho lidu s českého jihu. Ovšem že při tom rád silně idealisoval a všude dal vyniknouti mravoučné tendenci. Nejlepší jsou snad právě ty povídky, kde jest jí nejméně, kde odráží bezprostřední dojmy a s jakousi radostí kreslí své postavy, plné životnosti a bystrého pozorování, že zapomíná na vedlejší účely.

Svými prvními pracemi oživoval Pravda trudná, únavně šedivá léta padesátá. Mikovcův „Lumír“ měl v něm předního přispívatele a s nadšením vítal neúhledné svazečky jeho „Povídek z kraje“. Moderní doba ráda přechází jeho dílo. Nevyhovuje ovšem ve všem. Ale toho mu nikdo neupře: nalezl cestu k srdci lidu a uhodil na nový ton v povídce vesnické. Že snad Němcová, Světlá, Rais a j. došli dále, nesluší ještě zapomínati Pravdy. E. M. (Br.)

Za † P. Fr. Skalíkem.

V únoru bude tomu deset let, co katoličtí básníci čeští vydali ku poctě svého Nestora, nebožtíka Beneše Methoda Kuldy, almanah — vlastně anthologii svých básní. Jedenapadesát se jich tu shromáždilo pod jeden prapor, se společným heslem na rtech: „Pax“, jedenapadesát si jich podalo bratsky ruce ku společné „daleké pouti“ za ideálem katolické poesie, té poesie, jíž přísně katolický názor světový nevadí býti poesií opravdovou, silnou a plodnou. Podali si tu ruce dospělí, zralí mužové, kteří si již byli dobyli jistého místa na Parnasse českém, s mladými teprve, idealistickými adepty uměn, kteří se teprve chystali a vyzbrojovali k „cestě na Parnass“, podali si tu ruce bez ostychu laici i kněží, uposlechnuvše vyzvání:

Zpívejme, bratří, někdo nás slyší,
někdo nám dychtiv naslouchá,
divný to přítel nadhvězdných říší,
srdce nám slastně zabuchá!

Přátelé, vzhůru, k oltáře stupni,
klekněme sborem u stánku!
Slouží-li ďáblu démoni zpupní,
služme a pějme Beránku!

(S. Bouška.)

A dnes! Prohlédáme-li řadu zbylých, počítáme je, shledáme jen hrstku, a ti jsou rozprášeni na vše strany. Řádila tu smrt, urvavši právě ty nejlepší, svoji povinnou daň vyžádala si i nepřízeň života, přetrhavši napjaté struny, jinde položilo své rázné „veto“ i povolání, jinde snad i pohodlnost, někde odbočila cesta z vytknuté dráhy přímo ve stranu opáčnou a za jedním se zavřela dokonce brána šternberského blázince . . .

Smrt si jich vybrala několik! Za „rozmilým dědouškem“ Kuldou, Hulakovským, Medňanským, Potěhníkem, Vejchodským odebral se vzhůru, k stupni oltáře Nejvyššího, oltáře nebeského, P. Fr. Skalík. Snad mu byla smrt vykoupením, posledním dobrodiním na tomto světě, jenž po dlouhá léta pronásledoval jej nevyhojitelnou chorobou, která sžírala nejen jeho síly tělesné, nýbrž i jeho síly duševní, překážela mu ve vší práci, ač tolik chtěl vykonati, ač tolik myšlenek se rodilo každodenně v jeho hlavě, které by byl viděl tak rád uskutečněny a provedeny.

Pán pokynul, hodina poslední udeřila a duše jeho utrpením pozemským očištěna letěla ne však k dílu, ale aby požívala slastí věčného míru.

Popsati jeho curriculum vitae není obtížné. Zevnějších momentů tragických a tím i vzrušujících a upozorňujících u něho nenalezáme. V letech studentských hledati jich nechceme, v letech bohosloveckých asi také ne. Pak postačí nám k vylíčení obsahu jeho života jediné slovo: kněz — sluha Boží, v druhé periodě jeho života: kněz-deficient — a zase sluha Boží. V nitru jeho ovšem odehrály se pravděpodobně četné a bolestné tragedie, ale sem bylo dovoleno nahlédnouti jen několika intimním, spolucítícím přátelům. Možná, že literární pozůstalost, bude-li uveřejněna, i nám nepovolaným nadzvedne poněkud clonu. V pracích jeho, pokud byly vytištěny, nalezáme jen stopy nepatrné, z nichž bychom souditi mohli na processy a dějství v jeho dílně duševní.

Tím bychom přešli k jeho literární činnosti. Snahou naší jest zachytiti a nastíniti alespoň přibližný literární profil zesnulého. Není pochybnosti, a to si tvrditi troufáme, že je nám tu co činiti s opravdovým, ueúměrným talentem. Ovšem daleko jsem toho, abych tvrdil, že P. Skalík byl básnický genius, fenomen. To, co nám podal ve svých dvou sbírkách: „Sursum corda“ (1894) a „Bůh a svět“, jakož i v četných básních roztroušených po časopisech: „Vlast“, „Obzor“ (kdež debuttoval), „Náš Domov“ a j. je dosud mladé, ne docela vykvašené víno, jsou to květy, jež k plodům nedozrály a jež vichor strhl neoplodněné.

Posuzovati něčí básnické práce a nerespektovati náležitě jeho povahy, zdá se mi býti pochybeným. U P. Skalíka však při nejlepší vůli jeho osobní povahy při analysi charakteristiky básní jeho užíti nelze. Stopy spojitosti jsou tu, někde zřetelně vidíme, jak báseň spontanně vytryskla z hloubi srdce a stala se nerozlučnou jeho součástkou, ale takových básní je zde málo. Povahou Slovák, a to Slovák plnokrevný, se všemi světlými i stinnými stránkami svých rodákův — očekávali byste tedy ohnivost, horkokrevnost, jarost a dramatickou vervu i v jeho verších, ale marně. Vezměme třeba „Sursum corda“. Bujná, jásavá, ba přímo žhavá pestrost barev slováckého kraje jakoby nebyla na jeho fantasii a erudici básnickou vůbec působila. To však při vnímavé citlivosti P. Skalíkovy povahy, jež snadno každému dojmu — byť i ne zjevně — se poddávala a jej appercipovala, říci nemůžeme, proto jsme nuceni přijati domněnku, že z neznámého důvodu svévolně a vědomě živly živější potlačil. Celkový dojem první jeho knihy jest neurčitý, spíše ponurý a šedě zabarvený. Zářivých zákmitů je tu poměrně

málo. Básník snaží se zříti na svět kolem něho se valící vážně, ano přísně, snaží se proti své přirozenosti udusiti všechen zážeh mládí a veselí, byť i nevinného: odtud ta dissonance, ta neucelenost a kolísání, odtud ta didaktika cize a nezvykle působící. Místy padá nesvěčná maska, básník si zazpívá od plic, dá výraz štěstí, jaké ho ve vznešeném jeho úřadě potkalo a to jsou partie z celé knihy nejcennější, jež dovedou i ten přebytečný smutek a strnulost vyvážiti.

V druhé knize „Bůh a svět" jest Skalík úplně jiný. Poznává a nalezá sebe. Obsahově i formalně. V „Sursum corda" pokoušel se v různých formách, a k jeho chvále možno říci, ovládl všecky stejně dokonale. Neulpěl však na žádné z nich, neodpovídaly mu. Nyní v „Bůh a svět" poznává, že půda pod ním pevná, píše rythmem volným, nerymovaně. Často se stává, že podobné pokusy bývají mladým talentům zhoubným úskalím, ale Skalík projevuje pevnou ruku, virtuosní techniku. Verš i obsah jako slity, jeden bez druhého nemožné. I obsahově udála se valná změna. Po didaktice ani potuchy, práva svého si zjednala eruptivní síla epiky. Skalík se představuje jako rozhodný epik, epik velmi slibný. Škoda, že „Sursum corda" je mnohem známější než „Bůh a svět" a tudíž všeobecně ku charakteristice básnické individuality P. Skalíkovi braná, ne vždy k jeho prospěchu!

Mimo původní poesii zabýval se i překlady. Především žalmy, jež chtěl všechny přeložiti z hebrejského originálu. Dílo zůstalo torsem. Škoda! Dle ukázek v „Obzoru" byla by to pěkná, cenná práce. Jest pravda, nepřekládal doslovně ani rozměrem originálu, jak někde bylo poznamenáno, ale úsečnost jambu střídajícího se s daktylem v třístopých verších vyjímala se zvláštním kouzlem. I moderní jazyky některé asi znal. Nasvědčuje tomu nejen úřad vychovatele v hraběcí rodině Harrachův, nýbrž i převod předzpěvu „Zlaté legendy" H. W. Longfellova: Věž Štrassburského dómu.

V prose měl zesnulý péro velice šťastné. Jest litovati, že nepracoval na tomto poli více. My všichni, kteří jsme studovali na moravských a českých gymnasiích, mohli jsme se o jeho barvitém, plynném, a jak R. Stupavský praví, klassickém stylu přesvědčiti na jeho zpracování „Pověstí o sv. Grálu", které pojal Bartoš do své slovesnosti — důkaz ceny nevšední. Dle svědectví básníka Rud. Stupavského („Obzor" XXVIII., č. 1.) oplýval zesnulý svérázným, řízným vtipem. Napsal také humoristické a satyrické přednášky o hasičích, které P. Stupavský, jeho literární přítel, v majetku má a do tisku připraviti míní.

K vůli úplnosti zaznamenávám jeho záměr, uspořádati převod Marianského žaltáře sv. Bonaventury. Zda něco z toho uskutečnil, nevím. Ale že se svatými otci a jejich spisy se zabýval, dokazuje vzácná, s plamennou láskou k Nejsv. Svátosti psaná knížečka: „Jiskry Eucharistické"; měla „přispěti u nás aspoň poněkud ke vzrůstu a rozkvětu spásonosné úcty eucharistické, jsouc výronem úcty a zbožnosti a lásky k nejdražšímu pokladu našemu, k přesvaté Eucharistii". Rozšíření se jí dostalo hojného.

V některých ročnících bývalé „Hlídky literární" nalezáme též posudky od P. Skalíka. Ty se mu však nedařily. Nedovedl říci, že to a to je špatné nebo úplně pochybené atd., vyhledával jen dobré stránky. Bál se, že by tím někoho urazil, zarmoutil, a to činiti nechtěl. A zajisté sám také cítil, že ke kritice mu scházejí vlohy.

K jeho literární činnosti dlužno též čítati účastenství na různých literárních podnicích. Tak při almanachu „Pod jedním praporem" jest mezi redaktory a pořadateli [1]).

O jeho vlastenecké a drobné kulturní práci mezi vídeňskými Čechy šířeji mi mluviti nelze, neboť se mi nedostává informací. Snad někdy jindy.

[1]) Vzpomenouti též dlužno jeho prací v »Novém Životě«. (Pozn. red.).

Za to budiž mu ještě několik řádků věnováno jako bývalému členu a předsedovi naší „Literární Jednoty“. Pracoval v ní blahodárně a nadšeně hned od počátku, tím více teprve v II. roce, kdy zvolen byl do výboru. Činnost jeho tehdy byla po většině básnická, mnohé z veršů byly též v „Museu“ otištěny. Ku pamětnímu večeru našeho buditele, kan. Dr. M. Procházky (11. května 1890) napsal a přednesl nadšený proslov veršem. Pro správní rok 1890—91 zvolen Fr. Skalík za předsedu. Z pouhého přehledu činnosti „Literární Jednoty“ za ten rok dá se konkludovati na energickou a horečnou píli předsedovu. Jestli si naříkali dřívější předsedové, že themata, braná ku přednáškám v „Jednotě“ jsou více méně indifferentní a povšechná, nejdou do hloubky ani mnohdy do šířky, pak seznam prací r. 1890—91 ukazuje velký pokrok. Pestrost themat, specialisace, zvláštní přihlížení k literatuře české jsou jeho dobrými vlastnostmi. Skalík sám měl několik přednášek: „O literatuře vůbec, české pak moderní zvlášť“, „Lev XIII., papež básník“, „Úvaha o brněnském „Hlasu“ a „Čechu“ a různé referáty pod společným titulem: „Literární klepy“ (o bibli Doréově, o „Vlasti“, o „Dantovi“ atd.) Sám o těchto referátech poznamenal: „Jisto jest, že samostatná literární činnost členů nemůže býti jediným účelem „Jednoty“. K tomu nedostává se jednotlivým členům subjektivních podmínek: zběhlosti, dovednost, ba mnohdy i odvahy. Proto v roce budoucím bude činnost naší „Jednoty“ též referentská, sběratelská, fragmentární; návodem výboru budou si členové všímati ruchu v literatuře a životě českém, zvláště katolickém, — a krátké zprávy a výňatky a ukázky toho druhu budou se ve schůzích předčítati. Tím zvýší se účastenství členů v práci, schůze nabudou tím zajímavosti i praktického významu, a za obětavé práce a přičinění výboru jistě pak pokročí „Jednota“ o krok ku předu“. Přidává ještě několik praktických a velmi zajímavých rad pro předsedu. Za jeho předsedování „Jednota“ hodně byla vzpružena, z části reorganisována, stala se populárnější u svých členův a přinášela i jistý praktický užitek. Za to budiž zesnulému vřelý dík!

Zbývá mi promluviti o jeho působení na vinici Páně. Což mohu říci o něm jiného, než že byl knězem dobrým a hodným? A jakým požehnáním je pro osadu dobrý kněz, ví každý sám nejlépe. Miláček farníkův a miláček okolních spolubratří. A na P. Skalíka na druhé jeho štaci v Dobromělicích dosud rádi a často vzpomínají: veselý a zbožný P. František.

A tak záhy odešel! Tolik dobrého vykonati mohl a chtěl. V nejlepších letech se s námi rozloučil (nar. 22. ledna 1867 v Nové Vsi u Uh. Hradiště. Zesnul v Pánu ve svém rodišti 10. prosince 1904). Vyplnilo se mu to „Jedno“, po němž toužil:

Jedna je moudrost: sloužiti Pánu,
jedna je sláva: za Něho mřít,
jedna jest touha: rajskou zřít bránu,
jedno jest štěstí: Jej věčně mít!

L. Z. (Ol.)

Zpráva o schůzi a akademii bohoslovců československých na posv. Velehradě.

Dne 2. a 3. srpna 1904.

(Oslava stých narozenin Františka Sušila).

Podává BEDŘICH PÁTEK, t. č. jednatel „Růže Sušilovy“ v Brně.

(Pokračování).

Časně z rána dne 3. srpna po 4. hodině svoláváni jsme byli hlaholem zvonů a budíčkem k ranní pobožnosti. O 3/4 6. hod. byla slavná mše svatá, již sloužil olomoucký novosvěcenec vp. Jemelka za assistence svých kollegů vpp. Váně a Jaška. Při této mši sv. přiklekli jsme k zpovědnicím a přijali též společně sv. přijímání. — Když pak se účastníci i pokrmem tělesným byli občerstvili, shromáždili se všichni před zámkem u sochy Neposkvrněné Bohorodičky a v čtyřstupu, zpívajíce velehradskou píseň „Bože, co's ráčil“, vešli na nádvoří klášterní, kdež vedle hlavního vchodu, zámeckého portálu, naproti velechrámu umístěna je deska Sušilova, věnovaná bohoslovci československými. Ověnčená deska byla zastřena bílou rouškou. Rozestoupili jsme se v polokruh kolem řečniště, na něž vystoupil poslanec Dr. Mořic Hruban. Promluvil asi takto:

„Stůj noho, posvátné místo je! Zde na Velehradě před duševní zrak náš vystupují dvě hvězdy z východu, sv. Cyrill a Method, — zlatá doba národa našeho, ale pak i úpadek národa a zase jeho probuzení.

Temno a pusto bylo u nás v první polovici století minulého, národ náš spal a uměle byl uspáván. Jen v pozdravu křesťanském, v otčenáši, v písni kostelní a národní doutnalo národnostní vědomí. Duchem sv. jsa osvícen propracoval se v té době náš Frant. Sušil k plnému vědomí národnímu, dospěl poznání, že Bůh to jest, který národem naším provésti chce v dějinách lidstva vznešenou úlohu. Sušil začal od základů. Stal se vychovatelem a buditelem svého národa, dal mu dobré učitele ve vlasteneckých kněžích, sbíral naše svérázné, krásné písně. Pracoval, jakoby se modlil, a modlil se, jakoby pracoval. Sloučil církev a vlast v jeden kněžský celek, jako nikdo před ním, vytvořil nám velký ideál. — Na něm vidíme, že není pravým vlastencem, kdo podrývá církev, ale též že není v pravdě zbožným, kdo se nestará o národ svůj a nechá ho olupovat o jeho práva.

V Sušilově jednotném pojmu církve a vlasti tkví i veliký význam politický. Jedině katolická církev může dnes zachrániti národ i říši, zmítanou v proudech, od církve odpoutaných. Nastávají nám doby zlé, a tu zvláště kněží jsou povoláni hájiti dědictví Sušilova.

Deska Sušilova pamětní, na posv. Velehradě právě odhalená, má hlásati vděčnost naši a porozumění pro ideje velkého rodáka našeho. Před tváří celé Moravy slib si dejme věrný, že tak hluboká, vroucí a nadšená povždy zůstane naše víra, jak hluboky a pevny jsou základy našeho Velehradu, právě objevené. A jako na svatyni dvě věže pnou se k zemi jako dva prsty, k přísaze zdvižené, tak vysoká, všeobsáhlá, k nebi se povznášející buď láska naše k církvi a vlasti. — Památce velikého Fr. Sušila budiž provolána hlučná „sláva!“ (Trojí nadšené provolání zaburácelo nádvořím).

Pěvecký sbor ctpp. bohoslovců olomouckých zapěl pak slavnostní sbor „Památce Sušilově“, složený od bohosl. ctp. Fr. Kroupy. Potom Dr. Stojan přečetl nápis pamětní desky z červeného mramoru, ozdobené poprsím Sušilovým z mramoru bílého, a shotovené od sochaře Urbana v Olomouci. Nápis zní:

PAMÁTCE FR. SUŠILA,

KNĚZE, SPISOVATELE, NÁRODOPISCE A BUDITELE LIDU.

*

NAROZEN V NOVÉM ROUSINOVĚ DNE 14. ČERVNA 1804,
ZEMŘEL V BYSTŘICI POD HOSTÝNEM DNE 31. KVĚTNA 1868,

jehož heslem životním bylo:

Dvé krásek spanilých duše mé ovládnulo stánek;
Zemská jedna, druhá s výšiny pošla nebes.
Církev a vlasť — ty v mojich miluji sesterský se ňadrech,
Každá půl, každá má moje srdce celé.

Z VDĚČNOSTI VĚNOVÁNO OD BOHOSLOVCŮ ČESKO-SLOVANSKÝCH L. P. 1904.

Dr. Hruban odevzdal desku pamětní v ochranu vdp. rektorovi P. Wirsigovi, prose, aby nejen deska Sušilova byla na Velehradě zachována, nýbrž i Sušilův duch, jemuž pamětní deska věnována.

Vdp. rektor P. Wirsig odpovídá, že šťasten jest z daru tak vzácného, jenž takového jest významu. Blahopřeje Dru. Hrubanovi, že pojal myšlenku tak šťastnou: oslaviti na Velehradě pamětními deskami muže slavné. Dr. Hruban všelikou zásluhu odmítá. Myšlenka jest sice jeho, ale sláva a čest z provedení náleží ctpp. boho lovcům. Jim budiž sláva, jejich obětavost je zárukou, že budou dobrými kněžími cyrillo-methodějskými. Dr. Stojan znova bohoslovcům, budoucím prý Sušilům, děkuje za ozdobu Velehradu a provolává památce Sušilově: „Věčnaja paměť!“

Tím slavnost odhalení desky skončena a následovala ve dvoraně akademie řečnicko-hudební.

Zahájena byla svižným nápěvem slovinským, jejž uměle přednesl sbor bohoslovců olomouckých.

Bohoslovec, ctih. p. Jančar přináší pozdrav za bohoslovce, sdružené v literární jednotě Česko-Budějovické.

Jako vždy dojemně působil i tentokráte pozdravný proslov nadšeného Slováka, jenž prosí o pomoc ve snahách, k tomu směřujících, aby také Slováci směli jako my uctívati slavné svoje muže „verejno — a nie len v niutri“.

Po těchto pozdravech zahájeny řeči programmové.

Výkonný předseda dr. Stojan představuje přibylého ráno pana kanovníka svatovitského Dra. Ant. Podlahu. Bouře potlesku uvítala milého nám řečníka z matičky Prahy. Když se potlesk utišil, rozvinul p. kanovník před námi thema: „Bohovědecká práce u katolických národů slovanských a žádoucí její organisace“. (Podáváme pouze hlavní myšlenky výborné řeči p. kanovníkovy; celá řeč vydána bude tiskem).

Věda je chloubou národa, věda odborná chloubou stavu. Se svojí českou literární prací bohovědeckou jsme doposud pozadu, nemůžeme jí býti spokojeni. Kompendia bývají skládána bez slovanských děl. Nesmíme přestávati na pracích kompilačních, jež také potřebují zdokonalení, třeba nám monografie, prací původních, a to na jednotném základě všech bohovědců slovanských. Jedním pak z hlavních cílů této činnosti budiž sjednocení všech národů slovanských ve víře. Výzkumy archivní, edice starých děl církevních, kompendia ponecháváme stále jen cizincům, mezi nimiž je opravdu tolik pracovníků, tolik badatelů, tolik obě-

vitelů — a laikům. Práce takové konejme také my, ovšem se všemožnou akribií, používajíce method moderních.

Láska, spojená s trpělivostí, budiž nám vodítkem ve snahách náboženské unie, způsob práce nebudiž polemický, nýbrž klidně smírný, irénický. Tak pracoval také náš mistr Sušil, jenž prozkoumal r. 1860 ruský pravoslavný katechismus. Na tomto poli dále působili: Josef Barák, Procházka, Sborník velehradský. Lev XIII. v listě svém uložil biskupu sarajevskému, aby populárními spisy šířil ideu sjednocení. Potkávají-li se snahy sjednocovací s nezdarem, není toho vždy příčinou pýcha schismatiků, a kde je tím vinna, naším postupem irénickým má býti překonána.

Úkol sjednocování vyžaduje hlavně vzájemného poznání v pracích bohovědných. Mnoho již máme spisů a to dobrých, původních v oboru bohovědy u národů jinoslovanských, a přece bylo by nám říci, že jich neznáme, nebo aspoň „mnozí“ neznáme. A přece znáti je máme! Za tím účelem, abychom poznali nové práce slovanské, doporučuje se:

Založiti společný ústřední orgán, časopis, který by byl jakýmsi přehledem prací bohovědeckých u národů slovanských.

Psán by mohl býti latinsky. Důvody pro to uvádí p. kanovník tyto:

1. řeč latinská je bohoslovcům nejvšeobecněji známa,

2. latina dovede pěkně vyjádřiti jisté důležité pojmy (překlad často zastře jemný smysl), a

3. i národům neslovanským bude tak časopis přístupen a poučí je o postupu theologické vědy u Slovanů.

Pokud se týče obsahu, časopis ten by přinášel:

a) články informační o ruchu náboženském u Slovanův a o postupu snah sjednocovacích,

b) posudky knih a článků,

c) bibliografii bohoslovné literatury slovanské.

Financování podniku toho mohlo by se státi za protektorátu episkopatu rakouského — zvláště když v prvé řadě jde tu o Slovany rakouské — a to založením „Slovanské bohovědecké akademie“ po způsobu německé Leo-Gesellschaft. Při akademii mohla by býti také knihovna.

Pan řečník, ukončuje svou přednášku praví skromně, že podává pouhopouhý návrh; přeje si však: „Kéž by byl proveden! Požehnání boží bývá tam, kde také sami poctivě se přičiníme!“

Přednáška p. kanovníka jak svým přednesem, tak zvláště svým obsahem cele nás zaujala a vyvolala u nás mocný ohlas; neboť závažné myšlenky a návrhy p. řečníkovy zasluhují bedlivého uvážení, mohouce valně přispěti k povznesení slovanské literatury bohoslovné, jakož i k praktickému provádění nejvyšších tužeb ideje Cyrillo-Methodějské.

Jakoby v odměnu za vzácná ta slova příjemně program vystřídalo dovedně sehrané hudební quartetto ctih. pp. bohoslovcův olomouckých (pp. Fr. Kroupa — I. housle, Jos. Zatloukal — II housle, Adolf Parma — viola, Martin Horký — violoncello), kteří zahráli č. 4. Beethovenovy skladby op. 18.

Ctih. p. bohoslovec Štefan přednáší pozdravný proslov za bohoslovce litoměřické, poukazuje na nesnadnou jejich práci v našem směru za poměrů, jaké jsou v kraji litoměřickém, slibuje však zároveň všemožnou píli a upřímnou snahu.

Dr. Stojan navrhuje, by poslány byly pozdravné telegramy, oběma arcipastýřům moravským: J. Ex. knížeti-arcibiskupu Dru. Frant. Sal. Bauerovi a J. M. biskupu Dru. Pavlu hr. Huynovi. Celé shromáždění přijalo návrh jednomyslnou pochvalou. — Na to pokračuje se v programu akademie. (P. d.)

✷ ZPRÁVY Z JEDNOT ✷

Z BRNA.

Od 20. listopadu r. 1904 konáno 6 schůzí:

VI. 27. listopadu 1. Frant. Sedláček (III. r.): „Církevní podání a ruská bohoslovná literatura o primátu". 2. Ant. Novák (II. r.): „Vzpomínka na Stanislava Vydru".

VII. 4. prosince. 1. Ant. Novák (II. r.): „Vzpomínka na Stanislava Vydru" (dokonč.). 2. Innocenc Neužil (II. r.): „O příčinách schismatu východního".

VIII. 11. prosince. 1. Konradin Kreutzer, Ouvertura: „Nocleh v Granadě". (K decettu přistoupil p. Hubert Synek (II. r.). 2. Frant. Sedláček (III. r.): „Církevní podání a ruská bohoslovná literatura v primátu". (Řada druhá). 3. Adolf Mohr: „Pozdrav vojínů" (decetto).

IX. 18. prosince. 1. Fr. Běloch (II. r.): „Psychologie davu". 2. Josef Chadim (IV. r.): „Pohrobní vzpomínka na Fr. Pravdu".

X. 8. ledna. 1. Fr. Běloch (II. r.): „Psychologie davu" (dokonč.). 2. Em. Masák (II. r.): „Moderní směry v české literatuře".

XI. 22 ledna. 1. Em Masák (II. r.): „Moderní směry v české literatuře" (dokonč.). 2. Rud. Svoboda (II. r.): „Chronologie biblická o člověku a geologie".

Ke konkurrenční práci určeno pro letoší rok (1905) thema: „Jak pohlížíme na nauku o evoluci v biologii". (I. Cena 40 K, II 20 K, III. 20 K.

VÝBOR.

Z OLOMOUCE.

A. Schůze plenární byly 3, příležitostné akademie 2.

III. 1. Charl Beriot, Fantasie. Houslové solo, zahrál Frant. Kroupa s průvodem smyčcového kvartetta (B. Wiedermann, P. Bartošík, Ad. Parma, M. Horký). 2. Šimon Gregorčič. (Lístek k jubileu podal Rud. E. Linhart, II. r.).

IV. Akademie na oslavu 100letých narozenin Frant. Sušila konala se v nádherně vyzdobeném rozsáhlém refektáři, kde na zvýšeném místě obklopen palmami a draperiemi umístěn byl obraz oslavencův. Program byl tento: 1. Sušil-Křížkovský, Sv. Cyrill a Methoděj. (Mužský sbor s průvodem klavíru). 2. Sušil životem září nám (přednesl Jašek Ad., IV. r.) 3. Schumann, Belzatzar. (Solo tenorové, zapěl Richard Bo ik (IV. r.), jejž na klavír doprovázel B. Wiedermann (I, r.). 4. Das Studium der hl. Schrift (J. Hudez, IV. r.). 5. Mendelssohn v. Bartholdy, Trio D-mol. (B. Wiedermann, Frant. Kroupa, M. Horký). 6. Bendl, Křižáci na moři. (Chorální výjev pro mužský sbor). 7 Čajkovskij, Burgruine, op. 2. a Capriccio, op. 8. (Zahrál obě B. Wiedermann). 8. Thielen Žalm 116. (Šestihlasý mužský sbor). 9. Schubert, Ouverture. — K slavnosti zavítal J. Ex. nejdp. kníže-arcibiskup Dr Frant. Sal. Bauer, obklopen téměř všemi členy njd. věrné metropolitní kapitoly, Msgr. Dr. Ehrmann, celý professorský sbor slavné c. k. fakulty a četné duchovenstvo. Ku konci oslavy pozvedl se njdp. arcipastýř a srdečnými slovy poděkoval bohoslovcům za pěknou slavnost a zábavu. Vyslovil přání, aby jako dnes vždy byli bratřími k oslavě Boha a spáse své i sobě svěřených. Navázav pak na slova přednesených písní „sv. Cyrill a Methoděj" a

„Křižáci na moři“, povzbuzoval je k boji, jemuž se nevyhnou ve světě. V boji tom však zvítěziti lze jen s křížem v ruce. Poukázal na slova sv. Pavla řka, že nyní jsou podobně těžké doby, kdy — jak v Schumannově písni „Belzatzar“ se praví o tom králi — mnozí drzou rukou sáhají na věci sv. a že jen ve studiu o pravdách Písma sv. najdou pomoc potřebnou pro sebe i sobě svěřené. Tím Frant. Sušil jest bohoslovcům vzorem pravým. Celá řeč njdp. arcipastýře byla jako pěkný celkový obrázek památkou na významnou slavnost.

V. 1. B. Smetana, „Kdo v zlaté struny záhrát zná“. 2. Ze života buněk živočišných a problem oplodnění. (Frant. Kutal, III r.). 3. B. Smetana, „Nekamenujte proroků“. Obě tenorová sola zapěl Al. Hrabánek (I. r.), na klavír jej doprovázel B. Wiedermann.

VI. 1. Haydn, Kvartetto (zahrálo naše osvědčené kvartetto). 2. Několik myšlenek o vývoji. (Frant. Kutal, III. r.).

VII. Na počest Neposkvrněného Početí Panny Marie uspořádána byla slavnostní akademie ve vkusně upravené jídelně, kde zvláště důstojně ozdobena byla socha Bohorodičky. Posvátná slavnost nabyla lesku přítomností milovaného velepastýře, J. E. nejd. knížete-arcibiskupa, Dra. Frant. Salesia Bauera, jenž přijel v průvodu sekretáře vdp. Msgra Dra. Ehrmanna, a J. J. M. M. obou njdpp. světících biskupů, Msgra. Jana Weinlicha a Msgra. Dra. Karla Wisnara. Mimo to přítomno bylo několik členů nejd. věrné metropolitní kapitoly, professorský sbor c. k. fakulty, místní a okolní duchovenstvo. Akademie začala slavnostním hymnem od Nešvery „Tota pulchra“. Druhým číslem byla řeč P. Bartošíka (IV. r.): „Neposkvrněné početí chloubou Trojice nejsvětější — pokladem Marie — požehnáním církve“. Bohoslovci zazpívali od Křížkovského „Pastýř a poutníc“, D. Willner, bohoslovec I. r. přednesl řeč: „Maria, Die Unbefleckte — ein Leitstern in den Übeln unserer Zeit“, pak následovaly skladby od Beethovena a Wagnera. Poslední číslo — mohutné Magnificat — zpívali všichni přítomní, střídajíce se se sborem, zatím co socha Panny Marie byla ozářena jasnými různobarevnými světly. Ku konci J. E. nejdp. kníže-arcibiskup krásně promluvil několik slov k bohoslovcům, udávaje příčiny, proč zvláště kněžstvo má uctívati Bohorodičku. Ona jest Panna ctihodná, Královna apoštolů, Zrcadlo spravedlnosti, Stolice moudrosti, Věž Davidova, Nádoba duchovní.

B. I. V kroužku sociologickém přednesena themata: 4. Záměry sociální demokracie (Jos. Hlaváč II. r.). 5. Všeobecné hlasovací právo (Ar. Kolář, IV. r.). 7. Úloha kněze v řešení sociální otázky. (Jan Bena, IV. r.). 8. Nucená společenstva hospodářská. (Václav Frait, IV. r.). 9. Nedělní klid. (K. Zetek, II. r.).

II. Kroužek literárně-historický měl přednášky: 5. Vznik a význam ideje cyrillomethodějské. (Frant. Gája, II. r.). 6. Ibsen — novověký Shakespeare. (Frant. Kubiš, I. r.). 7. O povaze poesie Lorda Byrona. (Ant. Matula, I. r.). 8. Pro smrtelný život, jenž mi zbývá, usnesl jsem se: — Přinesenou denně smírnou obětí úže Boha přidržeti se — A o péči lidstva spásy věčné horlivěji ode dne ke dni bdělou myslí pracovati (Lev XIII., básně). Dosvědčeno skutky Jeho. (Václav Morávek, I. ročník). Úcta Lva XIII. k Panně Marii. (Ladislav Zamykal, II. r.).

III. Kroužek apologeticko-dogmatický probral themata: 3. Extra Ecclesiam nulla salus. (Jos. Vašica, III. r.). Vzpomenuto Alberta Velikého a Dra. Alb. Stöckla, jichž úmrtí právě připadlo na den kroužku (15 listop.) (Antonín Buček, III. r.). 4. Petrův primát a římský jeho pobyt v nejstarších archaeologických památkách (Jan Fürst, II. r.). Podán referát o brošurce „Jest nad námi Bůh“ od Jana Filipa Konečného. (Rud. Drábek, II. r.). 5. Směr moderní vědy a zázrak. (Vilém Barvík, I. r.). Alfred Kolář (I. r.) přečetl dle revue néoscholastique referát o mezinárodním náboženském sjezdu v Basileji 1904.

IV. Kroužek biblistický měl přednášky: 3. Možno-li dokázati uzavření kanonu Starého Zákona za Esdry? (Jašek Ad., IV. r.) 4. Život proroků starozákonních. (Jos. Tesárek, II. r.).

C. Ve výboru místo vystouplého Ant. Matuly zvolen v I. roce Alois Hrabánek.

Literární Jednota vypsala pro své členy tři ceny za nejlepší literární práce dodané do 1. dubna t. r.

Nemůžeme opomenouti povinné díky vzdáti svým dobrodincům, již všemožně podporují snahy naší Lit. Jednoty, zvláště vdp. Dru. Jos. Kachníkovi, univ. prof., jenž daroval na Sušilovu desku na Velehradě 4 K, dp. P. Vinc. Horákovi, bývalému protektoru Literární Jednoty, nyní kaplanu v Charvátech, za dar 10 K jako odměnu na práci literární, dp. P. Al. Viceníkovi, kaplanu v Bilavsku, za dar 10 K témuž účelu věnovaný a dp. P. Frant. Jemelkovi, kaplanu v Bílovci za dar 10 K určený pro zakoupení pomůcek ke studiu ideje cyrillomethodějské. Všem těmto vzácným příznivcům a štědrým dárcům volá jménem Literární Jednoty: „Zaplať Pán Bůh!“ PŘEDSEDA.

Z PRAHY.

I. Růže Sušilova sešla se 23. října 1904 k první řádné schůzi, v níž po velebném Bendlově „Chorálu národu českého“ reprodukovaném pěvecko hudebním kroužkem řízeným kol. Vašatou (III. r.) vítá nový předseda kol. Mrázek (IV. r.) četně shromážděné, poukazuje na účel Růže a povzbuzuje k čilé práci. Schůzi přítomný vdp. ředitel semináře J. Říhánek připojuje se k proslovu předsedově několika upřímnými slovy, slibuje svou přízeň. Schůze skončena potleskem, jímž odměněno pěkně provedené Smetanovo „Věno“.

II. V druhé schůzi 3. listopadu 1904 zapěl ctp. Kratina (II. r.) provázen kol. Vašatou u piana „Moskvu“, po čemž kol. jednatel Salač (IV. r.) podal zprávu, a kol. předseda zahájil jednání o časopisech.

III. 6. listopadu 1904 poctil Růži dp. Al. Svojsík, kaplan u sv. Trojice v Praze, poutavou přednáškou v zimním refektáři o své cestě do Palestiny, provázenou promítáním světelných obrazů posvátných míst a nejlepších obrazů jejich událostí. Náklad s přednáškou spojený kryl částečně sám pan přednášející a částečně vdp. ředitel semináře J. Říhánek. Vedle vdp. ředitele byl přítomen vdp. P. spirituál L. Groh, vdp. vicerektor K. Taunert a adjunkt theol. fakulty dp. Hanuš.

IV. 10. listopadu m. r. po dražbě duplikátů z knihovny zapěl pěvecký sbor „Vy všichni, kdo jste statečni“, a pokračováno v jednání o časopisech, čteny stanovy a po volných návrzích schůze skončena.

V. 17. listopadu m. r. po prodeji duplikátů provedl hudební kroužek z českých písní Käsmayerevých „Sil jsem proso“ a „Když jsem plela len“. Kol. Diviš (III. r.) přednesl prvou část své přednášky o všeobecných zásadách sociálních dle encykliky „Rerum novarum“.

VI. 1. prosince m. r. přednesl pěvecký sbor „Cestu k domovu“ a dp. P. Berchthold O. C. promluvil o třetím řádě sv. Františka, a pěv. sbor zapěl „Tam tichou nad Lužnicí“.

VII. 5. prosince m. r. poučil členy Růže vdp. Vlastimil Hálek, farář v Liboci u Prahy, poutavou přednáškou o tiskové lize a její činnosti.

VIII. Slavnostní schůze na počest padesátiletého prohlášení dogmatu o N. P. P. M. konána 11. prosince. Přednášky byly dvě. Ctp. kol. Jiruš (IV. r.) probral stručně dějiny dogmatu, proplétaje svou řeč hymnologií Immaculaty a konče modlitbou. Ctp. kol. Titl (IV. r.) přednášel na thema „Řím 8. prosince 1854“. Podal plastický obraz, někde více caeremonielní, ku konci se zmínil o nepřátelích

dogmatu. Intermezem přednášek byly sborové zpěvy řízené kol. Vašatou. Na počátku „Pastýř a poutníci“ Křížkovského, po té „Touha po otčině“ od Kittela a ku konci Bendlova „Modlitba“. Z představených poctili schůzi vdp. ředitel J. Říhánek, jenž povzbuzoval k úctě Immaculaty, vdp. P. spirituál L. Groh, český vicerektor vdp. Soukup a adjunkti dp. Hanuš a Fencl.

IX. 12. prosince m. r. přednášel vdp. Vlastimil Hálek, farář z Liboce u Prahy, o tiskové lize, o tisku protikatolickém, o použití § 19. t. z., o spolku sv. Rafaele a o nádražních missiích. Povzbuzoval k podpoře tisku katolického a k činnosti literární, slibuje později promluviti více o tisku katolickém.

X. 19. prosince m. r. předvedl orchestr Dvořákovy „Slovanské tance č. 8.“, kol. Diviš pokračoval ve své přednášce o socialismu, orchestr pak zakončil poslední schůzi r. 1904 „Pozdravem na Glosy“ (pochod).

Srdečný pozdrav všem jednotám!

Výbor.

Z HRADCE KRÁLOVÉ.

V době od poslední zprávy v č. 1. „Musea“ uveřejněné jevila se činnost Jednoty naší takto:

Dne 27 listopadu konána valná hromada, na které zdařile přednesl ctp. Konečný (III. r.) svou řeč na théma: „Klade-li zákon křesťanský nesplnitelné požadavky?“ a zároveň stanoveno, že dvakráte za měsíc bude Jednota pořádati veřejné přednášky. Za řečníky se přihlásili cthp.: Cihlář, Dolák, Doležal, Dovrtěl (II. r.); Dvořák, Fišera, Konečný, Michálek, Šorm (III. r.); Polák (II r.); Hospodka (I. r.), jejichž řeči na naši žádost z ochoty střídati budou: vldp Dr. Reyl, jenž už 14 prosince pobavil nás zajímavou přednáškou „o Lurdech“, vldp. Dr Novotný, dp. prof. Frühbauer a dp. Sahula. I vldp. představení podporují naši Jednotu nejen nabádavým slovem, nýbrž i skutky; povolilit příhodnou dobu na ony přednášky: ve středu od 6—7. hod. več. (v době studia), čímž nemálo se napomáhá hojné účasti.

Jednotlivé kroužky pracovaly sice méně, ale praktičtěji. Apologetický kroužek, jehož členové vynikají rázností úsudku, probral důkladné podklad k theologii: „existenci Boží“ a „božství Kristovo“ (cthp. Flieder I. r.). V sociologickém kroužku přednesena thémata: „Kterak dlužno pojímati práci ve světle křesťanství“ (cthp. Dolák, IV. r.) a „Kterých zákonů třeba dbáti při zakládání spolku“ (cthp. Dolák). V historickém kroužku pojednal ctp. Samec (II. r.) „o právních poměrech Čech k říši německé od zlaté bully císaře Karla IV. až do utvoření říše Rakousko-uherské r. 1526.“ Kroužek pro pěstování jazyků slovanských probíral základy gramatické a za příčinou rychlejšího postupu cvičil se četbou Písma sv.

Schůze výborové, aby vyřídily různé záležitosti Jednoty, konaly se každého téhodne.

K větší pobídce v práci byl i letos pro první pololetí vypsán konkurs na práce o 3 cenách po 10 zl., za kterýžto obnos odměnění vybrali si knihy dle libosti. Z pěti předložených prací, jichž kritikem byl obětavý vldp. Dr. Jindra, došly odměny: „Dogma neomylnosti papežovy“, „Idea pravdy, dobra a krásna“, „Bedřich Vilém Nietzsche a jeho Antikrist“.

I nemůžeme si přáti, než aby nadšení čím dále, tím více se šířilo a prospěchu Jednoty napomáhalo.

Na konec jest nám vysloviti povinný, nejsrdečnější dík všem uvedeným pomocníkům našim s opětnou prosbou, aby snahám mladistvých srdcí i do budoucna svou laskavou přízeň zachovali.

Všem bratrům volá činnosti jejich: „Zdař Bůh!“

Ignác Dovrtěl, t. č. předseda.

Z ČESKÝCH BUDĚJOVIC.

Do konce roku občanského měla jednota „Jirsík“ 10 schůzí, jež konány pravidelně každé neděle a k nimž práce své podali tito pp. kollegové:

Brož Fr. (III. r.) pokračoval ve své literární essayi „O Dostojevském“ ve schůzi III., V., VII.—X.; mimo to přednesl ve IV. schůzi pěknou allegorickou báseň „Na čekání“.

Jančar Josef (IV. r.) četl nám na schůzích III.—VII. svou povídku „Všední črta“, jejíž děj, čerpaný ze života dělného lidu a pěkně provedený všechny dojal.

Princ Rudolf (I. r.) potěšil nás na VI. schůzi povzbuzující allegorickou básní „Hory“.

Mottl Jan (IV. r.) předčítal práci svou „Bible a její studium“ ve schůzích VI., VIII.—IX

Dne 8. prosince překvapila nás smutná zpráva, že dopoledne téhož dne zemřel v Hrádku u Sušice známý spisovatel povídek pro lid a šlechetný příznivec naší jednoty František Pravda (Vojtěch Hlinka). — Na sklonku léta jubilejního povolal jej Pán: kmeta-slepce, aby v kraji lepším, ve světle neskonalém věčné slavil jubileum.

Jednota pamětliva vzácných jeho rad i hojných darů poslala k pohřbu jeho obětinový věnec a usnesla se věnovati jeho památce některou z příštích schůzí.

Bratrským jednotám srdečný pozdrav! PŘEDSEDA.

Ve III. schůzi sociálního kroužku promluvil koll. předseda o „Vývinu zemědělské otázky“, ve IV. schůzi o thematu: „Církev a sociální otázka“. — V V. schůzi přednášel koll. Vošta (II. r.) o „Kapitalismu a zemědělství“ a dokázal zhoubný vliv kapitalismu na naše zemědělstvo. — V následujících dvou schůzích promluvil koll. Eybl (III. r.) o „Úvěru a hypothece“ a jednatel o „Burse a jejím vlivu na zemědělství“. — V VIII. schůzi koll. Eybl theoreticky prodělával se členy zařízení a vedení Raiffeisenových záložen, což také prakticky prodělávati bude pro sociální kroužek dp. Kroiher, kaplan v lednu 1905.

Zdař Bůh! JEDNATEL.

Dne 4. listopadu 1904 konala se výborová schůze, jež ustanovila časopisy pro kroužek a zaměnivši dosavadní podružné místo hospodářství v činnosti kroužku za včelařství, jež mělo dosavad převahu, ujednala i prozatimní program.

I. členská schůze byla 8. listopadu 1904. Koll. Jančar začal řadu přednášek o zužitkování ovoce.

II. členská schůze konala se 15. listopadu 1904. Koll Jančar jak poutavě počal, tak i pokračoval ve svých přednáškách.

III. členská schůze byla 22. listopadu 1904 Nejprve koll. Jančar mluvil opět o zužitkování ovoce, načež koll. Matuška pojednal o významu včelařství.

6. prosince 1904 konala se mimořádná valná hromada následkem resignace koll. předsedy. Nově zvolen předsedou koll. Hajný. Schváleno usnesení výborové schůze a podán návrh na změnu stanov a názvu kroužku ve směru výše řečeného usnesení výboru Návrh ten však odkázán na dobu pozdější. Zároveň rozhodnuto požádati zemědělskou radu, aby i pp. bohoslovcům udílela každoročně několik stipendií k štěpařským a ovocnářským kursům v Troji, a k témuž vybídnouti i pp. bohoslovce ostatních seminářů českých.

IV. schůze byla 13. prosince 1904. Koll. Jančar pokračoval opět ve svých přednáškách o zužitkování ovoce. Zdař Bůh! JEDNATEL.

IZ ZAGREBA.

Premila braćo!

Braćo! što da Vam javim? Mislim, da ću Vam najviše ugoditi, da Vam bar u glavnim potezima orišem naš život i rad u „Zboru“, u onom naime društvu, što ga 1835. godine podigla žarka ljubav naših preporoditelja, užgana rodoljubnim plamom slavenskih velikana. Ali da Vam bude smĕr našega rada razumljiviji, prikazati ću Vam u kratko prilike našega javnoga života.

Teške su i nekud neizvjesne naše političke prilike, pa zato ne ću da Vam o njima pišem, dok se ne raspršimagla, što je zastrla i onako nisko obzorje našega narodnoga života, al — nadamo se — zastrla ga samo za čas, jer ju sve više razgone zrake kršćansko-katoličkog sunca, i na toliko ju već zaragnaše, da se dijele duhovi, da se raspoznavaju suborioci, skupljaju se pod jedan barjak — barjak Kristov, po onoj hrvatskoj:

„Makar na nas navalile
Svega sv'jeta čete,
Bog je s nama, tko prot nama,
S njime hajd' pod pete!“

Izvijestit ću Vas radije o socialnom našem stanju i prilikama:

Tri nas staleža našega društva osobito zanimaju, a to je stalež poljodjelski (90%), obrtnički i sve brojniji stalež radnički. Premda poljodjelstvo imade sve prirodne uvjete, da cvate i napreduje, to ipak strada, i to s više razloga što historijskih, što savremenih Da ne sežem u daleku historiju, kad je naš seljak kroz stoljeća bio neprestani vojnik, poljane bile krvava bojišta, kad je ralo i motika rdjala, a gradovi postali bojne kuleveć, potsjećam samo na prilike naše prije pedesetak godina. Tada se istom naš seljak oslobodijo kmetstva, što je silno priječilo razvoj poljodjelstva, ne kroz decenije, već čitava stoljeća. U isto se vrijeme počele razvrgavati zadruge, — te čuvarice narodnog obilježja i blagostanja — pače sve do godine 1889. pod zaštitom zakona. Zlo su djelovale nagle te promjene Seljak iznenada riješen spona kmetskih i zadružnih, prepušten bi samomu sebi: diobom poljodjelac se silno istrošio, zadužio, a zemljišta se upravo atomizirala. Uz to niska prosvjeta, politička i gospodarska ovisnost, židovska spekulacija, bez zadružnog duha, — poljodjelac naš sve više osiromašuje, seli u daleku tugjinu, da u milom domu ustupi mjesto doseljenicima. Tako je s poljodjelskim staležem.

Nekada imućan i sada još dosta brojan obrtnički stalež oslobogjen cehovskog zapta, bez solidarnosti i organizacije, bez stručnih udruga i potrebite naobrazbe, a zakonom slabo štićen uzmiče sve više ispred industrije — al ne domaće! — već tujinske i množi redove radničkog staleža, koji je tako reći u društvu našemu novi stalež. Taj radnički stalež ne samo što je bez dostatne zakonske zaštite, ne prosvijećen, rascjepkan, već je izložen živahnim agitacijama pogubne socijal-demokracije. Tri su radničke stranke: kršćanska (list „Glas naroda“ u Zagrebu i „Dan“ u Dalmaciji), socijaldemokratska (list „Slobodna riječ“ u Zagrebu i „Socijalist“ u Dalmaciji) i treća ni krsćanska ni socijaldemokratska (list „Hrvatski radnik“ u Zagrebu). Protiv socijaldemokracije, ko a u puku nastoji ne samo potkopati sv. vjeru i čudoregje, — već hoće da internacionalizmom uguši u njemu i ono malo narodne svijesti — bori se „hrvatska kršćanska zajednica radnika“.

Kršćanska je stranka još dosta slaba, a to zato, što nije širom domovine provedena organizacija, a ne ima još niti prave centrale.

Ovakove su od prilike kod nas društvene okolnosti i potrebe, a prema njima valja da se mi kao budući pastiri i vogje toga društva — već ovdje

u sjemeništu pripravimo tako, te svijesni si tih potreba izagjemo u borbu svi s jednakim programom i jednakim sredstvima.

Osiromašenom poljodjelskom staležu nadamo se pomoći tako, da ga najprije moralno i intektualno naobrazimo i to po pučkim knjižnicama i predavanjima i tako ga usposobimo, e se bude uspješno mogao služiti materijalnim sredstvima: bankama, konsumnim, gospodarskim itd. udrugama.

Obrtničkom staležu treba takogjer brzo pomoć i to udruživanjem. Ali da bude to sredstvo uspješno, treba ga u nabožnim i prosvjetnim društvima (po uzoru slovenskih „izobraževalnih družba“) usposobiti za uži, savršeniji zadružni život (udruge za zajedničku nabavu sirovina, prodavanje, produciranje atd.

Napokon se valja svojski pobrinuti za radnički stalež (obaju spola i svih doba), komu prijeti ne samo socijalna nevolja, već i moralna od bezvjerske socijaldemokracije i polovične, strančarski izrabljivane čete „hrvatskih radnika“. Pomoći ćemo šireći pravu prosvjetu i kršćanski socijalizam glasilima „Dan“, „Glas naroda“ i brošurama, e da ih tako prosvjetljene i osviještene udružimo u jaku vojsku, koja će kao takova ne samo odbijati navale zavodnika, već i uspješno raditi (i u saboru) za pobolšanje svoga položaja.

Prema ovim potrebama nastojimo, kako rekoh, udesiti svoj rad: proučavamo naše društvo sa svih strana, tražimo i biramo sredstva i oduševljavamo se na čestim zastancima, zanosnim besjedama, lijepim deklamacijama itd. Dosada smo imali pet takovih sastanaka (konferencija). Prve su bile svečane sa proslovom (Juraj Kocijanić), pjevanjem i tamburanjem, sa dvije deklamacije (Juraj Jušić i Antun Videc, a gosp. Lajtman čitao je radnju: „Što da radimo?“ Na drugima je Juraj Kocijanić čitao raspravicu: „Socijalne i ekonomske prilike u Hrvatskoj nekoć i sada“, a krasnu, klasičku besjedu rekao je g. Mihovio Kolarić: „Koliko u narodu vrijedi čudoregje .

Treće su bile vrlo zanimive: „Znanstvena prepirka o materijalizmu“ (prepiraše se čč gg. Lajtman: „O katoličkim društvima“, a besjedu je imao gosp. Gruičić. Na petom sastanku držao je gosp Müller poučno-slobodno predavanje: „O vjerskoj dvojbi“ (po Hettingeru). Besjedio je g. Petrak Josip, a deklamovao g. Dobrovoljni . Toliko o konferencijama. Povrh tich sastanaka radi se i inače u „Zboru“; pišu se radnje, pripravljaju se knjižice za tisak, prodavaju itd. Ali, kako vidite, sav se gotovo naš rad prenio na konferencije, pa ćemo tako, ako Bog dade, i nastaviti. Osim toga priredili smo svečani koncerat u čast Bezgrješnog začetka Blažene Djevice Marije. Koncerat nam je krasno uspio. Odlikovaše se osob to vješti deklamatori čč. gg Jušić, Gruičić i Bolarić. —

Za sada dosta, u buduće više. Da ste nam zdravo mila braćo. Teška čeka nas borba u našem svečeničkom životu, borba za sv. Kristova načela. Sjećajte nas se dakle u vrućim molitvamu svojima, da izadjemo iz te bitke okićeni lovorvijencem. Bratsko Vam pozdravlje! Vaš u Isusu brat J. K.

IZ MARIBORA.

Predragi bratje!

„Na svidenje ob desetletnici „Danice“ v Lubljani“ smo klicali vsem slovanskim bratom v zadnji štev. lanskega „Muzeja“. V dneh od 14.—16. sept., ko se je proslavljala desetletnica akademičnega društva „Danica“ smo bili v Ljubljani res častno zastopani. Tam smo se navzeli večjega navdušenja za skupne ideale, tam smo se bliže spoznali in to ne le s svojimi slovenskimi, temveč tudi s drugimi oddaljenejšimi slovanskimi brati duhovnimi in posvetnimi. Krasnih idej in načrtov polni smo se vračali v svojo zeleno domovino in si obljubili, da hočemo napeti vse sile, da se vse udejstvuje. Kako se to vrši, o tem priča letošnje delovanje v tukajšnjem domačem društvu „Slomšek“.

Kakor določajo društvena pravila, je društvo jelo delovati zadnjo nedeljo v okt. Na otvoritvenem shodu je očrtal društveni predsednik tov. Berk v kratkih potezah namen in delokrog „Slomška“. Ta naj nas usposablja za plodonosno delovanje med ljudstvom. Tam moramo nastopiti kot učeniki, zato pa si izkušajmo pridobiti primernih znamosti na vseh potrebnih poljih. Povzdigniti narod do one višine intelektuelne in moralne, ki je je vreden in ki jo zasluži, to je naš smoter, za katerega se, kolikor je možno, vsestransko izobrazujmo, vzajemno podpirajmo ter poučujmo! Zato pa urimo svoje moči že zdaj v društvu! A še nekaj je, kar nas naj navaja k vztrajnosti. „Slomšek“ obhaja namreč letos desetletnico obstanka. Z radostjo moremo reči, da so vsi tisti možje, ki so se zbirali nekdaj kost bogoslovci pod praporjem „Slomškovim“, ostali zvesti svojim prejšnjim idealom, da so razvili blagonosno svoje delovanje v prid in korist Cerkvi in domovini. S ponosom zre na nje vsa lavantinska vladikovina. Najlepša proslava desetletnice bo pač ta, da ostanemo tudi mi zvesti svojim ciljem in hodimo po poti, ki smo si ga načrtali.

Istotako nas je navzoči preč. g. ravnatelj vzpodbujal v vznesenih besedah, da negujemo in širimo po močeh idealnega duha, da razvijemo svoje moči za temeljito proučavanje ne le bogoslovnih, ampak tudi posvetnih ved. Izrazil je upanje, da bo mogoče letos izdati „Marijin zbornik“, kar se lanskega leta ni moglo izvršiti zaradi nastalih ovir.

Potem je bil izvoljen društveni odbor, za podpredsednika Jos. Ozimič (III), tajnika Ant. Tkavc (III), knjižničarjem M. Grošelj (II), blagajničarja J. Zupančič (I), i Jan Bogovič (I). Uredništvo „Lipice“ se je poverilu Mart. Jurharju (II).

Izmed 52 bogoslovcev je 45 „Slomškarjev“, gotovo častno število. Zato je pa tudi društveno delovanje čilejše, živahnejše ko druga leta in baš zato gojimo vesele nade v bodočnost. Načrt, ki se je bil sprožil prejnšja leta že pogostoma namreč, osnovati razne krožke, se je letos uresničil. Stvar obeta obroditi sadu. Dosedaj imamo zgodovinski, apologetični, modroslovni, socialni in cirilmetodijski krožek. Za vse se kaže precejšnje zanimanje.

Zlasti cirilmetodijski krožek ima veliko privlačno silo in utegne imeti povoljnih uspehov. Kar je nakopičenega v našem slovstvu gradiva o vzhodni cerkvi (posebno v Rimskem katoliku pa katoliškem Obzorniku), hočemo marljivo prebrskati in uporabiti kot nekak uvod, ruščina pa, katere smo se poprijeli, postane ključ, ki nam odpre sčasoma vhod v veličastno zgradbo krščanskega vztoka.

Da pa bo imelo delo zaželjeni uspeh, želimo in iščemo stika z drugimi sovrstniki slovenskimi in drugimi slovanskimi.

Konečno navedem tukaj snovi, ki smo jih obravnavali doslej. 1. Fr. Sinko „Fr. Sušil.“ V krasnem govoru je naslikal govornik tega velikega, idealnega moža, zlasti njegovo delovanje kot profesor in pisatelj. Res češki Slomšek! 2. Ant. Pintar, Moderna veda in krščanstvo. 3. Jos. Ozimič, Cirilmetodijska ideja. Govornik nam je navisal pregledno zgodovinski razvoj te važne ideje, povdarjal njen pomen in opisal jako zanimivo nje obširno polje. 4. Ant. Berk, Socialna demokracija na Ruskem. Govornik se ni oziral le na socialno, temveč tudi na versko stran. 5. Konrad Šeško, Glasba in duhovnik. Ant. Jehart, O potrebnosti filozofije. 6. Mart. Jurhar, Nekaj misli o važnosti praktičnega modroslovja 7. M. Grošelj, Propad žebljarske obsti na kranjskem; Blaž Dvoršak, Mladinsko gibanje na Slovenskem. To je impozanten pojav med Slovenci. Njezov smoter je buditi v mladimi, ki je naš up in zastava boljše bodočnosti, verski in narodni čut, ponos in zavednost. 8. Ant. Tkavc, Organizacija ruske cerkve in njeno duhovništvo. Mih. Golob, Početki krščanstva pri Slovencih.

To je, dragi bratje, naše delovanje! Vsaka nedelja nas združi in nam nudi uro prijetnega, koristnega užitka, dušne hrane. Tu si brusimo orožje, da bomo

lahko nastopili nekdaj kot izvežbani bojevniki za narodove svetinje. Kmalu vam zopet poročamo.

Prejmite ljubljeni bratje na severu, iskren slovanski pozdrav!

Anton Tkavc, t. č. tajnik.

IZ CELOVCA.

V drugem tečaju lanskega leta je imela „Slovenska akademija 8 ur, in so predavali sledeči gospodje: 1. Preds. tov. Smodej: Navduševalen nagovor k marljivemu delovanju v akademiji; 2. tov. Lučovnik: Katoliška organizacija na Koroškem; 3. tov. Sadjak: O slovenskih duhovnikih kot gojiteljih izobrazbe in pisateljih; 4. tov. Lakner: Slovenska krajevna imena na Koroškem; 5. tov. Benetek: Jurij baron Vega, v proslavo 150 letnice njegovega rojstva; 6. tov. Vuk: Odkod življenje na naši zemlji?; 7. tov. Dolinar: Slovenska vseučiliška društva; 8. tov. Hafner: Najvažnejši ukrajinski pisatelji in pesniki; 9. tov. Sekol: Prostozidarstvo in njega nevarnost za cerkov in državo; 10. tov. Schiller: Cerkev in politika.

Vseh slovenskih bogoslovcev je bilo v l. 1903—1904 17. Slavnostne akademije, kakor se je nektera leta priredila, ni bilo, ker smo se čutilí preslabim. Pač pa se je napravila zaključna akademija malo bolj slovesno, in k tej smo povabili tudi svoje nemške kolege.

Pri zaključnem zborovanju 6. mal. srpana se je izvolil odbor za šolsko leto 1904—1905: Preds. tov. Lučovnik, tajnik tov. Dolinar, blagajnik tov. Vuk, knjižničar tov. Lakner, urednik „Bratoljuba“ tov. Benetek, pevski vodja tov. Linasi; tamburaškim vodjem je bil letos izvoljen tov. Žel.

V počitnicah se je akademija častno (6 članov) udeležila desetletnice kat. akad. dr. „Danice“ v Ljubljani.

V letošnjem šolskem letu smo imeli začetno zborovanje 6. vinotoka 1904. Predsednik tov. Lučovnik je razvil program „Slov. akademije“, pozdravil nove člane prvoletnike ter pozval tovariše k marljivosti in vztrajnosti. — V prvem tečaju, ki se je završil 12. prosinca, je bilo v 12. akad. urah 18 predavanjin sicer: 1. Preds. tov. Lučovnik: Poročilo o desetletnici „Danice“; 2. tov. Žel: Kraljevo kronanje v Belemgradu; 3. tov. Dolinar: Socijalna demokracija in njene zmote, I. del; 4. tov. Sekol: Slovenci za časa Karola Velikega; 5. tov. Karner: Čudeži in moderna; 6. tov. Lakner: Andrej Einspieler; 7. tov. Ulbing: Tomaž Akvinski in pomen njegovih modroslovnih nazorov za krščanstvo; 8. tov. Linasi: Vzroki gospodarskega propada; 9. tov Hafner: Na ktere principe se opira gospodarski liberalizem?; 10. tov. Schiller: Vmeščevanje vojvod na Gosposvetskem polju; 11. tov Rožman: Vodilne ideje škofa Strossmajerja; 12. tov. Jelenec: Ivan Bajkart Valvazor; 13. tov. Tojnko: Začetek anarhizma; 14. tov. Rudl: Sedanja politika v Franciji; 15. tov. Žel: Tamburica; 16. tov. Štritof: Prešeren kot sociolog; 17. tov. Lasser: Reformacija v Slovencih; 18. tov. Mörtl: Matija Majar Ziljski.

V proslavo jubilea proglašanja dogma Brezmadežnega spočetja ste priredili slovenska in nemška akademija skupno slavnost dne 18. grudna. V imenu slov. akademije je govoril njen član tov. Schiller, pevci so zapeli Hladnikovo „Brezmadežni“, tamburaši zasvirali „Pozdrav Mariji“.

Izmed 48 bogoslovcev nas je letos 20 Slovencov. Imamo zelo težavno stališce. Pouk šolskih predmetov je samo v latinščini in nemščini, istotako vaje v pridigovanju. Vendar kar se tiče zadnjega ter katecheze, upamo, da se nam bo vendar enkrat nekoliko ugodilo. Naravno bi bilo, da bi torej tudi pouk v katehezi, t. j. o jeziku, obnašanju i. t. d. tudi bil v tistem jeziku, kterí se rabi potem v šolah, t. j. v slovenskem jeziku, ker sicer ta pouk, kojega namen je izobraziti govorico kateheta do otrok, nima

smisla. Ravnotako je s homiletiko. Ali žal, slovenski bogoslovec je v tem oziru tukaj popolnoma prepuščen samemu sebi.

Spoznali so že naši prednamci, da ne bodo mogli idealno vršiti svojega poklica kot duhovniki slovenskih Koroščev — kterih je še tretjina vsega prebivalstva — ako se bodo samo ravnali po sečnem načrtu. In zato se že pred dobrimi 56 leti izposlovali dovoljenje za slovensko akademijo. Člani tega društva imajo enkrat na teden uro, v ktorí se vadijo govorništva v slovenščini. Akademija je sicer pozneje nekterekrati prenehala, ali l. 1887 se je nanovo vzbudila in od tistega časa dobro uspeva. Istodobno so osnovali slov. bogoslovci medseboj pisan listič za vaje v pisavi slovenščině, imenovan „Venec“. Ta se je pozneje prelevil v „Lipo“ a po l. 1888 se imenuje „Bratoljub“, ter je precejšnega internega pomena, ker se Slovenci po njem v medsebojni kritiki precej izobrazijo v svoji materinščini.

S hvalevredno vnemo se tudi poslužujemo svoje knjižnice. Ta se je vstanovila pred kakimi osmimi leti ter šteje že nad 1300 zvezkov. Knjige so večinoma slovenske, pa tudi hrvaške in nemške; precej se nahaja i českih časopisov in knjig, na koje so se naročovali Vaši rojaki, Čehi, ko so še pojahali naše bogoslovje.

Lepo vspevata naša zbora: pevski 11 in tamburaški 9 članov.

Srčen pozdrav vsem bratom v drugih semeniščih!

Janko Dolinar, t. č. tajnik.

✷ ROZMANITOSTI ✷

„Slavica“. Příloha „Časopisu Katolického duchovenstva“. (Ročník 71., č. 1.).

V posledním čísle loňského „Musea“ (roč. 38., str. 306.), uvažuje o důležité otázce, k níž dán mocný impuls Grivcovým článkem „Idea Cyrillo-Methodějská“ v čísle prvém, napsal jsem „Glossu k návrhům o Vých. otázce církevní“. Slova tam uvedená, volání po literárním centru, jímž by „mužové ve Východní otázce sběhlí udávali direktivu nezkušeným, seznamovali s literaturou, disputovali o sporných otázkách, vyměňovali zkušenosti a náhledy“ a snažili se „propagovati tuto myšlenku, má-li uzráti v plody, na vlastní sporné pole, na Východ“ — nutnost onu přesně formuloval pak na Velehradě Dr. A. Podlaha. Dnes už přikročeno k její realisaci.

„Časopis Katolického duchovenstva“, který se může vykázati nad jiné prací záslužnou v našem bohoslovném ruchu, ujal se záměru toho a soustředil odborné pracovníky slovanské, aby v příloze „Slavica“ dali základy průkopné práci dle programu:

Přinášeti přehled činnosti národů slovanských na poli věd bohoslovných co možná úplný.

Podávati recense a články v tom směru.

Všímati si nejen katolických národů slovanských, nýbrž i nesjednocených.

Přispěti tím k vzájemnému poznání a sblížení a míti na zřeteli krásný ideál: sjednocení všech národů slovanských ve víře katolické.

Časopis tak seriosní a jména kol něho seskupená ručí, že nestroskotají se tentokrát slibné počátky věci velké, záslužné, bohumilé.

Ale i na nás jest bohoslovcích, když naděje se v nás činí, že jednou z řad našich mají vzejíti pokračovatelé, abychom — soukromě nyní se vzdělávajíce — sledovali práci mužů zkušených, podporovali, agitovali a získávali jiné k podpoře mravní i hmotné! H. (Br.)

Jakub Deml: **Slovo k Otčenáši Františka Bílka.** Věnováno blahoslavené památce Františka Sušila. Vydal Nový Život.

Dílo Bílkovo nalezlo svého povolaného interpreta. Vyrůstalo, nechápáno námi. Stavěli jsme si je buď příliš vysoko, kam jsme se nechtěli odvážiti, nebo zase příliš nízko, abychom se zdáli hodně důmyslnými . . . Chorobným jsme je nazývali jako mysticismus vůbec, umění, zabývající se výhradně duší, navazující na hluboké umění středověku. Za nejasné a nesrozumitelné jsme je měli, vzdáleni od něho svým životem, svou výchovou, svou povrchností, bojíce se práce, již nám ukládalo: obraceti je na svůj vlastní vnitřní život, zapomínajíce, že velikost a síla umění je v nápovědi, v symbolech. Cizinci jsme zvali ty, kteří přinášeli nám, jež jmenovali bratřími, z krásnějšího světa pozdravy Pravdy a pocely Milosti . . . Nechápali jsme umění Bílkova: s posměchem je odsuzují nebo — důmyslně mlčí. Ať mlčí! volá Deml, toť tajné přání všech, kdo Vás milují — ať mlčí! Stromy a kamení, jemuž dáváte život, jednou promluví, a bude to slovo Života. —

P. Deml od počátku zamiloval si mistra. Bratrské, spřízněné duše vždy se shledají a pochopí. S obdivem a nadšením stojí před jeho dílem, jež vyrostlo z hlubin věřící duše, ozářené světlem poznání mystického, nadpřirozeného. Jako všechny práce Bílkovy, jest také Otčenáš plodem meditace a k meditaci zrovna vybízí. Ticho se po něm rozprostřelo, „nejdůstojnější resonance Vidění", a do něho přichází hlas toho, jenž poslouchal . . . Slovo k Otčenáši. — Umělecký význam a ideu díla Bílkova vystihují poslední dvě studie „Slovo o formě obrazů v Otčenáši" a „František Bílek — umělec". Úvodem položena jsou pojednání „Člověk a modlitba", „Otčenáš", „Mysterium milosti v Otčenáši Fr. Bílka" a „Mysterium viny . . .", jež usnadňují značně hlubší porozumění tvorby mistrovy.

Prolog O. Březiny otevírá vstup k Otčenáši. „Chci, aby byla pojata má slova jen jako mocné mlčení před modlitbou a jako soustředění duševních sil před její tajemnou prací". Tak nutno vejíti „do hořkých, tichých, zamyšlených zahrad" Bílkova díla a naslouchati jeho hovorům, jež promítají v duši nové perspektivy a rozzařují nová světla na pobřežích života.

P. Deml zachytil ty hovory, jež vyzněly k jeho duši, když meditovala nad jednotlivými obrazy. Z každého řádku rozlévá se hluboká jeho zbožnost a víra, sálá láska k Bohu, Kristu, Církvi. Z krásných delších meditací připomínám jen kromě úvodních: o tajemství Práce a Bolesti („Chutnáme, jak těžká je orba křížem v našem životě a jak těžký pod takovým pluhem skon"), o utrpení („Křížem poníženu být dobré je a jediným domova našeho klíčem", „Proto v utrpení nad síly nechť není nám úlevy . . ."), o poslušnosti („A sladkým jhem Tvá vůle stane se . . .").

Na křesťanský, meditační ráz ukazuje také všude v díle Bílkově. Akcentuje zvláště, že jeho Otčenáš je illustrací Života a tedy illustrací Spásy, že jeho obsahem je drama Milosti a Pádu, Světla a Tmy, postup obrazů, jež se navzájem doplňují, že je cesta do Svatyně, pojatá ovšem zcela originálně, proti veškeré šabloně. Ano srovnává umění Bílkovo s officielní jaksi meditační methodou sv. Ignáce na důkaz, že jí v podstatě neodporuje a není „necírkevní".

Při některých obrazech vykládá podrobněji význam jednotlivých symbolů. Zde vidíme, že jsme mnohé snad dříve přešli lhostejně, skoro bez povšimnutí,

co nabývá nyní nového světla a jasu, že jsme nepřemýšleli o lecčem, nad čím možno dlouho rozjímati. Umění Bílkovo nutí k vlastním myšlenkám. K jinému bude snad mluviti jinými slovy. Vždyť „silné umění mluví k tisíci duším tisíci jazyky“ (O. Březina). Má býti pokrmem duší. V sobě samých abychom je hledali, v bratrství duší, jež ničeho nežádá. K dalším meditacím vybízí také Deml: „Proč bych nesměl meditovati a třeba blouditi? — Mám jistou zásobu zkušeností životních, myšlenek z Písma, četby vůbec — proč bych nesměl těchto zkušeností použít? Dílo Bílkovo nás k tomu zve! Smím podle výše svého duchovního obzoru posuzovati všecko, jen ne umění? Hledej každý sám a nemáš-li dostatek myšlenek svých, vezmi Písmo, Kempského a kteroukoli knihu duchovní a applikuj aspoň cizí myšlenku. I to přinese užitek“.

Kniha Demlova ukazuje nám cestu. I nad ní možno dále meditovati. Není z těch, jež jednou přečteme a více se k nim již nevrátíme. Vzpomeneme si jistě na ni a bude nám drahou vždy, když duše bude práhnouti žíti aspoň na chvíli život svůj, nerušený všedností a banálností hmoty. A proto na ni zde upozorňuji Vás, bratří, nejvíce. Zamilujete si ji, kdož jí porozumíte, vždy upřímněji si ji zamilujete, čím častěji se k ní vrátíte. A vždy vstanete od ní posilněni. Chvíle ticha a klidu jest ovšem třeba. Ticho rozestírá se, kudy šel kdos Veliký . . . A tichem jde cesta k Životu. V osamocení vzrůstá jako bílý květ . . . „Vídíme šlápoty Pána jimiž je se nám brát; a ty jsou srdce jen, které má ránu“.

Nejraději vepsal bych knize slova, jež autor svého času jako bohoslovec napsal na „Modlitby“ Bílkovy v naší knihovně: „Prosím Vás, bratří, zde se zastavte. Vás prosí Život o trochu mlčení!“ E. Masák (Br.).

Veliký biskup Strossmayer dovršil 4. únorem devadesátý rok svého požehnaného života. Slovanský svět oslaví významný den a s vděčnou myslí oživí paměť muže církve, vlasti a Slovanstva.

Католицкий Всхід, časopis bohoslovců rusínských ukončil prvý ročník. Účelem jeho jest soustřediti snaživé pracovníky mezi bohoslovci a dáti jim příležitost, aby se vzdělávali k budoucímu úkolu na nivách církevních a národních. Aby mohl činnost svoji rozšířiti, změnil třetím číslem původní svůj název: Orgán bohoslovců katol. ve Lvově, stav se orgánem „рускоі богословскоï католицкоï молодїжи“. Posledním, jubilejním číslem na počest Neposkrněné důstojně zakončil slibnou pouť prvým rokem. Redakce nachází se ve Lvově, ul. Kopernika č. 36 (rusko-katol. duch. seminář).

V klubu slovanském v Krakově mluvil v prosinci m. r. p. Wacław Bożydarski „o Františku Sušilovi“ a zajímavě ocenil zásluhy a význam našeho buditele. Prof. M. Zdziechowski kladl důraz na potřebu bližšího poznání katolického ruchu u Slovanů. Je přesvědčen, že pouze Slované katolíci jsou s to důkladně ocenit význam poměru rusko-polského a vidí konečné rozuzlení v duchu spravedlnosti. Tito staví odpor propagandě unifikační, protivné katolicismu, jsou však našimi přirozenými spojenci a s druhé strany potřebují vzájemnosti, třebas budou stále i od krajanů viněni z nedostatku patriotismu. Ruch katolický se skutečně vzmáhá u Slovinců, Chorvatů i Čechů.

Po oslavné řeči P. Bożydarského rozvinula se diskuse o poměru katolicismu k tužbám národním českým. Súčastnili se hr. J. Moszyński, dr. A. Sokolowski a dr. M. Zdziechowski.

„Katoliški Obzornik“ uveřejňuje dra. Josipa Grudena zajímavé a dosud málo kde šířeji a samostatně zpracované thema: „Akvilejští patriarchové za doby sv. Cyrilla a Methoděje a jejich poměr k bohoslužbě slovanské.“ Prací je učiněn pouze náběh, nahozena jen skizza, jež má býti průpravou k práci další. Dr. Gruden sám slibuje, že i nadále bude uveřejňovati články o této otázce pojednávající. Bylo by však radno, aby si povšimnul též prací našeho Snopka a zaniklého

bohužel „Sborníku Velehradského“, z nichž by mnoho mohl čerpati. — Jinou, skoro paralelní práci a to, jak z obsahu předem podaného soudím, hodně obšírnou a široce založenou uveřejňuje v letoším ročníku „Vlasti“ laik, stud práva Jan Hendrych: „Jaký byl vztah věrozvěstů slovanských Cyrilla a Methoděje ke stolici římské?“ (Historická a kanonicko-právní studie). Thema bylo u nás i jinde již častěji z různých stran osvětleno, na zajímavosti však ani nyní netratí, zvláště když právník se hlásí k slovu. Definitivní úsudek o práci nám však prozatím podati nelze, neboť není dokončena; jen to konstatujeme, že pod čarou uvádí autor množství literatury nejen specielně a přímo na thema se vztahující, ale i jiné na př. o církvi starokatolické, o bogomilcích, o rozkolu za Fotia atd., což mnohý s povděkem uvítá. Lad Zamykal (Ol.)

Das Buch der Bücher. Gedanken über Lektüre und Studium der Heiligen Schrift. Von P. Hildebrand Höpfl O. S. B.

Vyčerpávající pojednání těchto otázek nebylo úmyslem autorovým, a proto nesmí býti hledáno a tím méně přísně systematické uspořádání látky. Jednotlivé kapitoly jsou spíše jako aforismy volně spojeny. Jeho snaha nesla se v první řadě za tím účelem, aby vzbudil úctu ke knize B. zjevení a lásku ke studiu, hlavně u mladých řeholníkův a kandidatů duchovního stavu.

Obsah výborného spisu jest tak milý, tak do duše vnikající a přesvědčivý, — vždyť dotvrzen autoritami sv. Otců a velikých učenců středověku — že, přečteš-li, zdá se ti, že Písmo sv. vzmohutnělo před tebou v knihu novou, o jaké tušení jsi měl jenom matné, neurčité. Zdá se ti, béřeš-li pak P. sv. do rukou, jakokys bral perlu zářící; s posvátnou bázní, aby nezašel lesk její dechem hříšné duše, aby se nezamžil myšlénkami ducha světského, otvíráš svaté listy, a spolu tajemnou rozkoší a blahem, kochaje se třpytným leskem perly perel, jež drahocennější té, kterou kupec člověk hledal, a když ji nalezl, odešel a prodal všecko, což měl a koupil ji . . . (Mat. 13; 45, 46.)

„V naší době,“ praví autor, „horlivost ve čtení P. sv. — Bohu žel — poněkud ochabla. Vždyť bylo lze slyšeti — ač se to zdá skoro nemožným — kterak jakýsi kněz se chvástal, že mu není třeba biblí čísti; vše čeho z P. sv. potřebuje, zná prý z paměti. Byv tázán, kolik stran by to asi činilo, kdyby vše napsal, odvětil, že by mohl asi tři nebo čtyři quartové strany vyplniti. Taková místa biblická, ze souvislosti vytržená, jsou podobna květům, jež s živé květiny jsou utrženy, a poněvadž jim přítok živné šťávy jest odňat, velmi brzo uvadají a usýchají.“

„Zahanbujícím pro tohoto a jiné kněze, kteří nedbalí jsou ve čtení biblí, jest příklad protestantského kazatele, jenž přišel kdysi ke katol duchovnímu a prosil ho o vysvětlení kteréhosi těžkého místa P. sv. ‚Již šestkráte,‘ pravil, ‚četl jsem P. sv. na kolenou kleče, ale ještě vždy zůstalo mně toto místo neporozumitelným‘.“

Na jiném místě praví autor: „Pro kněze jest studium P. sv. vlastní povinností stavu. Biblí jest v pravém a v plném smyslu liber sacerdotalis . . .“

1. Kněz má povinnost denně recitovati officium divinum . . . Má-li tato denní oběť modlitby rozumnou a bohumilou se státi, nemá-li býti a zůstati neužitečnou modlibou retnou, musí kněz do bohatého jejího obsahu vniknouti, aby ji s hlubokou úctou, stálou pozorností a vroucí zbožností vykonávati mohl. K tomu jest však důkladná znalost P. sv. nezbytna.

2. Písmo sv. jest pro kněze nevyčerpatelnou studnicí sebevzdělání, jeho studium výborným prostředkem ku sebeposvěcení.

Kněz zanáší se denně nejsvětějšími mysteriemi naší víry. Jak velice se sluší, aby si osvojil vnitřní porozumění zjevených tajemství víry, aby svého ducha vnořil do hlubokého obsahu božských pravd . . .

Povinností kněze jest, aby, vytrhna se z nízké atmosfery obyčejného života pozemského, jaksi ve vyšší, duševnější sféře žil. Jeho stav žádá od něho větší dokonalosti. Plné zralosti duševní dokonalosti dosáhne, jestliže ve studiu P. sv. spojeném s modlitbou jako Mojžíš na hoře rozmlouvá s Bohem nejsvětějším. Tu duch jeho vznese se do výšin nebeského světla, tu občerství se duše jeho čistou mannou, jež s nebe padá a plna štěstí zvolá se sv. Augustinem : Sint castae deliciae mea Scripturae hae.

3. Kněz jest učitel a pastýř lidu . . .

Má tedy pilným studiem obsah P. sv. si osvojiti; je-li jím zcela naplněn, budou ústa jeho přetékati slovy nebeské síly a sladkosti, která duše mocně uchvátí a k Bohu povedou —.

A v skutku, jak zkušený kněz vhodně praví, jsou slova P. sv. na kazatelně jádrem kázání, ve zpovědnici duší napomenutí, u lože nemocného silou útěchy, ve vyučování náboženském posilou kněžské řeči — —.

Pro pastoralní činnost kazatelskou překrásný návod, kterak P. sv. se má užívati, jest obsažen ve hlavě nadepsané „Die Heilige Schrift und das kirchliche Predigtamt“ —

Věru kniha vroucí, povzbuzující, čarovný proutek k pokladům.

F. T. (Br.)

Projevy pravoslavného tisku o biblistice katolické. Zpráva o založení biblické komisse zvěčnělým papežem Lvem XIII., byla přijata u orthodoxních s patrnou radostí. Zájem o bibli jest u pravoslavných rovněž tak veliký jako u katolíkův a zhoubných následků hyperkritiky biblické, splozené protestantismem právem se obává též i církev ruská, jež daleka jest připustiti u výkladu Písma svatého volné zásady rationalismu.

Nejlepším toho důkazem jest překlad Vigourouxova spisu Manuel biblique (Paris 1901, 11. vyd.), jenž vyšel v 5 samostatných svazcích v letech 1899 až 1902 péčí Voroncovou: Руководство къ чтенію и изученію Библій. Курсъ священнаго писанія. Переводъ съ послѣдняго французскаго изданія съ дополнительными примѣчаніями по лушимъ иностраннымъ комментаріямъ. Москва. Nejčelnější časopisy ruské (Церковныя Вѣстникъ 1900, Церковныя Вѣдомости 1902) neskrblily chválou jak o autorovi tak i o překladateli tohoto výtečného díla, zatím co přepjatí kritikové francouzští spílali tomuto vynikajícímu biblistovi do copařů středověkých — laudator temporis acti.

Pravoslavní vidí skvělý začátek na obranu autority bible proti výstřední kritice v komisi založené s otcem Lvem XIII; slovanský tisk vesměs projevil k ní sympatie. Úřední orgán srbské církve (Гласник православне цркве у краљевини србији 1903) věnoval jí krátký článek. V časopisectvu ruském s největší úctou psali o důležitosti, těžkém úkolu a nesnadném poslání této instituce. Levický (v (Церковный Вѣстникъ 1902) mezi jiným poznamenává, „že initiativa sv. Otce a prostředky jím navržené k obraně Písma sv. proti nebezpečnému a libovolnému upřílišňování hyperkritiky biblické zasluhují povšimnutí a pozornosti z řad ortodoxních, ba přímo i součinnosti. Spor biblický dotýká se zajisté celého křesťanstva“. Bohužel, že v pokračování článku posuzuje některé věci křivě, na př. o Vulgatě a o autoritě papežské. (Ol.)

P. V. Vanutelli O. P.: **„Poccia“,** studio religioso sopra la Russia. Roma 1892.

Jsou různá mínění o důležitosti velmocenského postavení Ruska pro budoucnost. Sami Rusové myslí, že Rusku svěřena jest Prozřetelností Božskou úloha, hynoucí Evropu jak nábožensky svou orthodoxií, tak politicky svou, „občinou“ zachrániti. Jiní mají za to, že Rusko této své úloze jen tehdy dostojí,

když se spojí s katolicismem a vymaní se z dosavadní stagnace, jež se často přespříliš accentuje.

Tohoto posledního mínění jest též autor svrchu řečeného díla, jen že pohlíží trochu optimistickým okem na združení obou církví, jsa přesvědčen, že blízka jest doba, kdy obapolná pýcha a nevraživost pomine a obě strany podají si rámě spojených sil a spolupůsobiti budou k utvrzení království Božího na zemi.

Dílo toto o dvou svazcích jest psáno ve formě cestopisu, do něhož jsou vetkány myšlenky spisovatelovy o poměrech a velmocenském postavení Ruska, o pravoslaví a jeho kléru, o vzmáhajícím se sektářství, o katolících ruských a jiných náboženských vyznáních.

Ve stati poslední jakožto nejdůležitější autor si předkládá tři otázky: 1. Jest unie pravoslaví s katolicismem možna? 2. Jakým způsobem mohla by se uskutečniti? 3. Na jakých základech? — a odpovídá na ně: 1. Unie s Římem jest jistě možna! Proč? Poněvadž schisma ruské ani dogmaticky ani historicky ve skutečnosti neexistuje. Toto je spíše politické než náboženské, spíše materielní než reální a formální, poněvadž nebylo nikdy jasně formulováno, ba naopak dály se několikrát iniciativy pro unii, která byla již potvrzena a úředně prohlášena po koncilu florentinském. Mezi jinými i Petr V. ukázal se povolným k unii se sv. Stolicí. V samém hlavním městě Ruska, v Petrohradě, mluví takořka vše o primátě Petrově. Již jméno hlavního města upomíná na sv. Petra, první kathedrála v Petrohradě jest zasvěcena sv. Petrovi, nejkrásnější kostely jsou zbudovány podle vzoru Sv Petra v Římě. U Sv. Isáka jest znázorněn v bronzu život a umučení sv. Petra, a jeho sochu vidíme zevnitř kostela. Vůbec není kostela, který by neměl obrazu sv. Petra.

A nejhlavnější, co se Rusku vytýká, jest ztrnulost, ve které církev ruská se nacházela. Jsouc poukázána na autoritu státní, jest ochromována nebo aspoň zdržována ve své činnosti přijímajíc impuls od moci státní, která jest náboženství úplně cizí.

2. Jakým způsobem? Oním, který víže i jiné národy východní ke stolici apoš olské, jako jsou: Maronité, Melchité, Armeni a Chaldeji katoličtí a konečně i Rusíni katoličtí, které církve těší se z vlastní hierarchie a autonomie.

Též poznamenati dlužno, že víra, kterou vyznávají Rusové, jest v podstatě katolická, že též spekulativně uznávají primát církve římské, proč ož neměla by unie v zápětí hrozivých převratů, jak se obyčejně myslí.

3. Na jakém základě dala by se unie tato provésti? Na základě konkordátu mezi státem a stolicí apoštolskou, jak se to stalo i u jiných národů katolických. Neomezený vliv státu jak na klérus, tak na záležitosti církevní musel by poněkud ustoupiti dobrozdání stolice apoštolské. Ve skutečnosti by dostačilo, aby nastávající biskupové neb aspoň metropolité obdrželi potvrzení od sv. Stolice.

I Svatý Synod mohl by nadále existovati, ovšem v určitých mezích své působivosti.

Jest jisto, že by Svatá Stolice brala ohled nejen na instituce náboženské, nýbrž i na autoritu státní. Máť církev katolická podivuhodnou vlastnost, že, ačkoliv jest jí dána moc nade všemi křesťanskými národy, raději hledí v dorozumění s mocí státní, pokud by nebyla ve svých zásadách ohrožena, záležitosti církevní vyřizovati.

H. J. (Ol.)

ADOLF RAJNOCH (Řím):

K otázce o pronásledování Neronově.[1])

Historická glossa.

Úsilný nedávný pokus,[2]) jenž maje základem ustálenou tradici o Neronově obvinění křesťanů, snažil se dokázati nesmyslnou thesi, že křesťané vskutku Řím zapálili, jakkoliv ovšem vážná věda i nepředpojatá veřejnost po zásluze zařadila jej mezi ostatní kalné výrony zednářského záští ku křesťanství, přece podnítil povolané historické badatele k důkladnému, kritickému prozkoumání této otázky, jež neminulo se se žádoucím výsledkem. Dotvrzenať nejenom znova nezvratně nevina křesťanův a zločinnost Neronova, nýbrž také konečně zjištěno, že dosavadní ustálená tradice, jakoby Nero obvinil křesťany ze založení požáru, jest bezpodkladná, tkvíc jedině v mylném výkladu textu Tacitova, a že křesťané vůbec ani od Nerona tímto obviněním naříčeni nebyli.

Jest jisto, že vládnoucí mínění o Neronově obvinění křesťanů (arci jako zcela vymyšlené, mrzké pomluvě) opírá se jedině o text Tacitův (Ann. XV. 44.), poněvadž ostatní prameny (Suetonius, Tertullianus, Lactantius atd.) o ní naprosto mlčí. Není však nesnadno dokázati, že správný výklad textu Tacitova pomluvy této nijak nepřipouští, ba naopak nepopiratelné, svorné mlčení jiných pramenů ji rozhodně vylučuje.

Dva jsou význačné body textu Tacitova, jež vztahují se k naší otázce a o jichž správné porozumění po výtce běží, totiž: „abolendo rumori subdidit (sc. Nero) Christianos reos“ a „haud perinde crimine incendii quam odio generis humani convicti sunt“.

---

[1]) Nové této these o Neronově pronásledování hájí Umberto Benigni v díle svém (jež vyjde v nejbližší době): »Stôria sociale della Chiesa« sv. 1., a A. Profumo v díle svém o požáru Neronově, rovněž v tisku. — Pramenem k přítomné práci je hlavně lithografie: Umberto Benigni: »De ecclesiae Romanae exordiis«. — (Se svolením autorovým.)

[2]) Carlo Pascal: »L' incendio di Roma, e i primi Christiani«, 2. vyd., Turin 1900. Dílo mělo účelem zničiti příznivou křesťanům pověst, šířenou proslulým románem Sienkiewiczovým: »Quo vadis?« Zajímavo, že na obranu křesťanů proti Pascalovi vedle jiných vystoupil i žid Coen.

První bod vyložen všeobecně v ten rozum, že výraz „subdidit“ pojat ve smyslu „substituit“ t. j. „loco sui Christianos sub illa accusatione posuit“ („nastrčil za vinníky“) podle známého obratu v Digestech „subdere filium, subdere testamentum“ t. j. „falsum filium nebo testamentum vero substituere“.

Na první pohled nejeví se nic tohoto pojetí vhodnějšího a celkovému smyslu přiměřenějšího: Když Neronovu úsilí selhaly všecky prostředky, když — podle Tacita — ani slavné smírné oběti, ani hojné, velkolepé dary, ani nové výstavné budovy nebyly s to, aby zaplašily od zlatého paláce caesarova příšeru potupného podezření, co obraznosti bližšího než představa, vnutkaná již jaksi zdánlivě souvislostí s obsahem předcházejícím, že totiž Nero chtěje se ospravedlniti před veřejným míněním, svalil vinu žhářství na nenáviděné křesťany — abolendo rumori (loco sui) substituit Christianos reos incendii?

Avšak výklad tento je nesprávný. Vinu ovšem z valné části přičísti dlužno nejasnosti místa samého, jehož porozumění značně stížil Tacitus známou svou stručností a zvláštností výrazu. Patrně také předpona „sub“ svedla zde vykladatele. Sloveso „subdere“ nemá u Tacita významu „substituere“, jehož nabylo teprve v právní fraseologii doby pozdější; Tacitovi znamená prostě „proponere, praesentare absque mora“, jak svědčí nepopíratelně četná místa (Ann. I. 6., I. 39., III. 67. atd.). Tak na př. užívá Tacitus výrazu „subdere“ mluvě o četných přích, jež proti vynikajícím občanům zaváděli přívrženci Tiberiovi, kteří chtějíce si zajistiti jich odsouzení, přidružovali k žalobě své obvinění z urážky Veličenstva (velezrady = crimen laesae Majestatis), ve kterémž případě nikdo ani příbuzný obžalovaného hájiti nemohl bez vlastního nebezpečenství. Znějíť takto slova Tacitova: „et ne quis necessariorum iuvaret periclitantem, crimina subdebantur, vinclum et necessitas silendi“ (Ann. III. 67.).

Neznamená tudíž první bod „abolendo rumori subdidit (Christianos) reos“ nic jiného než pouze tolik, že Nero, chtěje obrátiti pozornost rozjitřeného lidu od požáru k nové vzrušující události a tak uvésti v zapomenutí pověst sobě nepřátelskou (= abolendo rumori), zavedl proti křesťanům (sensační) při (= subdidit reos); vyhlásil totiž sensační zprávu, že odhalena byla tmářská jakási zuřivá sekta, soptící šílenou nenávistí k celému pokolení lidskému, jež pojídá děti (t. j. slaví hody Thyestovy), dopouští se krvesmilství atd., zkrátka přetížená nejhnusnějšími zločiny volajícími o pomstu, a křesťany ihned pohnal před soud, aby pak od svých tuhých přívrženců a neochvějných lichotníků veleben byl jako spasitel, jenž zbavil Město a celý okrsek zemský mrzkých sektářův.

Druhý bod „haud perinde crimine incendii quam odio generis humani convicti sunt“ pojat ve smyslu: „non tam crimine incendii, quam odio generis humani t. j. tedy: non solum crimine incendii, sed etiam et eo magis odio generis humani convicti sunt, kdežto vskutku (pravý) smysl jest: non crimine incendii, sed odio generis humani convicti sunt.

Věru, jak jest z prvního bodu jasno, nebyli křesťané ani Neronem obžalováni ze založení požáru, tím méně tedy mohli býti ze zločinu žhářství usvědčeni. Než ani se stanoviska Tacitova nelze dosavadního výkladu připustiti. Jest přece nade vši pochybnost zřejmo ze slov Tacitových, že jakkoliv byl zarytým nepřítelem křesťanů, přece nijak jich nepokládal za původce požáru, neboť začínaje vypravovati o požáru, dí: „sequitur clades forte an dolo principis incertum nam utrumque auctores prodidere“ (38.), tedy ani hypoteticky neuvádí viny křesťanů. Kterak by tudíž

si tak zjevně odporoval Tacitus, tvrdě najednou, že byli usvědčeni (ne tak t. j. ale přece z části) ze založení požáru?

Celkový smysl tohoto místa Tacitova, v souvislosti poněkud s obsahem následujícím, je tento: Ačkoli Nero snaže se vyhladiti pověst, označující jej žhářem, zavedl proti křesťanům při, přece neobvinil jich ze zločinu žhářství, nýbrž z nenávisti k pokolení lidskému, a poněvadž toto obvinění z nenávisti protispolečenské bylo — podle Tacita! — oprávněno, zasloužené došli křesťané pokuty, byvše z viny své usvědčeni a odsouzeni. Ježto však Nero podnikl skutek ten v zájmu vlastním, ne však aby zadost učinil spravedlnosti a tresty příliš krutými, příčícími se citu lidskosti, potrestal křesťany, proto „quamquam adversus sontes (sc. odii contra genus humanum) et (ideo) novissima exempla meritos, miseratio oriebatur, tamquam non utilitate publica, sed in saevitiam unius absumerentur".

S tímto správným výkladem textu Tacitova plně souhlasí Suetonius (kolem r. 70 – 160 po Kr.), jenž o Neronově obvinění křesťanů ze založení požáru ani slovem se nezmiňuje, nazývaje křesťany povšechně „zločinnými" („malefici"; srv. „odio generis humani"): „afflicti suppliciis christiani, genus hominum superstitionis novae et maleficae". (Nero IV.) Sám pak nerozpakuje se označiti Nerona původcem požáru řka: „incendit Urbem tam palam... ut bellicis machinis labefactata atque inflammata sit" (XXXVIII.). Ostatně přesvědčení o Neronovi jako původci požáru bylo tak všeobecné, že sám Plinius starší, současný spisovatel (24—79 po Kr.) prostě a stručně na ně se odvolal chronologickým způsobem, mluvě o jakémsi stromu, jenž trval až „ad Neronis principis incendia, quibus cremavit urbem". (Natur. Hist. XVII. 1.)

Totéž říci jest o spisovatelích křesťanských, kteří o Neronově pomluvě zhola nic se nezmiňují a že by ji pohané tvrdili, nikde ani nejmenší náražkou neprojevují.

A vskutku, prohlédneme-li samu povahu této otázky, lze nám uzavírati pouze o dvojí možnosti, kdyby Neronova pomluva, obviňující křesťany ze založení požáru, byla existovala: buď ji pokládali pohané za pravdivou aneb aspoň za pravděpodobnou, nebo ji jako lichý, naprosto bezpodkladný výmysl odmítli.

V prvém případě je samozřejmo, že by protikřesťanští polemisté (jako Celsus) neopomenuli jí útočiti proti křesťanům a vší mocí a úsilím ji rozšiřovati.

V druhém případě bylo by zajisté bývalo prvním úkolem apologetů křesťanských, aby ji vyvrátili a jako vzor stvůrných pomluv pohanských slavně ve svých spisech zaznamenali Obé vyplývá tak přirozeně z povahy obžaloby a obrany, že důkazu nepotřebuje.

Avšak nestalo se ani to ani ono, neboť, jak jsme již naznačili, žádný spisovatel ani křesťanský ani pohanský o tom se nezmiňuje. Zjev tím nevysvětlitelnější, uvážíme-li prudké polemiky, v nichž utkávalo se tehda křesťanství s urputnými svými nepřáteli, zastanci starého náboženství a filosofických soustav pohanských. Ba za takového stavu věcí nelze vyloučiti ani možnosti, že by pohané, byť by i pomluvě Neronově nevěřili, neváhali k ní sáhnouti, kdyby byla existovala; ta známá praxe, čestných protivníků ovšem nejméně důstojná, chápati se i věcí úplně vylhaných a stokráte vyvrácených není zajisté jen vymoženost doby nové, nýbrž kvetla již v dokonalém útvaru i ve starověku.

Neprávem namítli někteří, že naše tvrzení o všeobecném mlčení je smělé a že se nedá dokázati, poněvadž tolik pramenů pohanských i kře-

sťanských z onoho věku zničila zloba času, takže neznáme jejich obsahu. Stačíť nám zcela prameny zbylé, abychom dokázali oboustranné mlčení. Dva svědkové nad jiné významní, Tertullián a Origenes jsou nám po ruce. První, ohnivý obhájce nauky křesťanské, stokráte opakuje a vyvrací jednotlivé pomluvy pohanské a obyčejně metá zpět ve tvář samým pomluvačným nepřátelům: kterak by byl pomlčeti mohl o pomluvě Neronově, jež přece byla tak významná, neobyčejná a svérázná, skýtajíc apologetovi nejlepší „pole“ a podnět k polemice?! Naopak, mluvě o Neronovi, dí Tertullián, že křesťané honosí se tímto svým prvním pronásledovatelem tak hrozným, že Neronem stíhánu býti znamenalo totéž jako stíhánu býti pro svou šlechetnost: „(Sed) tali dedicatore damnationis nostrae gloriamur. Qui enim scit illum, intelligere potest non nisi grande aliquod bonum a Nerone damnatum.“ (Apol. V.) V případě praktickém, zvláště známe-li vášnivý, polemický způsob psaní Tertullianova, jenž mnohdy uváděje věci zcela malicherné, neštítí se pro ně užíti obratův a výrazů méně květných a vybraných, jest zhola nepřípustno souditi, že by byl mohl pomlčeti o pomluvě Neronově, kdyby byla existovala. Ostatně neklamný a nevývratný důkaz pro správnost našeho tvrzení skýtá nám význačné místo v Apologetiku v hl. 37., kde Tertullian — všude přímo oslovuje pohany — slavně poukazuje, kterak křesťané řídíce se nejvyšším přikázáním lásky, nemstí se ani na svých nejúhlavnějších nepřátelích, ačkoliv by to nyní (t. j. za doby Tertullianovy) snadno učiniti mohli, jsouce v tak valné početné převaze. Tertullian vypočítávaje možné způsoby[1]) jich pomsty, na prvém místě uvádí možnost zapáliti město: „quando vel una nox pauculis faculis largiter ultionis posset operari, si malum malo dispungi penes nos liceret?“ A bezprostředně pokračuje: „Sed absit, ut aut igni humano vindicetur divina secta . . . (aut doleat pati, in quo probatur).“ Jest nad slunce jasnější, že v tomto místě musil by Tertullian zmíniti se o pomluvě Neronově, kdyby byla existovala t. j. kdyby křesťané byli již jednou obviněním ze zapálení města naříčeni a to s následky tak krvavými — což, tuším, jest tak zřejmé, že důkazu rozpřádati netřeba. —

A co jsme řekli o Tertullianovi, platí stejně o Origenovi, obhájci křesťanství proti Celsovi a o samém Celsovi, jehož obžaloby křesťanů známy jsou z vyvrácení Origenova, platí stejně i o ostatních, jako na př. o Lactantiovi, jenž vypravuje vznik, příčiny a okolnosti pronásledování Neronova, mrzkého jeho obvinění křesťanů jistě nebyl by pominul mlčením.

Z těchto uvedených kritických důvodů dospíváme právem k závěru, jenž kácí dosavadní ustálenou tradici o Neronově obvinění křesťanů ze založení požáru, datující se od objevení annálů Tacitových (v 15.—16. stol.) a tkvící pouze v mylném jich výkladu. Nutně uzavíráme, že Nero, chtěje od sebe odvrátiti nevoli a hněv rozjitřeného lidu, vyhlásil rozrušující událost, že odhalena byla stvůrná jakási sekta, jež zuřic nenávistí k pokolení lidskému, zkázou hrozí městu i celému okrsku zemskému, kterouž sektu proto Nero ihned potlačil tresty krutými podle zásluhy.

[1]) Tertullian vypočítává čtverý možný způsob pomsty křesťanů: 1 zapáliti město; 2. roznítiti vzpouru; 3. opustiti říši; 4. nebrániti dále vlivu zlých duchů na pohany.

JOSEF FOLTYNOVSKÝ (OI.):

Ze severosemitské epigrafie.

(Pokračování.)

Nápis Ešmunʿazarův.[1]) (Řádek 1.): „V měsíci bul v roce čtrnáctém 14 vlády krále Ešmunʿazara, krále Ṣidonských, (ř. 2.) syna krále Tebneta, krále Ṣidonských, mluvil král Ešmunʿazar, král Ṣidonských, řka: Byl jsem vyrván, (3) (když ještě) ne(byl) čas můj, maje .... dní .... sirotek, syn opuštěnosti (?). A ležím v rakvi této a v hrobě tomto (4) na místě, jež jsem vystavěl. Zapřisáhám každou královskou osobu a každého člověka, by neotvíral lůžka tohoto a (5) nehledal v něm nádob, neboť není tam v něm nádob, a by nebral rakve lůžka mého a neodnášel mne (6) v lůžku tomto na lůžko druhé. Také jestliže tě lidé budou přemlouvati, neposlouchej slov jejich; protože každá královská osoba a (7) každý člověk, který otevře příkrov lůžka tohoto, nebo který vezme rakev lůžka mého, nebo který odnese mne v lůžku (8) tomto, ať nemají odpočinku u nebožtíkův a ať nejsou pohřbeni v hrobě a ať nemají syna ani potomstva (9) místo sebe a ať vydají je bohové svatí mocnému vládci, který bude jim panovati, aby (10) zničili královskou osobu, nebo člověka onoho, který otevře příkrov lůžka tohoto, nebo který vezme (11) rakev tuto, a potomstvo královské oné osoby nebo lidí oněch; ať nemají kořene dolů a (12) plodu nahoře a postavy (?) v životě pod sluncem; neboť já politováníhodný byl jsem vyrván, když (ještě) ne(byl) čas můj, maje .... (13) dní .... sirotek, syn opuštěnosti (?). Neboť já, Ešmunʿazar, král Ṣidonských, syn (14) krále Tebneta, krále Ṣidonských, vnuk krále Ešmunʿazara, krále Ṣidonských, a matka má, Amʿaštart, (15) kněžka Astarty, paní naše, královna, dcera krále Ešmunʿazara, krále Ṣidonských, (my jsme to,) kteří jsme vystavěli chrámy (16) bohů, [chrám Astart]in v Ṣidonu, území přímořském, a bydliště poskytli Astartě .... a my (jsme to,) (17) kteří jsme vystavěli chrám Ešmunovi, ... posvátnému pramene IDLL v pohoří a poskytli bydliště jemu .... a my (jsme to,) kteří jsme vystavěli chrámy (18) bohům ṣidonským v Ṣidonu, území přímořském: chrám Baʿal-Ṣidonovi a chrám Astartě jména (?) Baʿal. A ještě: dal nám pán králů (19) Doru a Joppe, území obilná výborná, která jsou na poli Šaronském, podle hrdinských skutků, jež jsem vykonal; a připojili jsme je (20) k území země, by patřily Ṣidonským na věky. Zapřisáhám každou královskou osobu a každého člověka, ať neotvírá příkrovu mého (21) a nestrhuje příkrovu mého a neodnese mne v lůžku tomto a nevezme rakve lůžka mého, by jich nevydali (22) bohové svatí, a zničeny budou královská osoba ona i lidé oni i potomstvo jejich na věky.“ —

V nápise obrací se král sidonský Ešmunʿazar ku potomstvu a naříká, že předčasně zemřel. Zapřisáhá pak každého, by neotvíral hrobu jeho, aby v něm snad hledal vzácných nádob. Kdo by tak učinil, toho proklíná a hrozí mu tresty nejkrutějšími.

Jako první trest udává Ešmunʿazar vinníkovi (ř. 8.) „ať nemá odpočinku u רְפָאִם“. Slovo to čteme též častěji v Písmě sv. Starého Zákona. Význačné jest místo u proroka Jesaiáše 14[9], kde sv. spisovatel dramaticky líčí pád krále babylonského. Tak hrozný jest jeho pád, že i sám Še'ôl nad ním se ustrne; když totiž přinese se tam zpráva o příchodu tak mocného

[1]) Dle textu Lidzbarského v Handbuch d. n. E., str. 417. Viz též CIS I. n. 3.

krále, probouzí Še'ôl stíny (רְפָאִים) knížat a králům s jich trůnů vstáti káže. Ti však, místo aby krále druhdy mocného oslavovali, posmívají se mu, říkouce: I ty raněn jsi jako my, i tys nám podobným se stal. — Sv. Jeronym překládá slovo refa'îm gigantes; byliť Refa'îm silný národ palestinský, jak se dovídáme z Deut. 2^{11} a 3^{11}. Odtud snadno si vysvětlíme, že překládá Vulgata častěji slovo to gigantes — obři.[1]) Na uvedeném místě u proroka Jesaiáše a na několika jiných znamená však refa'îm stíny nebožtíků; téhož významu jest slovo to v nápise Ešmun'azarově, jak již patrno ze souvislosti.

Druhý trest, jímž Ešmun'azar hrozí, je, že vinník nebude pohřben. Jak hrozný to byl trest, vysvítá z Písma sv. Deut. 28^{26}, kde hrozí týmž trestem Mojžíš všem, kdož by nezachovávali zákona Božího. — Podobně prorok Jeremiáš 16^{4}, marně napomínav lid k pokání, předpovídá, jak krutý trest je zasáhne; po smrti totiž „nebudou pohřbeni, hnojem budou na povrchu zemském a mrtvoly jejich pokrmem ptákům nebeským a zvířatům zemským.“ Trest ten jistě stihne nevěrný lid; proto zakazuje sám Jahve proroku vstoupiti v manželství, by manželky jeho a dětí nezasáhl tento hrozný osud.

Pohroziv těžkými tresty posmrtnými, přechází král sidonský k trestům pro vinníka zde na světě. Proklíná ho, by neměl potomstva, by vydán byl v ruce krutého panovníka a by neměl kořene dolů, ni plodů nahoře. Co slova poslední znamenají, vysvítá z proroctví Jesaiášova, jenž 37^{31} těší stísněného krále judského Ezechiáše, že Jahve vloží Sennacheribovi kroužek v chřípě a úzdu v ústa a odvede ho s hanbou do vlasti; dodává pak, že zbytek domu Judova vypustí potom kořen dolů a vydá ovoce nahoře. Předpovídá tedy prorok, že vysvobozené obce judské opět budou šťastny, co zbořeno, opět vystavějí, co pokaženo, zase napraví a říši judskou k bývalému přivedou rozkvětu.[2]) — Dle toho hrozí tedy Ešmun'azar ve svém nápise, že rušitel jeho klidu nedojde štěstí, nebude míti blahobytu.

Aby ještě větší úctu k svému hrobu potomstvu vštípil, vypočítává Ešmun'azar — poukázav na vznešený původ svůj — slavné činy své, kterak totiž vystavěl s matkou svou (snad spoluvládkyní) několik chrámův a rozšířil své území. Mezi chrámy jmenuje se zvláště chrám bohyně Astarty v Sidonu. Taková svatyně Astartina — בֵּית עַשְׁתָּרֹת — připomíná se v Písmě sv. u Filištinských, kteří dle 1. Sam. 31^{10} zavěsili v ní zbroj Saulovu po pádu jeho na pohoří Gelboe. Ešmun'azar rozšířil též říši svou o Doru a Joppe, jež obdržel od velekrále (perského?) za prokázané služby. Naposled klade ještě jednou důrazně na srdce každému, by neotvíral hrobu jeho, aby nepropadl trestům božstva. —

Nápis Ešmun'azarův napsán jest na kamenné rakvi písmem fenickým řečí, jež téměř jest s hebrejskou totožná.

Z které doby nápis pochází, nesnadno určiti. Rakev sama jest tvaru egyptského; byla tedy v Egyptě nepochybně zhotovena a do Sidonu přinesena. Dle zevnějšku, dle písma i řeči kladou učenci nápis do 4. stol. př. Kr. P., krátce před Alexandra Velikého, takže by onen „pán králů“ (ř. 18.) byl král perský nebo snad i Alexander sám.[3])

Zda napsán byl nápis ještě za živobytí Ešmun'azarova, nelze říci. Z nápisu patrno, že Ešmun'azar zemřel v měsíci bul — v měsíci to osmém

[1]) Viz Knabenbauer S. I., Comment. in Isaiam prophetam. Parisiis 1887, str. 321.
[2]) Srv. Knabenbauer, str. 617.
[3]) Viz CIS I, str. 20.

dle 1. (3.) Král. 6[38] — v roce 14. svého panování. Ale zda nápis před jeho smrtí byl zhotoven, neznámo. Možná, že příbuzní králové dali po jeho smrti nápis pořídit a vložili slova jeho v ústa Ešmun'azarovi, by větší budily úctu.

Objeven byl 19. ledna r. 1855. Toho dne totiž kopali pokladů chtiví sedláci poblíže Ṣaidy (Ṣidonu) a narazili tu na rakev. Byli by ji as opět zasypali, kdyby zpráva o tom nebyla se donesla do Bajrûtu. S mnohých stran učiněny pokusy, rakev od sedláků získati, až konečně došlo k vyjednávání s pašou, jenž rakev odstoupil francouzskému konsulárnímu úředníku Peretiéovi. Ten ji prodal opět vévodovi z Luynes, který ji daroval francouzské vládě. Rakev uložena tedy nyní v Louvru.

Nápis jest úplný až na nevelké poškození způsobené lopatou sedláků. Jest prvým nápisem fenickým, jenž nalezen byl na půdě domácí; dřívější všechny objeveny ve fenických osadách. Dovídáme se z něho po stránce náboženské některé názory starých Feničanů. Tak na příklad ze zmínky o stínech zemřelých v ř. 8. jasně vysvítá, že Feničané pevně byli přesvědčeni o životě posmrtném, o nesmrtelnosti duše. V celém pak nápise jeví se úzkostlivá snaha, pohnouti potomstvo k tomu, by chovali tělo Ešmun'azarovo po smrti v povinné úctě a dopřáli mu v hrobě nerušeného klidu. Snaha ta zajisté souvisí též s věrou v nesmrtelnost duše.

Na důležitost nápisu Ešmun'azarova ve příčině víry Feničanů v život posmrtný poukázal již Jos. Halévy r. 1873 v pojednání, jež předčítal v Académie des inscriptions et belles lettres.[1]) Odtud potvrzoval své mínění, že i Semité palestinští, sousedé poddaných Ešmun'azarových, též měli víru v život posmrtný. Opáčné stanovisko zaujal J. Derenbourg, podporován jsa Renanem, a otázka přenesena pak na pole svatých knih starozákonních. Diskusse na to utichla, až po 9 letech dokázal Halévy správnost svého tvrzení doklady z víry v nesmrtelnost duše u všech starých národů semitských. (P. d.)

ANTONÍN KORDÍK (Č. B.):

Vzniklo náboženství způsobem přirozeným?

(Pokračování.)

Animismem rozumí se původní víra v duchy a uctívání jejich.

Animismus jest hlavně víra v odloučení duše po smrti a v další její existenci, zároveň je to víra v duchovní moci duším podobné, aby mohl člověk vysvětliti si přírodní život a jiné nápadné děje, aby tak nabyl ukončení obrazu světového. (Fustel de Coulanges, Tylor: Primitive Kultur 1872.)

Péče o duše má jednak za účel, aby byla zachována v přirozeném smyslu další jejich existence obětmi a obětními dary, formami a zvyky jejich potřeb, jednak aby nestaly se tyto duše zlovolnými strašidly, jež mohou a snaží se živoucímu uškoditi. Víra ta vznikla prý pozorováním rozdílu mezi tělem živým a mrtvým: to něco, čím tělo bylo opuštěno, byl duch duše. Tyto duše a duchové žijí prý tím, co jest duchového na oběti a modlitbě;

[1]) Viz Vigouroux, Bible a nejnovější objevy v Palestině, Egyptě a Assyrii. Přeložil Dr. A. Podlaha. Praha 1901. Díl 3., str. 466.

prostředky potravní, jež jim byly věnovány, krev a nápoje, jež byly jim vylity, jsou jim životní potřebou, právě tak jako náčiní, otroci a ženy a bojovníci, kteří dobrovolně nebo přinuceně ve smrti jim byli posláni.

S touto službou duším spojen jest kult předků, který jest povinna rodina, nebo kult heroů, který jest povinen národ. Avšak těm hrubým chybám, kterých dopouštěl se fetišismus, neuniká ani animismus. Předpokládáno tu, že stála duši lidské nejblíže duše lidská, lidskému vědomí opět život vnitřní. Očistíme-li animismus od různých nepřirozených pojetí, představí se nám theorie ta takto: Pračlověk myslil všechno přírodní dění právě tak, jako znal své vlastní jednání; tím myslil si je jako úmyslně blahosklonné nebo nepřátelské, myslil si je vedené žádostivostí, rozkoší, nenávistí nebo láskou.

Z kultu předků a duší zemřelých vyvinulo prý se náboženství; v příčině té pomáhaly prý myslící činnosti člověka sny, ve kterých zjevovaly se mu duše zemřelých, s nimiž on rozmlouval, k tomu přistupovaly i úvahy, že on ve spánku jinde, na jiném místě se nalezal, avšak probudiv se, na témže místě dlel. Která tedy jeho část dlela pryč na jiném místě? Které druhé „Já?“ Stín, obraz v lesklé hmotě nebo ve vodě, dech, teplota tělesná spolupůsobily při tomto uvažování. Spencer (Zákl. Soc. 405—407): „Spící člověk po jednom z oněch velice živých snů, vyvolaných předchozím hladem nebo přeplněním žaludku myslí, že byl někde jinde; svědkové to popírají a jejich tvrzení je také utvrzováno tím, že on sám nalezal se tam, kde byl, než usnul; . . . je zcela přirozeno, že bude věřiti, i že zůstal na místě, i že byl pryč — i že má dvě individuality, z nichž jedna opouštívá druhou a opět se vrací.“ S vírou touto přirozeně prý jde ruku v ruce víra, že s lidmi, o kterých kdo snil, také skutečně se setkal. Na str. 403 píše: „Prvotní člověk jsa ponechán sám sobě nutně soudí, že stín je skutečná bytost, jež přináleží k osobě stín vrhající.“

Avšak i když spojíme všechny tyto zjevy, nejsme s to vyvoditi duši. Duše nepotřebovala žádné takové okliky. Bez všech těchto zjevů zná každý člověk v sobě ono vnitřní a živé, nepochopitelné, trvající a nepotlačitelné, jež v něm varuje, pátrá, soudí a pochybuje, cítí a se snaží, miluje a nenávidí, bojí se a doufá . . . v němž vše se spojuje, žije, z něhož vše vychází, co chce a koná. Poznati a pojmouti duši, k tomu nebylo potřebí všech těchto zjevů, nýbrž stanoviti rozdíl mezi vnitřní a vnější zkušeností a nalézti v tomto směru a na důvod této analogické podobnosti podporu pro představu a slovní označení.

Vnitřní a vnější činnosti jsou spojeny v činnosti duševní: Činnosti duševní a jejich vlastnosti jsou povahy vnitřní; jejich obsah pojmový a představový jsou materiál pro činnosti vnější a smyslné. Obraz snu a vzpomínky stojí uprostřed; jednak náleží vnitřnímu životu duše vlastního „Já“, jednak zdá se jako zpřítomnění osoby druhé; byla to pro pračlověka těžká úloha, aby vysvobodil se od poutající moci snu a přemohl illuse sna života, aby cenil sen jako sen. Kdyby již před tím nebyl člověk věřil v samostatnost své duše, nikdy nebyl by mohl dospěti k idei zjevu zemřelého. Právě tak nebyl by člověk mohl pojímati sen jako svobodné potulování duše, kdyby toto každému zcela známé „já“ nebylo již přijato jako něco od těla rozdílného, jež samotně může bytovati.

Přihlédneme-li k víře ve stěhování duší, má víra tato jistě samostatný a vnitřní pojem duše za předpoklad. Jestliže duše ne z přírodní nutnosti, nýbrž z dobrovolné choutky v tom nebo onom předmětu svůj pobyt volí, v tom právě jeví se samostatná a podstatná síla. K tomu přistupuje, že duše

při smrti nepozbývá své bytnosti a síly, nýbrž získává ještě a duchem se stává. Když ženy, otroci atd. obětováni jsou zemřelým náčelníkům, duše jejich zjevně myšleny jsou jako samostatné, duchové bytosti, protože zemřelým duším na onom světě mají sloužiti. Stávalo-li se, že později lidé byli zabíjeni, aby zemřelým náčelníkům donesli zprávy na onen svět, není-li to nejjasněji vyslovená víra v další život duší po smrti? Víra ta stávala, proto oběti spěchají s radostí k smrti jim určené, ženy prou se o čestné místo vedle mrtvoly.

Jak již řečeno bylo: dle theorie animismu stálo nejblíže lidskému vědomí opět lidské vědomí, lidské duši opět duše lidská. Proto také působnost duchů, již jsou spíše duchy zemřelých předků, myšlena jest jako vědomá, úmyslná a vášnivá, avšak dary, obětmi a modlitbami možno na ně působiti. Vztah odešlých duší k rodině je tak úzký a tak silný, že členové rodiny snaží se ochromiti svobodu jejich pohybu. V době pohřbu přeřezávali šlachy jejich, pochovávali je v hluboké jámy, obtěžkávali těžkými kameny, obávali se jmen jejich vysloviti, aby snad jich nepřivolali. Pouze duše knížat, kněží a hrdinných vůdců, již v životě byli štěstím národa, jsou nepochybnými duchy ochrannými, duše ostatní nejsou ničím, čeho by si bylo přáti. Opravdová vážnost a bázeň, jež přírodního člověka před duchy fetišskými a duchy předků v poutech drží, čilost, jež charakterisuje se v obcování mezi tímto a oním světem, vše to jeví, že přírodní národové nesložili pojem duše z náhodných a bezpodstatných průvodních zjevů, j. stínu, snu, duchu atd., nýbrž že v pojmu duše pojímali každému vnitřně známý onen pramen síly, onen jednotný důvod a onoho nositele celé lidské povahy a životní zkušenosti.

Náboženství není však pouze víra v duchy, nýbrž víra v Boha, ježto chce býti výkladem světa. Není pouhou vírou v duše, nýbrž spíše péčí o duše, ježto vyplniti chce žádost duše po pravém a nasyceném životě, po společnosti s Bohem. Nikde nenalezá se čistá víra v duchy, nýbrž vždy jest v nějakém spojení s vírou v boha. Dle síly a směru myšlení vystupuje brzy více víra v duchy, brzy víra v boha. Podivuhodno jest, že stárnoucí náboženství přikládají opět větší význam kultu duchů ve formě apotheosy, v uctění císařův a heroů. Ve vnitřní zkušenosti máme bezprostřední a tím neklamné poznání pravdy, ve vnitřním světě zkušeností nalezáme ideu dostatečné příčiny; myslilo-li tedy lidstvo pravěku myslícího a dokonalého ducha dle analogie duše, mělo vezkrz pravdu. Nepravdu měli staří pouze tehdy, jestliže ukvapeně kladli duchové příčiny bezprostředně ve věci přírody nebo za ně: skutečnost sama toho nedovoluje. V té příčině jistě správna jest idea pravěkého animismu, že jest duše, a že pravá a dokonalá příčinnost pouze má se hledati v myslícím a dokonalém duchu. Avšak v tom vlastní animismus nezáleží. Z tohoto kultu předků nikde náboženství nepovstalo, jak dějepisná skutečnost ukazuje; kult předků úzce byl spojen s úctou božství. Dále jeví se z dějin, že nestal se nikde a nikdy kult předků, úcta heroů a geniů kultem bohů. Nebeský svět předků neb otců, geniův a heroů byl vždy rozlišován od vyššího světa nebe bohů. Svět duchů zůstává vždy říší duchových skutečností, svět bohů jest říší všeobecně platných příčin. Nikde a nikdy nebylo náboženské periody, jež byla by vyplněna výlučně vírou v duchy a službou mrtvým, nebo uctíváním jednotlivých přirozených věcí a užíváním jich, když považoval je za obydlené duchy. Animismus a fetišismus, jak jest v theorii, není týž, jako byl v minulosti a jest v přítomnosti: je sice pověrou, avšak nikdy holou pověrou, ježto nikdy nejsou zcela odloučeny od víry v jedinou příčinnou moc. — —

K důkazu, že ani daemonismus ani polytheismus není původní forma náboženství, všimněme si náboženství z jeho vnější a vnitřní stránky. V pojednání toto zahrneme i ostatní příčiny, jež prý daly vznik náboženství. Ježto jest v podstatě přirozenosti lidské, že moment vnější, na smysly působící má velký vliv, že vnější motivy a formy poznání vnitřní podstaty znesnadňují, vysvětlíme si z této okolnosti, proč původ náboženství tak často hledán jest ve vnějších příčinách.

A. Příčiny vnější o vzniku náboženství.

Příčiny vnější, jež prý daly vznik náboženství, jsou dvojího druhu: 1. pokud prýští se z egoismu člověka, 2. pokud prýští ze vztahu člověka k přírodě. Egoismus, panovačnost a ctižádostivost daly prý náboženství jeho vznik a jeho formy, jinde pozorování přírody vedlo k představě náboženství v mysli člověka.

1. V prvé příčině již staří sofisté (Kritias) mínili, že zákony chytré hlavy vymyslily, a chytřejší k doplnění zákonů víru v bohy stanovily. (Plato, Cicero, De nat. d. 1, 42; Sv. Augustin proti Varrovi De civitate Dei.) Úzké spojení mezi státem a náboženstvím, časté zneužití náboženství od vůdčích hlav ve státě, ukazovaly myslitelům cestu k tomuto názoru. Mojžíš, Zoroaster, Numa dali zákony ve jménu božím, Solon, Lykurg dali státnímu řádu za základ náboženství. Popírání státně uznaných bohů byl zločin proti zákonům státním, nad státním zákonem stál zákon božský. (Antigona.) Avšak jak přišli zákonodárci k náboženství, jak bylo možno, aby užili náboženství za motiv k doplnění zákonů? Jak může panovník posuzován býti jako zástupce boží, jako kníže z milosti boží, není-li již Bůh ctěn jako Nejvyšší Pán? Klassické slovo, že spíše může vystaven býti dům na písku, nežli aby stát byl bez náboženství, platí ještě dnes, má však pouze smysl, když náboženství jest před státem a nad ním.

A ještě více, uvážíme-li všeobecné rozšíření náboženství! Přišli snad všichni státníci na tuto chytrou ideu? Měl týž podvod a jeho následky i u jiných národů se opakovati? (Schelling.) Není-li mnohem přirozenější, že mocný faktor náboženství, jenž přirozenost lidskou již poutal, teprve státní společnost umožnil? Jest dále všeobecně uznaná pravda, že příčiny nahodilé nepodmiňují všeobecné zjevy, a že duchovní ideje bez vnitřní receptivy všeobecně rozšířeny býti nemohou! Nežli byli králové, věřilo lidstvo v Boha. Náboženství vírou v Boha spojilo národy, vzdělalo a podepřelo právo. V národ ve starověku mohli spojiti se jen lidé společné víry, rozluka víry rozlučovala i národy. V kultu může jednotlivý stát mnoho učiniti. Může zaváděti nové bohy, avšak náboženství nemůže ani zavésti ani odstraniti. Francie učinila tento pokus ku své veliké škodě.

Náboženství není vytvořeno také kněžími, nýbrž kněží náboženstvím a jsou zde k vůli náboženství. Jsou jako zvláštní stav zjevem dějin, ale náboženství jest starší nežli dějiny. Nejmocnější kasty kněžské, brahmani, kteří nutili Hindus v bezpříkladnou náboženskou zotročilost, odvolávaly se na Vedu, knihy kanonické, na náboženství. Uvažujeme-li o náčelnících starého věku, kdy kněží nebylo, a beřeme-li tyto jako kněze (Gen. 25, 34.), dá se tu ještě méně vysvětliti, jak tito vnějšími příčinami k náboženství přišli. Mohou snad kněží často zneužíti náboženství k egoistickým účelům, avšak klam nemůže býti po věky základem náboženství, i kdyby klam tento zbožný byl!

Byl-li život rodinný základem náboženství, musil býti již před náboženstvím a bez něho. Avšak dosud nezdařilo se dokázati beznáboženský život rodinný ani při nejstarších národech. Každým způsobem zůstává tu

nerozluštěna otázka, kterou již sv. Chrysostom postavil, proč beznáboženská zvířata nepřivedla to také k rodinnému životu. Rodiny neutvářely si náboženství kultem předků, jak Spencer tomu chce, víme jen, že rodiny zděděné náboženství zachovávaly, obvyklý kult konaly.

Hobbes, Rousseau střední cestou se ubírajíce vidí vznik náboženství v dohodnutí mocných pánův a kněží s jejich národy, nebo národů mezi sebou (Contract social.). Tímto způsobem šlo prý se vstříc též panovačnosti a potřebě poddaných. Avšak smlouva podobná byla by udržitelna sotva na čas a pokud nouze k tomu nutí. Sobectví jest špatnou sponou pro rozdílné interessy. Náboženství zakořeněno jest příliš hluboko v srdci, než aby dalo se vysvětliti touto cestou. Ani jednotlivec, ani národ nemohl přijíti k nadsmyslným ideám náboženským, kdyby mu nebyly bývaly již dány; jak možno bylo by si vysvětliti, že touto cestou staly se vnitřním, nezcizitelným majetkem celého národa, celého lidstva! Nikdy takto nebylo by náboženství ideální mocí, která celými dějinami lidstva vládne, kdyby podstata jeho byl čistě lidský vynález nebo sobectví. Jistě bylo by odstraněno, když blud se byl objevil.

Spojení Jahve s Israelem mohlo by sloužiti za obraz (Spinoza), bylo by však bez předcházející víry v Boha nevysvětlitelno, nepůsobné a bezpodstatné. Ovšem Bůh pevně postavil náboženství jako poměr mezi Sebou a člověkem (Tolstoj), avšak to stalo se již ve stvoření a má kořeny v přirozenosti lidské.

Mezi linguisty, kulturními historiky a naturalisty mnoho stoupenců má názor vysvětlovati vznik náboženství ze vztahu člověka k přírodě. Člověk jest závislý zcela od přírody. Produkty jeho otčiny poskytují mu stravu, šat; klima určuje jeho charakter. Slunce, hvězdné nebe, bouře, duha a jiné vznešené zjevy v přírodě mají mocný vliv na jeho mysl a působí esthetický cit, mocná zasáhnutí přírody v jeho život a v jeho životní potřeby čeří hlubily jeho srdce. Jistě klima a povaha krajiny působily na náboženské smýšlení. Hvězdné nebe východní jistě jest způsobilé, aby obrátilo mysl k nebi, nedozírné roviny Gangu přispěly tichému pozorování a odušev-nění, arabské pusty zvaly ku kontemplaci. Severní náboženství ukazují jiné stopy nežli náboženství jižní. Sama řecká mythologie ukazuje na klima řecké.

Život a zvyk mohou mnohé změny náboženské způsobiti; ale je zcela nesprávné, že způsob života národa diktuje způsob jeho náboženství a jeho kultu. Cítil-li se člověk závislým od přírody, obával-li se přírodních katastrof, které by odňaly mu jeho životní potřeby a ohrozily jeho život, vznikalo v něm přání se strachem spojené, aby zbaven byl těchto katastrof pro přítomnost i budoucnost. Neznaje příčiny těchto škodlivých sobě zjevů, vymýšlí si přírodní divoch nějakého ducha jako příčinu jich (Roskoff).

Avšak zcela neudržitelný je tento názor, ježto odporuje všemu, co dosud pevně srovnávací věda náboženská postavila o vývoji náboženství a náboženského vědomí. Srovnávací věda vidí všudy víru v duchy jako zrůdu, jako úpadek lepšího náboženství. Neměl-li člověk již dříve ideu vyšší duchové bytosti, jak jí nabyl? Hartmann (Das relig. Bewustsein S. 97.) zdá se, že ne špatně vysvětluje tuto myšlénku. Přijetí podobné dle něho jest možné teprve na vyšším stupni vzdělání, teprve jest-li již základ nějakých náboženských náhledů dán; naproti tomu nemožné jest v nejprimitivnějším stavu přírody. Názor tento nikdy vyvinouti se nemůže ze stavu beznáboženského, nýbrž vždy ukazuje na úpadek nějakého polytheismu. Dle Th. Buckle příroda tam, kde děsí člověka velikými zastrašujícími zjevy, působí, že obrazotvornost člověka vyvíjí se na škodu rozumu. Na př. hrozná příroda v Indii nejvíce pověry prý zplodila. Proti Buckleovi možno uvésti tvrzení,

které uvádí Peschel (Völkerkunde S. 326.). Dle Peschla, přísluší-li nějakému místu jméno ráje, je to jistě Mexiko se svými jezery, ozdobou květeny, s krajinným pozadím, které sněžné vulkány zdobí, se vždy veselým počasím a občerstvujícím horským vzduchem. A přece pod tímto slastným nebem těžkomyslný duch domorodců semknut byl strachem a vytvořil krvavé a děsné bohoslužby.

Sledujeme-li náboženské názory národův až do dob nejstarších, měli Židé, Indové, Egypťané od počátku ne zlá, nýbrž dobrá božstva. Avšak zkažené srdce mělo velký vliv a pro tu příčinu možno si snadno vysvětliti, jak nalezly čisté představy v poskvrněném srdci jen znetvořený odlesk, jak z Boha stal se démon.

Myšlénka Roskoffova, že nouze učí modlitbě, není nová. Od časů Demokrita, Lucretia, Epikura až k Straussovi často strachu užito bylo, aby vysvětlen byl původ náboženství Primos in orbe deos fecit timor, ardua coelo Fulmina cum caderent. (Statius, Thebais; Seneca, Quaest. nat. 2, 42. 59.) Avšak bázeň boha, úcta a strach před bohem, jak Cicero praví, jest počátek moudrosti a ne strach před nebezpečenstvím. Vidí-li v tom, co mu prospívá nebo škodí, člověk působení vyšší moci, musí mu již před tím býti znám pojem nadsmyslného. Musí již před tím tušiti vyšší nedozírnou moc, od níž jest závislý: ve zjevech přírodních nachází pouze drastický příklad, ne důvod této závislosti, netvoří nyní bohy, nýbrž démony. Dále bázeň před zjevy přírodními není tak všeobecna. Cestovatelé za svého desetiletého pobytu v Africe ku velikému svému podivu nepřistihli divocha, který byl by zachvácen strachem před zjevy přírodními. Hukotu hromu naslouchá domorodec beze všech známek strachu, z jasu blesku ničeho si nedělá; jestliže v noci nevychází, není příčina toho strach před bohy a strašidly, nýbrž bázeň před dravými zvířaty. Ovšem že cit, který jest vyvolán vědomím odvislosti hlavně od škodlivých elementů má různé stupně síly. Ale je to vždy jen pouhé „consequens“ představ v mysli primitivního člověka už existujících o mocnostech vyšších jako příčinách velkolepých zjevů. K tomu závěru vede zdravá psychologická analyse poznání a citu. Cit béře materiál z rozumového poznání, ale nikdy naopak, že by totiž rozum z citových hnutí mohl abstrahovati nové poznatky, tím méně pojem božství.

(P. d.)

I. DOVRTĚL (Hr. Kr.):

Idea pravdy, dobra a krásna.

(Úvaha.) (Dokonč.)

II. K transcendentálnímu pojmu pravdy druží se pojem dobra. Jako rozum přes všechny překážky hledí se dostati k světlu pravdy a veškeré předmětenstvo všehomíra svou bytností zaujmouti a sobě uvědomiti, tak vůle svým chtěním směřuje zase k dobru a nemůže chtíti něco, v čem naprosto žádného dobra skutečného nebo aspoň zdánlivého[1]) nenalézá. Proto

[1]) Zla se lidé chápou jen potud, pokud v něm vidí dobro.

dobrým rozumí se to, co může v nás vzbuditi po sobě touhu. Všeliké umění a bádání, jednání i volba, nese se za nějakým dobrem, pročež jest i dobrým, za čím všecko spěje. Podobně Aristoteles a po něm scholastikové mají za dobro to, „čeho si všichni žádají čili co jest všem žádoucno“.[1]) Jako pravda k rozumu, tak má se i dobro k vůli. Lze uvažovati i toto buď se stanoviska bytostí samých nebo s hlediska vůle lidské. Vše, co je tak, jak to Bůh míti chce, čili co s vůlí božskou se srovnává, jest dobrem ontologickým. V druhém pak případě spočívá dobro ve shodě vůle lidské s věcmi, jež jsou jí žádoucny, a má název dobra psychologického. Žádoucnost, která jest podmínkou dobra, nemusí se však vztahovati pouze k bytostem rozumným, nýbrž lze ji připisovati i tvorstvu poznání pohřešujícímu, které dle ustanovení rozumu božského přirozeným pudem k dobru jest vedeno; „k pojmu dobra“ totiž „není potřebí, aby co dobrem jest, všem bytostem bylo žádoucno, nýbrž jen, aby to, čeho si bytost nějaká žádá, pro ni dobrem bylo“.[2])

Dle trojí říše tvorstva může býti trojí shoda bytostí s vůlí božskou. Metafysicky srovnává se tvor s vůlí boží, je-li bytnost jeho taková, jakou Bůh míti chce; fysicky, shodují-li se jeho hmotné vlastnosti s fysickým řádem světovým; mravně pak, jsou-li jeho mravní vlastnosti podle vůle božské, zdroje a normy všeho zákona mravního.[3]) Protože však nemusí každá bytost hmotná nebo mravní odpovídati pořádku, do něhož ji Bůh uvésti chtěl, není nutnou vlastností bytosti dobro fysické ani mravní. Avšak jinak jest s dobrem metafysickým; neboť co do vniterných bytností pocházejících od Boha, jsou všecky věci takovými, jaké je Bůh chtěl míti, takže všecko, co jest, dobro jest, a pokud jest, potud také dobro jest. V tomto smyslu pojem bytí s pojmem dobra se dá úplně zaměniti. Z této totožnosti, podobně jako u pravdy, plyne: čím více něco bytuje, tím je to lepší. Lepší je tedy rostlina než nerost, živočich zase lepší než rostlina, člověk lepší než všechny ostatní bytosti, a Bůh, který nejplnější měrou bytí obsahuje, jest bytostí nejlepší.

Všechny bytosti, jsouce bytností svou odlesky ideí božských, vůlí boží svobodně uskutečněných, jsou dobrými; neboť vůle božská může chtíti jen to, co v sobě dobro jest. Poněvadž u Boha vůle v předmět, k němuž ona konem svým směřuje, splývá, jsou Bůh a dobro pojmy identické. I jest Bůh dobrem podstatným, dobrem prvním, od něhož všechna druhotní dobra vycházejí. Jako tedy všechna pravda jest zevnější manifestací bytné pravdy božské, tak i všechno dobro, s nímž se ve tvorstvu potkáváme, je toliko projevem božského dobra. Důsledek jest evidentní: pravda a dobro jest jedno a totéž, rozdíl nastává jen změnou stanoviska. A z tohoto důsledku dále ještě plyne, že i k poznání dobra lze přijíti. Vztah pak dobra k rozumu a vůli jest následující: vůle jsouc sama v sobě pouhou potencí chtějící přechází teprve tenkráte ze své potenciality ke skutečnému chtění, když jí rozum nějaký předmět jakožto dobrý a proto pro ni žádoucný představuje. Rozum má totiž za úkol nejen dobro poznati, nýbrž zároveň toto poznané dobro vůli jakožto přirozený její termin předložiti a tak v ní žádost po tomto dobru vzbuditi. Bez této činnosti rozumové nemůže vůle ničeho chtíti, nemůže vůbec činna býti podle známého úsloví: „Nihil volitum nisi praecognitum,“ „ignoti nulla cupido“. Uvažujeme-li dobro vůbec, pak je tento vztah nutný; máme-li však na zřeteli dobro partikulární čili vztažné, rozumem poznané a vůli předložené, jest vztah tento jen nahodilý a proto svobodný. Poněvadž vůle s naprostou nutností po dobru vůbec touží, dochází svého

[1]) Dr. Pospíšil l. c. str. 375. — [2]) ib. l. c. str. 376 — [3]) ib. l. c. str. 376.

cíle a tímto cílem také svého ukojení a své blaženosti, když tohoto všeobecného dobra dosáhla. Záleží-li však její cíl v dosažení toho všeobecného dobra, mohou jí dobra podrobná (partikulární), kterých svými činnostmi snaží se dosíci, sloužiti jen za prostředek k dosažení dobra všeobecného. Poněvadž však dobrem všeobecným, v němž dobra podobná mají jen jistou účast, jest Bůh, touží každá vůle přirozeně a nutně po Bohu a nalézá jen v něm blaživého ukojení.

III. Veliká příbuznost s pravdou a dobrem objevuje se konečně u pojmu krásy, kdež opět dlužno rozeznávati moment objektivní a subjektivní. Prvý znamená vlastnost, pro kterou se nám stvořené bytosti líbí, a vyžaduje odpovědi na otázku, v čem krása záleží, co činí předměty krásnými; druhý záleží v zálibě samé, kterou nad krásou pociťujeme, hledí k tomu, pokud a v jakém smyslu to, co samo o sobě jest krásným, také krásným nazýváme.

V definici krásna jistě musí býti předně obsažena dokonalost, jejíž podmínkou jest zase celistvost (integritas). Co jest zajisté socha bez rukou, co květina bez listů, pták bez křídel, člověk bez ctnosti? Jistě tedy krásným není, čemu se nedostává některé z vlastností, k přirozené dokonalosti náležejících. Andělský učitel sv. Tomáš Aquinský praví: „Ad pulchritudinem requiritur primo quidem integritas sive perfectio, quae enim diminuta sunt, hoc ipso turpia sunt“ (P. 1. q. 39. a. 8.). Proto, čím bytost sama v sobě jest dokonalejší, tím jest krásnější, a Bůh, který zahrnuje dokonalosti v míře svrchované, jest krásou naprostou. — Tvorstvo závisejíc bytím svým na Bohu, těší se kráse jen vztažné; neboť předmětenstvo jest proto krásné, že nestvořená krása v něm září. Každá bytost je tedy vzhledem k své bytnosti také krásná, právě tak, jak i pravdivá a dobrá.

Pojem krásna však není toliko absolutní, nýbrž i relativní; nepostačí ke kráse pouze objektivní dokonalost bytosti, nýbrž potřebí jest i elementu subjektivního. Neboť libost, kterou v nás krásno budí, nepochází pouze od věci samé, ale také od duchového nazírání na věc. Květ, na nějž patříme, hudba, již posloucháme, čin, o němž se dočítáme, budí v nás delektaci, — i nazýváme je krásnými. Proto vhodně dí sv. Tomáš Aquinský: „Pulchra dicuntur, quae visa placent“ (P. I. q. 5. a. 4. ad.). Nazírání však nebéře se tu jenom o poznání per sensus, nýbrž též jako visio per rationem. Cokoli na př. příjemně zní, sluchu se líbí a lahodí, co však zvukem tím se vyznačuje, k samé mysli se vztahuje. Aby tedy člověk krásu mohl pojímati, musí poměrnost, kterou se krása jeví, býti přiměrná i smyslům i mohutnostem duševním; jen tato shoda plodí libost. Může sice něco fysicky smyslům odpovídati a libost vzbuzovati, ale při tom přece může ducha pro nějaký nelad urážeti, a proto nemůže to býti nazváno v pravém smyslu slova krásným.

Vzhledem k rozumu vyžaduje krása jasnosti, a proto zcela správně krásu jmenujeme splendor veri.

Poněvadž v krásnu svět ideální, který má v sobě jsoucnost objektivní, se smyslně jeví, krásou se nám zdá to, v čem přejasná idea z formy smyslné září. Pročež krása dle některých jest expressio ideae sub forma sensibili.

Způsob, jakým člověk krásu pojímá a jak z pojímání krásy větší nebo menší záliba povstává, vysvětluje se tím, že člověk k podobenství božímu jsa stvořen, již také maje jaksi účastenství v Boží podstatě, může vnitřním okem sám na zákon, normu vší zdoby, ideu krásy, nazírati.

V témž důvodu tkví i poslední čili metafysická příčina, proč nad krásou libostí jsme uchvacováni. Duch lidský totiž jsa jak ve své bytnosti tak i ve svých činnostech obrazem samého Boha, musí zcela přirozeně zálibu

nacházeti na věcech, v nichž podobnou ideu vidí, nam simile simili gaudet. A protože krása všeho stvoření jest odleskem krásy nestvořené, shledává člověk v oné krásе něco sobě podobného, příbuzného, sourodého — i lne k tomu. V čemkoli tedy Bůh se jeví, vše to působí kouzlem neodolatelným na ducha lidského, jenž s rozkoší objímá všecko, v čem svou sourodnost spatřuje.

Poněvadž člověk jest mikrokosmos, ve kterém všechny vlastnosti bytostí v podivuhodné kompendium jsou uvedeny, — a krásným jest všecko to, v čem dokonalosti člověka se stkvějí, — odtud snadno se vysvětluje, proč nejvíce se nám líbí a nejkrásnějšími se nám zdají ty bytosti, které v mnohosti jednotu a v různosti harmonii vyznačují. A tak dle sv. Augustina jest krása unitas in multitudine et varietate.

„Z toho, že podobnost, pro kterou věc krásnou jest, k Bohu se musí odnášeti, snadno lze pochopiti, proč díla umění [1]) náboženského ducha nejvíce unášejí, proč právě na poli náboženském umění vzrostlo a svého vrcholu došlo. Zde příčina: Jak řečeno, vzniká záliba aesthetická nazíráním na pravdu ve formě smyslné obsaženou, a stupeň její řídí se z jedné strany vznešeností této pravdy, z druhé pak dokonalostí formy zevnější. Musí tedy pravdy nejvznešenější ve formě dokonalé vzbuditi nejvyšší zálibu, a jelikož nejvznešenější pravdy jsou právě náboženské, obsahující účel člověka, jest zcela přirozeno, že z plodů takových plyne rozkoš největší, že nejmocněji na nás působí.“

„Dále vidno, že krása člověka nezáleží jen v úhledném zevnějšku, nýbrž vyžaduje též krásu duše, spočívající v mravní síle a ctnosti. Proto krása tělesná bez krásy duševní jest právě pro tento nelad dříve ošklivostí než krásou.“ Dle tohoto měřítka dlužno posuzovati i moderní krasovědce, kteří předvádějí veřejnosti strojené loutky bez lidského nitra, jako na př. „krásu ženského těla“, hledajíce tu nejvyšší ideál krásy, ideál všeho umění.

Z celé úvahy na jevo vychází, že pravda, dobro a krása tvoří jednotný celek, a že tudíž krásno neliší se věcně od pravdy ani od dobra, ale toliko logicky. Ačkoli totiž všechny tři idee jsou předmětem obou mohutností, rozumu i vůle, přece pravda čelí hlavně k rozumu, dobro hlavně k vůli a krásno opět k mohutnosti poznávací. Idea pravdy a dobra jest předmětem veškerého nadšení pro krásu, neboť tato jest takřka vyšší synthesou poznání, které má za předmět pravdu a vyšší synthesou chtění, které obrací se původně a hlavně k dobru. Pulchrum est veri simul ac boni splendor et decor.

Poněvadž veškera pravda, dobro i krása má podklad svůj v Bohu, a poněvadž člověk k těm ideám celý směřuje, jest Bůh nejen základem, nýbrž i cílem našeho poznání. A proto pravá vzdělanost musí spočívati v poznání a následování nejvyšší pravdy, nejvyššího dobra, nejvyšší krásy — Boha. Tím usvědčen jest z nesprávnosti i názor o vzdělanosti rationalistických humanistů, kteří zapomínajíce na Boha jakožto původ vší existence, zapomínají na Boha i jakožto pramen pravdy, dobra a krásy, a hlavně jakožto konečný cíl člověka.

Když tedy člověk celou přirozeností svou tíhne k Bohu, nesmí nic jiného za cíl svůj považovati mimo Boha. Všecko tvorstvo, tedy stvořená pravda, dobro a krása, má býti člověku jen prostředkem k tomu cíli. Ke všem bytostem maje býti indifferentním, jest povinen člověk užívati jich jen potud, pokud mu k nabytí cíle vytknutého pomáhají a slouží.

Nic tedy z tvorů nemůže nás spokojeností nasytiti, poněvadž duch náš jest k nekonečnosti povolán, v níž duše naše dychtivě bude píti z odkryté studnice nadpřirozené pravdy, dobra i krásy.

[1]) Umění jest vyjádření krásna ve formě smyslné, jest jeho stělesněním

KAREL HÁŇAVKA (Br.):

O instinktu živočichův a o lidském rozumu.

(Práce poctěná první cenou v soutěži)

(Pokračování)

Než, slyšíme mnohohlasý odpor! Musilo by prý býti neslýchanou zaslepeností, nepozorovati velkolepých a do detailů mistrně vypracovaných děl říše živočišné a nechtíti aspoň nějaký stupeň rozumnosti přiznati zvířatům — umělcům. Podivuhodná jsou hnízda ptačí, hráze bobrů k regulaci vod, stavby včel atd.

Námitka tato však se vyvrací svým vlastním ostřím. Kdyby totiž všechny tyto úžasné práce byly výsledkem vlastní úvahy, musili bychom pokládati ony živočichy za nejlepší stavitele, za intelligentnější člověka, (!) který v umění stavitelském tolik sice vynikl, ale takové stavby stěží dovede napodobiti. — Quod ducit ad absurdum. — O umění u zvířat lze mluviti jen v přeneseném, analogickém smyslu. Právě to, že vlaštovka staví hnízdo vždy stejně, včely vždy tytéž úly atd., dokazuje, že toho nečiní rozumně. Jinak by musily za dlouhé věky vykazovati nesmírné pokroky, což však nečiní.

Nade všechny umělecké produkty živočišné ve stavbě staví Wasmann a jiní umění stavitelské mravenců. Ne neprávem. Praví sám: „Na tomto poli mělo se za to, že najdou se důkazy pro individualní intelligenci zvířat. A vskutku, jestli vůbec kde v říši zvířeny je něco mnohonásobně podobného lidské intelligenci, pak je to právě zde. Mravenci vynikají rozmanitostí t. zv. intelligence, bezděčného sebeurčování, účelné akkomodace svého umění stavitelského nad všechna nižší i vyšší zvířata.“ [1])

Pud zachovati existenci vlastní a druhu, pud potravní a rozmnožovací (Fortpflanzungstrieb) jest velice vyvinut a dovede se dle okolností, s nimiž mravenci jest se stýkati, značně modifikovati. Když skropí z jara mírný deštík zemi a prsť se stane poddajnější, probouzí se v pracující třídě mravenčího státu chuť po stavbě. Ve stech vyrojí se a snášejí a rovnají dovedně drobné částky hlíny, dříví, listí, trávy a budují chodby, komory, přehrady, stěny, klenby — svůj palác. O plasticitě instinktu svědčí na př. stavba mravence Lasius niger: Vršek hnízda je prodírkován, aby se mohla odpařovati přílišná vlhkost. Jakmile však paprsky sluneční počnou mravenisko příliš vysoušeti, učiní povrch nižší a plošší, aby se co nejvíce vypařování a vlivu paprsků slunečních zabránilo. Pozoruhodna je stavba mostů mravenčích. Pudem vedeni jsou k tomu, aby pokryli věc nelibě páchnoucí a sídlo jejich znečišťující. Ocitne-li se na cestě mravencům podobná překážka, tak dlouho nanášejí různé drobnosti, až vystaví si most a mohou snadno pokračovati v pochodu.

Tyto a jiné stavby dokazují, že se dovede instinkt uzpůsobiti okolnostem. Stavby nejvyšších ssavců, předků prý to lidských, se nemohou s oněmi mravenců srovnati v nejmenším. Obydlí opic v lesích je nejvýš primitivní. Posito, sed non concesso, že motorem v činnosti těchto organicky vyvinutých živočichů je úvaha, rozumnost, musili bychom konkludovati, že ne tito, nýbrž mravenci, bobři, včely, krtci, křečci a jj. jsou původci a učitelé vzdělanosti a osvěty moudrého člověka. Snad u Aesopa, ve skuteč-

[1]) E. Wasmann, Vergleichende Studien über das Seelenleben der Ameisen und höhere Tiere, S 60, 87.

nosti nikdy! Pro descendenční theorii jsou tyto podivuhodné formy života živočichů organicky nízko stojících překážkou, kterou marně se snaží odstraniti neb obejíti.

Stejné resultanty dojdeme, uvažujeme-li život zvířecí a lidský s hlediska vztahů s o c i a l n í c h. Societas, společnost jest vyšší forma životní. Poněvadž člověk přirozeností svou jest nutkán, žíti život společenský (ἄνθρωπος ζῶον πολιτικόν, πᾶσα πόλις φύσει ἐστίν), mnohá pak zvířata v hejna se sdružují, pospolitý život vedou a různé „společenské“ služby si prokazují, shledává tu moderní věda Archimedův bod, o nějž by se opřela a pohnula světem negace intelligence zvířat. Než i na tuto, jak myslila, Achilleovu patu útočí s nezdarem.

Člověk není pouze bytostí duchovou. Duše lidská jest té povahy, aby prostřednictvím těla vyvíjela schopnosti v sobě uložené. Jelikož však člověk nepřichází na svět vyvinut, odkázán jest na pomoc a péči jiných v nejnižším stupni života vegetativního a animálního. Když normálně se vyvíjející člověk do rozumu dospívá, potřebuje pomoci rodičův a učitelů ještě větší měrou, aby vzklíčilo símě rozumu v mocný strom. To platí stejně pro vědu, jako umění, řemesla a ostatní práce. Po celý život má člověk tolik potřeb, že jest mu zhola nemožno, aby vlastními silami jim vyhověl. Přirozeností svou tudíž člověk tvoří společnost, rodinu, obec, stát, církev. Přirozené pudy, náklonnosti a potřeby jsou první podmínkou pospolitosti lidské. Posledním cílem společnosti lidské však nejsou.

Společnost jest věrným obrazem člověka samého. Jako v tělesnosti jeho se obráží duchovost, vysoko nad ni vynikajíc, tak i duchová povaha svazků a jejich rozmanitost nezměrná zrcadlí se ve společenském životě lidstva, podstatně je povznášejíc nad život pouze smyslový. Náboženskomravní názory, řeč, právní zásady, zákony, smlouvy, uznané vrchnosti atd. jsou pásky pojící lidstvo. V těchto všech obsažen jest princip duchový, vědomá účelnost, intelligence. V poslední snaze své směřuje společnost lidská k dobrům idealním, která veškerá pokolení lidská slučují přes meze času a prostoru v jeden mravní celek. Poněvadž pak motivy jednání lidského mohou býti nejrozmanitější, jest pestrost útvarů společenských až do nejmenších odstínů přebohatá. Dokladem jsou různé formy státní, vládní, náboženské, které vznikaly a zanikaly, jsouce nahražovány novými. Příčinou toho byly vždy motivy zcela odlišné od smyslových a vegetativních.

Zvířata žijí namnoze společensky. Buď výlučně po celý život nebo dočasně. Četní ptáci a ssavci se páří, aby zplodili potomstvo a žijí tak dlouho pospolu, až mláďata se mohou sama uživiti. Zůstávají-li i tato trvale u svých ploditelů, vzniká hejno nebo stádo, jak je to na př. u divokých koní, skotu, bravu, antilop, kamzíkův a mnohých opic. Jindy se shromažďují zvířata v tlupy, aby podnikla společná tažení, jako na podzim tažní ptáci, lumíci skandinavští, kobylky, motýli a j. Jen málo zvířat žije život společenský analogicky k útvarům společenským člověka nejdokonalejší. Taková ζῶα πολιτικά Aristotelova jsou na př. včely, vosy, bobři a mravenci, hmyz tvořící státy, který vyniká nad ostatní systematičností společného života, společnou péčí o výživu, potomstvo, obranu, stavby, války.

Darwin vidí v životě společenském zvířat, zvláště opic, nižší stupeň, se kterého jen malým krůčkem ocitl se člověk ve stadiu nejnižší formy společenského života a pak vyvinul se až k dnešní dokonalosti Někteří sociologové opět činí zcela vážné projekty, kterak by se mělo lidstvo „návratem k přírodě“ očištiti od nešvarů ho hubících a po vzoru států mravenčích ustaviti společnost lidská. To by ovšem bylo možno v jednom pří-

padě: Kdyby metamorfosou se stal člověk mravencem. Podobné utopie vytryskují z nesprávného pojmu o příčinách společenského života člověka a zvířat. Spolčovací snaha spočívá u zvířat ve svém základě v přirozených potřebách, v pudech, podobně jako u člověka v prvních počátcích života. Pudem, jak z počátku vytčeno, rozumíme potenci činností bezděčných, nevědomě účelných. Zvířata tvoří společenské aggregaty, proč však to činí, jistě si nejsou vědoma. Vztažnost prostředku k cíli — společného života ke známým již dvěma účelům — uniká zde z oboru smyslových schopností, poznávací a žádostivosti, podobně jako v ostatních funkcích sensitivního života. Zvířata žijí ve společnostech, poněvadž musí, poněvadž jsou k tomu přírodou nutně determinována. Zříci se společenského života nebo zaměniti jej za úplně jiný, znamenalo by zničiti přirozenost zvířectva. Poněvadž však instinkt není strnulý, nýbrž do určitých mezí zkušeností a jinými vlivy zdokanalitelný, vysvětlujeme si jednak nezměnitelnost forem společenských u zvířat, jednak přizpůsobitelnost a variaci v kruhu těchto forem. Podáme několik nápadnějších ukázek ze života spol. zvířat.

Dle Darwina [1]) tvoří vyšší ssavci, zvláště opice, společnosti za účelem výstrahy před nebezpečím, společné obrany, získání potravy, k vůli útoku. „Že by však ona zvířata účelu, pro který se sdružila, byla vědoma, čili že jednala rozumně, toho důkazu nepodal ani Darwin ani Ziegler.“ [2]) Quod gratis asseritur, gratis negatur. Společenská zvířata si prokazují vzájemné služby. Krávy se olizují na místě, kde cítí svědění, opice si odstraňují navzájem cizopasníky a j. Pocit libý od nelibého dovede rozeznati každý živočich. Pud zachovati čistotu a zbaviti se nepříjemného pocitu vede zvířata ke „službám lásky“. Opice pak s náramnou chutí pojídají cizopasníky svého „bližního“. Vlci a jiní dravci podnikají společné útoky na kořist. Že by tyto válečné výpravy byly řízeny rozumným plánem, důvodně pochybujeme. Pud potravní a při obraně uhájení druhu je k tomu nutká. Vlci zabitého nebo raněného druha při útoku chutě požírají, aniž by pomýšleli na pomstu. Polidšťování zvířete jde až do směšných krajností, vidí-li zoologové na př. poslušnost v tom, když mladý pavián na výpravě dostane políček od druhého pro neprozřetelný výkřik, který může zmařiti cíl výpravy a pak obezřetněji se chová. Spojením smyslových dojmů s affekty vnitřními vysvětlí se věc lépe, je-li vůbec pravdiva. Opice jsou pudem vedeny k podniknutí výpravy. To vzbudí určitý psychický stav v nich, který z rovnováhy nelibě je vyrušen výkřikem nezkušeného mláděte, a nevole má v zápětí „citelné“ vyjádření kombinace dojmů smyslových s pudovou žádostivostí.

Není správno viděti v každém účelném sdružování vyšších zvířat výsledek rozumných praemis a konklusí, postačí-li k vysvětlení pud, jakožto hybná síla. Ostatně ani v obyčejném životě neuvádí se jako příklad společenského řádu stádo bravu, skotu neb opic. Prvků společenských útvarů lidských zde nikdo nebude vážně hledati. Zdravý a bystrý duch lidský vycítil daleko větší analogii ve „státech“ včel a mravenců. Ne bez příčiny. Neboť rozčlenění a výkony příslušníků státu včelího a mravenčího na pohled samostatné se doplňují v harmonický celek a to vždy přesně bez jakýchkoli egoistických choutek. Pud spolčovací (Geselligkeitstrieb) je tu vyvinut neobyčejnou měrou. Základ instinktivní příslušnosti jest organický, vegetativní: původ z jedné matky-královny. Že včely nutně jen určité formy společnosti jsou schopny a nesdružují se svobodně, patrno odtud, že část

[1]) Abstammung des Menschen, I. 4.

[2]) E. Wasmann, Vergleichende Studien (13).

pracovnic opouští starý domov, jakmile se vyvinula nová královna. Ještě vyššího stupně dosahuje život spol. u mravenců, kde více t. zv. královen může existovati pospolu, aniž by se porušila jednota a součinnost mravenců. Ano v demokratickém státě mravenčím jsou příslušníci jiných odrůd zcela přátelsky přijímáni. Pud spolčovací udržuje jedince v jedné kolonii; pud napodobovací, kterým vedeni jsou mravenci, aby nejčilejšího pracovníka následovali, smyslová řeč pomocí nárazů tykadel, pud zachovati čistotu a jemný čich má v zápětí bohatou rozmanitost ve společném životě mravenců, jelikož častá zkušenost působí pestré nuance v modifikaci těchto pudových schopností.

Nejnápadnějším zjevem společn. života mravenců jest způsob války, vzájemné pomoci a obrany, jakož i péče o potomstvo, které jest hlavním objektem mravenčí píle.

Blíží-li se loupeživí mravenci (Formica sanguinea) mravenisku černohnědých (Formica fuxa), spěchá první z černých do hnízda a mocnými údery tykadel sdělí svoji ustrašenost ostatním pracovníkům, což má v zápětí, že tito buď snesou svoje drahé kukly z vyšších prostor do nižších, nebo ustoupí před přesilou do širého pole. Stráže nestaví jen někteří ssavci. Důsledně činí tak i mravenci. E. Wasmann podává podrobné údaje, kterak mravenci vyjímaje zimu střežili bedlivě svůj stát.[1])

Uvádíme zde nejvíce fakt ze života mravenců. Úmyslně. Neboť tím vyniká markantněji neudržitelnost předpokladu o nepatrné prý „inferioritě“ intelligence opičí a vyšších ssavců vůbec proti člověku. Ba naopak! Učiníme-li stupnici živočichů dle duševních schopností, soudíce dle toho, jak se vně jeví, od člověka až po nejnižšího tvora, musíme spíše přiřaditi ku králi tvorstva nepatrného mravence a pilnou včelu, a opici místo čestného místa, které jí člověk po pravici vyhradil, vykázati místo mnohem zazší! Jestli na př. mravenci staví stráže proti nepřátelským přepadům a opice pustošíce bananovou osadu podobně činí, musíme posuzovati obojí činnost stejným psychologickým měřítkem. A je neudržitelnou inkonsequencí, když zavrhují přírodozpytci „rozumnost“ mravenců, aby zachránili rozum vyšších ssavců! Nepatrnost mravenců nebo anatomická rozdílnost smyslových orgánův a systemu nervového k tomu je neopravňuje. Nezáležíť na tom, jakých organických nástrojův užívají, jako spíše, kterak jich užívají. „Zůstává tudíž otázka intelligence zvířat v poslední instanci psychologickou, ne anatomickou.“ [2]) A jako psychologická rozřešena dokazuje naprostý rozdíl instinktu a rozumu. Než vraťme se k věci!

Instinkt čistoty spojený s libým pocitem působí, že si mravenci prokazují přátelské služby „mytím“. Brzy líže mravenec vládkyni, brzy otroka a naopak bez stavovských ohledů. Pudem tímto vedeni hledí zakrýti věci znečišťující obydlí prstí, což svedlo některé bájiti o „pohřbech“ mravenčích.

Největším postrachem mezi mravenci jsou loupežní mravenci červení a amazoni. Loupeživost jejich však není nějakým „sportem“ nebo úmyslnou vraždychtivostí. Zvláště u amazonů totiž je pud samostatně si hledati výživy a ji přijímati úplně zakrnělý. Proto loupí cizí kukly. Ačkoli má ústrojí zcela schopné samostatné výživy, přece toho nečiní a spíše hynou hladem. Schází jim tudíž i sebe menší stopa intelligence. Neboť bytost, která může žráti a tomu se odnaučila, je největší ironie zvířecí intelligence. [3])

[1]) E Wasmann, Vergleichende Studien 15, 17.

[2]) E Wasmann, Instinkt und Intelligenz im Tierreich, 89.

[3]) E. Wasmann, Vergleichende Studien 32.

Z těchto ukázek patrno, že přírodou samou a pudy jí vloženými nutně žijí mravenci ve formě státní, jejíž příslušníky člověk analogicky k formě svého ústrojí státního nazval „vladaři“ a „otroky“ (ve smíšených koloniích mravenčích). Vzpoury však nedožil se tento stát mravenčí nikdy proto, že oba stavy nezměnitelným losem v tu neb onu kastu byly zařazeny. Formica sanguinea útočí na slabší mraveniska, aby odtud unesla kukly a vychovala za vlastní otroky. Ačkoli pak služebníků vzhledem k pánům — Formica sanguinea — je převážná většina, nikdo tu přece nebyl ještě svědkem revoluce.

Taktika jejich a způsob života je stejný všude na obou pevninách, evropské i americké. Poněvadž však Amerika od dob terciaru je oddělena od Evropy, vidno, že ani tisíciletí nezměnilo specifickou stejnotvárnost instinktivních schopností a náklonností. Poněvadž zůstala táž organická disposice, nezměnily se ani instinktivní potence, které z ní vyplývají a harmonicky se doplňují.

Kdyby moderní zoologie mohla ukázati na jediný podobný výkon podivuhodně působícího instinktu u nejdokonaleji po člověku vyvinutých ssavců, jaký vidíme u nepatrného mravence, s jásotem by se toho chopila jako důkazu neomylného pro intelligenci nejvyšších obratlovců. Činí-li tak přece, nemajíc podobných dokumentů, jedná nedůsledně. (P. d.)

Panna Maria v poesii arabské.

Arabsky napsal P. Louis, přeložil Bartoloměj Kutal (Ol.).

(Pokračování.)

„Bůh Otec s výšin nebeských vyvolil Tebe, o Maria, a Syna Tvého,
abyste přinesli světu spásu;
Duch Svatý dal Ti vznešené svědectví po všech končinách!
Ty jsi pomocnicí mou, vlajkou spásy mé,
v Tobě jest má útěcha, o Vznešenosti zářící! — Alleluja.“

Tak plesají dva pahrbkové v Midrašu Kashadara, jenž žil ve století osmnáctém. A ve všech oněch sbírkách jsou mnohé a mnohé věci, které svědčí o jemném a ušlechtilém citu jakož i o posvátné úctě k Bohu, v nichž nachází historik pádné doklady, by poznal činnost církví východních v jejím poměru k osobě Panny Přesvaté.

Stopy úcty Mariánské, kterou předcházelo ono známé náboženské hnutí, popsal nám jeden z lyrických básníků královských Solimân, syn Hasana z Razzy (Gazy). Byl biskupem v Razze buď ve století čtrnáctém neb kolem tohoto století; nemůžemeť přesně určiti dobu jeho života. Jest autorem sbírky, jejíž všechny básně jsou obsahu náboženského a zábavného; poesie jeho jest bezvadná, počítaje k tomu i nedokončená díla. V naší knihovně východní je též z jeho poesie asi pět exemplářů rukopisných, jež jsou opisy jednoho rukopisu, psaného ve století patnáctém neb dříve, jak

možno poznati z písma a listů rukopisu. Též autora tohoto díla poznáváme dle záznamu zachovaného nám Jeho Excellencí, pašou Konstantinem, který žil okolo roku 1690. — Je to veršované pojednání o víře, jehož titul jest: „Důkaz pravdy“. V jeho sbírce pojednává většina básní o Panně Přečisté a Jejím Synu. Vybrali jsme odtud, co se nám zdálo nejpříhodnějším. Radostnou zvěst Panně přinesenou popisuje sbírka následovně:

„Zda nenáleží pocta Marii mezi pannami,
— a sláva mezi všemi nevinnými!
Proto omilostnil Tě Bůh mezi pannami,
— učiněna jsi a stala jsi se děvkou Nejvyššího.
Přišel k Tobě s radostnou zprávou Gabriel,
posel tajuplný v rouše zářícím.
Řekl: „Pokoj s Tebou, neboj se,
požehnána jsi mezi ženami.
V pravdě počneš pod srdcem svým Toho,
Jenž hrozný jest a velký velebností.
On bude vládcem nad Jakobem,
na věky věkův bez ustání.“
I řekla andělu: „Jak se to stane?“
neboť nepochopila radostné zvěsti.
I řekl: „Duch Boží přijde k Tobě,
a moc Jeho sstoupí s hůry.
Což se z Tebe zrodí, bude slouti svatým,
a Synem Božím bude nazýváno mezi národy.“
I odvětila: „Ejhle, děvka Páně,
hle, ráda přijmu, co's mi přinesl, neboť nebude to k pohanění.“
Uvěřila plesajíc radostné zvěsti,
— a tehdy byla vyplněna slova proroctví.
A nikoho netýkalo se toto proroctví
leč Marie, — neboť Ona byla nejnevinnější z nevinných.
Ona byla slávou domu Davidova, jehož chlouba
v Matce světla, v Rodičce jasnoty.
Zajisté jest Ona vám chloubou na zemi
a bude vám chloubou v nebi mezi anděly.
Zda li netížily lidstvo od přirozenosti neduhy?
Maria ukázala prostředek k jejich vyléčení.
Přispěla mu ku spáse a vysvobodila je
od hříchův a trpkých zkoušek.
Již dříve bylo učiněno člověku zaslíbení;
i vzpomněl si člověk na pomoc Její při slibu toho vyplnění.
Zda-li neznamená věčně památka na Ni mír,
jenž jest stále nový při zásvitu ranním i při západu večera.
Oblíbil Ji Sobě Pán a kladl v Ni svou naději;
proto přimlouvá-li se dnes, jest přímluva Její zítra vyplněna.“

Sbírka tato pak praví dále v jedné básni:

„V Matce Marii stala se spása lidstvu;
Jí byl povznesen člověk po dlouhé době zmatku.
Jejím Synem byli vysvobozeni
všichni národové od smrti a trestu.
A Ty zjednala jsi Sobě zásluh od Syna Svého,
lidstvu pak roztrženy Tebou tísnící ho pouta!

V Ní zajisté se vyplnilo, co pověděno v proroctvích,
co zvěstováno o Ní v letopisech.
Krásná, jako slunce ranního, jest tvář Její,
jež září jasněji než světlo lůny noční.
Podoba Její jest ve všem stvoření,
předčí krásou Svou krásu všeho tvorstva.
Rukojmím Jejím byl prorok Zachariáš,
jenž vyplnil slib otce Jejího.
Zastupoval u Ní stále místo jeho,
kteréžto důležité postavení přináší s sebou velkou čest.
O Její trpělivosti svědčí Její vytrvalost,
— a přece byla Ona při tom dcerou otce a matky prosté.
Rozjímala o velebnosti a svatosti Boží
a v závoj bázně Jeho se obláčela."

Potom vzpomíná sbírka zasnoubení Jejího se sv. Josefem, na to mluví o radostné zprávě andělem Jí přinesené:

„I snesl se anděl dolů a zjevil se Jí,
přestrašil Ji zjevem svým, neboť překvapil Ji.
Řekl Jí: „Raduj se, plesej radostí,
neboť počneš syna člověka."
I řekla Gabrielovi: „Odkud Mi to,
že porodím, neboť muže nepoznávám."
Řekl Jí: „Duch Svatý s hůry
zastíní Tebe jako stín stromů,
— a narodí se z Tebe očekávání národů,
jak to bylo předpověděno proroctvími a vyvolenými Božími."

Na konec pak praví sbírka:

„Z lůna Mariina obdrželi jsme život,
odňata byla od nás mnohých smrt.
Ona stala se zárukou naší k životu věčnému,
k získání Jeho milosti nám určené.
Již smiloval se Bůh nad lidstvem svým,
shlédl na ně okem svým milostným.
Udůstojněni jsme byli spatřiti Krále nebeského;
jen Tvou zásluhou je to, že požíváme toho štěstí.
Dík Tobě, dík Tobě, neb Ty's příčinou,
že opět obnoveno bylo, co námi bylo ztraceno.
Šťasten, kdo prosí na modlitbách za přímluvu Tvou,
vzývaje jméno Tvé v pláči a bezesnosti.
Odpuštěna bude vina tomu, kdo ji vyzná,
nebude nadarmo mluviti, zkrácena bude řeč jeho."

* * *

Bylo to v druhé polovici osmnáctého století, když zavanuly mezi křesťany syrskými nové proudy. Proudy tyto pobádaly je prohloubiti svá studia arabská, jakož i přinesly s sebou ono podivuhodné hnutí, z jehož duševních úspor čerpáme až do dnešního dne. Hnutí toto započalo v Halebě. 'Gabrielu, synu Farhâta, patří zásluha, že předcházel svým příkladem v tomto vzácném zápolení, jak dosvědčují jeho díla, jež vydal ctihodný zbožný kněz Jiří Manš, nejstarší věkem v Orientě. 'Gabriel jest i autorem oné slavné

básnické sbírky, jejíž obsah získal jménu jeho slávy a jméno jeho zvěčnil; ano Bůh mu popřál i onoho štěstí, že nalezl svůj hrob v opěvování Panny Marie. Básně a verše jednající o Panně Marii zaujímají skoro čtvrtinu jeho sbírek; uveřejňujeme jen několik veršů, které jsou význačnější ostatních, v nichž se mluví o Neposkvrněném Početí Panny Marie:

„Vyvýšena jsi, děvko, mezi pannami,
nad všechno tvorstvo jsi slavnější a mocnější.
Stvořena jsi byla jako perla, není viny v Tobě;
stvořena jsi byla v tak vznešeném stavu, jakéhosi jsi ani nežádala.“

Báseň chvalořečí Ji dále takto:

„Opěvuj, básni má, chválou, opěvuj
Marii, neboť Ona jest mořem slitování.
Bůh vyvýšil Ji nad nevinné,
povznesl Ji na vrchol vznešenosti.
Nazval Ji Matkou Svou, — a Matka Jeho byla Pannou;
ano Bůh pro tuto Její přednost
dal z Ní se naroditi Bohu, Jenž mocný jest
a vznešený; On sestoupil do městečka vzdáleného,
povznesl Ji, prohlásil Ji za čistou, sprostil Ji,
jež bála se dokonale Boha, pout ďábelských
Dítku Svému byla Matkou a Pannou,
povznesena jsouc nad lidskou přirozenost a důstojnost.
Byla dcerou člověka Adama,
pokud byl v stavu vyvýšeném.
Nepoznala hříchu, zla pramene;
svatou byla, poněvadž byla prosta hříchu.
K Ní se sklonil Bůh a vstoupil do lůna Jejího;
nevinnou zůstala, neboť Bůh se k Ní sklonil.
Narození Její přineslo mír všemu tvorstvu,
zajatcům poskytlo svobody.
Panno mezi pannami,
v Tebe doufám za červánků večera i za svítání ranního.“

O neposkvrněném srdci Mariině praví báseň:

„O srdce Mariino Synu Božímu vtisknuté,
ukaž se štědrým v srdci, v ohni Lásky vrozené!
Ctnosti Jeho zanechaly stopy znamení svého v Jejím srdci,
spojily to, co kdy bylo viděno a slyšeno.“

Gabriel jest i autorem následujícího krásného chvalozpěvu, což dosvědčuje i jeho vznešený obsah, jenž zní:

„Nemá svět slova ni výrazu,
by mohl opěvovati slávu Tvou, o Maria!
Ty jsi to, k Níž se sklonil Bůh laskavě;
z toho a v tom jeví se Její velká důstojnost.
Z Ní vzal Bůh tělo své, jež Duchem Svatým
bylo posvěceno, — a se svatostí Svou se vtělil v Ni.
Jak bych se mohl rovnati velikosti Její,
když Ona podobna jest Bohu nejvyššímu!
Jas sluneční mizí před velebností Její,
neboť zář Její všecko oslňuje.

Přirovnám-li Tě k lůně, jež převyšuje jasností svou vlastní dráhu,
tu lesk Tvůj, Maria, ještě všechno osvětluje.
Jestliže pak Tě přirovnám ku Cherubínům, obklopujícím trůn Boha našeho,
— hle, vznešenost jejich se ztrácí před Tvou důstojností;
přirovnám-li Tě ku Serafínům kůrů andělských,
zda-li tu není to Syn Tvůj, Jehož oslavují a zvelebují?
Aneb přirovnám-li Tě ku všem kůrům andělským,
— hle, lesk jejich jest zastíněn Tvou září.
Zářící vidíme Její postavu, krásou omilostněnou,
neboť Syn Její jest Bohem nejvyšším.
Nic podivuhodného, je-li syn podoben matce své;
proto právem podobal se i tento Syn Matce Své."

Brzo ještě za života Farḥâtova stalo se známo místo jeho pobytu, — a tu zápolili mnozí o přednost a vyznamenání, aby se stali jeho žáky a následovali jeho šlépějí. Vzpomínáme jen zlatníka Mikuláše Ḥûrij-eho. Celý obsah jeho básnické sbírky, již si lid tak oblíbil, pojednává o Neposkvrněné Panně. Citujeme něco z jeho básně:

„O záři trůnu Božího, jeho chloubo,
— hle, milostnost Tvou očekáváme jako blaho pravdy.
Křišťálový lesk Tvůj učinil Tě zrcadlem Boha, [Tvém.
zjev Tvůj stává se vznešenějším, když On se vzhlíží v křišťálovém lesku
Vždyť ustavičně Tě provázela pomoc Boha mocného,
až jsi vyplnila poslání Své,
až jsi porodila Syna Svého,
Jehož zevnější zjev byl podoben zjevu Tvému, — jinak předčil Tě."

Opěvuje též růženec a 15 jeho tajemství:

„O růženci Panny, Matky Boží,
ty's sstoupil v 15 tajemstvích s hůry.
Radost, bol a slávu zvěstují jednotlivá tajemství,
jež skrývají v sobě pravdivý a neochvějný význam.
Uctívej jím Marii, a dostane se ti
odpuštění, jestliže v Ni důvěřuješ.
Žádej od Ní léku, přines Synu Jejímu
s duchem skroušeným srde milující."

Slyšme též krásnou a první báseň z jeho cyklu básnického:

„Já stěžuji a naříkám si nad bolestí,
a trpělivost má mě opouští v bolesti.
Hloupost má uvrhla mne na zemi lítosti,
moudrost opustila mne.
Trápení mé vzbouřilo se proti osudu,
způsobilo v srdci mém nesvár;
neboť nedůvěřuji v Marii,
chloubu Boha jediného,
kterou učinil Hospodin rozdavatelkou milostí,
skrz niž, z níž ony plynou."

Kdo publikoval tyto básně v Ḥalebě (Alepo) v době, kdy se uplatňovaly směry 'Garmânûsa Farḥâta, kdy jméno jeho stávalo se slavným jak v jejich poesii tak i v prose? Zásluha toho patří Tomášovi Ḥurij-emu, královskému básníku Ḥalebskému, katolíku, jenž seznámil veřejnost i s nábožným a vzorným

knězem Jiřím Manšem, o němž jsme se zmínili. V bohaté naší bibliotéce východní máme z jeho básnické sbírky manuskript, v němž jsou četné básničky překypující touhou a chválou „Matky světla“, v nichž se děje zmínka o Jejím Neposkvrněném Početí. Tak praví o Neposkvrněném Početí v překrásné básni, již složil v Sidonu:

„Cti v Ní Matku a Pannu zároveň!
Jí se zasvětily panny na popravištích.
Ona převyšuje svatostí anděly a všechno stvoření,
všechna náplň Její jest v Jejím zjevu pokorném;
Ona slavnější jest všech krásných názvů, převyšuje
výmluvné a oduševnělé pojmenování poesie básníkovy.
Neboť není toho, kdo by nalezl Jí takového názvu,
jenž přísluší a rovná se jedinému Synu Jednoho;
z Něho neustále na Ni prýští Jeho mír,
kterýžto mír jest týž svou působností a mocí.“

Dále chválí moc Panny a dodává:

„Bůh svědkem mi, že chváliti Tě neustanu,
neboť Ona zaplašila chmůry duše mé, připoutavši ji k Sobě;
Tebe, jež stvořena jsi byla bez vší viny,
již na počátku svého života prosta jsouc otroctví hříšného.
Jen mocí Tvou obdrželi jsme spásu,
Tebou jen osvobozeni jsme od hříchu a viny.
Celý okršek zemský zvěstuje slávu Tvou, již jsi Sobě zjednala,
neboť jsi milostnou a plnou dobrotivosti;
lidstvo díky vzdává mocné vznešenosti Tvé,
jež známou se stala svou čistou laskavostí.
O kéž i já Ti díky vzdávám, pokud žiji, — i když umru,
kéž jsi oslavována a zvelebována chválami hlučnými.“

On je též původcem básní, v nich vzývá o pomoc Marii Pannu a žádá o Její ochranu:

„V ruce Tvé, o Matko Pána mého,
poroučím ducha svého.
Chraniž mne od hříchů,
v nichž tonu zraněný.
Bloudím v hříších jsa zaslepen
a plný jsem všeliké žádostivosti.
Tlukot mého srdce jest zatvrzelý,
neboť srdce mé na vše zanevřelo.
Zanevřelo proti národu mému, jenž chránil mne,
jenž bodrým byl ve vší spravedlnosti.
Nemám nikoho mimo Tebe, kdo by mne odkojil,
proto utíkám se k Tobě s ranami svými.
Přicházím, doufám od Tebe odpuštění,
jehož mně vyprosíš od Messiáše.
Proto přijmi mne, sluhu pokorného,
přijmi však i ode mne chválu mou.“

(D. p.)

FERDINAND ŠOB (Br.):

Epiklese v církvi východní.

(Pokračování.)

Jest na řadě srovnati epiklesi s jinými modlitbami, užívanými v liturgiích východních. Které modlitby mohou býti považovány za analogické epiklesi, vysvítá ze slov Theofila, patriarchy alexandrijského, v jeho listu velikonočním z r. 402. V listu tom obrací se patriarcha proti názoru origenistickému, že Duch sv. nemůže působiti na přírodu bezživotnou, a jako pádný důkaz proti názoru tomu uvádí působnost Ducha sv. při epiklesi na chléb a víno (Eucharistii), a dále na vodu křestní.[1]) A právě totéž platí i o křižmu.

Nesmíme však nikdy pustiti z mysli rozdílu, který je mezi Eucharistií a ostatními svátostmi. Sv. Tomáš[2]) připomíná zcela správně: „V té svátosti (Eucharistii) je obsažen ten, jenž je plnost milosti; svátost se tedy nestává (perficitur) teprve v nás, nýbrž konsekrací materie.“ U jiných svátostí pak se svátost stává teprve v nás, ve člověku. Posvěcení materie je buď nutné, jako při biřmování, posledním pomazání, nebo není nutné, jako při křtu — v církvi východní je nutné i při křtu svatém.

Co se týče obřadů při svěcení křestní vody, jest zajisté povšimnutí hodno stálé vzývání Ducha svatého.

V koptickém obřadu křestním vzývá kněz především Boha Otce „sešli moc svou svatou na olej tento, aby byl olejem katechumenů a posilou proti všem skutkům nepřítele,“[3]) načež dále „Bože prorokův a Pane apoštolů, který jsi ústy svatých proroků Svých příchod Krista svého od větců předpověděl a Jana jako proroka a předchůdce Jeho poslal, prosíme a zapřisahame Tebe, milovníče lidí, za služebníka Tvého, který se Tobě obětoval, Pane. Sešli svatou moc svou na tuto křestní vodu (baptisma), aby (moc) služebníka Tvého posílila a ho uzpůsobila, aby sv. křest znovuzrození přijati mohl na odpuštění hříchů svých, a na nepomíjející naději skrze Syna Tvého jednorozeného.“[4]) Žehná pak křížem, který drží v ruce, vodu třikrát říkaje: „Ve jmenu Otce i Syna i Ducha sv. Vejdi do nás, Všemohoucí, spas nás, Svatý. Zahřmi, Bože, Otče Všemohoucí, nad vodou touto, abys skrze ni a skrze Ducha Svatého svatou mocí svou znovuzrodil služebníka svého, který se Tobě obětoval[5]) a konečně „Nyní pak, Vládče náš, Pane mocností, králi vojsk nebeských, shlédni, který nad Cheruby spočíváš, ukaž se a na tuto vodu, stvoření své, shlédni a jí milost Jordanu, moc a sílu nebeskou uděl, a jí příchodem Ducha Svého svatého (per Spiritum s. Tuum illapsum) požehnání Jordanu uděl.“[6])

Mnohem určitější výrazy nalézáme u Syrů Jakobitů (Diakon). V tichu a bázni. (Kněz nakloněn. Vzývání Ducha sv.) Smiluj se nad námi, Bože, Otče všemohoucí, a sešli na nás a na vody tyto, jež jsou posvěcovány, z připraveného příbytku Svého, a z nekonečného lůna Svého Paraklita, Ducha sv., podstatného (hypostaticum), Pána, oživujícího, který o zákonu, prorocích a apoštolech mluvil: který všem blízký jest a všechno naplňuje; posvěcuje pak, jako moc maje a ne jako sluha, koho chce, dle vůle Tvé; podstatou jednoduchého, působením mnohotvárného, pramen božských darů, rovného Tobě podstatou, rovného na trůnu království Tvého a jednorozeného

[1]) Epistola Theophili paschalis (dle latinského překladu mezi Ep. s. Hieronymi, ep. 98. n. 13). — [2]) S. Thomae, in Matthaeum, XXVI. — [3]) Denzinger, Ritus Orientalium, I. 197. — [4]) l. c. I. 203. — [5]) l. c. I. 205. — [6]) l. c. I. 206.

Syna Tvého, Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista. (A praví:) Vyslyš mne, Pane, a smiluj se nade mnou. (A pokračuje nakloněn:) Zjev se, Pane, nad vodami těmi, a dej, aby se proměnili Ti, kteří jsou v nich křtěni.“ [1])

V křestním ritu Jakoba Edesského. (Jáhni zpívají:) Stojí kněz vedle křtitelnice a vzývá Ducha sv., který s nebe sestupuje a zůstává ve vodách, a je posvěcuje, a nové syny Bohu plodí.[2])

U Maronitů v ritu křestním Jakoba Sarugského. (Jáhen:) Stůjme v důvěrné modlitbě; jak strašná a hrůzyplná je tato hodina, ve které zástupové nebeští tiše stojí nad vodami křestními.[3]) (Kněz nakloněn:) Jako Duch svatý při stvoření světa vznášel se nad vodami a zplodil živočichy a plazy všeho druhu, tak, Pane Bože, ať vznáší se Duch svatý nad křestní vodou touto, jež jest lůno duchovní, a přebývá v ní a posvětí jí, aby zplodila Adama nebeského místo Adama pozemského . . . (Klesá na kolena a vzývá Ducha sv.:) Vyslyš mne, Pane, vyslyš mne, Pane, vyslyš mne, Pane, v tomto okamžiku a nechať přijde, Pane, Duch sv. a přebývá ve vodách těch, a odvrátí od nich všecku moc nepřítele, a je svou nepřekonatelnou mocí posílí, a je posvětí, požehná, a učiní podobnými těm, které z boku Jednorozeného na kříži vylynuly, aby ti, kteří ke křtu sestupují, v nich zběleni byli, očištěni, a oblekli roucho spravedlnosti a přijali plášť a roucho nebeské a štít víry proti všem útokům zlého nepřítele, (hlasitě:) aby očištěni, posvěceni, a zbraněmi spásy oděni vystoupili z nich.[4])

Podobně mluví se i v jiném, anonymním ritu Maronitů.[5]) V ritu Nestorianů mluví se jen o „milosti z daru Ducha sv.“ [6]) a příchod Ducha sv. na křestní vodu se vyprošuje, „aby přijala sílu k pomoci a ku spáse těch, kteří křest přijímají.“ [7])

Zajímavo jest srovnati tyto výrazy liturgické se slovy sv. Cyrilla Jerusalemského: „I prosba tato zapřisahající přizýváním (ἐπικλήσει) Boha a modlitbou takové nabývá síly, že nejen spaluje stopy hříchu a očišťuje, nýbrž i všecky neviditelné ďábla zahání síly.“ [8])

S analogickými modlitbami se shledáváme i při svěcení křižma. Tak dle ritualu církve alexandrijské kněz béře balsám a modlí se nad ním říkaje: „Bože, v němž moc jest, který sám činíš všecky věci podivuhodné, neboť nic Tobě není nemožného, utvrz, Pane, veškerou mocí svou milost Ducha sv. nad balsámem tímto: budiž svatým, amen: budiž znamením života, amen: a utvrzením služebníkům Tvým, amen.“ [9])

U Koptů: (Arcibiskup s hlavou skloněnou modlí se vzývání — ἐπίκλησυς — toto způsobem tímto potichu:) Smiluj se nad námi, Bože, podle velikého milosrdenství Svého, sešli Ducha sv. Svého na křižmo (μύρον) toto slavné a požehnané, aby bylo mastí svatou a pečetí dokonalou, olejem radosti a milosrdenství a spásy . . . Tak, Pane náš, Bože Otče všemohoucí, prosíme Tě, sešli Ducha sv. Svého na křižmo toto, aby bylo oděním bezhříšnosti a pomazáním svatým ke slávě a cti jména Tvého svatého požehnaného a jednorozeného Syna Tvého a Ducha sv.“ [10]) a dále „prosíme Tě, Pane, Bože náš, přijmi službu naši . . . a sešli milost svou, moc (ἐνέργεια) Ducha sv. na toto svaté (ἅγιον) křižmo“ [11]) . . . „posvěť tento olej radosti sestoupením Ducha sv. naň . . .“ [12])

Rovněž u Jakobitů Syrských shledáváme při svěcení křižma modlitby podobné.[13])

---

[1]) Denzinger, l. c. I. 275. 276. — [2]) l. c. I. 286. — [3]) l. c. I. 342. — [4]) l. c. I. 345, 346. — [5]) l. c. I. 352. [6]) l. c. I. 372. — [7]) l. c. I. 373. — [8]) Sv. Cyrill Jer. Cat. XX. (mystag. II.) hl. 3. — [9]) Denzinger, l. c. 230. — [10]) l. c. I 256. — [11]) l. c. I. 260. — [12]) l. c. I. 264. — [13]) l. l. I. 362.

A uvedeme-li si na mysl slova sv. Cyrilla Jerusalemského: „Neodvažuj se mysliti, že onen olej (μύρον) je prostý (ψιλὸν); nebo jako chléb Eucharistie po vzývání Ducha sv. není pouhý chléb, nýbrž Tělo Kristovo, tak ani tento posvátný olej není již prostý, anebo, jak by někdo snad řekl, obyčejný po epiklesi, nýbrž Kristova milost s Duchem sv., přítomnost jeho Božství stává se působivým,“ [1]) tedy jest patrna i tuto velmi značná podobnost epiklese.

Shrneme-li všechny momenty podobnosti epiklese při svěcení křestní vody a sv. křižma, shledáváme tu pšedevším jistou podobu vnější. Jsou tu tytéž předpisy rubricistické jako při epiklesi při mši sv. Již název sám modlitby je ἐπίκλησις, invocatio. Epiklese se pronáší tiše, s hlavou skloněnou, klečmo. Před epiklesí vybízí jáhen lid k modlitbě, okamžik pak sám nazývá se hrůzyplným.

Než vedle podobnosti vnější je tu i souhlas vnitřní v modlitbě samé. Naskytají se tu tytéž výrazy: ἐπιφοίτησις, descensus, illapsus Spiritus S. Mluví se tu o ἐνέργεια, virtus, gratia. Prosí se tu za příchod Ducha sv., Osvětitele, Moudrosti Nestvořené, třetí Božské osoby. Účel příchodu jeho je dvojí — první, aby posvětil vodu, po případě olej, a vyloučil je z okruhu věcí obyčejných, druhý, aby posvěcená voda nebo olej sloužila ke spáse duší. První účel zejména co se vody křestní týká, jasně plyne z hojných srovnání, voda nemá býti vodou obyčejnou, nýbrž tou, kterou byla kdysi při stvoření světa, má býti tak svatou, jako vlny Jordánu. Druhá subjektivní působnost vyplývá jasně z textu. Není tedy voda po vzývání Ducha sv. více obyčejnou vodou, nýbrž vodou posvátnou, jíž se nesmí užívati k účelům profaním, nýbrž musí se vypustiti.[2]) A dokonce u Koptů modlí se kněz, aby Bůh vodu změnil v její dřívější podstatu, aby se vrátila do země, jako dříve byla.[3]) Právě tak je tomu i z křižmem.

Jak vidno obdoba je velmi značná, jak vnější, tak vnitřní. Tytéž rubriky, tytéž výrazy, táž struktura, prosba o objektivní změnu a subjektivní působení. Připouštíme ovšem, že změna není tak značná, jako při Eucharistii, nicméně jako doklad analogický má svou váhu.

Podobnou analogii shledáváme i v liturgiích západních. Při svěcení přenosného oltáře modlí se dle pontificale Cambrayského biskup následovně: „Nechať sestoupí, Pane, Bože náš, Duch Tvůj sv. na oltář tento, aby posvětil dary lidu Tvého a přijímajících srdce očistil.“ [4]) V Pontificale Arelatském pak čteme: „Proměniti a posvětiti rač Pane, tento oltář, tímto mazáním a naším žehnáním, ve jmenu Pána našeho Ježíše Krista, aby tohoto oltáře holokaustum, vlitou milostí Ducha Tvého sv. k vůli libé vystoupí a přijímajícím . . .“,[5]) načež následuje táž modlitba jako v Cambray-ském. V modlitbách těchto, které ovšem v první řadě se vztahují na oltářní kámen, zase shledáváme typickou strukturu epiklese, nehledě ani k tomu, že v modlitbě prvé se jasně dosvědčuje působnost Ducha sv. při Eucharistii.

I při jiných svěceních vyskytá se epiklese; jest však omezena jen na působení subjektivní.

Pro epiklesi jest tu svědectví Otců.

Justin, filosof a mučedník, skizzuje ve svých dílech bohoslužbu křesťanskou jen v hlavních rysech. Možno-li v jeho: λόγος εὐχῆς καὶ εὐχαριστίας,[6]) na nějž lid odpovídá: Amen,[7]) nebo jak na jiném místě praví: εὐχὴ Λόγου τοῦ παρ᾽ αὐτοῦ,[8]) možno-li výrazy tyto stotožňovati s epiklesí, je nejisto.[9])

[1]) Cyrill Jer. Cat. XXI. (mystag. III.) 3. — [2]) Denzinger, l. c. I. 16. — [3]) l. c. I. 203. — [4]) Martene, l. c. II. 291. — [5]) l. c. II. 292. — [6]) Justin, I. Ap. hl. 13. Rozmluva s Tryfonem, 117. — [7]) l. c. I. Ap. hl. 65. — [8]) l. c. I. Ap. hl. 66. — [9]) Hoppe, l. c. 19.

Poslední pak výraz překládati „prosba o Ducha sv. od něho vycházejícího,“[1]) je více než libovolné.

Výslovně však již zmiňuje se o epiklesi sv. Ireneus, mluvě o „λόγος τῆς ἐπιαλήσεως“.[2]) Vypravuje o podvodu Valentiniana Marka, který schválně epiklesi prodlužoval, aby zatím úskočně zbarvil víno v kalichu, a zbarvení to mohl připsati krvi nebeské Χάρις. Tím dosvědčuje epiklesi historicky. Jakou však dogmatickou váhu jí připisuje, nelze určit zcela přesně. „Jako pozemský chléb, vzýváním Boha na něj, není více pozemským chlebem, nýbrž Eucharistií, která se skládá z pozemského a nebeského, tak i těla naše přijímajíce Eucharistii, nejsou pomíjející, nýbrž mají naději vzkříšení.[3]) Jasněji mluví ve fragmentu, který se mu připisuje: „Vzýváme Ducha sv., aby proměnil oběť tuto a chléb tento v Tělo, a víno v Krev Kristovu, aby účastníci . . .,“ připisuje-li se mu fragment tento právem.[4])

Svědectví Janovo je nám mostem ze západu na východ, kde shledáváme svědectví o epiklesi mnohem četnější. Je tu především svědectví církve Kappadocké. Firmilian (kolem r. 233) podává zprávu o ženě, která vzýváním, jež nelze zavrhovati (invocatione non contemptibili), chtěla proměňovati chléb a víno v Tělo a krev Páně, a to slovy takovými, že téměř v ničem se nelišila od pravidla církevního.[5]) Tedy patřila epiklese k bohoslužbě. Podobně i nástupce jeho na stolci cesarejském sv. Basil výslovně odvozuje epiklesi z podání apoštolského: „Slova pak epiklese při proměňování (ἀναδείξει) chleba díkučinění a kalichu blahořečení, kdo ze svatých nám písemně (ἐγγράφως) zachoval? (Pozoruhodno je tu slovo ἀνάδειξις, s nímž se v pozdějších liturgiích tak často setkáváme.) Neboť my se neomezujeme na ta slova, jež připomíná apoštol nebo evangelium, nýbrž i před nimi i za nimi jiná pronášíme, protože velikou sílu mají vzhledem k mysteriu, přijavše je z učení nenapsaného (ἐκ τῆς ἀγράφου διδασκαλίας).“[6]) Jest patrno, že tu epiklesi se připisuje původ apoštolský a veliká působnost. Podobně svědčí i sv. Řehoř z Nyssy: „Chléb je posvěcen slovem Božím a modlitbou.“[7]) Řehoř Nazianzský prosí biskupa Amfilochia: „Neváhej prositi za nás, když slovem Slovo na oltář přivádíš (καθέλκῃς), když nekrvavým tětím Tělo a Krev Páně dělíš, hlasu za meč užívaje.“[8])

Neméně důrazně mluví i sv. Efrem. Praví, že „nemůže pouhou činností kněze z chleba se státi Tělo, nýbrž od jiného — a ten je Duch sv. — kněz tedy jen jako prostředník pozvedá ruce a rty svými prosby a modlitby jako pokorný sluha přináší“.[9]) Účel pak těchto pokorných proseb a modliteb jest, „aby vzývaný Duch sv. (τὸ παράκλητον πνεῦμα) sestoupil a dary posvětil na zemi ležící“.[10]) „Prosbami kněze a příchodem Ducha sv. chléb stává se Tělem víno Krví.“[11])

Sv. Jan Zlatoústý praví: „Stojí tu kněz, nikoliv oheň dolů přinášeje, nýbrž Ducha sv.; a dlouhou modlitbu koná, nikoliv aby nějaká pochodeň s nebe se spustila a dary spálila, nýbrž aby milost na oběť připadla, a skrze oběť duše všech zanítila, a je učinila zářivějšími než čištěné stříbro“,[12]) „vzývá Ducha sv. a oběť hrůzu vzbuzující koná“,[13]) „vzývá Ducha sv., aby přišel a dotekl se darů předložených“.[14])

---

[1]) Watterich, Das Konsekrationsmoment, 43. — [2]) Ireneus, Adversus haereses, I. 13, § 2. — [3]) ib IV. 34. — [4]) Watterich, l. c. 247. — [5]) Mezi listy sv Cypriana 75. — [6]) Basilius, O Duchu sv. hl. 27. Srv. Hoppe l. c. 26 Makarij l. c. II. 292 Watterich l. c. 71. — [7]) Řehoř z Nizzy, Řeč katechetická hl. 37. — [8]) Řehoř z Nazianzu, List k Amfilochiovi. — [9]) Efrem, Výklad k Ezechielu, hl. 10. — [10]) ib hl. 10. — [11]) Efrem, Řeč o nejsvětějších a oživujících křesťanských svátostech. — [12]) Jan Zlatoústý, O kněžství, III. 4. — [13]) ib. VI 4. — [14]) ib. VI. 4.

Cyrill Jerusalemský praví: „Jako chléb a víno před sv. přizýváním nejsvětější Trojice byl chléb a víno prosté, když pak přizývání vykonáno bylo, chléb se stává Tělem Krista, víno Krví . . .“,[1] a potom posvětivše se duchovními těmito zpěvy, přizýváme Boha, milovníka lidí, aby seslal Ducha sv. na dary předložené, aby učinil chléb Tělem Kristovým, víno pak Krví Kristovou. Neboť zajisté čeho se dotkne Duch svatý, jest posvěceno a proměněno.“[2]

Rovněž i církev egyptská vydává svědectví o epiklesi. Origenes mluví arcit neurčitě o „modlitbě“ a „slovu Božím“[3] a „příchodu“.[4] Sv. Athanáš praví: „Tento chléb a tento kalich, dokud se nevykonaly úpěnlivé modlitby, je prostým chlebem a kalichem; ale když veliké prosby a svaté vzývání k nebi bylo vysláno, sestupuje Slovo v chléb a kalich a ten se stává jeho Tělem.“[5]

I církev africká to dosvědčuje. Optatus z Mileve vytýká Donatistům: „Co jest rouhavějšího, nežli oltáře Páně, na nichž i vy kdysi jste oběť přinášeli, bořiti, . . . kam Bůh všemohoucí byl vzýván, kam na prosby sestoupil Duch sv., odkud mnohým se dostalo záruky spásy věčné, jistoty víry a naděje z mrtvých vstání.“[6] Augustinus pak praví: „Tělem a Krví Kristovou nazýváme to, co vzali jsme z plodů zemských a mystickou prosbou jsme proměnili a řádně přijímáme k spáse duchovní na památku utrpení Páně za nás. A to sice rukama lidskýma nabývá oné podoby smyslové, ale neposvěcuje se, aby bylo velikou svátostí, leč neviditelným působením Ducha sv.“[7] Fulgentius se ptá: „Kdy pak příhodněji, nežli k proměnění oběti Těla Kristova, sv. církev, jež jest tělem Kristovým, prosí o příchod Ducha sv., když tě ví, že její hlava dle těla se zrodila z Ducha sv.?“[8]

Rozumí se, že ani v dobách pozdějších, zejména v církvi východní, nechybí na dokladech pro epiklesi a její význam. Tak patriarcha konstantinopolský Proklus († 447) píše: „Pro tyto tedy prosby příchod Ducha sv. očekávali, aby svou božskou přítomností chléb předložený k posvátnému úkonu a víno smíšené, aby je v Tělo a Krev Krista Spasitele našeho proměnil“.[9] Sv. Nilus († 450 nebo 451): „Božská tajemství před modlitbou knězovou a před sestoupením Ducha sv. jsou prostým chlebem a obyčejným vínem dary předložené, ale po hrůzyplném vzývání a příchodu Ducha sv., jemuž se klaněti máme, od něhož život vychází, jenž dobrý jest, není více pouhý chléb a obyčejné víno, co leží na posvátném stole, nýbrž je to Tělo a Krev drahocenná Krista Boha.“[10] Sofronius († 638) odvozuje liturgii sv. Basilia a Jana Zlatoústého z liturgií apoštolských, buď od sv. Jakoba, Bratra Páně, neb od samého knížete apoštolů sv. Petra, přirozeně tedy i epiklesi.[11]

Germanus (kolem r. 725) „přizývá opět (Otec Ducha sv.), aby dokonal mysterium Syna Jeho, a aby byl zplozen čili aby proměněno bylo chléb a víno v Tělo a Krev Krista, a Boha a aby se vyplnilo: Já dnes zplodil jsem Tebe. Proto tedy Duch sv. se schválením Otce a dle vůle Syna neviditelně jsa přítomen, představuje činnost Boží, a rukou knězovou pečeť vtiskuje a proměňuje a dokonává předložené dary posvátné v Tělo a Krev Pána našeho Ježíše Krista.“[12]

Sv. Nicefor († 828) praví: „Co se chleba a vína týká, věříme neochvějně a vyznáváme, že přizýváním kněžským a příchodem Ducha sv.

[1] Cyrill Jerus Catechese XIX. (mystag. I.) hl. 7. — [2]) l. c. Katech. XXIII. (mystag. V.) 7. — [3]) Origenes, Proti Celsovi VIII. 33. — [4]) Origenes, In Matthaeum XI. 14. — [5]) Athanasius, Řeč ke křtěncům. — [6]) Optatus, O rozkolu Donatistů VI. I. — [7]) Augustinus, O Trojici III. 4. — [8]) Fulgentius, K Monimovi, II. 10. — [9]) Proklus, Περὶ παραδόσεως τῆς θείας λειτουργίας λόγος. — [10]) Nilus, List k Filipovi scholastikovi. — [11]) Sofronius, Λόγος περιέχων τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἁπάσαν ἱστορίαν. — [12]) Germanus, Μυστικὴ θεωρία

mysticky a neviditelně Tělo Kristovo a Krev v pravdě proměněné přijímáme na odpuštění hříchů a očištění všech slabostí a zlých náklonaostí těla a duše.“[1])

Rovněž sv. Jan z Damašku svědčí pro epiklesi: „Bůh řekl: Toto je Tělo mé, a: Toto je krev má, a: To čiňte na mou památku, a jeho všemohoucím rozkazem se tak děje, až přijde; neboť tak řekl: až přijdu; a déšť se spouští na toto nové osení epiklési, totiž zastiňující moc Ducha sv.“[2])

(P. d.)

E. MASÁK (Br.):

Píseň.

Mé srdce živý pramen vod,
jež v mladém jitru tryskly,
jak k písni jara doprovod
si vítězně zas výskly.

A tiše chodí lidé kol,
jak vedle stromy šumí,
a pijí radost, pijí bol,
jak pochopit kdo umí.

Dvé teplých očí nade mnou,
jež vynoří se ve tmě,
zahraje září tajemnou
a potopí se ve mně.

A cítím radost duší všech,
jimž dálek nezastřeli,
když zlatým písmem v obzorech
se hvězdy rozhořely.

Mé srdce pramen nadějí,
kde odlesk jejich svítí,
a slyším stále slaběji
pozemskou píseň zníti.

[1]) Nicefor, Antirhetica contra Eusebium, XLV. — [2]) Jan z Damašku, Zevrubný výklad pravé víry, IV. 13.

VAVŘ. OSTROVSKÝ (Č. B.):

V rozednění.

Doplály teskně, měkce dohasly, domřely tiše
plameny rudé, jásavá světla,
jež horečných paží hýřivá síla v Titánů pýše
rozžala na horách v lesku měsíčných nocí!
Odlétly zpěvy, ohniví ptáci, již vichorů letem
nad žhavé jazyky planoucích hranic nesli se v oblasti nebes
hloubkami prostoru, hvězdným, zářivým světem. —
Umdlely reje plesavých tanců
kol pyšných oltářů shroucených v rumy.
— — — — — — — — — —
Černým zalitá bolem v zášeru samot
hruď marně dlouhé vzdechy tlumí,
jak těžkou hlavou smutné, mrazné táhnou dumy
o mysteriích rájův, o Nadějích smělých,
těch bílých démonech, již nesli se až k slunci.
— — — — — — — — — — — —
Už došeptaly klamné harmonie,
a oheň uhasily slzy;
a zářivých nocí báje nedosněné —
ty utonuly v krvi ranních červánkův.
— Noc usnula, a vzešel den. —
Tu výkřik zní; tam kohout ze sna k práci volá,
a z bledých výšin padá píseň skřivánkův. —
— Nuž, bratří, vzhůru hlavy, srdce vzhůru, paže k dílu,
jež, čestné, svatý paprsk Slunce světí!
Tuť ráje zkvétají, tu ztajeno je štěstí!
My svatou vůli mějme, Hospodin dá sílu.
Nuž, bratří, naše hlasy nechť se v jednu píseň zladí,
s tou písní na rtech spějme v boj a práci!
Vždyť Bůh a Vlast nás volá, vždyť jaří jsme a mladí!
— — A snad ti ptáci ohniví, co ulétli nám v dálky,
jak bílé míru holubice kdys vrátí se nám zpátky. — —

* * * * *

RUDOLF E. LINHART (Ol.):

Cestou.

Je noc a šer a hvězdy plají
ti v cestu, rovny bludičkám,
tvé kroky do tmy zapadají,
jak jdeš tak tich a sám.

A myslíš si: — co bylo, není;
co není, někdy bude snad. —
A v nitru cítíš slzy chvění
a stesk a bol a chlad.

Co měl jsi v mládí, jež se směje,
kdy štěstí den tě laskal jen,
co žádal jsi, o čem snil — to vše je
to tam, jak sen, jak sen ...

Teď nemáš nic — jen hvězdy plají,
jak jdeš, kam nevíš, tich a sám,
a ňadra tvá se otvírají
záhrobí myšlenkám.

ANTONÍN BRATEČ (Hr Kr.):

Večerní nálady.

I.

Dám luna v noci sladce zpívala,
a z lip se prýštil nektar voňavý,
obloha modrá k zemi splývala,
neznámých srdcí vály pozdravy.

Zvuk každý ticho mocně sílilo,
a tajemství vše prodchlo prostory,
a tajemství se všude šířilo:
tajemství svaté, klidné pokory.

II.

Večerní klid se snáší tich,
na srdcích vázne, na skráních
a blaží. —

A lidé nastavují
svých srdcí poháry,
v ně kane klid a chladí
vír denní bujarý.

Proud tichoučký se rozlévá
a sílí, až se řekou zdá,
a blaží — —.

FR. TICHÝ (Pr.):

Posvěť mne, Kriste . . .

Slyš, Kriste můj, horoucí duše vzdech,
dnes vzlétnout k Tobě touží na křídlech.
Ó, nech mne lkát u Svých svatých bran,
jdu otevřít Ti srdce dokořán.

Chci v slzách hříchů vyplakati tíž,
bych srdcem k Tobě mohl býti blíž.
V hruď sílu dej a v srdce lásky pal,
by pro Tě vezdy, Kriste, plápolal.

A nadšení v mém nitru rozži plam,
bych vzdorně kráčel světa trampotám.
V mé duši anděla ať zrcadlí se jas,
bych v pokušení stál jak pevná hráz.

Posvěť mne, Kriste, Tvým chci učedníkem být,
v svých vojů řady rač mne připojit!
Mé ruce žehnej, které žehnat budou
až půjdem spolu, Kriste, v chatu chudou!

K. VL. (Br.):

Bída.

Za chladnou zdí se krčila — —
a západ líbal čelo vrásčité
polibkem zrůženým. Znoje proud
vlas chladil jí prokvetlý jesení.

Na dlani chudé kovu zvuk
akkordem zazněl dušeným
a níže hlava klesala,
až rámě vyhublé ji objalo.

Jdou dumy hlavou chorobnou — —
tam čeká hlouček schoulený
a rtíky modravé se zimou chví,
mzda bídná nestačí. Zas pláč — a smrt. —

A níž a níž se klonila.
Houf zevlujících bez duše
na mdlobách se pásl stařeny
a nebyl, kdo by řek': Je ubohá!

COR CARNEUM.

II.

Přál bych si, aby se toto místo stalo jakýmsi ohniskem, centrem, kde slévají se jednotlivě vyšlehující plameny duchovního života, kde bychom poznávali sebe, svůj úkol, své povolání. Upřímně a s láskou. Je těžko ovšem pitvati svou duši a těžší ještě vědomí, že snad mnohý — z bratří! — vysměje se vašim slzám, jež hořkly zapalujíce lítostí oči, vašim zápasům, v nichž tekla krev z ran vlastního srdce, že překroutí vaše slova, jež vyzněla bolestným zašuměním ve významném tichu po bouři, a zakřiknutá duše schoulí se do svého mlčení, hledíc bázlivě ve tvář — bratřím, brzo-li se stáhne k úsměšku, brzo-li ji drsně udeří slova, jež dovedou zdeptati až k zemi. Zde zpověď jest hrdinstvím (v anonymitě není třeba viděti pokory, jako naopak zase pýchy), jež dovede vznítiti jen silná duše u vědomí, že přece prospěje někomu, že slovo její nalezne přítele, že vnikne do srdce a dovede je rozjasniti přilnavým světlem lásky.

Každý z nás má svůj cíl, k němuž se musí probíjet. Jeden vidí jej dále, druhému se zdá blíže. Jeden jde již svou cestou, druhý jí hledá. Oba potřebují vůdců, oba mohou zblouditi. A bloudícímu přijde vhod každé upřímné slovo, jež ukazuje pravdu ve spleti cest. Podávám jich několik z dopisu přítele-kněze. S láskou byla psána, kéž jsou také s láskou přijata!

..... Porozuměl jste mé bolesti: kněz ať je opravdu lux mundi, sal terrae, kněz ať poznává věci duchovní a nebeské — ať jich hledá, tak jako svět poznává a hledá rozkoše těla, peněz a nespravedlnosti;

kněz ať je upřímným k heroismu, nehoť bázeň vyhnanství a ztráty je bázeň otroka, jenž všechno hledá na zemi — a zdá se mi: kněz každý měl by napsati či vypověděti, světu zanechati veškeru lítost svých slz, autobiografii, kde touha po nebi hoří jako květy luk, vzpíná se k slunci jako páže stromů, burácí jako vichr nocí, v pokoře se svíjí jako červ... Všecko je možno věřícímu. Všecko je možno milujícímu — ale svět a každý člověk opatrný, bojící se o své já: kdo chce zachrániti život, ztratí jej; kdo dá život, nalezne jej. Všecko dát: zdraví, peníze, vědu — a pýchu především! Stát se dítětem! Hrdinsky milovat představené, hrdinsky milovat skrytost a bolest — a přijde Ježíš, jako Světlo.

Zamilovat si jednu knihu. Knihu světce. Bibli. Nebo jinou: svatou Terezii. Nebo Jana od Kříže. Nebo Saleského. Nebo Kempenského. Nebo Susona. Nebo Hella. Nebo Březinu. Jednu knihu duchovní. Učinit si ji přítelem. A tento přítel zavede nás k jiné knize — bude-li třeba. A bude třeba, neboť duše je jako plamen potřebující dřeva.

A nemá-li člověk potřebu knihy — jeho jedinou a nejvyšší potřebou ať je modlitba. A vždy poslušnost. Není jiné cesty k Mysteriu. Nemá znát jiné cesty — kněz. Naše bolesti jsou výstražné ohně zbloudilých.

A největší, nejnakažlivější, nejzhoubnější nebezpečí člověka duchovního jsou — časopisy. Nemám slov, abych kněze dosti varoval před novinami a časopisy: ony roztřišťují duchovní jednotu, sílu a nazírání — zabíjejí duchovní život. Ďábel rozptýlí, aby zardousil.

Dáti si tisíckrát líbiti výtku jednostrannosti — duše nepozbude síly, tak jako strom jen proto roste a sílí, že zůstává na jednom místě a nevyhání ratolesti hned od kořenů... [1])

Varovati se mnoha knih, varovati se takových, které si okamžitě nemohu zamilovati, kterých okamžitě nepotřebuji — a rozhodně se varovati časopisů, které jsou střepinami, ale nikdy nádobou, celkem, jednotou.

„Otče, modlím se za ně, aby byli j e d n o! . . ." (Br.)

K. VL. (Brno):

HŘÍCH. (Meditace.)

Vešel v kathedrálu duše.

V matném přísvitu jen stěží bral se v před a sklesl na dlažbu chladivou jak dotek morany. Z venčí doléhal až sem táhlý pískot a rachot srážejících se lokomotiv kdesi daleko a čpavý kouř okolních továren sem zavát větrem dýchal odporně. A časem z povzdálí se ozval smích a chvatné kroky míjely, a ozvěna se hluše odrážela od oprýskané omítky.

Jen chvílemi, když měsíc něco stříbra rozhodil, siré větve akátů se podívaly do oken i zalkaly, a stíny v lodi vržené se skřížily, jak zoufale by kdosi lomil rukama — — —

[1]) Ačkoliv by neškodilo nikterak aspoň zdecimovati časopisnou záplavu [podle Batovce vychází českých časopisů na 1300(!)], přece ve formě tak absolutní jich nelze zavrhnouti. Chcete-li dáti almužnu jedné dobré myšlenky žebravému světu, nebudete ji balit v celý spis, do jehož obsahu nemožno jí zařaditi. Strom jen proto mohutně se týčí, že m n o h o kořenů se rozptyluje do všech stran a střebá látky a zpracuje v jednotný, mocný peň. (Poz. poř.)

Tam v předu, hle! Tak malounké se třepotalo světélko na zbytcích oleje už zkaženého plísní, před Sanctissimem Milosti. Jak zlomené se svíce klonily a zborcena deska oltáře, když z jeho hrobu vyrvány svaté ostatky.

Zapuzen Obětník — — —

Po zbytcích stupňů vystoupil kýs přelud na místo kazatelovo, aby se rouhal. A zdola naslouchaly napjatě davy Pochyb a v reji divokém se zmítaly. Až do předu se vedral jich vůdce. V zákmitu sporého světla byl bys viděl písmo Kainovo na vzdorném mu čele a bylo: Negace.

Na hrobkách v dláždění se zdvihly kameny a vyšlo táhlým pochodem sedm umrlců. Z nich první pronikl v presbyterium a kadidla nahodil na žhavou kaditelnici. Dým zaplazil se po zemi, jak jednoho ze synů Adamových při žertvě. Zedraná tvář Krista se nízko sklonila až k hrudi bolem stísněné před — Pýchy incensem.

V koutech zpovědnic se v agoniích svíjela dnů klatých Zapomenutí, jež neodpuštěna jsou od Ducha, a v tmavých ambitech a stínech sloupoví se šklebila ta nemající jména mezi křesťany, jen temnot plody ponuré a bez studu na líci vášnivé.

Chvílemi se v chaos příšerný ozval zvonku dutý hlas, jak o Pátku Velikém, když srdce dřevěné lká v bolu.

Místo žehnání jen prokletí, místo díkůčinění vždy pustý smích — —

Oh, jak vysoko kdys býval ten Boží stan, jak vysoko! Ve slunce jasu koupávaly se báně zlacené a vítaly už z daleka sem v zanícení k pouti spějící. K zemi oslněni klesali a v úžasu a úctě.

Co vzdechů ztišených tu slyšeno, co slzí perlících se v Lítosti. A plakávaly s nimi stěny soustrastné a zajásaly zároveň, když srdce Smrtí raněná se léčila.

Tak dlouho bylo, dlouho, než přišly větrů přívaly a proudy zrádné až do základů pronikly. Absorbcí zdlouhavou ty cizé látky prolínaly zdivem pracně sneseným a prosytily vše. V koutech pavouk si spředl potměšilou síť a venku zeleň škaredá dravě shltala lesklý odraz vstávajících sluncí i vlahý oddech letních večerů.

A katastrofa přišla ve svém děsu a byl pád strašný.

Kol lidí skupily se jednou zástupy. Z očí horečné jim blesky šly a z úst se chvílí ozval jakby v chóru posupný chechtot. Tisíce pěstí zaťatých se zvedlo hrozivě a déšť bláta uvízl na stěnách. Vzduch promísen krví žalob těžkých.

Jásal Satan — — —

— —

Konečně!

Tlukot nesmělý se ozval v předsíni na zrezavělých veřejích a znova silněji.

Ustrašeny stanuly příšery.

A nárazem mocným rozlétla se brána a jasu proud se rozlil v čarných kaskádách po lodích.

Fantomy zmizely.

Velebným chorálem rozezvučely se zlaté varhany v mohutných konsonancích:

Ecce Sacerdos — — — —

✝

Zalíbilo se Všemohoucímu povolati z řad našich milého spoludruha Frant. Plesníka, bohoslovce IV. roč., jenž u věku 24 let zemřel dne 24. ledna t. r. ve svém rodišti v Kelči. Studia gymnasijní po všechna léta s vyznamenáním konal ve Valašském Meziříčí. Vstoupiv do bohosloví, s láskou a vážně pojímal povolání své a maje nemalé vlohy, stával v popředí našeho ruchu literárního, pokud mu nebránila nemoc jeho. Kéž Všemohoucímu slouží tam u trůnu v řadách Jeho vyvolených. R. i. p.

Zpráva o schůzi a akademii bohoslovců československých na posv. Velehradě.

Dne 2. a 3. srpna 1904.

(Oslava stých narozenin Františka Sušila).

Podává BEDŘICH PÁTEK, t. č. jednatel „Růže Sušilovy“ v Brně.

(Pokračování).

Msgr. Vladimír Šťastný, c. k. prof. na odp. v Brně, nejchvalněji známý spisovatel moravský, žák Sušilův, předseda Cyrillo-Methodějského dědictví, Sušilem založeného, přednáší o thematu: „Sušil v básních“.

Zmíniv se o změně na obou stolcích biskupských naší milé Moravy, užív dovedně Sušilovy básně: „Hvězdy dvě se z východu“, uvádí, proč byl pozván k slavnostní řeči v akademii Sušilově na Velehradě: aby totiž jako očitý svědek života a nauk Sušilových, jako jeho žák a odchovanec, naznačil věrohodně nejkrásnější ozdoby přeušlechtilé Sušilovy povahy a tím nás nadchl a povzbudil k následování.

Celá tato šlechetná povaha Sušilova zračí se úplně v jeho vlastních básních. Radostně připomíná p. řečník, že Dr. Pavel Vychodil spravedlivě zastal se Sušila jako básníka. Nebyl sice Sušil básníkem prvého řádu, takových je vůbec málo, ale napsal básně, zvláště znělky, jež čestně řaditi se smějí a mají k podobným pracím Čelakovského a Kollara. Soud Ferdinanda Schulze o „Hněvech a zpěvech“ je nespravedlivý, a vůbec všecky podobné úsudky o Sušilově činnosti básnické jsou proto nepříznivy, že Sušil nebál se dáti básním svým tendenci náboženskou, které ovšem naši moderní literáti a kritikové nestrpí. Ne tak básně, jako spíše básník sám se v Sušilovi duchu, od církve odvrácenému, nezamlouvá. Byloť přesvědčení Sušilovo: „Národ náš jen v náboženství a životě křesťanském dojíti může spásy a blaha, jak učí rozum a historie.“

Vlastní jádro povahy Sušilovy byla — opravdovost. Co mluvil — to činil, jakými si nás míti přál — takovým byl sám, co kdy napsal — psal z celé duše své. Charakternost, která ho činí tak velkým, jeví se v jeho básních.

Nebývá tomu tak u všech básníků. Přihleďme na př. k Vrchlickému, jemuž nechci upírati vlastností a zásluh genialního básníka, ale nekřivdím mu snad, tvrdím-li, že opravdovosti, charakteru a pravého obrazu duše básníkovy

bychom v jeho básních marně hledali. Praviľ sám o sobě, že se pokládá za improvisatora.

Na to p. řečník dokládá své tvrzení, že totiž u Sušila vše vytrysklo tak opravdově z náplně citu a síly idealu, několika vybranými znělkami, jež nejsou planá slova, nýbrž pravda a život. (Nelze jich tu všech uváděti; přestáváme jen na vývodech p. řečníkových, z nichž vysvítá, kterak a které z vzácných vlastností a názorů Sušilových obrážejí se v básních jeho.)

Tak nám původní básně Sušilovy představují mistra našeho jako muže církev a vlast nade vše milujícího:

Já však k slávě, k statkům nemám lásky,
— — — — — — —

jenž nechtěje opustiti vlasti své, odmítl nabízenou mu stolici na universitě vídeňské, kde mohl míti čtveronásobné důchody.

Jakým nadšencem ducha mladistvého, a ne sestárlým pedantským učencem se jevil, kdy prováděl své posluchače hlubinami Písma sv., stavě jim před oči krásný ideal povolání kněžského a připravuje je na tvrdou, vytrvalou, svornou práci na vinici Páně! Sursum corda! Toť byl cíl jeho výkladů Písma svatého. Ne suchopárné rozebírání všelijakých konjektur, ale nadšený duch a život.

Mistr nás učil slovem i příkladem na všechno hleděti pod zorným úhlem věčnosti. Byl nám vzorem skálopevné víry a neustále mluvíval o jejím významu pro národ:

Víra — strom, jenž nikdy neuvadne,
národ však, jenž na kořen mu sahá,
jak list zvadlý s lidstva stromu spadne.

Často nemohl utajiti spravedlivého hněvu, stal-li se útok na víru nebo vlast, který rozčeřil klidnou jinak hladinu mysli jeho. Tak horlil Sušil; a což bylo tehdejší, přece jen zákonem tlumené útočení na církev a mrav křesťanský proti dnešním neurvalým nájezdům a hanopisům některých literátů, na příklad Macharovým, za které je intelligence naše ještě oslavuje. Jakou bolestí by se zachvívalo šlechetné srdce Sušilovo!

Miluje stejnou láskou církev a vlast, Sušil často ve svých výkladech dotýkal se historie našeho národa a zvláště o Husovi a jeho velebitelech učil nás správně souditi, varuje v básních svých rovněž před rozbroji náboženskými.

Sušil byl dobrým znatelem filosofie i rationalistických proudů své doby, jež i duchovenské kruhy tak zvaným Josefinismem byly zachvátily. Ale Sušil byl nepřístupný jakémukoli smlouvání s domnělými nutnými požadavky vědy tehdejší; ve věcech víry neznal ústupků a kompromissů. Dr. Vychodil zcela správně napsal: „Toho, čemu se dnes říká klerikalismus, byl Sušil bezvýhradným stoupencem, totiž kladného katolictví se všemi jeho závazky, s bezvýminečnou oddaností k autoritě církevní ve věcech náboženských a s úctou k institucím církevním.“ Byl v té věci pravým opakem nešťastného Matouše Klácela, svého vrstevníka.

Výklad Písma sv. Nového Zákona poskytl Sušilovi hojné příležitosti, aby mluvil o protestantismu a strůjcích jeho. Přísně posuzoval neblahou tu roztržku, jež i vlasti naší tolik pohrom způsobila. Než vždy nás naváděl k lásce a moudré shovívavosti k jinověrcům.

Protivníkům celibátu, zvláště tehdejším Rougeanismem podněcovaným, napsal i nyní významná slova, jimiž odmítá žádost nezdrželivců, ba Sušil nemohl takové tužby u kněží katolických ani pochopiti:

„Prosby hříšné nerač vyslechnouti,
či jich srdci není církev dosti,
jejíž krásu nelze obsáhnouti?!“

Milovalť Sušil církev Páně horoucností téměř bezměrnou; věrnost však k církvi mu nevadila, aby stejnou láskou nelnul k druhé krásce, jež ovládla stánek srdce jeho: vlast a národ, vyvraceje tak výtku našich nepřátel, jakoby kněží, zaprodáni prý jsouce Římu, nemohli ani býti pravými vlastenci. Sušil tolik studoval a podnikal, aby mluvu mateřskou zvelebil, vyzdobil a proslavil, až mu to za výstřednost vytýkáno. Ale Sušil nemluvil k nám nikdy o vlasti frásemi sebe horoucnějšími; vždy chtěl, abychom prací, skutkem a životem lásku k ní na jevo dávali, sám jsa toho skvělým vzorem a zářným příkladem. Častěji nám líčil své putování prázdninové za písní národní, jak se na ně těší, vypravoval, ač mnozí jeho snahy neuznávají. Sušil tu poznal lid až do hloubi duše jeho; poznal a hluboce cítil všechny jeho strasti, nátisky a křivdy na něm páchané.

Užší svou vlast — Moravu — Sušil obral si sice za pole sběratelské, ale netřeba dokazovati, že cítil se zároveň Čechem a Slovanem; proto jako pravý věštec, jemuž náleží i kárati, obrací se k Rusům i Polákům, vystříhá jedněch bezpráví, druhých chtivost a chce, aby druh od druha učil se ctnostem, jimiž vynikají.

Sušil nebyl při vší vznětlivé, horoucné povaze žádným sentimentálním snílkem, bystrý rozum, praktický, ovšem k nejvyšším cílům obrácený směr jevil se ve všem jeho horování pro pravdu, dobro i krásu. Proto ctil andělského filosofa sv. Tomáše Aquinského i našeho Tomáše ze Štítného, proto naváděl také ctíti a pěstovati umění:

„a ta uma — jesti život svatý!“

A takový život vedl i náš učenec, náš učitel, náš básník, náš milovaný Sušil.

Jiné básně ukázaly by nám Sušila v jeho lásce k Matce Boží, našim sv. apoštolům i ostatním sv. patronům a svatým, viděli bychom jeho zanícenost pro Velehrad a sv. Hostýn, jeho vnímavost pro přírodu, jeho celý názor na svět a člověka. Na základě básně „Kněz“ bylo by lze zosnovati celé exercitie kněžské.

Přímo moderní a časové jsou jeho epigramy, jadrné a duchaplné.

Podobně i p ř e k l a d y jeho básnické, zvláště mistrné překlady „Hymnů církevních“ ukázaly by nám Sušila nejen mistrem jazyků: latinského a řeckého, z nichž překládal, nýbrž i jazyka našeho mateřského, jímž tak věrně velebné ty květy poesie církevní posvátné tlumočiti dovedl.

Zvláště zde poznamenati sluší, jak vysoce cenil duchovní píseň lidovou a jaké snahy projevil o povznesení písně té a vůbec umění zpěvného ve službách církve.

Řečník spokojí se, bude-li míti přednáška jeho ten výsledek, aby pozornost více byla obrácena na četbu a studování básní mistrových, horlivější pěstování lidové písně duchovní a zušlechtění duchovního umění zpěvného!

Po přednášce msgr. Šťastného byl krátký odpočinek, jejž nám velmi zpříjemnil pěvecký sbor bohoslovecký, zapěvší nám řízením p. Václava Fraita krásný sbor Křížkovského: „Ach, když jsem já šel . . .“

Bohoslovec p. Krupka vyslovuje pozdrav jménem bohoslovců pražských, kteří se poprvé účastní našich slavností velehradských.

Dalším bodem programu mělo býti: „Vzpomínky na Frant. Sušila. Oživí P. Ign. Wurm, poslední člen z družiny Sušilovy.“ — Vdp. assessor J. Vychodil, byv vyzván p. drem Stojanem ke slovu, sděluje, že stařičký pracovník náš vdp. Ign. Wurm nemůže se pro churavost dostaviti. Řečník osobně navštívil vdp. P. Wurma a má vyříditi bohoslovcům a celému shromáždění pozdrav a prosbu, aby se účastníci za něho pomodlili, jakož i za biskupa Strossmayera. Vzpomínky na Sušila, jak vzkazuje P. Wurm, hojně zaznamenány z jeho úst jednak v „Nov.

Životě“, jehož redaktor jej za tím účelem osobně navštívil, jednak v Sušilově čísle „Musea“, jakož bohoslovcům sám o Sušilovi byl vypravoval.

Po tomto ne nedojemném sdělení přijat nadšeně návrh, aby poslány byly pozdravy, pozdravné telegramy vdp. Ign. Wurmovi a J. M. biskupu Josefu Jiř. Strossmayerovi.

Slovinec ctih. p. Andrej Orehek, bohoslovec z Lublaně, přináší pozdrav od bohoslovců slovinských z Lublaně, Mariboru a Celovce. Pozdrav jeho byl radostně přijat, a náladu stupňoval pěvecký sbor bohoslovců, jenž zapěl „Slovenec sem“.

Dobře osvědčené bohoslovecké quartetto hudební předneslo svědomitě skladby našeho mistra české hudby dra Ant. Dvořáka (op. 54.), a místo u řečnického pultu zaujímá vdp. auditor Al. Hlavinka, odborný znalec písně národní, maje promluviti o „Sušilovi a národní písni“. (P. d.)

✷ ZPRÁVY Z JEDNOT ✷

Z BRNA.

Od 22. ledna r. 1905 konány schůze:

XII. 29. ledna. 1. Ch. de Beriot, op. 7. 5me Air varié. (Silvestr Kulhánek (IV. r.) u klavíru, Václav Strmiska (IV. r.), housle). — 2. Rudolf Svoboda (II. r.): „Co souditi dle geologie o stáří lidstva?“ — 3. Václav Strmiska (IV. r.) zazpíval na rozchodnou balladu Löwovu „Hrob v Efesu“. Na klavíru doprovázel rgsch. Silv. Kulhánek (IV. r.).

XIII. 5. února. Růže naše přidružila svůj skromný hlas k souzvuku nesčetných pozdravů, které se rozlétly po veškerém Slovanstvu, aby oslavily muže o církev i domovinu a ostatní Slovany velezasloužilého. Ve slavnostní schůzi osvětlil kol. předseda postavu J. J. Strossmayerovu se tří hledisk: jeho péči o utvrzení víry a rozkvět kultury doma i za hranicemi, neohrožený boj o práva národa Charvátského a snahu uskutečniti svůj ideál: aby schismatické církve se scelily se skálou Petrovou. Na konec vřelými slovy povzbudil shromážděné, abychom vytrvale kráčeli za zářným vzorem hvězdy jihu — velikého Strossmayera. — S nadšením přednesl kol. Jos. Heger (I. r.) v překladu báseň Eug. Šaha: Strossmayeru. — Ku zvýšení slavnosti nemálo přispěla zpěvná a hudební čísla: „Davorija“ a „U boj“, dirigoval kol. Kulhánek (IV. roč.) a decetto sehrálo: Ferd. Mačenko: „Slovan“ (směs ze slov. nár. písní) a Poutpouri na ruské národní písně.

Dne 6. března o $4^1/_2$ hod. odpol. konána akademie ke cti knížete theologů, andělského učitele sv. Tomáše Aquinského. „Hlas“ přinesl o ní referát, jak následuje:

Slavnostní akademii na počest sv. Tomáše Aquinského uspořádali brněnští bohoslovci ve dvoraně nové budovy alumnátní v předvečer svátku největšího theologa středověku. Umělecká část sestávala ze čtyř mužských sborů. Dva, první a poslední, složili chvalně už známí naši domácí brněnští skladatelé: Fr. Musil hymnus na oslavu sv. Tomáše Aq. (na latinská slova dra. Josefa Eiselta) a Ant. Hromádka pětihlasné „Ave Maria“, jež jediné doprovázeno vedle harmonia ještě i houslemi, violou a kontrabassem. Liszt a Händl dělili se o ostatní dva sbory; od onoho přednesena „Modlitba svatého Františka de Paula“, od tohoto pak z proslaveného oratoria

„Messias“ „Alleluja“. — Na několika místech nemálo obtížné skladby předneseny bohosloveckým sborem pěveckým za řízení jeho sbormistra ctp. Silv. Kulhánka opravdu skvostně. Auditorium všecko vděčilo se pokaždé za vzácný požitek umělecký upřímným potleskem! — Z vědeckých nových průpravných prací praesentovali bohoslovci 3 přednášky. Vesměs pánů ze IV. ročníku. Dvě české, jedna německá. Pěknou studii „O úkolech filosofie a jejich vývoji“ ochuravělého ctp. Ferdinanda Šoba s pravým porozuměním přednesl p. Antonín Štursa. — Pojednávala zvláště o úkolech ovšem philosophiae perennis v naší moderní době po delším historickém náčrtu vývoje úkolů této filosofie. — Druhá, německá řeč p. Jana Heinzla obšírně a zajímavě líčila život a práci i vědecký význam vlastního zakladatele klasické scholastiky, učitele Tomášova, slaveného doktora universalis „křesťanského středověku“, Alberta Velikého. Především doličováno v ní Albertovo studium věd přírodních a význam jeho pro ocenění experimentu vedle převládající tehdy spekulace. — Soud o důležitosti výzkumů o nauky tohoto velikána středověké vědecké práce co chvíle dokládán úsudky různých, zvláště mimocírkevních učenců — Cth. p. Karel Háňavka vyvíjel v poslední řeči z nehotové doposud vědy sociologické za sympathického přednesu hlavní osudné ideje liberalistické od doby Luthrovy až po klassika vědeckého socialismu Marxe. Znalost i nejnovější literatury řečí jasně dokumentována. Ukázky tyto z duševní dílny našeho theologického dorostu působily velmi příznivý dojem; budí opravdové naděje. Zvláště vytýkáme, že nikde neprojevovaly dosti častého naprostého strnutí na starší doktrině a bývalých poměrech. Porozumění pro nové úkoly všude se hlásilo! Akademie do jinak tichých místností alumnátních přivábila četné auditorium. Předem zavítal mezi své alumny J. M. ndp. biskup Dr. Pavel hr. Huyn. Přibyli dále pokud bylo pozorovat J. M. ndp. praelát starobrněnský Fr. Sal. Bařina, vsdp. praelát-arcijáhen J. Kř. Vojtěch, pp. dvorní rada Navrátil, síd. kan. msgr. dr. Hodr, vrchní stavební rada Brauner, zemští inspektoři Lošťák, dr. Schober, Jarolímek, Vlk, st. rada Kosch, msgr. Vl. Šťastný, gymn. řed. Holub, řed. Jeřábek, ředitel Váňa, uč. rada Gittel, komissař Zwakon, šlechtic z Táborova, děkan msgr. C. Riedel, assessor Reitter, děkan Mrázek z Rakvic, šk. radové professor Wagner a prof. Derka, prof. Fr. Rypáček, prof. Dr. Jan Korec, professor Burda, biskupský rada J. Bartoš, kons. rada Chalupa, farář ze Zábrdovic, inž. Matzenauer, professoři bohosloví Dr. Neuschl, Dr. Kupka, Dr. Bulla, Dr. Samsour, kons. rada Dr. Eichler, kons. rada prof. Janovský, kons. rada Frimmel, sekretář techniky Pavelka, sekretáři biskupští J. Švestka a F. Bébar, zástupcové řeholního duchovenstva řádu augustiánů ze St. Brna kons. rada p. Al. Slovák, Dr. Šústek, P. Ballon, řádu minoritů farář P. František Vaněček, řádu kapuc. farář Homola, voj. kurát notář Honig, regens chlap. semináře Dr. Marvan, nadučitel Wagner z Archlebova, úředník Černý, živn. Šindelář, katecheta Tošnar z Králova Pole, Kirsch, Neubauer, Veselý, kaplan Finda z Králova Pole a j. pánové, ovšem vedle obou představených alumnátu dpp. monsignora reg. A. Adamce a spirituála dra. Dvořáka. — Akademii ukončil stručným latinským doslovem, navázaným na poslední slova umírajícího sv. Tomáše Aquinského a nabádajícím bohoslovce za vzorem světcovým, J. M. nejd. biskup Dr. hr. Huyn.

Z OLOMOUCE.

A) Plenární schůze měla „L. J.“ tyto:

VIII. 1. Fr. Kroupa, Dumka. Houslové solo zahrál skladatel. 2. Kulturní význam kněze. (Arnošt Kolář, IV. r.)

IX. 1. Zdeněk Fibich: Z malířských studií č. 1.: Lesní sonata na obraz od Jakoba van Ruysdaela. Klavírní solo zahrál B. Wiedermann (I. r.). 2. Rozkol a sektářství v církvi ruské (Ot. Kubín, II. r.).

B) I. Kroužek sociologický měl přednášky: 10. Stávky (Jos. Hlaváč, II. r.). 11. Přednosti Raiffeisenek před ostatními peněžními ústavy (Jan Hrubý, III. r.). V druhém pololetí konán cyklus přednášek: Soudobý tisk a kněz, z nichž probrána themata: 12. Význam tisku pro naši dobu (B. Vašek, III. r.). 13. Kněz a žurnalistika nekatolická a protikatolická (B. Vašek, III. r.). 15. Kněz a žurnalistika katolická (B. Vašek, III. r.)

II. Kroužek literární. 8. Nejnovější proudy v malířství (Jiljí Špaňhel, II. r.). 9. Jos. Jur. Strossmayer. Jubilejní vzpomínka (Ig. Konečný, II. r.).

III. Kroužek cyrillomethodějský (historický) vede Ot. Kubín z II. r.: 1. Jos. Jur. Strossmayer a idea cyrillomethodějská (Ig. Konečný, II. r.). 2. Katolictví v Rusku v 19. století (Josef Kubín, II. r.).

IV. Kroužek apologeticko-dogmatický: 6. a 7. O Masarykově brošuře „V boji o náboženství“. (Obě přednášky měl Ant. Buček, III. ročník.) Při druhé poukázáno na význam sv. Tomáše Akvinského — v jehož svátek přednáška konána — dle encyklik sv. Otce Lva XIII.

V. V Kroužku biblickém (jehož vedení převzal Bart. Kutal z II. r.) probrána themata: 5. Idea církve u proroků Starozákonních (Fl. Flora, II. r.). 6. Obrácení sv. Pavla (Rudolf Drábek, II. r.). 7. Jest obsažena v Pentateuchu víra v život posmrtný? (Vávra Lad., II. r.) 8. Historický podklad ku proroctví Danielovu: Septuaginta hebdomades. (Dan. 9^{24-27}.) Kašpar Lud. (III. r.). Po přednáškách „Z dějin biblistiky slovanské“ probrány životopisy a práce do biblistiky spadající těchto mužů: Fortunáta Durycha, Fr. F. Procházky, Josefa Dobrovského, J. Raisa, Lib. Zieglera, dra Rud. Dvořáka, dra Just. Práška.

C) Slavná Bosna jako každoročně tak i letos vypsala pro své členy tři ceny odměn za nejlepší literární práce podané do 1. května t. r.

Z ČESKÝCH BUDĚJOVIC.

Od začátku r. 1905 pořádala naše jednota „Jirsík“ osm schůzí:

XI. schůze konána 15. ledna: Kol. Mottl dokončil práci: „Bible a její studium“; kol. Roubal (II. r.) podal archaeologickou studii „O nejstarších dějinách Jerusalema.

XII. schůze dne 22. ledna: přednášel kol. Čech (III. r.) o „Otázce Cyrillo-Methodějské“ a kol. Janout (II. r.) svou básničku „Ta naše doba“.

Schůze XIII. 29. ledna věnována oslavě biskupa Jos. J. Strossmayera: zahájena byla slavnostním sborem Smetanovým, k němuž slova upravil kol. Lorenc (II. r.). O životě a působnosti oslavencově promluvil kol. Brdlík (II. r.); slavnostní krásnou báseň přednesl kol. Princ (I. r.); posléze zapěli zpěváci dojemnou hymnu chorvatskou: „Liepa naša domovina“.

Na schůzi XIV. 5. února dokončil kol. Brdlík nástin života biskupa Strossmayera. Kol. Čech (III. r.) přednesl práci „O východní otázce“.

Na schůzi XV. 15. února přednesl jednatel Jančar povídku „Nůžky“ a předseda počal v překladu díla Hélloova: „Filosofie a atheismus“, v němž pokračoval na schůzi XVI. a XVII.

Kromě toho na schůzi XVI. a XVII. přednášel kol. Brdlík o životě a významu básníka Petra Preradoviče; k tomu pokaždé velice vhodně přispěl kol. Lorenc překlady několika pěkných jeho básní.

Schůze XVIII. 5. března: zahráli hudebníci (oktet ze III. r.) Hynkovu: „Cestu po vlasti“ (hudební směs); kol. Kordík přednášel o životě a významu sv. Tomáše Aquinského.

PŘEDSEDA.

Změna kroužku „včelařsko-hospodářského v „hospodářsko-včelařský“, týkající se ne tak jména jako spíše programmu, byla jeho elixirem vitae. Počet členův i pracovníkův utěšeně vzrostl, jak viděti bylo na členských schůzích V.—X., konaných v r. 1905.

Josef Jančar (IV. r.) v V. schůzi dokončil poutavou přednášku o zužitkování ovoce. V poslední schůzi rozvinul před námi obraz nynějších hospodářských poměrů na venkově, obraz nastíněný černou křídou, bohužel však — až příliš pravdivý.

Emil Douša (II. r.) pojednal v V. a VII. schůzi o včelí pastvě, v VIII. schůzi seznámil nás s nejdůležitějšími paragrafy včelařského práva a se shotovováním umělých mezistěn.

Karel Smetana (II. r.) přednášel v VI. schůzi o pěstování květin v zahradě, ve schůzích VII.—X. o květinářství v pokoji.

Václav Zeman (III. r.) ve schůzích VI., VII. a IX. rozhovořil se věcně a jasně o praktickém hospodářství.

Protože kol. Matuška pro nemoc zřekl se funkce jednatelské, zvolen byl místo něho v V. členské schůzi Frant. Brož.

Sociální kroužek náš s úspěchem probírá dále otázku zemědělskou. V IX. schůzi přednášel kol. předseda o „konversi hypotekárních dluhů“ a poukázal na výhodu konversí na hyp. banku. V X. schůzi přednesl kol. Hořejší (I. r.) několik myšlenek o „zvelebení stavu rolnického“. V XI. schůzi kol. Novák (III. r.) přednášel o „organisacích zemědělských“, v XII. kol. Princ (I. r.) o „Zemědělském dělnictvu“. V XIII. schůzi kol. Eybl (III. r.) probral thema: „Zemědělec a alkohol“, za přítomnosti dp. Dra. Karla Slavíka, professora introdukce St. Z. a východních jazyků, jenž antialkoholické hnutí mezi bohoslovci všemožně podporuje.

Další naší činnosti Zdař Bůh! JEDNATEL.

Z HRADCE KRÁLOVÉ.

Perspektivu naší činnosti od poslední zprávy lze naznačiti těmito rysy: 12. ledna přednášel nám dp. Sahula „O husitismu“, 25. ledna cthp. Fišera (III. r.) „O svobodné vůli“, 19. února řečnil na valné hromadě cthp. Dvořák (III. r.) o thematě: „Židé, Talmud, křesťanství“.

V kroužku apologetickém důkladně osvětlil cthp. Augustín (I. r.) „poměr Genese k vědě“.

V kroužku sociologickém vedeny disputace o způsobu vedoucím k uchování katolického smýšlení u akademiků, a projednána themata: „Přípravné práce při zakládání spolku“ a „Meze platnosti zákona o právu spolčovacím“.

Aby se zabránilo tříštění práce, přivtělen byl kroužek historický se 6 členy svými ke kroužku apologetickému, neboť u historie stejně jest dbáti momentu apologetického.

Všem bratrským jednotám přeje hojného zdaru VÝBOR.

Z PRZEMYŚLA.

Drodzy Bracia!

Zbyt długo pozwoliłem sobie nadużywać Waszej cierpliwości, nieprzesyłając już od tak długiego czasu żadnych wiadomości z działalności naszej Kongregacyi Maryańskiej i naszego Seminaryum do dalszych numerów „Museum“, — pragnę przeto wynagrodzić to długie milczenie obszerniejszą nieco korespondencyą i podzielić się z Drogimi Braćmi Słowiańskimi dalszemi wiadomościami z objawów naszego umysłowego życia. — Zamiary i projekta, jakie poczyniono na początku roku przy otwarciu Kongregacyi urzeczywistniły się i zrealizowały stosunkowo

dosyć pomyślnie. Pierwszym wytycznym punktem programu działalności Kongregacyi była myśl uczczenia swej Opiekunki i Orędowniczki Najświętszej Panny w tym szczególniejszym roku Jej jubileuszu Niepokalanego Poczęcia jak najwspanialszą akademią, by w ten sposób złożyć Jej hołd i wyjawić uczucia wierności i miłości. I zaiste rzeczywistość i czyn odpowiedziały godnie zamiarom i pragnieniom. Wieczorek ów, urządzony w grudniu, wypadł pięknie, podniósł i pokrzepił ducha, i pozostał na zawsze w nader miłem i przyjemnem wspomenieniu. Podobała się zaś zwłaszcza przedewszystkiem wspaniała gra na fortepianie kolegi Kostheima (I. r.), ukończonego konserwatorzysty. Na upiększenie owego wieczorku złożyła się oprócz urozmaiconego programu, również i przepiękna malowniczość udekorowanej sceny, wśród której najefektowniej przedstawiał się prześliczny monogram Imienia Najswiętszej Panny, utworzony z kolorowych lampek elektrycznych. Program wieczorku był następujący: Słowo wstępne (Janusz IV. r.) Chór „Boga Rodzica", Deklamacya: „Na Zwiastowanie N. M. P." Adama Mickiewicza, Orkiestra „Ave Maria" Bethowena, Odczyt: „Cześć Matki Boskiej w poezyi polskiej" (Perenc I. r.), Kwartet smyczkowy, Gra na fortepianie (Kostheim Kazimierz, I. r.), Śpiew i orkiestra. Po ukończonej akademii przemówił nasz Dostojny Arcypasterz, wyrażając podziękowanie i uznanie za pięknie dokonany wieczorek i rzucając zarazem kilka pięknych myśli jak najgłębszego samokształcenia się i zaprawiania w piórze na przyszłość — Energicznie również i stanowczo zabrano się do przekształcenia i zreformowania kasy. Zmieniono dawny jej ustrój fałszywy i przestarzały już pod niejednym względem, a urządzono według systemu raiffeisenowskiego z zastosowaniem do naszych potrzeb miejscowych. — Na posiedzeniach Kongregacyi odczytywano obszerną pracę p. t. „Postać Chrystusa na tle racyonalizmu" (Kuta II. r.). — W kółku historycznem wygłoszono dalszy ciąg odczytów na temat: „Kościół a ubodzy". (Kreszko Karol IV. r.) Nowakowski Michał (IV. r.) odczytał swą pracę „o Męczeństwie Chrześcian" a Wnuk Ignacy (IV. r.) „o Humanizmie". Z zakresu historyi polskiej opracowano czasy od rozbioru Polski aż do kongresu wiedeńskiego. — Kółko literackie wytknęło sobie jako cel i zadanie przestudyowanie i opracowanie literatury polskiej doby najnowszej z ogólnem uwzględnieniem prądów i kierunków panujących v literaturze XIX. wieku. Na pierwszych więc posiedzeniach, będących niejako zagajeniem przyszłej działalności, wygłosił sekretarz tegoż kółka zajmujący odczyt „O prądach w literaturze XIX. w." (Czyż Franciszek, III. r.) — Piękną również i ożywioną działalność zaznaczyło Kółko socyalne, darzące nas obszernym i wyczerpującym odczytem: „O Socyalizmie" (Franciszek Czyż, III. r.). — W kółku dogmatycznem, którego posiedzenia odbywały się co dwa tygodnie, omawiano najważniejsze kwestye z zakresu dogmatyki specyalnej. Jedni z kolegów odczytywali swe prace, w których bronili swych twierdzeń, inni zaś ze słuchaczów zabierali głos, oświadczając się za lub przeciw wywodom prelegenta. Wywiązywała się więc wskutek tego zajmująca i ożywiona dyskusya. Najbardziej zajmującemi były dysputy na temat „istnienia Boga", a nadto „istoty Boga", przyczem poruszono i omówiono panteizm. — Kółko filozoficzne opracowywało tematy swe z zakresu ontologii. Dysputy odbywały się tamże po łacinie, metodą scholastyczną. Najważniejsze z tematów były następujące: I. Conceptus entis est unus. II. Conceptus entis est analogus. III. Quidquid movetur, ab alio movetur. IV. De possibilibus et eorum fundamentis. — Na innych posiedzeniach ks. professor przewodniczący podawał wskazówki, jak należy kierować dysputą i jak się w czasie niej zachować. — Nie ustępowała również w pracy innem kółkom — sekcya ogrodnicza. Na początkowych posiedzeniach pouczał członków kółka kol. Wojtas (III. r.) o „prowadzeniu korony u młodych drzewek", na innych kol. Douka (I. r.) odczytał swą pracę „o hodowaniu warzyw", Sapyta (I. r.) pouczał o „leczeniu chorób

u drzew" a Lutecki (II. r.) o „zakładaniu ogrodów strojnych i kląbów". — Jedna z najpodnioślejszych chwil i momentów w życiu naszego zakładu był wieczorek urządzony ku czci naszego nieśmiertelnego wieszcza Adama Mickiewicza dnia 1. marca b. r. Poważnie i błogo nastroił nas wszystkich i pokrzepił umysł i ducha. W całości wykonany był dobrze i bez zarzutu. Słowo wstępne powiedział kol. Ostromirski (III. r.); po niem nastąpiła kantata „Hymn do mistrzów sztuki" Münchheimera, z akompaniamentem fortepianu. Następnie kol. Lutecki (II. r.) wygłosił deklamacyę „Koncert Jankiela" Adama Mickiewicza, również z akompaniamentem fortepianu. Muzyka odegrała polonez „Czy powrócisz" Piwońskiego, Chór odśpiewał „Czajki", na fortepianie odegrał Kostheim walc A-moll Chopina. Po nim nastąpił śpiew solowy z opery „Straszny dwór" Moniuszki (Fuchsa II. r.). Następnie wygłoszono odczyt na temat: „Miłość Ojczyzny w poezyi Adama Mickiewicza" (Eugeniusz Okoń III. r.). Chór odśpiewał „Stepy akermańskie" Orłowskiego, a muzyka odegrała „Lutnię polską" Wrońskiego. — Muszę również zaznaczyć z radością, a zarazem równocześnie i bolesćią, że powstała wśród nas piękna i przepyszna myśl założenia wspólnego czasopisma teologicznego pt. „Łączność", jako organu jednoczącego wszystkie seminarya polskie i bliżką już była urzeczywistnienia, ponieważ przygotowany już był pierwszy okazowy numer, — jednakże — niestety — z powodu rozmaitych od nas niezależnych przeszkód, a zwłaszcza z powodu nie otrzymania pozwolenia, myśl ta przepiękna upadła i projekt ten pozostawił po sobie gorzkie i smutnie tylko wspomnienia. — Ponieważ niektórzy z Braci i Przyjaciół Słoweńców z Maribora prosili mie, bym zechciał podać w „Museum" zarys urządzeń naszej Kongregacyi Maryańskiej, a względnie kółek wchodzących w jej zakres, — przetoż czyniąc jak najchętniej zadość życzeniom Drogich Przyjaciół, pozwolę sobie w kilku przynajmniej krótkich rzutach nakreślić szkicowo ustroj ich organizacyi i załączyć go do mej korespondencyi. — Całe życie naszego zakładu streszcza się i skupia w Kongregacyi Mariańskiej. Kongregacya zaś dla podołania swemu rozległemu zadaniu i celem ułatwienia swej pracy, rozdziela swą działalność na pojedyncze kółka, które pracują oddzielnie w swoich odrębnych i właściwych zakresach. Kółek takich liczy Kongregacya nasza sześć: 1. Historyczno-literackie w połączeniu, 2. socyologiczne, 3. teologiczne, 4. filozoficzne, 5. ogrodnicze, 6. zręczności (slöjdů). Na czele wszystkich kółek stali jako przewodniczący do roku 1901 sami alumni z najwyższych przeważnie lat. Od roku 1901 wprowadzono w ustrój Kongregacyi pewne zmiany, które się przechowały do chvili obecnej. Mianowicie kierownictwo kółek: teologicznego, historycznego, filozoficznego i socyologicznego objęli sami Księża Profesorowie. W kółkach ogrodniczem i zręczności pozostali według dawnego systemu przewodniczącymi odpowiedni koledzy. Każde więc z pierwszych kółek wyżej wymienionych posiada tylko z grona alumnów swojego sekretarza, a kierownictwo ogólne jest w ręku profesora. Kółko zaś literackie o tyle jest odmiennem od innych, że przełożonym jego jest każdorazowy prefekt Kongregacyi na mocy zwyczaju i przywileju. Na czele wszystkich kółek i całej Kongregacyi stoi Najprz. ks. Rektor. Posiedzenia kółek odbywają się według ustaw co dwa tygodnie pod kierownictwem profesorów. Na każde zaś z takich posiedzeń ma jeden z członków przygotować pewną oznaczoną pracę i odczytać ją. Innych zaś z kolegów wyznacza ks. profesor jako krytyków z obowiązku, mających ocenić wartość pracy prelegenta. Samodzielnością zaś większą cieszy się obecnie tylko kółka historyi ojczystej i literatury, odbywające swe posiedzenia bez kierownictwa ks profesorów. Na tygodniowych zaś posiedzeniach Kongregacyi odczytuje się prace po największej cześci treści teologicznej, wybitniejsze.

Przesyłam serdeczne braterskie pozdrowienia! Eugeniusz Okoń.

IZ ZAGREBA.

Premila braćo!

„Multitudinis autem credentium erat cor unum et anima una . . .“ (Act. ap. 4, 32.). Mi smo, braćo, razstepeni na sve strane. Ima nas gotovo na svim krajevima svijeta, na sjeveru, jugu, istoku i zapadu. Kakogod nije tu lako u prvi mah govoriti o slozi, bratstvu a i jedinstvu, a to ipak, jer znamo da takova izmedu nas postoji, moramo da se svi od srca radujemo. Ta se radost još povećaje, kad je djelima učvršćujemo. Koliko puta se nijesam samo rastapao od veselja slušajući, kako nas uvjeravate o Vasoj odanosti i ljubavi u listovima, što nam ih poslaste iz Morave! Čim je prispjela koja poslanica od Vas, pozvao nas je predsjednik u „Zborove“ prostorije, da nam je pročita. Kako smo se tad puni zadovoljstva i oduševljeni razišli, možete si sami misliti.

Hoću da vam u kratko opišem naš rad, što smo ga nastavili na konferencijama. Iza onih, o kojima ste bili pošljednji put obaviješteni, držano je još pet konferencija. Rad se sve zanimivije i živahnije razvijao. Na narednu šestu konferenciju došla je mnogo željena prepirka s materialistom (G. Lajtman), koji je slobodno predavajući Kant—Laplace-ovu teoriju o postanku svijeta silom htio da nas za sebe predobije, a to više, jer je za mnoge svoje tvrdnje lukavo dokazivao, da sv. Pismo pa i sama dogmatika uza nj stoji. Već su se dvojica od bogoslovaca pobojala, da će nas materialist doista zavesti, pa zato ustane č. g. Iv. Kuhar, te ga znanstvena pobi, dok nam je č. g. J. Kocijanić otkrio vještački, kako je g. materialist prvotljivo natezao sv. Pismo i dogmatiku na svoju stranu. Na sedmoj je konferenciji upozorio predsjednik na pogubno pisanje naših liberalaca „naprednjaka“ u „Pokretu“ protiv širenja nabožnih pučkih listova. Mi sme utješili širitelje ovih očitovavši im svoju privrženost. Deklamovac je g. Grahovac, a g. Kákosy je čitao Nitsche-ovu nauku, te bi konferencija završena potresnom besjedom: „Tko nam sve svjedoči za Krista?“ (g. V. Lipnjak), sastavljenom po Hettingeru.

Ovako sjajno polučen uspjeh prvih dviju konferencija sazvao je na osmu gotovo sve klerike. Kad bi pročitan odgovor o. Zabe-a, urednika „Glasnika Srca Isusova“ na naše očitovanje, držala se prepirka izmedu gg. Gjuda i Kramara o „Besmrtnosti duše“. Sad stupi naprijed poznati naš humorist, g. Ilijašević, koji nas je slatko pozabavio deklamujući „Vraga i postolara“ (Avgust Šenoa), a g. Gruičić čitao je raspravicu „Rénan i Strauss“ osvrćući se pri tom na gibanje naših zagrepskih mladih „naprednjaka“. Na koncu su gg. Kolarić i Kanoti na dramatsku izvodili dialog: „Bez Boga nema morala“, pri čemu nam pokazaše potrebu lijepo i dobro znati besjediti. Na zadnjoj konferenciji deklamovala su gg. Topolčić, Pintar i Magjerec lijep Preradovićev trialog: „Braću“. Po tom nam je g. Kanoti predočio potrebu osnivanja nabožnih društava pod imenom i zaštitom hrvatskog nam blaženika Marka Križevčanina, poslije čega je g. Bürger deklamacijom Hranilovićeva „Seljaka“ završio konferenciju.

Zadnja svečana konferencija držala se u „Vijenčevoj“ dvorani. Bio je to u pravom smislu konferencioni vijenčić, na kojem su se vrsniji govornici i pisci mogli još jednoć istaknuti. G. Fran Betlehem čitao je iz Novakovih aforizama: „Ignorantia scripturarum — ignorantia Christi“. Pošto smo ovako slatko naužili svirke i domoljubnog pijeva, izrekao je č. g. J. Kocijanić, predsjednik „Zbora“, govor, u kom nam kritički ocrtao cijeli rad na sastancima, kao i njihovu važnost i korist. Zanosnim upravo i vatrenim riječima poticao nas je na ustrajnost u ovom blagodarnom preganju. „Braćo“ — tako završi — „da ne duljim, poslušajte još ovu i ponesite je u srcu svojem: Svećenik bez ideala jest prava nakaza! Svi moramo biti jedno — a jedno ćemo postati po zajedničkom radu

u „Zboru“ i konferencijama, ako budemo doista velikodušno radili svi za svima zajednički cilj: svetu vjeru i mili dom!“

Ali, braćo, treba da Vam sad još nešto rečem o našemu djelovanju u „Zboru“. Radnje su dosad učinjene ove:

1. J. Vrbanek: „Proglašenje Bezgrješnog Začeća — djelo Providnosti.“ 2. Dragan Gruičić: „Harmonija u vjeri i narovoslovlju“ (prevedeno). 3. J. Kocijanić: „Veliko socialno značenje ‚Očenaša‘“. 4. Vatr. Oberan: „Pjesme“ i njihova kritika (g. J. Lajtman). 5. Stef. Rušec: „Evolucionizam i njegova etika.“ 6. J. Lajtman: „Sholastika i moderni vijek“. 7. J. Kocijanić: „Jedini izvor morala — Bog.“

O drugom polju našeg zajedničkog rada u sjemeništu, što se goji u drugom, pjevačkom i glazbenom društvu „Vijenac“, imao bih Vam također mnogo kazati, ali na žalost sad toga ne mogu. Strpite se zato dok dode čas. Za sad Vam mogu samo to javiti, da ćemo naredne, čiste nedjelje (12. ožujka), držati akademiju s koncertom u počast sv. Tomi Akvincu. Raspored je ovaj: 1. J. Ulm: „O mi Deus“. (Pjeva mali zbor Vijenca). 2. F. Rožić: „Toma i Dante“. (Deklamuje G. Marić). 3. Fr. Dugan: „Adoro Te devote . . .“ (Troglasno pjevanje uz avtorovo praćenje na harmoniju). 4. „Jedini izvor morala — Bog“. (Cita g. J. Kocijanić). 5. Vilko Novak: „Himna u čast sv. Tome“. (Pjeva veliki zbor „Vijencev“).

Naveo sam Vam ovdje čitav raspored zato, da se lakše vidi, kako sve točke ispunjuju domaći avtori, dok je u prvoj točki vazda do sad dobivala svoje mjesto jedna (crkvena) ruska, dakle slovjenska pjesma, koja je na žalost ljestos pomutnjom izostavljena. Tom nas zgodom svake godine pohodi naš preuzvišeni natpastir, te nam blago prozbori nekoliko očinskih riječi, koje nam poslije ostaju dugo blagom uspomenom na taj dan.

Primite, braćo mila, ovaj kratki izvještaj o našemu stanju, radu i življenju. Neka Vam to bude kao zalog uzajamne bratske ljubavi i harnosti, što nam je u tolikoj mjeri iskazujete. Ponavljam još jednoć onu iz Djela Ap.: „Multitudinis autem . . . erat cor unum et anima una . . .“, jer gotovo pô Evrope nas ima Slovjena, pa ako je onih nekolicima bila vrsna, dav svijet svlada, kako ne ćemo mi, gdje nas toliko ima i gdje nas ista svrha i ideja, slava Kristova i procvat slovjenskog nam roda, u jedno veže — moći sebe i svoje bar očuvati?

Srdačno Vam pozdravlje od braće Hrvata sa juga!

V. Lipnjak, zboraš.

IZ LJUBLJANE.

Človek se čuti nekako povzdignjenega, ko prebira v našem skupnem listu „Museum“ poročila o vnetem delovanja slovanskih bogoslovcev. Povsod kipi na dan novo življenje, zdi se, kakor da tekmujejo posamezna slovanska semenišča v mejsebojnem boju za prvenstvo. Mislimo, da ne precenjujemo svojih sil, če trdimo, da se je tudi naše semenišče v preteklem polletju v r e d n o vdeleževalo tega tekmovanja.

Naša društva — „C i r i l s k o d r u š t v o“, „Govorniške vaje“ in „Socialni klub“ — so prav pridno na delu. Pri sejah so se obravnavala najrazličnějša, bolj ali manj aktualna vprašanja, ki so članom vsekakor mnogo koristila k njihovemu duševnemu napredku. No, večjega pomena je moralni, recimo pedagogiški vpliv, ki ga imajo ta društva na svoje člane: bude namreč sile, ki bi sicer pri mnogih, mnogih ostali latentne ali vsaj neizvežbane. — Vsak duhovnik, ki hoče biti kos sedanjim razmeram, se moram kolikortoliko izuriti v pisateljevanju, se mora seznaniti z najvažnejšimi socialnimi vprašanji in vrhu tega mora biti že po svojem poklicu izvežban govornik. Če velja to splošno, velja še

posebno za naše razmere na Slovenskem. Če nas znamenja ne motijo, se približuje v naši kulturni zgodovini nova doba.

Naše javno življenje je bilo v zadnjem času zelo razburkano. Nam nasprotna stranka je sicer povzročala mnogo krika in vika, a bati se je vendar ni bilo treba. Njeno časopisje je bilo vse polno zabavljic na „klerikalizem“, v tem je pa tudi obstojalo vse pozitivno delo te stranke. V najnovejšem času so pa zapihale po naših krajih druge sape. Družba mladih mož, iz šole profesorja Masaryka, je osnovala v Ljubljani društvo „Akademija“, ki ima namen, da razširja Masarykove ideje po Slovenskem. Ti možje so prinesli iz tujine tudi ljubezen do dela, z vso resnostjo se trudijo, da bi svoje krive ideje po predavanjih, knjižnicah i. t. d. razpečali mej našim ljudstvom. In to je posebnost pri teh možeh: tudi mej preprosto ljudstvo zahajajo. S temi delavnimi in dokaj izobraženimi možmi nam bo opraviti, ko stopimo v javnost. Velja se torej pripraviti, da uspešno zavrnemo sovražni napad. In ravno tukaj imajo naša društva velik pomen. Prvič so ugodna tla, da se vsak razvija in izpopolnjuje, drugič vsakega takorekoč moralno prisilijo, da razgiblje vse svoje sile, do dela.

Po teh splošnih opazkah hočem podati poročilo o društvenem delovanju.

Cirilisko društvo je imelo X. shodov. Obravnavale so se sledeče tvarine: 1. ciklus mladinskih pesmi in ciklus „Težki dnovi“, čital tov. Turšič. 2. ocena knjig „Družbe sv. Mohorja“, kjer smo napravili posebej enketo glede reformacije „Družbinih“ molitvenikov in slov. molitvenikov sploh. 3. „Na kakšen način se razvija katoliška dogma?“ Dogmatična razprava, čital tov. Pavlin. 4. „O stavi dopovednega glagola“. Jezikoslovna razprava, čital preds. Breznik. Ta razprava je izšla v zadnji številki „Dom in Sveta“ (št. 3. 1905.).

Letos smo „Govorniške vaje“ v toliko reformirali, da govorita pri vsakem shodu dva govornika. Prvi govori samostojen, izviren govor, drugi pa prednaša v zgled, kakšeni naj bodo govori, odlomek iz kakega slovečega govornika. 15. okt. govoril předsednik Klavžar: „Eden je vas Učenik“ — z ozirom na duh. — govornika. 29. okt. govorila tov. Demšar „Krščanska kultura — prava kultura“ in tov. Pravst: „O'Connell „Lastni zagovor 5. febr. 1884 l.“ — 12. nov. tov. Jerše: „Kardinal Missia — prebuditelj Katoliške zavesti mej Slovinci“ in tov. Rihar: Byron: „Govor o krivici, naperjeni proti tovarniškim delavcem v Nottinghamshire“. 3. dec. tov. Langerholz: „Moderni o človeškem dostojanstvu“ in tov. Opeka: Krizostom: „Govor škofa Flavijana cesarju Teodoziju Velikemu“. 14. dec. smo priredili slavnost v čast Brezmadežni. Slovesnost se je izvršila po vsem veličastveno. Slavnostna govora sta govorila: tov. Klavžar (slov.) in tov. Prijatelj (lat.). 17. dec. tov. Ježek: „Razmerje mej človeško in živalsko dušo“ in tov. Noč Matija: Geissel: „Boji, zmage, in dobrodelni vplivi cerkve“. 11. jan. tov. Kerhne: „Religija — potreba človeške duše“ in tov. Govekar: Pitt Mlajši: „Govor proti kupčuji s sužnji“.

V Socialnem klubu smo imeli dosedaj štiri predavanja: 1. otvoritveni shod: „o socialni nalogi duhovnikovi“, govoril predsednik Vadnal. 2. in 3 sh. govoril tov. Kmet: „O modernem kapitalizmu.“ 4 sh. govoril tov. Terseglav: „Notranje hibe Marksizma.“ 5. sh. pred Vadnal: „Delavska plača.“

Pozdrav slovenskim in slovanskim bratom! TAJNIK »CIR. DR«.

IZ DJAKOVA.

Draga bračo!

Završavamo na ime upravo zimski semestar običajim izpitima, pa nam je tako moguće bar na neko vnieme misli svoje odvratiti od knjige, nad kojom smo se do nedavna baš nemilo grbili. U to doba intenzivnoga rada za izpite sav se život u našem „Zboru“ reducira na „čitaonicu“, gdje se na brzu ruku progleda dnevna štampa i per transenam diskutira ko je pitanje iz dnevne

politike. I mamo u čitaonici gotovo sve hrvatske časopise, a nešto i tudjih. Od českih listova dobivamo pražku „Politik“ a neki od braće drže „Hlídku“ i „Nový život“; od slovačkih „Narodnie Noviny“ iz Turčanskog sv. Martina.

Naša braća u Zagrebu posegli su nedavno takodjer „coram publico“ u dnevnu štampu: izbacili su na ime demonstrativno iz svoje čitaonice „Obzor“ radi protukatoličkog držanja, a „Hrvatsko pravo“ radi vjerskog indiferentizma, a za njima poveli su se — ako smo dobro upućeni — i Sarajevski bogoslovi. Mi i nadalje primamo obadva dnevnika — ne za to, što razlozi zagrebačke braće protiva istih nebi bili opravdani, dapače mi njihov čin, u koliko je demonstrativni prosojed proti nekatoličkoga smjera tih listova — i odobravamo; — nego zato, što držimo, da u jednu ruku nekatolički smjer njihov nije tako izrazit, da bi zlo uplivao na naše katoličko osvjedočenje, a u drugu ruku — današnje naše političke prilike od silnog su zamašaja i odsudnog značaja za sav naš narodni život, a ipak u njima vlada tolika tama i metež, da nam za iole bistar pogled u iste ne dostaje čitati samo inače vriedno „Hrvatstvo“. Jer je i naš „Zbor“ u toj — da tako reknem — „affairici“ donekle indirekte angažovan, mislimo da smijemo u „Museumu“, koji je za sada jedino glasilo, u kojem slavenski bogoslovi daju javnosti znakove života i djelovanja, koju tu javno reći o toj inače čisto „našoj“ stvari.

U razmatranje naših stranačko-političkih razmjera, koji zaista žalostni, to žalostniji, što je eto kucnuo odsudni trenutak za dualizam, koji je temelj državnom uredjenju naše monarchije, a ujedno izvor svoj naradnoj nedaći i Hrvatâ i svih ostalih austrijskih Slavena — u razmatranje to ne ćemo se upuštati, jer držimo, da tomu nije ovdje mjesto.

Radje ćemo Vam u kratko nešto reći o slavi 90-godišnjice našega slavnoga biskupa Strossmayera. Maleno je naše Djakovo, pa ne može da razvije sjaj bučnih velegradskih ovacija, ali za to mnogobrojni gosti odličnici iz svih krajeva hrvatskih, stotine i stotine brzojavki, svečana izdanja novinâ dokazuju, da je biskup naš još uviek prvi, najveći i najslavniji sin Hrvatske. No ne samo Hrvati, nego ni ostali Slaveni ne zaboraviše biskupa, ne zaboraviše, da je on uviek iskreno, žarko i djelotvorno ljubio sve Slavene, da je on pred licem Europe i čitavog svieta prodičio ne samo ime hrvatsko, nego i slavensko. Iz Srbije brzojavlja uz mnoge druge sam kralj Petar I., mnogobrojno čestitahu Bugari, Slovaci, Poljaci, a iz same Češke došlo je preko 70 brzojavnih pozdrava: medju inim Dr. Srb u ime Zlatnog-Praga, Dr. Pacák u ime zastupnika na carevinskom vieću i. t. d.

Još tri samo godine —, pa biskupa našega čeka nova veličajna slava — slava 70godišnjice misničtva: daj Bože, da veliki Strossmayer svoju „angjeosku“ sv. misu prikaže Višnjemu u zahvalu, što vidi, da se dubokoumne njegove osnove, koje idu za kulturnom i političkom snagom Slavenstva i Hrvata, približuju svomu ostvarenju.

Primite, braćo draga, naš bratski pozdrav!

Franjo Herman, predsjednik „Zbora“.

IZ SARAJEVA.

Mila braćo!

Evo i nas napokon, da Vam javimo štogod o skromnom radu našeg Zbora.

Već pri početku školske godine izabrali smo poglavarstvo: Josip Kaić (IV.), predsjednik; odbornici Josip Fiala (III.) i Duro Majetić (I. g.); za tajnika bi odreden Marko Alaupović (II.).

Sastajemo se svake nedjelje. Iz sadržine ovih sjednica vadim samo svo. Kao izvrsna praktična vježba u crkv. govorništvu vrijedi sastavljanje govora: tako smo

čuli J. Kaića, J. Fialu, Josipa Fuchsa (III.) i Henrika May-a (III.). Josip Kaić sastavio je raspravu: „Noviji dogadaji u rimskom pitanju“. (Kritizirao M. Alaupović.) — Spomenut mi je još ove dvije radnje: „Humanizam i kršćanstvo“ od Dragutina Dujmušića (II.); i „Sloga Hrvatâ sa Srbima“, napisao Duro Heruc (I.). Obodvije ove radnje kritizirao Josip Rifel (II.).

Držali smo i svečanu disputaciju 22. prosinca 1904. Prisutan je bio osim gg. profesorâ i presv. g. nadbiskup sa kaptolom i ostalim svjetovnim klerom sarajevskim. Dragutin Dujmušić branio je teze iz dogmatike (traktat „de gratia“). Obicienti su bili Josip Fiala i Stjepan Mlakić (II.).

Iz etike („de norma moralitatis“) branio je teze Josip Rifel. Obicirao Josip Fuchs. — Uz disputaciju čitala se tom zgodom i rasprava: „Uzroci ojačanja apostolske Stolice u periodi Grgura VII.“ od Marka Alaupovića.

Ako još spomenem nekoliko prijevoda, što su se čitali kad nekoliko sastanaka, eto to je uglavnom prijegled našeg rada. Spremamo i disputaciju na čast sv. Tomi Akv. na 23. ožujka, o čemu ćemo Vas, ako Bogda, drugi put obavijestiti.

Uz bratski pozdrav želimo svoj braći bogoslovima uspjeha i blagoslova u njihovom radu i nastojanju. TAJNIK.

Z VIDNAVY.

Vyzváni jsouce ct. panem kollegou z Olomouce, abychom vstoupili do svazu česko-slovanských bohoslovců, milerádi jsme toto vyzvání přijali a v poslední schůzi dne 18. března 1905 usnesli jsme se zaslati krátkou zprávu o letošní činnosti do „Musea“ a tímto takřka formálně se přidružiti ostatním jednotám.

Především však dlužno podotknouti, že život náš se poněkud liší od života jiných seminářův. Studujeme totiž na německém ústavě mezi Poláky a Němci. Nás je letos 17, Poláků 19, Němců 11. Ředitelstvím jest nám povolena 1 hod. česká týdně od 6—7 v sobotu a 1 hodina českého zpěvu od 5 – 6 hod. v neděli. Česká hodina je především určena k tomu, abychom se zdokonalili ve své mateřštině a v české literatuře. Nyní k věci!

V poslední schůzi koncem července minulého roku pořádané zvolen byl předsedou kol. Josef Tyleček (III. r.), knihovníky kol. František Bražina a Felix Hluza. Po té předseda vzpomenuv na rozloučenou vykonané práce a přál všem veselých prázdnin. — Po prázdninách měli jsme první schůzi 15. října. Předseda vytknuv účel a úkol české hodiny, povzbudil k horlivé práci v novém studijním roce a pobídl k sebevzdělání. Schůzi ukončily volné návrhy a porada časopisecká. Ustanoveno, místo „Aletheje“ odebírati „Nový Život“ a místo „Rádce Duchovního“ „Kazatelnu“. Ostatní časopisy: „Hlídka“, „Osvěta“, „Vlasť“, „Slovanský Přehled“, „Sborník historického kroužku“, „Č. Č. historický“, „Věstník katolického duchovenstva“, zůstaly. Navrženo, aby se opět konala praktická cvičení gramatická a literární. Mluvnici vykládá kol. Jan Velčovský a literaturu přednáší kol. Rudolf Vaníček. Cvičení tato nezarážejteť nikoho, ježto většina kollegů vychodila něm. gymnasia. Podotýkám s radostí, že láska jejich k mateřštině a píle soukromná potkaly se se zdarem. Mimo zmíněná cvičení také přednášíme v české hodině; každý kollega zavázán je alespoň jednou přednáškou za pololetí.

Naší radostí je také knihovna, založená před čtyřmi roky několika nadšenými bohoslovci pomocí ct. pánů příznivců, již radou i skutkem jim pomáhali. Nyní udržována jest toliko příspěvky zdejších českých bohoslovců, jichž obětavost je vskutku chvalná. Příspěvek obnáší průměrně 1 korunu měsíčně. Naše knihovna obsahuje posud 309 děl o 440 svazcích. Letos zakoupili jsme Flajšhansovu literaturu, Gebaurovu mluvnici a 5 Štěpánkových slovníkův.

Také český zpěv v letošním roku, za výtečného řízení kol. Vaníčka, valně pokročil. Zpívaly se sbory z „Vlastimila“, pak Sedlákovy „Naše zpěvy“ a jiné.

S největším nadšením a porozuměním byly zpívány sbory Bendlův „Chorál národa českého“ a „Zadniji čas Zrinskoga“ (U boj) od Zajíce.

Konče tedy zprávu, přeje československé vzájemnosti hojného požehnání božího a zdaru, a bratrský pozdrav všem jednotám jménem jednoty tlumočí

PŘEDSEDA.

ROZMANITOSTI

Praktický význam jubilea „Grande munus“. O jubileu encykliky cyrillomethodějské přinesl brněnský „Hlas“ 24. článků, které dýší vzletem a opravdovou snahou ukázati, co dal Slovanstvu v dědictví veliký Lev. Na konec táže se autor vldp. Jan Vychodil po praktickém významu jubilea encykliky „Grande munus“.

1. Apoštolát sv. Cyrila a Methoděje má vytčen úkol býti apoštolem myšlenek „Velikého úkolu“. Zajisté. A obrátí-li svůj zřetel k východu, kde nastává mu širé pole nových úloh, bude zvláště jemu třeba praktických výsledků oslavy: co největší podpory hmotné i mravní, co možná nejširší zahrnutí všech vrstev. Mluvil kan. dr. Podlaha nám loni na Velehradě: „Potřebujeme slovanskou Lvovu společnost“. Kéž můžeme nazvati náš „Apoštolát“ takovým sdružením, které by soustřeďovalo a živilo i vědecký a umělecký ruch, a blahodárněji mohlo plniti 1. § svých stanov. Ovšem, že ku Grandiosnímu úkolu by nestačily krejcarové oběti. Nuže, zde mohou míti zlatá slova encykliky praktický vliv, zápal nadšení, které sáhá hlouběji, než ke vznětům a slovům.

2. Návrh druhý: Zříditi docenturu pro starocírkevní dějiny moravské, zajímá nás bohoslovce nejvíce. Práce soukromá, nikým nekontrolovaná a nesystematická je velice nesnadná. Odstraší většinu hned v počátcích a jen jednotlivci železné energie vystoupí výš. A přece chceme, máme znáti, co u slovanského theologa, u ctitele zakladatelů naší kultury se vlastně samo sebou má rozumnět a předpokládat. Právě pro řečené obtíže, naše ignoramus je pochopitelné. Ale budeme vždycky říkat „ignoramus et ignorabimus“ a zpívat hymny o tom, jak by bylo pěkné, kdybychom znali to a to . . .? Nejsme kompetentní ve věci té, ale jsou to věci týkající se naší duševní výzbroje Proto ždáme z upřímného srdce uskutečnění onoho návrhu při našich fakultách a ústavech. Umlkly hlasy o reformě bohoslovných studií, o nutnosti rozšířiti dobu studijní na pět roků. Pomíjíme požadavek sám sebou evidentní — zřízení samostatných stolic pro vědy sociální, — než i studiu dogmatickému, které tak jest obsáhlé, nastávají nové problemy, které více méně přecházeny: studium sporných otázek církví římské a schismatických na základě odborné literatury východu; a na studium historie se kladou největší naděje: jednak starověk náš vlastní, jednak východní otázka. Dogmatika a historie se musí tu doplňovati. Bylo by dobře trochu energie, se kterou se potírá negace katolicismu — protestantismus věnovati této positivnější a vděčnější práci.

Doufáme, že se uskuteční zmínka, kterou učinil L. P. C. v Kulturní besídce „Hlasu“ o staroslovanském kursu na Velehradě v letoších prázdninách a vhodí kýženou jiskru v material návrhů dosud nezpracovaný.

3. Další návrhy o slovanské liturgii a zasvěceném svátku Cyrillo-methodějském v ostatních zemích jsou otázky doby. Svatá Stolice zajisté dějinami je přesvědčena o dětinné lásce a příchylnosti naší

k sobě, zná i úctu svatých Cyrilla a Methoda, jak vždy více se šíří a vyslyší spravedlivé volání duší zanícených pro dobro a prospěch církve a pro zvýšení opravdového, pochopeného života a kultu jejího.

4. A jistě v intencích, jak slavné encykliky, tak i všech slovanských theologů, pracovati bude „Časopis katolického duchovenstva". Svědčí o tom řada pracovníků, která sešikovala se kol něho a chce stavěti duševní spoj pro unii činnosti vědecké a kulturní a tím i náboženské.

Kéž budeme moci si říci, co ze zmíněných přání a tužeb se uskutečnilo, až — dá-li Bůh — stane se skutkem návrh poslední: Postavit Lvu XIII. důstojný pomník na posv. Velehradě! — Nechť slovanskému Velehradu vévodí obraz papeže Slovanů! H. (Br.)

Co měsíc dal! Pod skromným názvem vyšla dvě čísla měsíčního přehledu z literárního trhu. Nechce „býti listem vyplňujícím citelnou mezeru v naší literatuře". (Je pro naše poměry charakteristické, že nějaká Książka se u nás nemohla zachytit, ač potřeba dobré rukojeti, sledující literární ruch se uznává a zdůrazňuje) Registrovány dosud v programu uvedeného titulu publikace české, novinky světových literatur, hudebniny, časopisy (aniž udáno místo nákladu), bohemica v cizích jazycích, díla chystaná veřejnosti a jiné různé. Obsah je kořeněn úryvky o knihách a četbě, a slibuje podávati systematicky bibliografie českých spisovatelů. Mnohé, hlavně v cizích literaturách dosud přezíráno, na př. v ruské a jinoslovanských vůbec, než to — jak v odpovědech čteme — učiněno pro začáteční technické překážky. —

Świat Słowiański. Miesięcznik pod redakcyą dra Feliksa Konecznego. Rocznik I. Tom. I. 1905. Kraków.

Nový časopis vyrostlý na půdě starých ideí a snah všeslovanských a hlásící se k „Slov. Přehledu" jako k staršímu bratru. „Časopis náš jest přehledem záležitostí slovanských ze stanoviska polského," píše redakce v 1. čísle: „A nebudou to prosté kompilace výňatků z novin, neboť v tom případě rubrika ta měla by cenu pro čtenáře polské nevelkou, a žádnou pro jinoslovanské, kteří zajisté budou rádi, že naleznou tu na nejednu otázku polskou odpověď. Nemíníme pomíjeti otázek dráždivých ani je podávati v bavlnce Jen celá pravda může přivésti nás na pravou cestu! Nebudeme tedy zatajovati hlasů nepříznivých Polsce a navzájem povíme otevřeně, co se nám zdá nesprávným nebo nevhodným, špatným nebo nepřiměřeným v slovanském tisku. Spravedlivě, zcela spravedlivě volá se od tolika již let ve všech řečech slovanských: Poznejme se! jak však se máme poznati, budeme-li navzájem diplomatizovati? Především potřeba jest vzájemné upřímnosti." Tak volá nový list, jenž jest orgánem Slovanského klubu v Krakově, o jehož činnosti zprávu podává hned na prvém místě. Již řadu let vzrůstal v Polsku zájem pro záležitosti slovanské. Stále více jednotlivců chápalo se díla na nivě slovanské vzájemnosti; bylo třeba usilování ta skupiti v jedno ohnisko, uvésti je v lad a system. A zrealisování těchto snah polských slovanofilů stalo se založením Slov. Klubu v prosinci roku 1901 v Krakově. „Założyciele pragnęli wytworzyć instytucyę poważną, dostępną tylko dla poważnych ludzi, którym chodzi o słowianoznawstwo, a nie o tyrady jakieś, złożone choćby nawet z sympatycznych frazesów" — charakteristika Klubu i jeho časopisu. Není spolkem politickým, cíl jeho je čistě kulturní. A slova tato dokázal ihned skutkem. Neboť prvním, který v klubu měl přednášku, byl rusínský básník Bohdan Łepk. „Nebylo to dílem náhody; chtěli jsme, aby tak bylo. Uznávajíce Rusíny za nejbližší bratry, udělili jsme první v novém spolku hlas Rusínovi, aby to zůstalo dokladem v kronice klubu, chtějíce tak dotvrditi, že jako živíme sympathie vůči Slovanům vůbec, tak máme je především pro Rusíny, nejsouce zaraženi nezdarem dosavádních pokusů smírného vyřízení záležitostí rusínských

v Haliči.“ Tak zahájil činnost klubu Rusín přednáškou o nejnovější literatuře rusínsko-ukrajinské. Než tím vzájemnost polsko-rusínská v klubu nevzala za své. Neboť týž básník rusínský přednášel ještě dvakráte: o ukrajinském novelistovi Wasilu Stefanikovi a o hudebním skladateli Lyseňkovi. „A tak nacházely a vždy budou nacházeti kulturní záležitosti rusínské co nejpřátelštější ohlas v klubu, a je to naše nejvřelejší přání raziti tímto způsobem cestu přátelským poměrům s Rusíny.“ — Nemalá pozornost věnována jest nám — Čechům. „Již vyšli jsme ze stadia oněch neurčitých tužeb, jichž celou hodnotou jest jich srdečnost. Můžeme si již navzájem říci, že nejen cítíme, ale i rozumíme našemu přátelství, a proto jsme si ho jisti,“ tak podán názor na poměr česko-polský. „V tom právě skutečný triumf našeho bratrství, že rozdíly nás nerozdvojí, a přesné bádání těch rozdílů jest vlastně nejvyšším stupněm vzájemného se poznání.“ Z toho stanoviska také třeba hleděti na přednášky týkající se Čechů. „Mluvili jsme tedy směle o největším mezi námi rozdílu, o katolicismu, který u nás jest čímsi od polskosti úplně neodlučitelným, u nich (u Čechů) čímsi příliš povrchním.“ Byly pak přednášky: „O katolicysmie v Czechach“ (F. Koneczny), „O idei husytysmu v Czechach“ (M. Zdziechowski), „Cyrylo-Metodeizm“ (týž), „Z dziejów religijnego odrodzenia Morav“ (Wacław Bożydarski). Otázky tyto jsou pro Poláky na nejvýš zajímavy a klub slibuje, že častěji k nim obrátí svou pozornost: „bo czyż można znać dobrze Czechów, nie poznawszy religijnej strony ich życia, która vyryła takie ślady v ich dziejach i dzisiaj tyle tam zajmuje umysłów?“ Mimo to přednášeno v klubu o Jaroslavu Vrchlickém v 50. ročnici jeho narozenin (St. Dobrzycki), o Sv. Čechovi (M. Paciorkiewicz) a konečně o Rakouské politice Palackého (F. Koneczny).

Není divu, že s největším zájmem patří klub k Rusku. „Nie potrzeba umyślnych stowarzyszeń dla zamanifestowania, że doznajemy od Rosyi srogiego ucisku. Ale nienawiść zasadnicza, nienawiść dla siebie samej, obcą jest naszemu charakteru narodowemu. Nasz vlasny interes wymaga jak najdokładniejszej znajomości Rosyi i nietylko filologa-slawistę musi ona obchodzić, lecz każdego wykształconego Polaka, skoro Rosya wpływa na nasze sprawy polityczne, ekonomiczne i rozwój stosunków społecznych.“ Proto klub všímá si všeho: literatury ruské i poměrů společenských a hospodářských, jak ukazují přednášky za uplynulé období: „Mikołaj Gogol“, „Maxym Gorkij“, „Przyczyny głodów v Rosyi i obecny w niej stan rolnictwa w świetle najnowszych badań“, „Wspólna własność ziemska w gminie wielkorosyjskiej“, „Przyczyny upadku rolnictwa i głodów w Rosyi“ a j. Zvláště dvě slavnostní schůze klubu na počest Borisa Ćićerina a Alex. Pypina byly živým výrazem, že „není v klubu zásadní nenávisti ke všemu, co jest ruského, ale že uzná s radostí za přátele své ty Rusy, kteří by chtěli vzájemný poměr opříti na zásadách spravedlnosti.“

Mimo to věnoval Klub větší neb menší pozornost i jiným, menším větvím Slovanstva, a úkol ten plní i dále nejen ve svých přednáškách, ale i ve svém orgánu „Świat słowiański“. V prvých 3 číslech tohoto časopisu setkáme se se zprávami téměř ze všech národů slovanských. — „Przegląd prasy słowiańskiej“ všímá si většinou různých slov. novin, pokud a jak vyjádřily se o posledních událostech v Rusku. Z věcí českých nemálo vděčně referováno o „Slovanském Přehledu“ a podán dle téhož šířeji význam známého polanofila E Jelínka. Rubrika „Bibliografia“ slibuje přinášeti zprávy o knihách a pracích vědeckých, „ażeby pismo nasze mogło stać się z czasem pomostem pomiędzy polskim światem naukowym a nauką u inych narodów słowiańskich“. Uveden pak přehled vědeckých časopisů českých. V „Kronice“ vzpomenuto jubilantů F. A. Hory a Fr. Kvapila a úmrtí Felixe Jeneveina. Těžkou obžalobu vrhá tu na nás bratrský časopis: Jenewein uznanie zyskał naprzód u obcych, we Wiedniu i w polud. Słowiańsz-

czyźnie. Wostatnich dopiero czasach pomyślało o nim i własne jego społeczeństwo, ale niestety — za późno! A vybízí Poláky, aby se seznámili s tak originálním malířem českým. „Tak ich mało znamy“! volá. A vybízí „spolek krásného umění v Krakově“, by uspořádal výstavu děl Jeneveinových: „Właśnie urządzono wystawę dzieł Jeneweina w Bernie — z Berna niedaleko do Krakowa!“ — Ve 3. čísle příležitostně se činí zmínka o J. Benešovském-Veselém, B. Bouše, J. Klecandovi a V. Vlčkovi.

Nepatrný mráček, který však pro upřímně míněné styky, jež stanoveno navázati a udržeti s Čechy, vážnějších následků zajisté míti nebude, vyplul nad obzor shody česko-polské ve III. čísle. Vytýká se tu „Národním Listům“, že hájí zastaralých názorův o poměru Ruska silnějšího k Polsce. „Přáli bychom si,“ píše „Sl. Św.“, „aby Čechové zaujali prostřednictví mezi Polskou a Ruskem a zatím ‚Nár. Listy‘ tlumočí, že společnost česká nemůže přijati na sebe závazků soudce. O soud jsme neprosili, aniž prosit budeme. Prosíme toliko o officium boni viri.“ Maně se tážeme: „Což jsou ‚Nár. Listy‘ jediným authentickým interpretem otázky rusko-polské u nás, a je možno z jednoho feuilletonu konkludovati na úsudek celé veřejnost? Či jsou názory „prelegenta klubu Słowianskiego“ stejně směrodatné a vyjadřující mínění, jež lze generalisovat?“ Podobné věci jistě „nie naruszą nigdy akademickiego spokoju pisma w Swiacie Sł., tembardziej, że będzie nie polemiczny . . .“

Celkem vybízí „Świat słowiański“ k velkým nadějím, a jest si jen přáti, by zájem pro slovanskou vzájemnost jednou vzbuzený neutuchl, ale dále a dále šířil se i do širších vrstev Posky, aby i u jiných bratrů slov. nalezl ohlasu a následování U nás nemáme v té věci příčiny k nářkům: „Slov. Přehled“, „Časopis Katol. duchovenstva“ a konečně „Museum“ konají svou povinnost. I v 6. čísle loňského ročníku „Nového Života“ četli jsme mnohoslibující vyzvání, založiti slovanské kroužky, než zdá se, že počátek byl spolu koncem. Myslíme, že ani v „Novém Životě“ rubrika slovanská nebyla by nadbytečnou při tak velkém oboru, jakým jest „vzájemnost slovanská“. V. Marzy (Brno).

Vývoj tvorstva uznávají skoro všichni nynější přírodopisci. Z učenců, kteří každou vývojovou nauku popírají, stojí Fleischmann skoro osamocen. Nauka o vývoji, descendence, považuje se za dokázanou. Až na myšlenku o vývoji liší se skoro ve všem od nauky Darwinovy, t. j. přirozeného výběru v boji o život. Ovšem nepodařilo se dosud, i když se tak tvrdí, dokázati zcela jistě, že je jediná správnou; nikdo však neupře, že jí vysvětlíme a objasníme velmi mnoho temných problemův a úkazů.

Jak se utváří vývojová nauka? Těžko říci. Známe dosud asi 17 různých názorův o vývoji. Ale uplyne ještě mnoho času, než rozluští věda úplně záhadu vývojovou. Již teď však můžeme tvrditi, že nauku o vývoji tvorstva povedou tyto, od darwinismu různé, základní myšlenky: 1. Vývoj tvorstva jest polyfyletický, tvorstvo vyvinulo se z mnoha základních typů. 2. Vývoj děje se dle plánu a spěje k určitému cíli. 3. Náhody a nepravidelnosti v přírodě není (účelnost). 4. Egoismus a boj o život hraje v přírodě jen podřízenou úlohu. 5. Ducha lidského nevysvětlíme stupňováním zvířecího pudu.

Myšlenky tyto mají své přátele a nepřátele. Nejvíce odpůrců má názor katolických učenců (Wasmann) a jiných (Snell, Bumüller), že jest nemožno, aby se člověk vyvinul z opice. Nepřátelé hájí myšlenku Klaatschovu, že člověk jest jak tělesně tak duševně nejvyšším členem zvířecích předků (Alsberg, Wiedersheim, Schwalbe a j.). Celkem vrací se však učenci k myšlenkám již před Darwinem proneseným, k myšlenkám Lamarckovým.

Nejdůležitější rozdělení ssavců (Cuvier, Owen, Blainville) založena byla dosud na podobnosti či různosti známek morfologických. K vývoji nepřihlíželo ni jediné.

Roku 1880 navrhl sice Huxley nové rozdělení dle vývoje Myšlenka jeho však neuznána, až teprve teď. Flower a Lydekker přijali názor Huxleyův, a k nim se přidali nyní Zittel, Beddard a j. Jiní učenci, a to valná část (Delage, Wilson, Boveri, Korschelt), bádají o buňce a vajíčku a jeho poměru k vývojové nauce. Jiní chtějí vysvětliti život a vznik života na zemi (Engelbrethsen). Katoličtí učenci se však vyzývají, aby se zdrželi pátrání po prvním vzniku života. Přírodopisec musí si tu býti dobře vědom velkých protiv mezi mechanickým a teleologickým pojímáním světa. Tak z Hertlingů předseda společnosti Görresovy 7. října 1903. Že se v biologii pilně pracuje, dokazuje nám kongress zoologů v Bernu, nedávno teprve skončený.

Čeští učenci staví se v nauce vývojové hlavně na stanoviště novodarwinistické. Kdo se chce o tom přesvědčiti, čti „Věstník české akademie věd“ a vezmi si seznam z Laichterova knihkupectví. Někteří hlásí se však k descendenci (Babák); k nim dlužno čítati, zdá se mi, P. T. Píchu. Pracuje se v systematice živočišné a rostlinné (Velenovský, Thon, Bayer), v biologii a o buňce. Tak o buňkách rostlinných pracuje Dr. Němec, a Vejdovský pojednával na kongressu Bernu o bakterii — bacterium gammari — kterou objevil a které mají jádro.

Jinak však ve vědeckých i jiných publikacích, které chtějí býti populární, jeví se i u nás sklonnost k darwinismu. Fr. Kutal (Ol.).

Вселенскій характеръ восточнаго православія. Patriarcha konstantinopolský, Joakim III., vydal dva okružní listy, pozoruhodné tím, že se v nich obrací ku všem samosprávným pravoslavným církvím a obírá se otázkami všeobecného charakteru. V prvém vyzývá všechny církve východu k těsnému, nerozvratnému semknutí, k bratrské lásce a svorné součinnosti. „Pravoslaví nalézá se v kritickém postavení. Velikému učení Christovu hrozí útok nevěry i racionalismu. Systematicky jest napadáno pravoslaví nejhoršími nájezdy katolické (!) i protestantské propagandy. Na druhé straně touží po spojení starokatolíci a anglikánská církev. A v čase takovém uprostřed pravoslavného světa není bratrství ni důvěry. Autokefalní však církve jsou isolované, jejich představení se řídí jedinou officielní korrespondencí, není mezi nimi pevné shody o otázkách i záležitostech všecírkevního charakteru“

Patriarcha Joakim vybízí tudíž představené svéprávných církví k těsné vzájemnosti, k tomu, aby byla mezi nimi uskutečněna pevná shoda, aby se společně posoudily některé principielní otázky. Na poprvé žádá patriarcha, aby pronesli svoje mínění o katolicismu i protestantismu, těchto dvou odnožích všekřesťanského kořene, vybočivších na cestu bludu, a shodli se na tom, jak chystati cestu vzájemnému sbížení různých křesťanských vyznání, hlavně starokatolíkům a anglikánům. Jako třetí bod dotazníku jest reforma kalendáře.

Na výzvu odpověděly církve jerusalemská, ruská, řecká, rumunská, srbská a černohorská.

Ve všech ozývá se touha po definitivním, dogmatickém určení mnohých vážných otázek a větším sjednocení samosprávných církví. Otázku o sblížení se s katolictvím a protestantismem zavrhuje jerusalemská církev v tom smyslu, že v nynější době nemůže míti tento návrh praktického významu a musí zůstati v oblasti nadějí. Od obou se předpokládají nezbytně ústupky jak ve víře tak mravouce. Zvláště si stěžuje patriarcha jerusalemský na misionáře, kteří jako vlci uchvacují duše proselytů, když daleko větší úkoly mají v místech stínu a smrti, u pohanů. Podává konkretní návrh, aby totiž se ustavila komise theologů pravoslavných v Konstantinopoli a na základě zásady sv. Augustina „in necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus caritas“ projednala a synodám předložila osnovu sjednocení — prozatím jen se starokatolíky a anglikány.

Athenský patriarcha v odpovědi myslí, že za unii s celým křesťanským světem jest možno pouze se modliti. Pravoslavnou církev pak vybízí, aby slovy i skutky ukazovala svou křesťanskou lásku všem. Primas rumunské církve klade důraz na to, že jediná církev pravoslavná chová učení čisté, apoštolské, že tudíž nelze mluviti o jednotě se jmenovanými větvemi křesťanství, dokud se naprosto nezřeknou všech úchylek historicky se vyvinuvších. — V obecných sněmích vidí ideál metropolita černohorský, na nichž by se otázky ony projednaly. Než církvím pravoslavným pro politickou odvislost není možno tuto ideu uskutečnit. Navrhuje tedy aspoň sbory představených jednotlivých církví. On jediný (пламенно желаетъ) horoucně želá sjednocení s katolíky i ostatními. Toliko patriarcha Alexandrinský Fotij odpovědi nedal a tím zle sklamal naděje, které vždycky se v něj kladly.

Mínění o reformě kalendáře jsou velmi zdrželivá, nechtějí ustoupiti od tradic, ano jerusalemský patriarcha se jí bojí, poněvadž: každá změna v duchu západně-evropském může býti národními massami uskutečněna v neprospěch pravoslaví.

Ve svém druhém poslání, které následovalo, dokazuje patriarcha Joakim z toho, že jednotlivé církve východu stále se isolují, že se vždy méně znají, nutnost sněmů v období tří let, na nichž by se i řešily otázky z poslání prvého.

Ve všech těchto návrzích je patrna touha po zcentralisování (obtíž působí, kdo má míti initiativu a vůdčí hlas; patriachovi konstantinopolskému se přiznává tato přednost vzhledem k historickým reminiscencím) a po jasných určitých definicích, v nichž nebylo dosud světla na úkor víry a života církevního.

H. K. (Br.)

Autor „Slova k Otčenáši Fr. Bílka“ P. Jakub Deml počal vydávati soubor prací výmluvného proroka hlubokých tajemství duší a mysterií Věčnosti, nechápaných hmotou, do jehož dílny dal nám nahlédnouti zažehnuv nové paprsky na oleji zmíněných gloss Zaznamenáváme prostě faktum, poněvadž každé reklamní dryáčnictví by bylo hříchem proti čistému úmyslu, jenž si dobude lásky a pochopení vyvolených — —, a poněvadž stejně jsme přesvědčeni, že „kolem každého velikého díla rozkládá se ticho, žehnající gesto věků. „Propast volá propast (Žalm 41, 8): ti, kdo nás potřebují, přijdou sami.“ (Jednotlivé sešity budou průměrně obsahovati 7 prací na 7 listech kromě kreseb obálkových. Předplatné 1 K 80 h za sešit budiž posláno na adressu: „Studium“ v Babicích, pošta Lesonice na Moravě.)

Příloha Časopisu katolického duchovenstva (redakce Praha IV—63, tisk a náklad knížecí arcibiskupské knihtiskárny Rohlíček & Sievers), „Slavica“, která vzbudila velký zájem a dobyla si sympathií mezi Slovany, budou vycházeti samostatně. Doporučujeme co nejvřeleji všem, kteří chtějí umožniti vážnou pouť jejich za cíli vznešenými.

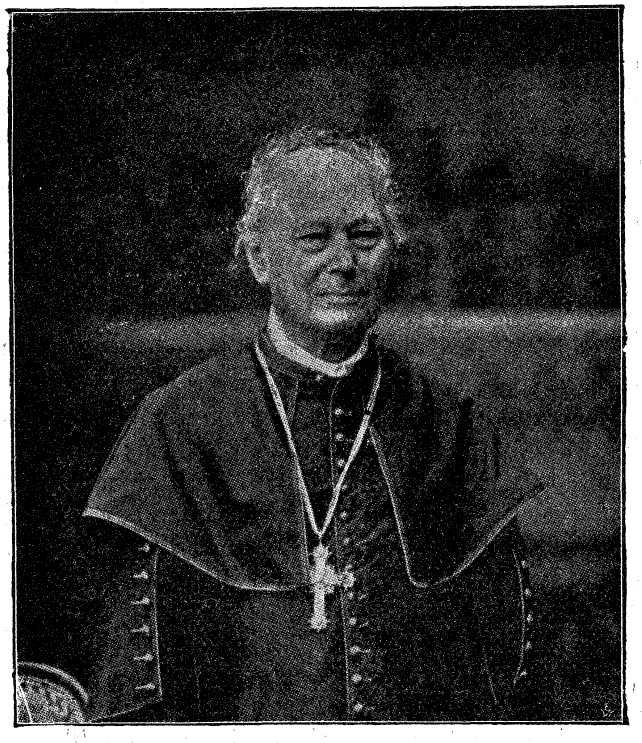

Josip Juraj Strossmajer
Biskup Bosanski Đakovački

Josip Juraj Strossmayer.

Narozen 4. dubna r. 1815, zemřel 8. dubna r. 1905.

Eugeniusz Šah:

Pa posljednje hrvatsko srce da sudba bi skosila vajno,
Zvuk »Strossmayer« ne bi u ništar, u Ereb zgino s nime
Iz vječne će Petrove Crkve u vječnost se vijat to sjajno bezsmrtno ime.

Et erit in pace memoria ejus!

Nezapomenutelným je Strossmayer jako člověk, jako kněz a vlastimil, poněvadž naplnil úkoly své, nezhyne pamět jeho slavná, poněvadž nezaniknou bohdá ideály zářivé, jichž on byl náplní. V tom byla a zůstane jeho síla, kterou attrakcí nezdolnou soustřeďoval kol sebe jako ohniska šlechetné snahy, zanícené pro dobro církve i národa. Sluncem svíti bude dál a vzplane ve skráních jarým chvatem krev nadšení a duše rozlétne se objat aspoň částku velikosti Genia, když oko bude ssáti paprsky šířené jasnou postatí Strossmayera.

Neumřel! Ni církvi své, ni lidu, ni Slovanstvu všemu! Byť navždy oněměla ústa, která v řečech plamenných unášela davy — nám zní ohlasy jeho zlatých slov. Byť sklesla pravice, jež žehnávala, nás bude doprovázet jeho žehnání. Byť navždy uhaslo láskyplné oko, nás bude povždy sledovat jeho dobrotivý hled, když půjdem v šlépějích, kterými on kráčíval. Byť přestalo už bíti jeho veliké srdce, my naslouchámе dále jeho záchvěvům. Byť k výšinám zalétl jeho duch — on stále bude mezi námi dlít a bdíti nad odkazem, který vždycky rozséval zvláště do srdcí milovaných bohoslovců: Vše za víru i domovinu!

Apoštole důstojný na líše věrověstů našich sv. Cyrilla a Methoda, Mecenáši neunavný, jenž jsi objal srdcem svým nejen národ svůj, ale celou rodinu Slavie: O viz nás, dítky své, jak v boj se chystáme pod praporem Tvých zásad a slyš náš slib: Neodstoupíme ni krok od Tebe — svého vzoru! Ty vůdcem budeš nám a vyprosíš u Boha zdaru záměrům srdcí upřímných! Žehnej nám, kteří modlíme se za Tebe a — k Tobě!

JOSEF FOLTYNOVSKÝ (Ol.):

Ze severosemitské epigrafie.

(Pokračování.)

Nápis Panammûův.[1]) (Ř. 1.) Tuto sochu postavil Bar-Rekûb otci svému Panammûovi, synu Bar-Ṣûra, krále ja'dského... otec můj Panammû ... (2) otce jeho, zachránili jej bohové ja'dští ze záhuby jeho, která byla v domě otce jeho, a povstali bohové ... záhuba ... (3) v domě otce jeho a zabil otce jeho[2]) a Bar-Ṣûra a zabil sedmdesát 70 (?)[3]) otce jeho ... Baʿal-Rekûb ... Baʿal ... král Panammû ... (4) a zbytek jeho naplnil žaláře a učinil, že více bylo měst zpustošených než měst obydlených (?) ... (5) meč v domě mém a vy vraždíte jednoho syna a také (?) meč na zemi ja'dskou a ... Panammû, syn Ḳarala,... otec můj ... (6) druh obilí a proso[4]) a pšenici a ječmen. A povstal, rozdělil dle váhy ... a dal nashromážditi oleje dle váhy a přinesl můj otec, syn ... (7) až ke králi ašûrskému a učinil jej králem nad domem otce jeho a zabil ... zničil z domu otce jeho ... z (?) ... bůh ja'dský z ... (8) a zbořil (?) žaláře a propustil (?) zajaté ja'dské; a povstal otec můj a propustil (?) ženy v ... dům zabitých a (?) ... (9) dům otce jeho a učinil jej lepším než byl dříve a bylo hojnost pšenice a ječmene a obilí (určitý druh) a prosa za dnů jeho a tehda jídlo ... (10) (??) a za dnů otce mého Panammûa postavil (?) obyvatele vesnic (?) i obyvatele (?) a posadil otce mého Panammûa uprostřed králů (?) ... (11) ... ať jest pánem stříbra a ať jest pánem zlata, (ty) dle moudrosti jeho a dle spravedlnosti jeho se řiď, po straně pána, krále ašûrského... (12) Ašûr(ský) místodržitel a bratr můj Ja'dî.[5]) A způsobil pán, král ašûrský, aby tábořil (táhl?) proti králům (?)... (13) na válečném voze pána Tiglatpilesara, krále ašûrského, tábor ... od východu slunce až na západ ... (14) čtvrtina země a (?) východ slunce (?) západ a (?) západ (?) východ slunce a otec můj ... (15) jeho území pán, Tiglatpilesar, král ašûrský, města z území Gurgum... a otec můj Panammû, syn B(ar-Ṣûra), ... (16) (?) a též umřel otec můj Panammû u nohou pána Tiglatpilesara, krále ašûrského, v táboře... (17) a oplakával ho (??) a oplakával ho celý tábor pána, krále ašûrského. A vzal pán, král ašûrský, ... (18) ... duše (?) jeho a postavil jemu (?) na cestě a způsobil, aby přešel otec můj z Damašku do Ašûru za dnů mých ... (19) ... celý dům jeho. A já, Bar-Rekûb, syn Panammûův, pro spravedlnost otce mého a pro spravedlnost mou posadil mne pán můj (Tiglatpilesar, král ašûrský, na trůn)[6]) (20) otce mého Panammûa, syn Bar-Ṣûrova, a postavil jsem sochu tuto (na památku otci)[6]) svému Panammûovi, synu Bar-Ṣûrovu a vystavěl jsem ... (21) a rozkaz o výdajích (?) a o výtěžku (?) ... král ... a výtěžek ... před hrobem otce mého Panammûa ... (22) A pomník tento (?) Hadad a 'El a Rekûb-'El, pán domu, a Šemeš a všichni bohové ja'dští ... (23) před bohy mými a před lidmi.

---

[1]) Text viz Lidzbarski, H. d. n E. I. Th, str. 442, II, Th. XXIII.

[2]) může znamenati i »otce svého«.

[3]) אוהי znamená as titul.

[4]) שורה znamená asi proso; přichází jednou u Jes 28[25]; srv. Gesenius, Hebräisches und arabisches Wörterbuch, 13. vyd. str. 798.

[5]) Jméno města nebo země; snad předcházelo slovo »spravovali«.

[6]) Tak bezpochyby jest doplniti scházející text.

Stavební nápis Bar-Rekûbův.[1] (Ř. 1.) Já, Bar-Rekûb, (2) syn Panammûa, krále šam'alského, (3) sluha[2] Tiglatpilesara, pána (4) čtvrtiny země. Pro spravedlnost otce mého a pro spravedlnost (5) mou posadil mne pán můj, Rekûb-'El (6) a pán můj Tiglatpilesar na (7) trůn otce mého. A dům otce mého namáhal se (?) (8) více než všichni a běhal jsem s válečným vozem (?) (9) pána svého, krále ašûrského, v hodnosti[3] (10) králů velikých, pánů stříbra (11) a pánů zlata. I převzal jsem (12) dům otce svého a učinil jej lepším (13) než dům jednoho (z) králů velikých. (14) A přáli si bratří moji králové (15) každého dobra domu mého. Ale (16) domu dobrého nebylo pro otce mé, krále (17) šam'alské, jenž byl domem království (?) (18) jim, totiž ten dům na zimu pro (19) ně i ten dům na léto: tož (20) já vystavěl jsem dům tento.

Nápis prvý, Panammûův (jenž krátce označuje se P), zdá se býti nápisem náhrobním, obsahuje však hojné zprávy dějepisné. Jest však, bohužel, značně poškozen, takže souvislost jest porušena a podrobnosti jsou neznámy. Pořídil jej Bar Rekûb svému otci Panammûovi, synu Bar-Ṣurovu, jak čteme v ř. 1. V ř. 2—6 jsou kusé zprávy o jakýchsi vzpourách v královském rodě za předchůdce Panammûova, snad za jeho otce Bar Ṣura Dále líčí Bar-Rekûb dějiny otce Panammûa, kterak totiž zaopatřil potřebnou zemi výživu a opravil královský dům (ř. 7—10); dav synu vážné napomenutí a ustanoviv ho svým zástupcem, odebral se Panammû jako věrný vasal do tábora svého pána, krále ašûrského. Za pomoc jemu poskytnutou rozšířeno bylo snad jeho území Tiglatpilesarem (ř. 15). Když pak Panammû padl, plakalo ho veškeré vojsko. Ke konci (ř. 19—23) praví Bar-Rekûb, že dosazen byv Tiglatpilesarem po otci na trůn, dal svému otci postaviti tuto sochu a doporučuje ji ochraně bohů rodinných i božstva celé země.

Nápis druhý, Bar-Rekûbův (B), byl umístěn na budově. Pochází od téhož Bar-Rekûba, syna Panammûova. Král ten zmiňuje se napřed (ř. 1—7) o tom, kterak povýšen byl za krále šam'alského od vrchního pána Tiglatpilesara ašûrského, načež naznačuje, že on i rod jeho u vyšší byl hodnosti před králem assyrským nežli ostatní králové (ř. 8—11). Poněvadž pak králům šam'alským dosud bylo se spokojiti jediným palácem na zimu i na léto, vystavěl Bar-Rekûb druhý palác (ř. 12—20).

Z posledních řádků nápisu B patrno, že bývalo v Orientě zvykem míti dvojí palác, zimní totiž a letní. Na podobný zvyk naráží i prorok Jeremiáš 36^{22}. Sám jsa uvězněn diktoval Jeremiáš písaři svému Barûkovi hrozby Jahvovy a kázal je přečísti před knížaty judskými. Knížata uleknuvše se hrozeb těch, oznámila řeč Hospodinovu králi Jehôjaḳîmovi, synu Jo'sijjovu. Král pak „seděl v domě zimním", ana mu byla čtena kniha Barûkova. Neulekl se však hrozeb, nýbrž dal knihu spáliti.

O letním a zimním paláci zmiňuje se též starší prorok Amos 3^{15}. Hroze nešlechetným Israelským pomstou Jahvovou, předpovídá, že zboří Jahve v den hněvu „dům zimní s domem letním".

K nápisu Panammûovu a Bar-Rekûbovu druží se třetí, nápis Hadadův (H). Nápis ten starší jest obou prvních, a věnuje jej Panammû, syn Karalův, bohu Hadadovi. Jest však značně porouchán.

---

[1]) Text viz Lidzbarski, H. d. n. E. I. Th. str. 443, II. Th. XXIV. 1.

[2]) Srovnej podobný výraz v 2. (4.) Král. 17^{3}.

[3]) Anebo »uprostřed«?

Z těchto tří nápisů vyčísti můžeme některé dějepisné zprávy o vládnoucích králích a o zemích s Palestinou sousedících.[1])

Panammû, jemuž svědčí nápis P, byl synem Bar-Ṣurovým a otcem Bar-Rekûbovým (P ř. 1, 15, 20, B ř. 1 a 2). Kromě toho jmenuje se však v P (ř. 5) a v H (ř. 1, 14, 15) jiný Panammû, syn totiž Ḳaralův. Dle písma jest nápis H starší než P a B a tudíž Panammû, syn Ḳaralův, starší než syn Bar-Ṣurův. Možno tedy sestaviti rodokmen královské této rodiny asi takto:

Ḳaral
|
Panammû (I.)
|
Bar-Ṣur
|
Panammû (II.)
|
Bar-Rekûb.

Nelze ovšem tvrditi, že následovali bezprostředně po sobě, nebo že je to jedna větev téže královské rodiny.

I dobu vlády těchto panovníků lze přibližně stanoviti. V nápise P (ř. 13, 15, 16) i B (ř. 3, 6) jmenuje se Tiglatpilesar, král ʾašûrský, vrchním jejich pánem. Z doby pak Tiglatpilesara III. zachovány jsou klínové památky, v nichž na 2 místech vypočítávají se králové a knížata Tiglatpilesarovi poplatná.[2]) V obou seznamech setkáváme se též s poplatným králem Panammûem Šamʾalským. I není příčiny, proč bychom oba tyto Panammûy nápisů našich a klínových nepovažovali za osobu totožnou a tak za vrstevníka Tiglatpilesara III. Panoval pak Tiglatpilesar Assyrii v letech 745 až 727 př. Kr. P., v době proroka Jesaiáše. Dle tvaru písma na nápise lze klásti Ḳarala a Panammûa (I.) do doby ± 800, Bar-Ṣura, Panammûa (II.) a Bar-Rekûba do let 770—727 př. Kr. P.

Panammû (II.), syn Bar-Ṣurův, jmenuje se v B (ř. 2.) králem šamʾalským[3]) O říši té máme několik zpráv z památek klínových z let 859 až 626 př. Kr. P.[4])

Poprvé vyskytuje se zmínka o říši té na nápise Salmanassara II. (860—825). Té doby rozdělena byla Syrie na řadu malých království, jako Kummuḥ, Gurgum, Šamʾal a j. Vládla v nich stará domácí knížata, jež poddána byla králi aramskému. Patrný jest poměr tento z I. (III.) Král. 20[24]. Tam se vypravuje, že sluhové aramského krále Benhadada radili mu, když poražen byl s 32 králi pomocnými od israelského ʾAḥʾaba: „Odstraň jednotlivé krále z vojska svého a ustanov místodržitele místo nich“. Knížata tato často pokoušela se spojenými silami zadržeti výbojný postup králů assyrských, ale marně: země za zemí podmaňována Assyry a domácí knížata nahrazována assyrskými místodržiteli. Takový osud stihl též říši Šamʾal. R. 859 př. Kr. P. spojila se knížata severo-syrská k boji proti Salmanassarovi II., ale byla poražena a uložen jim poplatek. Mezi nimi byl též panovník říše Šamʾal. Vítězství hlásá klínový nápis Salmanassarův a při té

[1]) Srv. Ed. Sachau, Die Inschrift des Königs Panammû von Samʾal v díle Ausgrabungen in Sendschirli ausgeführt und herausgegeben im Auftrage des Orient-Comités in Berlin. Berlin 1893, IV. str. 56 a nn. Též J. V. Prášek, Nálezy Sindžirlské v Berlínském Museu, ve Zlaté Praze 1895

[2]) Viz Eberhard Schrader, Keilinschriftliche Bibliothek. Berlin, II. B. 1890, str. 20, 30.

[3]) Šamʾal = levá strana čili sever, jelikož Semité, stavějíce se tváří k východu, mají po levici sever.

[4]) Viz Sachau op. cit.

příležitosti setkáváme se poprvé se jménem říše Šam'alské, jejíž hlavní pevností jmenuje se Lutibu.

Druhou zmínku o Šam'al nalézáme na nápise Tiglatpilesara III. z let 738—734, kde však nejmenuje se říše, nýbrž město Šam'al.

Třetí zpráva pochází z roku 681 př. Kr. P. Tu zase nejmenuje se Šam'al jako říše samostatná, nýbrž jako město provincie assyrské a sídlo assyrského místodržitele. Zpráva ta jest z téhož roku, kdy zabit byl Sanherîb v chrámě boha Nisrocha od svých synů; z nich jeden, 'Esarḥaddon, ujal se potom vlády. Vypravuje o tom prorok Jesaiáš 37[38].

Konečně zaznamenáno jméno Šam'al na dvou seznamech syrských měst z knihovny Ašurbanipalovy, které napsány byly před r. 626 před Kr. P., v němž Ašurbanipal zemřel. — Z dob pozdějších zpráv o Šam'al dosud není.

Kromě jména Šam'al čteme na nápise H a P častěji jméno Ja'dî. Panammû (I.) jmenuje se v nápise H králem ja'dským. Též Bar-Ṣur, otec Panammûa (II.) nazýván v nápise P králem ja'dským. Ale Panammû (II.) jmenuje se již králem šam'alským (B ř. 2). Čím Ja'dî bylo, nelze říci. Že v P ř. 22. doporučuje Bar-Rekûb pomník ochraně bohů ja'dských, přivádí na mysl domněnku, že Ja'dî bylo snad nějaké území patřící k říši Šam'al. Nápis H, v němž jmenuje se Panammû (I.) králem ja'dským, objeven byl v Gerǧînu; tam by tedy bylo asi klásti město Ja'dî, od něhož pak nazváno celé území.[1])

Shrneme-li tedy zprávy tyto, kusé arci, v celek, jeví se historický obraz asi takový:

V 9. stol. př. Kr. P. objevuje se knížectví Šam'alské až do r. 859 samostatné. (Dle náp. Salmanassara II.).

Na rozhraní století 9. a 8. jmenuje se Panammû (I.), syn Ḳaralův, a Bar-Ṣur králem ja'dským. (Náp. H a P).

V 2. polovici stol. 8. jest Panammû (II.), syn Bar-Ṣurův, a bezpochyby i Bar-Rekûb králem šam'alským (náp. B), ale jsou poplatni Tiglatpilesarovi III. (P, B a zpráva Tiglatpil.).

Proč však jmenuje se napřed říše Šam'al, pak Ja'dî a opět Šam'al, nelze říci. Snad rozdělila se říše Šam'al po stol. 9. mezi členy rodiny? Též nemožno dosud říci, zda Ja'dî jest nynější Gerǧîn, Šam'al nebo Lutibu nynější Zenǧîrlî, naleziště nápisu P a B. Snad osvětlí budoucnost šťastnými objevy temné tyto stránky historie syrské.

Z které doby uvedené nápisy pocházejí, lze dosti přesně určiti. Jak výše řečeno, připadají události v nich vypravované do doby Tiglatpilesara III. (745—727). Poněvadž pak není v nich zmínky ani o Salmanassarovi IV. (727—722) ani o Sargonovi (722—705), nástupcích Tiglatpilesarových, můžeme souditi, že vznikly ještě před těmito králi. Připadá tudíž původ jejich mezi rok 745—727 př. Kr. P.

Psány jsou nápisy ty řečí aramejskou, písmem starosemitským. Písmena nejsou jak obyčejně do kamene vtesaná, nýbrž vypuklá.

Nápis Panammûův objeven byl na jaře r. 1888 Dr. Fel. z Luschanů, docentem na universitě berlínské, rodem z Vídně. Za vedení jeho a K. Humanna vyslala berlínská společnost „Orient-Comité" výpravu do severní Syrie. Tam poblíže pahorku a vesnice Zenǧîrlî na úpatí pohoří Amanu v území řečeném Islâhijje nalezena socha značně již porouchaná, jejíž zachovaná část měří skoro 2 m výšky. Na přední straně jest tento kusý nápis. Socha uložena jest nyní v Novém museu v Berlíně.

[1]) Srv. Sachau op. cit.

Stavební nápis Bar-Rekûbův nalezen později, v únoru roku 1891 v pahorku Zenǧîrlî. Jest nyní majetkem Císařského musea v Cařihradě.

Nápis Hadadův též objeven Dr. Fel. z Luschanů v lednu roku 1890 v Gerǧînu na soše vousatého muže, pod jehož pásem jest umístěn. Uchovává se v Novém museu berlínském.

Pro dějiny světové nápisy ty významu většího nemají. Přece však pro dějiny severních národů semitských nemalé jsou důležitosti. Spojíce zprávy jejich s údaji klínovými, nabudeme přece jakéhos obrazu o říších národa, s nímž Israelovci sousedili a též se stýkali. Tak jsou též částečně pomůckou k lepšímu pochopení některých míst prvé knihy Královské. Též značného jsou významu pro studium řeči a písma severních Semitů: jsouť nejstarší dosud objevené nápisy psané aramejštinou písmem archaickým, téměř totožným s písmem nápisu Mêša'ova. (D. p.)

O úkolech filosofie a jejich vývoji.

Pro akademii sv. Tomáše 7. března 1905 na theol. ústavu Brněnském vypracoval † FERDINAND ŠOB.

Doba dnešní jest ideově velmi rozptýlena. Navyknutím mikroskopu — a k tomu nutí nynější bádání — ztrácí člověk zrak pro dálku, pro celek. Trvalá intensivní pozornost věnovaná tisícerým, v sobě nepatrným věcem směřuje k tomu, aby seslabila schopnost a náklonnost, zabývati se velikými myšlenkami: směr filosofický odumírá.

Odtud ty spory v životě, odtud ty neshody ve vědě. Na ně naříkal již zakladatel positivismu Comte: „Naše největší zlo spočívá v hlubokém rozporu, který panuje mezi všemi duchy vzhledem k zásadám základním.“ A v době nejnovější opakuje týž stesk filosof německý Paulsen: „Nemáme pevných a obecně uznaných principů, aspoň ne materialních. Naše vědecká činnost směřuje k zjištění fakt.“ A kvašení ve filosofii zasahuje i v život: „Myšlenkový vzruch filosofický způsobuje ruch společenský, myšlenkový obrat a rozvrat jde před rozvratem společenským.“ Odvozuje-li tedy Comte z tohoto nešťastného zjevu neblahé krise společenské, stejným právem mluví Paulsen přímo o bankrotě vědy, která je hnána v náruč positivismu státní autority.

A nemůžeme při tom filosofii dnešní sprostiti vší viny! Jak různě odpovídá na otázky, které se jí předkládají! Není shody ani při určení úkolu filosofie.

A který jest úkol filosofie? Mohli bychom prostě ukázati na její potřebu a z toho vyvoditi její úkoly. Ale v době dnešní, době genetických až do historismu zabíhajících výkladů, době, která jest tak málo přístupna vývodům apriorním, není nic přirozenějšího, nežli úkol filosofie určiti z vývoje historického.

Ponecháme stranou tajemné šero filosofií orientalních i mysterií řeckých, přejdeme počátky filosofie vůbec a staneme u Sokrata a Platona. Ti ukázal

první na idealní prvky každé filosofie, že filosofie nemá býti proti životu, nýbrž pravdou v životě osvědčenou a spekulací vybroušenou. Než hlavní úkol byl ponechán Aristotelovi.

Jak rozlehlé pole činnosti vykázal filosofii pronikavý jeho duch! Filosofie, toť poznání příčin. A úkolem filosofie je poznání všech příčin pokud možno. Všecko, čeho příčinu poznati můžeš, spadá do filosofie. Stejně tam zasahují první principy, jako poslední důsledky, stejně příčiny fysické jako mravní, příčiny prvotné jako druhotné.

Aristoteles ihned úkol filosofie vymezil. Jeho veliký organisatorský talent nemohl se nepokusiti o rozčlenění a uspořádání jednotlivých vědeckých odborů pod jeden pojem filosofie. I sestavil velkolepé schema, v něž zařazeny vědy — nedím všechny — ale toť je jisto, že nad těmi obory vědění, které ze schematu toho byly vyloučeny, bylo vyřknuto vědecké anathema.

Středem jeho soustavy jest bytí, myšlenka, skutek, tři vzácné idealie, bytnost a nejvýznačnější projevy bytnosti, úkony, v nichž obrazí se celý člověk, úkony, jimiž specificky se liší od zvířete. A na těchto třech pojmech založil Aristoteles svou soustavu věd. Bytí shrnuje buď jednoduché jevy, jak nám je zkušenost podává — toť nauka o přírodě, fysika. Abstrahuje-li mysl od hmoty, pak zbývá jen quantita — toť mathematika. A když pronikne rozum náš až k samému bytí, až k pouhé bytnosti — pak člověk dospívá k metafysice. A fysika, mathematika a metafysika tvoří první skupinu věd, vědy theoretické.

Skutek pak člověka buď vztahuje se jen na věci hmotné, záležitosti hospodářské, a pak se zove oekonomií, anebo může býti oceňován se stránky mravné, a to buď vzhledem k soužití ve společnosti, ve státě, a pak je to politika, nebo konečně vzhledem k jednotlivci, nejvýše k rodině a to určuje ethika. Ethika pak, politika a oekonomie se nazývají vědami praktickými.

Vedle věd theoretických a praktických jsou ještě u Aristotela vědy rationalní, jednající o myšlence. Vědy tyto určují myšlenku po stránce formalní. Logika podává pravidla myšlení, pravidla vyjadřování. Formalní stavbu celé řeči nebo skladby určuje rhetorika a poetika, stavbu jednotlivých slov grammatika. A touto velkolepou soustavou svou vyhověl Aristoteles novému úkolu, jenž čekal filosofii. Filosofie má skytati vědám nejen principy formální, nýbrž i podklady materialní.

Ale pojetí jeho není bez nedostatkův a chyb.

Jeho formální princip, poznání příčin, je velmi široký. Zahrnuje ve filosofii příčiny všechny, obecné i specielní. Zahrnuje poznání všech zjevů jak v oboru vnější přírody, tak vnitřního světa, zjevů konkretních stejně jako abstrakcí.

Dále byla tu jakási nejistota o vztahu a poměru věd praktických a rationalních k filosofii. Aristoteles sám váhal a jen s jakýmsi odporem je přijímal v obor filosofie. A toť druhý nedostatek systemu Aristotelova.

A konečně bylo třeba vědy samy znova uspořádati. Vždyť v systemu dosavadním stála mathematika a fysika blíže metafysice než ethika a logika. I zde bylo tedy třeba ruky opravné.

Tak tedy přijalo křesťanství filosofii pohanskou i s jejími úkoly. Filosofie měla říditi život, měla dáti pevný podklad vědám, měla všecky vědy shrnouti v jednu vědu universalní. Než křesťanství svůj obrozující vliv uplatnilo i na filosofii i na její úloze. Vliv filosofie na život byl arciť poněkud omezen, vždyť pro praktický život zářilo člověku jasné světlo víry, ale za to vykázán jí úkol nový — získati rozum pro víru. Vykázán jí úkol ten, abych užil slov sv. Augustina: Aby člověk také rozumem pochopil

a pojal to, čemu již pevně věří. A tento nový úkol je ve středověku vládnoucím. Na něm pracují veleduchové od Klementa a Augustina do Alberta, Tomáše Aquinského a Bonaventury. Na něm pracují theologové jako filosofové. Summa theologiae a summa filosofiae jsou nejkrásnějšími plody této činnosti. Ovšem theologie je předmětem prvním, je královnou, filosofie jen služkou. Ale netřeba se pozastavovati nad tímto srovnáním, nemá toho pohrdavého přízvuku, jaký mu přikládá doba nová. Bylo to pouze konkretní vyjádření skutečného poměru mezi theologií, vědou o Bohu a filosofií, vědou o přírodě. Theologové ale vděčně přijímali pomoc filosofie, aby proniknouti mohli — pokud lze o proniknutí mluviti — až k samému dnu pravd náboženských, aby mohli pravdy náboženské uvésti v jeden system a hájiti jich proti všem útokům. A toto vzájemné pronikání filosofie a theologie nebylo na škodu ani filosofii ani theologii. Nebylo na škodu filosofii — té dostalo se v přemnohých, základních otázkách filosofických důležitých doplňků a pevné direktivy. Nebylo na škodu theologii, protože tím získala mocného vlivu na rozum.

Zatím však zapomínám na důležitý úkol opraviti názory Aristotelovy o poměru vědy k filosofii. Jeho názor možno říci byl v době té vládnoucím. Necítili také potřeby na názorech jeho opravovati.

Blíže k úkolu tomu dospěla filosofie za doby renaissanční. Působením renaissance a jejího opojivého ovzduší, přeplněného mámivými přeludy, vlivem převratů náboženských a nových zásad za nimi prohlášených, nastala i ve filosofii na čas anarchie. Byla prohlašována hesla analogická heslům na poli náboženském. Skvělá, nádherná budova filosofie scholastické měla býti zničena a proklamován návrat k původnímu Platonovi a Aristotelovi. Měla to býti právě taková revoluce na poli filosofickém, jako byla provedena v theologii pod heslem návratu k čistému evangeliu

Ale chyběly tu na štěstí nezbytné podmínky. Chyběla tu znalost Platona a Aristotela v originale; osudnou přímo byla nehistoričnost; a spory kdysi mezi aristotelismem a platonismem obvyklé zase oživly. Nesl tedy pokus tento zárodek smrti ve svém nitru. Jen na okamžik na místo filosofie dosazena za vědu universální filologie a dialektika, na okamžik přišla k nové vládě předsokratovská sofistika. Prudká tato bouře měla však také své dobré následky. Ukázáno tu na nové prameny, vedle spekulace přišel i experiment k zaslouženému uznání, historický vývoj vzat za základ, a přílišná úcta k autoritám filosofů vzala za své.

Zástupcové nových směrů filosofických, jako Descartes, otec skepse, a Baco, jenž se otcem věd přírodních nazývá, lpěli ještě na rozdělení starém, aristotelském; jiní jako Locke zaváděli nové rozdělení věd stejně apriorní a mnohem méně cenné. Ale vědy již počínaly žíti životem vlastním. První samostatné kroky vědy, první odpad této neorganické části filosofie se dál tak zvolna a přirozeně, že jedni toho ani nepozorovali, druzí pak jím mimovolně, neuvědoměle se nésti dali.

A tak doba od renaissance má tu zásluhu, že vyloučila z filosofie všecky vědy detailní, že filosofie počala býti omezována na principy, ostatním pak vědám skytala formu a pouze částečně i obsah.

Ale zbýval ještě důležitý obor práce. Bylo třeba obsah, poměr a vztah jednotlivých částí filosofie zcela přesně určiti a vymeziti. A o to má velikou zásluhu Kant, ovšem jen zásluhu nepřímou, negativní. Jest nade vši pochybu povzneseno, že Kant měl na své současníky vliv ohromný, jeho filosofie je skutečným mezníkem v dějinách filosofie. Kant spojil sensualistickou a idealistickou skepsi s rationalistickým apriorismem v kritickou, transcedentní

filosofii, jež znamená úpadek metafysiky. Kant zvrátil metafysickou pravdu pomocí klamné dialektiky v sofistiku. Jeho antinomie jsou toho jasným důkazem. Jeho theorie poznání je pravým výsměchem všemu dosavadnímu filosofování. U něho poznání není než produktem subjektivní činnosti rozumové, úplně zbaveno všeho objektivního. A prohlásiv Boha za pouhý postulát rozumu, prohlásil tím autonomii člověka na poli mravním.

Ale jako světlo vynikne podle stínu, jako posice je sesílena srovnáním s negací, tak vynikla úloha pravé filosofie podle této filosofie klamné. Popřel-li Kant celou metafysiku, cítila se jen tím větší potřeba — metafysiky pravé. Upřel-li Kant poznání našemu všechnu objektivnost, tím jen zřetelněji vystoupilo nejužší spojení poznání s metafysikou. A prohlásil-li autonomii člověka, donutil nás přímo k uznání rozumné ethiky závislé na bezpečné metafysice.

Tím úloha pravé filosofie již byla přesně vymezena. Omezuje se dnes na trojí problem aristotelský: bytí, myšlenky, skutku. Otázka o bytí — toť metafysika obecná, jež skýtá nám poznatky o bytnosti vůbec; k ní druží se metafysika zvláštní, kosmologie, s celou spletí otázek podružených. Otázka o myšlení, o theorii myšlení — toť psychologie spekulativní, a norma myšlenky čili logika. A konečně přechod od myšlenky ke skutku, theorie činu a zákony, jimiž se skutek řídí v ohledu mravním, ethika.

Základem je nauka o bytí. Bez té všechny další theorie, všechny další spekulace jsou jen stavbou na písku. Ale bytí zde na zemi vrcholí ve člověku. Člověk pak a jeho podstata je praegnantně vyjádřen dvojí činností — myšlenkou a skutkem. Myšlenka a skutek, toť nejkrásnější květ člověka.

Filosofie musí podati vysvětlení všech vztahů. První vztah a nejdůležitější je jeho vztah k Bohu. Člověk, bytost nahodilá, musí uznati nad sebou bytost nutnou; tělo změnám podléhající bytost nezměnnou; jeho duše bytost duchovou; lad a pořádek ve světě bytost moudrou. Bytosti té musí vzdávati náležitou úctu, její vůli musí podřizovati vůli svou.

Člověk však tu nestojí sám, on je jen jedním vláknem ve veliké osnově Stvořitele, člověk je bytostí společenskou. A tu mu filosofie podává vzácné a velkolepé pravdy pro život společenský, pravdy o rovnosti všech lidí, o jednom cíli všech, o úkolu společnosti lidské, pravdy o svobodě vůle, o zodpovědnosti skutků lidských.

A člověk ve vztahu k přírodě! Člověk rozumem svým vládne celé přírodě, jest nejvzácnějším jejím plodem, třeba dle těla a nižších schopností se k bytostem sensitivním řadil.

Než všechny tyto vztahy, všechny tyto záhady má filosofie vysvětliti. Toť úkol její! Vysvětliti tyto záhady, aby život náš měl pevný podklad nejen z víry, ale i z rozumu, aby vědy měly pevný základ, neboť o některém z těchto problemů každá věda jednati musí; a konečně, aby náboženství naše bylo službou rozumnou.

A hle, všechny paprsky tyto lidského myšlení jsou soustředěny v zářivém demantu po staletí se stkvějícím, jsou soustředěny jen v „aurea sapientia“ sv. Tomáše. Tato koncentrace neznamená však snad seslabení zářivé síly její. Naopak v nevystihlé harmonii řadí se tu všecky prvky, které doba dnešní od vědy žádá.

Je to především důsledná konsekvence. Tu uznávají i protivníci filosofie křesťanské, mluvíce o nádherné budově filosofie scholastické. Doporučuje ji dále spojení spekulace s experimentem. Ve filosofii je ovšem vždy spekulace na místě prvním, ale musí dbáti fakt. A konečně i její celý vývoj. Thomismus

není filosofií okamžiku, není filosofií populární. Na jeho vývoji pracovalo tisíce věhlasných rozumů od pohana Aristotela do koryfaeů křesťanské vědy, kteří dnes s oltářů, jako kdysi s katheder na nás shlížejí; pracovalo tisíce a tisíce jiných, jichž jména ztracena, ale výsledky práce dosud živy.

A filosofie sv. Tomáše je dosud živou. Není to mrtvá stavba, kterou stavitelé ukončili a teď před zubem času chrániti musejí; je to živý organismus, mohutný dub, pevně zakotven v pravdě; je to stále týž kmen, tytéž větve, tytéž ratolesti a přece jaká rozmanitost každé jaro.

A jako přes korunu dubu tytéž vichry se nesou a úsměvy slunce, tytéž a přece tak rozmanité, tak i na filosofii sv. Tomáše stále nové a nové požadavky se kladou, nové formou, známé obsahem.

A jako fénix, když stárne a slábne, vrhá se v oheň, aby nových sil nabyl, tak i filosofie křesťanská je nesmrtelná, protože čerpá z ohně víry, z ohně pravdy, z plamene Krista.

Panna Maria v poesii arabské.

Arabsky napsal P. Louis, přeložil Bartoloměj Kutal (Ol.).

(Dokončení.)

Právě v době, kdy se stal Tomáš Hurij všeobecně známým, byla publikována v Halebě díla jiného básníka katolického, jenž náleží též ku královským básníkům; jest to onen básník z řady katolických básníků královských, jimž počínaje onino obraňovali svou víru ve svých dílech, následujíce v tom všeobecně známého patriarchu Salbastara, který byl pro své katolické přesvědčení pronásledován. — Míníme zde básníka Ibrahîma Ḥakîma. Ibrahîm Ḥakîm pochází ze vznešeného rodu, který až dosud vyniká svými ctnostmi. Máme od něho cestopisnou zprávu o Egyptě. Cestopis končí těmito verši, v nichž chválí básník nadšeně Marii Pannu:

„Vždy jsem byl vyslyšen, přimlouvala-li se za mne Maria!
Hrají-li ku poctě Její loutny, prchá ochablost ducha,
mizí tu všechna slabost a únava tělesná,
tak jako zjev hvězdy zaplašuje vládu tmy.
Míru slabosti tělesné zajisté zvětšují hříchy lehkomyslnosti,
jež nenaslouchají ani rozkazujícímu hlasu Pána spravedlivého.
Taková nemoc nebezpečná zajisté podkope sílu mou,
stráví statnost mou, — jestli Maria mne neuzdraví.
Všechna láska má jest nicotna, nemiluji-li Jí,
všechna žádost a touha, jež k Ní nesměřuje, marna!
Dokud nezřízeně budu doufati v člověka
a sílu svou opírati o ty, jež Jí nemilují?
K Ní se obraťme, Jí se podrobme se vší mocí svou,
nebot, kdo na Ní spoléhá, bude povýšen.
U Ní jest zajisté náplň všeliké milosti,

moudrost Její obsahuje nevyčerpatelný pramen dobroty. —
Poněvadž kráse Její se nic zde na zemi nevyrovná,
proto domnívali se, že luna jest otcem, slunce matkou Její.
Pohrouží-li se duch lidský do vznešených Jejích ctností,
tu věru nemůže pochopiti jejich zářivého lesku!
Zář Její jest jasnější než zář vycházejícího slunce,
lesk Její oslňuje oči lidské.
Blaze mně, jsem-li Jí poddán,
blaze srdci mému, touží-li jen po sladkých darech Jejích. —
Ona jest nejbezpečnějším zálivem, útočištěm,
jež chrání nás, když neštěstí doléhá."

Mezi vzdělance té doby náležel i jiný básník Ḥalebský, jenž žil za času jáhna ʿAbdâlaha Zâḫira a kněze Mikuláše Ṣâʾira, jež oba opěvoval a slavil po jejich smrti. Byl to katolický, lyrický, královský básník, Antonín Bejṭar. Máme z jeho poesie u sebe pravé perly, jež uveřejníme, až se nám naskytne k tomu příhodná doba. Vyjímáme odtud jen onu část, v níž mluví o narození Eliáše ʾGarʾgasa Ḥalebského, jež spadá do roku 1752. Ukončuje onen oddíl dvěma slokami, v nichž opěvuje Pannu Marii:

I. „Přišel Gabriel a pozdravil Ji; —
přijala zvěst jeho se srdcem oddaným. —
Kolik dobrodiní nám od té doby prokázala
Svým panenstvím s jeho velkým tajemstvím!
Ona jest královnou slavných apoštolů,
z lůna Jejího vzrostlo vznešené dítko.
Ona jest dcerou Boha Otce, matkou Boha Syna,
chotěm Jejím jest Duch Svatý.
Obraz Její tanul na mysli prorokům od doby,
kdy Mojžíš spatřil keř ohnivý.

II Maria vládne nad chudobou, — Maria jest pramenem bohatství; —
je-li to vůle Její, stává se mi sladkým i chléb trpký.
Památka Její jest všem žádoucí,
v Ní má oporu každý článek náboženský.
Láska Její se sklání ku každému srdci,
láska Její nikdy nepřestává.
Proto služ a volej k Marii:
‚Maria chraň a žehnej potomstvu našemu,
pros za ně Boha, jenž vládne věkům,
jenž i dítko chrání mocnou rukou Svou'."

Toto jsme vyňali z děl básníků století osmnáctého. — První vynikající básník století však sedmnáctého byl katolický, lyrický, královský básník Antonín Tarak. Jest autorem oné důležité sbírky básnické, která jest jakýsi výbor veškerých forem básnických; v naší bohaté bibliotéce východní máme dva exempláře této sbírky. — Prostudovali jsme sbírku tuto, zdali snad v ní nejsou básně jednající o Panně Marii; a nesklamali jsme se. — Sbírka věnuje totiž dvěma vysokým hodnostářům, Antonínu Ṣûsâ-ovi a ʾUjjûbu Naṣrâllahovi tyto verše, v nichž blahopřeje oběma hodnostářům činíc zmínku o svátku „zesnutí Panny Marie". Báseň začíná takto:

„Hle, kyne Vám [1]) svátek překrásný,
jež slavností jest drahou i Tomu, jenž bydlí v nebesích.
Blahořečí Vám požehnaný svátek Rodičky Boží,
v němž svatá spokojenost se všude rozlévá.
O blaze tomu, kdo kál se, jak přiměřeno jeho stavu,
neboť vezme odplatu bohatou!
Proto dle jeho příkladu řiď se, —
a vezmeš odplatu a dosáhneš míru nepomíjejícího."

A dále praví:

„Hle to jsou vlastnosti Oné Vznešené,
hle to jsou ctnosti Oné Slavné.
Kyne Ti svátek přeslavný,
svátek Nanebevzetí Panny.
Ona jest ta vyvolená,
jež sídlí v nebesích jsouc chválena.
Ona jest skálou, zřídlem naděje,
matkou spásy, pomocnicí.
Ona jest Pannou, průvodkyní na cestách,
vůdkyní, pravdou.
Šťastný budeš,
budeš-li Ji neustále ctíti;
spokojený pak budeš na Její svátek,
blaživé pocity tě budou naplňovati".

Po Mikuláši Tarakovi pronikli na veřejnost ještě jiní dva básníci královští, kteří žili v jeho době a svým pérem se proslavili právě tak jako oblíbený spisovatel Ḥalebský M. Tarak; byli to Petr Karâmat a Nâṣîf Jâzaʿgij. I o těchto dvou můžeme pravděpodobně tvrditi, že skládali ku poctě Panny Marie básně, kteréž však se beze stopy ztratily. Co však bylo z jejich básní tiskem vydáno, nic nepojednává o Panně Marii.

Podobně nenacházíme v dílech Marchûna Mârûna a Mikuláše Naḳâše nějakých básní ku poctě Panny Marie. Oba dva složili sice též větší počet žalmů ku poctě Mariině, žalmy tyto však se mezi lidem neujaly; žalmy tyto jsou naší knihtiskárnou vytisknuty.

Z básníkův oné doby, kdy tito opěvovali Pannu Neposkvrněnou, zasluhuje zmínky blahé paměti zbožný farář ʾArsânîus Fâḥûrij. Básnická jeho sbírka obsahuje přes 20 básniček opěvujících Rodičku Boží. Sbírka jeho předčí vše, co bylo ku chvále Mariině složeno, zvláště svým způsobem, jakým se zmiňuje o Panně bez hříchu Počaté. Především krásně popisuje sbírka radost, kterou nám přináší svátek Mariin. Zde podáváme některé úryvky:

1. „Raduji se, že se přiblížil onen posvátný den, [2])
jenž má ve svém znaku moudrost soudící spravedlivě".

2. „Zasvitlo slunce pravdy, — a tu prchla lež,
neboť chytrácké novolůní ji (lež) pečlivě skrývalo.
Pravda dnes jasně září
jako kníže sedící v lesku a moci své na trůně svém. — —
Tak nedá i kněz na Marii padnouti žádnému stínu zla,
neboť nic takového není na Ní, Paní jasu, nalezeno.

[1]) Antonínu Ṣûṣâovi a ʾUjjubu Naṣrâllâhovi. — [2]) Svátek Mariin.

Vpravdě se může o Ní říci,
že prosta byla hříchu od svého Početí".

3. „Jí daroval Bůh svatost,
učinil Ji vzorem čistoty pro duše nevinné;
dal Jí náplň Ducha Svatého,
nazval Ji od věčnosti matkou Syna Svého".

4. „Raduji se z toho, že svědectví se vydává Jejímu tajemství;
neboť na Její svátek dosvědčuje kněz světu pravdu,
jež povzbuzuje srdce, radost působí moudrému,
jež zdobí Marii krásou nepomíjející".

5. „Čest budiž Panně, jejíž nevinnost osvobodila lidstvo,
Jejíž zář proniká oblaka.
Jak zdobí a krášlí Ji věnec poesie,
jenž spleten jest z básní milostných!"

6. „Vstaň, o nevěsto velepísně, ověnč
ženicha svého růžemi, v slávu oblec ho!
Opěvuj jeho vznešenost, chval ho písní svou,
neboť moci jeho nikdy nevypravíš".

7. „Ona jest trůnem, jenž umístněn jest vedle slávy Věčného,
Ona jest branou vedoucí k hoře Vysoké.
Ona jest archou smlouvy na hoře uzavřené,
— — archa tato byla jen Jejím předobrazem".

8. „Ty jsi, Maria, spravedlivou dárkyní, horou Sinajem,
bílým obláčkem,
Ty's holí knížete slavného Arona,
Ty's korábem Noachovým, věží reka Davida,
Ty's rounem, jež celé bylo zaroseno".

9. „O Panno, ty jsi nám přinesla mír,
připravila jsi nám v nebesích vznešenější příbytek.
Jen touha po Tobě nám zahojuje rány,
zmenšuje naše bolesti a nedostatky".

Mezi básníky pozdější doby, kteří opěvovali Pannu Marii, patří i Jeho Milost zesnulý Halebský biskup Maronitský 'Garmânûs Šamâlij. Biskup tento má ve své básnické sbírce chvalozpěv, jenž začíná slovy:

„Obětujte Panně Marii,
obětujte Jí drahocennou lásku".

A dále pokračuje sbírka:

„Ona jest pravou matkou,
pokladem všeliké pomoci;
městem chránícím, kdož se k němu utíkají,
pevnou věží Davidovou.

Kdo k Ní se utíká, obdrží pomoci,
kdo se od Ní vzdaluje, zůstává opuštěn;
Ona jest štítem útočiště mého,
Ona opět k žití probouzí život ztracený.

Ona jest lilií uprostřed trní,
jejíž vůně se rozlévá po všem místě,
na niž rád vzpomíná pěvec,
již opěvuje hâtif.

Ona jest vinnou révou uprostřed pouště,
jež přináší víno panenské;
víno její osvětluje ducha nepříčetných,
výhonky její jsou chlebem synům lidským.

Ona jest dcerou Otce nebeského,
matkou Syna Jemu rovného;
Ona sklání se k duši churavé,
k duši naší po všechen čas.

Ji zachoval Pán nevinnou,
ozdobil Ji nade vše stvoření;
proto ctěte Ji
a plesejte Jí Její ctitelé".

Mezi svrchu zmíněné básníky náleží ještě jeden velmi nadaný pěvec, jehož plody staly se velmi oblíbenými okolo Libanonu, ale až dosud nebyly tiskem vydány. Básníkem tímto jest těžce zkoušený farář Jan Ra'ad z Razîry. Jeho vznešené příbuzenstvo nám laskavě zapůjčilo jednu z jeho básní o Panně Marii. Báseň svou složil Ra'ad dle vzoru Žalmův; — začíná slovy: „Před tváří Tvou modlí se mocní veškerého národa". Vyňali jsme z básně následující verše:

„Slavní národové a vznešené rodiny
chvalte Paní krásy!
Opěvujte Ji, jež chloubou jest panen,
poesie vaše se ozývejž zvučným ‚alleluja'.
Veškeré tvorstvo hlásá Její slávu a chválu,
jež s sebou přináší moře milostí.
Nebe a zemi naplňuje lesk Její,
před nímž vše, co vidíme, se ztrácí.
Veškera chvála bez Marie jest jen neužitečným mluvením,
všechna krása bez Ní jest jen přeludem.
Hle dnes se objevila v záři Své na hoře srdce mého,
— a hle, ona převyšuje a zastiňuje všechno tvorstvo. —
Ctnosti Její mne ponižují, zjev Její mne zahanbuje,
— a hle, já přec se nestydím".

Báseň praví dále:

„Maria jest vzorem vší krásy a všech ctností,
zářic povždy lidstvu jsouc nepřekonána.
Ona jest leskem a ozdobou všeho stvoření,
Jí přináleží chvála žen a mužů.
Ona jest ždanou potěchou všemu srdci,
nadějí naší pro doby budoucí.
Ona jest matkou Ježíšovou, matkou Pána Mého, matkou mou,
životem mým, blažeností mou, dechem a bohatstvím mým.
Poesie má! Věru nemáš slov,

jimiž bych Ji mohl opěvovati, oslavovati, vyvyšovati.
Vnukněte mi vy, již se těšíte ochraně Její v nebesích,
čím Ji tam oslavujete!
Darujte mi aspoň část svých drahocenných chval,
aby ctnost Mariinu mohl vyvyšovati jazyk můj.
Chvalteż Ji vy, již obýváte příbytky světelné,
neboť zář Její osvěcuje noční tmy!
Chvalteż Ji, již nyní s Ní společně bydlíte,
a svědkové jste tajemství nebeských.
O, děvo! okraj Tvého šatu svítí jako slunce;
vznešené oko Tvé pohrdá vším pochlebenstvím.
Mocí Svou převyšuješ vše ve světě,
vyvýšena jsi nad statky pozemské se všemi útrapami.
Ochraňujž toho, kdo skládá v Tebe svou důvěru!
O Naděje duší, budiž mou záštitou".

Rovněž zápolili i laici s kněžstvem ve chvále Mariině; básnické své sbírky okrašlovali laici ještě vším tím, co kněží již dříve ku chvále ctností Mariiných vybásnili. Tak potkáváme se v básnické sbírce zemřelého Solimâna, syna ʾIbrahîma s verši, jež svědčí o bujné fantasii nějakého lyrického básníka královského. Verše tyto pojednávají o lepém zevnějším zjevu Panny Marie:

„To jest ta Panna, k níž se sklonil Bůh;
proto k Ní se utíkej a Ji o pomoc vzývej, hříšníče!
Ji vyvolil Stvořitel za trůn moci Své;
důstojnost Její pokořuje svým lepým zjevem odbojníka.
Maria vyvádí mne z temnosti nevědomosti neporušeného,
dříve ještě než umrlčí plášť mne pokrývá.
Bez Jejího vzneseného zjevu nebyl bych vykoupen,
jen pro něj Bůh se vtělil do podoby člověka.
Ona jest vysokým stromem Božím, mořem slitování,
útočištěm všeho tvorstva vzdáleným i blízkým.
Žádná důstojnost má se nevyrovná lásce Tvé,
jež vpravdě povznáší každého tvora a zahanbuje ďábla.
Láska Tvá nesvolí k tomu, abych do záhuby upadl,
moře dobrotivosti Tvé nedopustí, aby nebylo ukojeno
množství potřebných."

Zakončujeme kratičký tento rozhled po poesii našeho století verši, jež jsme vyňali z básnické sbírky ʿAztalû-a, kterýž mnoho pro ni trpěl. ʿAztalû, slavný básník Hannabekský, jest jedním z nejnadanějších básníků, jest synem ʾAbi-Saʿaba. Vyjímáme z jeho sbírky toto:

„Maria, jsouc všeho kalu hříchu prosta, stala se Královnou čistoty;
proto zvětšil i Bůh Její důstojnost a moc.
Ona převyšuje slávou a vznešeností krále,
zastiňuje je svou ctností mezi tvorstvem ojedinělou.
Ona jest Pannou, Matkou Syna Božího,
Ji nazývá hlas lidský Snoubenkou Ducha Svatého.
Ona převyšuje věhlasností veškeru moudrost, vznešeností hvězdy,
Ona se rovná slunci světlem svým, před nímž se oko rosí".

O Ní pěje ʿAztalû na konci své básně:

„Nač mám jazyk? bych Ji opěval!
Nač mám srdce? bych o Ní vznešeně smýšlel!“

Proto praví též dále:

„K čemu jest tu tvor, všeliké stvoření, celý okrsek zemský?
K čemu oblaka, déšť, jenž padá v hustých krápějích k zemi?
By opěvovali Onu, jež jest nevinnou mezi nevinnými,
jež ctností povznáší se nad lidstvo.
Ona jest zajisté Pannou Neposkvrněnou, Neporušenou, Matkou.
kteréžto podivuhodné názvy uštědřil Bůh
Neposkvrněností Svou zářící závodí se Sluncem,
světlem Svým osvětluje temnosti duševní.
Ctnosti Její naplňují úctou k Bohu,
zářící Její nevinnost chrání nevinné před hříchem.
Ona jest pramenem počestnosti, Paní milosrdenství,
jezerem rosy jarní, jež činí ze zlých nevinné.
Ona byla Matkou bezhříšnou, když doneseno Jí radostné poselství,
Ona jest slunce úcty Boží, v němž není zříti skvrny.
Ona jest prohlubní dobroty, deštěm požehnání,
jenž padá odedávna hojně na lidstvo.
Na Ni nepřešel hřích pro poklesek praotce lidstva,
neboť Její nevinnosti hřích nikdy neposkvrnil.
Ona jest bez úhony, nebyla pokálena čest Její,
mocnou jest, naplňujíc lidstvo radostí.
Bůh Ji učinil neobmezenou Paní tvorstva;
zdali může proto se zroditi člověk na svět bez Její vůle?
Jí dostalo se od štědrého Boha nevyrovnatelné důstojnosti;
proto ozdoben jest růžemi rajskými příbytek Její“.

Báseň končí slovy:

„Ona jest dcerou Boha Otce, matkou Jeho Syna,
nevěstou Ducha Svatého, — v čemž není nějakého odporu.
Ji ustanovil Bůh za pomocnici lidstva,
proto vzývající Ji neutone v nebezpečích.
Ona povýšena jest skoro až k důstojnosti Trojice,
podivuhodné Její krásy nechápe ni rozum ni zrak.
Dejž, Maria, ať pokračujeme zde v ctnosti,
bychom jednou v den soudný dosáhli odpuštění!
Tobě dostalo se spásy od milosrdného Boha již tehdy,
kdy ještě nezasvitlo lidstvu slunce pravdy“.

Těchto několik malých ukázek vyňali jsme z básnických sbírek básníků křesťanských. Opomenuli jsme však díla všech oněch básníků, již dosud žijí a Pannu Marii opěvují. Kdybychom chtěli básně i těchto poetů uveřejniti, pak bychom dozajista jimi vyplnili celý ročník našeho časopisu (Mašriḳu); všechny tyto básně však mocně nás pobádají k tomu, abychom upřímně milovali Pannu Marii a Její ctnosti následovali.

KAREL HÁŇAVKA (Br.):

O instinktu živočichův a o lidském rozumu.

(Práce poctěná první cenou v soutěži.)

(Dokončení.)

Přicházíme k poslednímu bodu, kde rozdíl mezi rozumem a pudem daleko více v oči bije, než v dosud probraných, totiž mravnosti a náboženství.

Schopnost poznávací v člověku, kterou jmenujeme rozumem, směřuje k poznání pravdy, schopnost žádací, vůle, k objetí dobra. Povznáší se nad odlesk věčné pravdy, nad šlépěje nejvyššího dobra ve věcech viditelných a zalétá orlím vzmachem ve výšiny metafysické k Pravdě a Dobru absolutnímu. Idea Boha je duší jeho duše. Vyjadřuje poměr rozumu a vůle k nekonečné bytosti poznáním, úctou a láskou, což zve se náboženství Shodou svobodných konů svých s absolutní vůlí Boží (lex aeterna), která jest objektivním základem všech zákonných norem, dostihuje mravnosti. Náboženství je nejvyšší meta, ku které vůbec duch lidský může dospěti.

Jako darvinismus spojuje druh opičí a pokolení lidské mnohými přechodními tvary, tak spojuje naprosté bezbožectví nižších tvarů zvířecích a náboženství monotheistické, které nejvzdělanější národové vyznávají, rovněž mnohými středními stupni jako jsou: cit oddanosti, věrnosti, poslušnosti, bázně a odvislosti, fetišismus, šamanismus, polytheismus, monotheismus. Idea evoluce i sem rozšířena. Dle toho nestvořil Bůh člověka, nýbrž člověk svého boha, dle stupňů vývoje různě dokonalého. Není úkolem naším vyvraceti tento názor, jenž odporuje historii celého pokolení lidského, svědčící, že pokud stopovati lze v minulosti dějiny národů, nebyl polytheismus prvotní formou náboženskou, nýbrž monotheismus, který se zvrhl ve zrůdy polytheismu. Jedno pro naše thema je důležité: že úkony náboženské a mravní člověka, byť na nejnižším stupni, nutně z povahy vnitrné předpokládají princip rozumový a svobodnou vůli. Co pak u zvířat se považuje za náboženské a mravní projevy hrubého stylu, jsou instinktivní projevy okamžitých nálad nebo s organickou disposicí spojené. A priori dokázali bychom to tím, že idea božství je vrchol abstrakce. Vystoupiti však z okruhu smyslových představ do nadsmyslových pojmů zvíře nemůže. Neníť proporce mezi sensitivním a suprasensitivním, fysickým a psychickým, hmotou a duchem.

Vlastní důkaz však třeba podati a posteriori, z povahy projevů náboženských a mravních člověka a tak zv. zvířecích.

Schleiermacher a po něm ostatní vidí původ náboženství v citu (cit odvislosti, příchylnosti věrnosti, smysl pro nekonečné, vesmíru se oddávající cit). Dle toho ovšem má i pes náboženství, když při pohledu na větrem zmítanou věc cítí „neviditelnou sílu“ a proto kňučí a štěká. (Cit však nutně předpokládá poznání objektu, který by cit vzbudil. Cit náboženský předpokládá ideu Boha. Ne z citu poznání, ale z poznání plyne cit Proto theorie citového náboženství je pochybena v samém základě.) Pes má dále mravnost, spatřuje-li se ctnost již tam, kde hranice přírodou vymezené se nepřekročují, poněvadž nikdy přílišným množstvím potravy nebo nápoje zdraví si nepoškodil. Má smysl pro právo, jmenuje-li se jím touha udržeti se mocí a silou v majetnictví věci nabyté, když vrče hájí kosti, kterou okusoval. Tím ovšem se jeví směšnou theorie o ethických pojmech zvířat. Zalézá-li pes, který něco ukradl, ze strachu před svým pánem do zákoutí

a před ním se svíjí, nečiní tak proto, že by se styděl za svůj „hřích“, nýbrž poněvadž se bojí výprasku, který už jednou nebo častěji pocítil jako následek svého „nemravného jednání“.

O mravnosti a náboženství nelze mluviti u zvířat, poněvadž jsou poutána hmotou a jednají nutně, k čemu je instinkt nutí. Kde je nutnost, tam není mravnosti. Člověk však mravní zákon má a ho zná, a byť mnohdy vášní stržen jednal dle nižší své stránky, přece častěji svobodným aktem vůle své rozhoduje se pro dobro nebo zlo. Mluviti o náboženství u zvířat zdá se nám vůbec blasfemií.

Nikdy se nepodaří parallela těm, kteří chtějí viděti v příchylnosti opičí k mláďatům svým i cizím jakýsi nižší stupeň lidské lásky mateřské. Nedbají, že u člověka jsou to daleko vyšší motivy, ne pouze rázu smyslového, že matka lidská je si vědoma svého poměru k dítěti, cíle, ku kterému je vychovává, je svobodna u volbě prostředků výchovných a cit lásky nikdy nevymizí z nitra jejího. U opice je příčinou známé „opičí lásky“ vyvinutý pud záchovy druhu. Sotva však mláďata povyrostou a mohou se sama živiti, perou se s nimi o každé sousto a mimo to je známo, že se stejnou láskou lnou ku štěňatům, kočkám, králíkům a pod. A. Brehm vidí v tom „nevysvětlitelnou hádanku“. Rozumný tvor ovšem by tak neměl jednati.

Vynášené zjevy mravného jednání z říše zvířecí po bližším zkoumání všechny se zredukují na — nullu.[1]) Fena se stejnou péčí starala se o pár bačkor, které jí byly dány místo uzmutých štěňat Slepice vysedí cizí vejce podobně jako svoje. O maceším jednání kukačky je známo, že ptáci, kterým podvrhla svoje vajíčka, starají se o ně jako o vlastní, ano, jelikož mláďata kukačky urputněji a drzeji se hlásí o pokrm, nechávají vlastní potomstvo hynouti hladem. Tyto a podobné doklady zůstanou hádankou, dokud mateřská láska zvířat se bude vysvětlovati rozumností a ne instinktem.

Uvážíme-li opět, s jakou péčí se starají mravenci o své potomstvo, že vlastně celý život obětují vypěstění jeho, jaké pro ně podnikají boje, že při nejmenším nebezpečí unášejí svoje drahé kukly, hledí udržeti k vůli nim co největší čistotu, stejnou temperaturu atd., musili bychom jim přisouditi největší stupeň „lásky mateřské“, ač vlastně nestarají se pracovnice o své potomstvo, ježto samy neplodí, nýbrž jen o své „synovce a neteře“. Přece nikomu nenapadne mluviti zde o lásce mateřské ve smyslu lidském. Nezbývá tedy než zůstati důsledným a dle jednotného měřítka souditi o jednání zvířat. Buď jen instinkt u všech, nebo intelligence. Tertium non datur. Každé rozlišování vyšších a nižších živočichů má podezřelý ráz tendenčnosti, vyvýšiti zvíře a snížiti člověka.

Že zvíře nemá mravnosti, svědčí i to, že postrádá studu. Tento průvodce mravného nebo nemravného jednání, který je se svědomím úzce spojen, nachází se u všech národů, i u tak zv. synů přírody (Naturvölker). „Tvrditi, že nalezena byla, nebo aspoň že hledati možno u zvířete byť sebe krotšího i nejprostší jen stopu studu, bylo by tolik, jako vydati se v šanc

[1]) Je směšno číst, jak lidé ve své opičí horečce se nemohou dočkati, až bude prohlášeno dogma o původu člověka z opice a dovedou do nebe vynášeti případy, které klidnou úvahou se dají vysvětliti jako zcela normalní. »Živa«, časopis přírodovědecký, uvádí povedené anthropomorfismy zvířat, ale nejpodařenější ukázkou, co dovede vložit bujná fantasie lidská násilně ve zvíře, je článek r. 1897 »Morálka opice« (str. 252). Za každým třetím řádkem se opakují výrazy o jisté (?) opici, kterou měl jistý (?) statkář, jako: prokazovala (opice) uvědomělý, citem a rozumem vnuknutý skutek milosrdenství — čin lásky — milosrdná samaritánka (!) — vše bylo výsledkem komplikovaného vědomí, bylo viděti známku antagonismu mezi dobrem a zlem (!). Když podobné věci se píší pod rouškou vědeckosti, co lze pak čekati od belletrie, která podobné delikatessy předkládá publiku?

nejosudnější nepříjemnosti, jaká člověka v oboru vědeckém jen potkati může, totiž státi se směšným. A také nikdo, pokud víme, se o to nepokusil. I tu tedy opět máme mezi člověkem a zvířetem rozdíl, jenž na vlas rovná se onomu rozdílu, jenž dělí nullu od jakéhokoli čísla, čili jinými slovy: máme tu před sebou rozdíl nekonečný.“ [1])

Rovněž smích je výhradným majetkem člověka. Ač příčiny jeho mohou býti různé, poslední důvod jeho je v rozumu.

Uznáváme, že mohou býti a jsou činnosti zvířat zcela podobné lidským, vždyť životem smyslovým se rovnají, ano mnohdy převyšují člověka; u zvířat shledáváme tytéž kony, které u člověka jsou konklusí celé řady praemis a úvah. Fakta tato však souborně a důkladně prozkoumána neopravňují k tvrzení, že skutečně u zvířat tato activitas deliberationis předcházela. Viděli jsme, že zvíře jedná dle instinktu ustáleně, vždy stejně dokonale, nutně. Sinusoida zdokonalitelnosti pudu je omezena, dle různých vlivů nestejna Člověk jedná dle svobodného sebeurčování. Dovede poznávati rozumem vztahy objektu k vnímajícímu subjektu a o nich reflektovati, srovnává je spolu, dochází závěrů a zákonů a tím se pozvedá k účelnému, sebevědomému jednání. Na apercepci však spočívá smyslové sebevědomí zvířecí; ano smyslové vědomí jako činnost je jednoduše identické s onou apercepcí. Zvíře má vědomí počitku; ale toto přestává s konkretním dojmem a více objektem poznání státi se nemůže. Smyslová mohutnost nemůže rozeznávati mezi objektivním a subjektivním živlem smyslových postřeh. Toto rozlišování přísluší pouze rozumu. Člověk může se svojí intelligencí a svobodnou vůlí emancipovati ze subjektivního dojmu, který předměty na něho činí, nemusí se poddati chvilkové náladě a činí-li tak, jedná dle stránky nižší, zvířecí, jedná nerozumně. Jen zvíře jedná nutně vlivem popudů způsobených dojmy smyslovými. Etsi bruta animalia aliquid manifestent, non tamen manifestationem intendunt, sed naturali instinctu aliquid agunt, ad quod manifestatio sequitur. [2])

„Co se týče výroku Büchnerova o „upracované ženě zpustlého australského divocha, která jen málo sebevědomí může osvědčiti a o svém bytí uvažovati“, postačí již toto „málo“ úplně k důkazu pro to, že sebevědomí má, kdežto zvíře nikoliv. Neboť toto nemůže málo, nýbrž naprosto dáti na jevo sebevědomí, ježto žádného nemá.“ [3])

Princip duševní v člověku jest schopen takových činností, že naprosto je vyloučena závislost na hmotě (jak tomu jest u vědomí zvířat), což dokazuje duchovost a jednoduchost onoho principu. Míníme reflexi. Tato immanentní činnost, kterou činím své „já“ objektem vlastního poznání, nedá se mysliti u principu, který jen v orgánech tělesných, hmotných býti a působiti může. Orgán smyslový potřebuje podráždění vlivem od sebe rozdílným, aby poznával. Aby poznal sám sebe, musil sám sobě tento vliv způsobiti a si jej uvědomiti. To však je nemožno. Odporuje to zřejmě pojmu hmoty, jejíž části mohou působiti na jiné, mohou býti drážděny jinými, samy sebe však nemohou absolutně učiniti předmětem poznání. Neboť tu veta jest po jednotném poznání a sebevědomí člověka a tolik jich musíme připustit, kolik částek „myslících“ hmota obsahuje. Psychologie tedy svědčí, že duchový princip v člověku na hmotu vázán není. A dokud nedokáže přírodověda i duševěda, že i zvíře je schopno reflexe, zůstávají deklamace o intelligenci zvířat tím, čím jsou: znásilňováním skutečnosti. Ostatně, co jiného

[1]) Duilhé Projet, Apologie víry na základě věd přírodních.
[2]) Summa Th. II II, q 110. a 1.
[3]) Fischer, Der Triumph der christl. Philosophie.

jest celá věda, než praktický důkaz vědomí a sebevědomí lidského? „Jest neuvěřitelno, že by který učenec, jenž neustále operuje pojmy a pomysly, mohl popírati podstatného rozdílu mezi člověkem a zvířetem; vždyť jediná myšlenka o Bohu, o věčnosti, nekonečnosti — byť i bájí a pověrou byla, jak on praví — jediná taková myšlenka tím samým, že jest a že člověk jediný je jí schopen, vyvrací celou domněnku o původu člověka ze zvířete, poněvadž je podstatně od sebe různí. Praví se sice, že člověk je jen výslednicí toho, co jí a kde se pohybuje a odvozují se odtud všechny jeho myšlenky, ba i vzletné ideály umělecké; avšak byť i to bylo uvěřitelno — jak není — nikdo s takovým vysvětlením se nevytasí při pojmech a pomyslech záporných, jako jest na př. nic, nekonečnost a pod., které z daných prvků tělesných nemohou vznikati.“ [1])

Res ad triarios venit. Protivníkům mizí pevná půda, o kterou se hledí opírati v empirických důkazech a dovoditi quantitativní rozdíl mezi zvířecí a lidskou duší, mezi pudem a rozumností. —

Dosud všímali jsme si fakt, abychom z nich poznali poměr principu duševního u zvířat a člověka a jeho podstatu. Charakteristikon výkonů zvířecích: nevědomá účelnost, zdokonalitelnost do určitých mezí, determinace potřebami sebezáchovy a uhájení druhu, vrozená schopnost k určitým činnostem bez předcházející zkušenosti vždy a všude způsobem stejným, to jsou milníky, které dovedly nás cestou empirie ku konečnému cíli: poznání, že podstatný jest rozdíl mezi pudem zvířecím a rozumným principem člověka, který, ač se hmotou spojen a ze hmoty látku ke tvorbě duševní přijímá, je všestranný, v jednání účelný a svobodný, nesmírného pokroku ve všech oborech schopný.

Zbývá promluviti o otázce ne nevýznamné, zda vůbec je možno, aby instinkt se vyvinul v intelligenci působením vnějších přirozených podmínek, jak učí theorie evoluční Tato praví: Psychický život nynější zvířeny je výsledek nesmírně dlouhého processu vývojového, jehož fase šly stále ruku v ruce, se změnami tělesných orgánů. Není tudíž rozdílu leč stupňového jak mezi různými formami instinktu, tak mezi instinktem a intelligencí vůbec

A priori, se stanoviska čistě filosofického nedá se proti hypothesi evoluční stupňového vývinu instinktu mnoho namítati, připustí-li se:

1. dostatečná příčina vzniku života vegetativního i animálního,
2. považují-li se vnitrné vlohy, které nejsou rozdílny od přirozenosti určité bytosti živé, nýbrž reálně s ní identické, za hlavní příčinu rozvoje, se vzhledem i na vnější působení příčin,
3. když podstatný se činí rozdíl mezi smyslovým a duchovým životem a proto původ duševního života lidského nehledá a nestanoví se v životě smyslovém zvířete.

Za těchto tří podmínek uznávají katoličtí přírodovědcové přípustnost a rozumnost hypothesy evoluční a descendenční, považujíce za důstojnější všemohoucnosti Božské samovolný vývoj druhů silou Tvůrcem vloženou než bezprostřední zasahování konu Božího ke stvoření každého druhu. [2]) Zjevení nečiní námitek.

Těchto podmínek theorie evoluční darvinistická neuznává. Dva činitelé určují dle ní vývoj instinktu:

---

[1]) P. Vychodil, Apologie křesťanství 262.

[2]) E Fischer v cit. d. (237—242) výslovně se hlásí k této hypothesi praedisposiční po příkladu Wallaceově. Námitka, jakoby sám E. Wasmann byl strohým darvinistou, jím samým jest vyvrácena ve »Stimmen aus Maria-Laach« r. 1902 (281—307).

1. Variabilita vrozených schopností, kterou potomstvo může nabyti různých individualních změn instinktu rodičů.

2. Zdokonalitelnost vrozených odchylek instinktivních novými individualními zručnostmi, kterých zvíře za živobytí nabývá.

3. Nezbytnou podmínkou jak pro variabilitu, tak pro získané dokonalosti je dědičnost, aby se přenesly na potomstvo.

Přirozenému výběru se připisuje pouze negativní úloha, že totiž individua nejlépe opatřená instinktivními schopnostmi v boji o život zachovává jako vítěze. Positivní úkol má dědičnost, kterou řeší evoluce záhadu o vzniku různých stupňů instinktu. Zde však přestává theorie a filosofování, tu třeba argumentovati z fakt. Slovutný Wasmann podává ze svých výzkumů takové námitky proti těmto předpokladům, že se jeví jako neudržitelny.

Pospolitý a účelně rozčleněný život mravenčího státu, jak se jeví nyní, nemohl vzniknouti děděním instinktů. Rozplozování schopné samičky nemají instinktů pracovnic. Liší se od nich i organickou strukturou s vývojem mozku, různostmi to, které s rozdíly instinktivními jsou těsně spojeny. Pracovnice oproti tomu, u nichž instinktivní odchylky jsou patrny a cvikem se zdokonalují, pravidelně neplodí potomstva. Tím stržen každý most přechodu, poněvadž schází genetický spoj, jímž by se variace instinktu získané během generací seskupily až ku dnešní dokonalosti.

Námitka, že pracovnice mravenčí podobně jako včelí někdy se rozplozují cestou parthenogenese (pracovnice lépe pěstěná se rozplozuje), padá tím, že ono „někdy“ je výjimka, exceptio a regula, chorobný zjev v říši mravenčí. — Přírodní výběr pak vznik potřebných odchylek instinktů nemůže vysvětliti, neboť tím se vydává seskupení účelných dokonalostí za dílo slepé náhody. Theorie náhody záhady nerozluští.

Theorie o evoluci instinktů naráží v nesčetných případech na úskalí, kterých obeplouti nemůže. Vše svědčí pro vrozené, příčinou jinou mimohmotnou do hmoty vložené instinkty, které, protože k vlastní záchově i udržení druhu byly dány, nutně se samou přirozeností jsou sloučeny a nemohou se pokládati za nějaké accidens, které by vnějšími vlivy a příčinami bylo způsobeno. Wasmann, pokud se evoluce přidržuje, udává daleko správnější vysvětlení vývoje (ne však přechodu v rozum) instinktivních rozdílů v theorii „latentní dědičnosti“, která považuje vnitrné zákony rozvoje jako hlavní příčinu vývinu organického a psychického života zvířat. On praví: Příznivé odchylky vrozeného instinktu jsou pouze u pracovnic; jsou však nutně předurčeny v povaze zárodku (Keimplasma).

Touto differencí zárodku dlužno vysvětlovati vnitrnou, účelně působící příčinu vývoje. To platí i o ostatních druzích živočišných. Jakými instinkty ten či onen jedinec bude obdařen, jest určeno již v zárodku a to vždy tak účelně, že vzhledem k sobě samému a vzhledem k druhu potřebné funkce jsou tím praedisponovány. Samovolně se naskytá otázka: Tedy i prvé plasma musilo obsahovati a priori účelné zařízení? Zajisté. Neboť měl-li existovati živý jedinec, musil hned od počátku býti vyzbrojen všemi schopnostmi, aby dostáti mohl úkolu, který mu v řádu přírody byl vykázán.

Mezi strohým evolutionismem a touto theorií je patrný a to kardinální rozdíl, který dělí dva světy, „věřících a nevěřících“. Krátce ho vyjádříme slovy: Onen (evolutionismus darv.) popírá základní princip „de sufficienti ultima ratione“ tvrdě, že hmota sama „qua talis“ byla s to dáti vznik životu vůbec i všem jeho postupným, quantitativně lišným formám — tato theorie

(účelného předurčení zárodkového) dává rozumné vysvětlení o původu a účelném zařízení života organického a animalního.

I Weismannova hypothesa není než nová modulace a další postup v Darvinově nauce o přirozeném výběru. Weismann sahá hlouběji pravě, že všechny přednosti, respektive nedokonalosti získané selekcí u jednotlivců mají vliv na plasma, které tímto se differencuje a jeví pak úchylky v potomcích. Od Wasmanna se liší tím, že neuznává kromě fysických a chemických faktorů žádného jiného, který by účelně řídil hned od počátku života tento postup rozplozovací. Jest to rozdíl zásadní.

Chápeme ovšem, proč moderní věda se vyhýbá jako úskalí Scylly a Charybdy přijmouti theorii, při níž vnitrná účelnost by uvolnila gordický uzel záhad. Účelnost je pouze tam, kde je intelligence. Popírati to, znamenalo by prohřešiti se proti nejzákladnější zásadě kausality. Tvrdíme-li, že člověk jedná vědomě účelně, tím samým pravíme, že má intelligentní princip svého jednání. Jmenujeme ho „rozum". Pravíme-li, že zvíře jedná účelně, předpokládáme i zde princip intelligentní. Poněvadž však zvíře není si vědomo svého účelného jednání, není si vědomo ani principu intelligence. Samo sobě principem tím býti nemůže.[1]) Jednati účelně a nebýti si toho vědom, nutně poukazuje na princip jiný, mimohmotný, mimosvětový, který hmotu ovládaje, účelnost onu v nevystihlé moudrosti zaštípil, ji řídí k určitému cíli. Podle rozumných požadavků myšlení uznáváme tuto bytost realně existující, nemohouce si vysvětliti účelnosti na př. se Schoppenhauerem, jakožto tendenci vůle všem věcem immanentní, anebo s Hartmannem, jakožto tendenci bezvědoma. A to jest nejspornější bod celé otázky: metafysické řešení. Uznáváme snahu vysvětlovati jevy přírody cestou přirozenou. Ze snahy té vyplynul i darvinismus a uvedl přírodovědu na nové dráhy, na nichž bylo vykonáno mnoho dobrého.

Avšak snaha v zásadě správná se zvrhá, jakmile očividná fakta nutno znásilňovati, jen aby se nevybočilo μετὰ τὰ φύσικά, ke principu nehmotnému, původci, vládci a řediteli vesmíru i prášku pískového stvořiteli světa materielního i spiritualního — Bohu. Nešťastným zmatením pojmů vyhlášeno ono „nadpřirozené" za „nepřirozené". Člověk byl snížen, aby tím získalo a stouplo zvíře. Člověku upřena velebnost duše a přisouzena nedokonalá zvířeti. Bůh svržen s prestolu, aby se tam posadil člověk, jako poslední plod „věčné hmoty".

Onen — ať tak díme — velebný rozdíl člověka a němé tváře zahalen rouškou klamné evoluce, která žádným factem přechodu od zvířete ke člověku nepodepřena, stále si činí nároky na vědeckou, slepotou raněny oči tam, kde bylo třeba viděti všestrannost pokroku, pestrost, rozmanitost, důvtipnost, ideály a geniálnost, hloubku a vznešenost i svobodu duševního života v člověku všech věků, všech národů, a uzda dána fantasii, kde bylo souditi stejně na základě evidentních fakt: strnulosti, omezenosti rozvoje a jednostrannosti, nevědomé účelnosti instinktivního principu u zvířat.

Celý spor o rozdíl mezi člověkem a zvířetem, který podstatně kotví ve sporu o intelligenci lidskou a pud zvířecí (ač i na důkazy ze struktury organické třeba klásti váhu), nezůstal sporem papírovým, pouhým theoretisováním a spekulací. Konsequence bludu přešly a přecházejí v praxi, majíce

[1]) Jako u člověka odpovídá rozumu svobodná vůle, tak smyslovému poznání u zvířete odpovídá vůle zvířecí. Zvíře má vůli, poněvadž volí mezi objecty. Volí však, k čemu jinou vůlí svobodnou určeno jest. Proto jmenujeme tuto vůli pudem, poněvadž zvíře puzeno jest, nemohouc se svobodně rozhodovati. To je podstatný rozdíl od vůle lidské, podobný jako mezi poznáním rozumu a smyslů.

vliv na všechny řády. Věda i nevěda se hlásí k evangeliu materialismu a důsledného evolutionismu. Křesťanství jí není než pro přítomnost nejlepší formou, která se v odvěkém boji o život osvědčila nejlépe. Je však podobně jako jiné institucí přechodnou Čirý relativismus podkopal pojmy náboženské, právní a — mravní. Každý blud v theorii má žalostné následky v praxi. Není-li podstatného rozdílu mezi člověkem a zvířetem, a není-li objectivní normy závazného zákona a absolutní autority nepodkopné — Boha, — učí moderní morálka důsledně, že správno jest, aby žil člověk dle svých pudů, dle svého „imperativu“. Zda dobře, hlásá přítomný kritický stav moderní společnosti. Facta loquuntur, vlastně facta clamant! — — —

ANTONÍN KORDÍK (Č. B.):

Vzniklo náboženství způsobem přirozeným?

(Dokončení.)

Přejdeme-li k vnitřním příčinám vzniku náboženství, ocitneme se u psychologicko-ideového způsobu vysvětlovati vznik náboženství. Různé duševní fakulty byly dovolávány: pocit (Plotin, Schleiermacher) s fantasií (Buckle, Spencer, Feuerbach), představování (Hegel, Müller), rozum (Lange, Peschel) a vůle (Skotus, Kant, Paulsen a j.). „Náboženství,“ jak Straus poznamenává, „má cit za otce, avšak obrazotvornost za matku“. (srov. Göthe, Stuart Mill, Baer).

Cit ovšem velmi nutný jest pro náboženství; avšak sám o sobě bez rozumu není s to, aby vysvětlil náboženské idee a povinnosti, ani fantasie nemohla jim dáti pevného základu. Nemusil by člověk obětovati všechno vědění skepticismu, kdyby vytryskovaly nejvyšší a nejúčinnější city jen z poblouznění lidské obrazotvornosti? Propadl člověk skutečně v nejdůležitějších otázkách životních hallucinaci? Dle toho musila by fantastická obrazotvornost vytvářeti podstatný obsah celých dosavadních dějin lidstva, neboť všechna dějinná hnutí byla povahy náboženské. Budhismus, křesťanství, mohamedánství, reformace, to jsou největší themata dosavadních dějin. Jsou-li náboženské představy pouze výplodem obrazotvornosti, musily by při následné reflexi jako takové býti uvědoměny a potom se ztratiti. Není možno, aby tvořily základ pro vážnou, se sebezáporem a obětí spojenou snahu. Jsou-li však nutným produktem obrazotvornosti, tu nemohly by býti holou fantasií, nýbrž musily by spočívati na skutečné potřebě a skutečné povaze přirozenosti. Vytvořil-li člověk víru v náboženské předměty, protože jí potřebuje, tu přece okolnost, že jí potřebuje t. j. potřebu, tu sám nevytvořil. Proto vytvoření této víry musilo by založeno býti v téže realní podstatě věcí, která člověka s jeho potřebami splodila. Fantasie v našem poznání má velikou úlohu. Jako člověk nemůže uniknouti svému stínu, tak nezbaví se v abstraktních objektech smyslných obrazů. Ale subjektivní forma pravdu předmětu nemůže nikdy odstraniti, ač velmi její obraz porušiti může. Fantasie a sny vážou se na objekty positivní, a nikdy by se nepovznesly nad kruh smysly poznatelného, kdyby nic nadpřirozeného nebylo. Nebylo by falešného náboženství, kdyby nebylo i pravdivé (Pascal). A dodáváme:

Bludy nebyly zavedeny jen fantasií, nýbrž i mravní zkažeností. Když pak v obyčejném životě člověk s rostoucím věkem fantasii dětství odkládá a idealní sny dětství střízlivému rozumu stáří podřizuje, proč by tomu mělo býti jinak v náboženském životě? Čím více lidská věda pokračuje, tím více musilo by náboženství mizeti. Ale právě dějiny ukazují, že mají nejvzdělanější národové nejlepší náboženství. Vždy úpadek náboženství šel ruku v ruce s úpadkem vzdělanosti a kultury.

Rozum člověka ovládán jest zákonem kausality. Filosofie dle Platona a Aristotela začíná „podivem". Dítě, považujíc hračku svoji za věc tajemnou, rozbije ji. Pátrá po podstatě vnitřní, rozkládá. „Jest v člověku od přirozenosti touha poznati příčinu, pohlíží li na dění, a odtud povstává v člověku podiv". Odkud, kam, proč a jak, ty otázky tísní rozum.

Ale vždy nepodaří se vysvětliti vše příčinností. Proto obyčejný rozum bere útočiště k libovolně vynalezeným příčinám. Vycházeje od svého Já dospívá člověk nenadále k vyšší duchové bytosti jako příčině zjevů. Původně instinktivně působící touha žene se s rostoucí kulturou po vyšší, nejvyšší příčině. „Když rozum rozumného tvora až k první Příčině věcí dospěti nemůže, tu přirozená touha zůstane neukojena" (sv. Tomáš). Hlavní důvod mythologie jest neurčitá touha po důvodech, vnitřní pud vysvětliti vše viditelné a neviditelné, snaha vznésti se nad lidskou zkušenost Touha po metafysice jest hlavní příčina náboženství (Aristoteles, Hegel, Schopenhauer). Náboženství jest populární, allegorická metafysika.

Mythologie v ní není počátkem, nýbrž poblouznění náboženství, jest to pokus vysvětliti si život bohů dle analogie lidského života. Pohnutky hledati dlužno spíše ve fantasii nežli v rozumu. Přenášení subjektivního na objektivní může býti klíčem k této hádance, když to, co vůbec mythologií jmenujeme, jest pouze malým zbytkem onoho všeobecného stupně vývoje našeho myšlení, slabé další trvání toho, co jindy tvořilo dokonalou říši myšlení a řeči, jak M. Müller míní; z toho však nenásleduje, že i theologie má zde svůj klíč; jinak musila by s mythologií, kterou věda odstranila, zmizeti. Theologie jest právě tak všeobecna a nutna, jako náboženství samo. Ani největší vědecký pokrok neučinil náboženství zbytečným Zničil poetické pojímání přírody, odstranil mythologii, avšak nemohl nejdůležitější otázky zodpověděti, vždy odpovídal: Ignoramus et ignorabimus. Největší duchové všech časů pátrali po příčinách a věřili. I osvícený rozum potřebuje víry k rozluštění světového názoru.

Jednostranné, intellektuelní rozluštění toto zcela zanedbává důležitého faktora, vůli, mravní sebevědomí. Již Seneca káral filosifii, že filosofií zkrácen byl vliv na život mravní, ježto její učitelé učí disputovati, ne žíti, vzdělávati ducha, ne cit. Sv. Augustin důrazně označil psychologickou a mravní stránku. Duns Scotus vytýká Aristotelovi-Tomášovi, že klade všechnu theologii v náboženské vědění, a proti němu staví praktickou potřebu náboženství za štěstí lidského života.

Dějiny učí, že „osvětářské" periody byly provázeny povážlivým náboženským a mravním úpadkem. (Weis, Apol. III. 892 nn.) Jednostranné intellektuelní vzdělání vždy připravilo katastrofy sociální. Poslední cíl extremní civilisace jest úpadek ve zvířeckost, brutalitu a divošství. Přispěl-li pouze rozum člověku k náboženství, byla by houževnatost, se kterou lpí národové na náboženství, když své názory již změnili, nevysvětlitelna. Co si přeje, to každý věří! Může všechno poznání Boha odvozovati se ze spekulativního rozumu, víra vyžaduje i element vůle.

Náboženství předpokládá všeobecnou duchově mravní vlohu, která není identická se žádnou z rozmanitých fakult duševních, ale všechny proniká a celou osobnost k vyšší činnosti schopnou činí. Bez této vlohy byla by i nejnižší forma modloslužby nemožna. Ve všech náboženstvích objevujeme hluboký základní ton duše, který jeví se ve snaze pochopiti nepochopitelné a pojmenovati nepojmenovatelné, a tuto snahu jmenujeme zvědavostí po absolutnu, touhou po Nekonečnu nebo láskou k Bohu. Vývoj konečného ku spojení s Nekonečným (Pfeiderer, Réville) nepostačí, nepřistoupí-li k tomu vědomí vlastní omezenosti a slabosti. Toto budí nutně vědomí hříchu, touhu po usmíření; skutečnost hříchu a zla a žádost, vysvětliti si jeho bytí, a kdyby možno bylo je i zničiti, dle Schleiermachera, Hartmanna tvoří nejhlubší důvod všech náboženství. Toto vědomí hříchu má základ svůj ve svědomí, v boji mezi vnitřním a vnějším člověkem. Morální stránka, svědomí, jest onen bolavý bod, při němž nevěřící nejčastěji dopaden býti může (Rousseau, Lotze, Vosen, Kaftan.)

V této okolnosti jest hledati důvod, proč Rousseau a s ním Kant přehnali moralismus na útraty intellektualismu. „Dvě věci vzbuzují mé podivení: hvězdné nebe nade mnou a hlas svědomí ve mně". Kant přemohl rationalismus, primatem vůle razil cestu voluntarismu: Napomínající a kárající hlas svědomí nebudí pouze vědomí vlastní viny, nýbrž ukazuje také na neviditelného vyššího ducha. Příklad svatých ve ctnosti a zbožnosti více nevěrců k Bohu přivedl, nežli nejučenější apologie. Lotze poněkud přehání, označuje-li za obsah duše svědomí a za střed vývoje duší určení k mravní idei; ovšem principielní význam těchto faktorů jest nepopíratelný. Ale mravní snaha jest bez jisté víry nevysvětlitelna. Mravnost, která spokojuje se s poetickou pravdou svého náboženství, jest nemocna. Zdravý člověk chce náboženství, které pravdy skytá, a pouze věřící, jenž o tom zcela jest přesvědčen, nalézá ve svém náboženství pramen ctností. Pravda Kristova činí svobodnými ony, kteří nejsou z tohoto světa, avšak tato pravda není produktem lidského myšlení, nýbrž silou s hora. Rozum a vůle, víra a mrav žádají vyšší sankce; tuto může pouze historické náboženství zjednati, ne vymyšlené obrazy Stavby filosofů, theorie učenců, systemy theologů zanikají, kdežto největší symboly trvají jako hvězdy na nebi

Veliký počet badatelů o přirozeném vzniku náboženství nastoupil cestu evolucionismu. Dle něho náboženství mělo se vytvářeti z instinktu zvířat, který byl zároveň předstupněm lidského myšlení a chtění. System tento spojuje spolupůsobení vnitřního života s vnějšími příčinami, má otevříti perspektivu v bohatý obor srovnávací vědy náboženské. Předpokládá ovšem, že vyvinulo se pokolení lidské ze stavu tuposti, ze stavu zvířecímu podobného. Avšak víme, že i nejnižší národové mají náboženství, kdežto při žádném druhu zvířat ho nenalezáme. Zvláštně se vyjímá, že též evolucionisté, kteří by chtěli uhájiti mythus o beznáboženskosti národů, mythus o náboženských zvířatech odstraniti nechtějí. Avšak ještě více! I při zcela poklesłých národech nacházíme náboženské představy a mravní snahy. Jest omyl, že nižší formy náboženské nepojaly v sebe pojem mravného. Pozoruhodný chod duše pohana jest spíše pojetí náboženské spojené s náboženskou svědomitostí a založení mravního a společenského řádu. I při Indianech nacházíme často vysoké náboženství a mravní formy. V podivuhodných řezbách na Islandě a Novém Hollandě atd. máme před sebou nejen výraz uměleckého smyslu v národě, nýbrž i jeho myslící činnosti, mythologické znázornění makrokosmu v mikrokosmu. Život rodinný sahá až do počátků kultury, již s nejnižším druhem manželství spojena jest představa krvesmilství. Jsou

snad přírodovědecké předpoklady evolucionistů lepší než historické? Vidíme u zvířat lásku rodičů, dětí, rodu, ale jejich pud po blaženosti jest daleko vzdálen od nějaké mravně náboženské idee. Náleží k tomu dávka sentimentálnosti, chce-li člověk nalézti tu nějaké lidské pocity. Tyto pudy mají jediný účel zachování individua a genus. Dosažen-li tento cíl, přestává pud působiti.

Dále zda možno přirovnati včelí stát k nejnižšímu lidskému státu? Tu jest vše příroda, instinkt. Bez poučení vykonává každý rád nevědomky svou práci od přírody přikázanou, ku které jest stvořen a organisován. Nutno člověka nepřirozeně snížiti a stlačiti a zvíře nepřirozeně povýšiti, chceme-li hordy divochů postaviti ve srovnání se stády opic. Všude jeví se nedostatek rozumu, pudový život nikde nepovznáší se nad egoismus, který celou přírodu ovládá. Z toho nedá se odvoditi ani mravnost ani náboženství. Schází tu rozumná osobnost.

Přítulnost psa k pánovi, vděčnost, která může vésti až k dobrovolné smrti, jak daleko jest od Schopenhauerovy idealisované bestie, rozdílná od fetišismu Negrova. Marně hledáme pojem nadsmyslného; kdyby náboženství bylo jen pojem závislosti, tu mohl by člověk nalézti analogii toho u psa. Již Hegel posmíval se tím Schleiermacherovu pojmu náboženství, neboť pes byl by potom nejlepší křesťan. Pocit závislosti jest pouze moment pojmu, ba působení vztahu mezi člověkem a Bohem, tvorem a Tvůrcem. Není to pojem smyslný, nýbrž reflektovaný, výraz duševní činnosti. Zvíře i zde nepovznáší se nad smyslný pocit. Jest to jen instinkt a stálá dresura, které působí příchylnost; zvíře nikdy nedospěje k abstrakci, nikdy nepohlíží pes na svého pána jako na boha.

Náboženství člověka není ani resultátem vývoje lidského pokolení, ani produktem všeobecného vzdělání zvířecího instinktu. Chce-li kdo tuto vlohu vysvětliti jako instinkt, jenž jest vlastní pouze člověku, jest tento instinkt v každém případě největším darem, jehož člověku od Boha se dostalo. Bez tohoto daru Božího jest náboženství nevysvětlitelné, dějiny lidstva hádankou. Dva momenty jsou v něm spojeny: subjektivní vloha a objektivní skutečnost. Náboženství má přirozenou vlohu, avšak nevyvinulo se pouze z ní bez Božského spolupůsobení.

Náboženství tak zv. přirozené neexistuje nikde v dějinách lidstva. Přirozené náboženství jest negací náboženství nadpřirozeného. Nejen zakladatelé náboženství, nýbrž i hlasatelé všech národů odvolávali se na zjevení. Bez zbytků prazjevení nemůžeme vysvětliti náboženství kulturně vzdělaných národů. Základy přirozeného náboženství nikdy netvořily skutečné náboženství. Dokazují pouze, že zjevení náboženství předpokládá v člověku přirozenou vlohu jako navazující bod. Náboženství není pouhým údělem nadpřirozených pravd (supranaturalismus), není pouhým poznáním (Fichte), ani pouhé učení mravnosti (Moralismus, Kant) není pouze pocit závislosti (Lessing, Rousseau, Ulrici, Tyndall), nýbrž objímá všechny síly člověka v jeho největší hloubi: Chce celého člověka osobního povznésti nad pozemské a smyslné k Věčnému, Nekonečnému. Náboženství jest vědomé, svobodné a živé spojení člověka s Bohem. Řeč, náboženství, vědomí Boha jsou počátky lidstva a tak staré, jako lidstvo samo. Ale jen Bůh mohl nás naučiti Boha znáti.

VLAD. SOLOVJEV. JOS. HUT (Olom.).

O modlitbě.

Když jsme pocítili upřímnou ošklivost ke zlu, vládnoucímu ve světě a v sobě samých, když jsme se namáhali přemoci to zlo a zkušeností se přesvědčili o nemoci své dobré vůle, — tehdy nastává nám mravní nutnost hledati pomoci druhé vůle, — takové, která nejen chce dobro, nýbrž i vládne dobrem a tedy i může nám uděliti sílu dobra. Taková vůle jest, a dříve než ji hledáme, již nás nachází. Dává duši naší zprávu o sobě věrou a spojuje nás s sebou modlitbou.

Věříme v dobro, ale víme, že v nás není dobra. Musíme se tedy obrátiti ke skutečnému dobru, jemu podrobiti svou vůli, přinésti jemu duchovní obět, — musíme se k němu modliti. Kdo se nemodlí, nesjednocuje vůle své s vyšší vůlí, ten buď nevěří v onu vyšší vůli, nevěří v dobro, nebo považuje sebe sám za naprostého pána (vládce) dobra, svou vůli považuje za dokonalou a všemohoucí. Nevěřiti v dobro jest mravní smrt, věřiti v sebe jako v pramen dobra jest nesmysl. Věřiti v božský pramen dobra, modliti se k Němu a podrobovati mu svou vůli ve všem jest opravdová moudrost a počátek mravní dokonalosti.

Žádáme-li si skutečně svobodný a dokonalý život, musíme uvěřiti a podrobiti se tomu, kdo nás může osvoboditi od zla a dáti nám sílu dobra, kdo věčně vládne i svobodou i dokonalostí.

Neboť duše naše jest pouze schopna státi se svobodnou a dokonalou, ale sama o sobě nevládne ani svobodou ani dokonalostí, v ní jest pouze možnost té i oné. Tato panenská schopnost duše naší může se státi matkou nového blahého života v nás. Má-li se však skutečně v nás zroditi nový život, jest nutná působnost toho, kdo v sobě již má rozhodný tvůrčí počátek nebo símě toho nového života. Božská schopnost naší duše, že nezůstává totiž neplodná, nýbrž stává se matkou nového duchovního života, že může svobodně jednati a tvořiti, musí se podrobiti svému osvoboditeli a pánu — Otci nového života. Podrobujíc se mu věrou, spojuje se s ním modlitbou. Neboť první úkon víry, první projev nového duchovního života, v němž Bůh působí zároveň s člověkem — jest modlitba.

Víra beze skutků jest mrtva, ale modlitba jest první skutek a počátek všelikého pravého skutku. Věříce v Boha musíme věřiti, že v Něm jest obsaženo všecko dobro úplně a dokonale, jinak by Bůh nebyl Bohem. Je-li v Bohu skutečně všecko dobro, pak my sami o sobě nemůžeme učiniti nijaký opravdu dobrý skutek: v naší moci pouze jest neodporovati dobru přicházejícímu s výše čili milosti a tím, že neodporujeme a s milostí souhlasíme, s ní spolupůsobiti. Milost obrací nás k Bohu, ale my pouze souhlasíme svou vůlí s tím obrácením a v tom jest podstata modlitby, která jest již jakýmsi dobrým a upřímným skutkem: zde působíme v Bohu a Bůh působí v nás. To už jest začátek nového duchovního života. Již cítíme v sobě první jeho projev. Víme, že život ten jest v nás a že tvoří lepší část nás. Ale víme též, že nepochází od nás. Kdybychom byli pravými tvůrci a vládci tohoto nového života, nestrádali bychom a nenamáhali bychom se, neskličovalo by nás poznání našeho zla a nemoci. Skutečnosti nového blahého života, který jsme v sobě pocítili, jsme neutvořili my, nýbrž dána jest nám — jest to dobrovolný dar. Je-li tento dar blahý, povyšuje-li a osvěcuje-li duši naši pocit tohoto nového života, může pocházeti dar tohoto

Владимиръ Соловьевъ, Духовныя основы жизни. С. Петербургъ 1897. Str. 24—54.

života pouze „svrchu, od Otce světel“. Tento život nepochází od nás, nýbrž od Otce svrchu; ale on jest v nás, jest náš a Otec tohoto nového života jest náš Otec.

Otče náš, jenž jsi na nebesích. Jestli jsme sami nepocítili v sobě nového, nebeského života, žijeme-li pouze jedním, dřívějším životem, v němž převládá nemoc, hřích a smrt, pak slova „otec náš nebeský“ nemají pro nás smyslu, nebo Otec nebeský není Otec nemoci, hříchu a smrti.[1]) Pocítivše Jej skutečně Otcem v onom projevu nového života, který máme od něho, opravdu věříme v Něho, věříme, že v Něm jest vše dobro a vše světlo a veškeren život, že On jest jediné pravé a důstojné bytí, jediný cíl a předmět touhy.

Kdo opravdu věří v Boha, ten nemůže po ničem toužiti než po Bohu. Avšak co znamená toužiti po Bohu? Kdykoliv si žádáme něčeho ve svém přirozeném životě, může býti žádost ta trojí: buďto si žádáme, aby to, co ještě není, se objevilo na světě (jako na př. rodiče si žádají narození dětí, umělci si žádají vytvořiti svá díla); aneb žádáme si to, co již jest, ale co nám nepatří, učiniti svým majetkem nebo si to osvojiti (toho druhu jsou všechna zištná přání); nebo konečně přejeme si změniti nebo opraviti to, co jest v nás nebo v druhých (toho druhu jsou všechna přání zlepšiti nebo zdokonaliti něco). Jest zjevno, že ani jednu z oněch žádostí nelze míti k Bohu jak jest sám o sobě, nýbrž že každou z nich musíme míti k Němu v Jeho poměru k nám. Nemůžeme si žádati Boha jako kteréhokoliv předmětu; nemůžeme si žádati, aby v samém Božstvu nanejvýš dokonalém, něco se zdokonalilo, v Božstvu, v němž jest již vše dokonalé, nýbrž musíme si žádati svého zdokonalení ve sjednocení s Bohem.

Bůh jest věčně sám v sobě, ale my si musíme žádati, aby začal býti pro nás; neboť pokud žijeme dle vůle své a vůle tohoto světa, Bůh jakoby pro nás nebyl.

Bůh jest Udržovatel vesmíru, vše v sobě obsahující, a my též Jemu patříme. Ale musíme Mu patřiti nejen mocí Jeho panství, nýbrž i pro Jeho božskou dokonalost, pro Něj jako nejvyšší blaho, pro Něj jako jediného blabého: musíme Mu patřiti svobodně a dobrovolně.

Bůh jest v sobě nezměněn, ale my si musíme přáti, aby se změnil pro nás, t. j. abychom my se změnili ve shodě s Ním.

Tak slunce po věky nezměněné nabývá nové síly pro prohlédnuvšího slepce, proto, že on se změnil a dostal novou sílu, vnímaje světlo.

Zádajíce si tedy Boha, musíme si žádati, předně, aby se nám zjevil a řekl Své jméno, t. j. dal nám takový pojem, jímž bychom Jej poznali, rozlišujíce Jej ode všeho jiného. Za druhé, poznavše Boha, musíme opravdově přijati Jeho zjevení čili uznati Jeho jméno; neboť možno jest i poznati Boha a neuznati Ho za Boha (ap Pavel k Řím. I., 21.); a za třetí, poznavše a uznavše Boha, musíme se Mu připodobniti, aby Jeho jméno se posvětilo v nás Posvěť se jméno Tvé.

Žádati si Boha znamená žádati si dobrovolně Jemu náležeti. Říše Boží v nás záleží právě v tom, že vnitřně a dobrovolně Jemu náležíme. A za tuto vnitřní říši jsme se už modlili, modlivše se: posvěť se jméno Tvé. Ale žádáme-li si opravdu toho, musíme si žádati, aby Bůh panoval nejen v úkrytu našich srdečných citů, nýbrž i zevně ve skutečnosti; a to se stane

[1]) Proto i Kristus na Kříži, stav se za nás kletbou a přijav na sebe, ač bez vlastní viny, následky obecného hříchu — nemoc a smrt, nenazývá již Boha jako dříve Otcem, ale spolu se vším stvořením, jež sténá a trápí se až podnes, ve smrtelných úzkostech volá: Eli, Eli, lamma sabachthani?

tehdy, když nejen jednotlivé duše, nýbrž všichni jednotlivci oddají se Bohu a utvoří ze sebe Jeho nynější říši. Taková říše Boží není dosud na světě: ale věříce v Boha doufáme i ve slávu díla Božího na světě. Za tuto zjevnou a všesvětovou říši Boží modlíme se řkouce: Přijď království Tvé.

Neříkáme: povstaň aneb utvoř se království Tvé — nýbrž přijď. Přijíti může jen to, co už jest. Království Boží samo o sobě již jest, neboť vše jest podrobeno svou podstatou Bohu — Udržovateli všehomíra. Ale musíme si přáti, aby království Boží bylo nejen nade vším, co už jest, nýbrž i ve všem, aby Bůh byl vše ve všech a všichni byli jedno s Ním. Bůh jest dobro neznající hranic, blahost neznající závisti; proto chce spojiti se se vším, Jeho vůle — býti vším ve všech. A poněvadž Bůh jest jediné dobro a blaho, přejeme dobra všemu, přejeme-li si jen splnění této Jeho vůle — býti vším ve všech. Jediná pak překážka toho tkví ve vůli tvorů, neshodující se s vůlí Boží, nepřijímající v sebe božského dobra. Vůle jest vlastní síla všelikého tvora, počátek všelikého konání a skutečnosti; proto pokud vůle naše nepřijímá Boha, potud není Bůh v naší činnosti. Tvor se může protiviti Bohu pouze svou vůlí, oddělovati se od něho, odlučovati Jej od sebe. Proto i vůle Boží nepožaduje od nás nějakých úkonů vnějších, nýbrž naši vlastní vůli, — abychom my sami chtěli splniti vůli Boží; pokud tedy sami toho nechceme, potud vůle Boží se v nás neplní. Pokud náš svět sám nechce býti královstvím Božím, dotud Bůh v něm nevládne, a svět tento zůstává zemí oddělenou od nebes, zemí, na níž není vůle Boží. Tvorové, dobrovolně a docela se podrobivší Bohu, sami zjednavší Mu přístup k sobě a učinivší vůli svou pouze formou a vyplněním vůle Boží — takoví tvorové tvoří Boží svět, nebe nebo království slávy. Tam se plní vůle Boží všech a proto království Boží už přišlo. A žádajíce si jeho příchodu k sobě na zemi, musíme si žádati, aby vůle Boží byla na zemi tak, jak jest na nebesích, t. j. ne v rozporu s vůlí tvorům vlastní, nýbrž v úplném souhlasu s ní, tak aby každý tvor chtěl jen to, co chce Bůh.

Buď vůle Tvá jako v nebi tak i na zemi. Touto modlitbou sami odevzdáváme svou vůli Bohu a taktéž vyzýváme všecky tvory a vše stvoření, aby se svobodně spojili s vůlí Boží, v níž jest všecko dobro pro všecky. Touto modlitbou žádáme pro všecky jediného pravého blaha a celý vesmír objímáme jedinou láskou a tak nejen voláme k sobě vůli Boží, která jest láska, nýbrž ji také už plníme.

Řkouce: buď vůle Tvá — dáváme vůli Boží možnost účinkovati skrze nás. Ale musíme ještě přemýšleti o těch skutečných podmínkách, za nichž se může trvale udržeti spojení vůle naší s Boží vůlí v srdci našem. Neboť jest potřeba deštů ranních a pozdních, aby símě duchovního života přijaté s výše mohlo přinésti ovoce.

My arci jsme se podrobili vůli Boží a upřímně chceme, aby pouze tato vůle splnila se v nás a skrze nás; než trojí překážky staví se mezi naše přání a naši skutečnost Tyto překážky, s kterými se nutně setkáváme, jsou: předně v pokažené smyslové přirozenosti lidské (naše přítomnost nebo skutečnost); za druhé, v našich dřívějších špatných skutcích (naše minulost); a za třetí, i kdybychom se vypořádali se svou minulostí a přemohli své přítomné zlo, ještě obtížnější závady jeví se nám, patříme-li na nastávající nám tajné působení nepřátelských sil (naše budoucnost). Chtíti vyplnění vůle Boží znamená chtíti odstranění těchto trojích překážek. Musíme si tedy žádati: předně zkrocení své přirozenosti (zdrženlivostí); za druhé, vykoupení svých hříchů (pravdou) a konečně za třetí, ochrany proti budoucím neštěstím (duchovní silou).

Chléb náš vezdejší dej nám dnes. Ve dvou případech bývá naše smyslová přirozenost překážkou dílu Božímu v nás: když vůbec neuznáváme její síly, upadajíce v duchovní hrdost, a když úplně se jí podrobujeme, upadajíce v duchovní otroctví. Ostatně první případ koncem svým splývá s druhým; neboť zamítejme sebe více sílu a význam smyslové přirozenosti (těla), odděliti se od ní nemůžeme; proto ve skutečnosti, popírajíce vládu těla, pouze ospravedlňujeme svou nečinnost v zápase s ním a zabezpečujeme jeho vítězství nad duchem a tak domnělá naše svoboda přispívá ke zvýšení skutečného otroctví. To jasněji poznáme, až budeme mluviti o pokušeních. Nyní však podotýkáme jen to, že prosba o chléb vezdejší dnes ukazuje nám na náš náležitý a pravdivý poměr k potřebám přirozenosti, poměr stejně vzdálený i od pýchy lživého spiritualismu i od podlosti praktického materialismu: „chléb náš vezdejší dnes“ značí to, co jest nutné naší přirozenosti v kteroukoli dobu. Zde se nerozlišují potřeby duchovní a hmotné přirozenosti. I ve skutečnosti nedají se odděliti od sebe u nás živočichů majících duši a duchův opatřených těly.

Žádáme, aby začátek duchovního života, jenž se v nás zjevil, byl udržován, poněvadž jest obklopen smyslovou přirozeností a živly světa a bez udržování může býti pohlcen hmotou. Ale žádáme též, aby i smyslová naše přirozenost byla ukojena a to proto, aby mohla býti prostředkem a nástrojem našeho duchovního života. Obojí náš život, duchovní a fysický, požaduje stravy nebo chleba vezdejšího; první pro sebe a druhý pro první. Vezdejší chléb ducha — toť všechny úkony svrchu a zevně, které udržují naši dobrou vůli a živí náš duchovní život. Prosíme o tento nadpřirozený (ὑπερούσιον) chléb, poněvadž víme, že pramen našeho duchovního života není v nás, nýbrž výš, a že náš duchovní život, oddělen jsa od toho pramene, vyschne. Ale prosíme též o chléb vezdejší (ἐπιούσιον) pro své tělo, t. j. o vše to, čím se zabezpečuje náš hmotný život; poněvadž víme, že naše tělo jest onou zemí, ze které a na které má vyrůsti strom věčného života, onou zemí, kterou Bůh chce proměniti v kvetoucí a plodonosnou.

„Chléb náš vezdejší dej nám dnes“. Věříme, že i hmotný život i všecek pořádek přírody závisí naprosto od Tvé vůle. Víme, že i nejmenší podmínky našeho bytí obsaženy jsou ve všeobjímajícím plánu Tvé moudrosti. Přemýšlejíce pak o tom, co jest nutno našemu životu, chceme pouze splniti Tvou svatou vůli, vyznávajíce Tebe začátkem a pramenem, základem a cílem všeho našeho života.

Prosbou o chléb vezdejší posvěcujeme svůj hmotný život a sjednocujeme jej s vůlí Boží. Říci, že Bohu nic není do našich hmotných potřeb, znamená ospravedlňovati bezbožectví ohraničováním Boha. Jestli náš hmotný život nemůže spojen býti s vůlí Boží a my zatím nemůžeme odděliti se od svého hmotného života, jenž jest základem všeho našeho bytí, to znamená, že zůstáváme cizí vůle Boží a žijeme bez Boha. Náš hmotný život pochází od světa, ale celý svět jest ve zlu a zlo jest Bohu cizí. Ale to, co jest ve zlu, ještě samo sebou není zlo. Zlo našeho hmotného života není v něm samém, nýbrž v tom, jak chová se k němu naše duše svou vůlí. Zlo není v hmotném požitku, nýbrž v žádosti duše, jež s požitkem se spojuje. Žádost jest takový svobodný kon naší duše, kterým hledáme hmotného požitku pro něj sám a docela se jemu oddáváme se ztrátou všeho sebeovládání, stávajíce se skutečně otroky těla. Zde jest cílem ukojení těla samo o sobě a proto život těla odděluje se od života Božího, v němž jest jediný pravý cíl. V tomto oddělení přirozeného života od života božského, — v oddělení, jež se uskutečňuje žádostí duše, podstatně spočívá zlo a hřích těla. Bůh,

jako naprostý cíl, jest určovací začátek našeho života; náš hmotný život, oddělený od Boha, postavený sám o sobě za cíl, ztrácí i všelikou hranici, dostává charakter neohraničenosti a nenasytnosti, nevyplnitelné pustoty, která jej činí mukou a zlem.

Naší modlitbou v pravém slova smyslu ruší se osudné oddělení hmotného života, život tento uvádí se ve svou působnost, míří k svému cíli. „Chléb náš vezdejší dej nám dnes“ — jest to především slib zdrželivosti — dovoluje se jen nutné, vylučuje se vše zbytečné. Ale již pouhou zdrželivostí odnímá se našemu hmotnému životu charakter jeho hříšný. Souhlasíce se zdrželivostí svědčíme, že hmotný život sám o sobě, t. j. oddělen jsa od Boha, není naším cílem a blahem. Kdyby byl cílem a blahem, neměla by zdrželivost smyslu: tedy čím více a úplněji bychom hověli tělu, tím bylo by lépe Ale my žádáme jen vezdejšího a jen dnes: slovem „vezdejší“ míní se hranice tělesného chtění a slovem „dnes“ hranice tělesného pomyšlení. Omezujíce veškeren svůj hmotný život jen na to, co dle vůle Boží jest nám v danou dobu nutno, přidáváme tomu životu charakter podmíněnosti a podřízenosti, který má míti. Prosba o chléb vezdejší dnes ukazuje, že hmotné ukojení, život těla není nám již něčím podstatným ani cílem ani zvláštním předmětem naší vůle, nýbrž že ho žádáme jen jako prostředek a nevyhnutelnou podmínku, abychom mohli vyplniti vůli Boží a sloužiti dílu Božímu na zemi. V prosbě té vůle lidská, svobodně podrobujíc nejvyšší vůli všechny nižší pudy a potřeby hmotného života, uvádí naši míjící skutečnost ve věčný plán Božích skutků, přivádí k Bohu a spojuje s Bohem náš každodenní život, naši přítomnost.

Ale naše přítomnost nemůže býti opravdu sjednocena s Bohem, pokud nás tíží skutky naší minulosti, vykonané bez Boha. Chceme-li začíti žíti podle vůle Boží, musíme dříve splniti všelikou pravdu. Jsme spoutáni dřívější nepravdou a musíme se od ní odtrhnouti, máme li spojiti život svůj s dílem Božím. Dříve než budeme hledati nové blaho, musíme zaplatiti starý dluh. To jest požadavek pravdy. Tento požadavek nemůžeme splniti jen tím, že budoucně budeme konati pravdu a žíti podle Boha, neboť to jsme beztoho povinni, to není zaplacení předešlého dluhu, nýbrž jen vyplnění nynější povinnosti. Zaplatiti svůj starý dluh nemůžeme, a musíme rozhodně uznati svou nedostatečnost. Jako zrození své přítomnosti, tak i vykoupení své minulosti musíme čekati jen od Boha: A odpusť nám naše viny. Ale i v tomto odpuštění našich hříchů nesmí býti porušen požadavek pravdy, abychom s druhými jednali tak, jak chceme, aby se s námi jednalo. Tedy: odpusť nám naše viny, jakož i my odpouštíme našim vinníkům. Tato slova nepůsobí, že, odpouštějíce cizí viny, sami vykupujeme nebo do rovnováhy uvádíme své vlastní: pro takovou rovnováhu bylo by potřebí, abychom dlužni byli těmže, kteří jsou i nám dlužni, což obyčejně nebývá. Ale Otci nebeskému jest celé lidstvo jediná rodina a to, co odpouštíme jednomu z bratří (náš mravní skutek odpuštění), toho může Otec nebeský použiti i ve prospěch druhého. Pro Něho není důležita vnější shoda mezi skutkem a odplatou, nýbrž náš vnitřní duševní kon Odpuštění jako tajný jev našeho srdce účinkuje i tehdy, když vnější skutek už není možný.

Odpuštění smývá následky dřívějších ran a očišťuje naši minulost od hříchu. Máme-li i budoucnost svou hříchu uchrániti, musíme se obrátiti k samé jeho příčině. Příčina pak všeho zla v nás není něco nahodilého a vnějšího, není ten neb onen skutek nebo událost, nýbrž naše sama zkažená přirozenost, kterou jsme zdědili po prvním člověku. V hlubině naší bytosti,

v samém základu naší duše tají se, že někdy toho ani poněkud neznamenáme, a skrytě působí síla dědičného hříchu — síla temná, nerozumná a zlá. To jest táž síla, která nás odlučuje ode všeho a ode všech, uzavírá nás v sobě samých a činí nás neproniknutelnými a neprůzračnými; jest to síla nesmyslná a počátek všelikého nerozumu, neboť odlučujíc nás ode všeho, přerušuje všeliký svazek náš se světem Božím, zbavuje nás obcování se vším a skrývá před námi náš pravdivý poměr ke všemu, který tvoří rozumný smysl (ratio) našeho života. Odloučeni jsouce od tohoto smyslu, vyrváni z obecného světa Božího, poslouchajíce tuto temnou sílu, představujeme si svůj vlastní osobní svět a přijímajíce tuto představu za skutečnost, upadáme do nerozumu. Ale temná a nesmyslná síla, která nás činí nesmyslnými, činí nás i zlými. Neboť odlučujíce se ode všeho, protivíme se všemu a protivíce se všemu, zavrhujeme vše od sebe a snažíme se vše podrobiti sobě a utlačiti a to co se nám protiví, zlomiti a zničiti.

Tento vše pohlcující oheň jest pouze přikryt prachem našeho těla, zákony přirozeného života (pohlavní pud, rození dětí) pouze omezují a poutají činnost této zlé síly, ale nemění její vlastnosti. Vlastnost její spočívá ve vnitřním odloučení ode všeho a tedy ruší se jen vnitřním spojením se vším. Ale spojiti se vším můžeme pouze v Tom, v Kom jest vše jedno. Jen obrátivše se vnitřně k Bohu — udržovateli všehomíra, v Němž není žádného rozdělení a proto i žádné tmy, v Němž od počátku přebývá smysl (λόγος) všeho a jenž jest láska, jen obrátivše se k Němu vnitřně, měníme v sobě temný, nesmyslný a zlý živel své přirozenosti. Spojivše se věrou s počátkem všeho dobra, dostáváme svobodu od nucené vlády hříšného principu nad námi. Přestáváme býti nevolníky hříchu, jakmile jen uznáme nad sebou vůli Boží. Ta vůle, s kterou se rodíme, vůle našeho těla, podrobena jest přirozenosti, přirozenost však podrobena jest hříchu vládnoucímu v ní. Pokud tedy jednáme pouze po své vůli, jednáme od hříchu, jednáme jako otroci a nevolníci hříchu. Míti jen svou vůli znamená pro nás nemíti vůle, nebýti svobodnými. Neboť vůle naše už jest podrobena hříchu, podrobena od narození, t. j. bezděčně. Přirozený člověk ne sám, ne svou vůlí podrobuje se hříchu, nýbrž hřích už vládne jím mimo jeho vůli jako svou věcí. A pokud jednáme toliko od sebe, zůstáváme ve vládě téhož jediného principu, jenž už vládne námi, t. j. ve vládě hříšné přirozenosti, neboli hříchu, s nímž jsme se narodili, tvoříme nerozdílný majetek tohoto principu. Skutečně jsme již nesvobodni a moc osvoboditi nás má jen taková síla, která jde dále než skutek a sjednocuje nás s tím, co pro nás nemá ještě patrnou skutečnost. Takovou silou jest víra. Věrou uznáváme svůj druhý princip mimo svou skutečnou přirozenost podrobenou hříchu. Mocí víry dostáváme možnost jednati již ne dle onoho principu, který od narození skutečně námi vládne a kterému my otročíme, nýbrž dle druhého principu, kterému sami se podrobujeme dostávajíce v tomto dobrovolném podrobení svobodu. Jen tehdy, když věříme v neviditelného Boha a dle této víry jednáme, ukazuje se vůle naše opravdu vůlí, t. j. svobodným principem — svobodným samým sebou, svým skutečným stavem. (D p.)

E. MASÁK (Br.):

Vězni.

Jsme děti ve tmě žalářů svých narozeni,
v okovech věčné kletby zemí jdem
a světla neznáme, v tmu zahleděni
a bolesti své Matky nechápem.

Proč požár hvězd jí oči zapaluje,
za tichých soumraků když sama lká
a kalich duše rose nastavuje,
jež s výšin samot kane přesladká.

Proč v modlitbách kams touží odevzdaná,
jak vytržena dálkou v extasi.
Jdou noci dlouhé a jdou bílá rána
a moře smutku stoupá bez hrází.

Déšť hořkých vzpomínek jen v okna bije,
kde mdle se odrazily barvy duh
a teskná echa jakés melodie,
jak pláč nad ztrátou světlých snův a tuh.

Tam hoří kdes ten symbol nepoznaný,
jenž rozepial se křížem do věků,
modlitbou duší vroucně zulíbaný
a skrytý nám, ach, skrytý v daleku . . .

Tmou žalářů svých jdeme oslepeni
a bojíme se vzhlédnout k Tobě výš:
na věky pohledem Tvým odmlčeni
jen tulíme se, Matko, k srdci blíž . . .

* * * * *

RUDOLF E. LINHART (Ol.):

Maják.

(P. Aug. Odstrčilovi.)

Buď vítán, majáku,
jenž sladkým paprskem
loď naši celuješ!

Za noci, na vodách
loď vlny tříštily
a duše zoufalství.

A teď — ó zem a břeh!
Loď vlny rozráží
a duše zoufalství.

A světlo stožáru
do bouře, do noci
ti zpívá, majáku,
svou hymnu vítěznou!

ANTONÍN BRATEČ (Hr Kr.):

Večerní nálady.

Vln bílých celý příval rozhoupal se duší,
když hvězdy nad zemí se láskou rozkochaly
svět milující z dob, kdy vyšly z božích rukou
nad vod a země pláň a nad lesy a skály.

Dech svaté radosti k nám tiše zavál z dálky,
dech první fialky a rozkoš luny bílé,
jež udivena prvně prošla stichlou nocí
a jasem hýřila a dštila rozmařile.

Ples zavál z oasy a šumot z bukoviny,
v níž mladé pupence již v první život raší,
kdy narcis u vod zkvet', jež vlnily se ještě
a jásaly, že boží Duch se nad nimi tu vznáší.

A od hvězd zavzněla k nám prvá jejich píseň,
jíž moudrost slavily, jak všecko pořádala,
když Bůh klad' základy a odměřoval vody
a ona na okršku v lásce před ním hrála.

F. T. (Pr.):

V šeru.

(To chvíle jsou . . .)

Když krajem ticho vážné hluchým šerem kráčí
a hvězda za hvězdnou na nebi prokmitává —
cos táhne duší mou a v hloubi srdce tlačí,
a k hrudi sklání se má unavená hlava;
když ticho zoufalé v mou samotu se plíží,
a každý kout se děsivými směje stíny —
to chvíle jsou, v nichž cos mne nevýslovně tíží,
jako bych ve svět unesen byl jiný.
To chvíle jsou, kdy na mé čelo táhnou dumy,
a v dáli slyším lkát své touhy, nedohledné . . .
v vzpomínkách ptákem slétám v stroskotané rumy
snů, nadějí, jichž hvězda tratí se a bledne — bledne!

СЕМЕН ШПІЦЕР:

Рідний краю.

Рідний краю, Україно,
Ненько моя, ненько,
Ой не тужи Україно,
Не вяли серденько!

Україно люба, мила,
Мій рожевий цьвіте,
Щоб ти встала і ожила,
Віддам всьо на сьвітї!

Сонет.

Нераз мов гадина їдовита
Задума люта серце ми ранить,
Сум наляже ми душу і болить
Всьо, а трівога несамовита

Ще більш нутрó зимне розриває,
Не виджу я нїкого, нїчого,
Клену, цураю ся сьвіта всього,
Добра, щастя для мене не має.

Якийсь час страшна буря лютує,
Відтак і она тихомирить ся,
Блеск чудовий сонця могучого

В величній, сьвітлій хвалї панує.
Менї любого щастя рай снить ся
З любови до людий пливучого.

B. L. (Br.):

Ultima Thule.

Mně zdálo se, že kosmos po tváři
démona hladí zubící se stín,
své býlí zasil vášní v zákoutí,
intellekt vlákal v oka pavučin.

Jak zlatem zazvoní ti touha večera,
kdy zrádný k sluchu „světa“ všeptává se běh,
a nad hlavou ti květy vzplanou života,
opojných plánů žár ti šťávu rudou sžeh',
tvá psycha bědná, suverenní interpret,
kde věčného se blýská přízrak vyhnanství,
ne v hloubku modliteb — tam svadlý stopí ret,

co z mladých vyrašilo let — tam prohýří.
Záchvěvy citů zemitých se krajem rozběhly,
a rozkoš světa, jež se z davu probíjí,
„povinnou“ kryjíc prostřednost, moralní půltony,
rozbřesklým ssála ránem víno prokletí.

A přec' se přímrak přižene
zapuchlých rakví, truchlých voskovic,
až smrt ti skočnou odhude,
jen kostra zbude šklebná — holé nic;
věčnosti křídla věrný detektiv
se v smrti rubáš schoulí zbaběle:
to v scenerii žalných perspektiv
se času zory vbodnou kysele.
Trup, druhdy vypjatý, „ta s kosou“ popraví,
kdy posupně se mihne ostří guillotin,
zrak země zajiskří, jak hlava zaduní.
Zamlklých hříchů tvých a nekajících vin
snad hlasy zavyjí gehenny extasí. —
Kéž — vyšších světů vznět tě laská v kadeřích,
slad mdloby zázraků ti zraky zacloní!
Zhrozíš se Boha krás, Madonny v lilijích.

A oči kdybys protíral
a touhou světel měřil dálavy
a v nadějích se probíral,
lesk slávy té je příliš sálavý.
V krajině duší trůn se Boží dní,
kam šlápne Jeho láska, „hossanah“ se chví,
tak čistých jásot zástupů a píseň svatební.

Pták bludný najde brloh svůj v těch září paprscích,
ta duše, časem uštvaná, si v zlatém míru pohoví,
pak laudy Jeho prozpívá v zářivých kadencích
a křídla složí rozpjatá na oltář Beránkovi.

Za † Ferd. Šobem.

Výkřik duše drcené děsnou skutečností . . . Nevěřili jsme, nechtěli jsme věřit a — musili jsme.

Miláček všech odešel a my v slzách naposledy zachytili jsme jeho úsměv. Nemilosrdný dech přísné smrti sežehl květ čistý v rozpuku slibných jar a na šelestných křídlech odlétly nejkrasší naděje. Dohořela vonná svíce, již postavil Pán na oltář duše, znítiv ji ve plamem jasný, aby svítila mnohým.

Consumatus in brevi explevit tempora multa.

Duní již tam dole údery tvrdé země, již sypou osiřelí jako poslední „s Bohem“ ve chladné lůžko. A každý úder ohlasem mocným vyvolá nad obzor duše reflexy nedávných dob.

Nám byl více než přítelem. Milovali jsme jej a ctili jeho výši, kterou stál nad námi svým duchem a svými ctnostmi. Byl jedním z nemnohých, kteří předstihnou okolí a silou geniů si vynutí obdiv a při tom i lásku. Byl jím pro svoji skromnost, vždy zůstávaje v pozadí a ani stínem nedávaje cítiti svoji převahu. Byl jím silou své energie, kterou kráčel k cílům vytčeným a zdolal všechny překážky. Byl jím úžasnými na svůj věk vědomostmi a bystrostí úsudku. A ve zdobě obdivovaných každým předností jako zářný diadem se skvěla jeho zbožnost a šířila hřející teplo dobrého příkladu. Jeho denník může býti důkazem o nitru jeho nadšeném pro povinnosti, o hlubokých meditacích, v nichž mu v dáli v cestu svítila idea kněze obětovaného cele Kristu. Povolal ho Bůh, aby v Jerusalémě věčném oběť nebešťanů nesl Beránku.

Dobře vyjádřil přesvědčení všech Jeho Milost biskup Pavel hrabě Huyn, když dojat úmrtím nejnadanější jistě okrasy kněžského dorostu ve svém ústavu, pravil: „Jsem přesvědčen, že nachází se v místech věčné radosti, poněvadž byl vroucím ctitelem Matky Boží Dala mu milost, že zemřel v její den, v sobotu. Mohu téměř říci, že jeho život byl život — světce".

Byl nadějí církve sv., byl miláčkem rodiny, chloubou představených a nás bohoslovců druhem nezapomenutelným.[1])

Zastavte se přátelé u slov, jež napsal sobě, nevěda, že píše i nám, které znal i vám neznámým, objímaje i vás velikým srdcem:

„1. ledna 1905. Nadchází rok rozhodný; letos mám býti vysvěcen; mám býti columna ferea domui Israel; nebudu-li třtinou, která raní ruku toho, kdo se o ni opírá? Domine tu nosti insufficientiam meam.

3. ledna. Smrt! Jak nemile se mne to dotýká! Je to divno, ale vždy mi napadlo — už dřív — že já neumru. Přestál jsem souchotiny, neměl jsem tedy do smrti daleko! A nyní zase táž troufalost! Quid hoc? Mám se proč báti? Pořád se mi nezdá vše v pořádku, a přece jsem učinil vše, pokud jsem mohl. Tedy smrt: rozdělí fysicky, společensky, člověk vymizí z paměti. Pozná tehdy hříchy, pozná cenu světa. Dej, Bože, abych ji poznal dřív, a dle toho žití své zařídil. Jak rád bych provedl heroický nějaký skutek a jím si nebe zasloužil Ale není mi dáno. Musím v malém bojovati! Mám proto ztratiti statečnost a vytrvalost? Vždycky mne pro ni chválili, já ji také znám. Nuže, vytrvalý i v malém! A Ty, Bože, pomoz, pomoz, pomoz!

4. ledna. Poslušnost, vytrvalá práce, samota odchovávají charaktery. Je to správné. Vše uznávám a také plním. Mám býti, až vyjdu, již krystallem, ne teprv se krystallisovati.

5. ledna. Propositum úcty každodenní k B. Srdci Páně, abych byl dobrým knězem. Großmütig, sanftmütig, demütig Ano, kdybych toto trojí měl, bylo by dobře . . . Úcta k P. Marii. Je naší matkou spíše, než tělesná, protože je matkou života duchovního. Ctíti ji následováním . . .

[1]) Zvěčnělý se narodil v Měříně na Moravě 27. srpna 1881. Gymnasialní studia konal v Třebíči a v Brně, kdež byl chovancem bisk. semináře. Po maturitní zkoušce jako nejlepší absolvent byl poslán na studia theologická do Říma do Germanica. Než zákeřná choroba přinutila ho opustiti věčné město více než po roce. Roku 1901 počal studovati theologii na ústavu Brněnském dva prvé roky soukromě, ostatní v alumnátě samém Byl téměř připraven k prvému rigorosu z biblica Zde zemřel 1 dubna 1905 Zesnulý zůstavil malý denník psaný v Římě jenom po krátký čas. Jsou to na 20 stranách pouhé záznamy všeho, co mu v Římě, bohatém památkami, bylo lze spatřiti. Denník pak přerušen a psán teprve od 1. ledna 1905 do 25. února Třeba že psány jsou řádky ty úsečnou stručností, a že jen málo nitra odhaleno, neboť zaznamenávány vnější události i drobnosti a vytknuta bývají pouze pucta exercitiorum et meditationum a proposita, vane přece z listův oněch duše meditující, čistá, zbavená veškeré přítěže všednosti života.

Čistota. Sv. zpověď. Suchost, úzkost, nejistota. Ale pak klid, velký klid. 6. ledna. Při pontifikálce jsem učinil slib stálé čistoty a vzdal jsem se v ruce P. Marie všeho satisfaktorického při svých skutcích ve prospěch duší v očistci. Výsledek byl zvláštní klid a jasná pohoda, soustředěnost a pozornost — — —".

Byl jsi heroem, ač mlád — a velikým zůstaneš v pamětech našich navždy!

JOS. HLAVATÝ (Č. B.):

V SAMOTĚ.

Mojžíš pásl stáda uprostřed pouště Uprostřed pouště! Místo dramatu není lhostejné: byl vzdálen od lidí a jejich hluku. To jest, kam třeba jíti Uchylme se do středu pouště. — „Ale já jsem na poušti — řeknete mi — a neslyším nic. — To proto, že nejste uprostřed. Ještě dále, dále! — Jsem již dále! — Ještě dále, ještě dále — do středu, do srdce! Jděte ve stopách kroků Mojžíšových!" Hello.

Odešel jsem ze světa do pouště: similis factum sum pelicano solitudinis. V ústraní jsem se uchýlil, abych přemýšlel — — —

Přemýšlím: Nač všecky boje, které zuří vůkol? Nač vzájemné vraždění? Bratr zabíjí bratra; nebo bratři jsme všichni, synové jednoho Otce. Maně tanou mi na mysli přísná slova, jež věčný Tvůrce před věky promluvil ústy Proroka: „Běda tomu, kterýž staví město v krvi a připravuje město nepravostí! Zdali ty věci nejsou od Hospodina zástupův? Nebo pracovati budou lidé ve mnohém ohni a národové na prázdno a zemdlejí".

Vytýkáme často protivníkům jejich bezohlednost, jejich zášť; rozčilují nás jejich ustavičné útoky. — Nač? Oč jsme sami lepší? Bojujeme přece stejnou zbraní jako oni. Schází nám jen trochu jejich brutality. Proč válčíme způsobem nepřítele: proti kameni kamenem, proti šípu šípem, proti meči mečem? Proč stavíme proti pýše pýchu, proti hmotě hmotu, proti tělu tělo? Takhle nikdy nepotřeme mocného nepřítele. Což nemáme lepšího prostředku? Království boží jest království pokoje a lásky. Nejlepším štítem klid a nejlepším mečem účinná láska. Tato jest, jež přemáhá svět. Láska vřelá a veliká, láska, jež hory přenáší, láska v pokoji a bázni boží. „Smlouva má s ním smlouva pokoje a života a dal jsem mu bázeň, i bál se mne a od tváře jména mého se strachoval". Láska ukazuje pravdu v jejím pravém světle, v její čisté, nadzemské kráse, v jejím královském majestátě, v její síle tak vítězné, vše si podrobující, která přemáhá časem i nejzarputilejší její protivníky.

Čest budiž práci, čest pilným, poctivým dělníkům, kteří potem a námahou posvěcují své kroky, čest nadšeným bojovníkům, zápasícím ze všech sil pro slávu Kristova jména a jeho dědictví! Není nic úplně nadarmo, neboť energie se neztrácí, a dobrá jest v sobě každá práce, i ta, která jest z prokletí. Než bojím se, že všecko to prací jest Sisyfovou, neboť schází nám věc nejpotřebnější, ono unum necessarium: „Oči mající, nevidíme. Co prospěje všeliké hádky vésti o tajné a temné věci, z nichž nebudeme ani obviňováni na soudě, že jsme jich neznali? Hrozný nerozum, že pominuvše věcí prospěšných a potřebných, schválně dbáme zbytečných a škodlivých. Co nám do rodův a druhů věcí ve-

zdejších? Komu Věčné Slovo mluví, sprostí se mnohých domněnek. Z jednoho Slova jest všecko, a to jedno všecky věci hlásají, a to jest počátek, který mluví k nám... Pokorné poznání sebe sama jest jistější cesta k Bohu než li hluboké bádání vědecké. Neníť k opovržení ani věda ani kterákoli prostá znalost nějaké věci, ana jest dobrá i sama o sobě i že od Boha jest zřízena; ale vždy přednost náleží dobrému svědomí a ctnostnému životu... Jak mnozí hynou při všem umění světském, málo-li totiž dbají služby boží: a poněvadž si raději volí velikými býti nežli pokornými, proto marnými učiněni jsou v myšlenkách svých. Věru velikým jest, kdo velikou má lásku... A věru dobrým učencem jest, kdo své vůle zanechav, vůli boží plní." To jsou slova ctihodného Kempenského a to jsou skutky svatých, velikánů ducha a velikánů v boji.

Nechtějme býti nad Krista! Sám Bůh všemocný, pravda nejvyšší a dobro nejdokonalejší nehájí sebe proti zlobě nepřátel. S božským opravdu klidem slyší všecky urážky, všecky křivé žaloby, všecky neslýchané blasfemie, jež shrnují se na hlavu nejsvětější. Mohl by mluviti, jediným slovem pravdy mohl by rázem zvrátiti celou tu budovu lží — a přece mlčí. A když na něj knížata kněžská a starší žalovali, nic neodpověděl. Tehdy dí jemu Pilát: „Neslyšíš-li, jak veliké věci proti tobě svědčí?" A on neodpověděl jemu k žádnému slovu, takže se vladař velmi divil. (Mat. 27, 12—14.) Jest vyslýchán, souzen nespravedlivě, bičován, uplván, vysmíván, poličkován, jest učiněn „pohanění lidu a povrhel davu", zmučen tolik, že nemá podoby ni krásy — a mlčí. „Jako beránek k zabití veden jest a neotevřel úst svých". Nechci tím říci, že třeba naprostého mlčení — i Kristus mluvil, a když mluvil, veliký jeho hlas burácel rachotem hromu přes staletí — jest leckdy potřebí, ba i nutno mluviti, někdy i ze všech sil křiknouti do mrtvé hluši — ale opakuji s důrazem: Nechtějme býti nad Krista! Dojista všickni rozumíte.

Slovo moudrosti lidské. Stálo napsáno nad vchodem svatyně delfské, kde bohové úradky svoje zjevovali lidem — písmem nesmazatelným, jež přetrvalo věky: ΓΝΩΘΙ ΣΑΥΤΟΝ. Poznej sebe sama!

Poznej sebe! To jest počátek, to jest A života, počátek boje, to přechod jest od defensivy k výboji. Poznej sebe! Veliké slovo, nejvyšší sféra, kam dostoupiti mohl přirozený rozum člověka Než „poznej" jest teprve počátek, nejvýše říci lze přechod. Počátek boje šlechetného, nejšlechetnějšího a vznešeného, — co dím — nejvznešenějšího, boje, v němž přemáháme největšího a nejstrašnějšího svého nepřítele, jehož jméno: Já! Poznej sebe — veliké slovo, větší však ještě: přemoz sebe. Ono jest počátek, toto dokonání.

Poznej sebe! To znamená ono jíti do prostřed pouště. Utéci se v tiché zátoky samot, kde neruší myšlenek všední, protivné dissonance vřavy ulic, kamsi v neznámý úkryt — v poušť, ve smutek jednotvárna, jenž nutí ducha přemýšleti. Vnořiti se v záhadné hlubiny své vlastní bytosti, své vlastní duše a hledati a zkoumati. Ale to nestačí. K poznávání třeba více: dobré a pokorné vůle. Vůle, jež ráda se podrobuje a poddává, vůle, která jde až k sebeoběti.

Poznej sebe — přemoz sebe — to vrchol lidství v nás. To znamená býti člověkem. Člověkem v jeho výši, nikoli v jeho ponížení Býti člověkem — státi se člověkem. Veliké tajemství — závratné výše! Člověk — obraz boží. „I stvořil Bůh člověka k obrazu svému, k obrazu božímu stvořil ho..." Býti člověkem to jest býti obrazem Nejvyššího.

Býti zrcadlem, v němž obrážela by se věrná podoba věčného Otce, býti ohniskem, centrem, kde promítnuty hrají zářivé odlesky věčného Slunce!

Obrazem božím! Bůh — pouhý duch. — V duchu — duši — pouze může býti jeho obraz, jeho podoba! Rozumíte? Chápete význam — plný význam těchto slov? Státi se tvorem duchovým, duševním. To jest: vymaniti ducha z vlády těla — přemoci sebe. Těžká práce, veliký úkol — řekl bych skorem nemožný, nadlidský — ale nevyhnutelný. Nutno s plnou důvěrou přikročiti k dílu, s důvěrou v pomoc silnějšího, nutno cele, bez podmínek vzdáti se vedení vyššímu, jež dodá nám sil nadpřirozených. Nutno vydati sebe sama, nutno státi se obětí. Ano — obětí. — Za svoje hříchy? Nikoli — pyšné jest toto slovo básníkovo a nesmyslné. Možno-li, aby ze spálené třísky, roznítivší požár, jenž strávil všecky naše příbytky, zapálil město, zničil úrodu v polích, aby z této třísky znova vše bylo vystavěno a napraveno? Možno-li, aby kapka rosy svlažila nepřehledné, vypráhlé pláně? Možno-li, aby krůpěj naší černé krve posvětila znesvěcené chrámy? Státi se obětí třeba — abychom poznávali a poznajíce, viděli. Vidění — vise — nám potřebí, jež jest poznáním ve vyšším světle. Avšak dříve býti obětí. Obětovati sebe. Oběť pak zmar, zničení. Zničiti sebe úplně, zmařiti v sobě vše, co pomíjí, svoji část horší, svoji tělesnost, umrtviti zvíře, jež krvavým spárem drásá liliové roucho naše, vzdáti se všeho, svých žádostí a touh, svých vášní a svého sobectví, pokořiti se až v prach, státi se ničím před sebou i před světem, býti nejmenším, nejposlednějším, ba i za tímto nejposlednějším, to znamená: státi se obětí Položiti na oltář sebe sama, všecko, co mně milé a drahé, všecko své štěstí a spáliti ohněm lásky a lítosti — to jest oběť. Roztaviti svůj kov, přepáliti se v ocel, vyloučiti zlato ze surové, hrubé, nečisté rudy — zlato srdce, očištěného od vášní, v tom zříti oběť, tajemství sebeoběti, majestát lidskosti. Zničiti hmotu, zničiti maso svoje, zničiti tělesnost v sobě znamená obětovati sebe. Vymaniti se z pout sobeckosti, z otroctví sebelásky, vymknouti se z područí neuprosného zákona gravitace, uvolniti křídla své duše, státi se ptákem, měřícím azurné výše — to jest ono nejvyšší, ono poslední, v čem můžeme býti člověkem — obrazem božím. Čím více se pokořujeme, tím více se obětujeme, tím výše stoupáme, vznášíme se, tím více mizí nekonečné dálky, jež nás dělily od Světla. Z temnot podsvětí blížíme se v kathedrály, zářící leskem přítomnosti Nejvyššího. Pokořujíce se, stáváme se králi. Poslední budou prvními. Vzdalujíce se, přibližujeme se. Jinak řečeno: ponižujíce se, bývámе povýšeni. Kdo nejmenším, nejnižším žádá si upřímně býti před svým Pánem, toho Král nebeský zvedá do výše. Neboť „oběť Bohu příjemná duch zkormoucený: srdcem skroušeným a pokorným, Bože, nepohrdneš". (Ž. 50.) Šťastní vyvolení! Šťastní přemáhající, šťastní vítězi a zároveň přemožení! Šťastní obětující obětovaní! Nevidí stupňů pod sebou, neznají své výše, nejnižší jsou, a přece slyší hlas jeho, hlas svého Pána, jenž zaznívá prostory libější nad hlahol zvonů za jitřní, nevidí vzdálenosti, cítí jen sladkou přítomnost svého největšího Blaha, nejvyššího, nekonečného Štěstí. Umírajíce, zrozují se; ničíce, zasévají. Prošedše ohněm, opravše svá roucha, v krvi vlastní vykoupavše svá těla, zbavivše se srdce kamenného, vstupují do chrámu tajemství jako synové boží a na oltářích připravených zapalují oběť čistou, oběť vonnou — srdce nové, srdce očištěné, hořící jasně jako bílá voskovice — srdce lidské. Kladou tam v oběť sebe — člověka lepšího, oběť smíření. Tehdy teprve docházejí zázračného, nadzemského štěstí,

o němž mluvil Vykupitel náš tak nadšeně na hoře blahoslavenství: Blahoslavení čistého srdce, neboť oni Boha viděti budou! Tehdy teprve dostává se jim onoho velikého štěstí, oné zvláštní milosti vidění. Lépe vidí a vidouce chápou a chápajíce klanějí se. Tehdy dostavuje se sladká, závratná ona chvíle, již v extasi opěvá básník:

„Tajemný proud zavře se kruhem kol našeho stolu,
vymkne nás ze zákonů země a život a smrt bude našemu snění odpovídati.
Uslyšíme šumění neviditelných řek, jež protékají staletími,
uvidíme oblak Věčného, skloněný k vodám, svítiti z hlubin jak slunce.
Opojení učiní duši naši světlou, jak duši budoucích lidí,
a otráveni snem zemřeme před svou smrtí a po smrti budeme žíti."

Otakar Březina: „Svítání na západě".

Zpráva o schůzi a akademii bohoslovců československých na posv. Velehradě.

Dne 2. a 3. srpna 1904.

(Oslava stých narozenin Františka Sušila).

Podává BEDŘICH PÁTEK, t. č. jednatel „Růže Sušilovy" v Brně.

(Pokračování).

Místo u řečnického pultu zaujal vdp. auditor Al. Hlavinka, odborný znalec písně národní, maje pr mluviti o „Sušilovi a národní písni."

Sušil, kněz, vážné mysli, svatého života — sbíral národní písně. Činil to z popudu a za příkladem jiných mužů té doby, ale s upřímnou radostí:

Což se těším v nejhlubší své duši,
že žně blaží naše podkrají . . .
rozkošných-li zpěvů tvoje uši
z polí oněch nepojímají?
z bouří časů jako podtají
odkazem nás došly po Libuši.

Nedbal při tom přerůzného tělesného nepohodlí se stravou a noclehem, rád nosil tíhu dne i horka:

Když tak chodím o písně svou vlastí,
Lazaru se zdám být podoben,
svízelům jsa tisíc podroben.

I duševních bolů dosti zkusil na těch cestách; lidé nerozuměli jeho snaze, posmívali se mu, i za špehouna ho měli:

Je to cesta, to mé putování!
Chodím jenom svojí krajinou,
jest mi však, jak bych šel cizinou,
slza kradmo teče s bledých skrání.

Kdysi v takové kritické chvíli zastala se ho statečná selka, tetka Bartáková v Moravičanech; Sušil jí děkoval dvojí znělkou;

Ty jsi pravdy vztyčíc korouhev
nebála se ve stříc postavit:
„Národ chce on“ — řeklas — „oslavit.“

Ještě po letech vzpomínal bolestných dojmů z cest:

Což to byla krušna ta má cesta,
když jsem chodil v kraji po lidu
darmo tuše, že mě v poklidu
přijme s láskou, blahověsta.

A přece neustával v díle, neumdléval v tom „mnoholetém, krušném a mozolném v báněch moravské národní poesie dolování.“

Co ho pohánělo k té trudné práci? Praví to sám:

Každoročně konám dlouhé pouti
po rozmilé vlasti Moravě,
sbírám kvítky k její oslavě
chtě ji kytkou skvostnou ovinouti.

Sušil skromně, někdy prý až nevrle odmítával všecku pochvalu za svou práci; jen když se někdo zmínil o písních, zarděly se mu tváře, oči zajiskřily a jásavě zvolal: „To národ, to náš lid!“

Proč byl hrdý na ty písně? Co v nich viděl vzácného? — Sám píše, že „nejsou obrazem historie národa našeho, ani chrámem posvátného vědění, vědomí a věření jeho, ale že s jedné strany líbeznost, prostota a svěžest samorostlých těch kvítků zaujala duši, s druhé strany viděly se písně ty čarodějným klíčem býti, jímž tajnice povahy národa se otvírá a mnohostranně se nazírati dává, že se v nich co v prozračitém křišťálu soukromý život národní obráží a vzduch nad nimi se vznáší, jímž duše blahodějně osvěžuje se.“

Sušil miloval ty písně se stanoviska svých dvou krásek: církve a vlasti.

Hluboká, upřímná zbožnost lidu, jak vyzařovala z písně, zajisté ho mocně dojímala. Uvažoval, jak sám praví, o povaze písní, zvláště o povaze náboženských písní: škoda, že se o tom nerozhovořil; aspoň bychom byli zvěděli, jakou radost pociťoval, kdykoli se mu podařilo zloviti některou perlu, třeba:

Byltě jeden člověk,
bylo mu jakkolvěk.
Šel od role k roli,
hleděl na obilí.

„Obilíčko moje,
jaké jsi ty pěkné!
Kterak já tě sežnu,
do stodoly svezu!“

Kdož by tu nepomněl místa u evangelisty Lukáše (XII, 16—21): „Pole člověka jednoho bohatého přineslo hojné úrody. I přemýšlel sám u sebe řka: Co učiním? Neb nemám, kde bych shromáždil úrody své.“ — A ta „kalina v struze,“ není-li duchem sestra evandělické „lilie v poli?“

Dojemná jest i prostomyslnost a názornost, jak si lid ve zpěvu některé svaté události okrášloval a doplňoval:

Hody, hody, vzácné hody,
udělal Pán vína z vody,
v Káni Galilejské.
Panna Maria, jak to spatřila,
plný pohárek douškem vypila.
Hody, hody, vzácné hody.

A jak poesie mile provívá tuto zbožnost:

Svatý Lukáš, maléř Boží,
on maloval obraz Boží.
Nemohl ho domalovať,
musel nad ním podřimovať.
Matka Boží přistoupila,
obraz svatý malovala.
Svoje líčka přiložila,
hned obrázek ozdobila.
Staň Lukáši, staň ze spaní,
už je obraz malovaný,
Častochovu oběcaný.

Takových krás mu hojně tanulo na mysli a oslazovalo práci. Když se Vladimír Šťastný kdysi podvečer vracel z procházky se Sušilem, tento vida měsíc právě vycházeti, rozjařil se vzpomínkou, jakou prý měl radost, když uslyšel v Bělé píseň, jak P. Maria zvouc sv. Davida do měsíce, slibuje mu: „Nebudeš těžce dělávat, enem v měsíčku sedávat, svaté písničky zpívávat.“

Nemohu rozbírati všech rozmanitých předností, vnějších i vnitrných dokonalostí a básnických půvabů naší národní písně; promluvil o tom Fr. Bartoš ve svých „Několika slovech o lidových písních moravských“; připomínám jen proti nynější oblíbené hrubé smyslnosti v básnictví, co ve „Stu písních“ o písničce „Pod našima oknama rozmaryn prokvítá, chodívá k nám šohajko, ode mňa ho pýtá. Nepýtaj ho ode mňa, ode mňa od saméj, leč ho pytaj od otca, od mamičky mojéj. Já mám takých rodičů, co mia rádi majú, přídi ku nám šohajko, oni mia ti dajú“, praví Bartoš: „Láska mezi oběma milenci, čistá jako ranní rosa na něžném kvítku, zobrazena je rozmarynem, touto svatební květinou slovanskou. — Tato idealní atmosféra, jež celou písní provívá, dodává jí kouzla neodolatelného, v pravdě poetického, jež dojímati musí každé mysli nezkažené. Takové písně vytryskují jenom ze srdce čistého a očišťují zase lidské srdce ze všední smyslnosti“.

Sušil, sám básník, zajisté ty krásy všecky tam voněl a viděl; proto pěje o nich:

Sebral jsem vám velekrásné písně —
věstče, hudče! potop se v jich lůně,
pak slast vůně, ohňů zář, vděk toků
porozlívej krajem v každém kroku.

Jak ho asi vábila kmenová barvitost a rozmanitost písní! Jak se dělí Hanák od Slováka v nápěvu písně: „Jenom ty mně má panenko pověz,“ a jak proti rozvážné hanácké povaze v písni: „Kdybych se já Boha nebál, ješče bych se podíval, kdo by mně s mó miló seděl“ — slovem i zvukem kypí a syčí slovácká krev: „Kamaráde bratře, nechoď k méj galánce, veru ťa ponesú v krvavéj košulce.“

A kolik zajímavostí skýtají písně, kdo pozoruje jejich původ a vznik! Ačkoli Sušil všelico napověděl z oboru národního zpěvu, o čem „by snad nebylo nemístno“ promluviti, o čem by tedy měl několik slov pohotově, jen ne o tom, jak se ty písně rodily, přece slušno a dlužno u tak odborného znalce za to míti, že též o tom aspoň snad tušil správně, že tedy i po té stránce ho písně vábily, třebas nejvýmluvnější doklady pro všecky druhy a případy vzniku nejsou všecky v jeho sbírce.

Rozhledněme se tu chvilenku po slově i nápěvu.

Člověk na píseň bral všecko z přírody:

a) Slovné obrázky: svou subjektivnou myšlenku namaloval něčím ze přírody, jako by to byl četl někde v přírodě; tím své soukromé věci dal zajímavosti, vážnosti, obecné platnosti. Nejvíce těch okras bývá na začátku písně, ostatek bývá skoro jen převodem na osobu a případ, jako:

Už ten jarčok vyschoł, rybky vychytali,
už to dievča vzali, čo mně slubovali.

Voda ze žlábku ta tam, rybky ty tam: děvče, co mu slibovali, tam to, vdané.

b) Zvukové maluvky.

α) Maluvky srdce; jak výrazně a případně malují se různé nálady srdce — třeba v písni: „Či's nebyl doma", nebo: „Slubuval si, že ma vezmeš;" v této písni vyjadřuje dívka svůj bol opuštěnosti jako Beethoven ve svém pohřebním pochodě. Kdož by se tu dopočítal všech různých, neskonale krásných dokladů?!

β) Maluvky přírody.

Napřed zvuků přírodních, třeba jak zvony znějí: „Ty Milotské zvony pěkně vyzváňajú;" jak hodiny bijou: „Kojecky hodine ztemna bijó" (hanácká maluvka); jak se zbojníci strubovali lesním rohem: „Hej, hore háj, dolů háj;" jak který pták zpívá: husa kejhá a tlapká: „Anička mlynářova;" datel: „Na osice lístek vadne;" pinkava: „Na storočnej lipke" atd. atd. v roztodivné rozmanitosti, ale vždy tak, že v textě ani zmínky není, že se chce a má to a to nápodobit.

Za druhé, malby přírodních jevů nezvučných; to jest už nejdokonalejší spůsob; tu se národní píseň pouští do nejvyšších končin dokonalosti, kam si troufali jen hudební veleduchové.

V národní písni se maluje — a jak zdárně! — ptačí let: švihavý vlaštovčí: „Lítala tě laštověnka;" slovenská dívka písničkou: „Jako si, môj milý, cez tie hory prešol" rozluštila záhadu ptačího letu; v jiné se maluje, jak voda běží, jak máj se zvedá, jak panenky padají ze člunа; v jiné, jak měsíc pluje po obloze a je ohraděn; rovně krásná jako nesnadná je maluvka hvězdnatého nebe, hvězda vedle hvězdy; v jiné písni, jak slunce vychází, jak zapadá; v písničce: „Sadaj slnko, sadaj za vrch javorový," vane táž horská, bukolická nálada jako v Rossiniho „Vilému Tellu;" kdo z nich opisoval? — nikdo; oba jen mluvili pravdu a proto jednak.

Takovou spodobou, proniklostí a splynulostí slova s nápěvem nemůže se vykázati a pochlubiti žádný neslovanský národ; skoro všude jinde plyne text a nápěv jen tak volně a chladně vedle sebe. A já tu ze slovanského zpěvu veřejně hlásím prioritu invence, prvenství a právo nálezu [1])

Quid inde? Co nám z toho, zvláště v našich okolnostech a za našich dob?

Ludevít Štúr ve svém chváleném článku „O národních písních" (Mus. sp. r. 1853) přisuzuje Slovanům vrchol umění: zpěvnost.

Není však na světě lehkomyslnějších lidí nad umělce, básníky a zpěváky; příznakem nynější poesie bylo do nedávna slovo „smavý", potom „zpitý", nyní „šílený"; bez těch by se skoro ani neobešla modní báseň.

Takoví lidé však neumívají hospodařit. Tuto stránku svého lidu Sušil dobře znal a trpce jí želíval; „proto budoucím vychovatelům lidu neustával klásti na srdce, aby slovem i příkladem pracovali proti hýřivosti lidu;" předvídal bystrým duchem, že boj o bytí a nebytí národa rozhodne jeho finanční síla. Proto volá, prosí, varuje a hrozí:

[1]) Řečník velmi názorně illustruje svá slova písněmi, že se nikdo nemůže ubrániti jejich plně přesvědčivé průkaznosti. Poukazujeme tu na jeho dvě znamenité monografie: »O původu národní písně« (1 K 20 h) a »Zvukové maluvky v národní písni« (1 K) u spisovatele samého.

Uč se spořit, lide náš! Útratník sám se vyhání
ze skvostných do chudé jámy nemoudře hradů.

Náš lid, básnický, pracuje více srdcem než mozkem. Doby pravé zpěvavosti už hodně mizí — ať nám nezůstane ze zpěvavosti jen ta temná, nízká, zhoubná stránka!

Učme lid vážně pozírati na život a na svět, učme jej přesně mysliti — v každé věci domysliti!

a) Kažme k rozumu.

Nehrejme lidu pořád jen na citové struně! Mně se kdysi vysmál kněz, že jsem kázal o neomylnosti papežově: to prý nepatří na kazatelnu. — Náš lid bere ty „ptáky nebeské“ a „lilie na poli“ příliš podle své náchylnosti k bezstarostnosti: tu potřeba dobrého omezení, jako u poutí v pilný čas atd. — Nerad také slýchám a čítám, že tam a tam „ani oko nezůstalo nezaroseno.“ Který lid snadno pláče, ten se rád a snadno zmítá v opak: zuří, a někdy hodně po klukovsku. Odkud se bere u nás tolik stoupenců jistého druhu socialní demokratie?

b) Učme lid zachovávati majetek.

Palacký želí, že od věků ohryzuje kořeny a květy slovanského života — marnost. České povaze ani se tak nedostává ráznosti, jako spíše rozmyslu, pevnosti a vytrvalosti. Náš lid umí vydělati, ale neumí zachovati.

Nepamětlivost do budoucna — naše chyba. Máme se co bránit a ohánět na svém místě. Jak někdo má kolem sebe proužek českého lidu, již nedbá, co se děje kousek dál od něho. I zvířatům dal Bůh mimikri, aby se lépe uchránila nástrah a násilí svého okolí.

Některý panáček deklamuje na schůzích o sociální otázce — a výdělky dává jinam. Pořád se kamsi tlačí, ani netuše chudák, že ho tam nemaji rádi, i když mají na štítě křesťanství a s úsměvem berou jeho peníz. Lámejme lidu sice chléb života, ale i vezdejšího chleba mu neodnímejme. Výrok Páně o chlebě a slovu Božím připouští také platnost pravdy, že člověk živ jest i chlebem. Nedbati v té věci o lid, jest žati, kde jsme neseli, sice nejsme nic lepší a prozíravější.

I v Písmě sv. se dává přednost domesticis fidei. Každých 10 let se čítáme, kolik nás přibylo — třebas jen o ten chudý lid. Věru potřeba se zastyděti, že jsme si — při té obětavosti lidu — ještě nevypěstili domácích zámožných firem, třeba jen na kostelní potřeby. Kolik by se tu mezi námi živilo umělců, mistrů a jiných lidí, o tolik byli bychom neprostupnější, a byl by to jakýsi kádr křesťanských spolků!

Křesťanskou akademií se vykonal — na ty doby — velký čin; nicméně byl to podnik, jak mu rozumím, docela dle naší povahy, více idealní než praktický: učená hlava bez těla (bez dostatečného kapitálu), bez rukou a nohou (bez agitace; na to třeba jednotné síly a pevné ruky, chefa, který se stará (o své!), vynalézá, zásobí a zdokonaluje, aby stačil i na tak drahocenné zakázky, jaká byla třeba r. 1885 z Velehradu. — Úprkova „Pouť u sv. Antonínka“ mluví nevědomky — na to mistr sotva pomýšlel — mluví žertem krvavou pravdu: lid je pohřížen v modlitbu a děvče v popředí dychtivě pije z baňky, ale odkud jsou ty sochy, obrazy a všecka zdoba chrámu, v jakých a kde zhotovených ornátech slouží kněz mši sv., toho nedbá, a vlastně, co prý mu do toho?!

Když hynul národní kroj a lid sám počal si šat kupovati, bránívali se lidé, pouštěti nechtíce žida do domu; jak prý se mu podaří rozhodit uzel na stole, už prý něco uvázne v domě třeba drahého, zbytečného a na dluh; vždyť on „pantáta“ rád počká. — A u nás kněží? Přijede se odněkud fiakrem, rozhodí se „ukázky“, a panáček shání peníze a ze samé tolerance kupuje z ciziny

i na dluh. Jaké pak to budou po čase dějiny církevního umění u nás? — Uherská šlechta před časem, kdy ještě tam nebylo jemnějšího domácího průmyslu, šatila se z hrubé, ale domácí houně.

Toť jen několik slabých paprsků z národní písně na naši národní soběstatečnost, od níž závisí všecka naše budoucnost.

Zocelit si katolicismus podle souseda, jenž se nám beztoho sám staví ve všem za vzor! Vedle ocele nedobře býti ani olovem, ani konečně zlatem.“ (D. p.)

✷ ZPRÁVY Z JEDNOT ✷

Z BRNA.

Od 6. března 1905 konány schůze:

XIV. 2. dubna. 1. Jan Mejzlík (III. r.): „O synech přírody“. 2. Em. Masák (II. r.): „Polští messianisté“ (I. část).

XV. 9. dubna. 1. „Apolonie“. Fantasie od J. Vlacha (decetto). 2. Em. Masák (II. r.): „Polští messianisté“ (dokonč.). 3. Kol. Josef Heger (I. r.) vzletně přednesl pěknou ukázku z A. Mickiewiczových Dziadů. 4. Poutpouri z Giusepp. Verdiho „Trovatore“ (decetto).

XVI. 7. května. Slavnostní schůze v paměť 60tých narozenin Dra Jos. Pospíšila, kanovníka v Brně. — Před plenem našeho auditoria zapěl pěvecký sbor, řízený snaživým magistrem c. s. Sylvestrem Kulhánkem (IV. r.) jásavou kantátu J. J. Belly: „To den!“ Celý obsah i přednes vyznával v jedno volání: „Plesejme a radujme se v něm!“ — Předseda Růže Sušilovy Karel Háňavka (IV. r.) promluvil o „Životě a zásluhách Dra. Jos. Pospíšila“. „Jsou jistá stadia v životě,“ pravil řečník, „chvíle velebné, kdy tisíce, ba miliony v němém úžasu se koří geniům. Doby slavné, v nichž chóry duší se pojí, aby obdivovaly gigantický rozmach a vzlet jedinců, kteří do závratné výše se vznesli nad úroveň lidí všedních, normálních Ale jsou jiné chvíle neméně milé a dojemné, kdy užší krub srdcí zpřízněných dává projev, manifestaci své solidarity a úcty mužům, kteří kráčejí v popředí jako vůdcové, jako učitelové jiných. Rozdíl je ten: Prví mužové jsou velikáni zářící jako slunce široko v obzory. Vidíme tu vzory vysoko nad sebou, kořímе se jim, ale necítíme dosti síly je následovati. Mužové druhého způsobu však více konkretněji představují jako v reflexu určitěji shrnuté a zachycené zásady a ideje prvých. Oslava mužů těchto je tedy přístupnější, intimnější a pokud soudíme se stanoviska dovoleného a idealního egoismu, je plodnější, praktičtější. Jsouť nám blízci — můžeme sledovati jejich život plynuvší v poměrech nám známých a námi samými více méně prožitých, vidíme myšlenky a snahy doby, kterou prošli a patříme spolu na realisaci oněch pravd a snah, zkrátka: cítíme attrakci jejich uceleného charakteru“. — Takovým mužem je msgr. Dr. Jos Pospíšil. Předeslav stručně životopisná data, ukázal řečník na záslužnou činnost vysoce důst. jubilára professorskou i vychovatelskou jakožto bývalého ředitele našeho ústavu, ocenil nepopíratelné zásluhy o naši filosofickou literaturu a ukázal i na působnost ve veřejném životě Moravském. Zvláštní vděčností povinna jest jemu i Růže, poněvadž vždy byl a zůstal příznivcem a fedrovatelem našich snah v jednotě i v časopisu „Museum“. — Slavnost důstojně zakončena quartetem K. Komzáka: „Pohádka“. (V.

Strmiska (IV. r.) I. housle, B. Pátek (III. r.) II. housle, S. Kulhánek (IV. r.) viola, J. Mazůrek (III. r.) cello). Mimo program přidán vždy krásný sbor Křížkovského: „Zahrádka Boží". — Vldp. regens msgr. Ant. Adamec projevil radost nad zdarem slavnosti a přání, abychom vždy zachovali city úcty, vděčnosti a lásky svému vrchnímu řediteli. — Schůzi svou přítomností poctil dp. Přichystal O. Praedic z Prahy. Když pak brzy na to téhož dne k probatice z křesťanského cvičení zavítal sám msgr. kan. Dr. Josef Pospíšil do ústavu, blahopřáli mu dva bohoslovci jménem ostatních. Dojat, děkoval oslavovaný a vřelými slovy kladl na srdce všem, abychom nedali nikdy utuchnouti duchu Sušilovu: duchu pevné víry a vroucí lásky k církvi i národu v řadách svých

XVII. 14. května. Schůze na oslavu Pavla Křížkovského. 1. Salonní orchestr (Piano, harmonium, violino directeur, violino obligato, flétna, cornet, basso): G. F. Händl „Largo". 2. Sbor pěvecký: „Pastýř a poutníci" (u klavíru B. Pátek, III. r.). 3 Václav Strmiska (IV. r.): „O hudební činnosti Pavla Křížkovského". 4. Sbor pěvecký: Křížkovský: „Vesna". 5. Salonní orchestr: Albert Jungmann: „Na lov". Départ pour la chasse.

O velikonočních prázdninách přednášel o J. J. Strossmayerovi v katol.-politické Jednotě v Třebíči kol K. Háňavka a ve Velké Byteši kol. V. Marzy.

Z PRAHY.

XI. schůze konána dne 19. ledna. Kol. Štemberg (III.) pokračoval v líčení pamětí „Růže Sušilovy" v letech 1890—1900.

XII. schůze dne 23. ledna: Dp. farář Vlastimil Hálek přednáškou svou „o průpravě bohoslovce k práci literární" ukončil cyklus svých zajímavých přednášek.

XIII. schůze dne 26. ledna. Kol. Štemberk přednášel o poměru pražských bohoslovců k družstvu „Vlast" po dobu trvání „Růže Sušilovy".

XIV. schůze dne 30 ledna. Kol. Burda (IV.) líčil ze zkušenosti cestu do Ameriky. Usneseno poslati blahopřejný projev J. M. biskupu Strossmayerovi k 90. jeho narozeninám.

XV. schůze dne 10. února. Dp J. Hrabačka promluvil o družině svatého Petra Klavera. Usneseno na projevu proti tisku protikatolickému.

XVI. schůze dne 16. února. Pěvecký sbor přednesl Pospíšilovo „Má vlasti". Kol. Burda pokračoval „o cestě do Ameriky".

XVII. schůze dne 23. února. Orchestr řízený kol. Vašatou (III. r.) sehrál „Vojslavu". Kol. Kobliha (III. r.) promluvil o směrech ethiky v nové době.

Dne 6. března pořádala Růže Sušilova obvyklou masopustní zábavu, o jejíž bohatý a vybraný program hlavní zásluhy si získal dirigent kol. Vašata (III. r.) Zábavu navštívili četní vzácní hosté, jimž děkovati jest za značný čistý výtěžek věnovaný české sem. knihovně.

XVIII. schůze dne 9. března. Kol. Vajs (IV.) promluvil o životě a filosofii Bedřicha Nietscheho. Kol. předseda podal referát o masopustní zábavě.

XIX. schůze dne 16. března. Pěvecký kroužek přednesl za řízení kol. Vašaty nadšený Jeremiášův sbor „Hej Slované", provázený kol Koblihou (III. r.) u piana. Kol. Burda IV. r.) líčil cestu z New-Yorku do Chicaga.

XX. schůze dne 23. března. Kol. Vajs (IV. r.) dokončil svou přednášku o životě a filosofii Bedř. Nietscheho. Po té jednáno o sjezdu příbramském.

XXI. schůze dne 4. května. Kol. Tylínek (II. r.) přednášel o životě a významu Fr. Pravdy. Předseda oznamuje, že jednatel. kol. Salač (IV. r.) vzdal se své funkce.

Všem jednotám bratrský pozdrav! VÝBOR.

Z ČESKÝCH BUDĚJOVIC.

Do svátků velikonočních měli jsme v milé naší literární jednotě „Jirsík“ ještě šest schůzí:

XIX. schůzi, jež konána dne 12. března, zahájili kol. zpěváci procítěným sborem Bendlovým: „Krásný sarafán“. Po té přednesl kol. Princ (I. r.) dojemnou vzpomínku na svého učitele p. professora Hrušku, jednoho z nemnohých těch dobrých idealních mužů, vychovatelů nadšených, kteří chápou velikost svého úkolu — výchovy mladých duší. — Kol. Kordík přednášel dále a dokončil svoji práci o sv. Tomáši Aquinském.

Na schůzi XX. dne 19. března zapěli p. zpěváci pěkný sbor Ambrosův „Rodné brázdy“ ze „Selských písní“. Kol. Čech (II. r.) jal se přednášeti „O zpěvu lidovém a kostelním zvláště“. K závěru schůze přednesl kol. Lorenc (II. r.) báseň „Radost“.

Schůze XXI. svolána dne 26. března: Přednášel kol. Reissner (III. r.) o O' Conellovi, osvoboditeli Irska, a kol. Kordík „O svobodě vůle“.

Na schůzi XXII. dne 2. dubna dokončil kol. Čech svou práci pojednáním o zpěvu chrámovém, poukázav na jeho význam vzdělavací a vychovávací, povzbuzoval k zájmu pro pěstování a zvelebování důstojného zpěvu v našich kostelích.

Ve schůzi XXIII. dne 9. dubna potěšil nás kol. Lorenc pěknou básní „Pohádka“. Kol. Kordík pokračoval v přednášce „O svobodě vůle“.

Schůze XXIV. a poslední členská konána dne 12. dubna: Kol. Princ (I. r.) přednesl báseň „Probuzení“ a kol. Kordík dokončil práci „O svobodě vůle“.

Dne 11. dubna zaslala jednota písemný projev soustrasti bohoslovcům ďakovským nad skonem velikého biskupa, nezapomenutelného Strossmayera. Ďakovští poděkovali telegramem.

Od 1. května nastal nám již letní pořádek, a není možno svolávati členské schůze, zbývá jen, aby členové tím horlivěji pracovali soukromě.

Bratrským jednotám srdečný pozdrav! PŘEDSEDA.

Kroužek „Hospodářsko-včelařský“ probíral ve schůzích XI.—XV. tato themata:

Josef Jančar (IV. r.) přednášel v XI.—XIV. schůzi o úpadku stavu rolnického, jeho příčinách a rozměru, o záchranných prostředcích a národohospodářské politice.

Ve schůzích XI. a XII. dokončil Karel Smetana (II. r.) přednášku o pěstování květin.

Vojtěch Holý (IV. r.) poučil nás ve schůzi XIII. o roubování stromků.

V poslední schůzi pojednal Frant. Brož (III. r.) o scelování a pronájmu pozemků. JEDNATEL.

Ve XIV. schůzi sociálního kroužku přednášel kol. Prinz (II. r.) o „Vývinu křesťanského socialismu“. V XV. schůzi podal nám kol. předseda (Kordík IV. r.) přehled o „Novověkém socialismu“ a seznámil nás s nejnovějšími směry sociálními. V XVI. a poslední schůzi letošího roku probíral kol. předseda program strany křesťansko-sociální.

Zdař Bůh! JEDNATEL.

Z HRADCE KRÁLOVÉ.

Činnost Jednoty naší od poslední zprávy v „Museu“ uveřejněné jeví se takto:

Dne 11. března t. r. konána byla valná hromada, na níž přednesl vědecky zpracovanou přednášku p. Polák Fr. (II. r.): „O Budhismu“. — Na valné hromadě této vzdali se dosavadní předseda p. Ign. Dovrtěl a jednatel p. Fr. Fišera úřadu svého, za důvod uvádějíce nedostatek času, který jim vznikne povinností brevíře.

Na místo jejich zvoleni p. Al. Dolák (IV. r.) za předsedu, a p. Jos. Michálek (III. r.) za jednatele. Na místo I. knihovníka, které uprázdnilo se volbou pana Michálka za jednatele, zvolen p. Viktor Kudrnovský (III. r.); na místo pak pokladníka, které dosud zastával p. Fr. Chládek, zvolen p. Fr. Klusáček (II. r.), poněvadž prvnější opustil náš ústav; z téže příčiny zvolen na místo p. Hospodky Boh. (I. r.) za důvěrníka p. Flegr Josef (I. r.).

Dne 14. dubna uspořádán byl ve IV. roč. praktický výstup v zakládání nové jednoty za přítomnosti ndp. biskupa Dr. Doubravy a vsdp. kapit. děkana Dr. Al. Frýdka. Thema bylo sice dříve docentem sociologie p. Dr. Reylem oznámeno, ale jednotlivé úlohy přípravného komitétu, zadavatelů stanov, slavnostních a debatujících řečníků byly přiděleny jednotlivým posluchačům v den zkoušky. Zajímavý průběh tohoto praktického kursu sledován vznešenými hostmi s patrným uspokojením.

Činnost jednotlivých kroužků bohužel značně ochabla. V kroužku apologetickém překládáno dílko: „Modernes ABC“ a probírána: „Vznešenost křesťanského názoru na přírodu“.

Končíme s upřímným pozdravem všem bratrským Jednotám a voláme: V další činnosti síliž nás a žehnej nám Bůh!

IZ ZAGREBA.

Premila braćo!

Mislim da će Vas u velike zanimati, ako Vam naslikam kratki prikaz današnjih naših književno-beletrističnih prilika. Naša „lijepa knjiga“ počiva danas u potpunoj stagnaciji, bez većih djela trajne vrijednosti, zadovoljavajuć se samo crtičarstvom trzavih i bolesnih duša savremene moderne kulture. — Razloge ovoj književnoj pospanosti moramo tražiti u onom zatornom po nas literarnom pokretu — modernoj „secesiji“, što je pred nekoliko godina zaokupila i naše literarne duhove i tako ustalasala našim književnim obzorjem. Ovaj, već u drugim zemljama davno preživjeli književni smjer simbolizma prouzročio je kod nas ljuti bojak, koji je vstavio iza sebe krvavo bojište i prazno taborište starih nam književnika i pisaca. Starija generacija ne moguć slušati zaglušmu buku modernih i tobože naprednih trublja, ni pucketanje njihova opadanja i klevetanja, ostaviše književno bojište ili se pak utopiše u njihovim valovima uz slatke talambase napretka i slobode, iznevjerivši se svojim starim tradicijama. — „Secesija“ ili kako je zovu „moderna“ je reakcija proti romanticizmu, je otvoren boj proti fiktivnosti i neiskrenosti u književnosti. — Priznati moramo, da je sanjarski i bajoslovni romanticizam zakopao i posve utopio duhove u sancima sretne i napredne domovine. Pjevalo se i pisalo o divnim baštama, posutim šarolikim cvijećem, oplodenim slatkim voćem i šumnim potocima, ali uz to zaboravilo se na edensku zmiju, koja samo sikti i svojom repinom ovija izmučeno tijelo i kosti naroda. U slatkim sancima, u kojima je utonuo sav naš javni život počevši od birokratske i saborske politike, nije se čuo plač jadne sirotinje, koju zlo i nemilosrdje tjera od kuće. — Proti ovakoj sanjarskoj politici, proti politici galame i grlatih poklika jeknu trublje realne politike izbiljskog života. — Nosioc i propagator tih naprednih i realnih melodija postade književnost realizma, koja će se oprijeti svakom romanticizmu i sanjarenju, koja će svojim kistom slikati lica savremena, naše krvi i naših osjećaja, ljude naših prilika i našega života. — Ovaj književni smjer stupa u život pod egidom demokratizma, da tudinstvom otrovane i odnarodene elemente viših klasa približi k narodnom shvatanju i narodno-domovinskim osjećajima. Za to stadoše iznositi tipove naše inteligencije i viših krugova, ali bijahu to blijede karikature, bez krvi i narodne boje, junaci Zolini i pariških salona, bića socialista i anarhista, te se čovjek

u čudu pitao: Zar je to zbilja naše društvo? — Narodni pak tipovi bijahu pravi izrodi ljudski, valjali se u blatu i gnjiležu svake opakosti, te se čovjek opet pitao: Zar je naš narod tako pokvaren? — Mjesto hvaljenog demokratizma nasta u djelima njihovima puki birokratizam bez svake idealnosti i narodnog značaja. Bijaše to literatura pornografie, trulosti, nervoznosti i histeričnosti, koja nije imala svrhe, već je sama sebi bila jedinom svrhom. — Porazni smjer ove struje ostavi iza sebe čitavo čislo mladih fantasta, koji i danas još dižu se iznad svoga naroda i domačih prilika, lijeću na tudinske poljane, kupe cvijeće što poraste u mlakama i kaljužama i kite njim domaći Parnas. No kakoje ta tudinska biljka ne može ni uspjevati na našem tlu, već samo bolesni i istrošeni dusi nasladuju se njezinim mirisom i plodom. Kopija tudjeda života, tudjih prilika, mračni i nerazumljivi misticizam i simbolizam nije mogao zadovoljiti zdravi i nepokvareni organizam hrvatskoga naroda. — Najprije bijahu okupljeni oko „Života“, onda oko „Vijenca“ uz potporu „Matice Hrvatske“, a danas se okupljaju oko ultramodernog „Lovora“, rasadnika nećudorada i bezvjerstva. — Kad poče izlaziti „Hrvatska Straža“ (na Krku namjenjena filozofii i književnosti) svoj pronicavi pogled svrati najprije na „Vijenac“, a onda, ako malo i crnim naočalima zagleda se u edicije „Matičine“ pa zagrmi oštro, bljesnu sabljom svojih logičkih dokaza, da će hrvatski narod propasti, ako će se hraniti hranom bolesnih i nebuloznih duhova, da će moderna filozofija, koja se pod lijepim napitkom nudja našemu narodu u „Vijencu“ i u „Matici“ posve iskvariti narodnu dušu i srce. I zbilja „Vijenac“ presta izlaziti, a Matica Hrvatska uplivom agilnih i poduzetnih svećenika, dosljednom i iskrenom kritikom „Hrvatske straže“ oduzeta modernoj struji, uplivu vjerskih i domovinskih grobara. U toliko je krenulo na bolje, ali nasta još veća stagnacija, jer mladji naraštaj odgojen tudjinskom knjigom i bezvjerskom modernom filozofijom, nije u stanju da zadovoljava barem za danas „kršćanskoj“ „Matici“ kršćanskim zdravim štivom. No nadamo se, da će se postići i to tijekom vremena. Šteta je velika, što nemamo nijednoga većega pisca i jačega plodovitijeg talenta sa izrazitom kršćanskom tendencjom, koji bi mogao povući za sobom čitavu generaciju i dati joj smjer na principu vjere i čudoreda. — Za to će neko vrijeme „Matičine“ edicije biti možda malo slabije, kako se već ljetos opazilo. — Nadamo se, da će i na tom polju opet zasjati čisto sunce Kristovog evangjelja, samo nam treba čekati i raditi! Za sada dosta, a o svemu tome drugiput, ako ustreba i više.

Uz bratsko pozdravlje: NIKOLA SKUKAN, bogoslov III. god.

IZ ZADRA.

Braćo Mila!

Medjusobno nam poznavanje mnogo koristi, a tomu najviše doprinosi izmjenično dopisivanje o radu i zauzimanju u pojedinim bogoslovnim zavodima. Često se na žalost radi malenog rada susteže od tih dopisivanja, ali to nebi imalo biti. I ako smo malo radili, a ono smo ipak nešto radili, a primjer druge braće nek nas pobudi na viši rad. I naš „Duhovni Zbor“ nemože da se baš podiči velikim radom, ali opet nije ni zimski san snivao. Radi se polagano, i pestopeno se napreduje. Lani Vas je, braćo, dvaput obavjestio o našem radu Vigilancije, koji je poput genia čuvara nad „Zborom“ bdio, a da ga niko ni opazio nije. Ove godine zamukao i on, a drugi se oslanjanju na njega, pak još stoga nema ništa. Neda se vjerovat, da je i on zaspao; da se nije valjda dao na dublja proučavanja? Svakako mu naša hvala, što je prvi probio led i upoznao Vas sa našim radom i prilikama. Javili se on opet bit će mi milo, a medjutim ja ću da nastavim gdje je on zaostao.

Naš se je „Zbor“ — kako je i Vigilancije napomenuo bio — latio velikog i teškog preduzeća, a to je prevod Evandjeljâ i Djela Apoštolskih sa kratkim

jezgrovitim tumačem. Na tom poslu rade posebni odbori i već je gotovo evandjelje po Mateju i po Marku, a brzo će biti i ono po Luki. — Prevedeno je takodjer i za štampu pripravljeno te već poslano Sarajevskoj „Vrhbosni“ glasovito djelo Ives Le Querdec: „Lettres d'un curé de campagne.“ Nadam se da će brzo začeti na svjetlo izlaziti. — Još su se prije svrhe lanjske godine držala dva čitanja: č. a. Silvie Miroslav: „Potreba vjere u svagdanjem životu“ i č. g. Fulgosi: „Kršćanska vjera i ćudoregje u hrvatskim narodnim pjesmama.“ — Napomenut mi je, da su u „Prilogu“ čestite „Hrvatske Straže“ objelodanjene i 3 radnje našeg „Zbora“ i to č. č. g. g. Spasoja Fabrisa „Fanar i Vatikan prema Dalmaciji“, Božidara Jerkunice: „Domovinska ljubav u katolika“ i V. Fulgosa: gori spomenuta.

S novom školskom godinom započeo i nov život. Odmah s početka sve se sile usredotočile oko toga, da se što ljepše pripravi akademija za proslavu Jubileja Neoskvrnjeg Začeća. Uz krasnu vanjsku proslavu došla i sjajna akademija. „Pjevačko Kolo“ i „Tamburaški Zbor“ osvjetlaše uprav sebi lice finim izvadanjem više biranik komada. Svaku čast i pohvalu zaslužuje vlč. g. Nikola Fantela (IV. tečaja), koji je uprav sa majstorskom vještinom i dostojanstvenom ozbiljnošću upravljao s jednim i s drugim društvom. Dakako da ni „Duchovni Zbor“ nije izostao tom zgodom svojim radom. Njegove su radnje: „Proslov“ sastavio i čitao Ante Šare, „Morska Zvijezda“ pjesma po narodnu spjevao je. S. Fabris, a krasnoslovio Ljubo Bačić, i „Hymnus B. M. V.“ spjevao ga Fran Glavović, a priudešen jednom Perosijevu napjevu. Radili su za akademiju i oni, koji su izvan spomenutih društava. Zanos je bio općenit i složio sva srca i tad naravno mogu da se i čudesa prave. Izatoga oduševljenje palo, a nastupio obični život. — Kroz minulo je polugodište „Duhovni Zbor“ priredio 4 čitanja radnjâ i to S. Fabris: „Prijeporne tačke izmedju istočne i zapadne crkve“, Rudolf Pian: Plodovi kulta razuma za francuske revolucije,“ Dinko Vranjican: „O radničkom pitanju“ i Ivan Brechler: „Razložitost katoličke vjere.“ Pri čitanju prve radnje g. presjednik je razložio i preporučio Ćiril-Metodijsku ideju, ali, u koliko je meni poznato, malo je taj zamašiti pothvat našao odziva. — S ovim sam Vas, braćo, o glavnim stvarima našeg rada obavjestio. Što spomena nezaslužuje to sam premučao. Ko veseliji od mene, ako Vas u buduće uzmognem o boljem radu obavjestiti? Dao Bog. Da ste zdravo i veselo uz bratski hrvatski pozdrav sa žala Jadranskog mora! Član „Zbora“.

IZ CELOVCA.

Delovanje „Slov. akademije“ se je tudi v drugem tečaju veselo nadaljevalo. Imeli smo dosedaj 7 ur. In sicer so se vršila predavanja v sledečem redu:

1. Tov. Sekol: Zgodovina anarhizma na Ruskem; 2. tov. Lakner: Ali Slovani res nimajo zaslug za evropsko kulturo? 3. tov. Benetek: Slovenski duhovniki pisatelji; 4. tov. Žel: Ali se da slov. domača obrt rešiti ali celo povzdigniti? 5. preds. tov. Lučovnik: † Biskup Strossmajer; 6. bivši preds. akad., g kaplan Fr. Smodej: O naši soli; 7. tov. Linasi: Misli o ločitvi cerkve od države; 8 tov. Stritof: Moj sin, moj sin, kdo mi stori, da mi je mogoče umreti za Te? (Marij. pridiga); 9. tov. Schiller: Ljudevit Gaj in ilirska ideja; 10. tov. Mörtl: Aristotelev nauk o Bogu in moderni; 11. tov. Rožman: Svoboda v leposlovju.

Pred in po vsaki akademični uri se poje ali tambura ali pa oboje vkup.

Radi našega pičlega števila (20 članov) ne more se naše delovanje razpredeliti v posameznih krožkih, kakor se to godi v drugih bratskih semeniščih. Ali kakor vidite z podanih naslovov, so vendar naša predavanja kolikormožno raznovrstva. Bog daj vedno lepši napredek!

Zadnjič sem omenil, da nimamo vaj v slovenskem pridigovanju ne slovenske kateheze in da upamo v kratkem kaj doseči v tem oziru. In res se nam je zdaj za trdno obljubilo od avtoritativnih oseb, da se bodo drugo leto gotovo vpeljale slov. pridige kot tudi slov. kateheza. S tem bi se tedaj vendaj enkrat odpomoglo nujni potrebi in obenem vendar enkrat ugodilo naši opravečeni zahtevi in prošuji.

Iz Kraljevega Gradca smo dobili od cenjenih gg. boboslovcev poziv, da bi se udeležili shoda na „Sveti Gori“, ki se bo vršil v svrho razširjanja cirilometodijske ideje. Za trdno še zdaj ne vemo, se li udeležimo ali ne.

Drugi tečaj se nagiblje h koncu, in naša akademija se pripravlja na zaključno slavnost, ki se bo letos vršila javno. Na vsporedu so pevske in tamburaške točke ter predavanja.

Krepek slovensko-koroški pozdrav vsem bratom v drugih bogoslovnicah!

Janko Dolinar, t. č. tajnik.

✷ ROZMANITOSTI ✷

Xaver Dvořák: Soli Deo. Básně. Vydal „Nový Život“ 1905.

Nová kniha drahého mně básníka má přednost, jíž se nemohly honositi všechny předešlé: jest ucelena, ideově soustředěna. Označuje to již titul, komu výhradně věnoval básník všechny písně své duše, když prošla stezkami srdce lidského. Není nijakým rozhodným novým krokem v celém jeho díle, jehož sílu bych hledal spíše ve sbírkách předcházejících. Duchovní jeho poesie nalezla zde jednotný, slitý výraz. Stál vždy před námi jako člověk, hledající, bojující své zápasy a pokušení, jakýsi tichý, bolestný smutek, hořkost nad ztrátou a zase vědomí marnosti a vyšší touhy prochvívaly jeho umělecky čisté verše: zde zaznívá již vítězné Alleluja svatého Sabathu, radostné Gloria duše vznášející se nad tímto světem a potopené v mysterium nejvyšší lásky. Jsou to zase dvě centra celé jeho poesie, jeho mystického světa: kříž vykoupení, rozepínající nekonečnem ruce, z něhož tryská proud milostí, a Eucharistie, to tajemství skrytého života božské lásky, slunce, jehož žár pokoušeli se vyzpívati všickni velicí básníci katoličtí a jemuž věnoval Dvořák nejkrásnější ze svých sbírek.

„Přes všecky vzněty profanní já miluji tě posud“, praví prostě v úvodní básni a ohlas těch slov v nejrůznějších variacích a gradacích zaznívá z celé knihy, ta věčná touha lásky: vzdat se, nehasne, stoupá, rozlévá se jako moře a volá nenasycena na konci: „Kdy přiblížíš se Tajemný . . .? Rozkoší se jednou chvím a sladkou trýzní, zde pod tvým srpem ohnivým být tvojí sklizní.“ („V touze“.) Sklizní. Ví, že přišel nyní čas, aby vyrazila již setba. Milostí Boží obrozen posvěcuje mu očištěný chrám své duše, kde ještě ve zpovědi před obrazem Panny zaznívají z dálky zahořklá echa minulých bojů a šumění života. „Z číše rozkoši jsem píval, v duši splýval pochyb příval — a já poznal: i to klam!“ („Nehřeš víc!“). S kříže volá Láska: Pojďte ke mně, obtížení . . . Přimyká se ke kříži, kde v objetí Spasitelově, hlavu na Jeho srdci, nalézá toužený sladký mír, vše zaplavující pokoj, který tak hřeje, zapomíná na vše ostatní, zamyká za sebou svět, kde „je duši chladno pod země klimatem, je cizí prostřed tvorů, je těla zajatcem,“ jen milosti Boží otevírá své srdce, jesle, zahřáté láskou, očekávající jen Jeho Příští. V tom očekávání, v té touze plamenné, od níž rty již ohořely, jen Jemu samému znějí všechny melodie, jež zpívá srdce hořící láskou,

jež spaluje všechny viny, v popel ztravuje pýchu a dává klíčiti novému semeni. Tak prostě vyslovují to vyrovnání všech rozporů verše „Písně“:

V Tobě jsem položil
vrch žití smělý,
všecko ti podnožil,
můj Spasiteli!

A zde plyne již duše básníkova ve svých visích, ve svém opojení, zpívá jen hymny Nejvyššímu, slast blaženého klidu, vítězství duše zanícené jen „tím svatým milování plamenem“ věčnou, neuhasitelnou touhu po Něm, jediném Dobru a největším Tajemství, touhu oddání a spočinutí v Něm, zabarvenou ještě pokornou lítostí při vzpomínce na minulost. E. M. (Br.)

II. Свѣтловъ: Старокатолическій вопросъ въ духовной печати за 1904 г. Къ вопросу о соединеніи церквей и къ ученію о Церкви. Бог. Вѣстникъ. Москва 1905.

Láskou a mírumilovností třeba proniknouti bohosloví. Dosavadní symbolika všímala si jen rozdílů mezi církvemi; pomíjejíc pravdy společné zveličovala rozdíly dogmatické v bezednou propast, vynalézala rozdíly, jichž ve skutečnosti nebylo. Učení církve katolické o výhradné samospasitelnosti přijala i církev východní; v učení tomto vidí Světlov hlavní překážku pro sjednocení. Všechny křesťanské církve mají mnoho pravdivého v sobě; nejúplněji ovšem zachovala učení obecné církve církev východní, proto však dle Světlova nemůže býti sama o sobě ještě považována za církev obecnou. Jednotu třeba lišiti od mrtvé uniformnosti, odtud důraz na životní princip organické jednoty — lásku, proto Světlov co nejostřeji odsuzuje počínání těch, kteří otravují mladé duše kněžského dorostu záštím k církvi římské. V novější době jest patrný vliv ideí slavjanofilských na ruské bohosloví. Pro sjednocení špatná vyhlídka; západ se prohlašuje za organicky neschopný přijati a osvojiti si pravé a úplné křesťanství = pravoslaví.

Již po 33 léta vyjednávali starokatolíci s řecko-ruskou církví o sjednocení Vyčítá se jim Filioque, nesprávné pojetí tajemství Eucharistie, nedostatečné uctívání svatých, obrazů i ostatků, nedostatečné uctívání Bohorodičky.

Propagatoři sjednocení se starokatolíky na Rusi, Kirějev a Světlov, snaží se obhájiti starokatolíky proti těmto výtkám. Pravoslavní doposud se většinou dívali na starokatolíky jako na haeretiky, kteří nemají co činiti s církví obecnou, a tudíž mohou býti dle staré církevní praxe do církve přijati jen po předchozím pokání. Starokatolíkům naopak vadily některé směry v pravoslaví, jichž v dřevní nerozdělené církvi nebylo (dle Světlova nepochybné sledy latinské theologie) a proto, sami majíce příčiny k výtkám, sotva by se podrobili takovým podmínkám.

O orthodoxii starokatolíků nemá Světlov žádných pochybností. Odvolává se v otázce o Filoloque na V. Bolotova, dle něhož pravoslavná církev uznává za dogma jen tu pravdu, že Duch sv. vychází od Otce, že jest jedné podstaty s Otcem i Synem, nepřidávajíc ani objasňujícího doplňku „skrze Syna“, ani neomezujíc „od jediného Otce“. Ἐκ μόνου τοῦ Πατρός náleží mezi θεολογούμενα a nemůže se prohlašovati za učení obecné církve. — Vlad. Solovjev: „Duch sv. vychází od Otce, než zároveň s tím spoluúčinkující příčinou ve vycházení Ducha svatého od Otce jest Syn, takže zároveň s tím Duch sv. vychází i od Syna, čili vychází od Otce skrze Syna“.

Transsubstantiatio — už v tom slově vidí pravoslavní snahu pochopiti a rozumem obsáhnouti tajemství, hříšnou snahu. Světlov nachází novou shodu pravoslavných se starokatolíky, třebas se omezuje jen na společnou výtku římskokatolické církvi ze snahy po přílišné materialisaci tajemství.

Náleží-li církev římská k církvi obecné, pak tím více k ní náležejí starokatolíci, lepší část církve římské. A církev římská, jedna z více dcer jediné

matky, dřevní církve, byť z hrdosti se odloučila, nepřestává býti ještě dcerou a sestrou. „Když mně řeknou o katolících“, píše Vlad. Solovjev, „že jsou haeretiky vyloučenými z dogmatických příčin z církve obecné, jen v tom případě jim uvěřím, když mně ukáží, na kterém obecném sněmu jsou katolíci vyloučeni. Dejme tomu, že bloudí; ale abychom prohlásili jejich poblouzení za nepochybnou haeresi, jest nevyhnutelné přímé dogmatické prohlášení obecné církve“. — Světlov se diví, proč vyslovil se Solovjev tak jen o katolících, nerozšířiv svou zásadu i na protestanty. Poněvadž si představuje sjednocení na jiných základech daleko pevnějších.

Agitace pro starokatolicismus vyvolala na Rusi ostrou polemiku mezi zástupci stran. Konservativní ruská theologie v nauce o jediné, viditelné, neomylné církvi shoduje se s církví katolickou; strana liberálnější, snažíc se setřásti se sebe všechny sledy latinské theologie, zašla možná příliš daleko, můžeme-li jí připisovati názory prof. bohosloví na kijevské universitě, Světlova. Budoucnost ukáže, jak pevné jsou základy sjednocení českých starokatolíků; církev římskokatolická ve svých modlitbách i řecko-ruská ve veliké ektenii představuje si jinou jednotu.

Slíbený „sbor Všeruské Církve pro kanonické posouzení předmětů víry a církevní správy“ stal se předmětem ostré diskusse. Jak poznamenává moskevský Богословскій Вѣстникъ, netřeba se svoláním sboru příliš spěchati; chyby z ukvapenosti mohly by býti osudnými. Má-li míti reforma úspěch, musí býti provedena v plné síle a šířce. O církevní samosprávě a svobodě možno jen tenkrát mluviti, bude-li patriarcha i metropolita zvolen sborem. Jak patrno ze starší ruské historie, instituce patriarchátu sama o sobě ještě nezaručuje církvi nezávislost. Obnova kanonického zřízení může býti provedena jen kanonickou cestou. Tím se však živel laický nezbavuje naprosto svého vlivu. Spoluúčinnost učených laiků v těžších otázkách, jako na př. v opravě slavjanské bible, jest žádoucí. A nejen to; mezi duchovenstvem samým hájí se myšlenka, že měla by se dáti farníkům účast nejenom při volbě vlastních kněží, nýbrž i biskupů, vliv na život církevní v dioecesi, poradní slovo na eparchialních sjezdech. Doposavad duchovenstvo mluvíc o církvi, myslilo tím většinou samo sebe, zaměňovalo svobodu církve se svobodou vlastní.

Instituce sboru, má-li přinésti užitek, předpokládá nejživější a nejúčinnější spolupůsobení všech členů mystického těla Kristova na církevním životě. Církevní hierarchie musí netoliko vzdělávati, ale i sama vzdělávati se duchovním životem laiků. Doposud byla ruská církev pod nekanonickým a neevangelickým vlivem určitých osob neb osoby jedné. Nebude-li přiznán laikům vliv na církevní život vůbec a na volbu kněží zvlášť, pak stane se biskup carem dioecese, a navrátí se dosavadní mechanismus, pak jest obava, že i shromáždění všech biskupů, bude-li se cítiti nezávislým jak zdola tak shora, převrátí se v dřívější byrokratii.

Kněžstvu jest se připraviti na oběť. Církevní fondy, závody, církevní školy musí se navrátiti účelům čistě církevním; místo synů a dcer duchovenstva musí ústavy církevní, ovšem důkladně zreformovány, vychovávati a vzdělávati výhradně jen příští pastýře Kristova stádce. Vyšší klerus musí podstoupiti další skutek odříkání, na výsost důležitý: Princip lásky žádá svobodu slova psaného i mluveného, aby nedostatky společným úsilím mohly býti vymýtěny. A při tom představitelé církevní moci nesmí zapomínati v čem záleží její podstata. Zakladatel církve takto rozřešil spor, kdo větší jest mezi apoštoly: Králové národů panují nad nimi . . . ale vy ne tak; nýbrž kdo větší jest mezi vámi, budiž jako menší, a kdo předchází jako sloužící. (Luk. 22, 26). Sdlčk (Br.)

Vladimir Soloviev: **La Russie el l'Église universelle** Paris. Nejlépe nás zajisté dovedou poučiti o církevním životě na Rusi pravoslavní sami, kteří patří nepředpojatě na ztrnulost náboženského života svých souvěrců. K těmto

náleží též bývalý professor petrohradské duchovní akademie, Vladimír Soloviev, klonící se k unii, jenž ve jmenovaném díle rozbírá všeobecnou (officielní) církev v Rusku. — V první části svého díla, jež rozdělil na tři části, chce ukázati, co vlastně schází Rusku, by vyplnilo své theokratické poslání. Poukázav na příčinu existence Ruska a na jeho domnělou pravověrnost, podává nám praktický výsledek oné pravověrnosti — rozkolníky. Zamítá optimism ruských slavofilův a přechází k nutnosti náboženské a církevní svobody, jíž se protiví sami hodnostáři církevní, pachtíce se pouze za vyznamenáním státním. Jeho slova jsou tím pádnější, poněvadž je dotvrzuje výroky protivníkův unie, Aksakova a dějepisce Pogodina, kteří se snaží, však spravedlivě, obhájiti církev státní. Při tom neopomíná velikého činitele církve ruské, caropapismu, a jeho zámyslů.

Tím přechází k onomu spornému bodu církve římské a ruské, k primátu papežovu. Rusko theoreticky neuznává primátu a vzpírá se mu, prakticky však ho snášeti musí, uznávajíc cara za hlavu církve. Ale caropapism jest institucí čistě lidskou, kdežto primát papežův má původ božský, To dokazuje svým krajanům z Písma sv. i z oekumenických koncilů, tedy z dějin. Argumentuje hlavně z ideí papeže Lva Velikého o moci papežské, jež byly stvrzeny i otci řeckými (loupežná synoda efeská — koncil Chalcedonský).

Konečně si vytkl Soloviev za úkol spojiti ideu theokracie (la Trinité sociale) s ideou theosofickou (la Trinité divine), což dosti zručně provedl v třetí části svého díla; se vším však přece souhlasiti nemůžeme.

Důležity jsou pro nás hlavně prvé dvě části jeho díla, v nichž se dovídáme od hodnověrných svědků mnoho zajímavých věcí o církevních poměrech na Rusi a o sporném článku obou církví. Pro knihu, již nám doporučuje již jméno autorovo, mluví též to, že jest résumé většího díla sepsaného v řeči ruské, jež bylo státní censurou zakázáno. K. O. (Ol.)

Venkovské knihovny v místech kulturně a nábožensky ohrožených po čtvrt století zakládá „Růže Sušilova“ brněnských bohoslovců. Založeno 79 knihoven s počtem 5078 knih a 50 knihovnám udělena podpora 1749 knih. Na důst. duchovních správcích a ostatních, kteří o založené knihovny pečují, jest, aby udržovali tato seménka rozsetá po luzích milé Moravy ze slabých sil, ale upřímných srdcí, a byli nám v této dnes bez odporu velmi závažné činnosti podporou hmotnou i moralní, starajíce se o udržení a rozhojnění knih i o použití jich ku vzdělání lidu.

Velehradský sjezd projektován na 1. a 2. srpen. (Určité datum i program bude ustanoven v příštím čísle „Musea“.) Slíbili jsme si, že Velehrad jest a zůstane nám ohniskem zvláště nyní, kdy otázky v duchu Cyrillo-methodějském dospěly v nové slibné stadium, ne však, aby se zastavily a strnuly, nýbrž spěly dále určitější dráhou. V tom má Velehrad svůj význam: místo, kde každý kámen mluví, kde každý pohled mocně vyvolává v duši nadšení a minulost k nám odtud hovoří o úkolech dneška i budoucích dnů, — — ono místo jest nevhodnější, aby si stiskli zde dlaň všichni, kdož mají účast na otázkách těch vážných, jedni aby učili nás a radili, druzí aby slyšeli a chápali a jednali. Sjezd zajisté bude dostaveníčkem všech horlitelů o ideu Cyrillo-methodějskou.

P. Ignát Wurm.

LADISLAV ZAMYKAL (Ol.):

P. Ignát Wurm.

12./7 1825—12 /7. 1905.

Tys ještě z nich, těch kněžských vlasti synů,
jež v lásce své jí vzbudil dobrý Bůh,
když jaro přišlo v naši domovinu,
kdy pukal led a zelenal se luh
a nad Moravou píseň skřivánkova
též hlásala, že přišla vesna nová.

Tys ještě z těch, co znali se Sušilem
své srdce s církví, vlastí děliti,
a znova u zápasu práce čilém
je láskou k oběma zas celiti,
jež provázela jediná jen snaha:
lid vésti k zdrojům odvěčného blaha.

Vladimír Šťastný.

Poslední z družiny Sušilovy!

Poslední — —

Co tklivého smutku a zároveň tajemné radosti spočívá v jediném tom slově . . . Pro nás a zvýšenou měrou pro toho, jenž posledním jest.

Smutek a tesknota vkrádá se plíživě v srdce jeho, když obrací se a hledí za sebe, na cestu, kterou do chvíle přítomné urazil. Sám — — sám — — sám. A tam v dáli po obou stranách dráhy jeho roztroušeny zří rovy, jen rovy, mnohé již úplně se zemí srovnané, rovy drahých a milých duší, které s ním současně vytrhly do boje . . .

Radost však rozhání chmurné myšlenky, když vidí, že nebyl jejich boj a zápas marný, že z jejich krve, z jejich těl vzešla žatva netušená. Nevystavělo jim potomstvo žádných mramorových pomníků, ba spíše na ně zapomnělo nevděčně, než po tom ani netoužili; jim dostačilo, když Bůh dopřál jim té milosti, aby až do posledního okamžiku na svém stanovišti setrvali.

A on byl mezi nimi, bojoval, pracoval a bděl s nimi a dosud jde toutéž cestou jako oni. Již přes půl století . . . Vytrvale, neohroženě!

* * *

Jsem přesvědčen, že netřeba na tomto místě široce dovozovati a dokazovati nesmírně hluboký a obsáhlý kulturní význam družiny Sušilovy, neboť zajisté každý z nás je s ním dokonale obeznámen a chápe jej. Opak si představiti nedovedu a nechci, neboť pak bychom jen bezprávně a kradmo sluli jejich následovníky a nástupci, a nelišili bychom se v ničem od nynější pseudoaristokratické, dekadentní generace, která nad našimi „zbrklými a vlastenecké odrhovačky přežvykujícími“ buditeli velkopansky ohrnuje nos a pohrdavě krčí ramenoma. Až budoucí nestranný historik moravský — ať literární nebo kulturní — kterého jsme dosud neměli a ještě nemáme, jistě podá spravedlivou ocenu tiché, ale záslužné činnosti členů družiny. Než to jen tak mimochodem.

Zde chci nejdříve upozorniti na systematické, dle povahy a vloh toho kterého se řídící rozdělení práce v idealním spolku, jaký družina Sušilova representovala. Ať spočineme zrakem na poesii nebo vědě, na poli otázky sociální nebo charitativní, všude zříme jednoho nebo více Sušilovců. Cíl společný, meta společná, rovněž směr a cesta, jen způsob chůze různý. Ani politika nebyla zanedbána i sem si měly proraziti idealní myšlenky a názory Sušilovy a jeho druhů přístup. Úkol ten připadl našemu oslavenci, P. Ign. Wurmovi. Nepochybím, když jej nazvu Stojanem let šedesátých a sedmdesátých. Zvolen byl na program národně-konservativní jak do sněmu zemského (od r. 1861 za městskou skupinu přerovskou) tak do říšské rady.

A v poslanecké funkci tví těžiště jeho celého života, v ní vykonal pro církev i národ nesmírně mnoho. Byl P. Wurm z poslanců, kteří dokonale znají těžkou zodpovědnost svého úřadu a vykonávají jej až s úzkostlivou svědomitostí. „Po jeho mínění má býti každý poslanec schopným politikem, má býti do jisté míry diplomatem. Jeho rozhled má býti co nejširší, daleko přes hranice sahající, poněvadž jen tak může své místo platně zaujímati.“ [1])

Osobně P. Wurm požadavkům, jež všeobecně na poslance kladl, nejen dostačoval, nýbrž daleko je převyšoval. Vlastnosti řádnému poslanci potřebné byly mu vrozeny, výchovou a studiemi, pak stykem se Sušilem sesíleny a stupňovány, životními zkušenostmi před nastoupením poslanecké dráhy konečně utvrzeny a přesně vyhranoleny.

Z rodiny pochází P. Wurm (nar. 12. července 1825) dosti zámožné, takže nebylo mu léta studijní nuzně přetloukati. Rod Wurmů vyznamenával se nezdolnou energií, pevností charakteru a obdivuhodnou přímostí, která nehledá oklik a tajných chodníčků. V Kloboucích u Brna byl starousedlým. Národu našemu dal několik zdatných, vlasteneckých mužů. I náš oslavenec zdědil vlastnosti svrchu zmíněné, k nimž se přidružila ještě skromnost a rozvážnost. Studia jeho, nejdříve u Piaristů v Kroměříži, pak v Brně uplynula klidně. Ne bez účinku však byly prázdniny po sextě, kdy seznámil se s novým klobouckým kaplanem hr. Bedřichem Sylva Taroucou. Okolo čeho asi hovory jejich se točily a kam směřovaly, netřeba mi nějak vylíčovati; stačí, když řeknu, že Sylva Tarouca už tehdy patřil ke kruhu důvěrných přátel Sušilových. Taroucovi také jest děkovati, že mladý Wurm, rozhodnuv se po filosofii ke stavu kněžskému, volil seminář brněnský, ač již do vídeňského byl zapsán.

Na podzim roku 1846 odjížděl do Brna již jako theolog. Prvé setkání se Sušilem [2]) učinilo z něho naprostého vlastence. Byl jím dříve také, ale neuvědomělým, náhodným. Brzy se z něho stala vůdčí hlava bohoslovců brněnských, čím byl od r. 1841—45 tehdejším bohoslovcům B. M. Kulda. „Poměry a potřeby veřejného života vůbec, ale českého národa zvlášť byly mu velice dobře známy. Touže dobou totiž zvolen jeho starší bratr Josef zemským poslancem a po dobu sněmovního zasedání bydlil u Ignáce, který jako spolehlivý a lepší student přebývati mohl mimo seminář. Zvláště události r. 1848 a 1849 mocně se mladistvých a nadšených alumnů dotekly. Wurm často po dobu bohosloveckých studií poléhával, ale v práci pozadu přece nezůstával. Zajímal se horlivě o Slováky, agitoval pro list „Cyrill a Methoděj“ na Slovensku vycházející, [3]) vrhl se na otázku cyrillo-methodějskou Štulcem tehdy propagovanou a seznamoval se s předáky českého života na Moravě. Jsa v semináři ještě, byl zván i k poradám politicko-národním, jichž účastnili se Sušil, hr. Tarouca, Klácel, Pražák, Procházka, Ohéral a jiní národovci a předáci vlastenečtí“. [4]) Důkaz pro jeho politickou vyspělost zajisté více než výmluvný. I o jeho působení vnitřním, čistě domácím mezi kolegy dalo by se všelicos zajímavého pověděti. V annálech nebo archivu brněnské Růže Sušilovy bude bezpochyby mnohý zajímavý dokument o tom.

Za takových okolností nebude nám s podivem, že když r. 1850 na den sv. Jakuba vysvěcen jsa, prvou svoji štaci Mutěnice (v kraji slovácském,

[1]) Miloslava Procházková: P. Ignát Wurm ve svém životě. Str. 83. a 84. Dílko, jehož výnos věnován na vystavění musejní budovy, doporučujeme!

[2]) Viz o tom loňské »Museum« č 4.

[3]) V Báňské Bystřici za redakce P. Jiřího Sloty.

[4]) M. Procházková, l. c. str. 26.

severozápadně od Hodonína) nastoupil tak rázně, uvědoměle a energicky si počínal. Stal se z něho pravý apoštol lidu, který dovedl získati svému jazyku a svým snahám všude vážnosti. Stanice byla vůbec velmi obtížná. P. Wurm se však dovedl za krátko uplatniti jak v kostele na kazatelně tak ve škole u dítek, všude poučuje, povzbuzuje, probouzeje a uvědomuje. Ba i k soudu jednou byl obeslán, poněvadž kyjovským židům vydřidušství ve své farnosti překazil.

Prázdné chvíle a volné okamžiky věnoval horlivý kaplan pozorováním národopisným, jsa tu žákem Sušilovým.

Po roce byl přesazen do Dědic u Vyškova. Poněvadž místo nynější nebylo tak obtížné jak pastorace v Mutěnicích, mohl se P. Wurm více věnovati kulturnímu poslání. Nejdříve staral se o to, aby farníkům jeho dostalo se řádné a bezvadné četby. Ponoukal je, aby přistupovali za členy různých dědictví, založil pro ně knihovnu a odbíral časopisy na předním místě hospodářské. Lid pak byl mu za to vděčen tím, že k němu opravdově lnul a jej miloval. Těžké bylo proto loučení, když P. Wurm pro neustálou nemoc odešel na dočasný odpočinek, a to do Valašských Klobouk, neboť lékaři mu bylo naporučeno píti žinčici. Vykonav tu hodný kus vlastenecké práce přijal po roce pohostinnou nabídku vyškovského děkana Friebena a usadil se tu až do r. 1859.

Štědrou nadací hr. Bedřicha Sylva-Taroucy zřízeno r. 1850 při ochranovně místo duchovního správce. Stal se jím přítel jeho Beneš M. Kulda. Dne 13. března r. 1859 stal se však Kulda farářem na Chlumu u Sedlčan v Čechách, i vyzván P. Wurm, aby nastoupil po něm. Přijal a přesídlil téhož roku na jaře do Brna. Zde byl konečně Wurm na pravém místě, ve svém živlu — ocítá se ve vodách politických.

Svou karieru politickou začal P. Wurm sice hned v Dědicích, kde za příležitosti zasnoubení císařských manželů řečnil o pojmu a úkolech Rakouska; to byl však nepatrný krůček. Mnohem důležitějším a významnějším je diplomatické rokování a vyjednávání s djakovským professorem dr. Topálovičem, který provázel † Strossmayera z jara 1860 na širší radu říšskou a do Brna si zajel, aby mohl Strossmayera pak o poměrech moravských poučiti jak po stránce církevní tak národní a politické. Porady měly za následek, že Wurm byl kněžstvem delegován do Vídně, aby s biskupem Strossmayerem o dotyčných věcech osobně promluvil.

Téhož roku na podzim velkou účast bral na svatováclavském sjezdě katolických jednot v Praze, na němž sám řečnil a jiné řečníky české získal, čímž se velice zavděčil kardinálovi Schwarzenbergovi. A nyní jde čestná funkce za funkcí. Místodržitelským radou Petrem Chlumeckým požádán, pracuje o plánu na reformu středních škol, dle něhož jsou Němci a Češi rovnoprávni; koná dalekosáhlé přípravy ku jubilejnímu roku 1863 a získává pro myšlenku cyrillo-methodějskou hr. Belcrediho, knížete Salma a Chlumeckého, kteří v ní shledávají oporu pro jejich program historicko-konservativní. I arcibiskup Fürstenberg byl s myšlenkou a podnikem obeznámen, takže se mu postavil v čelo. Založena Matice Velehradská a jejím jednatelem stal se P. Wurm.

„Wurm byl tedy tou dobou mimo své povolání zaměstnán dvojím směrem: péčí o Velehrad i jeho slavnosti a politikou“. Že byl tehdy na základě kompromisu strany kněžské a národní zvolen za městskou skupinu přerovskou poslancem, už zmíněno. Přerov, Tovačov, Hulín, Kojetín mnoho mají P. Wurmovi co děkovati. Zvláště o Přerov se staral pečlivě: na jeho radu založena zde záložna, jeho přičiněním přijelo do

Přerova z Olomouce vojsko na pomoc při ohromném požáru, a vynesly uspořádané sbírky přes 30.000 zl., zreformována učební a výchovná osnova v klášteře sester Františkánek, zvelebena chlapecká škola a zřízeno gymnasium, při jehož svěcení pronesl Wurm skvělou řeč.

Jako řečník byl P. Wurm velice oblíbeným a proto často zván nejen na četné tábory lidu, kde se jednalo o politiku, ale i při installacích, primicích, pohřbech, svěceních atd. Mívaly ty řeči obyčejně ráz buditelský, braly se směrem praktickým a vždy měly v zápětí nějaký dobrý kulturní skutek.

O rovnoprávnost obou národností na Moravě nejen ve sněmovně, ale i mimo ni zasazoval se od první chvíle, kdy do sněmu vkročil. Jeho úsilí a odvaze podařilo se, že úřady — hlavně zemský výbor — počaly výnosy a protokoly i v českém jazyku vyhotovovati. Rubrika „Strážce národnosti", kterou v „Mor. Orlici" zavedl a sám řídil, osvědčila se znamenitě.

V březnu roku 1866 jmenován P. Wurm na přímluvu svého přítele generalního vikáře bar. Königsbruna vikářem při dómě v Olomouci. Čekala ho zde nová starost — starost o projektované české gymnasium. Povolené gymnasium bylo z počátku pouze nižší a to ještě třetí třídy; tomu se P. Wurm všemožně opřel a dosáhl, že bylo císařem vřazeno do třídy první. I v letech pozdějších nezapomínal poslanec Wurm na gymnasium a mnohou výhodu pro ně vymohl.

Léta příštího rozhodně potíral P. Wurm dualistické myšlenky, ovšem marně, mluvil proti porušení konkordátu a obmezování svobody církve a pomáhal ustaviti konservativní stranu práva proti liberálům. Též na oslavě 1000leté památky úmrtí sv. Cyrilla měl podíl lví.

V říšském parlamentě po prvnikráte promluvil r. 1874 v lednu velmi účinně proti předloze o mezináboženském zákoně a upravení školství ve smyslu liberálním. Současně konferoval se Strossmayerem, který jej svým radou jmenoval, a s nuntiem Jakobinim, pozdějším tajemníkem sněmu vatikánského. Otázka cyrillo-methodějská samozřejmě byla osou rozhovorů. „Nuntius Jakobini, který výklady Wurmovy si zaznamenával, sděloval se o to, co o svatých těch byl zvěděl, s kardinálem Bartolinim".[1]) Na základě těchto informací vydal pak Bartolini k pouti Slovanů v roku 1881 spis o sv. Cyrillu a Methodějovi.

V hodnosti své poslanecké setrval P. Wurm až do roku 1887. Co za těch 26 let poslancování na zemském a 13 let na říšském sněmu dobrého pro národ náš vykonal, nedá se popsati tak snadno na těchto řádcích. Procházková, charakterisujíc činnost jeho politickou, praví: „Wurm neobmezoval se na pouhé hájení práv jazykových a národních, nýbrž jeho řeči byly také věcné obsahu socialního, v nichž obrážejí se hluboké studie a úvahy o socialní otázce, vynikajíce i originálností náhledův a praktičností pokynů, svědčících o jasném názoru nejen pokud se týče potřeb živnostenských a dělnických, nýbrž také pokud se týče soustavy socialní a poměru řemesla i dělnictva k velkokapitalistickému průmyslu." „Wurm pronesl tak mnohou řeč na říšské radě a na zemském sněmu moravském, jež v protokolech zaznamenány jsouce, vzorem budou vždy parlamentárního řečnictví, ale jako nejpamátnější ze všech dlužno přec vyznačiti, kterou jako poslední toho druhu na sněmu moravském pronesl na rozloučenou se životem sněmovním, a v níž vřele za to se přimlouvá, by se toho pilně dbalo, aby se lid neodnárodňoval pouze po stránce jazykové, nýbrž také co do způsobu

[1]) Procházková, l. c. str. 78.

života, aby se nevzdával svých obyčejů, svých zvyků a písní, své ornamentiky a své po otcích zděděné zbožnosti.“

Vzdav se dráhy politické, věnoval se P. Wurm s tělem a duší pracem národopisným. Zájem pro ně probudil v něm již v theologii Sušil. Ethnografií zabýval se pak také na svých štacích kaplanských a později, když jej zaneprázdňovaly jiné starosti, alespoň pokrok její sledoval. Od r. 1883 však opět činně v ní vystoupil. Tehdy totiž usídlil se v Olomouci tchán prof. Jana Havelky učenec evropského jména Dr. Jindřich Wankel. Oba mužové byli dobrými přátely P. Wurma a s ním také společně podnikli založení musejního spolku olomuckého a časopisu téhož musea. P. Wurm pak tak s musejním spolkem a časopisem srostl, že mu význačnou měrou udával ráz a ukazoval směr. „On to byl“ — tak čteme v Časopise vlast. spolku musejního v Olomouci č. 81. — „který na důležitost studia mnohého oboru vlastivědného první upozornil. Jeho neunavné, vytrvalé snaze děkovati jest prohloubení studia národopisného u nás vůbec a lidového vyšívání zvláště. A zejména též ukázal, kterak těžiti z výsledků studia o staroslovanské kultuře, aby sebevědomí našeho lidu se tím povzneslo.“ O neobyčejném rozhledu a důkladných vědomostech P. Wurmových v archeologii svědčí nejen četné odborné kritické články v musejním časopise, ale i přednáška před několika lety v Moravsko slezské besedě v Praze uspořádaná a četné úvodníky a feuilletony v dřívějších ročnících „Našince“ uveřejněné.

Činnost Wurmova je všestranná a nelze ji tuto několika slovy skizzovati. V každém ohledu je však stavěna na vznešeném hesle Sušilově „Církev a vlast“, z něhož všechny cestičky, po nichž kdy kráčel, vybíhají a k němuž zpět se vracejí.

Bůh zachovej vznešeného a dobrého „stařička“ našeho ještě dlouhá a dlouhá léta k radosti a chloubě církve a národa našeho![1])

KAREL HÁŇAVKA (Br.):

Od Luthera až po Marxe.

Sociologická úvaha.

Počátek nové doby se v historii datuje od objevení Ameriky. Neprávem. Ve množství převratů dějinných, které měly vliv na národy starého světa, není tento nejepochálnější. Význam jeho více vnější; kultura evropská přenesena v kraje nové a teprve po čase reagovala v místa, kde stávalo druhdy její ohnisko. Socialní vliv měla ovšem tato událost značný. Ale v souhrnu všech momentů, které udávají direktivu a tvářnost zjevům socialním, není tak mocnou, aby na ni bylo možno zcentralisovati ostatní a nemůže být hlediskem, s něhož bychom pochopili a rozuměli převratům daleko bouřnějším, jež tehdy tajily se ještě zrakům lidstva.

[1]) Výslovně tu podotýkám, že jsem ve svém nepatrném článečku zachoval týž postup jako M. Procházková v biografii, která mi byla mimo některá ústní sdělení hlavním pramenem. Pro krátkost vykázaného času nebylo mi lze prostudovati biografie Halouzkovy o Kuldovi, Sylva-Taroucovi, Dědkovi a jiných, ani životopisy Havelkův a Wanklův. Také protokoly sněmu zemského a říšské rady, jakož i časopisy z let šedesátých, sedmdesátých a osmdesátých nemohl jsem pročísti. Tolik na omluvu! Pozn. pisatelova.

Dle soudu jiných zažehnuta pochodeň doby nové velikou revolucí francouzskou. Hledíme-li pragmaticky na dějiny jako na konnex událostí vnitrně souvisejících a směrodatných, které ne tak z nahodilostí jako spíše z vnitrného, duševního ruchu a života vyplývají a od historiků jako patníky velikého klimax nebo antiklimax v dějinách národů považovány jsou, přikloníme se spíše k mínění těchto.

Leč opět s výhradou. Žádná událost veliká, která by měla v zápětí hluboké převraty, není jakousi improvisací. Srovnává se sice dějinný postup se hrou na jevišti, na němž hraje každý národ svou úlohu, tragedii či komoedii — dle úsudku loží a křesel povolaných kritiků století následujících, i galerií nezasvěcenců tendenčně si přistřihujících události a osobnosti historie — ale tertium comparationis je poněkud vzdálené. Na vážném, neúprosném repertoiru osudů lidstva není smyšlenek, kombinací fantasie — tam je nutná resultanta složek, které předcházely, důsledek idejí, které jako kvas pronikly vrstvy společenské.

Proto my stojíce v době nové a pozorujíce její zápasy a rány, nemůžeme, ohlédajíce se zpět, shrnouti pouze události a ideje, které vidíme v okruhu posledních sto let, abychom mohli rozuměti ranám těm a rozvratu. Jdeme dál. Jako rudá krvavá nit Ariadnina se vine — tu zračitěji vystupujíc, tu zanikajíc ve vlnách bouří a zmatků, stopa, která nás dovede až tam, kde zavznělo poprvé: „Pryč s lidskou autoritou!“

Je nesporno, že Luther stojí na rozhraní dvou světů: Světa autority, která majíc důvod v Bohu, vtiskla toto charakteristikon veškeré ústavě středověku — a světa individualismu, neodvislosti. Útok na autoritu církevní vzhledem ke statkům nejvzácnějším a dosud netknutým — Písmu sv., na autoritu, která po půldruhého tisíciletí platila u víře národů křesťanských za nejvyšší Bohem stanovenou instanci, nutně otřásl v základech i vědou a řády společenskými, které stály v těsném spojení s církví, které s principem autority žily nebo padaly zároveň.

Není nejhroznější revoluce, která kácí trůny a boří oltáře, která vraždí a loupí Nikoliv! Daleko hroznější je revoluce duší, zkázonosné myšlenky, jež přioděny v klidné, chladné roucho vědeckosti pronikají nejvnitřnější nitro rodiny, národa, státu, když za zdánlivého pokroku materielního, ve vývoji kultury a blaha se podkopávají základy budovy víry a sesouvají pilíře mravních idejí a místo nich sobeckost a hřích docházejí apotheosy.

Ovšem že Luther býval by byl nemožný, kdyby nebyl už vymizel značně duch církevní, kdyby renaisance a druhá perioda humanismu nebyla uchystala půdu převratům. Byly tu hořlaviny, které čekaly na jiskru, aby vzplanuly a ničily. A Luther řekl to, co jiní říci nedovedli nebo si netroufali.

Protestantismus proklamoval zásadu, že člověk je odkázán v oboru poznání náboženského na sebe sama. Každý je vůči slovu Božímu autonomní, nepotřebuje neomylné církevní autority a spolehá na „testimonium internum Spiritus Sancti.“ Tento princip autonomie sevšeobecněn a formulován v různých zemích, v různých dobách a poměrech různě. Ale všude vyznívá týž refrain: Vzpoura a boj proti církvi, která byla konkretním představitelem idejí odvěkých. Byl-li princip reformační na poli duševním vzpruhou, byl jím proto, aby urval posice církvi katolické, která zůstala jako repraesentant ideje autority a supranaturalismu. Kdežto protestantismus dospěl tam, kam subjektivismus a negace vésti musí — ve zmatek, když um lidský povrhnuv samým původcem autority, Bohem, jal se stavěti babylonskou věž své pýchy a v titanské slabotě snášel hory domýšlivosti, aby dosáhl trůnu Nejvyššího.

Jen nepatrný krok a negace autority jiným způsobem vyjádřena v zásadě o hegemonii rozumu, o úplné, absolutní svobodě svědomí a jednání. Tkví tudíž to, co později přijalo název liberalismu (ač neznají dějiny větší ironie nad toto pojmenování) svými kořeny ve věku 16. v reformaci.

Aby vynikla patrněji genese zásad liberalních a dosah bouře jimi způsobené, jest potřebí narýsovati kontury středověku a jeho kulturní výše.

I. Stalo se jaksi okřídleným nazývati středověk „temným". Výrazem nevědeckým však hodně politikářským chce se tak jedním rázem ospravedlniti všechno, co středověk pohrobilo. Při posuzování středověku jest nejlépe nezabíhati do dvou extremů: Viděti v něm obdobu největšího rozkvětu, která povždy může býti idealem, a druhý extrem — větřiti všude kutnu zpátečnického a panovačného mnicha, dobu duševního mrzáctví i hmotné ubohosti. Každá doba má své přednosti a má své defekty. O to jde však, která doba vede cestou jistější lidstvo po cestě k cíli časnému i věčnému.

S toho-li hlediska posuzujeme středověk, vyzní náš soud jinak. Bylo by zaslepeností více než hříšnou neviděti, jak imposantně vznesl se duch lidský na perutích smělého orla v azurné výšiny Věčných pravd, aby napájel a sytil se na nivách svěžích Boží moudrosti. Tomáš a Bernard, doctor Angelicus a doctor mellifluus, scholastika a mystika! Duch lidský nejen vynášel z hlubokých studnic spekulace a kontemplace poklady svatých pravd, on dovedl i těžiti z pokladů těch v životě praktickém. Vizme jen zřízení hospodařské! Tři zásady docházejí tu své realisace:

1. Cílem národního hospodářství středověkého jest blahobyt veřejný. S tím nutně souvisí, aby tedy i jednotlivec nebyl ohrožen trvalou bídou. Není potřebí, aby byli všichni boháči a majetek stejně rozdělen; postačí, když zabráněno je tomu, aby celé třídy nebyly vydány na pospas nouze a zoufalství.

2. Blaho veřejné žádá, aby meze byly kladeny sobětným choutkám. Egoismus musí býti mírněn vědomím křesťanským, které považuje jednotlivce nejen za individuum, ale též za člena společnosti lidské a úd společnosti krví Krista koupené.

3. Aby oba řečené požadavky se uskutečnily, aby totiž i právo jednotlivce bylo chráněno i blaho veřejné podporováno, k tomu jsou veřejnoprávní činitelé: stát, obec a zájmová sdružení — cechy. Jest patrno, že provedení těchto křesťanských zásad vedlo k účelnému omezení libovůle a bezuzdnosti. Každý potud je svoboden, pokud nezasahuje přímo či nepřímo v práva druhého. Každému zaručuje úplnou rovnost, a zásada lásky žádá: Unus subveniat alteri tamquam fratri suo in utili et honesto. Tedy: volnost, rovnost, bratrství.

Bůh je původem a důvodem veškerého práva, sankce to nejvyšší, absolutní, od vůle a zvůle lidské naprosto neodvislá. Vlastnictví právně nabyté jest posvátné a nedotknutelné. Práce jest právem, povinností a ctí každého tvora k obrazu Božímu učiněného.

Tyto principy byly sloupy, na nichž vybudoval středověk budovu společenských řádů. Násilný rozvrat byl nemožný, kde jednotlivci i společnosti byly úzce spoutány — pouty křesťanské spravedlnosti a lásky.

Dobře a jasně precisované pojmy theologické se vžily v život, aby lidstvo z nich ssálo mízu blahobytu a pokroku. Aristotelsko-scholastický dualismus rozlišuje zračitě mezi Bohem a světem, mezi látkou a formou, tělem a duší, zákony fysickými a mravními, dává jedině uspokojivé řešení problému štěstí a odpověď na otázky, jimiž je zmítáno „inquietum cor hominis". Člověk středověku má svůj ucelený názor světový.

Útok na hradby přesvědčení náboženského, konfuse a falšování pojmů filosofických zviklalo základy socialní. Vztýčen prapor nové osvěty a naň vepsáno heslo naprosté svobody, heslo emancipace ze všech starých myšlenek a institucí.

Jiní byli důslednější Luthera. Šli dál po cestě, na které on učinil první rozhodný krok. Luther popřel autoritu církevní, doba následující se vymanila od autority vůbec, popřela autoritu Boha, zažehla pochodeň evangelia přirozeného a vydala zákoník přirozené morálky. Náboženství zajisté, o které — jak volali reformatoři — Bůh sotva je založil, se nestará a porušiti je nechává, až po více než tisíci let přijíti musejí mužové, aby evangelickou neporušenost restaurovali, — a hned sami jsou původem nesčetných bludů a protichůdných sekt, — takové náboženství musilo se jeviti mnohým jako smyšlenka a padělek lidský. A tak se stalo, že týmiž zbraněmi jala se nevěra bojovati proti positivnímu náboženství vůbec, jakými vystoupili Protestanté z prvu proti katolicismu.

„Není Boha realně existujícího. Quidquid est, materia est.“ — Bakon Verulamský ponechává sice ještě Boha, ale svět činí od něho neodvislým. Je původcem deismu. Herbert Cherbury zakládá přirozené náboženství. Není Boha, není zjevení, není vůbec nadpřirozeného.

Na trůn svrženého Boha staví Spinosa veškerenstvo Jest otcem pantheismu. David Hume proti tomu dospívá k indifferentismu a skepticismu, a John Locke staví na rationalismu Cartesiově svůj system sensualismu.

V otčině liberalismu vlastního, už přesně differencovaného i v oboru socialním — v Anglii zavrcholil filosofii mravní Adam Smith a odvodil ze systémů filosofických theroii pro život národohospodářský. Již není eklektikem, ale samostatně spracovává problemy národní ekonomie a upravuje na vlákno jednotného principu. Svou analysou člověka dochází závěru, že jediným motorem činností lidských jsou pudy a v ekonomii že rozhodujícím je pud egoismu. Mravné pak jest, co je slušné a záslužné. Soud o mravném závisí tedy úplně na našem subjektivním úsudku, třebas bychom se postavili na stanovisko nestranného diváka a posuzovatele cizích konů. Tento subjektivismus a egoismus jest prvním a základním článkem v credu smithianismu, který Riccardem, Millem a j. byl dále propracován ve strohý liberalismus. „Usiluj ve všem o svůj prospěch a ostatním neškoď, pokud to spravedlnost žádá.“ Spravedlnost je to, k čemu násilím můžeš býti donucen a čeho překročení tě činí trestuhodným.

Atomisace, rozpadání společnosti je s touto zásadou v absolutně nutném spojení, poněvadž společnost přestává býti celkem organickým a není než souhrn atomů, individuí, z nichž jednokaždé spěje za svým cílem, svým prospěchem a blahobytem.

Ve Francii bujely nové myšlenky daleko eruptivnější sílou. V obratné encyklopedii mohou atheisté francouzští přetrhati poslední zbytky tkaniva, které je poutaly ke starým tradicím. 7. listopadu 1793 kácí smělá ruka ve hlavním chrámu pařížském sochu Boží a bohopocta se vzdává nevěstce jako symbolu lidského genia. Přes noc vykonáno, k čemu v myslích a přesvědčeních byla uchystána půda a liberalismus slavil triumfalní vjezd do zákonodárství státního i stanov cechovních, na křesla parlamentů i do krbů rodinných. Jako oheň se protiví vodě, tak nenáviděl liberalismus každý stín omezení. Člověk je dle Rouseaua od přirozenosti dobrý. Jen výchova ho zkazila. Nuže, dopřejte mu úplné volnosti, aby mohl rozvinouti vlohy a schopnosti a uvidíte, jak harmonicky se utváří všechny vztahy soukromého i veřejného života. „Ušlechtilý“ boj o vlastní blaho bude míti v zápětí rozmach blahobytu

obecného. Jen svobodná konkurence může býti mocnou pružinou výrobě i obchodu. Vždyť jako v přírodě vůbec, tak platí i v životě lidském přirozené, nutné zákony, které dovolí přežíti nejlepšímu, hospodářsky nejzdatnějšímu. Zrušeny tudíž všechny instituce středověké, které vycházely od křesťanské zásady, že člověk po hříchu více ke zlému nakloněný, snadno se dává strhovati sebeláskou nedbaje ani práv druhého, a které rozumné meze kladly bezuzdnosti lidské, t. j. cechy, zamítnut každý koercitivní vliv zákonodárství na regulaci spořádaného života hospodářského.

Než toto převrácení samé přirozenosti lidské se děsnou měrou vymstilo.

Jediný výsledek liberalních nauk o bezuzdné soutěži bylo zbohatnutí třetího stavu, buržoasie, vznik kapitalismu. Neupíráme, že heslem svobody a volnosti vlil se rušný proud agilnosti a vynalézavosti v různé obory techniky a průmyslu. Ale to zas na druhé straně nemůže nikdo popřít, že totéž heslo to bylo, které vtisklo kapitalismu tuto novou, zdrcující zbraň, aby uspíšila proletarisaci slabých. Nebylo, co by mírnilo rozpínavost a pohlcující vliv — moderních vymožeností. Na papíře a v pěkných frasích dal liberalismus svobodu všem, ve skutečnosti velké části lidí z toho zbyla jedna svoboda — umřít hlady.

Náboženství přestává míti objektivní význam a není než výronem okamžitého citu a nálady. Kdežto v náboženských názorech měla dříve i morálka svůj základ, nyní platilo za jedinou maximu, co „morální smysl“ uzná dobrým, tedy i vášně a prospěchářství I systémy, které tento hrubý utilitarismus hleděly idealisovati ve způsobu společenského eudaimonismu, se zvrhly, nemajíce opory v pevné, objektivní normě, v eudaimonismus individuální. Comteovo Vivre pour autrui je sice zvučným kovem, ale pro společenský život je padělanou mincí. Ve vážných chvílích, kdy se jedná o čin, se každý dispensuje od takové maximy altruistické morálky.

Sobectví, podvod, útisky, nedůvěra nastoupily na místo staré spravedlnosti. Práce přestává být ctí. Pracovník víc než v antickém pohanstvu se stává bídným otrokem, když všude kolem svět plnými ústy se chvástá o svobodě. Svíjí se pod knutou moderního tyrana: zákona nabídky a poptávky na světovém trhu. Jeho zbídačení a enervace neznají mezí.

A přišli filosofové s panskou morálkou a důkazy, že vlastně to vše je správné. A někteří v úžasné slepotě, ve které jsou schopni přijat největší nerozumy, jen když jim hoví a křesťanství házejí na smetiště přežilostí, koří se inkarnacím svěrepostí a zplozencům šílených mozků.

Možno snad učiniti výtku hyperpessimismu slovy, která uvádí „Hlídka“ v 3. čísle l. r. z organu Lvovy společnosti „Die Kultur“: „Není třeba v reformaci Lutherově spatřovati hrozný krok k rationalisaci všech náboženství. Ne, je to krok ku skvělé opravě církve. Negativní proudy jsou v dějinách věd jen pomíjejícím zjevem.“ Zajisté, že ony dva proudy dobra a zla, které od věků se kříží v tuhém zápasu šly vždycky pospolu a dobru vždy je dáno zvítězit. Ale ty hekatomby lidské bídy a vzdechů a slzí a prokletí, které ona negace si vyžádá, se musejí vzít také v rozpočet. A o skutečnost se nám jedná.

Praxe však staví všechny ty z dobré či zlé vůle vysněné pokusy dáti lidstvu něco lepšího za to, co mu vzali, v krvavé světlo neudržitelnosti. Co v theorii krásnými slovy slibovalo svobodu, ve skutečnosti, v přísné a chladné skutečnosti se ukázalo velikým popravčím, který vodí celé massy na jatky lidského bídáctví.

II. A právě ta praxe, holá a neumlčitelná skutečnost to byla, která vzbudila protitlak. Výkřikem děsným, který dusen po celé století, ohlušilo

svět spitý ideou svobodářství zdeptané člověčenství a zaburácelo příšerné „veto“. V lůně samého liberalismu se zrodil otcovrah, aby vražednou dýku stopil v ňadrech svého roditele a ztrestal za to zlé, které přivodil na svět. Ať se rdí liberalismus, ať protestuje, vždy pravdou v dějinách zůstane, že zplozencem jeho jest — socialismus. Tento původ je dějinně i myšlenkově legitimován.

V dějinách krok za krokem se dá stopovat, kterak hnutí druhé polovice minulého století vyvoláno protikladem proti liberalismu. — Myšlenkový důkaz čili vývin ideový se dá zredukovati na 3 body: Socialismus si říká, že je vědou. Základ této vědy je týž jako u liberalismu, totiž atheistický a materialistický názor světový.

Za druhé: Socialistický svět je zfanatisován týmž fanatismem úplné rovnosti a volnosti, kterou se opíjel liberalismus. Třetí bod: Hlavní zbraň socialismu ukul liberalismus tvrdě, že hodnota směnná má důvod jen v práci.

A tak tři úhelné kameny uzmul socialismus z hrdého kdysi paláce liberálního, aby na nich postavil budovu vlastní. — Ovšem že v jednom se uchýliti musil: Snažil se vyrvati otěže vlády z rukou třetího stavu a dal je v ruce stavu čtvrtého: proletariatu. Tím dal se v boj proti všem, kteří byli „beati possidentes“ a zásady liberalismu důsledně prováděl do konsenquencí.

Pomineme-li utopie podružného významu, musíme se zastaviti u nesvaté trojice: Marxe, Engelse a Lassalla, z nich první dva se pokusili vyvolané hnutí postaviti na vědeckou basi a poslední vynikl jako organisator. Ovšem že ohromné vlny internacionály nevznikly pojednou.

Jména jako Saint-Simon, Fourier, Louis Blanc, Rodbertus nás vedou opět k onomu milníku, který koncem 18. století se stal ukazatelem idejí nových. Už tehdy, když liberalismus slavil triumfy, zákeřný bacil komunistických snah jako zárodek hrozné rakoviny společenské se objevil. A čím více a čím důsledněji se liberalismus utvrzoval a jeho výplod, kapitalismus, mohutněl do závratné výše, tím hrozivější mraky se nad ním stahovaly.

Saint-Simon vychází od zásady liberalismu, že volná neobmezovaná práce je zdrojem ceny a majetku, že tedy třída pracující nemá míti ve společnosti místo poslední, nýbrž musí kladena býti na místo prvé. Současně s ním vystupuje Fourier, který dí: „Co obyčejně se jmenuje vůlí boží, není než všeobecná abstrakce, která svět pojí a ve věcech se jeví jako pud. Pudy se nemohou potlačovati, nýbrž ukájeti, a to lze dosíci jedině organisací práce.“ K témuž závěru dospívá Louis Blanc a Rodbertus sám se přiznává, že jeho theorie socialismu je důsledně a vědecky provedená věta Smithova o práci.

To byly snahy více méně přípravné a průkopné. V Karlu Marxovi našla idea socialismu svého interpreta. A u Marxe se jeví spojitost s minulostí nejvíce. Vstřebal názory atheistické a z theorií hospodářských zdůraznil to, co bylo na prospěch zdeptanému proletariatu: theorii o hodnotě a nadhodnotě, či vlastně theorii o hmotné práci hodnoty tvořící.

Duševně vychází Marx od Hegela a Feuerbacha. Feuerbach z Hegelova pantheismu krok za krokem přešel v materialismus. Jestliže Hegel svým absolutním idealismem v absolutním rozumu sloučil Fichteův subjektivism a Schellingovu naturfilosofii, Feuerbach toto sloučení přijal, ale dal mu smysl materialistický. Heglův nepohodlný dualismus ducha a hmoty odstraněn i se svým „präsente Gott“ a uvítán axiom Feuerbachův: Svět není productem ducha, nýbrž duch je nejvyšším výplodem hmoty. Marx pak nejkrásnější resultáty této monistické nauky přijímá za své ve formě materialistického názoru na dějiny: Není nic než hmota. Ale už to není

hmota, jak si staří myslívali, materia iners. Její podstatou je pohyb, pohyb v před, postup, pokrok, evoluce. Co Darvin hlásal v přírodovědě, to tak zvaná věda socialní přenesla ne pouze na člověka, nýbrž na společnost vůbec jako na conglomerat hmoty, který týmiž zákony evoluce, bojem o život, přírodním výběrem a dědičností se řídí. A pod tíhou tohoto fakta, této evoluce vše tíhne v před. Nic není trvalého, nic absolutního. Vše relativní, pouhým přechodním tvarem k formám budoucnosti, dokonalým a idealním. A tážeme li se: „Od čeho že všechno závisí?“ odpovídá Marx a s ním zdvihají se miliony pracujících rukou: „Od naší práce.“ To je tresť materialistického názoru na dějiny. Všechny formy státní, kolik jich známo z dějin, všechna náboženství od praforem vždy se měnila dle toho, jak se pracovalo, jaké byly poměry v nabídce a poptávce zboží. Tedy i náboženství křesťanské je dočasné. Je prý ho nyní potřebí, poněvadž dnešní poměry výrobní ho vyžadují, boháči aby mohli udržovat v porobě řady poddajných otroků, a chudáci — aby se měli čím těšit. Ale jednou prý nastanou jiné poměry a lidstvo odhodí náboženství jako věc nepotřebnou. Uvědomělý člověk už teď ponechá nebe andělům a vrabcům.

Socialismus tedy opírá se o obecnou ideu evoluce. Ale akkomodoval ji dle základní zásady, že materielní práce je jediným divotvorným prvkem v životě společenském. A tak se stalo, že liberalismus nechtěl dlouho uvěřiti svým zrakům, že by to měl býti jeho potomek a dědic, který učí, že každý člověk má právo na život, má právo na práci. Že tedy vše, co jiným titulem získáno než prací, musí padnout, všechny tituly a privileje, všechny miliony nakupené v jedněch rukou, všechno vlastnictví soukromé. Neboť to nejsou produkty vlastní práce, jsou to spekulace s kapitály, na nichž není práce jiné než starost, aby je někdo neukradl a jak by více vynesl. A vlastně soukromé vlastnictví je krádež, řekli nejupřímnější z nich. A jiní neváhali dodati, že tedy nutno odstraniti vlastnictví soukromé třebas mocí a násilím (až k anarchismu dospěl liberalismus!) a vybudovati ráj budoucnosti. Ten bude formou v evolučním pokroku socialním nejdokonalejší a poslední. „Nechceme býti sansculoty, bodrými občany, lacinými presidenty,“ zvolal Jindř. Heine, „založíme demokracii rovnocenných a stejně šťastných bohů. Vy chcete jednoduchý kroj, zdrželivý mrav a nekořeněné požitky: my však žádáme nektaru a ambrosie, purpuru a drahocenných vůní, lesk a nádheru, smavé tance nymf, hudbu a komedie. Žádáme to však pro všecky!“

Blouznění a sny o boudoucích šťastných dobách, které vzejdou nad rozvalinami časů bývalých, byly vyvolány reakcí proti stávajícím řádům, pod nimiž úpělo devět desetin lidu. Nehájíme naprostého determinismu, nýbrž jen přísný zákon příčinnosti jak v processu smýšlení lidského, tak ve velikém processu historie: Zásady Marxovy částečně do praxe uvedené a z části slibované, nejsou ničím více a ničím méně než konklusí z praemis, které řadou věků pyšně hlásal liberalismus, když vychodil školu u protestantismu. „Barbara“, známá formulka z logiky, se zde uplatnila barbarským způsobem.

Vliv Marxův byl velký a směrodatný pro socialismus, ale nebyl takový, aby socialní demokracie, která je pyšna, že pochází od Kanta, Fichteho a Hegela, i po něm nehleděla se vědecky opřít o četné z filosofů potomních. Zásady různých systemů filosofických mocnější nebo slabší ozvěnou působily na formaci socialismu podle toho, jak ten neb onen myslitel akcentoval demokratické prvky. Zvláště v posledních dobách, když se rozbíjí rudá internacionála o úskalí ideje národnostní, vývoj ten více se partikularisuje dle charakteru a typu národnostního.

III. Bylo by nerozumno odsouditi a priori všechny pokusy, jež se dály během posledních tří století, aby lidstvu byly raženy volné dráhy, po kterých by mohutně se vzepjal lidský duch a ukázal olbřímí sílu svou. Většina jich povstala z diagnosy chorobné společnosti a vnesla mnoho prvků zdravých a silných. V tom se srovnávali všichni, že poměry velké části tříd společenských jsou zlé. Ale rozešli se ve volbě léků. — A přece choroby nezhojili. Proč? Poněvadž neviděli nebo nechtěli vidět grandiosního fakta v dějinách — církve katolické. Socialní činnost církve do 16. věku jest nejvýmluvnějším dokladem, odkud nutno vycházeti ve snahách reformních. Činnost tato v úžas a šílenství uváděla myslící duchy, když chtěli jí rozuměti a přezírali při tom její nadpřirozený ráz. Či skutečně má být jen pro vrabce, zač mřely miliony a krví svou úrodnily půdu ideám novým, před čím v prachu níce kořili se geniové lidstva? Ale vidět, co vykonaly zásady Kristem hlásané a církvi Jeho k obrození lidstva v odkaz do konce věků zůstavené a zřít, kam na druhé straně dospěly principy lžisvobodářské a neústupně jen pro ty horovat a kydat při tom hanu na církev katolickou a vpalovat všem jejím snahám odiosní znamení zpátečnictví a zištného klerikalismu, ó, zda není toto známkou zaslepenosti, či máme říci — zlovolnosti? Vždyť dosud zákonodárství jest prosyceno duchem liberalismu, třebas ve formách změněných nebo s ostřím pečlivě ukrytým v obal jiných frází a slov. A neznamená tedy ani stavěti si větrné mlýny a bojovati proti nim statečností Don Kijotů, vysloví-li se ještě jméno liberalismu a ukáže-li se na jeho dílo.

Kdo útok učinil na autoritu církve Bohem danou a o Boha se opírající, ten byl nepřítelem a zrádcem člověčenstva. Jeho vinou se stalo, že jméno samého Boha pošlapáno v prach.

A na té basi, na tom základě se potom stavěly theorie, jež jsme stručně naskizovali — bez Boha, bez autority, bez morálky objektivní, bez práva, bez náboženství. Lačnící duše krmili místo náboženstvím surrogáty jeho. Vědu jim dali, tu vědu plnou hypothes a velikých tajemství. A oněm massám, kterým v zápasech o skývu chleba jsou nepřístupny náhražky vědy a krásných umění, nedali, nemohli dát nic, jen kletbu a zášť proti svaté matce Církvi.

„Chce-li náboženství míti vyhlídky do budoucna, musí se zříci nároků, aby podávalo světový názor člověku," v tom smyslu podává prof. Drtina v „Myšlenkovém vývoji evropského lidstva" konečný úsudek o náboženství. Tím také stylisována veliká propast mezi názorem naší době tak vlastním a názorem katolickým.

Ovšem pochopíme pak, co vytýká Dr. Masaryk („V boji o náboženství") katolické církvi, že nejen pozbyla socialního vlivu na intelligentní vrstvy, ale že ztrácí půdu i u nižších tříd. — Ano – když má spoutány ruce k volné činnosti, když živel jedině směrodatný pro socialní život, dávající uspokojivou odpověď na věčné problémy života i smrti — náboženství se musí zříkat nároků podávati životní názor, pak nemůže být jinak. Vždyť zásady pro praktickou realisaci světového názoru nevyhnutelné, jinými slovy: Klíč k řešení socialní otázky, to jest zásady spravedlnosti a lásky mají jedině objektivní a neochvějný důvod v náboženství.

Až tyto zásady se vlejí jako míza omlazující v organismus člověčenstva, jitřenka lepších dnů se zastkví nad těžkou, dusivou atmosferou. — —

VLAD. SOLOVJEV. JOS. HUT (Olom.).

O modlitbě.

(Dokončení.)

Rodíme se jen s možností svobody; ve skutečnosti však vůle naše (vůle přirozeného člověka) jest již opanována a spoutána těmi určitými a nám vnějšími předměty, které přirozenost nás nutí chtíti. V tom chtění jsme dvojím způsobem nesvobodni: předně, poněvadž nechceme sami sebou, nýbrž nutí nás cizí síla přirozenosti; za druhé, i předměty přirozeného chtění samy — určité věci a podmíněné stavy — poutají a omezují naši vůli. Skutečné svobody dosahujeme jen tehdy, když mimo přirozené chtění začínáme chtíti to, co chce Bůh, t. j. sami oddáváme vůli svou Bohu. Tím stáváme se dvojím způsobem svobodnými: předně, poněvadž, oddávajíce vůli svou Bohu, jednáme sami, — to není čin nám od narození daný, nucený a pro nás povinný, nýbrž vnitřní kon neboli pohyb naší duše, v němž my sami tvoříme začátek pohybu; za druhé, to, co chce Bůh (předmět naší nové vůle), jest přede vším mravní blaho, vnitřní a zároveň nekonečné a dokonalé, v němž nemůže býti nic vylučujícího, nijakých vnějších hranic, poutajících a dusících naši vůli, — tak jako jest u předmětů chtění přirozeného — nic takového v Bohu není a nemůže býti, tedy, sjednocujíce svou vůli s vůlí Boží, dostáváme dokonalou svobodu — dokonalou v začátku, ale ještě ne ve splnění.

Projev vůle naší, kterým se vyvyšuje vůle nad sebe, t. j. nad svůj skutečný, přirozený stav neboli nad otroctví hříchu a oddává se Bohu, rozhodujíc se chtíti podle vůle Boží, tento projev jest jen první začátek nového života, ale ne jeho konec. Již v tomto začátku jest vůle naše skutečně svobodna, ale dřívější otroctví hříchu zůstává pro ni ještě možností. Dříve (před duchovním zrozením) bylo skutečné otroctví, svoboda byla jen možností — nyní naopak. Člověku duchovně znovuzrozenému hřích není již skutkem nevyhnutelně tížícím jeho vůli, nýbrž jen možnost pro jeho vůli. Aby hříšný princip z této možnosti přešel ve skutečnost a znovu opanoval člověka, potřebuje vzbuzení. Člověk duchovně zrozený, t. j. věrou uznavší Boha a podrobivší se vůli Boží, nemůže již sám, přímou svou činností povzbuditi temný živel své duše ke skutečnému hříchu. Takovému člověku jest příčinou k hříchu vyzývající něco zevnějšího — to, co sluje pokušení.

Pokušení přihází se jen lidem duchovním čili lidem Božím. Člověk bezbožný, má-li konati zlo, nepotřebuje k tomu pokušení: koná zlo již pouhou silou své zkažené přirozenosti, po zákonu hříchu, který již nad ním vládne. Ale člověk Boží neposlouchá přímo zákona hříchu. Hřích jako takový nemá na něj moci a neúčinkuje na něho: může býti k hříchu stržen jen tehdy, když hřích se jeví něčím nehříšným a zlo dostává podobu dobra, v čemž záleží síla pokušení.

Známe tři hlavní druhy hříchu: hřích smyslové duše čili žádostivost (hřích těla): „žádostivost počavši rodí hřích, ale hřích dokonán byv, rodí smrt“; dále hřích rozumu — domýšlivost čili vypínavost, jež vede k bludu, zatvrzelost v bludu rodí pak lež a klam a konečně hřích duchu vlastní — vládychtivost, jež vede k násilí a násilí končí vraždou. Tedy činnost pokušení spočívá v tom, že představuje duchovnímu člověku tyto hříchy ne jako hříchy. Především jeví se ospravedlnění žádostivosti, t j. pudu smyslové přirozenosti, jenž dostal převahu nad rozumem a vůlí. Pokoušející hlas praví: „Ty jsi člověk Boží, člověk duchovní a není se ti báti žádostivosti těla; ty

jsi již přemohl v sobě hříšnou přirozenost a proto jsou ti lhostejny již všeliké její vnější projevy. Duchovnímu člověku jest vše dovoleno: ty jsi povznešen nad rozdíl mezi dobrým a zlým; a může-li pak býti zlo v čistě vnějších úkonech těla, tvořících přirozené projevy jeho hmotné přirozenosti?“

Takové jest první pokušení. Bývá zvláště silné na začátku duchovního života, kdy pudy těla ještě se nepodrobily znovuzrozenému duchu a chtějí, jako hadi Herkula, zadusiti jej hned v kolébce. Do tohoto pokušení upadají obyčejně přívrženci domněle duchovních, mystických sekt, ve kterých upřílišená a sebevědomá duchovnost mění se v bujné veselí smyslnosti a svoboda ducha měníc se ve svobodu těla, končívá otroctvím těla.

Máme-li přemoci toto pokušení, potřebujeme k tomu duchovní síly, které v sobě nemáme, nýbrž musíme ji dostati od pramene všeliké síly a k němu se obracíme s modlitbou: *neuvoď nás v pokušení*. Přivolána touto modlitbou pomoc Boží síly, chrání duši naši od zatemnění a svůdnosti i hájí náš rozum a svědomí proti svůdným sofismatům touto úvahou: *Odpověď duchovního člověka na první pokušení*: pravíš, že žádostivost těla není mi strašná, poněvadž jsem přemohl smyslovou přirozenost čili tělo silou ducha; než kdybych skutečně již přemohl tělo, nebylo by ve mně žádostivosti těla, nebylo by vůbec pokušení. Jeví-li se však, cítím-li žádostivost těla, jest zjevno, že jsem smyslové přirozenosti ještě nepokořil, že jest mi ještě strašná a nebezpečná a že s ní musím zápasiti. Pak pravíš, že jsem povznešen nad rozdíl mezi dobrým a zlým. Jak tomu však mohu uvěřiti, když ještě zakouším rozdíl mezi utrpením a pohodlím, odvraceje se od prvního jako od toho, co jest mně zlem a hledaje druhého, jako toho, co jest mi dobrem? A kdybych skutečně již dosáhl takové dokonalosti, že bych nerozlišoval utrpení od pohodlí, tedy při takovém nedostatku vášní ve mně nemohlo by ani býti tělesné žádostivosti, která jest právě snahou po nějakém pohodlí, — tehdy nebylo by místa nynějšímu pokušení. Pokoušíš-li mne nyní tělesnou žádostivostí, značí to, že jsem ještě nedosáhl bezvášnivosti a že jsem úplně podroben rozdílu mezi dobrým a zlým. Konečně pravíš: v ukojení smyslových pudů není zla ani hříchu, poněvadž je to pouze zevnější skutek, úkon provedený pouze tělem bez účasti duše, ale kdyby tomu tak bylo, pak by toho duše nechtěla, než ona, dopouštějíc v sobě žádostivost, toho skutku žádá a právě tato žádost tvoří účast duše ve smyslovém skutku, a tedy on není pouze již vnějším skutkem v životě těla, nýbrž i vnitřním úkonu duše, jejím hříchem.

Zamítnuv takto pokušení těla, duchovní člověk setkává se s pokušením rozumu. „Poznal jsi pravdu, v tobě se objevil pravý život. To není všem dáno. Vidíš, že druzí neznají pravdy a cizí jsou opravdového života. Ačkoliv pravda nepochází od tebe, jest přece *tvá*, patří tobě *výlučně* před druhými lidmi. Jim to není dáno, ale tobě ano, tedy ty sám o sobě již jsi byl lepší a vyšší než jiní lidé a proto jsi dostal to, co jest jim skryto. Duchovní život, jenž se v tobě objevil, je tvá výsada před jinými, a tato výsada dokazuje tvou osobní přednost před nimi. Opravdový život vyvyšuje tebe a zlepšuje tě, ale ty dostáváš život onen proto, že již dříve jsi byl lepší a vyšší než jiní. Ty sám o sobě jsi již vyvolen a máš právo na výhradný význam. Stala-li se pravda tvým osobním majetkem a výsadou, to znamená, že tvé mínění, *protože jest tvé*, jest již pravé a musí býti jinými za pravé uznáno. Vládna pravdou, nemůžeš upadnouti v blud, — nejsi schopen hříchu.“ Rozum náš podrobiv se takovému vnukání, upadá v domýšlivost a domýšlivost vede v blud a lež. Neboť kochaje se v mysli o své výbornosti, rozum náš počíná si vážiti pravdy, ne proto, že jest pravda,

nýbrž proto, že jest jeho, ale tím již pozbývá veškerého rozdílu mezi pravdou a bludem, neboť i blud a všeliká lež může býti jeho. Ale i když se uchováme tohoto konečného nesmyslu, přijímati a vydávati každé své domnění a představu proto, že jest naše, za naprostou pravdu, spoléhajíce na svou domnělou bezhříšnost, přece hřích domýšlivosti neboli duchovní hrdosti, jejž jsme spáchali, nutně se rozmnožuje v naší duši a plodí v ní druhé sobě příbuzné hříchy — marnivosti a závisti. Nebo mínění o své domnělé přednosti potřebuje stále cizího uznání. Poněvadž domýšlivost nemá na zřeteli naše bytí podle pravdy, nýbrž jen náš význam, není ukojeno, neznačíme-li pro jiné tolik, co pro sebe. Snaha pak značiti něco pro jiné, čili míti v cizím mínění výsadu, jest marnivost. Není-li tato snaha ukojena, upírá-li nám cizí mínění výhradné uznání a staví druhé nám na roveň nebo výš, stále jsou vzbuzovány v marnivém člověku nepřátelské pocity soupeření, řevnivosti a závisti.

Toto pokušení rozumu domýšlivostí jest zvláště silno uprostřed duchovní dráhy, když rozum má již převahu nad city. Poblouznění domýšlivosti podléhají obyčejně lidé, kteří se domohli již nějakého významu a zásluh. Takoví stávají se dopuštěním Božím zakladateli sekt nebo heresiarchami a vůdci lidových hnutí, ale nezřídka upadají též v pomatení rozumu a žalostně hynou. Ale nespoléhá-li duchovní člověk na začátku tohoto pokušení na sílu svého rozumu a obrátí se k Bohu s modlitbou: „Neuvoď nás v pokušení," dostává sílu rozumu a umí odstraniti sofism domýšlivosti.

Odpověď duchovního člověka na druhé pokušení: pravda jest sama v sobě věčná, neomezená a dokonalá. Nemůže býti nijakým soukromým majetkem, vlastnictvím nebo výsadou. Rozum náš může poznávati pravdu jen tehdy, když se stává účastným pravdy, t. j účastným nekonečné dokonalosti; pak musí se však odříci a odvrátiti od své osobní omezenosti, od hledání svého a pomyšlení o svém. V pravdě není ani své ani cizí, v ní mohou míti všichni jen jednu část, v ní jsou všichni jednotní (solidární); proto, protivím-li se jiným pro své domnělé ovládání pravdy a vypínám se nad ně svou výsadou v pravdě, dokazuji tím jen, že nejsem ještě v pravdě a že se nemám čím vypínati. Pravda jest naprostá, nezávislá a sama sobě stačí; proto, hledám li marnivě cizího uznání a pachtím-li se po lidském uznání, dokazuji, že jsem pravdě cizí a že se nemám před lidmi čím chlubiti. Konečně pouhá pravda jakožto plnost blaha nepřipouští závisti a já, protože vládnu pravdou, soupeřím s jinými a závidím jim, dokazuji, že nemám pravdy a že nemám oč řevniti a soupeřiti. V pravdě nemůže býti hranic; pokud tedy rozum náš hledá své a stojí na svém, t. j rozeznává mezi sebou a ne sebou, jest omezen a vzdálen pravdy, pravdy není v něm a on ji nemůže rozeznati od sebe. Ale on může a má poznati tu svou omezenost a pokořiti se před neomezeným rozumem Božím a od sebe se obrátiti k pouhé pravdě a prohlédnouti pro Boží svět. Nalézáme tedy pravdu ne svým rozumem, nýbrž, bez ohledu na svůj rozum, v Božím rozumu. Ale takové poznání pravdy, založené na pokoření a odřeknutí našeho rozumu, nemůže už býti pramenem hrdosti, marnivosti a závisti; a třebas by tyto neřesti nemohly býti rázem zničeny, odřekneme-li se vnitřně lživé domýšlivosti ve prospěch pouhé pravdy, — podrýváme kořen těchto duchovních hříchů a chráníce se poblouzení rozumu, sílíme a rosteme v duchovním životě.

Než, čeká nás ještě třetí a nejnebezpečnější pokušení. Když žádostivost těla byla přemožena čistotou a klam rozumu pokorou, když nepokládám již hříchu za něco sobě dovoleného a nepoddávám se jemu, nevydávám-li

svého mínění za pravdu a neupadám v blud, tehdy jest duchovní vůli přestáti velikou svůdnost.

„Osvobodil jsi se z otroctví těla a odřeknutím rozumu osvojil si pravdu Boží a poznal, že ona jest jediným pravým blahem. Ale svět zamítá tuto pravdu, zbavuje se tohoto blaha a leží ve zle. Jsa ve zle, nemůže přijati pravdu cestou rozumového přesvědčení — jej nutno především prakticky podrobiti nejvyššímu principu. Ty jsi představitel tohoto nejvyššího principu — ne svou vlastní důstojností a silou (neboť jsi se už odřekl domýšlivosti), nýbrž milostí Boží, která tě učinila účastným pouhé pravdy. Ne pro sebe, nýbrž pro slávu Boží a pro blaho světa, z lásky k Bohu a bližnímu musíš chtíti a všemožně o to dbáti, abys pokořil svět nejvyšší pravdě a přivedl lidi do říše Boží. Pro to však musíš míti ve svých rukou nutné prostředky, abys mohl úspěšně působiti na svět a ve světě; především musíš dostati vládu a nejvyšší autoritu nad ostatními lidmi, podrobiti je sobě, abys je vedl k jediné, spasitelné pravdě. Musíš tedy všemožně hledati vlády a moci na světě.“

Tomuto velikému a silnému pokušení byli podrobeni velcí a silní lidé, a ono přivedlo je k mnohým špatným skutkům.

Chce-li však duchovní člověk, šťastně překonavší dvě první pokušení, obstáti i v tomto znovu se ochrániv modlitbou: „Neuvoď nás v pokušení,“ řekne takto:

Odpověď duchovního člověka na třetí pokušení: „Jest pravda, že musím pečovati o spasení světa praktickým podrobením světa božskému principu; není však pravda, že musím proto hledati moci na světě. Přeji-li si skutečně moci ne pro sebe, ani ve jménu svém ani o své újmě, nýbrž ve jménu Božím, pro dílo Boží a dle vůle Boží, pak nemusím a nemohu hledati sám tuto moc, nemusím a nemohu nic dělati sám od sebe, abych jí dosáhl. Věřím v Boha a přeji si dokonání díla Jeho, doufám v příchod říše Jeho a pokud na mně jest, slouženi jí, ale více nehledám; neboť nemohu znáti tajných úradků Božích, cest Jeho Prozřetelnosti a záměrů Jeho všemoudrosti; vždyt ani sebe ještě úplně neznám. Nemohu věděti, bude-li dobře pro mne a pro ostatní, dostanu-li nyní vládu a moc. Ačkoliv jsem se stal účastným pravdy Boží a duchovní život se mi zjevil, nenásleduje z toho ještě, že jsem schopen vládnouti lidem. Může býti, že dostanu-li vládu, nejen ukáži se neschopným říditi jiné v duchu Božím, nýbrž i sám ztratím vlastní duchovní důstojnost, hledám li však vládu, již jsem ji (důstojnost) ztratil, neboť jsem spáchal hřích vládychtivosti. Nečekám-li, až přijmu své určení od Boha, nýbrž sám hledám vládu, musím se utéci v díle tom k lidským prostředkům. Avšak lidské prostředky k dobývání vlády jsou dobře známy; jsou to: na začátku potměšilost a klam, na konci násilí a vražda. Takto nepřivedeš jiných do říše Boží, nýbrž sám se od ní vzdálíš. Musím tedy sloužiti slávě Boží a spasení světa v tom, co jest mým údělem, trpělivě čekaje dokonání rozhodnutí Božího nad sebou i nad světem, snaže se mírností a blahovůlí zmírniti cizí zlo, nezvětšuje ho svým.“

Obecná odpověď na pokušení. Uvěřivše upřímně v Boha a pocítivše v sobě účinek Boží milosti, máme začátek nového duchovního života. Klam pokušení záleží v tom, že začátek tento pokládá se za dostižený konec a zrození duchovního života se vydává za dokonání jeho; klam je v tom, že duchovní život považuje se za něco rázem úplně daného, co nepotřebuje vzrůstu ani ponenáhlého postupu zdokonalování uvnitř a doplňování zevně; myslí se, že duchovní člověk jest bytost jednoduchá,

celistvá a ukončená. Avšak ve skutečnosti v duchovním člověku dále trvají a působí dvě živé síly: počátek nového milostného života a ostatek předešlého hříšného života, cíl pak pokušení je v tom, upotřebiti slabý ještě začátek nebo záruku ducha jako pěknou přikrývku nebo masku starých hříšných snah, tím je uvnitř posilovati, ospravedlňovati a celého již člověka bez vyjímky jim předati. Avšak na začátku pokušení, budeme-li hledati pomoci ne v silách svých, nýbrž v Božích modlitbou, lehce objevíme celý klam a řekneme takto:

„Dejme tomu že jsme lidé Boží a žijeme v Bohu, nemůžeme si však mysliti, že podrobení tělesné žádostivosti, marnivost nebo vládychtivost, což vše v sobě pozorujeme, pocházejí od Boha a že jsou něčím dobrým. Ačkoliv tedy jsme v Bohu, jest přece v nás něco, co není od Boha a co není dobro; proto, doléhají-li takové špatné touhy na nás, musíme je uznati za neštěstí a neustupujíce jim modliti se: ‚Neuvoď nás v neštěstí' a nikterak nesmíme ospravedlňovati tělesných neřestí svou vlastností duchovního člověka. Bez pochyby, čistému jest vše čisto, ale jest otázka: ‚Jsme-li pak úplně čisti?' a na tuto otázku jasně odpovídá svědomí člověka zkouženého Nežijeme pod zákonem nýbrž pod milostí, jsme lidé duchovní. Budiž! Ale z toho nikterak nenásleduje, že vše, co děláme, aneb co se s námi děje, bylo též milostno a duchovní; tak na př. zakoušíme-li žízeň a hlad, nepochází to od milosti a ne odtud, že jsme duchovní, nýbrž odtud, že v nás zůstala ještě hmotná přirozenost; ale právě tak, kdykoliv se u nás, jakkoliv duchovních lidí, jeví nečisté myšlenky, neb touha po cizí chvále, neb touha po vládě, nepochází zjev ten odtud, že jsme duchovní, nýbrž odtud, že jsme ještě nedostatečně duchovní, a to tak nedostatečně, že na konci pokušení nejduchovnější naše vlastnosti stávají se pouze záminkami tužeb nikterak duchovních, nýbrž tělesných a hříšných; tak na konci prvního pokušení naše domnělá duchovní svoboda ukazuje se jen záminkou skutečného otroctví těla. Na konci druhého pokušení naše domnělá duchovní moudrost stává se záminkou hrdosti a marnivosti a třetí konečně pokušení přivádí k tomu, že duchovní horlivost o slávu Boží a o blaho bližních jeví se záminkou vládychtivosti a despotismu. V každém tedy pokusu spojiti slabosti a neřesti, jež vůbec člověk má, s naší vlastností člověka Božího nebo duchovního — v každém takovém pokusu a v každém takovém vnuknutí musíme viděti lstivý klam a musíme se modliti: ‚Zbav nás od zlého'."

Lstivý duch samolásky, otec to všelikě lži, klame rozum náš svými sofismaty a dosahuje tím dvojího cíle; nejen oslabuje naši vůli v zápasu s nynějšími pokušeními, nýbrž i pro příště dává duši naši do moci všem náruživostem, neřestem a hříchům. Člověk, ovládaný bezuzdnou samoláskou nepadá jen dopouštěje se náhodou toho neb onoho hříchu, nýbrž ztratil již stálost mravní rovnováhy a celý jeho život mění se v souvislý hřích. Člověk ovládaný samoláskou nutně bude nespravedlivý k jiným a ve svých potřebách neomezený. Duše naše má v sobě sílu nekonečnosti a jakmile naše sobeckost ovládla touto sílu, nenalézá hranic a nezná nasycení. Bezměrné potřeby nemohou býti ukojeny; neukojení jich vzbuzuje roztrpčenost; malomocná zloba působí zkormoucenost, ale zkormoucenost vede k zoufalosti. Nabývá-li tedy samoláska převahy v naší duši, logický následek toho bude pomatení rozumu nebo sebevražda. Nestíhá-li pak takový konec ani zdaleka všech lidí tímto mravním neduhem stižené, jest to přičísti zvláštní milosti Boží a cizím modlitbám.

Zbavení nás od zlého jest dílo pravé moudrosti, která odhaluje a rozhání všecky klamy a sofismy samolásky a vyzbrojuje nás ne našimi,

nýbrž Božími silami. Takto dostává duch náš nepřemožitelnou sílu v pokušeních. Duchovní síla v pokušeních dodává nám spravedlnosti ve skutcích a umírněnosti v citech. A při takové mravní rovnováze čím dále tím více zakořeňuje se v duši čistá láska, stálá naděje a pevná víra v Boha a ve věčný život.

Dvě jsou hlavní vlastnosti pravé modlitby: nezištnost a účinnost. Modlitba, které Kristus naučil své učenníky, má tyto vlastnosti plnou měrou. Modlitba ta jest úplně nezištná; neboť nemodlíme se v ní za žádné blaho výlučně své ani za takové blaho, které by nás oddělovalo od jiných. Přímý cíl té modlitby jest, aby Bůh byl vše ve všem. Cíl ten přímo se vyjadřuje v prvních třech prosbách: „Posvěť se jméno Tvé, přijď království Tvé, buď vůle Tvá jako na nebi tak i na zemi.“ Předměty ostatních proseb vyjadřují pouze prostředky nebo podmínky uskutečnění onoho nejvyššího cíle, pokud on i nás se týká. Neboť Bůh nemůže býti vše ve všem, nebude-li i v našem osobním životě. A proto především odevzdáváme Bohu svůj hmotný život. Modlíce se za chléb vezdejší, nepokládáme se již za pány svého hmotného života, nýbrž podrobujeme jej životu Božímu. Modlíce se za odpuštění hříchův a odpouštějíce pro Boha vinníkům svým, nehledáme své pravdy, nýbrž uznáváme pravdu Boží, která jediná jest pravdivá, konečně modlíce se za neuvedení v pokušení a zbavení od zlého nemyslíme, že svou vlastní cestou unikneme, zjevným a tajným působením zlého principu, nýbrž volíme jedinou spolehlivou cestu vedení Božího.

Jsouc úplně nezištná, modlitba Páně jest zároveň a právě proto úplně účinná.

Každá její prosba, pronášená s věrou, obsahuje v sobě již počátek svého splnění. Mluvíme-li s věrou: „Posvěť se jméno Tvé,“ jméno Boží již se světí v nás; přivolávajíce říši Boží, tím již vyznáváme, že patříme k této říši, t. j. podrobujíce vůli svou Bohu, již tím plníme Jeho vůli v sobě. Potom, pokud snižujeme své hmotné potřeby na nejmenší míru (v modlitbě za chléb vezdejší), potud víc a více umožňujeme jejich ukojení. Pak, odpouštějíce svým vinníkům, již tím se ospravedlňujeme před Bohem a konečně modlíce se za Boží pomoc v zápase s pokušeními a útoky lstivých sil, tím již dostáváme nejúčinnější pomoc, nebo rod ten nevypuzuje se leč postem a modlitbou.

Otče náš nebeský, původe nového blahého života v nás! Posvěť se jméno Tvé, t. j. pravda, naší věrou. Přijď království Tvé, veškera naděje naše. Buď vůle Tvá, jedinou láskou všech a vše sjednocuj, buď nejen ve světě duchů Tebe poslušných, nýbrž i v naší přírozenosti, která se o své újmě od Tebe odloučila. A proto vezmi si náš tělesný život a očisti jej svým oživujícím Duchem. Vezmi si naše práva a ospravedlni nás svou pravdou. Vezmi si veškery naše síly a veškeru naši moudrost, neboť nestačí nám v zápase proti neviditelné lsti; Ty sám Svou věrnou cestou přiveď nás k dokonalosti, neboť Tvé jest království i síla i sláva na věky věkův.

Znamená myšlenka vývoje Spencerova novou stať ve filosofii?

Dle vlašského pojednání: „La novissima filosofia del divenire da Parmenide a Spencer", jež uveřejnil Mons. C. Laurenti, prof. na ústavě de Propaganda fide, v časopise „Miscellanea", podává **J. Š.**

„Nel mezzo del cammin di nostra vita" ocitl se pěvec Inferna ve hlubokém lese. Mrákoty obestřely ho v tom labyrintu, z něhož sám pro různé překážky nemohl sobě proklestiti východu. Do podobného bludiště — tentokráte myšlenkového — zabočí ten, kdo unesen byl vírem moderní filosofie. Sleduje rozrušen jednu stezku, mní, že nahlédne do tajů a záhad světa, spěje dál a dále, až . . . proximus ardet Ucalegon. Krok jeho šine se pak na luhy jiné, leč po krátké době zazní opět mrazivé „quo vadis?" A tak moderní člověk, když utrhne zlaté jablko se stromu některé soustavy, pod obalem lepým hořké najde jádro sklamání — filosofie moderní zjeví se mu ve své tváři Medusině.

V době nejnovější filosofie Spencerova rozvířila valné kruhy; mnohé zněly o ní chvály, jichž echo trvá dosud. Chceme ukázati několika myšlenkami, že úsudek o této soustavě podati možno slovy Dantovými: „Lasciate ogni speranza voi, ch'entrate;" soustava tato jest palimpsest obnovující sešlé runy a vybledlé fresky první filosofie řecké již překonané. K závěru tomu dospějeme, rozebíráme-li nedpředpojatě základ této soustavy.

Vývoj podán jest od Spencera tímto výměrem: Změna nezměrné, nesoudružné stejnorodosti v určitou, spojitou různorodost stálým rozlišováním a scelováním.[1]) Tři podstatné rysy zahrnuje v sobě vývoj Spencerův: přechod ze stavu rozptýlenosti ke zhušťování (z jednoduchosti ke složitosti), změnu jednorodosti v různorodost, třídění.

Při vývinu všehomíra předpokládá Spencer látku stejnorodou ve stavu rozptýlenosti beze vší úpravy, jež podléhajíc přítažlivosti a odpudivosti přijímá různé tvary: především se smršťuje a zhušťuje — postup ze stavu rozptýlenosti ke zhušťování, jenž jest prvním rysem vývoje. V biologii živočich povstal nakupením buněk s rostoucí spletí ve tkanivech. I ve psychologii jeví se vývoj: z prvotního stavu vědomí povlovně vznikají skupiny stále spojitější počitků, jež rodí představy, soudy, úsudky, tužby a projevy nejmocnější lidského smýšlení Také ve vývoji společenském stopujeme scelování a seskupování: z bludné tlupy těkající pustinou vzchází první tábor, pak dědina, město — dále mohutná střediska a mocné společnosti národů.

Druhou stránku vývoje tvoří přechod ze stejnorodého k různorodému rozlišování. Spolu se zhušťováním a seskupováním postupuje různění předmětů pro rozmanitost sestav, které přijímají jednotky prvotní. Z látky mlhovité, jednolité, vzrůstají různými skupeninami tisíce světů; při vývoji životním rozlišují se tkaniva, ústroje, výkony, které u nižších živočichů mají ráz stejnorodosti. — Živočich první, jednobunečný, chová složení jednoduché, u živočicha pozdějšího postihujeme ústroje složitější, obdivuhodnější. Čím více přibývá složitosti, roste i dokonalost. Zvíře není obdařeno schopnostmi tak výbornými jako člověk, i mezi lidmi pak odstiňují se rozdíly: lidé prostí netěší se takové bohatosti myšlenek, nevynikají tak bystrostí úsudku

[1]) „A change from an indefinite, incoherent homogeneity to a definite coherent heterogeneity trough continous differentiations and integrations."

jako muži vědy. O rozmanitosti úkazů duševních svědčí odštěpování ve vědách, mnohonásobné dráhy a směry v umění. A kolik úřadů, různých výkonů, způsobů vlády zříme ve společnostech občanských pokročilých! Úkaz tento nevyskytá se u nějaké kočovné tlupy, která je na nejnižším stupni vývoje, a jen se mnohými nedostatky zračí se u menších obcí.

Třetím znakem vývoje označuje Spencer třídění. Stejné útvary vyhraněné předešlým zhušťováním hromadí se v oddíly, kupy. Rostoucí různorodost nepostačí ku postupu vývoje, schází-li rozlišování a přesné oddělování částic různorodých. Hniloba mrtvoly působí na počátku různorodost, leč není vývojem, jelikož pochod je protivný; s různorodostí, rozkladem, povstává neladná změť — chaos. Tato třetí stať vývoje spěje až k rovnováze; výšinem z této uplatňuje se postup opačný — rozluka se sklonem k rozptýlenosti a jednotvárnosti. Pak klíčí nový vývin, nové ustálení, úroveň, pak spád a nový rozvrat. Tak vykonává se ve všemmíru práce Sisyfova.

Svůj vývoj Spencer staví na nejvyšší zásadě, která je prvním požadavkem rozumu, překonávajíc všecku zkušenost. Tato nezvratná, prvá zásada jest samobytnost síly. Přijímajíce samobytnost síly, praví, potvrzujeme jsoucnost nepodmíněnou bez počátku a konce. Ze samobytnosti síly odvozuje ve své soustavě zásady podružné, z nichž vyplývá zákon vývoje s rysy uvedenými. Vývoj řízen je dle něho nezlomným vymezením (determinismem): každá poloha, každá stať vývoje nebo rozkladu je nevyhnutelnou výslednicí polohy předešlé, máme tu sílu nemizející, stálou, kreslící nezvratně své kruhy. V tomto okruhu věcí ve všem, co jest, cítíme následnost nezbytnou a rovnomocnou minulého, ale zároveň sílě rovnomocné, z něhož nutně klíčí vše příští. Síla ve všech projevech svých zůstává nezměnná, ustavičně táž v sobě a jest podkladem tajemným všech zjevů.

Toť krátký nástin soustavy Spencerovy.

Nepopíráme hlavních rysů vývoje naprosto, s určitými výhradami můžeme je přijati, leč v myšlence základní soustava tato je sobě odporující a zastaralá.

V tomto vývoji máme řetěz členů předcházejích a následujících, které vzájemně vyrovnávají se úplně; látka — nebo lépe síla — nechabne ani neroste, všecky okamžiky vývoje dokonale udržují rovnováhu. Pojem příčinnosti je vyloučen a zaměněn následností nezbytnou a rovnomocnou; „vývoj“ stává se úrovní, trváním — tratí svůj pojem klesaje k totožnosti. Na plano mluví se tu o postupu, přeměně, pohybu — zaniká nové, různé, mnohonásobné: ztrnulost síly je výrazem zastavení, „vývoj“ stává se klidem. Jestliže nic neustává, jestliže nic se nerodí, zdaž slovo „nové“ není rčením lichým, zdaž není pohyb pouhým přeludem, vývoj matnou vidinou a lží?

Můžeme sevříti tento pomysl tímto dilemmatem: Buď ve vývoji uplatňuje se něco nového a padá nezlomná zásada nehynoucí síly, nebo ve vývoji nevzchází nic nového a mizí samotný pojem vývoje. Incidit in Scyllam, qui . . . Celá myšlenka metafysická, prochvívající tuto soustavu, zcela vymítá vše různé a nové, je to myšlenka logicky přikutá k „nepohnutelnému“ Eleatiků.

Nad to bují v soustavě dvojí směr nesdružitelný: látka a pohyb — předmět a podklad — zevnější a vnitřní stránka zjevu; jsou to prvky nezkrotné, zřídla rozmíšky. Toto střetnutí je nevyhnutelno při každém jednotném útvaru myšlenkovém, což právě jest u Spencera. Pohyb, útvary vznikající přimykají myšlenku k nehybnému jako ku podmínce a důvodu prvému všeho, co se mění. Jestliže toto neochvějné, naprosté, stálé stotožňujeme s měnivým a hybným, rozpor vykypí. Soustava tato příčí se tudíž zdravému soudu.

Než hlavní věc jest, že ze trouchně staroby kříší myšlenky již překonané, jež obestírá rouchem pozlátkovým. Anaximenes jako podmínku vytváření všech věcí stanovil zhušťování a zřeďování — πύκνωσις a ἀραίωσις, Demokritem označeny jsou σύγκρισις a διάκρισις (spojení a rozluka); toť základní rys vývoje Spencerova. U Anaximena všecko povstává oddělováním prvotního μῖγμα: pochod ze splynulosti k rozlišování u Spencera. Zřejmá jest obměna s myšlenkou Empedoklovou. Empedoklovi zřídlem všech věcí jsou φιλία a νεῖκος — láska a svár — přitažlivost a odpudivost. Překoná-li první druhou, předměty tvoří se jednocením — stať vývinu; trvají-li obě síly v úrovni, nastupuje smír, uklidnění — rovnováha Spencerova; nabývá-li převahy odpudivost, nastává stať rozkladu. Tento rythmus je věčný jako u Spencera.

Spencerovy zásady o nezměnitelnosti síly nesmíme stotožňovati se zásadou zachování energie. Zásada o zachování energie omezena je toliko na svět hmotný a neznačí, že udržuje se táž činorodost úkonná, nýbrž že zachovává se ve zjevech stálý souhrn síly živé, činorodosti možné, elektřičnosti a snad i jiných sil neznámých, které povstávají, mění-li se na příklad teplo v pohyb, zásada tato tvrdí dále, že zachování děje se dle rovnomocnosti a nikoli dle totožnosti. Spencer, který buduje svůj vývoj na trvání síly a stotožňuje sílu s jejím podkladem, sobě odporuje a blíží se více Parmenidovi, popírajícímu pohyb spíše než Herakleitovi.

Tři můžeme rozeznávati druhy filosofie: filosofii Eleatiků, jež klade bytí a popírá vznik, Hegelovu, zamítající bytí a uznávající toliko vznik (všecko povstává) a filosofii Aristotelovu, přijatou od Scholastiků: jest Bytost nekonečně dokonalá, která nemění se proto právě, poněvadž jest na nejvyšším stupni dokonalosti, jest svět s pohybem a změnou, který odvozuje se od Bytosti nejdokonalejší, která jest Jednání samo a jež převyšuje a jest mimo řadu toho, co se mění. — Spencer naproti tomu praví: něco spolu vzniká a zároveň nevzniká.

Z toho dostatečně vysvítá, kam dospěla moderní filosofie Spencerova. A moderní filosof, zíraje na ten soulad nepopíratelný, jenž chví se ve všemmíru jako tajemný pel a nemoha probádati stvořeným důvtipem při všem úsilí a znoji ni podstaty a původu naší země — pouhého zrnéčka v koruně všehomíru, tím méně pak schopen jsa čísti démantné runy ve světech hvězdných, jež „vznítily se prostorem jako strážné ohně na hranicích věčna“ a ještě slaběji poznávaje Bytost, jíž jsoucnosti nelze se vzpírati, na jejíž lehký pokyn rozezvučelo se varyto světa velebným chorálem: musí vyznati:

„Klečím a hledím v nebe líc,
myšlenka letí světům vstříc
vysoko — převysoko —
a slza vhrkla v oko!“

JOSEF FOLTYNOVSKÝ (OL.):

Ze severosemitské epigrafie.

(Dokončení.)

Nápisy nêarabské.[1]) I. Sinzirbana(?), kněze Šahrova v Nêrabu. Zemřel. A tento obraz a rakev jeho (jest). Kdož uloupíš obraz a rakev s místa jejího, Šahr a Šamaš a Nikal a Nušk vytrhnou jméno tvé a stopu

[1]) Text viz Lidzbarski I. Th. str. 445.

tvou ze života; a smrtí . . . zabijí tebe a zničí símě tvé. Ale když ochráníš obraz a rakev tuto, druhý ochrání, co tvého.

II. Agbora, kněze Šahrova v Nêrabu. Tento (jest) obraz jeho. Pro spravedlnost mou před ním učinil mi jméno dobré a prodloužil dni mé. V den smrti ústa má nezdržela se slov: „A očima svýma co vidím? Pokolení čtyři oplakávají mne; a hle! sto jich (jest).“ A nepoložili se mnou nádob stříbrných a měděných; s oděvem mým položili mne: nic pro druhého. Neolupuj rakve mé! Kdož ublížíš a oloupíš mne, Šahr a Nikal a Nušk hrozným učiní způsob jeho smrti, a potomstvo jeho zahyne.

Nápisy nêrabské jsou nápisy náhrobní. Pocházejí ode dvou kněží Šahra, boha měsíce. V obou udává se napřed osobnost zemřelých. V prvém nápise hrozí pak Sinzirban tresty těm, kdož by klid jeho v hrobě porušili. Prvý trest jest, že bohové „vyhladí jméno“ jeho. Rčení toto připomíná nám z Písma sv. řeč Mojžíšovu v Deut. 9^{14}. Připomínaje lidu modloslužbu jeho u hory Sinaje, opakuje Mojžíš slova, jež promluvil k němu rozhněvaný Jahve: „Pust mne, ať potru jej (t. lid israelský) a vyhladím jméno jeho pod nebem.“ Podobně mluví též Ša'ûl Davidovi; poznav totiž, že David jistě bude po něm kralovati, prosí ho: „Přisáhni mi skrze Jahve, že nezahladíš jména mého.“ (1. Sam. 24^{22}.) A v žalmu 9^{6}. vyznává David o Jahvovi:

Ohromil jsi národy, bezbožníka jsi zničil,
jejich jméno jsi na vždy a na věky vyhladil.

Týž trest vyjádřen je též dalšími slovy Sinzirbanovými: bohové vytrhnou „stopu tvou ze života“. Jaká hrozba po té následuje, jest nejasno, anoť slovo další jest nečitelné. Snad hrozí Sinzirban, že bohové „smrtí nešlechetného zabijí a zničí símě toho, kdo by hrob vyloupil. Kdo by však rakve ochránil, sám též ochrany dojde.“ —

V druhém nápise hlásá Agbor, že udělil mu bůh Šahr pro spravedlivost jeho „dobré jméno a prodloužil jeho dni“. Bezděky připadají nám tu na mysl slova knihy Přísloví, kdež v kap. 22^{1}. sv. spisovatel praví: „Lepší jest jméno dobré, nežli masti drahé.“

Poněvadž bohové Agborovi udělili dlouhého věku, uzřel v poslední den svého života okolo sebe sto shromážděných potomků až do čtvrtého pokolení.

Dále poukazuje Agbor na to, že marno jest pro poklady otvírati jeho hrob, ant nemá u sebe drahocenných nádob. Kdo by však přece poškodil hrob, ten stižen bude od bohů hroznou smrtí a potomstvo jeho vyhyne. —

Z nápisů těchto poznáváme, podobně jako z nápisu Ešmun'azarova, jakou úctu k zemřelým tělům chovali národové semitští, kdyžtě hrozbami i sliby snaží se pohnouti potomstvo k tomu, by hrobu zemřelého neotvírali a klidu jeho nerušili. Snad souvisí snaha ta též s věrou v nesmrtelnost duše.

Nápisy tyto pocházejí asi ze 7. stol. př. Kr. P. Psány jsou na dvou sochách aramejštinou, písmem téměř totožným s písmem nápisu Mêša'ova. Nalezeny byly r. 1891 v Nêrabu u Aleppa v sev. Syrii. Uchovávají se nyní v Louvru.

Již z několika těchto ukázek lze poznati, že nápisy semitské jsou nemalé důležitosti pro poznání názorů náboženských, dějepisných a zeměpisných, i že jsou dobrou pomůckou k výkladu Písem sv. Mnoho však jest ještě nápisů jiných, jež podávají daleko jasnější názory a důležitější zprávy, kterých nemožno všech tuto uváděti. A všemi těmi zprávami potvrzují se zprávy Písma sv., ale zároveň ukazuje se i vysoká vznešenost názorů sv. spisovatelů nad názory těchto názorů pohanských — čili rozdíl mezi dílem lidským a dílem Božím.

E. MASÁK (Br.):

Verše z deníku.

I.

Jarní večer. Oddech dne.
Hledím v moře bezedné.
Tiše odtud větřík vane
vlny měkce rozhoupané.

Tolik očí svítí tmou . . .
Řiď tam, Bože, cestu mou!
S nimi věčně, věčně plout,
srdce tak Ti zažehnout.

Plavcům svítit na moři,
než se koráb ponoří.
Na Tvůj rozkaz tiše jít,
nezbloudit, ach, nezbloudit . . .

II.

Ten pohled, Pane, zachytit,
jenž otřás' Apoštolem!
(Tak musil k smrti smutný být,
že plakal hořce bolem).

Dar slz by potom sladkým byl,
jenž chlebem nebes chutná,
a tebe bych jím nasytil,
má duše smutná, smutná . . .

III.

Tvou vůli učiniti vůlí svou
a milovat ji láskou pokornou,
jež zlíbe kříž svůj a v žár krvavý
ve výhni bolesti mé rozžhaví.

Svou vůli a vše, co z ní bylo tu,
jak svíci spálit v oběť Životu,
by nepřítel, jenž brzy přijde, vím,
nenalez' místa k plánům neznámým.

* * * * *

RUDOLF E. LINHART (Ol.):

Pohádka o štěstí.

Kolébám duše bolesti,
uspávám bolesti těla: —
kdyby ta pohádka o štěstí
do žil jen přelít se chtěla!

Notí si ptačí písničku,
z pramenů, pupenů voní;
do snů mé duše dívá se,
a mi je teskno tak po ní.

Koupá se v noci měsíčné,
rosou se na nivy roní;
svítí se v slunce paprscích,
úsměvů démanty zvoní.

Chytám ji — ulétne, v dálavě
sedne si na ratolest;
v zbouřenou duši mi posílá
sny jen a touhu a bolest.

A já ty bolesti uspávám,
bolesti duše a těla: —
kéž by ta pohádka o štěstí
do žil mých přelít se chtěla!

E. MASÁK (Br.):

S druhého břehu.

Sám na břehu stojím a dívám se v dál.
Kdos odtud lehce zavolal . . .

Hlas tichý, jenž vlněním oblaků zněl,
kraj snivou hudbou rozechvěl

a zkvetlými lukami dlouho se třás',
kde naděje mé touhou pás'.

To doznělých jiter mých nesmělý smích
se v sešeřených stezkách zdvih'

a tisíce ve slunci proteplých ech
v stříbrných vlnil akkordech.

To zaznění zvonů, jež ve vodách sní
vítěznou píseň polední.

A vzkřiknutí nadějí, které šly pít
k zeleným břehům věčný klid.

A modlitba tonoucích, jichž duše mdlá
k oltářům míru nedošla.

Jen s nesmělým sevřením vybledlých rtů
zahrané tiché impromptu.

PRINC R. (Č. B.):

Modlitba.

Vzbuď oheň Tvůj, jenž vesmír plní celý,
mou duši chudou, hříšnou, ubohou,
ať poznám Tě, v svém srdci rozechvělý,
Tvou Velebnost a Dobrotivost Tvou.

Vzbuď oheň Tvůj mou duši dlouho spící,
jak slunce budí z rána tvorů říš,
by červánek Tvé lásky vzňal se v líci
a nehřešit já mohl vždy a spíš

Dým dusný bídy zničit chce mou duši —
ó zapal znova, co v ní vzplanout můž',
ať pro Tebe, zas čistá, píseň tuší
a nevidí kol sebe prázdnou hluš . . .

K Tvé službě zasvětil jsem žití svoje
a padám skoro, ač jsem teprv vstoup'
na cestu k Tobě. Zapal srdce moje
a buď mé víry nevývratný sloup!

F. T. (Pr.):

Mně líto je opustit zemi . . .

Již zmlkla píseň divých promenád
a pestrých davů přitlumené spění,
na květy vypráhlé třpyt bílé rosy pad'
a zachytil se na lupeni . . .

A tiše šuměl vážné noci dech —
jak mysteriem nadzemského blaha
já opojen jsem v jiný kraj se vznes . . .

Mně zdálo se, že letím v nadšení
v háj bílých lilií, rozkvetlých růží sady,
a za sebou jsem slyšel pláč a stesk,
a rukou zřel tam spínajících řady.

Hnán letěl dál jsem touhou neznámou,
již slyšel zlatých strun nejkrasší zpěvy —
jak nade mnou by zvony zvonily,
tam na zemi — zas rozvášněné hněvy.

Jak zpíval by to v dálce cizích pěvců sbor
v průvodu harf a louten věčnou píseň —
však přec jsem v zad se ohlédl a zaslzel,
když zřel jsem na zemi tu lidskou tíseň.

A vracel jsem se z pouti daleké,
mně líto bylo opustit tu zemi,
svou lýru vzal jsem, spěchal do noci
hvězd rozžatými alejemi.

FR. BOČOVSKÝ (Br.):

Když kroky doznívaly . . .

Věnuji fratribus ad sacros ordines promovendis.

Motto: Forsan et haec olim meminisse iuvabit. (Vergil.)

20. V. 1905. Vycházka na Spielberg. Den májový se rozvil jako růže bohatá, slunce nevynechá jediné skulinky mezi svěžím listím, kudy šípům svým na tváře naše dává blýskati. Rád chodím v tyto sady. S nejvyššího chodníku lze obhlédnouti celé město s okolím dálným až k Palavským kopcům, možno povznésti oči i mysl ku klenbě nebeské. Připadá mně, jakobych byl ve stejné výši s hranicí, kterou se dělí nebe a země a já je měl spojovati.

Nedlouhý čas, a poslední dozní tudy kroky moje. Zrak můj proniká pátravě v modravou dálku s jakousi bolnou a přece toužící otázkou: „Kde domov můj?“ Kde dáno mně bude, až pěstounský dům ordinatus

opustím a s rodným se rozžehnám domkem, kde působiti? Proč jsi smutna, duše má a proč kormoutíš mne?

Od země obracím zrak svůj k Tobě, Pane můj! jenž jsi poručil: „Jděte! Učte! Křtěte!“ Kamkoli povede mne pravice Tvoje, dej, prosím, tam abych na cestě pokoje a spasení v domově dočasném spěl k věčnému ne životem smutným, těsným, všedním, ale denně novým, zářnějším, Tvému podobnějším, smí-li hříšnost lidská od Tebe toho žádati.

30. V. 1905 Prošedše Úřednickou čtvrtí, vystupujeme na Žlutý kopec. Ó, tudy, tudy Boží přírodou rád se ubírám, když zmlazená réva šelestí, když ořechové listí vydychuje vůni, když vše v květu, vše v jásotu. Projdu bělostným hájem břízovým: otvírá se mně rozhled na lány obilíčka, větérkem se líbajícího. „Pomoz Pán Bůh!“ kynu dělníku kopajícímu, jenž s ochotou odpovídá: „Dejž to Pán Bůh!“

Kéž i mně Bůh vede pravici moji, kterou mýtiti budu bylí a sázeti nové sazenice na vinici Páně, kterou rozsévati budu símě slova Božího.

Volná příroda jest mně druhým chrámem, kde cítím se blízko Tvůrci všemocnému. Nemám v nenávisti těžkých prací a orby, kterouž stvořil Nejvyšší. A proto přál bych si k tomu dobrému lidu našich vesniček přijíti, s ním se modliti za zdar úrody pozemské a žně nebeské, jej vésti a těšiti, hlásati jim Toho, Jenž stírá veškerou slzu a Jehožto břímě jest lehké.

Lásky kdybych neměl, nic nejsem. Na cestě vinicemi čtu na kříži: „Also hat Gott die Welt geliebt“. Všemohoucí! Miloval ty, kteří Ho uráželi! Ó, Bože, dej mně jíti a učiniti podobně...

Vejdu k oltáři Tvému, k Tobě, Jenž obveseluješ mladost mou.

6. VI. 1905. Nedovedu se ubrániti dojmu stísněnosti, vstoupím-li na Černá pole, jichž prsť jakoby promíchána byla sazemi vychrlenými „z té blízké bolestné čtvrti komínův a lidí utýraných, zčernalých popelem prací továrních, do krvava mozolnatých“. Jakobych nemohl kroku učiniti v černé hmotě, a přece nechci dojíti toliko do Dělnické Čtvrti, moderně zřízené (to pro naddělníky!), dolů chci k chudému dělníku, stisknouti mu upřímně tvrdou pravici, setříti pot se skráně. Či snad vojín s povzdálí se dívá na útrapy?

Vložím pracujícím do rukou nástroje sv. víry, v srdcích roznítím oheň sv. lásky, aby konali díla ceny nesmrtelné.

Hesla dám dělníkům: „Svoboda evangelická,“ pánům jejich: „Láska křesťanská,“ a všechny povedu k Bohu Otci a Matce Marii do rodiny Církve, v níž z Boha největší svoboda a nejjasnější lásky plamen.

Dobré mi pak bude, ponížíš-li mne, Pane, abych se naučil spravedlnostem Tvým. Uchýlím se tam do údolí ke sv. Antoníčku. V samotě s Bohem se poradím, proč stavba moje se kácí, proč jsem služebník neužitečný? Tam chci bojovati sám s sebou a nechci záviděti zlostníkům, aniž horliti nad činícími nepravost.

Potěchy skytne mně Písmo sv., jímž jako dalekohledem dívati se budu, kudy jest mně se bráti.

15. VI. 1905. Přede mnou rozkládá se půvabná kotlina Švarcavy, kol dokola vroubena jsouc hornatými a vinnými stráněmi. Jdeme tudy procházkou „kolem Světa“. V pozadí bujného stromoví vynořují se zrakům pohádkové stavby vill v Pisárkách obepjaté zahradami, zahalené zelení mohutných stromů. Idyllický život! A aby byl idyllický, skryty jsou villy v této kotlině, na opačné straně města, daleko Černých Polí...

Kolem Světa! Co jest svět? Všecko, co jest na světě, jest žádost těla, žádost očí a pýcha života. A bohatství, moudrost, marnost a trápení ducha! Čtu: „Ssadil mocné se stolice, bohaté pustil prázdné (kteří prosby ponížených zamítli a odvrátili tváře své od nuzného), a Počátek moudrosti jest bázeň Boží.“

Či mocný a bohatý nepotřebuje varovného hlasu, aby důstojnost svou a dobrotu podržel, aby v srdci chudého hledal, čeho ve své moci a peněžence nenajde?

A moudrý tohoto světa nepotřebuje též výstražné výzvy, aby pamatoval na Toho, jenž jest zdroj vší moudrosti, jenž jest Nejmoudřejší?

Obracím se, Kriste, k Tvému chudému a opuštěnému kříži s prosbou: „Dej, ať pečování tohoto světa a klamné bohatství neudusí slova Tvého!“

„Dej, abychom neviditelné vlastnosti Tvé ze stvoření světa, skrze ty věci, kteréž učiněny jsou, rozumem pochopené spatřili, totiž Tvoji věčnou moc a Božství!“

27. VI. 1905. Hle! Já dnes vcházím na cestu veškeré země — jestiť uloženo všem lidem jednou umříti — na cestu ke hřbitovu.

Vstupuji na pole, v němž uložena těla v naději na vzkříšení. Smuteční stromy tklivě spouštějí haluze své k zemi, i ptactvo, jakoby cítilo vládu Smrti, nepěje — ticho! Jenom slyším padati dunivě hroudy na rakve ve velké šachtě... Budiž jim země lehká!

Kdy nad duše mé bývalým příbytkem, Pane můj, zavzní píseň Církve? Dobře vím, že léta naše jako pavučina počtena budou. Ó dej, v bázlivém pláči prosí duše moje, aby smrt mně byla slastným okamžikem, ve kterém bych viděl blaženýma očima veškeren zdar mladistvých snů svých, lid Tvůj v síle a míru, dobré svoje vzpomínky (hříchů mladosti mé a nevědomostí mých nevzpomínej, Pane!), tichou lítost a blahou naději v Tebe, Lásko moje.

30. VI. 1905. Spielberg. Rád vracím se opět a opět v tyto sady. Zrakem obhlížím ona místa, jež jsem prošel nedávno. Vábí mne každé; mát svoje krásy, k odpočinku vábí sady a lesy, k modlitbě zve kříž. Miluji pažit, miluji pusté skály, ba miluji i budoucí kolébku svou.

Od země obracím zrak svůj k Tobě, Pane můj! Duše má Tobě jest živa. Ty, jenž jsi slyšel sliby moje, dej mně tak působiti, aby všichni okusili a viděli, jak libý jsi Ty, Pane, dej mně v účinnosti hlásati

nemocnému: Modlitba víry uzdraví nemocného,
zdravému: Bázeň Páně dává dlouhost dnů,
chudému: Trpělivost chudých nezahyne do konce,
bohatému: Lakomý nenasytí se penězi,
stísněnému: Vezmi kříž svůj a následuj Krista,
tomu, jenž se domnívá, že stojí: Hleď, abys nepadl.

To všem i sobě chci hlásati, chci vůdcem býti od kolébky až ke hrobu.

A utvrzovati budu po lásce k církvi nejsvětější cit lidského srdce, lásku k vlasti, jež jest naší dočasnou církví, jako církev naší jest věčnou vlastí.

Se srdcem plným rozloučení a idealův, ale připraven jsa též a rozhodnut přijati, cožkoli na mne složeno bude, a trpěti v bolesti a v ponížení svém míti trpělivost, — a běda, kdybych jen snil o budoucím zdaru a úspěchu prací svých, kdybych čekal, že růže mně pokvetou bez trní, jež už nyní cítím zabodávati se do srdce — toužím tišinou i vlno-

bitím pracovati pro duši lidskou, jejíž krásu a cenu v nitru mém vždy a vždy dej mně náležitě ceniti, ó Soudce věčný!

Nade mnou na hradě třepetá jasný signal trubky vojenské, volající do služby. Nezdolnou milostí Tvých, Pane, zbrojí budu vystrojen, a potom?

Hotovo srdce mé, Bože, hotovo srdce mé!

Jdu!

Zpráva o schůzi a akademii bohoslovců československých na posv. Velehradě.

Dne 2. a 3. srpna 1904.

(Oslava stých narozenin Františka Sušila).

Podává BEDŘICH PÁTEK, t. č. jednatel „Růže Sušilovy“ v Brně.

(Dokončení.)

„U Heroldů“ při společném obědě proneseno několik zdravic a přípitků, z nichž uvádíme: Pozdrav Miss Elisabeth Manique z Chicaga, Slovenky to, jež dlouhá léta v Americe je usedlá a nyní vlast svou navštívivši, také na Velehrad k slavnosti přišla. Nadšená zdravice pronesena byla p. kanovníku Dru. Podlahovi.

V užší pak schůzi zástupcové liter. jednot bohosloveckých měli poradu o přednášce p. kanovníka Dra. Podlahy a jeho návrhu, jak by totiž měl býti uveden v život. Debaty velmi čile se súčastnil Slovinec ctih. p. Grivec. Stanoveny body: Doporučuje se, aby časopis ústřední, bude-li založen, veden byl latinsky a rusky. Nesjednocení nesmějí říci, že je chceme polatinisovat, nýbrž mají poznati, že se chceme spojiti s nimi ve víře pravé. — Ruština budiž pěstována v kroužcích, „Museum“ hleď udržeti zájem mezi bohoslovci o myšlenky Dra. Podlahy. Třeba čilé agitace, třeba hledati pracovníků v tomto oboru, kteří by přispívali do čelných existujících časopisů slovanských („Hlídky“, „Przegląnd“, „Voditelja“ a „Katoliškiho Obzorniku“).[1])

Odpolední část akademie měla též zdařilý průběh. Neunavný pracovník školní rada p. Dr. Fr. Nábělek proslovil řeč, plynoucí od srdce k srdcím: „O důležitosti výchovy v duchu Sušilově.“ Podáváme obšírnější obsah:

„Již tolik řečníků mluvilo dnes zvláště o Sušilovi. Se všech stran bylo naň pohlíženo jako na vlastence, básníka, vychovatele, kněze; mně toho tedy zbývá málo, jen drobty; a na ty drobty vás zvu Uspokojím-li, nevím.

Jednou z nejkrásnějších řeckých bájí jest báje o Heraklovi. Jak známo, octl se v životě na rozcestí, měl voliti mezi rozkoší a ctností, prací neúmornou na cestě, plné strádání a odříkání. A co učinil Herakles? Zvolil práci, cestu drsnou. Že tak vysoký cíl si vyvolil, zalíbil se bohům a došel svého cíle. Kdo umí čísti na mapě hvězdnatého nebe, nalezne vždy souhvězdí Herkulovo, jež po věky bude hlásati slávu heroa, od něhož má jméno — Takovým naším Herkulem byl i náš Fr. Sušil. I on se octl na rozcestí, když vybyv si studia, byl lákán

[1]) Nyní do »Časopisu katol. duchovenstva«, který se celé věci ujal a utěšeně dosud v ní pokračuje.

světem, rozkoší; ale srdce jeho mladé, vratké dosud vyvolilo práci, a práce, které nadlidskými se zdály, podařily se mu, poněvadž se zalíbil Bohu, který mu pak pomáhal.

Sušil může sloužiti za vzor zvláště nám, kterým jest svěřeno, co nejdražšího má národ, co nejdražšího mají rodiče, kterým svěřeno jest dítě, abychom ho vychovali. Je to naděje národa, naděje vlasti. Mládež však jen taková může býti nadějí národa, jakou chtěl Sušil, totiž mládež, vychovaná »ideou náboženskomravní«. Nebude-li národ náš vychováván na základě této idey, neudrží se. Má tedy mládež naše býti vychovávána »v duchu Sušilově«. Na této výchově spočívá blaho celého národa.

Máme továrny, pivovary, cukrovary, peněžní ústavy — a podívejme se, jak to s nimi vypadá v naší vlasti! Záložna za záložnou padá, ba kteří králi byli celého kraje, nesvědomitě okradli chudinu o groš, mozolně uhospodařený. Lid v ně důvěřoval, myslil, že takový intelligent ho »spasí«; ale on místo toho »spásl« co se spásti dalo. A takových »spasitelů« národa jest za posledních dob mnoho. Kdyby naše intelligence byla vychována na základě náboženskomravním, nikdy by se nedopustila skutků, jež přivádějí rapidní úpadek národního blahobytu. — Sušil byl vzorem intelligenta, vlastence na základě náboženskomravním. Jeho vlastenectví bylo docela jiné, než pouhé »vlastenčení«. V tom shodoval se úplně s Palackým, jenž praví: »Ať nemyslí naši mladí páni, že postačí vlastenčit . . . !«

A čím byl Sušil sám, toho žádal také od jiných. Byl dobrým vychovatelem a chtěl, aby ti, kdož vychovávají, vychovávali dobře. Věděl, v čem spočívá kouzlo dobrého a účinného vychovávání. Vychovateli jest si získati úcty. Bez ní pranic nespraví. A čím nabude té úcty? Musí býti ve svém oboru náležitě vzdělán a musí se vzdělávati stále. Ustavičným studiem, prací, přijde na všelijaké věci, kterých snad okamžitě sice užíti nemůže; nabývá však většího obsahu vědění, většího potenciálu. Pak působí zcela jinak, než kdyby chtěl zůstati pouze při tom, čemu se v ústavě naučil, pak zcela jinak věc podá, žák snadno vše prohlédne, zcela jinak poslouchá; chutnáť zajisté lépe voda z čerstvého, tekoucího praménku, než ze zásoby staré. — Sušil chtěl, aby vychovatel byl »učený a pobožný«; takový si získá úcty. Přijde-li na př. ku knězi učitel, jenž se stále vzdělává a nevidí li v knězi muže vzdělanějšího, snadno si učiní na něho vtip; ale když kněz je vzdělaný, nedovolí si toho

Vychovatel na škole obecné může dosti snadno dobře působiti, kdežto působení na škole střední jest daleko nesnadnější. Na mládež škol středních působí mnohé nebezpečně živly. Tolik jest různých časopisů, různic, vše stojí proti sobě, všude jen štvaní a kromě toho veliký bývá tu vliv universit; žáci střední školy ví, že se tam přednáší, co vše náboženství »není«, že to a ono nepatří do víry. Na střední škole připadá tedy katechetovi velká uloha. Má hlavně věděti, co žáci čtou a pak při vhodné příležitosti je před zhoubou, již mnohé knihy šíří, varovati, zvláště při exhortách. Když je pronásleduje, nic nepořídí. Tím spíše upozorní, tím více budou žáci bažiti po takových knihách. Velmi mnoho dobrého může v tomto ohledu způsobiti katecheta svým životem. Vidí-li žáci, že jinak žije a jinak učí, nevšimnou si jeho slov.

Má především poukázati na básníky, kteří jsou u mladé generace tak oblíbeni a mezi těmi hlavně na básníka, jehož básněmi vane duch materialistický, má upozorniti na mylný jeho názor o transformaci krve a mozku ve slovo. Znám básníka, jehož básněmi a spisy vane duch protináboženský. A co praví Sušil o básníku? Básník má býti »veleknězem pravdy a ctnosti«. Toho však u našeho básníka (sc. u Machara) postrádáme, ba nalézáme pravý opak. Kristus mu sestárnul, ctnost je mu ničím, v důstojnost a ctnost ženy nevěří, nazývá ji

»ženskou samicí«. Jak zcela jinak opěvovali ctnost a důstojnost ženy slavní naši básníci: Kollár, Čelakovský, Hálek. Ti jsou opomíjeni naší dobou, sevšedněli a právě ti by měli býti čteni. Básníci novodobého materialistického směru radí sebevraždu, ale dobře by udělali, kdyby se dle své nauky řídili. Materialisté byli již za starých dob, ale okolí jejich poznalo, že filosofie jejich je nezdravá; proto byli z Athén vypovězeni, poněvadž sváděli k sebevraždě. Divíme se, že právě mládež studující tak často sahá si na život; ale nemusíme se diviti; vždyť mládeži se hlásá požívavost přímo nestoudná a následkem toho jest mládež přežilá, vyžilá, jež nic již v zivotě nečeká. — Proto bere do ruky nástroj sebevražedný.

Podívejme se na mladíky, odcházející ze středních škol! Studovati se mnohým nechce, cíle svého nedojdou. Co jim tedy zbývá? Takový mladík jde do redakce strany jedné, a zítra opět jiné, dnes jest černý, zítra opět bílý. Kde jest pevný charakter, který je a má býti výsledkem dobré výchovy?

Katecheta i v jiných směrech může u mládeže dobře působiti. Vědy přírodní za našich dnů neznají Boha. Tu katecheta velmi vhodně může při příležitosti podotknouti, že největší učenci, ve vědách přírodních vynikající, byli muži zbožnými, věřili v Boha jako: Newton, Leibnitz, Euler, Gausse a jiní. — A nebývá vždy nadarmo, co katecheta podniká. Jak odměněn jest, když po letech hlásí se k němu student a vyzná, že škola byla mu spasným majákem, že ho za zachránila od záplavy mravní nečistoty, hlásané moderními spisy.

Charaktery máme vychovávati, a to je nejkrásnější úkol a ne jen suchopárně vědu otloukati a nepůsobiti při tom na srdce, na cit! Takovým představoval si Sušil působení kněze-vychovatele. Jde-li jemu mládež vstříc, vychová z ní poklad národa, a národ, jenž má takové občany, může býti jist, že byť i nejkrutěji byl pronásledován, nezahyne!"

Po přednášce zahrálo kvartetto překrásnou skladbu E. Griega op. 27. (Romance a Finale).

„O Františku Sušilovi jako vzoru bohoslovců a kněží" promluvil na konec ctp. Karel Háňavka, bohoslovec a předseda Růže Sušilovy z Brna. Pro nedostatek místa podáváme z řeči obsah a některé úryvky.

„Životem nezkušeni umínili jsme si zasvětit se Kristu. Tužby naše a cíle byly nevyjasněny ještě, když rozhodovali jsme se na rozcestí života dáti se cestou pravou. Ohlížíme se vůkol, hledajíce vůdce na vážné pouti životní, vzor nám blízký, v němž bychom jako v centru viděli shrnuty syté barvy vidma ve světlo bílé, ve slunce ideální, žádáme vtělení ideí, které mají býti motivy našeho života. Pochodeň nových dob zažehl před sto lety se zrodivší buditel Moravy Fr. Sušil. Když prožijeme v duchu život tohoto velikána, když procítíme tento život ve všech jeho vztazích, nemožno nám jinak, než přimknouti se v šik jeho následovníků, šinouti kroky své ve šlépěje tohoto vzoru svého.

Zásluhy jeho tím více vyniknou, představíme li si pozadí ubohých poměrů na Moravě, od kterého se význačně liší světlá postava Sušilova v uvědomění vlasteneckém pojeném s živou láskou k církvi. Nebyl tolik mužem veřejnosti, nebyl zrozen k tomu, aby za zvuku hlučných hesel jako odvážný agitator rozohňoval massy. Povahou i činností svou byl poukázán více na ústranní, aby zde tím jistěji rozptyloval chmury života neschopných pozůstatků z dob Josefinských. Vědomí vlastenecké, záhy se probudivší v nitru Sušilovu, neutlumilo se ani v nesympatických síních starého brněnského alumnátu, naopak jiskra nepatrná vyšlehla v mocný plamen, aby rozněcovala své okolí a odtud budila dřímající luhy moravské. Jako z ohniska se šíří paprsky, rozlévajíce vůkol život, tak z rukou Sušilových vycházeli kněží, aby pracovali i tam, kam přímo nedosáhl duch jeho. Símě jím v půdu vložené v době bezprostředně potomní, nepadlo na

skálu, aniž bylo udušeno trním nechápavosti. My už jeden lidský věk po jeho smrti můžeme se kochati ve vonných květech jeho snah a plodech jeho práce, tiché, nehlučné, ale účinné. Zdaž i dnes prsť srdcí našich dychtivě čeká, aby zkypřena týmiž zásadami, nesla nové plody, pokračovala v díle začatém, vypěstila duby charakterů, které neohnuty přívaly pochyb a nicotných malicherností by se pnuly v nebe, ssajíce mízu oživující z oněch ideálů, jež veliký Sušil zanechal nám v odkaz, péči a ostrahu?

Zásluhy Sušilovy o vzkříšení Moravy jsou nesporné. Ale jako luna v souhvězdích se stkví a svoji milou zář od jiného, daleko mocnějšího světla ssaje, tak idea vlasti proniknuta a prosycena byla v ňadrech Sušilových ideou vznešenější, ideou církve, z ní čerpajíc svoji účinnost a teplo. Sušil byl knězem! A jako kněz jest a bude nám vezdy nehasnoucím vzorem Ctíme v Sušilovi kněze osvíceného, který pochopil a ukázal, že duševní fond, míra intelligence a nejvíce svatost života jsou zbraněmi nejvydatnějšími. Základem budiž pilné studium Písma sv. Sušil tolik kladl důraz na zběhlost a důkladnost v tomto směru! Neboť kněz a ignorant ve svatých pravdách je contradictio in adjecto. Stejně však musí s otevřeným hledím sledovati moderní proudy, které hýbou a zmítají duchy lidstva, aby stoje na nezdolné postati nezměnných Pravd, dovedl vyšinouti se k pevnému bodu a odtud sledovati proudy kolem se řítící, činiti si o nich úsudek, osvojovati si, co dobrého a slibného, bojovat proti zrůdám a výstřelkům. Zájem o otázky náboženské se jeví dnes měrou větší než jindy. Byť se i směry rozcházely, přece je to potěšitelno. Ale to jest jisto, že jen ten v kritických obratech bude moci se postaviti v čelo, kdo bude státi na výši doby, a to nejvýše, muž, který bude obrněn úplnou znalostí sporných poměrů a otázek, který bude imponovati intelligentům intelligencí. Ovšem, že boj, ku kterému se chystáme, nikterak není boj šovinistů a aprioristického kaceřování, nýbrž boj lásky, boj s mečem v ruce, o němž mluví Kristus — tedy Láska vtělená.

Největší váhu kladl Sušil na zdobu kněze — služebníka Nejčistšího — na čistotu.

Svatá hodnost kněžská - Boží k nebi stezka,
lásky Páně budova - spásy věčné osnova.
Však jen čisté rámě - hodno sloužit v chrámě
serafa hoř plápoly - kdo stav kněžský vyvolí.

Životem svým, přísným a zdrženlivým, dosvědčoval, jak velice mu záleží, aby uchoval květ čistoty neporušený. A zemřel dle svědectví vrstevníků v pověsti světce. Mluvě o slovech sv. Pavla „qui sine uxore est, sollicitus est, quae sunt Domini, quomodo placeat Deo“ představoval svým posluchačům vznešený cíl kněze, který žádá, aby bral v ruce neposkvrněné Nejčistšího, který chce míti kněze andělem před tváří Boží, vzor sebezáporu, když jiným bude hlásat, že království Boží trpí násilí. Má nerozdvojen sloužiti jen a jen Pánu, přinésti oběť, která po soudu světa jest nejtěžší. Dominus pars haereditatis meae et calicis mei —. Vtištěno nám bude stigma, stigma ukřižovaných světu. Než odkud máme bráti síly, abychom malomyslně se nedali na útěk a neklesli, když vezmem břímě Kristovo, kde najdem náhrady za odříkání, kde osvěty a čerstvých sil? Či skutečně půjdem po celý život sami a sami?

Ó, kynou nám v náhradu květy jiné, nadzemské, které nám nabízí věčná Láska, když cele se jí dáme v oběť Kristus chce nám býti náhradou nekonečnou, když v Oběti nejsvětější stane se poslušen zázračných slov, když mannou života posílí křehké útroby, když v tiché modlitbě a tajemných meditacích dá nám vnikati vždy hlouběji ve chrám svých tajemství.

Ani pozemských radostí nebudeme postrádati. Chceme býti apoštoly lidu svému, který čeká a potřebuje našich služeb, zde hledati náhrady v jeho po-

vznesení, umravnění. To nejlepší řešení otázky socialní: vychovávat lid, vzdělávat ho, povznášet z bídy, v níž tone, duševní i hmotné. Kdo jiný k tomu má býti povolán než kněz? Odkud se plní řady kněžstva, ne-li největším procentem z těch, kteří měli příležitost poznati ty strasti, v nichž úpí lid a jeho nejbídnější část — lid dělný — kteří sami s bídou se propracovali životem, kteří znají, jak chutná chléb z milosti dávaný, jak čpí plíseň podzemních kobek, živých hrobů, sloužících za obydlí dělníku, kteří slzou zkrápěli krvavé mozoly otců a matek. A ti všichni by měli býti nepřáteli, ba škůdci jeho? Či snad bližší má mu být člověk v přepychu a pohodlí vychovaný, člověk bez víry, útrpnosti a soucitu, člověk prospěchář? Nechceme se dát zastrašit zneuznáním a pohrdáním, neboť pravda byť stokrát zapřena musí zvítězit. Kéž tak vyzní celý život v harmonii velebné modlitby, která by se vznesla k trůnu Nejvyššího, doprovázena žehnáním námi pozvednutých k životu důstojnému lidí.

Chceme vejít v život s ideály. A třebas by jim hrozilo nebezpečí Scyl a Charybd, nechceme míti nitro vypráhlou pouští. Nuže vezměme s sebou v život tu dvojí lásku, které nás učil otec náš Sušil a odhodlaně půjdem pak, kam Prozřetelnost nás postaví, když v duši se bude snoubit dvé krásek spanilých, sdružených jednou páskou, páskou obětivé lásky, rozdělené k milovaným — církvi a národu, ale nerozdílné v hrudích našich.“

Dr. Stojan ukončuje pak akademii, děkuje všem pp. řečníkům i účastníkům vůbec a pronáší přání, by co vzácného jsme slyšeli, nebylo nadarmo — s Božím ovšem požehnáním —. Pak vykonána společná prohlídka nového musea velehradského.

Během odpolední schůze došla odpověď J. M. nejdp. biskupa brněnského, Dra. Pavla hraběte Huyna:

Všem účastníkům na Velehradě dík vzdává za projevený hold a zasílá z celého srdce všem požehnání Pavel, biskup.

Slova ta přijata se srdečnou radostí.

Při večerní užší poradě bohoslovců, debattováno o tom, jak by čilé styky mezi bratrskými alumnáty stále mohly býti pěstovány a ustanoveno, by jména členů příslušných jednot, na něž by se v té příčině každý mohl obrátiti, oznámena byla v „Museu“.

Dne 4. srpna po mši sv. rozjeli jsme se do svých domovů. Někteří však putovali ještě na Hostýn, kdež bohoslovec z Olomouce ctih. p. Boh. Vařák podal nástin „Dějin a významu posv. Hostýna“.

Byly to krásné chvíle, které nás navzájem k sobě připoutaly, nás, dítky Sušilovy rodiny, jež byl on adoptoval za dědice svých ideálů. Tu poznali jsme své „vade mecum“ na cestu svatým kněžským životem, bychom v ucelených řadách pevně třímati dovedli prapor Kristův a v ústrety páditi dnům boje za ideály lidstva nejčistší, jež planou v Sušilově erbu: za „církev a vlast“. Dobře jsme si vštípili neocenitelný odkaz jeho v zanícená mladistvým žárem srdce. Kéž orlím spějeme letem k vyplnění velikého snu světlého Sušilova zjevu!

✷ ZPRÁVY Z JEDNOT ✷

Z BRNA.

Od 14. května konány schůze:

XVIII. 21. května. 1. Ouvertura k „Čarostřelci“ K. M. Webra (decetto). 2. Jednatel (III. r.): „Jak se jeví princip teleologický v říši rostlinné“. 3. Směs z Verdiho „Rigoletta“ (decetto).

XIX. 28. května. 1. Ant. Novák (II. r.): „O osudech liturgie slovanské na Moravě“. 2. Jindřich Kuba (II. r.): „Jsou-li katolické spolky s to, aby přispěly k rozkvětu církve?“ Sbor pěvecký zapěl sbory: P. Křížkovského „Odvedeného prosba“, K. Slavíka „Ó vlasti má!“ a „Umlklo stromů šumění . . .“ (Quartetto: Fr. Dempír (IV. r.), S. Kulhánek (IV. r.), V. Strmiska (IV. r.) a B. Pátek (III. r.).

XX. 4. června. 1. Ant. Novák (II. r.): „Osudy liturgie slovanské v Čechách“. 2. Jindř. Kuba (II. r.): „Praktické pokyny o zakládání a vedení katolických spolků“.

XXI. 18. června. 1. Fr. Musil, „Romance“. Solo pro trombu (přednesl Fr. Aegidius Pytlíček O. C.) s průvodem harmonia (S. Kulhánek, IV. r.). 2. Ant. Štursa (IV. r.): „Něco z theologie protestantské“. 3. R. Eilenberg: „Pošta v lese“ (decetto).

XXII. a „Závěrečná schůze Růže Sušilovy“. 1. B. Škoda, „Pozdrav ze Šumavy“. (Hudební idylka — decetto). 2. Jednatel: „Výroční zpráva“. 3. Sbor zpěváků: „Tatry“. Na slova L. Štura napsal Bradský. 4. Volba předsedy. Zvolen předsedou a spolu pořadatelem „Musea“ Bedřich Pátek (III. r.), jednatelem Em. Masák (II. r.). 5. Sbor pěvecký: J. L. Zvonař: „Šumí Labe“. 6. Doslov odstupujícího předsedy. Srdečnými slovy naposled se rozhovořil o vážné činnosti naší, která jedním směrem se jeví v Růži Sušilově. Mějme ustavičně na mysli vznešený cíl, grande mysterium sacerdotii, a budeme odtud čerpati sílu a vytrvalost ve svých pracích. Svítí-li v nás idea kněžství jasným plamenem, proniká-li nás jako krev organismus, i život náš je pln síly a jarosti; uhasne-li, ubývá-li té krve duchovní, bledne a stydne život duše. Běda, když z oslnivého, jiskrného slunce zůstane bledá, chladná luna, bezživotná, třebas světu milá a lahodná pro oko! Živme v sobě snahy ušlechtilé, posvěcujíce se modlitbou a oživujíce meditací své práce! 7. Auber: Ouvertura k opeře: „Němá z Portici“ (decetto).

Na shledanou na Velehradském sjezdu! VÝBOR.

Ve kroužku sociologickém přednášel předseda každý týden dvakráte. Probrána soustavně otázka agrární, řemeslnická a dělnická se stanoviska sociální demokracie i křesťanského socialismu a za příležitosti doplněna exkursy: O dědickém právu, všeobecném rovném právu hlasovacím, otázce ženské, systému koëdukačním, o antisemitismu, rakouském parlamentarismu, o Raiffeisenkách, o encyklice „Rerum novarum“. Jako Rukojeti použito Biederlacka „Otázka sociální“, Kathreina „Socialismus“, spisů R. Vrby, Sociologie Dra. R. Neuschla, Paulyho „Populárního úvodu do sociální otázky“, Massaryka „Otázky sociální“, Návodu k zakládání a vedení Raiffeisenek vydaného Ústředím a jj.

Kéž jest chápána důležitosť studia sociologie nám nezbytného!

KAREL HÁŇAVKA, předseda.

Ruský kroužek konal pravidelné schůze v zimních měsících jednou týdně. Část grammatická probírána příležitostně na základě Tolstojovy ruské čítanky; zakoupeno bylo souborné vydání Puškinových spisů, z nichž četla se v kroužku Капитанская дочка. Důkladnou informaci o pravoslavné církvi čerpali jsme ze dvou velikých theologických měsíčníků. Jsou to: Странникъ, vycházející v Petrohradě a moskevský Богословскій Вѣстникъ.

FRANTIŠEK SEDLÁČEK.

Kroužek polský omezen byl týdně na půl hodiny. V několika prvních půlhodinách probrána stručně gramatika; pak četlo se: Adama Krajewskiego: „Z wieczornych gawęd". Též probírána literatura dle dr. Kurpiela: „Podręcznik do dziejów literatury polskiej". Než určená půlhodina všem nestačila; i byly čteny horlivě soukromě jak knihy tak časopisy, z nichž „Książka" a „Tygodnik illustrowany" byly odebírány, „Świat Słowiański" a chrzesciansko-społeczny dwutygodnik „Ruch" docházely výměnou do redakce „Musea". Pro léta další přeji kroužku hojně zdaru a rozkvětu.

VOJTĚCH MARZY.

Z OLOMOUCE.

A. Plenární schůze „L. J." pořádány do konce roku ještě 3 a to:

X. Věnována oslavě ndp. biskupa Jos. Jur. Strossmayera. Program: 1. R. Linhart, Sve za vieru i domovinu (přednesl V. Barvík). 2. K. Bendel, Modlitba (sbor). 3. Strossmayer — apoštol (Ig. Konečný, II. r.).

XI. 1. Hayden, Posledních 7 slov Páně; čísla „Ecce mater tua", „Ecce filius tuus". „Sitio" (Quartetto). 2. Ježíš Kristus. Důkaz jeho božství (Frant. Jedlička, II. r.).

XII. 1. Beethoven, Adagio apassionato z quart. I. op. 18. (Quartetto). 2. Několik slov k jubileu slovanské encykliky „Grande munus" (Páník, II. r.).

Kromě toho oslavilo „Quartetto bohoslovcův olomuckých" dne 14. května výroční památku Dr. Ant. Dvořáka hudební produkcí. Na programu byla výhradně díla zesnulého mistra, až na úvodní báseň. Zahájil oslavu Al. Hrabánek (I. r.) básní R. Linharta: „Za mistrem Ant. Dvořákem". Pak provedena tato čísla: 1. Es dur Quartett op. 51. (a) Allegro, b) Dumka, c) Romance, d) Finale). 2. Slovanské tance (pro housle, cello a klavír; a) A-dur, b) H-mol. 3. Z Maličkostí op. 47 (pro 2 housle, cello a harmonium; Finale).

B. V kroužcích pojednáno o těchto thematech:

1. V kroužku apologeticko-dogmatickém: 8. Mimo církev není spásy. Část II.: o spáse pohanů (J. Vašica, III. r). 9. Jsou bytosti živé pouhými stroji? (Fr. Kutal, III. r.). 10. Nerozlučitelnost manželství (K. Vymětal, III. r.).

2. V biblickém: 9. Nápis Mešaův a IV. Král. hl. 3. (Jos. Foltýnovský, III. r.). 10. Tělesné utrpení sv. Pavla a jeho „stimulus carnis" (2 kor. 12^7). (Rud. Drábek, II. r.).

3. V literárním: 10. Cizí proudy v literatuře české (R. Linhart, II. r.). 11. Pokračování.

4. V cyrillo-methodějském: 3. Primát a pravoslavná církev (Frant. Gája, II. r.).

5. V sociologickém ukončen cyklus „Soudobý tisk a kněz" přednáškami: 16. Veřejné čítárny (B. Vašek, III. r.). 17. Brošury a letáky (K. Zetek, II. r.).

C. K soutěži podány tyto práce:

I. K soutěži vypsané sl. Bosnou: 1. „Stabat mater" (A. Parma, III. r.; odměněno I. cenou). 2. Lidový názor o Panně Marii v koledě (L. Reček, III. r.); cenou II.). 3. Jos. Jur. Strossmayer a národ chorvatský (Ig. Konečný, II. r.; cenou III.). 4. Význam Raiffeisenek pro rolnictvo (J. Hrubý, III. r.).

II. V soutěži vypsané Literární Jednotou prací 7 a to: 1. Obrácení svatého Pavla (R. Drábek, II. r.; odměněno cenou I.). 2. Prvních 10 let Literární Jednoty (R. Korec, II.; cenou II.). 3. Dekrety Pseudoisidorovy (K. Vymětal, II. r.; cenou III.) 4. Ježíš Kristus. Důkaz Jeho božství (Fr. Jedlička, II. r.; cenou IV.). 5. Mirijam (L. Reček, III. r.). 6. B. Smetana, tvůrce národně-moderního směru naší hudby (Pseudonym, III. r.). 7. Strossmayer apoštol (Ig. Konečný, II. r.). 8. Jaký užitek máme ze čtení sv. evangelia (J. Ř., I. r).

III. Dp. lektor věnoval L. J , by oživil zájem pro četbu Písma sv., 30 K jako odměnu za práci jakéhokoliv obsahu, jen když bude čerpati látku z Nového Zákona.

Dne 15. května vykonána volba výboru pro příští rok; zvoleni pánové: z III. r. J. Foltynovský, Fr Kutal, L. Reček, B. Vašek (zvolen za předsedu výborem); z r. II. pp. J. Konečný, B. Kutal, S. Linhart (zvolen za jednatele), L. Zamykal; z r. I. pp. V. Barvík (zvolen za revisora účtů) A. Hrabánek, F. Kuboš. Předseda.

Z ČESKÝCH BUDĚJOVIC.

Poslední schůze a spolu valná hromada naší literární jednoty „Jirsík“ konala se na jmeniny toho, jehož jméno nese — nezapomenutelného biskupa Jirsíka dne 24. června.

Jednatel přednesl zprávu o minulé schůzi a podal i stručný přehled činnosti členů za uplynulý rok: všech schůzí bylo 25, na nichž přednášelo 12 kollegů (ze IV. r. 3; ze III. 3; z II. 5; z I. 1), jichž práce jsou tyto: 11 básní, z nichž 3 překlady z charvátského, 2 povídky, 1 charakteristický genre, 2 dějepisné obrazy, 2 literární essaye, 3 práce filosofické, z nichž jedna byla přeložena z francouzského, 2 pojednání o otázce východní a cyrillo-methodějské, 1 práce biblická, 1 historicko-archaeologická, 1 o zpěvu kostelním. Kollegové zpěváci přednesli 5 sborů, kollegové hudebníci jednu skladbu.

Po zprávě knihovníkově a pokladníkově rozhodnuto, že má býti dáno Ústř. Matici Školské 50 K a uděleny 4 venkovské knihovny obcím nábožensky a národnostně ohroženým.

Potom oznámeny volby nových funkcionářů: za předsedu zvolen kollega Čech, za jednatele kol. Brož, za pokladníka kol. Steinbach, za knihovníka pro venkovské knihovny kol. Princ.

Konečně promluvil odcházející předseda několik slov na rozloučenou, klada všem na srdce upřímnost a vzájemnou lásku: neboť jenom na jejich půdě vzrostou květy i plody společné práce a povzbuzuje všechny k šlechetným snahám a pracím; nekvete-li strom z jara, sotva ponese kdy krásné ovoce činů, přál všechněm hojnost Božího požehnání a jednotě nejlepšího zdaru.

Také nově zvolený předseda kol. Čech procítěnou řečí nabádal členy k horlivé činnosti a hojné účasti v přednáškách i schůzích.

S pohnutím a mocným dojmem v srdci odcházeli jsme z milé naší spolkové místnosti, obzvláště my, kteří jsme tu dnes prodlévali naposled . . .

Všem druhům srdečný pozdrav! Jan Mottl, odcházející předseda.

Z PRAHY.

XXII. Kol. Burda Josef (IV.) přednášel 11. května zajímavě o občanských a církevních poměrech v Americe, pak jednáno o sjezdu bohoslovců v Praze a usneseno požádati za řečníka vdp. Horského, faráře z Šarky.

XXIII. Kol. Burda Jos. (IV.) pokračoval 25. května v přednáškách o pouti své do Ameriky, a sice k výstavě v St. Louis a o vodopádu Niagarském. Zmínil

se též o svém setkání se s vdp. univ. prof. Dr. Jar. Sedláčkem, jenž o své cestě poučně a poutavě píše v letošní „Vlasti“.

XXIV. Dp. Th. C. Hanuš, adjunkt c. k. theol fakulty, 15. června přednášel velmi pěkně o nových theoriích, o původu člověka a specielně o člověku diluviálním, shrnuv všechny nejnovější výzkumy na tomto poli.

17. června súčastnila se celá česká theol. fakulta pohřbu slavného historiografa král. hlav. města Prahy, Václava Vladivoje Tomka.

XXV. Předseda jednoty kol. Mrázek (IV.) nadchl 19. června posluchače vlastenecky procítěnou přednáškou o velkém biskupu J. J. Strossmayerovi, všímaje si zvláště zásluh jeho na poli politickém. Vykonána volba revisorů účtů a jednáno o sjezdu bohoslovců v Praze ve dnech 3.—5. srpna.

Dne 26. června sešla se Růže Sušilova k valné hromadě, v níž po zahájení předsedově referoval jednatel kol. Pojezdný (III.) o činnosti Růže za tento rok a po té se upřímně s jednotou loučil předseda kol. Mrázek (IV.). Poděkoval mu za Růži jednatel kol. Pojezdný (III.) a za hlučného potlesku pronášel předseda upřímné „S Pánem Bohem“.

Se srdečným pozdravem všem jednotám přejeme mnoho zdaru pro rok budoucí. S Bohem.

Výbor.

Z PRZEMYŚLA.

Kochani Bracia!

Półrocze letnie w życiu Kongregacyi naszej Maryańskiej nie bardzo ustępowało pod względem swego ożywenia i czynności pracom półrocza zimowego — Widocznie z budzeniem się natury do życia i rozwoju, szło w parze budzenie się zapału i większe ożywienie ruchu w samem łonie Kongregacyi. Pierwszeństwo jednak dzierżyło i najbardziej rwało się do pracy kółko ogrodnicze, dla którego wiosna, a z nią praca w ogrodzie, była najbardziej pożądaną i oczekiwaną. Teoryę swą bowiem mogło zastosowywać z pożytkiem w ćwiczeniu się praktycznem. Szczepiono więc drzewka, zasadzano kwiaty i w ten sposób godziny całe trawiono w ogrodzie na pracy praktycznej, a wielce dla każdego niemal pożytecznej na przyszłość. — W kółku historycznem postępowała praca zwykłym swoim trybem, podobnie jak w ubiegłych miesiącach. Na trzech posiedzeniach odczytywano obszerną pracę na temat: „Galileo Galilei wobec historyi i dogmatu“. (Franciszek Czyż III. r.) W pracy przeważał pierwiastek apologetyczny. Po skończonym odczycie nastąpiła jednogodzinna krytyka. Krytykował kol. Jan Czarnoleski. — Na następnych czterech posiedzeniach wygłosił Eugeniusz Okoń, szerszych rozmiarów odczyt p. t.: „Walka Kazimierza Jagiellończyka z Kościołem o obsadzenie biskupstwa krakowskiego na tle prądów umysłowych piętnastego wieku“. Krytykę wymienionej pracy przeprowadził kol. Wojciech Tabak. — W kółku społecznem opracowano w najnowszym czasie tylko jedną większą pracę. Był nią odczyt na temat: „Środki do rozwiązania kwestyi socyalnej“, wygłoszony przez Kazimierza Kotulę (IV. r.). W innych również kółkach znać było wiele ożywienia i działalności. Z prac kółka filozoficznego na wspomnienie zasługuje odczyt „o celowości natury“. (Kuta Antoni, II. r.) — Lecz punktem ześrodkowującym objavy życia naszej Kongregacyi i całego seminaryum — to akademia urządzona w dniu 3. maja ku czci św. Józefa. Na program jej złożyło się: I. Słowo wstępne. II. Pieśń św. Józefa — chór. III. Dysputa na temat „O powstaniu świata“. IV. Solo fortepianowe. (Kostheim, I. r.) V. Gabussi „Rybacy“, duet (Gąsiorek i Fuksa). VI. Stosunek kościoła, państwa, rodziny do wychowania młodzieży“ — odczyt. (Jamróz Jan, IV. r.) VII. Gounod: „Sen“ — chór. VIII. Ks. Nikodemowicz: „Na wakacye“ — marsz (orkiestra pełna). — Całość akademii wypadła dobrze.

Po zakończeniu Najprzewielebniejszy Ks. Biskup Pelczar wyraziwszy swe zadowolenie z urządzonej akademii, poświęcił słów kilka alumnom, zachęcając wszystkich do pracy umysłowej, a przedewszystkiem do badania najbardziej piekącej i na czasie — kwestyi społecznej. — Ważniejszym również wypadkiem w życiu naszej Kongregacyi, to zmiana urzędów w samym zarządzie Kongregacyi, dokonana w miesiącu maju. Prefektem Kongregacyi zamianował Najprz. Ks. Prezes Kongregacyi dotychczasowego wiceprefekta kol. Tadeusza Ostromirskiego. Wiceprefektem wybrano Kazimierza Litwina (II. r.) a sekretarzem Ziemiańskiego (I. r.). Kierownictwo chóru objął kol. Jan Pieniążek (III. r.), a muzyki Stanisław Witkiewicz (II. r.). Bibliotekarzem został Czyż Franciszek. Dokonano również zmian w zarządzie Kasy „Bratniej Pomocy". Przewodniczącym jej jest z przywileju i utartej tradycyi każdorazowy prefekt Kongregacyi. Zastępcą przewodniczącego wybrano Eugeniusza Okonia, a skarbnikiem Franciszka Kotulę (III. r.). — Posiedzenia Kongregacyi odbywały się jak zwykle co tydzień, raz w niedziele. Omawiano tamże kwestye z zakresu życia seminarzyckiego, albo przysłuchiwano się odczytywaniu dziełka ascetycznego: „Homo Dei". — Zamknięcie Kongregacyi nastąpiło dnia 21. maja pod przewodnictwem Najprz. Ks. Rektora, Prezesa Kongregacyi. Sekretarze poszczególnych kółek odczytywali publicznie swoje sprawozdania z całorocznej działalności tychże. Najprz. Ks. Prezes zadowolony z pięknego rozkwitu Kongregacyi nie szczędził zgromadzonym członkom wyrazów uznania i pochwał, zachęcając zarazem do nienaruszonego wytrwania i w dalszej pracy. Polecał gorąco kształcenie się również i w zajęciach praktycznych, a za prace i odczyty rozdał nagrody w formie odpowiednich książek i dziełek. Pieśnią i modlitwą zamknięto Kongregacyę. — Wogóle więc życie całoroczne Kongregacyi naszej Maryańskiej w ubiegłym roku należy zaliczyć bez wątpienia i przesady do szczęśliwszych i pomyślniejszych w jej rozwoju.

Przesyłamy Wszystkim Braciom Słowiańskim najserdeczniejsze pozdrowienia.

Eugeniusz Okoń.

IZ ZAGREBA.

Predraga braćo!

Iz ono nekoliko dopisa, što smo Vam diljem ove godine poslali u dični „Museum", mogli ste razabrati, kakove su prilike kod nas u Hrvatskoj i kakove su prema tome i dužnosti naše kao budućih svećenika. Umjesto da Vam ovaj put javim štogod o radu našega „Zbora" (koji je 4. lipnja dobio nove časnike, jer mi smo stari na odlasku), šaljem Vam ovaj list o organizaciji svih hrv. novomisnika. Sigurno će Vas zanimati. Suponirajući dakle, da su Vam u glavnom poznate iz naših dopisa naše prilike, prelazim odma ad rem.

Kako je kod nas upravo dužnost svećenstva (danas na žalost gotovo isključivo), da u narodu našem suglasno podiže sve grane kulture, t. j. religiozni, moralni, intelektualni i socijalni život, a budući da naše odveć malobrojno svećenstvo po gotovo kad je u individue rascjepkano — pravo reći iščezava pred silnim ovim potrebama, da se tomu bar u nekolike doskoči, naumili smo mi hrv. novomisnici organizirati se pod vodstvom starijih, iskusnijih svećenika, da tako pojedine slabe sile udruženjem ojačaju i što uspješnije da uzmognemo potpomoći narod u njegovim nevoljama. Da treba organizacije, o tom smo svi osvjedočeni, potrebu organizacije osjećamo svi. Doista, čovjek se mora diviti, koliko se neki pojedinci muče i žrtvuju u svetom radu — ali sav taj njihov rad gubi se u množtvu preraznih narodnih potreba kao kaplja u moru a samo zato, jer su osamljeni, odijeljeni od suborioca, riječju: jer nijesu ojačani jedinstvom organizacije. Koliki su, ćuteći se osamljenima, pali u malodušje, koliko je opet

propalo dobro započetih pothvata upravo i samo zato, što su bili ovisni lih o jednoj osobi — dakle i opet zato, što nema organizacije.

No danas je organizacija za svećenstvo postala upravo nužna. Bezuspješno je naime boriti se pojedincima još tako čeličnim s udruženim neprijateljem — organizaciji može se suprotstaviti samo organizacija. Ali kako je teško odma stvoriti savršenu organisaciju, to teže, što je mnogi neshvaćuju, i jer je teško protegnuti je odma na sva područja, moramo za početek ograničiti svoju organizaciju i na manji broj članova i na točno odregjeno područje s tako malenim programom, da smo sigurni, te ćemo ga odma moći provesti. Ništa zato, ako nas je u počitku malo, a djelokrug nam uzuk, jez ćemo tako barem biti u zametku svojem jedinstveniji i jači organizam, a tako i podobniji i druge privući u svoje kolo

Imajući na umu sve ovo, mislimo, da bi se djelovanje naše organizacije za sada ograničilo 1. na osnivanje čatiriju vrsti družstava: nabožnih, prosvjetnih, gospodarskih i obrtnoradničkih, već prema okolnostima i potrebama pojedinih mjesta; i 2. na reformiranje postojećih već te vrsti društava u katol. i hrvat. duhu.

Glavna sila i izvor života za svaku organizaciju — dakle i za našu — jest centrala, koja (ma kako malobrojna) bi imala sjedište u Zagrebu, a povjerenike po većim mjestima domovine. Bez centrale ništa trajna, ništa velikoga, kako nas uče mnogi neuspjeli pothvati kod kuće i primjeri drugih naroda pa i braće Slovenaca. Centrala imade u jednu ruku pomagati članove organisacije, a u drugu ruku u jedno vezati po organizatorima osnovana društva. Centrala se dakle mora osnovati. Ona bi nas rastrkane po domovini pomogla savjetima, uputama, poticajima i drugim sredstvima, svima bi podavala isti duh. Članovi pak organizacije izvješćivali bi centralu o svojem radu: o životu, napretku i potrebama osnovanih ili reformiranih družtava. Društva ova, za koja se ima odrediti (koliko je to odma moguće) forma, t. j. pravilnik, podržavala bi se u životu sastancima, predavanjima, knigama i listovima. Imademo, hvala Bogu, listova za sva ta društva. Glasnike, „Istinu“, „Glas naroda“, „Dan“, „Hrvatstvo“, koji bi se još više obazirali na organizaciju.

Ima danas kod nas dosta društava ovih 4 vrsti, ali jer su bez središnjega života i megjusobnog saobraćaja, jer se ne oživljuju gore nabrojenim sredstvima, ona tek životare, te ni iz daleka ne vrše onu veliku zadaću: da narod hrvat. religiozno, moralno i intelektualno naobrazuju, da ga uče praktičnom kršć. životu. „Osnu emo-li još toliko i ljepših društava, bez jedinstvene organisacije ne će imati pravoga uspjeha. Društva moraju biti megjusobno u živom saobraćaju, ona moraju, tvoriti neku cjelinu, odakle će crpsti moć i življenje!“ Dá, organizaci jom i centralom sve bi se kod nas pomladilo.

Ovako zazmišljajući i zavideći braći Slovencima divnu njihovnu organizaciju, a uz to potaknuti obiješću organiziranih protivnika „pokretaša“, „socijaldemokrata“, „demagoga“, odlučili smo prirediti u Zagrebu sastanak na 2 dana (negdje izmegju 7. i 10. kolovoza) i tu položiti barem sjeme organizacije s centralom, Tu bi se imao odabrati centralni odbor (od svećenika i laika) i odrediti mu dužnosti, ujedno bi se opredijelio rad organizacije i namakli izvori za potrebe njezine. Stvorili bi tačan naputak za osnivanje i unapregjivanje društava pomenutih 4 vrsti. S vremenom mogla bi centrala na temelju izvještaja i iskustva organizatora usavršiti i nadopuniti naputak za osnivanje tih društava kao i pravilnika te bi se oboje moglo tiskati. Bio taj početak ma kako skroman početi se mora već jednom, i to upravo organizacijom. Na sastanak, koji će biti na tiho i ograničen samo na mali broj učesnika, pozivamo i stariju braću svećenike, a radovali bi se, kad bi došao u sredinu našu i koji od Vas.

Preporučamo se, braćo, u vaše molitve, te bi dobri Bog učinio nas revnim apostolima i da bi blagoslovio ovaj naš skromno započeti rad.

U Kristu Vas hrvatski pozdravljaju Vaša braća:

Bogoslovci IV. g. u Zagrebu.

IZ MARIBORA.

Dragi bratje.

Za istimi cilji kakor v prvem tečaju je stremilo naše literarno družtvo „Slomšek“ tudi drugo polletje. Akoravno se nam ni vse tako posrečilo, kakor smo si želeli in dasiravno so morali ostati nekateri upi neizpolnjeni, smemo vendar zreti radostnih lic na uspehe, katere smo dosegli s svojimi skromnimi močmi preteklo leto. Na podlagi letos pridobljenih izkušenj, se bode dalo doseči prihoduje leto morda še kaj več.

Z veseljem moramo povdarjati, da smo dobivali drugi tečaj dejanjsko podporo od nekdanjih udov „Slomškovih“, ki delujejo že v javnem življenju. V tem oziru ne moremo dovolj zahvaliti preč. g. urednika Ant. Korošca za ljubeznjivost in požrtvovalnost, da je imel dvakrat v družstvu po eno važno, praktično in zanimivo predavanje iz socialnega duhovnikovega življenja: „Odnos duhovnika k preprostemu ljudstvu“ ter „Duhovnik v društvu“. — Razen teh in tistih predavavj, ki smo jih že navedli v svojem zadnjem dopisu (gl. št. 2.) so bili v društvu še sledeči spisi in govori: 1. Jos. Ozimič, humoristična črtica „Muhov Šimajzelj“. 2. Fr. Sinko je dovršil svoj spis o Fr. Sušilu. 3. Peter Jurak, Hrvat po rodu, je govoril v svojem rodnem jeziku priložnosten govor: Ob jubileju Strossmayerjevem. 4. Jakob Venta, K šestdesetletnici pesnika Simona Gregorčiča. 5. Frid. Ratej, Razmere mej Poljaki in Rusini v izhodni Galiciji. 6. Jernej Podpečan, Potovanje in hribolaztvo. 7. Fr. Šegula, Descendenčna teorija. 8. Martin Gaberc, Prešeren v luči romantike. 9. Ivan Širec, Ali smo upravičeni misliti, da bivajo na Martu rozumna bitja? 10. Jos. Pečnak, Kako nasprotuje socialna demokracija katoliški veri? 11. Anton Bukovšek, Galileo Galilei. 12. Anton Jehart, O idealih.

Tako je bilo naše delovanje v tem letu. A tudi v počitnicah ne sme prenehati. Delokrog našega počitniškega delovanja bo določilo ferialno akademično društvo „Narodna zveza“, ki se ustanovi v počitnicah. V tem prepotrebnem društvu bode zastopana slovenska katoliško-misleča akademična mladina, posvetna in duhovska. Namen mu je širiti mej preprostim ljudstvom omiko na edinopravem Krščanskem temelju. „Slomškarji“ so sprejeli idejo, da se namerava ustanoviti tako društvo, z veliko navdušenostjo in bodo pristopili v obilnem številu „Narodni zvezi“. Sicer pa dobi s tem tudi „Slomšek“ novo praktično smer.

Po društvenih pravilih smo sklenili 4. junija svoje letošnje društveno leto. Na občnem zboru je podal dozdanji predsednik tov. Ant. Berk temeljit pregled letošnjega delovanja v društvu in orisal njegov namen: Pravega duhovnika brez idealov si ni mogoče misliti. Kdor živi brez idealov, od danes do jutri, ne koristi nikomur. Le tisti duhovnik, ki si jasno začrta svoj delokrog, ki si postavi ideale in uravna njim primerno svojega življenja pot, ta bo izpolnil nade, ki jih stavi vanj cerkev in domovina. Tudi navzoči preč. g. ravnatelj je odobraval duha v „Slomšku“ in pohvalil čile moči, ki so se z uspehom trudile ohraniti in okrepiti duha, katerega je navdihnil veliki vladika, čegar ime nosi društvo, Slomšek. Predsednikom za bodoče društveno leto je bil izvoljen tov. Jos. Ozimič,

V organizaciji je moč! V delu je rešitev! Zato pa se naj društvo, čegar namen je buditi u svojih članih ljubezen do dela, bodriti jih k višji izobrazbi, razcvita, naj prospeva, naj doseže svoj idealen smoter!

Prejmite, dragi bratje, iskren slovanski pozdrav!

Anton Tkavc, t. č. tajnik.

IZ CELOVCA.

Po zadnjem poročilu vršili sta se še dve uri „Slov. akademije“. Predaval je v prvi tov. Vidovic o „Plemstvu in narodnem razvoju“, v drugi nam je pa orisal tov. Vuk „Razvoj avstrijske ustave in Slovence“.

Skupaj smo imeli tedaj v letošnjem šolskem letu akademičnih ur z 31 predavanji.

Veličasten in prelep zaključek delovanja „Slov. akademije“ pa je bila prireditev slavnostne akademije dne 8. junija t. l. Slavnost se je vršila javno, ter jo je počastilo s svojo pričujočnostjo nad 100 gostov, duhovskega in posvetnega stanu. Posebno častna je bila udeležba posvetnega razmuništva ter zastopnikov našega kmeta.

Spored je bil sledeči: 1. Brož: „Napred!“ koračnica, tamburaši. 2. Pozdrav govori preds. tov. č. g. Lučovnik. 3. „Domovini“, moški zbor. 4. „Delavska družstva“, govori tov. Hafner. 5. Vogrič: „Slava Prešernu“, tamburaši. 6. Sattner: „Na planine!“ pomnoženi moški zbor. 7. Vogrič: „Pomladni cvet“, mazurka, tamburaši. 8. Mašek: „Strunam“, pevski kvartet. 9. „Naše učiteljstvo“, govori tov. č. g. Dolinar. 10. Hebar: „Spomin“, tamb. kvintet. 11. Hajdrih: „Jadransko morje“, pomnož. moški zbor. 12. Sklepne besede, govori preds. č. g. Lučovnik. 13. Brož. „Ankica“, polka francaise, tamburaši.

Vse točke sporeda so se izborno izvajale. Petje akademičnega in pomnoženega pevskega zbora si je namah osvojilo srca navzočega občinstva, ki je z oduševljenim odobravanjem dajalo duška svojim čustvom. Istotako je izvajal tamburaški zbor precizno točko za točko, in so posebno ugajale „Napred!“ in „Ankica“. Posebno zahvalo zaslužita vodji obeh zborov: tamburaški vodia tov. Žel in pevski tov. Linasi.

Z velikim zanimanjem in navdušenjem je občinstvo sledilo tudi govoroma. Prvi govornik tov. Hafner nam je v prav izvrstno sestavljenem govoru slikal pomen in nalogo delavskih društev. Morajo širiti in poglabljati versko, socijalno in narodno idejo, in so posebno za našo Koroško velikega pomena. Drugi govornik tov. Dolinar pa je posvetil nekoliko v temo, ki se razgrinja nad našim učiteljstvom, v temo verske indiferentnosti in narodnega renegatstva. Zatira nas vlada, ki nam neda ljudskih šol slovenskih in nam poleg tega še odtujuje učiteljstvo, tako da bi med njim komaj našteli 5% mož značajev katoliškega in narodnega prepričanja. Sedanje naše učiteljstvo nam s svojimi germanizatoričnimi nameni zastruplja mladino bodoči narod. Vzgojimo si tedaj sami učiteljev, ki bodo hrabro stali pod zastavo katoličanstva in slovenstva!

Tudi prelepe pozdravne in sklepne besede tov. preds. č. g. Lučovnika so segle vsem do srca, da so bili gostje vidno razradoščeni nad uspehom akademije.

Takoj tedaj se je zaključilo letošnje delovanje naše akademije. Lahko rečemo, da ni nazadovala ne v kakovosti in ne v kolikosti. Predavanja so bila najrazličnejšega značaja in poleg tega se je lepo gojilo petje in tamburanje. In kar je najboljše: trdna, prijateljska vez je družila vse člane našega društva, vse Slovence. In to je bila naša moč, ker se je bilo treba nekterekrati prav krepko potegniti za naše narodne pravice, sicer bi nas bili pritisnili ob steno. Vigilantibus jura.

Zaznamovati more končno letos akademija še eden uspeh. Skušnja iz kateheze se je vršila za nas slovenske četrtoletnike v slovenskem jeziku, in tako se je prvikrat po preteku mnogo desetletij govorila slovenska beseda pred iz praševalno komisijo. Zahvaliti se moramo zato predvsem č. o. Loingerju S. J., ki se je priučil naši govorici toliko, da zamore izpraševati slovensko. Upamo, da se prihodnje leto posreči naši akademii isto i gledi homiletike.

Drazí bratří! Kraňský Slovenec bojuje zoufalý boj za svoje národní práva. Je bez dobrých škol, bez dobrého učitelstva Má tedy v úmyslu zbudovati si ústav „Učitelský dům“, kde budou odchovávàni mladíci v katolicko-národní učitele. Než má málo hmotných prostředkův. Proto Vás prosíme, drazí bratři, vroucně Vás prosíme, přispějte nám dle svých sil! Učiňte mezi sebou malé sbírky k tomu účelu. Voláme Vám již nyní srdečné: „Bůh zaplať!“ Podpory přijímá do 20. července „Akademija slov. bogoslovcev, Celovec (Klagenfurt), po 20. červenci č. g. Valentin Lakner, sem. duhovnik na Radišah, p. Podkrnos pri Celovcu.

Še nekaj tednov, in začnejo se šolske počitnice. Četrtoletniki pa pohitimo ven med ljudstvo, da ondi porabimo svoje duševne moči v spas in prospeh ljudski. Podpiraj nas mogočni Bog!

Akademija naj pa se i nadalje čvrsto razvija, in njen tajnik naj velikokrat in vedno kaj dobrega poroča v „Museum“!

Iskren pozdrav vsem bratom! Janko Dolinar, t. č. tajnik.

ЛЬВІВ.

Мої дорогі!

Подаваю Вам коротенкий очерк нашого семинарского житя-бутя. Семинар наш збудованный при одній з виднійших улиць Львова — при улиці Коперника. Всїх питомців-богословів в рус.-кат. духовнім семинари є 250, з которих незначна часть (около 49) зачисляєть ся до партиї старорускої т. є. до Русинив-москвофілів, а 201 богословів творить партию Русинив-Українців. Єск бачите Українці творить у нашому семинари моральну і чисельну більшість — москвофіли у нас вже на вимертю.

Викладів богословских слухаемо на університетї, де подають ся на мові латиньскій для обох обрядів (греко-кат. і рим.-кат.) разом, з виїмкою трох предметив т. є. педагогіки, пасторальной і катехитики, які подають ся на мові руско-українській. Професорів Русинів трох: о. Др. Бартошевский — пасторальна і педагогіка, о. Др. Комарнїцкий — новий завіт (по латинї) і о. Др. Мишковский — старий завіт (по латинї), прочі Поляки.

Центром духового житя є „Читальня руско-українських богословів“. При „Читальни“ розвивають ся хорошо ріжні кружки, іменно: Кружок лїтературно-науковий, агрономичний, богословский и славяньский, якого цїлею є переписка з всїми славяньскими богословами, яка подавалаб їм до відома поступ нашого народа на кождому полї. Друга цїль: Члени учать ся мов иньших славяньских народів.

Сьвідоцтвом нашого духового семинарсково житя на внї є наш квартальник „Католицкий Всхід“. Що-до часописий, яки знаходять ся в нашій „Читальнї“, найбільше є руско-українських і нїмецких. Відтак є досить польских; з ческих маємо лише „Slovanský přehled“ і „Časopis katolického duchovenstva“. Також є одна часопись хорвацка. Иньші народи не суть заступлені.

З росийских часописий маємо лише „Лїтературно-наукову Ниву“ С. П. З московскими-православними богословами не маэмо жадних зносин

духовних; росийска ценсура не пустить до Росиї жадной руско-украïньскої в католицкім дусї писаної часописи.

На днях видачи толеранцийного указу царем Миколою відбуло ся в нашій семинарскій церкві благодарственне богослуженіе.

Пересилаеть Вам щиро-руске поздоровленє во Христї брат

Семен Шпіцер.

Z VÍDNĚ.

Milení přátelé!

Mnoho z Vás na Moravě a v Čechách vstoupí do veřejného života — na vinici Páně. Píšeme Vám z místa, kde pro náš český lid nebývají svěceni kněží, kde pro něj není ni jednoho vlastního chrámu. Rusové mají skvostný chrám. Francouzi také. Italové (dle statist. 991) mají veliký chrám (vystavěný Přemyslem Otakarem) na Minoritenpl. Poláci (dle statist. 3798) mají svůj chrám a ještě polská kázání v I. okr. u sv. Ruprechta. A náš československý lid (dle statist. 100.712), domov. právem pak příslušných do Čech (308.243), Moravy (210.090) a Slezska (33.505) 551.928, nemá ani menšího vlastního chrámu a stálých kněží. Prosíme stále a všude, ale dle výkazů uveřejněných jest málo pochopení pro toto dílo tak důležité. Zhoubná a bezpodstatná je výmluva mnohých, že je to čechizování Vídně. — Protestanté mají už na 10 privátních modlitebnic českých — a nikdo ničeho proti tomu nemá ani nedělá. Náš katolický lid je tam lákán k odpadu. Pastor Pokorný z Brna dojíždějící káže, a sice česky. Sociální demokraté, národní socialisté, Sokoli — ti mohou řečniti česky ve všech okresích ve veřejných místnostech. Je dvoje pouze možno: Lid náš českým ve Vídni zůstane, má velmi mnoho spolků. A má lid ten býti protestantský či má býti zachován katolické víře a církvi? Možno tu jest pouze jedno nebo druhé. Co tu v našich zemích na africké missie bývá sebráno! A tak obtížná, důležitá práce je i zachovati náš lid ve Vídni víře katolické. Prosíme Vás proto, milení přátelé, v modlitbách při svých prvotinách pamatujte na tento český ubohý lid. Poněvadž lidé bez víry a lhostejní u víře na tento účel nedají ničeho, prosíme Vás o malou sbírku při slavnostech primičních a o pamatování na nás, až přijdete do duchovní správy. Bůh Vás račiž síliti!

✱ ROZMANITOSTI ✱

Jan Vychodil: **Jubilaeum encykliky cyrillo-methodějské »Grande munus«.**

Vytklo se nám, že s ideou Cyrillo-methodějskou se děje humbug a zneužívá se jí k nekalým účelům a šmejdům klerikalismu. Byli jsme dávno připraveni na tuto výtku, poněvadž nebylo téměř dosud snahy nebo podniku čistého, aby se mu nevtiskla ve tvář odiosní signatura klerikalismu. Než i o tom jsme byli přesvědčeni, že tento soud je soudem nevědomosti, nechceme-li podkládati úmyslů horších. Oslavy cyrillo-methodějské se utěšeně rozvily. Abychom měli skutečný užitek z oslav těch, abychom tím něžnější láskou přilnuli k dárcům své víry a kultury, snažme se hluboko proniknout, pohřížit se v obsah těchto oslav a všeho co s nimi souvisí. Tím zračitěji se nám osvětlí, co dosud bylo dosti neujasněno, ať se stránky historické, vlastenecké, či náboženské a osvětové vůbec. S větší uvědoměloslí a mužností se přimkneme pak v řady oslavujících apoštoly Slovanstva, nedbajíce nerozumných hlasův. Letoší rok — jubilaeum vydání encykliky Grande munus — jest nevšední pobídkou, bychom se poučili o tom, co vzbudilo péči a pozornost náměstka Kristova, o velikém úkolu, který započali svatí věrověstové a který Slovanstvo čeká. Jestli utěšený plápol pro tyto úkoly hárá v srdcích našich, zmohutní a vzplane nadšenými články osvědčeného pracovníka v ideji cyrillo-methodějské, vldp. Jana Vychodila, jež shrnul pod názvem: „Jubilaeum encykliky cyrillo-methodějské Grande munus“. Putujeme každoročně na Velehrad, stýkáme se s mnohými, kteří se tam ubírají, učíme nebo budeme poučovati lid o významu svatých bratří pro náš národ, nuže, jak bychom mohli mlčením přejíti a neupozorniti na toto populární dílko a tím samým na okružní list „Grande munus“. Vše tak těsně souvisí: Sv. Cyrill a Method, Velehrad i Grande munus. Poučme tedy sebe, poučme jiné, dejme jim do ruky, ať čtou a zplesají poznajíce poklady skryté dosud zrakům. Spisovatel jistě neměl jiného úmyslu, než aby tak přilnula slova tam obsažená k srdcím, s jakou láskou ze srdce vyplynula a oslavila pamět svatých Cyrilla a Methoda.

Vhodným doplňkem tohoto spisku jest brošura **Idea Cyrillo-Methodějská**. Jest to známý článek Fr. Grivce z loňského „Musea“ a „Katolického Obzorniku“, k němuž řadí se přednáška Dra. Ant. Podlahy, konaná na Velehradě 3. srpna 1904: Bohovědecká práce u katolických národů slovanských a žádoucí její organisace. Už vícekráte zmínili jsme se o promyšlených a praktických pokynech zde obsažených, které došly už ohlasu u nás i v cizině. Užitečný spis jest doplněn některými důležitějšími prameny ke studiu východní otázky. K. H. (Br.).

Něco k I. vychovatelskému kursu v Olomouci. Vychovatelský kurs na Moravě. Myšlenka před několika lety pronesená a letos teprv provedená. Lépe však někdy, než nikdy! Cílem jeho mají býti slova apoštola Pavla: „Vše jest vaše, vy Kristovi a Kristus boží,“ jak se vyslovil světící pan biskup Dr. Wisnar mší svatou v památné „Sarkandrovce“ kurs zahájiv. Cíl ten a důvěra v myšlenky Kristovy k cíli vedoucí dodávají přátelům kursu síly, ač jest počet velmi skrovný. „Neleží síla naše v počtu, ale v myšlenkách, které šíříme,“ řekl Dr. Černík. Zvláště hluboké porozumění pro význam křesťanské školy a výchovy projevily české učitelky, opravdu samostatné, emancipované od všech předsudků, pevné ve

svých zásadách, neodstrašitelné ani „pranýřováním“ od jistých kruhů. V myšlenkách, které šíříme, leží naše síla!

Tato slova Dra. Černíka plně vystihla vědecký a praktický význam kursu. Již prvnímu pohledu ručí za vědeckost slavná jména pp. přednášejících. Dr. Nábělek nejdřív naznačil význam, cíle a výsledky astronomických výzkumů, poukázal na nesmírné prostory a světy hvězdného nebe, jedině astronomickým „loktem“ měřitelné; vystihl z toho mohutného dojmu pučící lidskou poníženost, omezenost, slabost, ale i velikost lidského ducha nesměrné veličiny probádavšího. Nebesa vypravují slávu boží! Dojem nebes líčí Neruda: „A slza hrkla v oko“ — slza, trýskající z citu Boha. Proto byli vždy největší astronomové nejvroucnějšími ctiteli věčného Ducha. (Kepler, Newton, Herschel, srv. „Vych. Listy“ 1904 str. 228.)

Na večer svými přístroji umožnil vhled do tajůplných říší všehomíra.

Po přednášce prof. Dra. Ant. Kubíčka o exhortě, pronesl prof. Nábělek několik návrhů pro katechety, z nichž i pro nás bohoslovce, plynou závažné důsledky:

1. Aby katecheta byl vyzbrojen filosofií moderní (i materialismus aby znal).

2. Aby znal výroky hlubokých myslitelů a učenců věřících. (Doporučuji Kneller: Das Christentum u. d. Vetreter d. neueren Naturwissenschaft. 266. Herder. 1903. M 3·40.)

3. Aby znal mravní výroky spisovatelů, politiků, státníků, umělců a p. (Dlužno si zaříditi zápisky, třeba dle vzoru Müllerova. Pastor bonus 1895 str. 514 sq. O německých klassicích poslouží díla Deimelova, o Durdíkovi viz „Českou Mysl“ 1903 a pod.)

4. Aby znal moderní básnictví a belletrii. Násilným zakazováním jen upozorní. „Index nejlepší reklama,“ platí zde velmi často. Proto ať v každém kroužku se podávají po přednáškách kritiky nových knih v jeho obor spadajících, zvláště nepřátelských. Knihovny studijní nám knihy zapůjčí neb objednají. Ať se také kritiky uveřejňují v „Museu“. Tím dosáhneme toho, co znemožněno zaniknutím „bibliografie“.

Půjčujme hodně mladším přátelům na gymnasiích vědecké knihy katolické (Musil, Vychodil, Hello, vzdělavací biblioteka katolická atd.) A to proto, že studentstvo hubí, jak ukázal red. Světlík, zhoubná četba — —

V referátě p. učitele Adamce jevilo se hluboké porozumění pro nejnovější způsob kreslení a jeho učbu. Ukázané výkresy jeho žákyň budily obdiv i u odborníků. Žádá se na katechetovi, aby byl hodně názorný v přednesu „abstraktních“ pravd dogmatických i biblických, aby využitkoval i tabule. Nedoporučovalo by se, aby nás aspoň s hlavními rysy někdy o svátcích seznámil?

Pan Dr. Ant. Kubíček se zápalem dokazoval důležitost a nutnost katechesí, proti nimž se v poslední době postavil prof. Masaryk. Ani v přednášce, ani v rozhovoru nebylo zmíněno o zdrojích tohoto odporu. Pramenem jest naprosté nepochopení, ne-li snad úmyslné překrucování katolické pravdy. Dokladem jsou nejnovější dvě brošury prof. Krejčího: „Náboženství a moderní ideál člověka“ a „Výchova nových lidí“. Katecheta dle něho učí, že tam „nahoře“ je nebe, a jsou tam přece hvězdy, že tam „dole“ je peklo, a tam jsou protinožci!! A tohle tvrdí s vážnou tváří! Tu měl „kurs“ uvažovat, jak působiti proti této horrentní neznalosti.

Řeči Dra. Špačka i J. M. p. biskupa Wisnara rozechvěly srdcem účastníka každého. Kristus vzorem učitele! i vyučováním samým i předmětem jeho t. j. věčnou pravdou v křesťanství. „Každý vychovatel ať přemýšlí o Kristu“. Kristus spojil úzce přírodu se zjevením, Kristus spojí učitele s katechetou v jednu sílu výchovnou!

„Jen zůstane-li Francie katolickou, vytrvá," řekl Renan. To platí i o národě našem. Národ český byl obrozen českými matkami, bude zase obrozen katolickými matkami, vychovatelkami, živenými „živným tělem Ježíše Krista". (Dr. Wisnar).

P. Dr. Kachník dokázal, jak čestné místo patří národu našemu v dějinách vychovatelství. Máme Štítného, máme jeho žáka Komenského. Čtěme jen 4. a 5. kapitolu české didaktiky, čtěme řeči besední a uvidíme hluboké, nezvratné základy paedagogické soustavy. Jak malichernou, mělkou je proti nim utilitaristická soustava „moderního" paedagoga Spencera, nestačící ani dítěti v blahobytu, ať nedím, v bídě a utrpení! Škoda jen, že není ani Štítný ani Komenský námi dosud oceněn, a zvláště ne prakticky!

Po zajímavé řeči p. učitele Kadlčáka o vyučování v přírodě, jehož ukázky jsme už ve „Vych. Listech" obdivovali, podal p Dr. Černík návrh, aby se „Vych. Listy" co nejvíce rozšiřovaly. Často jen nevědomost nebo skrovný předsudek jim brání. Proto upozorňujeme, sbírejme adresy, snad i darujme některý ročník; vždyť kurs ukázal vědu a katolický pokrok, který se ve „Vychov. Listech" nejlépe obráží. Není záslužnou jen almužna hmotná chuďasu darovaná, ale zvláště systematické podporování chudých ideami Krista prvního vychovatele!

Crescant, floreant sequentes! (Ol.)

Úvod do knih Starého Zákona. Od Dra Jaroslava V. Sedláčka. Praha 1905. Sv. XXXV. vzdělavací knihovny katolické.

Vlny zmítající theologickým světem doléhají i k nám hlavně od severu a západu. Že i otázky z biblika nezůstávají omezeny na kruhy povolaných, nýbrž touha po popularisaci i sem zasahuje, toho byli jsme svědky při nedávném sporu o Bibli a Babel. Je tudíž potřebí důkladného poznání a rozboru věcí, které dříve více méně nepovšimnuty zůstávaly nebo byly jednostranně osvětlovány. V době protichůdných proudů destruktivní kritiky, která vždy dále se odvažuje, jest nutno utužiti především základy. Nejpevnějším podkladem a půdou, o kterou se opírá naše víra a přesvědčení náboženské, jest slovo Boží věkům potomním knihami hagiografů péčí Ducha sv. zanechané. Veliké úkoly ponechány rozumu lidskému, aby za vůdcovství nezvratné autority církve hleděl dosíci oné „rationabilis fides" t. j. proniknouti taje zjevení a vynášeti jeho bohatství, ostřiti zbraně vědeckých disciplin na nesmírných polích, které jsou rozumu volna a na nichž neméně závažné problemy čekají prozkoumání než jsou ty, jež ve vývoji dogmat došly přesné definice. Vrhnouti světlo na četné z otázek spadajících v obor Starého Zákona a především dáti vhodnou příručku k orientaci ve knihách starozákonních, se zdarem pokusil se autor „Úvodu do Knih Starého Zákona". Český tento úvod tím vděčněji zajisté bude přijat tirony kněžského stavu, poněvadž latinské rukojeti mohou mnohdy působiti nemalé obtíže a tím nevzbudí u všech kýženého zájmu ve věci tak předůležité. Zvláště přehledně je tu podán výčet biblických překladů slovanských počínaje staroslověnskými až po nejnovější ve všech živých slovanských jazycích. V části druhé hájí autor o Pentateuchu thesi: Pentateuch psán za doby Mojžíšovy a od Mojžíše. Tuto konklusi šíře rozvádí ve třech bodech: Mojžíš mohl psáti věci, jež jsou v Pentateuchu obsaženy. Všechno tak jak jest v nynějším Pentateuchu Mojžíš sám nenapsal. Důvody, že Mojžíš Pentateuch skutečně psal, jsou mnohem závažnější než důvody tvrzení, že by byl ničeho nepsal. — Přesnost a jasnost mluvy a spolu srozumitelnost, se kterou jest psána část obecná i specielní introdukce, nemálo doporučují cenný tento spis naší theologické literatury. Jest žádoucno, aby dílo toto bylo skutečně „úvodem" v klenotnici Písma sv. Starého Zákona a píle, se kterou snesen bohatý material, došla zasloužené oceny a hlavně praktického použití. K. H. (Br.)

O Arnoštu Hellovi píše svým originelním způsobem Leon Bloy v knize „Brelan vyobcovaných“ (vydalo Studium v překladu Jos. Floriana). Vyobcovanými jsou tu Barbey d' Aurevilly („Hrozné dítě“), A. Hello („Blázen“) a Paul Verlaine („Prašivec“), autor Moudrosti. Jména bizarní, svou dobou zavržená, jež teprve moderna vyhrabala z prachu zapomenutí a stojí teď s úžasem před jejich velikostí a slávou. Nejen proto, že byli umělci, kteří pod křížem nalezli klid — a proto prošli světem neznámi, prokleti. Hella zařadili okázale do příhrady bláznů, protože byl prorokem a geniem. Geniem a při tom člověkem: toužil po slávě zapomínaje, že ta není údělem geniův, ač sám to napsal v Člověku: „Hle, sláva a genius! Vidí-li člověka překypujícího životem a láskou, obklopí ho hřbitovní zdí . . . Genius jest plný utrpení, jež nenalezá soucitu ani u žen . . . Ty milují, co se leskne, nemilují, co září.“ Sláva nepřicházela, naopak sklamání a neúspěch, a v tom byla tragika jeho neštěstí, že toho nedovedl přijmouti s resignací. Myslil, že jen ve slávě mohl by přispěti svým bratřím, jež tolik miloval. Nedočkal se jí ovšem, ale přišla svou dobou sama, neboť pro ni se zrodil. Ne pro pověst, ale pro slávu, jež přichází shora, jež jest odleskem Boha, „září, již pravda klade na hlavu člověka, jejž vyvolila.“

Hello miloval pravdu a nenáviděl klam. Čekal viditelné království Boží zde na zemi, vítězný triumf spravedlivosti, brzké příští Pána a nemohl uvěřiti, že by zemřel dříve, než by jej jako nový Simeon pochoval ve svých loktech; byl‘ jeho apoštolem, vyvoleným a zakusil všechnu bolest této slávy. Vlastní krví píše ty stránky, kde líčí utrpení světem zneuznaných, z vlasti vyobcovaných proroků. Dostalo se mu ho hojně: umělec, plný enthusiasmu a lásky, chtěl vočkováním své naděje oživiti své bratry, oseti smutné pole současného křesťanství — a smáli se mu, když chtěl býti poslouchán, když se k nim snižoval a mluvil jejich jazykem. To proto, že byl geniem a křesťanem. A odešel před časem s prázdnýma rukama, chudý, lačnící po spravedlivosti, pravdě i kráse; a svět nechce znáti chudého. „Jak nepozoruje hadry jeho těla, tak nevidí malátnost jeho duše. Jestli však tato duše jest plná vznešenosti a veleby, jestli sálá paprsky záře, tu svět předpokládá b l á z n o v s t v í, by se sprostil spravedlivosti. E. M. (Br.)

Místo doslovu.

Příštím rokem bude slaviti „Museum“ jubileum čtyřicetiletého trvání. Nebudou nevděčnou prací k této příležitosti do „Musea“ chystané dějiny našeho časopisu, který se řadí u nás k nejstarším. Bude tam bohdá ozřejměno, co „Museum“ vykonalo Poněvadž však za světlem chodí stín, neschází ani zde. Míním to, nač často už želáno na Velehradských schůzích, a o čem psal msgr. Vlad. Šťastný ve 12. č. „Obzoru“ ve článku „Stoupencům Sušilovým“.

„S politováním konstatováno, že jen neveliká část bývalých horlivých pracovníků „Musea“ i nadále literárně se osvědčuje, jakoby veřejný život, do něhož jako kněží vstupují, dusil ideální zápal a bývalé čilosti byl na ujmu.“

Dr. Pavel Vychodil ve „Hlídce“ minulého roku 3. č. ostřeji se vyjádřil o „nebezpečí stagnace, po tolik let už se jevící u bývalých spolupracovníků „Musea“, kde kdysi uveřejnili své práce prvé a — poslední.“

Co řekneme k těmto výtkám, promluveným nám těmi, kteří upřímně a dobře o nás smýšlejí? Zajisté že někdo bude omluven prací ve správě duchovní, nedostatkem pomůcek nebo nakladatelů. Ale jak veliké bude toto procento? Či je snad plamének nadšení u ostatních opravdu tak slabý, že by uhasnul při prudším vanotu sychravých větrů skutečného života, sotva mu pohlédli ve tvář? Či nevidí ten horečný chvat, se kterým se pracuje ve všech oborech, ve vědě, na poli konfessí, socialním, politickém a konejší se illusí, že církev jest zbudována na skále a tudíž netřeba se strachovati vln vztekle se pěnících a otřásajících skálou až v základech? Nevidí, že miliony rukou boří, co věky stávalo a v ssutiny se kácí sloupoví víry i mravnosti a s ním štěstí lidstva časné i věčné? Že tedy dlužno hájit a chránit, co dosud netknuto a k životu křísit pohřbené v kouřících se rumech?

Nejen tedy mít ideály, vypěstovati si fantastické vidiny odporující skutečnosti a hodící se na čas do tichých prostor semináře, nikoli však pro boj života — potřebí jest nám s mužnou odhodlaností vykročit a s upřímnou touhou po práci v tom oboru, který nás nejvíce láká a nejvíce bolí Přidružme se k řadě pracovníků v duchu Sušilovu! Duch tento před rokem probrán a osvětlen s přerůzných hledisek. Všechna na konec vždy se vracela k myšlence, která nejlépe duch tento charakterisuje a dodává mu pro praxi životného významu: Pracovat z lásky k církvi a vlasti. „Církev a vlast — ty v mojích m i l u j í sestersky se ňadrech“. Než láska beze skutků jest lží a pokrytstvím Skutky, práci tedy žádá na nás Sušil a jeho duch, o kterém tvrdíme, že mezi námi žije. Poněvadž pak práce literární k účelům svrchu zmíněným jest bezpodmínečně takřka nutná, bylo by provinou proti lásce, již duch Sušilův žádá, kdyby první práce v „Museu“, přijavším ve štít heslo Sušilovo, nebo jednotách měly býti posledním pokusem.

Uvažme a — jednejme! **Poř.**